

MIHAIL KOGĂLNICEANU

OPERE

Ediție critică publicată sub îngrijirea lui
DAN SIMONESCU

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

20961

MIHAIL KOGĂLNICEANU

OPERE

V

ORATORIE III

1878 — 1891

PARTEA I

1878 — 1880

Text stabilit, studiu introductiv, note și comentarii

de

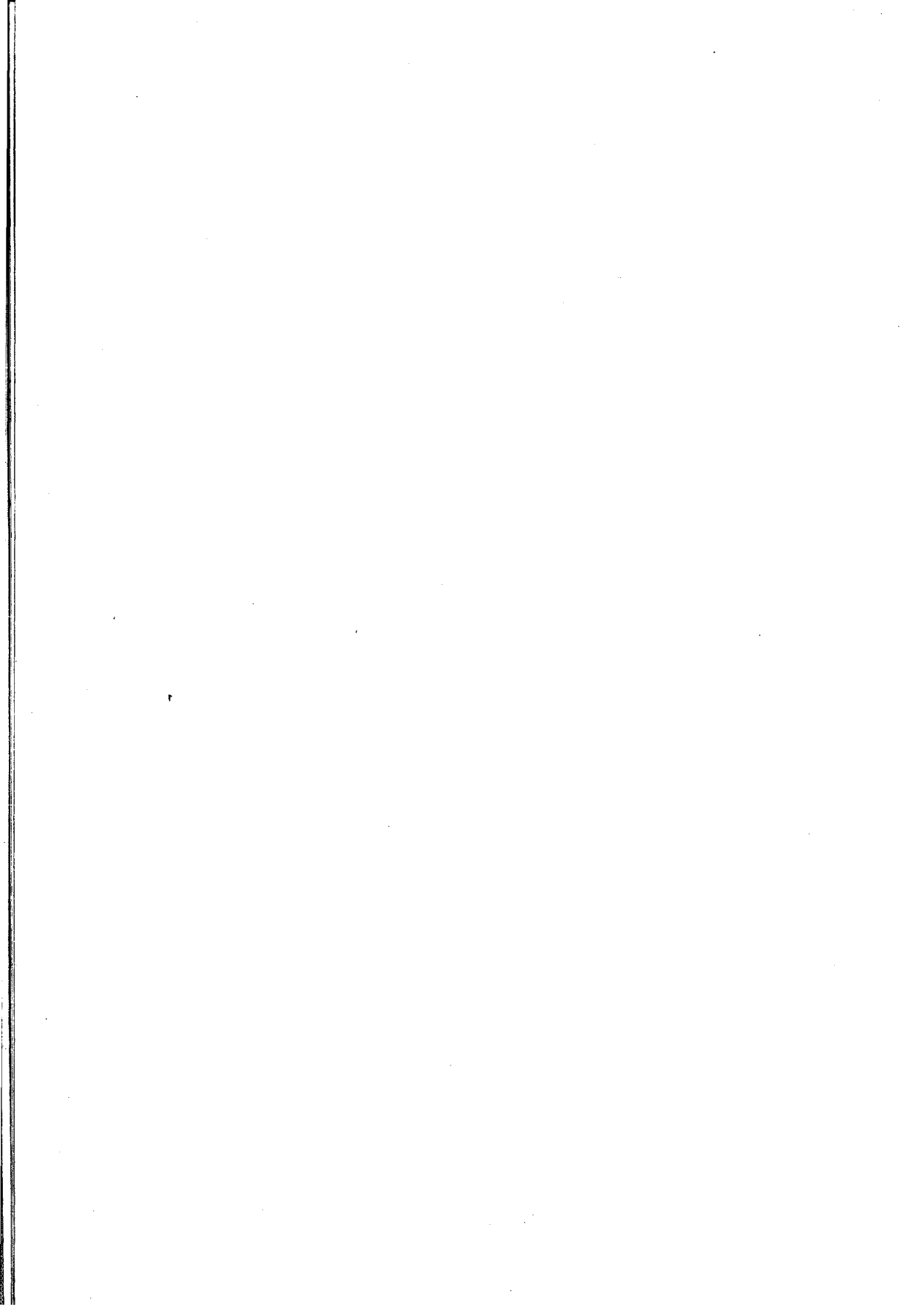
GEORGETA PENELEA

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

R 79717, București, Calea Victoriei nr. 125

1984

INTRODUCERE

*O lege atunci poate fi mai respectată
cînd, ieșită din sinul nației, va avea
deopotrivă pentru toți aceeași măsură.*

(M. KOGĂLNICEANU)

Epocile postbelice sînt totdeauna marcate de adînci prefaceri, atît în viața învingșilor, cît și în cea a învingătorilor. Unii visează revanșa, alții savurează victoria, și cel mai adesea pacea care pune capăt unui război nu este decît preludiul pentru o viitoare confruntare. Această schemă s-a repetat în viața popoarelor cu o tulburătoare exactitate și desigur n-au fost exceptați de la canoanele ei nici beligeranții războiului din 1877 — 1878. Implicați plenar în desfășurarea lui, cu o contribuție decisivă pe cîmpul de luptă, cu sacrificii incalculabile raportate la capacitatea umană și materială a țării lor, românii s-au văzût, la capătul unui efort istovitor, într-o situație paradoxală. La întrebarea retorică dacă România a ieșit victorioasă, pe bună dreptate un diplomat a observat cu finețe : „Oui, mais...”. Frédéric Damé, francezul care a dat acea *Histoire de la Roumanie contemporaine* (Paris, 1900), pusese punctul pe i : „L'Europe imposant ces dures conditions à la Roumanie victorieuse, à la suite d'une défaite elle n'aurait pu lui en imposer de plus cruelles”¹.

Acestei situații ambigue, creată României prin Tratatul de la Berlin, a fost chemat guvernul liberal, în care M. Kogălniceanu a ocupat portofoliul internelor între 11 iulie 1879 și 17 aprilie 1880, să-i facă față, supunîndu-se „au besoin de la paix de l'Europe”².

Caracterizarea cea mai expresivă a climatului internațional generat de Congresul de la Berlin ni se pare cea a lui W.N. Medlicott : „The decisive factor in the winter 1877 — 1878 was the group of informal understandings which united Germany, France, Austria and England in more or less open support of one another's ambitions. The existence of this group brought about the isolation of Russia... and the difficulties which faced Russia's opponents during the winter were due as much to the indefinite relationships within group, as the to more spectacular intransigence of Russian diplomacy”³.

După ce i se refuzase dreptul de cobeligeranță⁴, României i s-au impus la Berlin o serie de clauze cu care a fost invitată „să se acomodeze”⁵.

¹ P. 313.

² N. Iorga, *Histoire des Roumains et de la romanité orientale*, vol. X, București, 1945, p. 259.

³ *The Congress of Berlin and after*, Londra, 1938, p. 139.

⁴ Pentru participarea la război și bătălia diplomatică dată atunci de Kogălniceanu, aflat la conducerea Ministerului de Externe, vezi *Opere IV, Oratorie II*, partea a IV-a, București, 1978, *passim*.

⁵ *Memoriile regelui Carol I*, vol. XIV, București, [f.a.], p. 47.

Dacă ajutorul marilor puteri a fost nul, aparențele în schimb au fost perfecte. I.C. Brătianu, învinovățit adesea de N. Iorga pentru „romantism” în politică, a intuit încă în zilele congresului rolul ce-i fusese hărăzit țării sale : printr-o rezistență obstinată să facă greutăți în asemenea măsură, încît poziția Rusiei să devină dificilă, iar restul participanților „să-i smulgă foloase pentru ei înșiși, sacrificîndu-ne pe noi, lucru la care erau hotărîți de mai nainte”⁶.

Așa cum doctorul dă liniștit sfaturi la patul unui bolnav incurabil, tot astfel reprezentanții Angliei, Germaniei, Franței și Rusiei s-au întrecut în a revărsa o „simpatie platonice”, cum constata același Brătianu, exprimată în considerații moral-filozofice. Disraeli îi spusese la congresul lui Kogălniceanu că „în politică ingratitudea este adeseori plata celor mai mari sacrificii”⁷. Jomini, adjunctul cancelarului Gorceakov, îl consolase și el : politica e ca o partidă de whist, în care unul pierde, altul cîștigă ; păgubașul așteaptă apoi să-și ia revanșa⁸. Reprezentantul Franței, Waddington, îi spusese lui I.C. Brătianu „că el e înainte de toate om practic și că trebuie să fim și noi tot așa, adică să căutăm ca despăgubirea noastră să fie cît se poate mai mare”⁹. În sfîrșit, Andrassy, cancelarul austriac, legat de reprezentantul nostru la Viena, Ion Bălăceanu, printr-o prietenie cimentată în zilele revoluției din 1848, îi spusese acestuia încrezător : „Tenez vos poudres séches !”¹⁰.

„Ce fut une malheureuse époque dans l’histoire de la Roumanie que celle du Traité de Berlin” constată I. Bălăceanu¹¹. Totuși, deși obligată să se conformeze unui act internațional încheiat între terți, România a reușit să biruie greutățile ce adesea păreau de netrecut, să concilieze interesele divergente dintre marile puteri cu referire la problemele sale interne, avînd credința neștrămutată, exprimată de unul dintre făuritorii României moderne : „Ayons confiance dans l’énergie des Roumains, qui sauront faire une Roumanie libre d’un pays qui a appartenu à nos ancêtres”¹².

Fără a putea stăruî în rîndurile de față asupra situației internaționale în care s-a desfășurat Congresul de la Berlin, ca și asupra portofoliului prestabil de probleme cu care s-a prezentat fiecare partener, trebuie observat că, în ceea ce privește România, ea a fost folosită cu cinism ca pion într-o partidă de șah nedecisă, în care fiecare a încercat rezolvarea unor interese parțial insolubile. Amorul propriu al țarului Alexandru al II-lea, prestigiul cancelarului Gorceakov, despre care propriul său suveran spunea că ajunsese „o calamitate publică”¹³, abilitatea mediatoare, alternată cu bruschețea amenințătoare a altui cancelar, Otto von Bismarck¹⁴, obiect de tranzacție pentru diplomația austro-ungară, concesiune oportună pentru Anglia — iată „imponderabilele”, cum le numește

⁶ Scrisoare către C.A. Rosetti din 12 iunie 1878, *ibidem*, p. 43.

⁷ *Ibidem*, p. 44.

⁸ G.I. Brătianu, *Le problème des frontières russo-roumaines pendant la guerre de 1877—78 et au Congrès de Berlin*, București, 1928, p. 22.

⁹ I.C. Brătianu, *Acte și cuvîntări*, vol. IV (1 mai 1878—30 aprilie 1879), ediție N. Georgescu Tistu, București, 1932, p. 71 : scrisoarea către C.A. Rosetti din 19 iunie 1878.

¹⁰ Ion Bălăceanu, *Souvenirs politiques et diplomatiques*, Biblioteca Academiei R.S. România, ms. 1, f. 176.

¹¹ *Ibidem*, f. 179.

¹² I.C. Brătianu, în N. Iorga, *op. cit.*, p. 261.

¹³ Ion I.C. Brătianu, *România și chestiunea orientală*, București, 1927, p. 61.

¹⁴ N. Iorga, *op. cit.*, p. 255—256.

G.I. Brătianu¹⁵, invocate ca să justifice „umilirea nemeritată”¹⁶ a României.

Recunoașterea independenței de stat, care ar fi trebuit să decurgă firesc, nu numai ca un act de justiție ce pune capăt suzeranității turcești ajunse fără înțeles, dar și ca o apreciere internațională a modului exemplar în care România s-a comportat pe cimpul de luptă, salvind soarta războiului, a fost condiționată de îndeplinirea prealabilă a unor acte cu adinci rezonante în viața socială a țării: revizuirea textului Constituției, modificări teritoriale și răscumpărarea în condiții leonine a căilor ferate de la consorțiul german condus de bancherul Bleichröder.

Trebuie de la început însă observat că la nici una din clauzele impuse României, ca o reflectare a inesei contradicțiilor existente între congresiști, nu a existat unanimitate de vederi. Așa, de pildă, cancelarul Gorceakov s-a desolidarizat de restul vocilor în ceea ce privește rezolvarea problemei evreiești¹⁷. Apoi îndeplinirea tuturor îndatoririlor enumerate mai sus trebuia să condiționeze recunoașterea independenței României, dar numai Germania și-a menținut intransigența pînă la sfîrșit. Austria, de exemplu, ea însăși cu un statut al popoarelor conlocuitoare deosebit de rigid, n-a făcut nici o dificultate în recunoașterea independenței, trimițînd în acest sens pe contele Hoyos la București ca ministru rezident; la insistențele reprezentantului nostru la Viena, Ion Bălăceanu, titlul i-a fost transformat în acela de ministru plenipotențiar. Reciprocitatea s-a acordat imediat și Ion Bălăceanu notează mîndru în memoriile sale: „J'ai été le premier ministre envoyé extraordinaire qui ait existé en Roumanie”¹⁸. Rusia, Turcia și Italia i-au urmat exemplul, pentru ca apoi să-și retracteze gestul. Așa, Italia îl trimisese pe baronul Fava și apoi a invocat întîrzierea revizuirii articolului 7, încît „recunoașterea Italiei s-a înfundat la mijlocul drumului”¹⁹.

Pînă în februarie 1880 toate puterile, inclusiv Germania, în persoana contelui Vensleben, își trimisese ră ministrii în România. La 8 februarie 1880 o notă colectivă a marilor puteri recunoștea independența și cu aceasta „una din cele mai grele afaceri politice” ale României lua sfîrșit²⁰.

Discuțiile care au involburat spiritele atît în epocă, manifestate zgomotos în presă și Parlament, cît și ulterior, în istoriografie, sînt o mărturie elocventă a interesului cu care întreaga opinie publică a încercat să deslușească partea de merit sau de culpă a fiecăruia, să caracterizeze cît mai aproape de adevăr ceea ce s-a întîmplat în România în anii 1878—1879, cînd areopagul european reușise, după opinia lui I. C. Brătianu, „non seulement causer une profonde douleur à la nation roumaine, mais encore tuer en elle toute croyance en la solidité des traités”²¹.

Distanța de la care putem judeca azi evenimentele, documentele de care dispunem, interpretarea lor, chiar contradictorie, demonstrează neîndoielnic că România nu putea conta decît pe propriile sale

¹⁵ *Op. cit.*, p. 37.

¹⁶ Titu Maiorescu, *Istoria contimpurană a României, 1866—1900*, București, 1925, p. 167.

¹⁷ J. Berkowitz, *La question des Israélites en Roumanie*, Paris, 1923, p. 472.

¹⁸ *Op. cit.*, p. 180.

¹⁹ *Regele Carol I al României. Cuvîntări și scrisori, II, 1877—1886*, București, 1909, p. 256: scrisoarea către tatăl său, Carol Anton de Hohenzollern, din 5/17 noiembrie 1878.

²⁰ *Memoriile ...*, vol. XVI, București, 1912, p. 86, 72—74.

²¹ Fr. Damé, *op. cit.*, p. 312.

forțe²², pe realismul și pe capacitatea oamenilor săi politici, ca și pe acea virtute de neîntrecut care este așteptarea momentului potrivit pentru declanșarea unei acțiuni. De la reflecțiile lordului Beaconsfield la declarația semețată a lui Bismarck că țara sa nu-și va înstrăina Rusia „pentru dragostea către un mic principat, a cărui recunoaștere e de o importanță neînsemnată”²³, românii au trebuit să înțeleagă vitregia vremurilor pe care le traversau și să le facă față cu bărbăție.

În pleiada de oameni politici care au reușit imposibilul în anii 1878 — 1879 prin modificarea unor prevederi constituționale în așa fel încât interesele majorității să nu fie lezate, prin organizarea noului teritoriu al Dobrogei intrat în hotarele românești și, ca un corolar, prin recunoașterea internațională a independenței țării, Kogălniceanu ocupă un loc de prim rang. „Bărbatul de politică reală, cu care e o mare plăcere să vorbească cineva și care judecă toate faptele și împrejurările în chip lămurit, scurt și precis și întotdeauna obiectiv”²⁴, se caracterizează un observator statornic al realităților românești²⁵, se angajează cu aceeași dăruire, spirit de sacrificiu și tărie sufletească prin care se identificase cu viața politică a țării încă din 1838, în efortul de a pune de acord recomandările Tratatului de la Berlin cu realitățile etnice și sociale ale țării, ca și în acela de organizare a Dobrogei, considerată în mod unanim drept „capodopera” sa.

Congresul de la Berlin, constituit în instanță internațională *sui generis*, a încercat, în special pe seama statelor mici, să găsească rezolvări conforme exclusiv cu interesele marilor puteri. Cazurile particulare, cum vom vedea mai departe, au fost luate în seamă numai când prima tot interesul unei mari puteri. În privința Serbiei, Bulgariei, Muntenegrului și României congresul a adoptat formula nivelatoare: „respect de la *liberté des cultes et égalité des droits*”²⁶. Cu referire la România, articolul 44 al Tratatului de pace cerea ca deosebirea de religie să nu comporte excluderea de la exercitarea drepturilor civile și politice²⁶. Așa cum fusese formulat, articolul apărea ca o recomandare și întrucât tratatul nu avea un caracter sinalagmatic, în sensul că România nu era parte contractantă, el putea fi interpretat. Această eventualitate a apărut chiar în timpul lucrărilor congresului, când Desprez, delegat al Franței și raportorul comisiei de redactare, a declarat că e dificil a găsi „une seules formules pour tant de situations différentes. Il est surtout difficile d’y faire entrer les israélites de Roumanie, dont la situation au point de vue nationalité n’est point déterminée”²⁷. Indiscutabil că, dacă congresiștii ar fi fost animați de un adevărat spirit de dreptate și ar fi ținut în seamă obiecția, întreaga problemă ar fi luat altă întorsătură. Din păcate, se adevereau peste măsură constatările amare ale lui I.C. Brătianu: „Nu am credință în sentimentele de generozitate ale guvernelor, ci numai în interesele lor”²⁸.

²² În sensul acesta era redactat și mesajul de deschidere a Adunării deputaților din septembrie 1878: „Désormais les roumains ne puissent s'appuyer que sur eux mêmes, sur leurs preuves de vitalité, dans l'accomplissement d'une mission latine” (N. Iorga, *op. cit.*, p. 260).

²³ *Memoriile ...*, vol. XV, București, 1912, p. 54.

²⁴ Principele Carol Anton de Hohenzollern într-o scrisoare din 21 octombrie 1878 către fiul său; cf. *Memoriile ...*, vol. XIV, p. 95.

²⁵ J. Berkowitz, *op. cit.*, p. 482.

²⁶ Vezi mai mult, *infra*, p. 85, nota 1.

²⁷ J. Berkowitz, *op. cit.*, p. 483.

²⁸ *Op. cit.*, p. 123.

Recomandarea congresului condiționind recunoașterea independenței devenea astfel o sentință și însemna că statul român nu avea de ales. Situația particulară în care se afla România, cu un contingent de cca 400 000 de evrei veniți din Rusia și Galiția, într-un ritm ce se accelerase în ultimii 15 ani, așezați mai ales în Moldova, făcea ca problema să capete dimensiuni naționale. Soluționarea ei nu putea veni decât din modificarea articolului 7 din Constituție, al cărui cuprins era următorul: „Calitatea de român se dobîndește, se păstrează și se pierde potrivit dispozițiilor enunțate prin legile civile. Numai străinii de rit creștin pot obține calitatea de român”²⁹.

Indiscutabil, articolul constituia un anacronism în legislația unui stat modern. Sever, Kogălniceanu considera chiar că „travaliul” de „progres treptat, civilizator, pacinic” fusese întrerupt prin introducerea lui în Constituția din 1866; se închiseseră supapele de siguranță de la „mașina cu vapor”, încît mai devreme sau mai tîrziu problema avea să izbucnească. În bun profet, Kogălniceanu ceruse, în ajunul Congresului de la Berlin, ca măcar să se sugereze intenția unei rezolvări din interior: „Să se facă ceva în această cestiune căci altfel o vor face străinii”. Din țară însă i se replicase, prin glasul lui D.A. Sturdza, că nu se va aborda această problemă la Berlin. Or, ridicîndu-se evreilor speranța de a avea o patrie în România, cită vreme erau prizonierii articolului 7, ei se adresaseră străinătății. „N-am voit să facem nimic prin noi înșine”, ca acum „prin forța externă să fim constrînși să prefacem Constituțiunea noastră”, rezumă în fond Kogălniceanu o situație neglijată în chip pernicios ani de zile.

Imposibilitatea unei analogii între situația acestei populații alogene din România cu cea din Serbia și celelalte state „ce creșteau ca niște lăstare după căderea copaciului bătrîn al Turciei” izvora nu numai din numărul lor diferit, ci și din statutul lor social specific. Cea mai mare parte veniseră în ultimii ani, ca dezmoșteniți ai soartei, plecați din locurile de baștină pentru că „nu aveau unde să-și găsească loc capului”³⁰. Acomodarea lor cu societatea românească nu se putea face de la o zi la alta. Dincolo de patima pusă de un Mirzesu, Missail, Codrescu sau Voinov — acesta din urmă vociferînd „învăpăiat”, cu zel de nou convertit, căci era macedonean, cum amintește Kogălniceanu sarcastic —, parlamentarii români încercau să dea o soluție echitabilă pornind de la un adevăr irefutabil: articolul 7 nu-și mai avea rostul în legislația statului român. Dar între a îngloba peste noapte 400 000 de persoane, în covîrșitoare majoritate necunosătoare nici măcar ale limbii și obiceiurilor poporului român, și a refuza orice încercare de naturalizare exista o întreagă gamă de posibilități ce trebuiau folosite cu înțelepciune.

Că naturalizarea evreilor indigeni nu ridica dificultăți și că ea se opera constant, ca pentru orice străin, francez, italian sau austriac, o dovedesc zecile de cereri care se depuneau pe masa Adunării și care întotdeauna erau rezolvate favorabil. De altminteri, în afara afluenței deosebite ce se făcea simțită în special în Moldova, care pînă la un punct se putea pune pe seama lipsei unei alternative, aceste cereri măr-

²⁹ Em. Porumbaru, *Tratatul de la Berlin și opera Camerelor de revizuire*, București, 1879, p. 16.

³⁰ I.C. Brătianu, *op. cit.*, p. 242.

turiseau că apatrizii, cunoscători de bună seamă ai articolului 7, găseau siguranță și înțelegere, ocrotire și cîmp deschis pentru numeroasele îndeletniciri pe care le practicau.

Cazul bancherului Daniel este pilduitor în această privință. Banca lui, „mai sigură decît visteria”, era neîntrecută „ca onorabilitate, ... corectitudine și chiar ca dragoste către această țară”. Prin faptele lor, constată Kogălniceanu, membrii acestei familii sînt adevărați boieri moldoveni, iar șeful ei, Israel Heim Daniel, era „atît de lipit de țara aceasta în care s-a născut, că el niciodată n-a ieșit din Moldova”. În timpul crahului din 1873 din Viena, cînd întregul credit din sud-estul Europei se prăbușea, Daniel și-a păstrat neștirbite afacerea cu atotputernicul Rothschild.

Guvernul I. C. Brătianu aștepta confruntarea în soluționarea acestei chestiuni deopotrivă în Adunare și Senat, ca și în rîndul opiniei publice. Lupta se anunța cu deosebire aprigă, deoarece, dincolo de subiectul în sine, prilejul era binevenit pentru manifestarea zgomotoasă a opoziției și încercarea de coalizare a adversarilor guvernului. Prințul Carol prevedea o grupare a diferitelor partide și fracțiuni pentru a-și preciza poziția „față de marea revoluție socială”³¹, dar hotărîrea lui era luată: la 23 iulie/4 august 1878 îi scria tatălui său că vrea să-l păstreze pe I. C. Brătianu, deoarece „prezența stîngei la guvern în acest moment e un noroc; pentru reforme mari și pentru rezolvarea chestiunilor nepopulare trebuie ales tocmai partidul popular”³².

Îndelungata cumpănire ce se cerea în această problemă a format convingerea în cercurile politice românești, unde după mărturisirile prințului Carol convorbirile fuseseră „mai consumatoare” decît consiliul de război din ajunul asediului Plevnei³³, că, păstrînd președinția pentru I. C. Brătianu, trebuia un guvern de fuziune, în care prezența lui Kogălniceanu apărea absolut necesară. În primul rînd datorită influenței pe care o exercita asupra moldovenilor, sensibilizați îndeosebi de această problemă. Apoi pentru că, spre deosebire de Brătianu, care prefera confruntarea pînă la anihilare a diferitelor opinii, fără intervenția călăuzitoare a ministrului, Kogălniceanu înclina pentru lupta deschisă, fățișă, hotărîtoare, căci, „oricînd vedem o rezistență și rezistența aceea nu merge pînă la nebunie, noi românii trebuie să ne bucurăm cînd vedem asemenea rezistență”.

Astfel guvernului format la 11 iulie 1879, în care Kogălniceanu deținea portofoliul internelor, i-a revenit sarcina spinoasă a modificării articolului 7 din Constituție³⁴.

Kogălniceanu admite colaborarea căci „a fi mare patriot, a fi om de stat... nu este de a fi exclusivist... la putere”; el amintește totodată că, fără a face „apostazie”, din „precauțiune patriotică” s-ar uni pentru acest caz anume nu numai cu conservatorii, „ci cu dracul”. Căci modificarea articolului 7 se impunea „ca o fatalitate”. El era o sechelă a inițiativelor legislative avute în 1866 de „fracțiunea liberă și independentă din Moldova”, grupare politică căreia îi era proprie o accentuată xeno-

³¹ Același limbaj îl ținea și Kogălniceanu în Adunare: „E o revoluțiune care privește însuși organismul nostru social și național”.

³² *Regele Carol I* ... vol. II, p. 229.

³³ *Ibidem*, p. 334: scrisoarea către tatăl său din 16/28 iulie 1879.

³⁴ Cu malițiozitatea care caracterizează toate aprecierile sale asupra liberalilor, T. Maiorescu observă că „împospătînd cu puțin scrupul, dar cu multă abilitate vaza partidului liberal”, noua formațiune ministerială a obținut modificarea articolului 7 (*op. cit.*, p. 168).

fobie. Din nepăsarea guvernelor ce se succedaseră de atunci încoace problema fusese amînată și evreii ajunseseră „dușmanii noștri”. Cei aproape 400 000 de evrei, „străini de naționalitatea noastră, cu religiunea, cu moravurile, cu portul lor”, n-au fost introduși în societatea românească și astfel s-au adresat străinătății. Doar o „extremitate” putea face ca problema lor să fie rezolvată din afară. Adusă în fața concertului european, în accepția cuprinsă de articolul 7 al Constituției din 1866, ea se cerea soluționată, indiferent cum, *de țară*, căci pentru Kogălniceanu e de neconceput amestecul puterilor străine în treburile interne ale României.

Autonomia internă, dobîndită încă prin Tratatul de la Paris din 1856, risca să fie acum serios afectată dacă nu se găsea o soluție convenabilă. Și Kogălniceanu, în cunoscător, flutură prin fața ochilor Adunării și remediul extrem, acela al „lovirii de stat”³⁵. Dar soluția, așa cum remarcă I.C. Brătianu lapidar, „nu se indică decît atunci cînd se poate da”³⁶.

Tumultul ridicat de modificarea articolului 7, care a cuprins în afara reprezentanței naționale numeroase voci din marele public, mărturisea interesul cu care societatea românească urmărea dezbaterea acestei probleme, dar și îngrijorarea, pentru că rezolvarea ei tindea a nu fi rezultatul unui proces intern, ci a deveni o sentință executorie.

Ideea intervenției străine „pour des raisons d’humanité”, ca „légitime”, ca „un devoir” pentru aducerea la ordine a unui stat contravenient dreptului internațional³⁷, nu avea consistență, deoarece rezerva aceasta ar fi trebuit să fie făcută și Austriei și Rusiei, principalele state din care pornea exodul populației necreștine spre România.

Ca pretutindeni în Europa, unde procesul de emancipare durase zeci de ani, nici în țara noastră el nu se putea tranșa cu sabia lui Alexandru cel Mare în tăierea nodului gordian sau cu cea a lui Alexandru Ioan Cuza în improprietărirea țăranilor³⁸. Articolul 7 din Constituție ajunsese păgubitor deopotrivă românilor și evreilor, căci, așa cum constata I.C. Brătianu, din zece contravenienți fiscali doar doi erau creștini, dar, ca ministru de interne în 1867, nu avea curajul să aplice amenzi de teama „persecuțiilor religioase” care i s-ar fi imputat³⁹.

Așa cum aminteam și mai sus, părerile au fost adeseori tot atîtea cite capete erau în Adunare. De la ideea ușuratică a renunțării la independență, deoarece prețul cerut era prea mare, pînă la dresarea de liste nominale de persoane ce urmau să fie naturalizate, cu care titularul externelor, Vasile Boerescu, a făcut o călătorie în Europa, care poate mai bine nu s-ar fi făcut după unele opinii, se încerca cu febrilitate împăcarea exigențelor verdictului internațional cu interesele economice și sociale ale țării. Dar stabilitatea spațiului sud-est-european, cu toți germeii discordiei pe care îi conținea, impunea găsirea unei rezolvări cît mai rapide.

La repetatele insistențe ale guvernului român de a ni se recunoaște independența, materializate în vizitele făcute în timpul vacanței parlamentare 1878/1879 de Dim. Brătianu, C.A. Rosetti și I. C. Brătianu la Roma, Paris și Londra, „ca să exopereze stabilirea cît mai grabnică a repre-

³⁵ Ideea nu era străină nici prințului Carol, căci la 23 iunie/5 iulie 1879 el îi scria consulului german Bamberg: „Prin mijloace silnice, prin o lovire de stat, se poate duce la îndeplinire cel mai dificil lucru, dar astfel de reforme nu prind rădăcini și se pot susține iarăși numai cu forța” (*Regele Carol I ...*, vol. II, p. 314).

³⁶ *Op. cit.*, p. 245.

³⁷ J. Berkowitz, *op. cit.*, p. 499.

³⁸ I.C. Brătianu, *op. cit.*, p. 245.

³⁹ *Ibidem*, p. 252.

zentării oficiale”⁴⁰, marile puteri, și în primul rînd Germania, refuzau recunoașterea independenței pînă nu se da o soluție explicită problemei evreiești. La 21 iunie 1879 I. Andrassy comunica opinia „cancelarului de fier” : „România e un stat supus, asupra căruia se va intra în tratative cu puterea suzerană, Turcia”⁴¹. Mai mult, se avansase chiar ideea trimiterii unei note colective de caracter ultimativ, a cărei purtătoare trebuia să fie Austro-Ungaria.

Lucrurile nu mai puteau fi aminate. Ca procedură Camera recomandase, la 28 septembrie 1878, calea constituțională, iar Senatul o Adunare Constituantă de revizie, formulă care avea să se adopte ulterior. În iunie 1879 Camera s-a oprit asupra următorului proiect : „Nu există izraeliți români și n-au existat niciodată, ci numai din aceia cari nici în limbă, nici în obiceiuri nu s-au asimilat cu națiunea română și nici nu voiesc să se asimileze. Naturalizarea se poate acorda oricărui străin, fără deosebire de religiuine, în mod individual și prin lege specială. Forma sub care naturalizarea se poate face va fi înscrisă în Constituție. Dreptul d-a se cumpăra imobile rurale va fi un drept politic, iar nu un drept cetățenesc”⁴².

Era o rezolvare pe jumătate și ea provenea tocmai din dificultatea definirii statutului acestor persoane. Dacă cei născuți în țară, din părinți trăitori în țară și care nu se bucuraseră de protecție străină puteau fi intitulăți „evrei indigeni”, care era situația celor veniți în ultimii 15 ani și care la noi, ca și în restul Europei, erau cunoscuți sub numele de *heimatlos*? Insistența pentru „la mise de tous ces juifs indigènes sur un pied d'égalité parfaite avec tous les roumains”⁴³ apărea așa ca o imposibilitate și era evident că divergențele nu puteau fi aplanate. Dacă unui apologet al lor i se părea „ridiculi” să se întocmească liste și cerea naturalizarea în bloc, transformînd 400 000 de oameni — printr-un vot ce ar fi semănat cu un botez — în cetățeni români, nici obstinația deputaților care refuzau orice discuție nu putea fi acceptată, deoarece o soluție cît mai echitabilă se impunea a fi găsită cu orice preț și cît mai repede.

Celui care urmărește întreaga dezbatere legată de modificarea articolului 7, ca și comentariile ulterioare, opiniile lui Kogălniceanu îi sintetizează la modul superior sagacitatea politică, bunul simț și spiritul creator necesar depășirii unui atare moment. Zbuciumul său interior se traduce poate cel mai bine în cuvintele : „Cînd iau o hotărîre nu mă uit, dacă chiar carnea mi se va smulge de pe oase”. Nu s-a temut, amintește el, să se pună „afară din lege” în 1864 ca să rezolve chestiunea rurală, tot astfel în cazul de față ar fi recurs la soluții extreme pentru a menține „ordinea publică”.

Făcînd istoricul problemei⁴⁴, Kogălniceanu arată că ea trebuie rezolvată din interior, nu la cererea expresă a puterilor garante. La noi, ca și aiurea în Occident, asimilarea se produsese prin dispoziții succesive, care s-au împletit cu realitățile modificate uneori independent de voința guvernanților (pogromuri în vecinătate, excese la nivel local, voci izolate în Parlament dornice de o afirmare factice). Încă în Procla-

⁴⁰ *Regele Carol I ...*, vol. II, p. 276: scrisoarea către tatăl său din 22 decembrie 1878/3 ianuarie 1879.

⁴¹ *Memoriile ...*, vol. XV, p. 86.

⁴² *Ibidem*, p. 88.

⁴³ J. Berkowitz, *op. cit.*, p. 580.

⁴⁴ Cititorul mai poate găsi referiri și în *Opere IV, Oratorie II*, partea a II-a, București, 1980, p. 229 și urm., nota 1.

mația de la Islaz din 1848, ca o mărturie a toleranței și solitudinii românilor pentru populațiile alogene, se pusese problema emancipării lor; conferința de la Constantinopol din 1854 a făcut o serie de recomandări pentru asimilarea lor și „generația bătrână” a „început să lucreze pentru o soluțiune gradată și înțeleaptă”. În 1860 Al. I. Cuza îi invitase pe membrii comisiei de la Focșani să procedeze la „graduala emancipare a locuitorilor de cult mozaic”. Legea comunală din 1864, „fiica mea”, cum o numește Kogălniceanu, statua o serie de drepturi pentru ei. Căci domnia lui Cuza, amintește el cu emoție, a reprezentat „travaliul națiunii”.

În mod indubitabil procesul acesta, așa cum se petrecuse în cazul armenilor, și-ar fi urmat cursul firesc, izvorit din necesitatea conviețuirii pe pământul românesc a unor neamuri de altă credință religioasă, dar care se dovedeau utile propășirii economice a țării. Avalanșa însă care în ultimii ani surprinsese pe români, conjugată cu agitația nefondată a Alianței izraelite în întreaga Europă, agitație pe care însuși unii evrei din România o socoteau păgubitoare condiției lor de aici, a dat un caracter acut unei probleme care s-ar fi rezolvat „de țară și din țară”, într-un mod normal și liniștit.

Kogălniceanu insistă în mod deosebit asupra unui aspect: proporția deosebită a acestei populații de la Țara Românească la Moldova (9/10 din evreii trăitori în România se aflau aici). În primul caz evreii se „amalgamaseră” cu creștinii; în Moldova, datorită ritmului accelerat în care veneau, nu putuseră fi absorbiți, organismul social românesc îi respinsese și ei se închiseseră într-o viață comunitară, într-un izolaționism care ajunsese „o primejdie socială și politică”.

Apoi, spre deosebire de tonul aspru adoptat de unii congresiști, în primul rînd de reprezentanții Franței și Angliei, procesul de emancipare a evreilor, concomitent cu integrarea lor în societatea românească, se realizase în chip palpabil în ultimii 15 ani, adică chiar în perioada celei mai mari afluențe spre solul românesc. Și atunci pe bună dreptate Kogălniceanu se întreabă: dacă intoleranța religioasă și aprehensiunea românilor față de evrei ajunseseră la paroxism, de ce continua exodul acestora, de ce nu-și căutau aiurea izbăvirea din calea pogromurilor?

Adevărul era însă altul. Pământul ospitalier al României găzduise greci după căderea Constantinopolului, bulgari după ocuparea țării lor de către turci și primise deopotrivă cu omenească înțelegere populația evreiască. Kogălniceanu amintește lapidar ceea ce, din practica conviețuirii zilnice, dobîndiseră aceștia pînă în 1866: dreptul de a construi sinagogi lângă bisericile noastre, dreptul de a înființa spițerii și tipografiile, a practica avocatura, a depune ca martori în procesele contra creștinilor. Apoi drepturile comunale erau conferite tuturor evreilor absolvenți ai școlilor românești (sau cu diplome echivalente de statul român), subofițeri, proprietari de fabrici etc.

Acest proces obiectiv, care se consumase inexorabil ca o componentă a progresului social, fusese întrerupt cu brutalitate în 1866 prin introducerea în Constituție a articolului 7.

Tot ce se realizase pînă atunci, recriminările Europei, tensiunea din țară, „logomahia” din Parlament — căci deși ministru de interne Kogălniceanu mărturisește suav că nu are „cenzura asupra gurii deputaților” — dovedeau că articolul 7 trebuia modificat, căci devenise, cu sau fără voia românilor, „o problemă internațională”. „Dacă cerem drep-

turi, trebuie să dăm drepturi", îl citează Kogălniceanu pe Costache Negri, și a rezolva echitabil problema era o dovadă că românii „au făcut destulă dezvoltare în moravurile lor constituționale ca să poată rezolvi și cesiuni sociale de o așa mare importanță pe o cale regulat constituțională”.

În 1879 însă nostalgia pentru ce ar fi putut fi nu-și mai avea locul. Și atunci Kogălniceanu, din trei soluții posibile, respinge, firește, două din ele cu totul absurde: „uciderea” sau „gonirea” izraeliților și se oprește la cea care avea să se adopte și în felul acesta să liniștească spiritele: evreii să devină folositori țării. Însuși istoriograful cel mai temeinic și mai intransigent al problemei, Joseph Berkowitz, e nevoit să admită că „les paroles du ministre de l'intérieur produisirent une vive impression et déterminèrent un revirement dans l'opinion du Parlement”⁴⁵.

Proiectul votat la 6/18 octombrie 1879 de Adunarea deputaților, la 9/21 octombrie de Senat și sancționat de domnitor la 13/25 octombrie dădea următorul sens articolului 7 din Constituție: diferența de credință religioasă și de confesiune nu constituie în România o piedică pentru obținerea de drepturi civile și politice. Străinii, supuși sau nu unei cetățenii străine, pot cere naturalizarea în următoarele condiții: adresează o cerere autorităților românești competente precizând starea materială (capitalul de care dispun și meseria pe care o exercită) și domiciliul, așteptând zece ani pentru a li se rezolva cererea. Erau scutiți cei care înființaseră un stabiliment industrial sau comercial, autorii unor invenții folositoare țării sau care se născuseră din părinți nesupuși vreunei protecții străine. În mod excepțional se naturalizau cu dispensă și în grup cei ce luptaseră în războiul din 1877, în urma unei propuneri a guvernului. În rest, naturalizările se puteau face numai individual și prin lege. Românii și cei naturalizați români erau singurii îndreptățiți să dobândească proprietăți rurale⁴⁶.

Firește, nu se putea mulțumi toată lumea. În țară guvernul era acuzat de filosemitism, iar în străinătate de intransigență în această problemă. J. Berkowitz caracteriza noțiunea de „supus sau nesupus unei protecții străine” „aussi nouvelle qu'absurde et... contraire aux réalités historiques”⁴⁷. El considera că starea de *Heimatlosigkeit* trebuia să înceteze prin însuși faptul non-existenței articolului 7, altfel acesta devenea, în forma revizuită, „un défi lancé à l'Europe”⁴⁸. Dar, dacă, după comentariile aceluiași jurist, „nul ne peut rester sans nationalité”, nu era mai puțin adevărat că nici bagheta magică a unui text de Constituție într-o țară ospitalieră n-ar fi putut îndrepta lucrurile dintr-o dată.

Principele Carol nu vedea în „naturalizările individuale și speciale” o condiție agravantă și, apreciind lucid înțelegerea ce se realizase între diferitele grupări politice, declara că proiectul, „care conține minimumul așteptat de Europa, întrece însă totodată cu mult maximumul ce se poate aștepta de la Camere și de la țară... Pentru Occident prea puțin, pentru aici, întru cât e vorba de o naturalizare imediată, mai mult decât destul”⁴⁹.

⁴⁵ *Op. cit.*, p. 641.

⁴⁶ Fr. Damé, *op. cit.*, p. 426.

⁴⁷ *Op. cit.*, p. 655.

⁴⁸ *Op. cit.*, p. 660.

⁴⁹ *Regele Carol I ...*, vol. II, p. 324.

Kogălniceanu a fost entuziasmat de rezultat. Nu numai pentru că se punea capăt ostracizării la care fusese supusă pe nedrept țara sa, dar Corpurile legiuitoare găsiseră un punct comun de înțelegere⁵⁰, luptele sterpe care întârziaseră sau zădărnickeră în atâtea rinduri cursul firesc al dezbaterilor încetaseră și el putea anunța triumfător: „Nu au fost biruitori, nu au fost biruiți! Numai națiunea a biruit!” Nimeni n-ar fi putut spune acum: „Norociți pe cîmpul de luptă, nenorociți în luptele parlamentare!” Totodată reprezentanții țării, alături de guvern, își îndeplineseră misiunea și discutînd problema pînă la ultimele consecințe nu puteau fi trași la răspundere de opinia publică: „Nu v-am pus acolo ca să ne urmați pe noi, v-am pus ca să ne luminați!”

Departate de a fi „o jucărie”, o „armă de partid”, cum o caracteriza diplomatul german Alvensleben într-o scrisoare către Bismarck⁵¹, problema revizuirii articolului 7 puse cu acuitate în discuție posibilitățile nelimitate ale marilor puteri de imixtiune în treburile interne ale României, lipsa lor de înțelegere pentru realitățile noastre, dar și gravele curențe ale legislației, care, necorectate la timp, puteau aduce serioase prejudicii națiunii.

Lucrul de căpetenie însă a rămas robustețea și vitalitatea cu care românii, înconjurați de duplicitatea unora, de bunăvoința înșelătoare a altora, ori de ostilitatea fățișă a protectorilor de pînă mai ieri, au știut să facă față împrejurărilor.

Făcînd *tabula rasa* peste tot ce reprezentaseră Principatele Unite, apoi România în sud-estul Europei ca element de dinamism și de propășire a spiritului latin, marile puteri i-au șantajat pe români ca în schimbul recunoașterii independenței, atît de îndreptățit rîvnită, să obțină cit mai multe avantaje de pe urma lor. Un exemplu grăitor în acest sens l-a constituit răscumpărarea căilor ferate pretinsă de cancelarul Bismarck, după ce întreaga afacere frauduloasă Strusberg⁵², în care complicitatea multor personalități berlineze era notorie, zdruncinase din temelii finanțele tinărului stat român.

Odată modificarea articolului 7 înfăptuită, Germania a ridicat o nouă obiecție cerînd ca răscumpărarea să se facă în conformitate cu exigențele bancherilor germani. În afara unor drastice pierderi materiale, garanțiile oferite statutului român erau minime. W. N. Medlicott constatase diligent că, în problema răscumpărării, marile puteri au întreprins „the process of strangulation”⁵³.

Dar aici, ca și în restul chestiunilor ridicate la congres și în care România era implicată, s-a invocat cu stăruință din nou „amorul propriu”, de data aceasta al împăratului Germaniei. Supușii acestuia aveau depunerii în valoare de 100 de milioane de mărci: „Domni înalți și doamne de la Curte, lachei de-ai lor și chiar birjari — într-un cuvînt aproape tot Berlinul”⁵⁴. Bismarck, printr-o interpretare arbitrară, permisă doar atotputernicilor Europei, a declarat că nici problema evreiască nu era socotită ca rezolvată dacă răscumpărarea nu se făcea conform dorințelor germane în ceea ce privește cota de schimb, stabilirea sediului viitoarei

⁵⁰ Mesajul de închidere a Camerelor de revizuire exprima aceeași satisfacție: „Unanimitatea a dovedit încă o dată că în chestiunile mari naționali românii știu a pune deoparte orice considerațiuni, orice spirit de partid, spre a nu se gîndi decît la interesul general”, *ibidem*, p. 338.

⁵¹ Citată de prințul Carol în scrisoarea către tatăl său din 3/15 aprilie 1879, *ibidem*, p. 292.

⁵² Vezi *Opere* IV, *Oratorie* II, partea a III-a, București, 1982, p. 116 și urm.

⁵³ *Op. cit.*, p. 358.

⁵⁴ *Memoriile ...*, vol. XVI, p. 15.

societăți de exploatare, care trebuia să fie la Berlin, și garanția pretinsă pentru plata cupoanelor: venitul monopolului tutunului. Era „o pretenție nemaiauzită”⁵⁵ și însuși Kogălniceanu, care știa ce înseamnă o lovitură de stat sau o convenție militară neratificată de Corpurile legiuitoare, începuse să se teamă. Dar principele Carol se obișnuise prea mult cu forța de neclintit a ministrului său de interne, cu „realismul” său în atâtea rinduri verificat în fața celorlalți, încît scria aceluiași corespondent cu suverană încredere: i-am spus lui Kogălniceanu că „meritul”, ca și „răspunderea” îi revin în caz de „liniște”, ca și de „complicații”⁵⁶.

„Opinia publică spunea că răscumpărarea era necesară, dar că afacerea nu este curată”, rezuma C. Bacalbașa situația⁵⁷. Nu stăruim mai mult în rindurile de față asupra epilogului afacerii Strusberg, deoarece el nu apare decît adiacent recunoașterii independenței și Kogălniceanu propriu-zis nici nu intervine în Parlament în sesiunile din anii 1878 — 1880 asupra lui. Ne mărginim a spune că la 1 aprilie 1880 căile ferate au trecut în administrația românească⁵⁸.

A doua problemă de interes vital pe care Congresul de la Berlin a dezbătut-o și care privea destinul României a fost intrarea Dobrogei în hotarele ei. Această modificare teritorială comporta trei elemente esențiale: interesul comunității internaționale ca gurile Dunării și ieșirea la mare să se afle în mîinile unei țări mici, trasarea frontierelor noii provincii și organizarea ei ca atare. Primul aspect iese din sfera discuției noastre; e suficient a spune numai că Dobrogea nu era un dar ce se făcea României, ci, măcar o dată, verdictul internațional coincidea cu o îndreptățire istorică, căci provincia pontică aparținuse pînă în urmă cu 400 de ani românilor.

Trasarea frontierei inițial nu ridicase obiecții; în ședința din 8 iulie 1878 a congresului se convenise ca o comisie specială să traseze la fața locului „o frontieră nestrategică” pe linia Mangalia — Siliștra⁵⁹. Cînd însă, la 28 octombrie 1878, comisia europeană a fixat punctul de frontieră la 800 m est de Siliștra, intrucît numai acolo terenul era suficient de ferm ca să permită construirea unui pod — pe spezele României —, au apărut divergențe. Înălțimea Arab Tabia, care domină Siliștra, revenind României, s-a considerat că i se acordă un avantaj militar. Lucrările de delimitare întîrziu, pe de o parte din cauza timpului defavorabil (s-au suspendat în decembrie 1878), iar pe de altă din cauza refuzului României de a extinde convenția din 4 aprilie 1877, care îngăduise pasajul trupelor rusești spre Balcani, și asupra Dobrogei. Convinși de dreptatea cauzei lor, românii au ocupat *manu militari* înălțimea Arab Tabia, mizînd atît pe „le fait accompli”, cît și pe necesitatea absolută a instituirii cordonului de carantină contra ciumii, al cărei focar era orașul Țarițin din sudul Rusiei⁶⁰. Dar și de data aceasta românii s-au văzut singuri în fața octogenarului cancelar, „qui était en même temps adversaire de la guerre et de la paix”⁶¹. Totul la congres se făcuse pe

⁵⁵ *Regele Carol I ...*, vol. II, p. 283; scrisoarea către tatăl său din 16/28 septembrie 1879.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 234; scrisoarea din 2/14 august 1879.

⁵⁷ *Bucureștii de altădată*, vol. I, 1871—1884, București, 1927, p. 246.

⁵⁸ *Memoriile ...*, vol. XVI, p. 84.

⁵⁹ Gh. Bibescu, *Istoria unei fruntarii*, București, 1883, p. 50.

⁶⁰ Istoriograful problemei, Gh. Bibescu, condamnă însă pripeala guvernului român, „căci lucrul era încă nehotărît”, *op. cit.*, p. 76.

⁶¹ N. Iorga, *op. cit.*, p. 255.

„calea compromisurilor”, dar aici, pentru ca deciziile „să aibă putere”, se hotărîse unanimitatea părerilor membrilor comisiei, fără a se accepta convocarea unei conferințe internaționale, cum sugerase Rusia. Delegatul ei declarase că Arab Tabia nu putea fi despărțită de fortăreața Silistrei și obiecția românilor că toate forturile dunărene fuseseră dăruitate nu a fost luată în seamă⁶². Mai mult, deși s-a socotit că Silistra e „cheia Dobrogei”, provincie care revenea României, acest oraș nu i-a fost atribuit ei.

La 7 februarie 1879, pentru a evita noi complicații, România și-a retras trupele. Lucrările de delimitare au continuat toată vara anului 1879 și, ca o ironie a soartei, delegații român și bulgar au participat numai „cu titlu oficios și consultativ”⁶³. Noua graniță făcea imposibilă construirea unui pod pe Dunăre, încît părțile direct interesate, România și Bulgaria, au fost și singurele păgubite.

Ca și în celelalte hotărîri referitoare la România, congresul s-a arătat defavorabil ei în sensul că, ignorînd practica internațională, hotărul n-a fost trasat pe thalweg⁶⁴.

Pe bună dreptate același Bibescu conchidea că congresul „a arătat mai multă grabă a consolida un prezent plin de amenințări, decît a asigura viitorul”⁶⁵.

Problema frontierei s-a estompat însă rapid în fața sarcinii copleșitoare de a încorpora noua provincie, după ce se aflase sub stăpînire turcească timp de 400 de ani.

Dezbaterile în Cameră și Senat au fost anevoioase și poate că niciodată n-a ieșit mai bine în evidență spiritul înainte mergător și de prevedere al lui Kogălniceanu ca în această împrejurare. Delegat la Congresul de la Berlin spre a fi ascultat, dar nu auzit, acceptat acolo doar din complezență, căci cererile legitime ale României victorioase în război aveau să se transforme într-o umilire penibilă, Kogălniceanu a înțeles ca nimeni altul spusele lui Bismarck că participarea românilor nu e „de nature à faciliter la bonne entente”⁶⁶. Cu alte cuvinte, nedreptatea deliberată ce se făcea României căpăta un plus de ascuțime în fața delegaților ei. Și atunci, la posibilitatea oferită ca în schimbul „corectării” Tratatului de la Paris din 1856, spre a împăca nu numai amorul propriu al unui împărat, dar și memoria altuia defunct, României să i se ofere Țara Dunării și provincia pontică, Kogălniceanu a fost primul care și-a îndreptat privirea către acest hinterland, căutînd să se documenteze asupra lui. Așa se face că în 1880 a fost în măsură să elaboreze legea de organizare a Dobrogei, cu a cărei paternitate se putea mîndri și să replice pacient, în Adunare și Senat, tuturor obiecțiilor ridicate de încorporarea acestei provincii.

După 40 de ani de viață politică, de participare la toate actele fundamentale care schimbaseră fața României, Kogălniceanu declara dezarmat: „Eu unul vă mărturisesc că din 100 de puncte din științele omenești ignorez 99 și de aceea, oricînd voiesc a vorbi despre un punct

⁶² *Memoriile...*, vol. XV, p. 40-41.

⁶³ Gh. Bibescu, *op. cit.*, p. 73.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 74. Traseul frontierei după *Cartea verde* italiană, elaborată de reprezentantul acesteia, colonelul Orero, în apendicele cărții lui Gh. Bibescu, p. 249 și urm.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 54.

⁶⁶ J. Berkowitz, *op. cit.*, p. 477.

oarecare al științei, trebuie mai întâi să mă pun și să studiez bine și totul despre acest punct”.

În vreme ce E. Stătescu considera, în iulie 1878, constituirea unei comisii de studiere a Dobrogei o „mesure inutile, ou au moins prématurée”⁶⁷, iar D. A. Sturdza, negativist funciar, declara prezumțios că provincia e necunoscută, încît se „lua mița în sac”⁶⁸, Kogălniceanu continua să adune netulburat material informativ spre a putea evalua în cunoscător noua achiziție. Cu aceeași perspicacitate și ardoare patriotică vorbea I. C. Brătianu în Parlament, considerînd că lăsînd Dobrogea românilor s-ar dovedi „nemernici”: „Toemai noi, ai căror strămoși au vîrșat acolo sîroaie de sînge, căci Dobrogea a fost pămînt românesc și tocmai mai în urmă a devenit cîmp deschis tuturor invaziunilor”⁶⁹.

Pentru moment Dobrogea era împușcată de populație, sub ocupație militară, cu afacerile administrative întrerupte, dar putea deveni o provincie bogată, prosperă, perfect integrabilă în comunitatea românească. Așa cum observa fiul său, Kogălniceanu admitea „naționalizarea provinciei, dar cu păstrarea tuturor drepturilor, tuturor libertăților, tuturor intereselor și tuturor obiceiurilor celorlalte naționalități”⁷⁰.

Obiecția că încorporarea ei va încărea bugetul statului era factice, întrucît pe baza aceluiași date Kogălniceanu era încredințat că, odată rănilor războiului vindecate, populația revenită la vetrele ei și problema proprietății soluționată, Dobrogea avea să intre în mod profitabil în familia provinciilor românești.

Viitorul i-a dat dreptate lui Kogălniceanu.

Ministru de externe cînd Dobrogea a intrat în posesia României (28 septembrie 1878) și ministru de interne cînd s-a trecut la organizarea ei, în 1880, Kogălniceanu poate fi considerat, fără șovăire, drept unul din fondatorii ei.

Nu sînt mulți oamenii care au șansa de a organiza o țară *ex nihilo*. Kogălniceanu a fost din acest punct de vedere un favorizat al soartei. Rigoarea și precizia, spiritul de înțelegere, într-un cuvînt *măsura* care trebuie să patroneze elaborarea oricărei legi pentru ca ea să fie durabilă și rodnică, se regăsesc în proiectul întocmit de el pentru această provincie, care în momentul alipirii era „un compozit de diferite naționalități” traumatizate de vîlmășagul războiului și apoi de ocupația militară care i-a urmat (turcii s-au retras din Dobrogea la 11 aprilie 1877, iar românii au intrat oficial la 14 noiembrie 1878; în răstimp s-a aflat sub ocupație militară rusească).

Instalarea păcii trebuia să le ofere locuitorilor, în afara liniștii de după furtună, și mult așteptata singuranță. Din acest punct de vedere României îi revenea o misiune civilizatoare; noii săi locuitori trebuiau să fie sensibili la spiritul ei „ospitalier și liberal”, dar în același timp să înțeleagă că guvernul de la București caută să fie „un element de ordine în Orient” — declara Kogălniceanu.

Teoriile „abstracte”, „cuvintele deșarte” puteau avea cel mult ecou în incinta Parlamentului sau în unele ziare cuprinse de nerăbdare. Opera constructivă pe care reprezentanța țării era chemată s-o înfăptuiască în

⁶⁷ I. C. Brătianu, *op. cit.*, p. 94.

⁶⁸ Vasile M. Kogălniceanu, *Dobrogea, 1878—1909. Drepturi politice fără libertăți*, București, 1909, p. 26.

⁶⁹ *Op. cit.*, p. 122.

⁷⁰ *Op. cit.*, p. 29.

anii postbelici nu se putea conduce nici după negativismul declamator al unui Pantazi Ghica, ce considera legea drept „o încătușare a dobrogenilor”, dar nici după liberalismul imprudent al unui Al. Sihleanu, care cerea extinderea *tale quale* a întregii legislații românești în provincia pontică. Îndelungata stăpânire turcească, mozaicul etnic și confesional (români, turci, greci, bulgari, tătari, cerchezi, lipoveni, armeni) impuneau o epocă de „tranzizie”, „un travaliu”, apreciate de Kogălniceanu la minimum trei ani.

„Românii... , sub nume de... daci, alții prin emigrațiuni succesive din muma patrie, sint naționalitatea cea mai străveche statornicită în Dobrogea...” și comunicația se face în limba română, arată Kogălniceanu. Această împrejurare a cîntărit desigur greu în balanță, cînd s-a elaborat legea de organizare a Dobrogei, care, în liniile sale directoare, urmează textul Constituției din 1866. Totodată însă trebuiau avute în vedere excepțiile determinate de greutatea locale : populația trebuia lăsată să se apropie de „uzurile și moravurile noastre”. Era astfel prematur a se constitui deocamdată colegii electorale, a desemna deputați dobrogeni în Parlamentul de la București sau a introduce legea județeană. Spiritul public care se manifestase deja acolo, în special în orașe ca Constanța și Tulcea, era „un capital moral” deloc neglijabil, dar încă insuficient pentru a acorda libertatea nelimitată a întrunirilor sau a presei.

Dacă la preluarea provinciei regulamentele de administrație publică se dovediseră unica formulă de guvernare, ulterior ele trebuiau să cedeze locul „legilor naționale”, afirmă Kogălniceanu.

Problemele asupra cărora a trebuit „să-și spargă peptul” în apărarea legii sale au fost cele privind arondarea, regimul proprietății, organizarea militară, sistemul de învățămînt și libertatea confesională.

Cunoscători de suprafață în majoritatea cazurilor sau cu un bagaj de date primare de trecerea anilor, ca în cazul lui Ion Ionescu de la Brad, cu care Kogălniceanu are o serie de altercații nu lipsite de asperități, deputații și senatorii se cramponau de împărțirea administrativă a provinciei pe hîrtie. Or, Kogălniceanu era preocupat în primul rînd de ieșirea la mare pe care o obținuse România, ca și de „interesul fluvial pe Dunăre”. În aceste condiții grija de căpetenie nu putea fi „precizia matematică” în găsirea centrului provinciei, în speță Medgidia, cum dorea I. Ionescu de la Brad, și fixarea capitalei unui județ unic acolo. Neiertător, Kogălniceanu îl înțeapă pe agronom că „voiește ca în Dobrogea să fie un pașă, pe cînd noi voim să fie doi, trei pașisori mai mici”. Dacă ne-am conduce după asemenea considerente, continuă el batjocoritor, și capitala București ar trebui schimbată, deoarece nu e în centrul țării ; numai că „reședințele se creează, nu se improvizează”.

După Kogălniceanu efortul trebuia îndreptat spre dezvoltarea Constanței și Tulcei, prin dotarea lor cu instituții adecvate, pentru a le transforma în centre administrative de prim rang. Constanța trebuia să ajungă „plămînul României”, susține el și ca în atîtea alte împrejurări viitorul i-a dat dreptate.

Fără îndoială, greutatea cele mai mari le-a ridicat în Dobrogea regimul proprietății. Chiar cunoașterea lui aprofundată, întreprinsă de Kogălniceanu, la care se pot adăuga cercetările uneori superficiale, alteori conștiincioase sau de-a dreptul fanteziste, care rămîn simple curiozități istoriografice⁷¹, nu putea conduce rapid spre soluții satisfăcătoare. Vlă-

⁷¹ Ca broșura lui N.B. Locusteanu, publicată în 1878.

guirea provinciei, mutațiile forțate de populație, transferul de administrații au determinat suspendarea provizorie a percepției unor impozite, în primul rînd a dijmei, apoi a taxelor pentru cumpărarea de imobile, a celei de 3% asupra proprietății agricole, pentru exercitarea unei meserii, de vînzare a vitelor, pentru ținerea morilor etc.⁷².

Dificultatea rezolvării stătea într-o multitudine de factori: sistemul otoman de stăpînire a pămîntului, abrogat apoi de înșiși autorii lui, a „dat loc la o confuziune care întunecă materia”. Trebuia totuși folosit măcar pînă se punea ceva în loc; numai că el nu se aplicase totdeauna proprietăților aparținînd creștinilor. În special în vremea ocupațiilor rusești regimul agrar suferise serioase perturbații în ceea ce-i privea pe bulgari și pe cerchezi. Considerați coloniști, aceștia nu-și puteau instrăina pămînturile decît după 20 de ani. Problema absenteiștilor, indiferent de confesiune, făcea necesară o evidență riguroasă a proprietății și a naturii ei: de stat, particulară, ecleziastică. Or, după cum s-a văzut din discuțiile pătimașe în jurul definirii proprietății — spiritele au fost atît de înfierbîntate încît articolul din lege privind proprietatea a fost dezbătut cel din urmă —, era foarte greu de stabilit o corespondență între tipul de proprietate statuat de dreptul agrar otoman și cel occidental în ființă la noi.

Potrivit legilor otomane proprietatea era de tip *mulk* (particulară și absolută) și dovedirea ei se făcea cu acte de tip *tapu*; era transmisibilă și nu se plăteau taxe de succesiune, doar se reinnoia *tapu*-ul, care, pentru mai multă garanție, era ținut de trei autorități diferite. *Mirie* era proprietatea de stat; *vakîfurile* aparțineau așezămintelor ecleziastice. Piețele și drumurile publice formau proprietatea *metruke*. În sfîrșit, locurile fără folos real, degradate, paraginile erau *mevet*.

Dincolo însă de această schemă intervenea „dreptul mărginit” sau „nelimitat” al cutărei autorități, dreptul de folosință, de uzufruct ș.a., încît exasperat Kogălniceanu declara că problema proprietății e „complicată”.

La modul general vorbind, întregul pămînt al provinciei fără titular aparținuse sultanului — tipul *mirie* — și mulți deputați, între care unii juriști, au considerat că automat acesta a devenit domeniu al statului român și trebuia tratat ca atare. Unele proprietăți ale musulmanilor care se refugiaseră în imperiu în timpul războiului fuseseră ocupate de români sau de bulgari, amenajate și îmbunătățite, și partajarea dreptului de folosință de cel de proprietate nu se putea face întrucît nu se decisese după care cod se vor judeca litigiile, după cel otoman, pe cale de a fi retras, ori după cel românesc, care nu fusese încă introdus.

Chiar înainte de limpezirea situației proprietății, rodnicia pămîntului și perspectiva îmbogățirii rapide erau mai cunoscute țărănilor din Bărăgan decît deputaților septici, dar locvacii din Adunare. Numeroși ialomițeni luau drumul Dobrogei, alarmînd așa pe deputatul lor, Vasile Maniu, care s-a grăbit să interpeleze guvernul cerînd oprirea acestui „exod” spre noua provincie. Încrezător în procesul natural de echilibrare demografică, în condițiile de siguranță create de o administrație unitară, Kogălniceanu i-a replicat amuzat că în Dobrogea se trăiește mai bine și „prin legea gravitațiunii corpurile tind a se nivela, adică am un licuid în două tuburi puse în comunicațiune, și într-unul licuidul este mai sus, iar în altul mai jos, legea fizică va face să se niveleze aceste două licuide”.

⁷² Vezi mai mult în *Regele Carol I ...*, vol. II, 258 și *Regulament pentru stabilirea și perceperea impozitelor în Dobrogea*, în I.C. Brătianu, *op. cit.*, p. 375 și urm.

Viitorul domeniu al statului în Dobrogea era „imens”, doar brațele de muncă lipseau spre a-l valorifica, încît nu spaima de colonizări, ci încurajarea lor, explică Kogălniceanu, trebuie să stea în atenția reprezentanței naționale. De altfel acest proces se și opera cu rapiditate, țărani din Basarabia, Transilvania sau Muntenia se stabiliseră deja în Dobrogea, formînd comune compacte din punct de vedere etnic. Cum aprecia Kogălniceanu, numai Delta Dunării, inteligent valorificată, ar fi putut hrăni 500 000 de locuitori, dar pentru moment era populată doar de 2 000 de persoane.

E lesne de înțeles că războiul, ocupația militară, emigrarea multor musulmani, fuga cerchezilor, plecările bulgarilor, apoi colonizările, preluarea administrației de noua stăpînire — toate acestea au creat cîmp mînos pentru afaceri veroase, pentru tranzacții încheiate peste noapte asupra unor proprietăți ai căror stăpîni se aflau la Constantinopol sau nu mai dăduseră de doi, trei ani nici un semn de viață. C. Bacalbașa sintetiza astfel situația : „Amatorii de îmbogățire se reped asupra Dobrogei, unde cu o petițiune de 25 bani se poate cumpăra un pămînt rămas fără stăpîn”⁷³.

Specula aceasta deșăntată, care la început avusese un caracter întîmplător, tindea să devină o adevărată plagă, îngrijorînd în mod special autoritățile românești, întrucît devenea principalul factor de nesiguranță și instabilitate în atît de încercata provincie.

Opoziția din Parlament, a cărei virulență Kogălniceanu o va resimți la fiecare proiect pe care îl aduce în discuție în cele două sesiuni cuprinse de volumul acesta, nu pierde nici acum prilejul să insinueze că înfloritoarea practică a tranzacțiilor ilicite se datora șoaptelor că „Kogălniceanu cumpără în Dobrogea”. La data aceea însă Kogălniceanu, după propria-i mărturie, avea „doar o mică casă cumpărată în luna lui martie 1878”.

Modalitatea de căpetenie folosită de Kogălniceanu, în calitate de ministru de interne, a fost să declare nule toate afacerile imobiliare încheiate după încorporarea provinciei, specificînd în circularele sale că după încheierea pertractărilor cu autoritățile otomane, care promisese să pună la dispoziția statului român actele de proprietate asupra pămînturilor dobîndite (*tapu*-urile), urma să se reglementeze statutul proprietății.

La fel de controversată rămînea includerea Dobrogei în sistemul militar al țării. Dacă pentru viitor lucrul era indubitabil, pe moment trebuia lăsată dobrogenilor posibilitatea opțiunii. Și atunci Kogălniceanu avansează ideea voluntariatului, prin exceptarea lor de la armata de linie și păstrarea, ca o dovadă de înțelegere pentru otomani, a portului lor în armată. Acest spirit preventor era cu atît mai necesar cu cît o anume rezistență mocnită avansa ideea că guvernul român are în vedere deznaționalizarea turcilor în dorința de a-i face „români cu forța”.

Nouă și complexă apărea și organizarea instrucțiunii publice, pe care unii, ca V. A. Urechia, o doreau cheazășuită de o lege calchiată după cea din țară, cu localuri de învățămînt spațioase și bine dotate, spre a arăta lumii propagarea spiritului civilizator al națiunii. Intenția era nobilă, dar lipsită de realism, încît Kogălniceanu replică scurt : „Să avem școale chiar în bordeie, decît să aminăm înființarea școalelor pînă cînd vom avea palate”. Indiscutabil limba română trebuia să fie materie de predare obligatorie, care ar fi venit „a consacra ca *drept* o situație existînd de-

⁷³ *Op. cit.*, p. 245.

ja de *fapt*". Totodată, însă, atrage atenția Kogălniceanu circumspect, lucrurile nu trebuiau forțate, nu trebuia făcută „o reformă silnică”; binele trebuie făcut, „dar nu cu clopot, nu cu vuiet”. Factorul timp în materie de organizare statală are o valoare esențială, așa încît „să lăsăm generațiunilor viitoare ca istoria patriei, geografia și dreptul” să fie învățate în limba română.

Nu în ultimul rînd trebuia găsită și o formulă care să împace toate susceptibilitățile confesionale, căci „în Dobrogea este un microcosm al tuturor religiunilor”. Numai la Tulcea erau 13 lăcașuri diferite de cult. Organizarea învățămîntului musulman, spre a favoriza revenirea turcilor, se impunea rapid; de aceea Kogălniceanu pledează pentru crearea seminarului la Babadag, subvenționat de stat, cerînd în același timp ca comunitățile creștine să se susțină prin contribuția enoriașilor.

Atît în școli, cît și în biserici folosirea limbii naționalităților conlocuitoare era garantată.

Cu grijă artizanală, documentîndu-se cu răspundere și primind sugestii, atît din Adunare, cît și din Senat, atunci cînd ele cuprindeau elemente viabile, Kogălniceanu s-a dovedit prin legea de organizare a Dobrogei din 1880 nu numai un om de stat de talie europeană, dar și un legislator de mare rafinament.

În afara legilor organice pe care Parlamentul le-a dezbătut în anii 1878—1880, portofoliul său a cuprins cîteva proiecte de rezonanță la care contribuția lui Kogălniceanu, în calitate de ministru de interne, rămîne definitorie⁷⁴.

Discuțiile pe marginea lor sînt cu atît mai pasionante de urmărit, cu cît Kogălniceanu jonglează magistral cu principiile de centralizare și descentralizare, laitmotiv al întregii organizări administrative de tip burghez. Ele au fost puse din nou în dezbateră cu ocazia necesității ajutorării județelor afectate de foamete și a noii legi sanitare.

În primul caz Kogălniceanu vede un prilej salutar pentru consiliile județene de „a-și dezvolta o viață mai vie, mai energetică în apărarea intereselor locale”. Prin urmare, județele calamitate trebuiau să semnaleze cantitățile de cereale necesare, iar guvernul să facă diligențele cuvenite pentru acordarea împrumuturilor prin Casa de depuneri și consemnațiuni. Or, în unele județe — și părerea s-a exprimat și în Adunare prin reprezentanții acestora —, din comoditate, ca să nu contracteze împrumuturi anevoie rambursabile, s-a avansat ideea ca guvernul să se transforme în „speculator de porumb”, adică să organizeze depozite ad-hoc de cereale pe care să le distribuie locuitorilor. Ca să creeze o falsă panică, să-și dovedească sirguința oratorică sau pur și simplu să „șicaneze”, cum remarcă enervat Kogălniceanu, mulți deputați se lansau, în toamna anului 1879, în interpelări cu tentă acuzatoare pentru inerția guvernului, declarînd că oamenii mor de foame din lipsa hranei.

După ce prezintă o situație amănunțită pînă la ultima oca de porumb distribuită, Kogălniceanu declară categoric: „Nu pot muri de foame în România decît aceia care nu vor voi să muncească”, căci „e o țară pe care Dumnezeu a făcut-o productivă”. În adevăr, seceta nu lovise întregul teritoriu și apoi existau rezerve, dovadă că mulți între-

⁷⁴ Amintim că între 20 iunie 1876 și 12 aprilie 1880 Adunarea deputaților a dezbătut 356 de legi, 267 de credite, 1 060 de naturalizări, 352 de petiții. Cf. „Monitor”, 1880, nr. 90, p. 2 796.

prinzători se oferiseră deja să construiască rapid depozite de-a lungul căilor ferate.

Permeabil la orice semnalare a unei strîmbătăți, Kogălniceanu amintește malițios : „Eu, care nu trec de un mare adorator al libertății absolute a presei, sînt dator să aduc acest tribut de recunoștință presei provinciale chiar din opoziție, care de multe ori luminează administrația”. Totodată însă era necesară o manifestare de inițiativă din partea consiliilor județene, iar legea în dezbatere pentru ajutorarea județelor înfometate nu era o „autorizare”, ci o „îndatorire” pentru ele. Ministerul nu putea să facă mai mult căci, enunță Kogălniceanu ca o sentință, „dacă se poate governa de departe, nu se poate administra bine decît de aproape”.

Diametral opus se punea problema asistenței sanitare, care trebuia statuată într-un nou text de lege. Kogălniceanu a dorit-o un instrument eficient în mîna autorității centrale, nu lăsată la bunul plac al consiliilor județene. Legea în vigoare trebuia reformată deoarece reprezenta „o țesătură de autoritate în care medicul își joacă calul cum îi place”. Numai un serviciu *de stat* putea pune stavilă „mortalității... spăimîntătoare” de la sate și redresa igiena publică la nivelul cerut unui stat modern. Apoi, în cazul unei epidemii, măsurile trebuiau luate concomitent, carantinele organizate simultan, nu după întrunirea sau nu a majorității vocilor într-un consiliu județean.

Dacă la legea de organizare a Dobrogei tonul general a fost constructiv, fiecare deputat sau senator silindu-se să aducă un corectiv prin moțiuni sau amendamente, în cazul organizării serviciului sanitar se pornise o adevărată campanie de contestare a prerogativelor Consiliului medical superior și ale ministrului de interne, în asemenea măsură încît Fleva cel bătăios, care arareori arunca în urnă bila albă, propusese, după votarea chinuită a 40 de articole din lege, aminarea ei. Consternat, Kogălniceanu observă plin de amărăciune : „Nu am văzut aceasta pînă acum, poate că a fost rezervat noii generațiuni...”.

Elaborată de somități medicale, discutată îndelung spre a stabili competența fiecărei autorități administrative în ceea ce privește controlul activității sanitare, acestei legi, dacă i s-ar fi pus un motto, desigur nu se putea găsi un altul mai potrivit decît vibrantele cuvinte ale lui Kogălniceanu : „Dați putere societății să-și apere bunul cel mai mare, care este viața”.

Dar, în cazul ei, spiritul îngust, miopia politică a multora, teama de autoritarismul lui Kogălniceanu au făcut ca medicii să depindă de consiliile județene sau municipale încît, constată Kogălniceanu revoltat de această soluție, în cazul Bucureștilor de pildă s-a ajuns la o filozofie simplisimă : „Dumnezeu să facă cum e mai bine !”

Aceeași insistență s-a depus în Parlament pentru păstrarea autonomiei Eforiei spitalelor din București și Iași spre a respecta, chipurile, voința donatorilor. Or, lipsa de control în gestiune, angajarea unor lucrări de construcție fără competența trebuitoare nici a beneficiarului, nici a executantului duseseră Epitropia Sf. Spiridon la un deficit de mai multe sute de mii de lei. „Virtuțile de contrabandă” de la Iași, acuză Kogălniceanu, făcuseră ca așezămîntul să fie administrat „într-un mod patriarhal” și să se ajungă la curată anarhie.

Om de ordine, care a lucrat „poate într-un mod autoritar”, însă „liberal”, cum se autodefiniște cu subtilă ironie, Kogălniceanu consideră

că unele servicii publice, și cel sanitar printre cele dintii, trebuie să fie în mîna statului. Ministrul de interne nu poate fi „o păpușă constituțională”, „o giruetă politică”. Medicul aflat în subordinea Consiliului medical superior și implicit a ministrului de interne „se va purta ca o fată mare”, susține Kogălniceanu mucealit.

Cel care urmărește atent dezbaterile parlamentare constată lesne că nu toți deputații au suflul necesar unor intervenții de anvergură, nu sînt pregătiți pentru „liturghic”, cum îi caracterizează batjocoritor Kogălniceanu. Și atunci se mărginesc la semnalarea unor abuzuri în cutare comună, a unui furtișag comis de un subprefect sau a folosirii unor „ruble roase” de către un comisar care a cumpărat două ocale de carne. La acestea se adaugă, se înțelege, registrul copios al desfășurării alegerilor. Kogălniceanu însă nu-și pierde cumpătul; deși se plînge adeseori că personalul Ministerului de Interne este extrem de redus, intervențiile sale îl trădează a fi unul din cei mai bine informați oameni din România. De la scandalul iscat la Bacău cu ocazia alegerilor pentru consiliul județean, „unde s-au bătut membrii ca la cîrciumă, s-au pămuit, s-au bastonat”, pînă la „patriotismul de clopotniță” al consiliului municipalității Galați, care respingea orice modernizare („*eleveur*... nu” că „perd hamalii”; „drum de fer... nu” că „perd birarii”; „tramway... nu” că „perd cei care transportă grînele”), Kogălniceanu cunoaște în chip desăvîrșit starea de spirit din țară. Și convingerile pe care și le formase cu 20 de ani în urmă, ca ministru autoritar al domnitorului Cuza, le păstrează și astăzi: doar o administrație corectă, cu funcționari retribuiți corespunzător, spre a nu se deda abuzurilor, care să aplice legea fără ca aceasta să devină „sorginte de calamități”, poate îmbunătăți soarta țaranului. Acesta trebuie să cunoască legile, căci „pînă astăzi ne-am ocupat să ne facem ștat, să ne facem națiune suverană... după ce am făcut gard, trebuie să ne ocupăm și de grădina din întrul gardului; să ne ocupăm și de casă, și aceasta este țaranul”.

Cei care „tilcuiesc poporului și arată primarilor drumul” sînt subprefecții, de aceea Kogălniceanu luptă din răzputeri pentru salarizarea lor convenabilă și recrutarea lor dintre indivizi „capabili, cultivați”. În felul acesta nu va cobori poate „împărăția cerului pe pămînt”, dar „s-ar impuțina numărul răilor”.

În ideea folosirii judicioase a capacității individului, Kogălniceanu e foarte drastic în acordarea burselor de către consiliile județene, obicei care încurajase doar „abuzul și hatîrul”. Cei cîțiva favoriți „numără pavelele pe ulițele Parisului și Bruxelles[-ului]” și apoi cînd erau reparați „ce frumos Babilon” produceau! Căci refuzau postul declarînd insolenți consiliilor județene: „Cheamă-mă în judecată!”

În loc să frecventeze universitățile românești, la care „fiecare din noi am pus mica noastră petricică”, amintește Kogălniceanu auditoriului, numeroși tineri, „marfa cea bună”, luau drumul străinătății, ca „apoi să se întorcă marda”.

Cu autoritatea de care dispune ca ministru de interne, Kogălniceanu cere încadrarea fiecărui absolvent potrivit calificării obținute: „Acei cari fac școala de comerț să intre la comerț... acei cari fac școala de agricultură să se facă agricultori și seminariștii să devină popi”, nu să intre „cu grămada” funcționari la stat.

Calificarea corespunzătoare, salarizarea adecvată a funcționarilor, stabilitatea în post, conjugate cu aplicarea corectă a legilor le considera

Kogălniceanu elemente indispensabile unei administrații eficiente. Dacă funcționarul trebuie să-și îndeplinească exemplar îndatoririle, deopotrivă el trebuie apărat de „capriciurile ministeriale”. „Se aprinde berea în el”, declară Kogălniceanu nu tocmai parlamentar când constată în cel fel aplică Ion Cîmpineanu, succesorul lui la Ministerul de Externe, legea organică în materie de reprezentanță. În loc să conlucreze cu agenții permanenți acreditați pe lângă diferitele cabinete, acesta a preferat „misiunile extraordinare”, bugetivore, nedumeritoare pentru opinia publică și „umilitoare” pentru agenții permanenți. Ministerul de Externe, decreteează Kogălniceanu cu dreptate, este „sentinela cea mai înaintată... a apărării independenței țării noastre”.

Întreaga viață parlamentară a României după 1859 se caracterizează printr-o cuprinzătoare activitate legislativă. Acest fapt a avut părțile lui bune, deoarece a înzestrat țara cu instituții indispensabile statului modern. Totodată însă, așa cum observăm și pentru sesiunile din anii 1864—1878, prodigalitatea dovedită de guvern sau de reprezentanța națională în materie a făcut adesea ca legile să rămână în teorie bune, dar aplicate să dăuneze organismului social. Mai erau și neglijențe de redactare de-a dreptul rizibile. Așa, bunăoară, în legea de administrare a domeniilor statului se prevedea că membrii consiliului de administrație sînt revocabili după cererea motivată a... consiliului de administrație, consemnată într-un proces-verbal. „Să vie chiar consiliul de administrație să-și mănince colegii singur... este un principiu care nu cunosc să existe în verio altă legislațiune”, observă Kogălniceanu ironic.

Alteori intrarea în vigoare a unei legi a venit în contradicție cu altele deja existente și pînă la realizarea concordanței între texte Parlamentul s-a irosit în considerații fără fond, încît Kogălniceanu, ajuns la vîrsta la care „puterea... nu mai are altă plăcere decît aceea de a o întrebuița în folosul țării”, observă nemulțumit că și în cazul unor aspecte prin excelență practice „ne cufundăm tot în teorii și cu teoriile noastre ucidem găina în ou”. Remarca privea în mare măsură legea rurală din 1864, care teoretic fusese concepută ca „pămîntul să rămînă în mîna harnicilor, în mîna foștilor clăcași”, dar aplicată de guvernul Lascăr Catargiu a făcut ca loturile împrietăriților să fie cumpărate de „popă, de primar, notar, percepător, circiumar, fecior boieresc, isprăvnicel, vătășel etc.”.

Această discrepanță între textul legii și aplicarea lui se putea extinde și la legea sanitară, care a ocupat numeroase ședințe ale sesiunilor cuprinse în volumul de față și care în cele din urmă, așa cum aveau s-o dovedească remanierele din anii următori, ieșise plină de imperfecțiuni.

„De îmbunătățiri rele sîntem sături” conchide Kogălniceanu, exasperat de soluțiile fără perspectivă care printr-un capriciu al votului deveneau uneori articol de lege. Conștient, după o practică parlamentară îndelungată, de carențele sistemului reprezentativ românesc, Kogălniceanu lansează ideea revoluționară, cu valoare premonitoare: „Niciodată nu am înțeles că în o țară democratică se cuvine numai plutocrației să aibă dreptul a fi în Parlament, ci am dorit totdeauna și doresc ca și oamenii cei săraci să poată avea mijloace de a veni să spună cuvîntul lor în afacerile statului”.

Cel ce urmărește marile evenimente cu adinci rezonanțe în viața poporului nostru, începînd de la Revoluția din 1848, nu poate să nu împărtășească îndreptățita mîndrie a lui Kogălniceanu cînd declara că

„aşa este soarta mea, să fiu la putere în împrejurări grele”. Or, în anii 1878—1880 a fost nevoie de efortul dramatic al naţiunii întregi ca să se evite pericolul, „cataclismul” chiar, cum caracterizează avizat Kogălniceanu poziţia internaţională a României.

Trecerea timpului operează însă o selecţie necruţătoare a valorilor şi după 100 de ani elementele pozitive, câştigul pentru ţară rezultate din „provizoriul creat prin lacunele cele multe ale instrumentului de pace”⁷⁵ apar ca evidente.

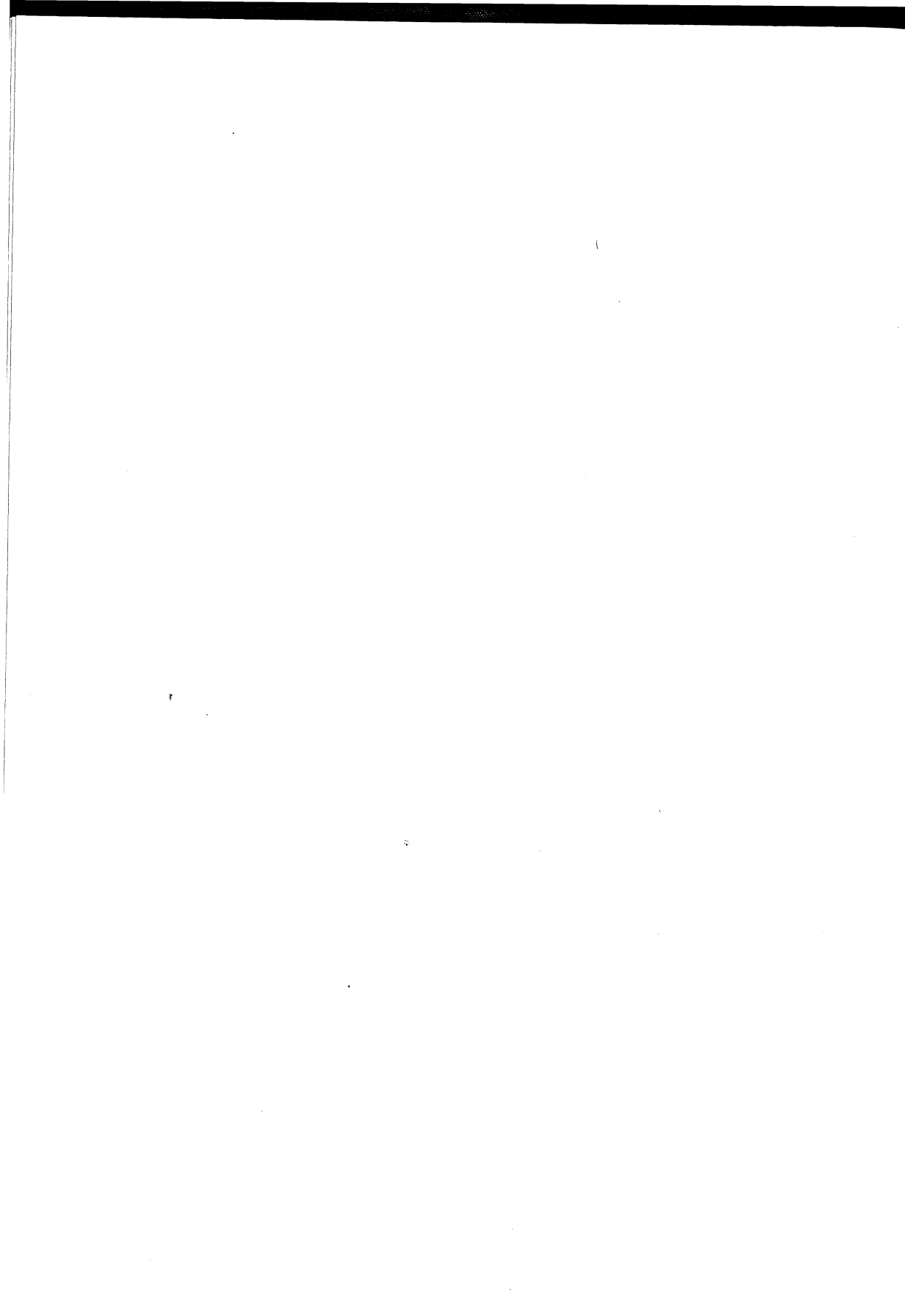
Aşa cum pe bună dreptate I.C. Brătianu constata că din Tratatul de pace de la Paris din 1856, încheiat în urma războiului Crimeii, invocat în nenumărate rânduri, interpretat, călcat cu bună ştiinţă, contestat, „singurul fapt care rămâne este România”⁷⁶, tot astfel Tratatul de la Berlin însemna independenţa României, consolidarea ei ca factor de civilizaţie şi progres la Dunărea de Jos.

Dacă acest proces a fost rezultatul unui complex de împrejurări interne şi externe, nu e mai puţin adevărat că oamenii politici aflaţi atunci la cîrma ţării au făcut faţă cu cinste momentului. Între ei numele lui Kogălniceanu se înscrie cu strălucire ca unul din făuritorii independenţei ţării sale. Atunci a fost poate singura dată cînd românii au dat curs, cu dragă inimă, îndemnului atît de controversatului personaj politic care era cancelarul german Otto von Bismarck : „Tenez la dragée haute !”

⁷⁵ *Regele Carol I . . .*, vol. II, p. 284: scrisoarea către tatăl său din 16/28 octombrie 1879.

⁷⁶ *Op. cit.*, p. 266.

Discursuri, intervenții, amendamente,
propuneri

Sesiunea 1878—1879

Discurs asupra activității sale ministeriale.

*Replică lui D. A. Sturdza **

Retras din guvern ¹ în urma crizei ministeriale, era o cestiune de demnitate pentru mine ca eu să nu iau cuvîntul, să nu fac ceea ce este foarte constituțional, ceea ce a făcut și alții, ceea ce a făcut onor. domnul Sturdza ², care a ieșit astăzi din minister și a doua zi a venit și a atacat ministerul; eu eram în drept s-o fac aceasta ca să mă apăr, dar n-am făcut-o ca cestiune de demnitate. M-am ținut dar deoparte în toată discuțiunea aceasta, eram hotărît să nu iau cuvîntul; și iată pentru ce: pentru că apărarea mea și actele cari s-au făcut prin mine, ministru de externe, erau osîndite de persoana domnului ministru Sturdza și era un ce normal a mă amesteca în discuțiunea aceasta și a combate pe domnul M. Costachi. Pentru ce? Pentru că am văzut ieri spectacolul curios care nu l-am văzut în viața mea: am văzut pe domnul prim-ministru combătînd pe domnul M. Costachi, care n-a făcut decît să reproducă în scurt argumentele și conduita politică a domnului Sturdza, ministru de finance de azi. Ieri domnul Brătianu — luați „Monitorul” în mînă și veți vedea —, toată apărarea făcută politicei sale erau argumente *ad Sturdzam*! Am tăcut.

Astăzi însă făcînd o trăsătură de spirit onor. domn M. Costache a zis că în mașina guvernamentală erau și decorațiunile.

D[e]odată vîd pe onor. domn Sturdza că se scoală cu puterea convincțiunei, a conaștei și a logicei care o are în acest Senaț, pururea drept, pururea Savonarola, pururea predicînd morala, și l-am văzut că zice: „Nu sîntem răspunzători pentru predecesorii noștri!” Apoi, onorabile domnule Sturdza, care sînt predecesorii? Apoi predecesor este actualul ministru de justiție, domnu[l] Stătescu ³, apoi predecesor este domnu[l] Cîmpineanu ⁴, actualul ministru de externe, în fine însuși domnu[l] prim-ministru Brătianu ⁵. Prin urmare, la dumnealor cari-ți sînt azi colegi te-ai adresat și de dinșii te lepezi!

Ia să vedem acum cestiunea decorațiunelor ⁶; și-mi pare bine cum că cu această ocaziune putem să spunem ce este decorațiunea și cum s-a dat.

Domnilor, în toate țările monarhice este știut că dreptul de a conferi o decorațiune aparține șefului statului, este un drept al lui personal ca și dreptul de grațiere, decît îl esercită printr-un ministru oarecare, adică dreptul de grațiere prin ministrul de justiție și dreptul de a conferi decorații-l esercită prin ministrul de externe. Nicăieri n-am auzit, și-mi pare rău că domnu[l] Cîmpineanu nu este aci, cum că decorațiunile se

* Ședința din 7 decembrie 1878. Senatul României.

dau prin Consiliul de Miniștri, și legea care s-a votat nu este așa. Eu am făcut un regulament ; decît colegul meu de la finance, domnu[1] Cîmpineanu, a zis : să nu lăsăm pe Kogălniceanu să dea decorațiuni ! Se părea că tot Kogălniceanu are să fie ministru de externe ; și astfel [s-a] zis că decorațiunile să nu se poată da decît prin Consiliul de Miniștri și așa s-a schimbat regulamentul în neființa mea, cestiune de colegialitate ! Fără să mă întrebe pe mine. Atunci am spus domnului Brătianu : mie-mi convine, aceasta mă apără și, prin urmare, primesc. Cu toate că nu cunosc nici Legiunea de onoare, nici ordinul Leopold să aibă asemenea procedură.

Ce decorații s-a dat la români de la creare și pînă astăzi ? O singură dată cînd a ieșit o listă mare, și acelea s-a dat prin Consiliul de Miniștri. Fiecare ministru a venit cu partea lui, a venit ministru[1] de finance cu angloiații financiari, a venit ministrul de justiție, foarte discret, foarte strict, o recunosc ; a venit ministrul lucrărilor publice și de comerț și domnia sa a propus să se dea la proprietari și industriași ; și ministrul de externe a venit să propuie cîteva decorații la personalul diplomatic. Toate acestea au venit în Consiliul de Miniștri, care a hotărît pînă și gradul care să se dea.

De atunci, de la decorațiunile acelea s-a mai dat vreo cîteva numai și tot prin Consiliul de Miniștri, și aceasta numai ca să scap eu de bănuială, căci pretutindenea se zicea : Kogălniceanu, Kogălniceanu și iar Kogălniceanu ! Și chiar aci în Senat am văzut persoane care erau jignite, care m-au dușmănit, care mi-a făcut viața grea că n-am dat un ordin mai mare, pe cînd Consiliul de Miniștri era acela care conferea și decidea.

Ei ! Așa fiind, care sînt dar predecesorii domnului Sturdza ? Predecesorii au rămas, sînt lîngă domnia sa pe bancă. Cum, domnul Sturdza acum respinge solidaritatea ?

Onorabile domnule Sturdza, eu o să vă rog odată bătrînește să luați seama că [nu] noi bătrînii — și știu cum că bătrînel ești și dumneata, căci ne cam cunoaștem, că de la Divanul *ad-hoc* ai fost în viața politică —, nu noi bătrînii trebuie între noi să fim atît de aspri ; să lăsăm tinerilor să vie să ne critice ; aceia care intră astăzi pe scenă, aceia care iau succesiunea noastră, ei au dreptate să facă critica și a faptelor bune, și a celor rele.

Și între politiciii cei vechi erau unii care luau parte în frunte, în clasa I, și alții în al doilea rînd. Și eu socotesc că tocmai aceștia au beneficiat, mai mult decît cei din clasa întîia, căci cei din clasa întîia de multe ori erau trăzniți de fulger, cei de clasa a doua beneficia și se strecura [?], căci cînd îi vedeam cu Hurmuzaki, cînd cu Panu, cînd cu Mavrogheni, cînd cu Ion Ghica și cine știe mîine cu cine-i vom mai vedea ! Și toți aceia vin azi și se pun ca reprezentanți ai moralității publice și resping solidaritatea predecesorilor. Ei bine, domnilor, să avem ceva mai multă modestie, ceva mai multă logică și consecință politică.

De aceea-l conjur pe domnul Sturdza să binevoiască a lăsa pe predecesori deoparte, căci nu este decît un predecesor. Să nu se atingă de mine, destul mi-a făcut viața grea. Atacînd o politică care, dacă era a mea, era și a președintelui consiliului lîngă care șade, și care politică a auzit-o ieri sprijinindu-se ; și eu cred că domnul Sturdza din inimă a regretat că nu era alături cu domnul Manolachi Costachi. Apoi nu înțeleg ca cineva dintr-o nară să arunce foc, căldură, și din cea[1]altă răceală ; pe

de o parte să susție o politică ca ministru și pe de alta să arunce broșuri în țară în contra Rusiei⁸. Apoi, domnilor, cînd ziceți că sînteți marele protector al moralității politice, începeți a practica și dumneavoastră acea moralitate politică; și cel puțin nici unul din noi, cît de bătrîni am fi, cînd ieșim din guvern, nu luăm contramarcă ca să intrăm a doua zi.

„Monitor”, 1878, nr. 274, p. 7690,
col. 3 — p. 7691, col. 2.

NOTE

¹ K. a deținut portofoliul externelor în guvernul I.C. Brătianu între 3 aprilie 1877 și 17 noiembrie 1878.

² D.A. Sturdza fusese titularul lucrărilor publice între 24 iulie 1876 și 5 ianuarie 1877, al finanțelor între 27 ianuarie și 21 februarie 1877 și din nou la finanțe începînd cu 25 noiembrie 1878. Se discuta proiectul de răspuns la mesajul tronului. Manolache Costache îl învînuise pe I.C. Brătianu că programul ministerului său însemna „înjosire națională”. Electoratul rămînea inert, deoarece „mașina electorală” funcționa perfect. Și continuînd pe ton ironic adăugase că pe lîngă mașini mai sînt și „decorațiuni”.

D.A. Sturdza replicase doar că „nu se va da decorațiuni; pentru actele predecesorilor noștri nu putem răspunde”; acest schimb de replici provoacă explicațiile lui K.

³ E. Stătescu ocupase portofoliul justiției în guvernul I.C. Brătianu între 24 iulie 1876 și 27 ianuarie 1877. Reintrase la 23 septembrie 1877 și era în aceeași funcție la data rostirii discursului.

⁴ I. Cimpineanu ocupase portofoliul justiției în guvernul I.C. Brătianu de la 27 ianuarie 1877 pînă la 23 septembrie același an, cînd trecuse la finanțe. La acest minister rămăsese pînă la 25 septembrie 1878, cînd îl înlocuise pe K., demisionat.

⁵ I. C. Brătianu era prim-ministru de la 24 iulie 1876.

⁶ Despre decorații vezi și infra, ultima piesă a volumului.

⁷ Vezi Apostol Stan, *Grupări și curente politice în România între Unire și Independență*, București, 1979.

⁸ D.A. Sturdza publicase în broșură discursul rostit în Senat, *Convențiunea cu Rusia*, București, 1877, 19 p. și apoi *Rumänen und der Vertrag von San Stefano*, Viena, 1878, 131 p.

*Discurs asupra chestiunii rurale. Pe marginea proiectului de lege care declara nulă înstrăinarea loturilor de pămînt primite de țărani prin legea din 1864**

Domnilor senatori, mi-a părut rău să aud pe onor. domn Vioreanu¹ că, cu ocaziunea numai a aplicării legii rurale, domnia sa a venit să facă o comparațiune între Cameră și Senat. Domnul Vioreanu negreșit numai pe mine nu mă va bănuși cum că eu aș putea veridic să declar că Senatul este o *superfluitate* în instituțiunile noastre constituționale, cînd din contra o declar că este tocmai acel corp care tinde să apere stabilitatea în această țară. O zic aceasta și pentru că am luat parte la înființarea Senatului. Aceasta a dat motiv onor. domnului Voinov² să vie să apere instituțiunea Senatului, și cred că bine a făcut, căci s-ar putea foarte lesne ca tocmai Camera mai jună să vină mîine, cînd acest proiect va merge acolo, să ne adreseze și ea noi grațiozități mai dibace decît cele adresate de noi astăzi...

Domnul Vioreanu: Vă înșelați! N-am atacat Camera!

Nu, de aceea am și zis: ați dat loc la bănușii, precum au înțeles și alții. Domnilor, odată acestea zise, vin a mă plînge și mai mult de onor. domn Opran³. Domnia sa a venit în adevăr, și nu prin cuvinte rău înțelese

* Ședința din 16 decembrie 1878. Senatul României.

ca ale onor. domn Vioreanu, a venit și a făcut un război contra legii rurale sub cuvint că o apără. Domnia sa vine și cere desființarea unor articole care ar fi în contra țăranilor. Domnia sa v-a pus înainte spectacolul înfiorător al internaționalei. Să-mi permită a-i spune că domnia sa a fost astăzi alături cu internaționaliștii, că domnia sa a propus să se facă ceea ce n-a făcut legiuitorul din 1866, care legifera în urma unei revoluții. Legiuitorul din 1866 a înțeles că era un mare pericol a se atinge de cestiunea socială, că era și de un adevărat liberalism, și de un adevărat conservatism de a păstra acea lege rurală intactă și a o lăsa să fructifice cu toate consecințele ei. A venit domnul Opran astăzi și a dat legii rurale atribuțiunea cu totul mărginită că era legea destinată să hotărască numai reciprocitățile. Domnia sa a venit cu propunerea zicind să despuiem pe țăran de un ce pozitiv care-l dă legea rurală. Acestea sînt viile și pădurile. Ei bine, domnia sa și în privința viilor și pădurilor a făcut ca acel englez care, trecînd odată prin orașul Irun, care oraș este mărginaș între Franția și Ispania, și scoțînd capul pe fereastra diligenței, văzu o femeie cu părul roșu și scrise în carnetul său : „Irun, toate femeile sînt cu părul roșu”. Domnul Opran n-a văzut decît ceea ce se întîmplă în orașul și în județul domniei sale. Dară nu știe domnia sa că sînt vii pe toată întinderea României și că cea mai mare parte din proprietari au înțeles foarte bine dispozițiunile articolului 13 și nu l-a călcat păstrînd statul quo, chiar acei proprietari dimprejurul Bucureștilor, precum la Văcărești, la Pante-limon, la Herăstrău, nimeni nu s-au atins de statul quo. Unde a fost învoiele vremelnice, învoiele perpetue, cu otașniță*, s-a respectat. Foarte puțini proprietari s-a găsit care să confunde viile cu prisoasele, ca să facă învoiele timpurii pentru muncă și să amestece și viile, inducînd în eroare pe țărani ca să primească să pună și viile pentru că le făcea înlesniri mari la ierbărit. Asemenea în privința pădurilor, domnia sa ar trebui să știe că dacă în Țara Românească, dincoia de Milcov, cestiunea pădurilor este un lucru mic, și de aceea țăranii în mare parte nici nu reclamă, dară în munții Moldovei, în șase județe este o cestiune de viață și de moarte ca țăranii să aibă drept la păduri ; și aceasta s-a făcut de domnitorul și de proprietarul cel mai mare conservator, Mihail Sturdza. Atunci a făcut o lege specială⁴ unde da drept țăranilor pe moșile din șase județe de munte să ia lemne din pădure plătînd numai 6 lei pe an pentru oricîte lemne va aveau trebuință.

Domnilor, venim acum la legea de față. Onor. domn Cămărășescu a venit cu opinia domniei sale și a zis că găsește cum că legea aceasta ce se propune azi este de prisos, fiindcă avem legea din '64. Domnia sa în fond are dreptate. În adevăr, legea din 1864 zicea că pămînturile nu se pot înstrăina în timp de 30 de ani. Și de ce nu? Căci legislatorul în interesul social a voit să fondeze proprietatea mică. Era apoi și o garanție care se da proprietății, nu putea țăranul să vînză ceea ce încă nu era supus ipotecei cu care era garantat proprietarul cel vechi, chiar legea aceasta garanta și pe proprietar și interesul social și stabilea și proprietatea într-un mod definitiv și normal.

Legea din 1864 este garantată prin Constituțiune și orice guvern trebuie s-o execute. Așa a înțeles și legiuitorul din '66. Numai ce s-a întîmplat? S-a întîmplat că mulți au cumpărat în mod nelegiuit, dară au cumpărat asemenea pămînturi de la săteni și s-au găsit tribunale care au întărit acele vînzări. În adevăr, miniștrii de interne, mai toți,

* Dare pe vin.

unii dupe alții, și conservatori și liberali, cum a fost Ștefan Golescu și alții, au dat circulări, au publicat regulamente prin care ziceau că asemenea înstrăinări sînt nule, însă în fapt venea noul cumpărător cu actul întărit de tribunal și opunea întărirea tribunalului circulării ministrului de interne; și iată de ce s-a socotit de cuviință să se înfățișeze o anume lege votată de Corpurile legiuitoare ca să curme această neînțelegere și ca să facă ca și tribunalele să plece capul, căci totdeauna trebuie să plece capul înaintea unei legi; pe cînd înaintea unei circulări ministeriale este loc de discuție și interpretare, înaintea unui legi nu mai este așa.

Iată pentru ce a venit această lege înaintea dumneavoastră și socotesc că vom face bine primind această lege. Totodată recunosc și n-am decît să fac omagiile mele domnului raportor Boerescu că a făcut un proiect de lege și o expunere de motive mult mai perfectă decît lucrarea Camerei, însă cu aceasta nu acuz Camera cea [] altă, fiindcă și ea poate să facă un proiect și mai bun.

Domnilor senatori, s-a ridicat de domnul Opran o obiecțiune și care nu s-a contrazis pînă acum. Domnia sa a zis că încă nu este liniștit. A zis că sînt constăteni care au cumpărat sutimi de prăjine de pămînt și s-au pus alături de proprietatea cea mare, căreia i-aduce vătămare. Să-mi permită domnul Opran a-i spune că în cele din urmă domnia sa a făcut procesul domnului țărani îmbrăcați în alb și i-a arătat mult mai urîți decît cei îmbrăcați în albastru. Nu mă așteptam tocmai de la domnul Opran să aud asemenea cuvinte. Eu nu voi înjosori deloc pe țaran, cum a făcut domnul Opran, însă nici nu-l voi ridica, cum a făcut onor. meu amic domnul Stătescu⁵. Recunosc negreșit că țaranul este talpa casei și că este conservator și chiar eminent conservator, însă nu-l cred că este exclusiv conservator; cel puțin în istoria noastră noi recunoaștem că și clasa avută, dirigentă, a conservat foarte mult. Sînt mulți din clasa conservatoare care au lucrat la emanciparea sătenilor, cari au abolit privilegiile, cari au aplicat principiul egalității înaintea legilor; de aceea nu mă pot uni într-un mod absolut cu opiniunea domnului Stătescu, care condamnă prea mult acel proces care l-a făcut domnul Opran țaranului acaparator.

Eu cred că sînt foarte puțini țărani cari au acaparat...

Și mai zic că și între aceia nu sînt toți oameni răi, căci cei care au pămînt este natural că prinde amor de dînsul, și să caute să mai aibă, acela înfățișează garanții pentru societate. Dar recunosc că nu s-a făcut bine, că nu e drept, că nu e conform cu legea fapta acelor țărani cari avînd 4 fălci merg și mai cumpără la 400; și luînd bine și spiritul și litera legii vom vedea că legiuitorul nu a înțeles așa. Care este scopul legiuitorului? Fraudarea * proprietății mici. Apoi, dacă legea a oprit pentru proprietarul vechi, pentru stăpîn, de a cumpăra acele pogoane de la foștii clăcași împroprietăriți la '64, cu atît mai mult a voit să oprească această aglomerare pentru oricare altul.

La '64, legiuitorul⁶ a oprit sarcinile sătenilor, a desființat iobăgia, atîtea și atîtea greutăți cari șerbea pe locuitori și brațele lor. Legiuitorul, desființînd claca și împroprietărînd pe săteni, a înțeles el oare că voiește a da pămînt la toți cei din sat? Nu. Legea privea numai pe clăcași. Erau în sate mulți locuitori cari nu aveau pămînt și nu făceau nici clacă; ei bine, legislatorul a înțeles că numai pe clăcași să-i pună în pozițiune să

* Probabil apărarea.

devie proprietari. În sate erau vătășei, erau feciori boierești, erau băjenari, cum se chemau în Moldova, cari împărțeau toate condițiunile săteanului, dar nu făceau clacă, aveau pământ. Ei bine, pe aceștia nu i-a împroprietarit, nu i-a pus în categoria vechilor clăcași. Dar se găsea un țăran căruia îi murise femeia sau era o femeie văduvă care avea pământ, dar nu-l putea lucra, atunci găsea pe alt consătean plugar care ar fi fost fericit să aibă acel pământ; ei bine, legiuitorul în interesul social, în interesul principiului de a apăra mica proprietate, învoia ca asemenea locuitori consăteni să cumpere. Mai era alt lucru: nu uitați că după 30 de ani țăranii devin proprietari desăvirșit, în acei 30 de ani s-a prevăzut că are să se înmulțească populația rurală, unii pereau, alții se adăogau, și pe de altă parte se găseau unii cari nu aveau pământ, căci se găsea de exemplu un tată de familie care avea șapte, opt copii și nu putea lăsa pământul la toți, îl lua unul, dară cei [l]alți ce se făceau? Ei bine, legea a crezut că și aceștia să poată cumpăra; pentru aceea a zis să se poată cumpăra de *consăteni*, și dacă nu s-o găsi un consătean, să cumpere comuna. Și comuna să cumpere pentru ce? Tocmai pentru ca să se poată aplica acel principiu, ca să aibă de unde să vîndă locuitorilor pământ, ca să se poată spori numărul proprietății mici. Comuna are să vîndă fiecăruia după putință 10, 3 sau jumătate pogon ca să-și facă o casă. Iată pentru ce domnul Opran are dreptate cînd zice că acea cumpărare de sute de pogoane nu este dreaptă, este contra legii și scopului ei de a funda proprietatea mică. Deși în Moldova nu cunosc asemenea caz, căci nu s-a învoit aceasta de administrație.

Cred că aci se poate foarte bine tălmăci simțul adevărat al legii, cum că țăranul care a cumpărat mult nu intră în categoria celor prevăzuți de lege și nu are decît să întoarcă înapoi.

Domnilor, vin acum la cestiunea despăgubire[i]. Este pozitiv că mulți au căutat să ia pământ de la țărani, ca să beneficieze ei. Ei nu avea dreptul, cum zice foarte bine secțiunea din care face parte domnul Cămărășescu, din început nu avea dreptul să cumpere, pentru ce? Pentru că țăranul nu avea capacitatea, nu avea calitatea de a vinde. Acum, cînd legiuitorul vine și zice că trebuie să dea înapoi, eu socotesc că nu trebuie să se dea despăgubire pentru că nu se atinge, cum zice domnul Vioreanu, principiul de drept „că nimenea nu trebuie să se îmbogățească pe nedrept din averea altuia”. Să vedem oare nu sînt și alte cazuri? Cînd cineva cumpără o moșie de la un minor sau de la o femeie măritată...

O voce: Întoarce banii înapoi.

Dacă are, dar ce o să iei țăranului?

La 1864 legea a zis: țăranul n-are voie să înstrăineze; ba încă 15 ani pământul era o ipotecă în mina proprietarului. Cercetați legea rurală și vedeți că ea nu regulează generalități ale dreptului comun; a fost o lege excepțională, o lege specială.

De aceea și eu, ca și domnul Voinov, sînt pentru nedespăgubirea cumpărătorului care a luat pământul de la sătean contra legii. Și de ce? Pentru că cel ce a cumpărat pământul, deși a dat țăranului o plată, însă s-a folosit de el și este cunoscut că pământul are o valoare mai mare decît la 1864. Să nu credeți însă cum că toți cei ce au cumpărat pămînturi de la țărani le-au cumpărat cu scop de a-i înșela; sînt mulți cari le-au cumpărat cu scop util țării, a face o industrie.

Domnilor, înainte de 1864 cea mai mare parte din pămînturi era în proprietate mare, foarte mare; după ce a sporit buna-stare s-a găsit

foarte mulți oameni cari au căutat să întrebuițeze capitalul lor și altfel decît în a face agricultură, au voit să facă și industrie, dară nu putea să cumpere o moșie mare, nici nu avea nevoie; avea însă nevoie de cîteva pogoane ca să facă un stabiliment de industrie. Așa, împrejurul orașelor se găsesc oameni cari au avut capital și au făcut o moară cu abur, o fabrică de făină, o fabrică de spirt, de gaz; văd că s-a făcut și o fabrică de zahăr fără să fie proprietar mare; i-a trebuit însă patru-cinci pogoane în apropiere ca să deschidă aceste stabilimente de industrie; [a]cum vedem la Galați că se cere de o companie să facă ferestraie ca să lucreze lemnele ce vin din susul Moldovei și negăsind pămînt, căci este al statului, vine și reclamă 10 pogoane. Asemenea e și fabrica de chibrituri, care dacă nu se stabilea la marginile Bucureștiului era să caute loc în altă parte. Toți aceia au căutat să cumpere pămînt; s-a înțeles cu proprietarii mici și a cumpărat 4—5 pogoane, a cumpărat pămînt și a făcut clădiri.

Acolo, domnilor, este altă cestiune; acolo nu mai este rea-credință, căci este, pot zice, nu numai în interesul particular, dară este și în interesul general al țării, este dezvoltarea agriculturii și a industriei. Ei bine, acolo încapе despăgubire, ori în bani, ori, cum propune onor. domnul raportor Boerescu, o despăgubire prin schimb. Și eu sînt pentru despăgubire sau schimb în pămînt, însă rog să-mi permiteți a vă aduce aminte că nu totdeauna se poate găsi a li se da în schimb alt pămînt. Se poate găsi dacă este pe o proprietate particulară, dară dacă este pe moșia statului? Acolo este un caz de discutat. Principiul însă este despăgubirea.

Dară oare nu pot eu, un consătean sau un străin, să iau un loc de casă ca să fac o casă?

Am combătut în Camera deputaților amendamentul domnului Grădișteanu¹, care nu voia să se ia nici loc de casă, și am zis că interesul social este ca să fie case și să fie locuite, să fie proprietari cît mai mulți ca să producă și să dea foloase statului și societăței.

Pămînturile de arătură însă și de finețe cînd se iau cu alte destinațiuni decît să facă pe dinsele cultură sau industrie, acele pămînturi trebuie să se întoarcă fără despăgubire. Pămîntul acela l-a cumpărat cu 20 galbeni de la un sătean și, dacă l-a stăpînit șapte ani, a tras foloase reale; iată unde despăgubirea cred că nu poate fi bună pentru că această vînzare era declarată ca nulă prin lege.

Așadară, domnilor, întocmai ca domnul Voinov, voi vota acest proiect de lege afară de despăgubirea care se dă pentru pămînturile pe cari s-au făcut clădiri².

„*Monitor*”, 1878, nr. 281, p. 7 900,
col. 2 — p. 7 902, col. 1.

NOTE

¹ Se discuta un proiect elaborat de Senat privind menținerea și executarea articolului 7 din legea rurală din 15 august 1864. Articolul în cauză declara nule înstrăinările sau ipotecările „cătре vreo persoană alta decît comuna sau vreun sătean” a pămînturilor dobîndite prin legea rurală.

D.P. Vioreanu săiutase proiectul, ca emanație a Senatului, „corpul matur”, și observase malițios că proiectul dezbătut în Adunarea deputaților, „mai jună și mai neexperimentată”, trăda „măsuri precipitate, greșeli”.

² N. Voinov declarase că fiind „june” s-a inspirat totdeauna din experiența Senatului, dar nu putea primi „regula greșită de a ataca Camera suroră”.

³ Pera Opran se împotrivi despăgubirii celor care cumpăraseră pământ de la țărani improprietăți. El prezentase un tablou sumbru al lumii satelor, în care țărani (imbrăcați în haine albe) sînt învrăjbiți cu noii cumpărători (purttind haine albastre). Pledase apoi pentru invoiei libere, necontrolate de guvern, în exploatarea viilor și a pădurilor, considerînd că „legea rurală a avut ... scopul ca reciprocitățile să le înlătore, să le desființeze pentru totdeauna și să lase libertatea invoielilor”.

⁴ Legea a fost elaborată în 1843. Cf. *Manualul administrativ al Moldovei* ... Iași, 1856, II, p. 295 și urm. și *Analele parlamentare*, București, 1896, XII₂, p. 59 și urm.

⁵ E. Stătescu vorbește cu căldură despre satean ca „element de ordine în societate ... El a conservat limba, el a păstrat poztul, obiceiurile și datinile strămoșești; el este, într-un cuvînt, marele conservator al naționalității române”.

⁶ Vezi mai mult la N. Adăniloaie și D. Berindei, *Reforma agrară din 1864*, București, 1967.

⁷ În ședința Adunării deputaților din 25 noiembrie 1878, P. Grădișteanu ș.a. depuseseră un amendament la proiectul de lege cerînd să se specifice că înstrăinările sînt nule și „fără a se putea cere restituirea prețului numărât pentru dobîndirea unui asemenea drept”.

K., pe atunci ministru de externe, combătuse proiectul și spusese sale fuseseră astfel consemnate de stenografi:

„După domnul Petre Grădișteanu a luat cuvîntul domnul Kogălniceanu, ministru de externe, și după ce a combătut cuvîntul de *cedat*, care era întrebunat în proiectul său, zicînd că legea rurală n-a cedat pămînturi, ci a decretat răscumpărarea clăcei cu despăgubire, a venit la clauza privitoare la case și grădini și s-a exprimat așa: « Mai este apoi și o altă cestiune, se vorbește de case și de grădini. Ei bine, legea din 1864 a protestat în contra spiritului reacionar al legii din Țara Românească, care lege zicea că țaranul nu avea voie să-și facă casă decît pentru cinci ani, astfel că proprietarul [i] putea da afară din 5 în 5 ani ca pe un nomad, și astfel a restatornicit lucrul ca mai înainte și a zis că domiciliul este al țaranului, fără nici o despăgubire.

Numai în oarecari localități unde nu erau moșii și unde unii oameni — iertați-mi espresiunea — fără capăt mergeau pe la unii moșneni și cereau să facă casă, numai acolo s-a păstrat principiul de plată, dară pe moșii nu a fost adoptat. De aceea, domnilor, să nu puneți casa în rîndul locurilor de hrană, căci chiar dacă veți citi legea din 1864, care este pusă sub scutul Constituțiunii, nu veți găsi că casa este scutită de înstrăinare »” („Monitor”, 1878, nr. 263, p. 7 351 — 7 352).

⁸ Vezi intervenția următoare.

*Propune și dezvoltă un amendament la legea rurală privind inalienabilitatea loturilor țărănești **

Domnilor, eu socotesc că nu trebuie să ne pasionăm atîta într-o cestiune¹ eminentamente practică. La ce dați proporțiuni atît de mari unui punct nu atît de princip, cît de aplicațiune? Nu sînt aci deloc nici munți [i] Urali, nici Caucazul. Eu nu cred, cum se susține, că acest amendament are să producă o nouă revoluțiune socială; sînt încredințat că această cestiune are să se rezolve foarte lesne, căci este întemeiată pe dreptate și mărginită numai în oarecare localități.

[Î]mi pare rău că s-au invocat înaintea dumneavoastră corpurile cari au confecționat legea rurală. Am văzut pe onor. domn Strat² că vine înaintea dumneavoastră, ca consilier de stat de la 1864, interpretînd legea nu după opiniunea sa, nu în numele său propriu, ci ca reprezentant al Consiliului de Stat; și domnul Bosianu stigmatizînd pe cel care a subscris acest amendament, calificîndu-l de *pretins autor* al legii de la 1864; eu nu meritam această calificare căci n-am venit înaintea dumneavoastră cu titlul pretențios de autor al legii de la 1864, ci ca simplu senator, luînd

* Ședințele din 16 și 18 decembrie 1878. Senatul României.

legea de la 1864 și studiind-o și apărind-o în spiritul și dispozițiunile ei. Onor. domn Bosianu ³ (să-mi permită a-i zice președintele Consiliului de Stat de la 1864), însuși domnia sa ne-a zis : scopul legii a fost ca pământurile acestea să nu rămână în mîna lenișilor, ci în mîna harnicilor. Da, așa este, acesta este și scopul nostru, adică ca pămîntul să rămînă în mîna harnicilor, în mîna foștilor clăcași. Legea de la 1864 n-a fost ca, împutîinînd drepturile și influența proprietarului celui mare, să-și rădăce alătura cu dînsul și chiar mai sus de dînsii niște cămătari sau acaparatori de pămînturi țărănești ca noi și mari stăpîni de moșie !

Da, domnilor, aceasta n-a fost deloc scopul reformei din '64. Și fiindcă s-a pus înaintea dumneavoastră Consiliul de Stat . . . , fiindcă președintele acestui înalt corp din 1864 a venit să combată amendamentul meu ca reprezentant al Consiliului de Stat, să fie permis și președintelui Consiliului de Miniștri din același an, 1864, a zice că legea rurală ⁴, care a provocat pe 2 mai, nu este opera a unei singure persoane, a mea sau a oricărui altul, ea este rezultatul studiilor și luptelor unei generațiuni întregi; această mare reformă a fost studiată în Divanul ad-hoc al Moldovei de la *alfa* pînă la *omega*, ea a fost meditată de toți oamenii liberali din Țara Românească și Moldova după atunci. Însă în privința acestei legi între domnul Brătianu și între mine, deși eram în opozițiune unul cu altul, nici a existat deosebire decît pentru despăgubire.

O mai repet, aceasta este o lege care aparține unei generații întregi, dară eu am pretențiunea să zic că am prezentat-o Consiliului de Stat, eu am aplicat-o și dară am dreptul să susțin că amendamentul este cu totul în simțul legii rurale.

Am acest drept de interpretare, cel puțin tot atît cît și onor. domnul Bosianu, care în cestiunea legii rurale n-a făcut nimic mai mult decît de a modifica în părți neînsemnate proiectul propus de mine, proiect care n-a rădicat în Consiliul de Stat decît o foarte scurtă discuțiune !

Onorabilul domn Strat [i]și va aduce aminte că principala discuțiune a rămas sub președenția însuși a domnului Cuza, domnia sa [i]și va aduce aminte că în acea ședință se hotărîse ca aplicarea legii să se facă după doi ani, hotărîre care eu nu am primit-o, dîndu-mi și dimisiunea.

După care, a doua zi, cu autorizațiunea domnului, am cerut și am dobîndit de la consiliu imediata aplicare, pentru că eram sigur că, dacă acea lege nu se va fi fost aplicat îndată, ea nici că avea a se mai aplica. Și dovadă despre aceasta este că după retragerea mea din minister și ducerea și a domnului Bosianu din minister au venit alții cari au aplicat această lege atît de rău încît mai bine nu s-ar fi aplicat deloc !

Dară, cum onor. domn Bosianu nu recunoaște ministrului din 1864 dreptul să zică cuvîntul său într-o lege proiectată de el, să-mi permită și domnia sa să-i spun că nu-i recunosc dreptul să vorbească în cestiune cu autoritatea de președinte al Consiliului de Stat. Și unul și altul să vorbim dară numai ca senatori și ca atare să apreciem legea cu ochii noștri, cu urechele noastre, cu bunul nostru simț. Să vedem, domnilor, care a fost scopul legiuitorului de la '64 ? Acest scop, nu se va putea tăgădui, era ca să se fondeze, ca să se păstreze pe baze solide proprietatea mică, era nu de a recrea o nouă clasă de proprietari mari în detrimentul vechilor stăpîni de moșie !

Dară cu sensul care se dă acum legii rurale, cu combaterea care se face amendamentului meu, nu se voiește însă nimic mai puțin decît stabilirea unei nouă categorii de proprietari mari, în paguba proprietății mici.

Dacă se admite principiul că se pot cumpăra pământurile sătenilor de un singur om, fie acesta și clăcaș, consecuența este că acapararea nu mai poate avea margini ! Ei bine, de ce la moșile strimte, unde stăpînul de mine [sic] a fost silit prin lege de a da în stăpînirea clăcașilor pînă la două treimi a moșiei, de ce aceste două treimi nu s-ar putea cumpăra de un singur sătean, dacă ar avea bani ? Și iată pe acesta întrecînd pe vechiul proprietar, care acesta nu mai posedă decît o treime de moșie ! Dară atunci ce devine proprietatea mică ?

Dară ia să vedem cine a cumpărat sau cumpără obicinuit aceste pămînturi ? Aci nu are dreptate domnul Obran cînd zice că zeghea albă cumpără. Nu domnilor, le cumpără popa, le cumpără primarul, notarul, perceptorul, cîrciumarul. Apoi credeți dumneavoastră că acesta era scopul legii din 1864 ? Credeți dumneavoastră că este un folos social ca să fondăm această nouă categorie de proprietari mari în locul celor pre cari i-am chemat la dure sacrificii în 1864 ? Credeți dumneavoastră că dacă proprietarul cel vechi, că dacă stăpînul secular de mine [sic], prin legea din 1864, nu este învoit de a cumpăra pămînturile țărănești, acest drept s-a dat vătășelului meu, feciorului boieresc, cîrciumarului ?

Ei, domnule Bosiene, mi-ați zis că sînt în 1878, iară nu în 1864 ! Așa este, sînt în 1878, și sînt în 1864. În 1864, împreună cu dumneavoastră am fost revoluționari, cu mine împreună ați luat parte la confecționarea ei, dară nu uitați că n-ați luat parte și la grelele încercări la care numai eu am fost espus din cauza acestei legi.

Dar mă opresc aci, mai repetînd că legea rurală, coprinderea și scopul ei nu este o lucrare a mea, dar nici a dumneavoastră ; este o lucrare a unei generațiuni întregi, reclamată de o trebuință socială. Vreau să mă esplic. Această mare reformă a venit de peste Milcov. După ce s-a luat Bucovina⁵, una din întiile reforme ale împăratului Iozef a fost să declare pămîntul țaranilor inalienabil și ca să apere mai bine acest princip a legat pre țaranul român liber, l-a legat de pămînt ; l-a făcut podan, serv, *Leibergan* *.

Așa neînstreinate, neîntrunite au rămas pămînturile țărănești pînă în 1848 ! Cînd în Austria s-au emancipat și țaranul și pămîntul său. Astfel s-a făcut că noi moldovenii am putut mai bine cunoaște și studia o reformă socială pe care liberalii din Moldova vroiau să o introducă și în România !

Iată, domnilor, o mai repet, cum a venit cestiunea rurală pe tapet mai înainte în Moldova ; am văzut ceea ce s-a făcut în Bucovina ; și în ministeru [1] moldovean cunoscător mai de aproape a legii, însușindu-mi cestiunea discutată și în Divanul ad-hoc și în Comisiunea centrală, am făcut proiectul de lege care infățîșat mai nainte în Cameră a provocat pe 2 mai ; și apoi l-am prezentat și Consiliului de Stat, care l-a modificat pe ici și pe colea în părțile sale secundare ! Discuțiuni mai n-au esistat și de aceea nici că sînt protocoalele de care vi se vorbește !

Această lege s-a discutat repede, s-a promulgat îndată în grabnica dorință de a se și aplica imediat, ceea ce s-a și făcut în parte cu succes și de succesul meu în minister, onor. domn Bosianu ! Astfel, o mai repet, domnilor, scopul acelora care au luat parte la rezolvarea cestiunii sociale de la 1848, deși de la Divanul ad-hoc pînă la 1864, n-a fost de a ridica pe isprăvniciei, pe crișmari, pe notari la clasa de noi proprietari, mai alătura cu vechii stăpîn[i] de moșie, ci de a fonda și păstra proprietatea cea mică ! Să dea Dumnezeu ca din clasele odată demoștenite să se ridice mulți mari

* *Leibeigene* (germ.), clăcaș, șerb.

proprietari, dar nu doresc ca aceasta să se facă prin fraudă, prin depozitarea acelor pe cari reforma din 1864 i-a chemat la viața de cetățean și de proprietar liber. Domnilor, cestiunea merită toată atențiunea, gândit că nu mai menținând proprietatea rurală în mâinile românilor vom scăpa națiunea noastră. (*Aplauze.*) Nu trebuie nici într-un caz să permitem să iasă această proprietate din mâna sătenilor, în scopul de [a] ridica o nouă clasă de oameni, cari mult timp încă nu vor avea calitățile, tenacitatea și spiritul de conservare a vechilor stăpîni de moșie, și cît pentru mine eu cred că adevărații conservatori vor fi aceia care vor stărui ca pămînturile date clăcașilor la 1864 să nu iasă din miinile lor ! (*Aplauze.*)

Depune și dezvoltă alt amendament⁶.

Domnilor senatori, acest amendament este consecința legii și a amendamentului introdus la început, căci ați declarat ca neavenite și nule actele de înstreinare a pămînturilor foștilor clăcași făcute în contra legii din '64.

Se înțelege de la sine că trebuie să introducem acest amendament ca consecință și că discuțiune nu mai poate fi. Și cu atît mai mult nu poate fi discuțiune, domnilor, pentru că alaltăieri, cînd s-a votat amendamentul propus de mine, în focul discuțiunii am uitat să vă citez că amendamentul acela era sprijinit chiar de articolul 133 din Constituțiune și atunci nu ar mai fi fost trebuința de interpretarea legii, pentru că articolul 133 din Constituțiune ce v-am menționat zice că inalienabilitatea pămîntului săteanului în timp de 30 ani este garantată și consfințită. Dacă dar se declară aceasta prin Constituțiune, se înțelege că nu mai încap despăgubire.

Domnul D. P. Vioreanu: Cer cuvîntul!

Să venim acum la cestiunea de echitate. Dincolo de Milcov, și ca proprietar și ca ministru de interne de mai multe ori, nu am cunoscut asemenea cazuri unde țăranii să fi cumpărat pămînt de la alți țărani, peste Milcov nu s-a întîmplat aceste cazuri, aci se zice că s-a întîmplat. Dar să vedem oare acum prețul ce l-au dat acei cumpărători nu și l-au scos din chiar producțiunea acelu pămînt pe care l-au întrebuintat? Noi cunoaștem că un pogon care nu făcea mai mult de 4 galbeni în '54, '55 și '56 are acum o valoare îndoită și produce mai mult; prin urmare, s-a scos foloase echivalente cu prețul. Acolo însă unde s-a făcut îmbunătățiri, acareturi spre exemplu, este un articol la urmă în proiect care menționează despăgubirea, dar acolo unde pămîntul s-a cultivat simplu nu încap despăgubire. Noi dar propunem prin amendamentul de față că nu încap despăgubire, caz care se prevede în legea rurale și căruia Constituțiunea i-a dat o garanție și mai mare⁷.

*„Monitor”, 1878, nr. 282, p. 7928,
col. 3 — p. 7929, col. 3; nr. 283,
p. 7946, col. 2—3.*

NOTE

¹ Vezi și discursul precedent. Alături de P. Opran, N. Voinov ș.a. K. depusese următorul amendament: „Se înțelege că, potrivit legii de la 1864, invoirea dată sătenilor de a cumpăra pămînturi de ale foștilor clăcași a fost și este mărginită numai în favoarea cultivatorilor săteni cari, nefiind clăcași în anul 1864, nu au avut asemenea pămînturi

Această învoire a fost și este individuală și mărginită pe întinderea de pământ recunoscută unui fost clăcaș prin legea din 1864¹.

Amendamentul a fost primit de Senat.

² I. Strat spusese: „Domnul Kogălniceanu zice că acest amendament corespunde intenției pe care a avut-o când a propus legea rurală, apoi n-a fost domnia sa singur ce a făcut legea rurală; afară de domnia sa și de domnul Bosianu cari au lucrat la această lege, am fost și eu care am luat parte la confecționarea ei, ca membru al Consiliului de Stat de pe atunci”.

³ C. Bosianu arătase că în legea din 1864 nu exista precizarea expresă ca cei ce cumpără să nu fie dintre țărani înzestrați prin lege.

⁴ Contribuția lui K. la elaborarea legii rurale din 1864 rămâne totuși esențială. Vezi *Ora-torie I*, partea a II-a, ca și *Arhiva Kogălniceanu* de la Biblioteca Academiei R.S. România, XXII, 1814—1816 și 1820, unde sint pagini despre problema agrară și legiferarea ei.

⁵ Vezi, între altele, H.J. Biedermann, *Die Bukowina unter österreichischer Verwaltung. 1775—1875*, Lemberg, 1875; R.F. Kaindl, *Die Bukowina in den Jahren 1848 und 1859*, Viena, 1900; N. Iorga, *Histoire des Roumains de Bucovine à partir de l'annexion autrichienne (1775—1914)*, București, 1931; A. Morariu, *Bucovina 1775—1914*, București, [f.a.].

⁶ K., alături de N. Voinov, N. Arion ș.a., depusese un amendament cerind suprimarea articolelor 10, 11 și a alineatului 1 din articolul 12.

Articolul 10 prevedea ca tribunalul care decide nulitatea actelor de vânzare și prin urmare restituirea pământului să decidă și asupra întoarcerii prețului primit de la sâtean, ca și a folo-selor trase de noul posesor din valorificarea pământului. Tribunalul urma să facă cercetări la fața locului.

Articolul 11 stipula că dacă țăranul declară că a primit un preț mai mic decât cel cuprins în acte să fie crezut „prin tot felul de probe și chiar prezumțiuni”.

Alineatul 1 din articolul 12 prevedea, pentru cazul când pe pământul vândut se făcuseră clădiri, ca la restituire să se aibă în vedere doar „venitul curat ce pământul ar fi produs prin exploatarea sa”.

⁷ De comun acord cu comitetul delegaților, semnatarii amendamentului l-au reformu-lat în sensul păstrării articolului 10 astfel: dacă tribunalul pronunța nulitatea actelor și restitu-irea pământului, atunci urma să decidă și „dacă va fi loc de despăgubire sau nu”. Dacă noul posesor stăpinea pământul timp de 5 ani, urma să se facă o compensație.

Articolul 10 a fost primit cu modificările lui K. ș.a.; articolele 11 și 12 au trecut neschim-bate.

*Discurs pe marginea proiectului de lege privind organizarea legațiilor și consulatelor române în străinătate**

Domnilor senatori, proiectul de lege¹ care este supus deliberațiilor domniilor voastre a fost înfățișat de mine în calitate de ministru al afacerilor străine, acel proiect, domnilor, nu era atit un proiect financiar, era mai mult un proiect de organizare. Era natural, domnilor senatori, ca după ce independința noastră a fost proclamată de țară, susținută prin nobilul sînge al soldaților noștri și după ce ea a fost recunoscută de toată Europa, și mai ales după ce unele din puteri au și trimis în România repre-zențațiunea lor diplomatică, numai unele din aceste suspendă relațiunile lor diplomatice cu noi pentru o cestiune care nu este nevoie să v-o spun care este, ei bine, era natural, era trebuință ca și noi să regulăm reprezen-țațiunea noastră diplomatică în fața noiei pozițiuni creată României.

Să vedem ce aveam mai înainte în această materie? Aveam un ministru din afară, a cărui atribuție și ocupațiuni erau mai mult absorbite de corespondința provocată prin jurisdicțiunea consulară; în organizațiune era o cestiune numai secundară activitatea politică, apărarea drepturilor

* Ședința din 31 ianuarie 1879. Senatul României.

țării în afară. Noi în realitate nu aveam în de afară decît un singur agent diplomatic, adică recunoscut de Europa în, această calitate, era agentul nostru din Constantinopole; numai acesta avea o pozițiune oficială, numai el putea vorbi în numele României și către toate puterile în mod oficial. Cei[1]alți agenți erau agenți oficioși, nu erau primiți decît în mod oficios și numai ca niște agenți ai domnului României, iar nu ai României, nu ai țării! Știm cu toții, și onorabilul domn Strat² este în stare mai bine decît mine să ne spună, ce pozițiune ingrată, de multe ori chiar jignitoare demnității personale o aveau adesea acești agenți! Mulțumită voturilor domniilor voastre, sprijinului țării, luptelor singeroase ale armatei noastre, astăzi România este un stat independent; ea poate acum să vorbească în mod oficial prin agenții săi diplomatice, cari astăzi au aceeași pozițiune, aceeași considerațiune ca reprezentării statelor celor mai puternice! Trebuia dar neapărat ca legea organică a Ministerului de Esterne să fie modificată, atît în cele din întru, cît și în cele din afară, asemănat cu noua pozițiune în care a intrat România. Întîi trebuia în Ministerul de Esterne să se deosibească atribuțiunile confundate pînă astăzi: divizia politică era neapărată trebuință să se deosibească de divizia consulară. Aceasta era o neapărată lucrare de făcut. Pe urmă, de vreme ce agenții noștri în străinătate dobîndeau o pozițiune oficială, de vreme ce li se sporeau cercul de acțiune, trebuia neapărat să li se reguleze nu numai atribuțiile lor, dar și pozițiunea lor financiară. În adevăr, cu sporirea importanței politice a României în de afară se simțise trebuința de a-i îndeplini și a-i organiza mai bine o reprezentațiune diplomatică în de afară. Și nu uitați, domnilor, că cu dezvoltarea țării cresc și interesele ei; și acestea nu sînt numai politice, dar sînt și iconomice, și mai cu deosebire comerciale. Apărarea aceasta trebuia anume a se recomanda agenților noștri în străinătate. Noi avem mai ales necesitate de a cunoaște bine ceea ce se petrece în afară în privința economică, comercială și chiar științifică, în raport cu trebuințele țării.

Pe lîngă agenți diplomați avem dară trebuință și de o reprezentațiune consulară. Astfel vedem că face Grecia, care pune un preț deosebit pe dezvoltarea relațiunilor comerciale.

Ei bine, acea lege înfățișată de mine și care trebuia să completeze legea organică a Ministerului de Esterne, o vād cu desăvîrșire trunchiată, schimonosită, și să-mi permită onor. domn ministru de esterne actual³ a-i arăta mirarea mea, cum domnia sa a sacrificat atît de ușor tocmai bazele acestei legi? Cum a primit domnia sa ca tocmai reorganizarea cancelariei ministerului să fie dată la o parte⁴?

Domnilor, sînt legi incarnate, de mă pot exprima așa, în trebuințele unui serviciu public. Pentru susținerea unei asemenea legi eu cred că un ministru este dator să meargă pînă la sacrificarea sa în stăruințele sale spre a lumina corpul căruia este supus, prezentat; el trebuie să lămurească bine că asemenea legi nu au nimic a face cu persoana trecătoare a ministrului, și că ele aparțin țării!

Astfel, poate ministrul dispore, dară legea rămîne.

Ei bine, cu legea aceasta nu s-a făcut așa. Vād că domnul ministru de esterne n-a pus mult zel spre apărarea unei legi înfățișată de mine, dară aprobată și de Consiliul de Miniștri în care făcea parte și domnia sa⁵.

Domnul Cimpineanu s-a mulțumit foarte ușor de a dobîndi de la Camera proiectul actual! Domnia sa n-a avut măcar grijă de a înfățișa Senatului proiectul tip, cum a fost înfățișat Camerei surore și care sînt dator să declar că nu era decît în parte prelucrat de mine, cea[1]altă parte

fiind moștenită de la predecesorii mei, între care era și domnul Boerescu⁶ și repausatul domn Costaforu.

Proiectul dară era lucrat de oameni competenți, cari au trecut pe la Ministerul de Esterne și cari au voit să dea țării pentru acest departament o organizațiune definitivă și cu care țara să se poată mindri.

Ei bine, aici eu nu văd alt decît o combinațiune financiară, adică de a se da agenților noștri diplomatiei o sporire de onoare neapărat trebuincioasă, și aci-mi permit a spune că mă deosibesc în mult de opiniunea domnului raportor.

Eu nu sînt deloc pentru reducățiunile făcute, dară aceasta nu mă va împedica de a declara încă o dată că legea actuală, cum ea este trunchiată nu pot s-o votez, căci afară de sporirea cheltuielilor ea nu îmbunătățește în nimic legea actuală !

Așadară, o mai repet, domnul ministru foarte ușor s-a mulțumit cu lucrarea Adunărei.

Eu cred că, dacă domnia sa ar fi stăruit a arăta cu tot dinadinsul trebuința modificărilor propuse, Adunarea ar fi consimțit de a reorganiza Ministerul de Esterne, cum s-a organizat și alte servicii publice. Căci, domnilor, nu uitați că Ministerul de Esterne și reprezentanții săi în străinătate sînt astăzi sentinela cea mai înaintată decît chiar oștirile noastre de la hotare, chemate de a apăra independința țării noastre !

Cînd dumneavoastră veți da țării o lege organică îndestulătoare fixînd atributele și îndatoririle lor, nu veți vedea ceea ce vedem astăzi, că noi avem agenți permanenți cari sînt plătiți anual, și, de cîte ori se prezintă o cestiune mai importantă, îndată vedem că acestor agenți li se iau atributele, li se ridică autoritatea de către acel ministru care este cel dintîi dator a le apăra și spori; ei se lasă deoparte și alții sînt însărcinați cu misiunile extraordinare și bieții agenți umiliați văd pe alții, cari ades știu mai puțin decît cei dintîi, că — iertați-mi cuvîntul — le trec pe sub nas ! De exemplu, iată ce se petrece acum : avem la Constantinopoli cestiunile cele mai grave la ordinea zilei, precum cestiunea hotarelor Dobrogei și în special conflictul pentru hotarul dimprejurul Silistrei.

Ei bine, întreb : unde este ministrul nostru plenipotențiar de lingă Înalta Poartă care trebuie să șadă la Constantinopoli în mod permanent ? La Viena, unde noi avem un ministru plenipotențiar foarte capabil, foarte inteligente, și cînd [i] laud [i] laud tocmai pentru lucrările sale, nu pentru bunele relațiuni ce ar fi avut personal cu mine ! [Îl vedem, asemenea, pe domnul Dimitrie Brătianu⁷ că de la Viena s-a dus la Paris, și de acolo va merge la Londra. Cine este însă la Constantinopoli ? Nimeni. Apoi una din două, ori avem pe la diferitele curți agenți capabili și în asemenea caz să-i lăsăm să-și îndeplinească toate însărcinările, ori, dacă ei nu sînt capabili, înlocuiți-i sau chiar suprimați cu desăvîrșire posturile lor, cum zicea unul din predecesorii mei⁸, că nu ne trebuie agenți pe la toate curțile, că numai cînd va fi verio nevoie să trămitem agenți extraordinari.

Dară, în cită vreme avem agenți permanenți acreditați pe lingă o curte, să nu-i umiliem însuși noi, căci atunci ușor [i] vor umilia și străinii. Astfel vedem prin ziare că în trecutele zile domnul Dimitrie Brătianu s-a prezentat președintelui Republicei Franceze. Domnul Dimitrie Brătianu este un personaj foarte respectabil, care are toate calitățile să fie prezentat șefilor de stat; dară întreb în ce calitate ? Și cine l-a prezentat ? L-a prezentat agentul nostru ? A fost împreună cu domnia sa ? Nu. Ei,

ce rol joacă atunci agentul nostru de la Paris ? S-a mai întâmplat încă o dată acelui agent această umiliațiune, încît dezgustat el și-a dat demisiunea ! Apoi, domnilor mei, dacă voim să fim boieri mari, trebuie să ne îndeplinim și condițiunile și să păzim și drepturile lipite de rangul boieresc. Să dăm agenților ceea ce se cuvine pozițiunei lor, pentru ca și alții să le-o dea. De aceea, rog pe domnul ministru să fie așa de bun să ne aducă proiectul de lege cum s-a prezentat Camerei, ca astfel să vedeți că din acel proiect n-a rămas mai nimic, adică nimic alt decît părerea de a se spori leafa agenților noștri în străinătate. Finind, stăruii a zice că trebuința principală este să reorganizăm Ministerul de Esterne după cum se cuvine, să hotărîm apoi drepturile agenților noștri în străinătate și să le dăm puterea ca să lucreze în mod independent în sfera atribuțiunilor lor, creîndu-le astfel o pozițiune demnă și conformă cu noile lor funcțiuni. Nu este destul să le sporim leafa ; este tot atît de trebuință să nu-i sacrificăm, să nu-i umiliem pentru cestiune de partid !

Domnilor, noi trebuie să păstrăm bunele tradițiuni de stabilitate măcar în Ministerul de Esterne ; putem face cestiune de partid în toate ministerele, iară nu în Ministerul de Esterne, căci aci trebuie să se facă politică națională, iară nu politică de partid sau liberală. Prin urmare, pozițiunea și demnitatea agenților noștri diplomatici este un interes național de a fi asigurate în contra spiritului de partid ! Dacă noi, guvernantii, nu vom ține seama de demnitatea lor, dacă noi [i] vom vilipanda*, dacă noi [i] vom înjosori, apoi cum voiți ca străinii să aibă pentru ei considerațiune ? Ce considerațiune poate să aibă ministrul nostru de la Paris sau de la Viena, cînd la orice ocaziune trămitem pe lingă dînsul pe alții în misiuni estreaordinare ? Apoi una din două : ori domnul Bălăceanu sau domnul Catargiu merită încrederea guvernului, atunci ei trebuie să fie reprezentanții politici ai României și trebuie să fie însărcinați cu apărarea tuturor intereselor României ; sau, dacă dumnealor nu se bucură de aceea încredere, atunci schimbați-i ! În adevăr, am văzut în Rusia pe contele Șuvalov că s-a trămis în misiuni și pe la alte curți. Dară cum s-a trămis ? S-a trămis într-un caz estreaordinar. El era ambasador rus la Londra ; conflictul britano-rusesc se iscase după subscrierea Tratatului de San Stefano, acel ambasador a fost chemat de împăratul lui la Petersburg spre a-l lămuri ; de la San Petersburg el a fost trămis la curțile din Viena și din Berlin tot în privința acestui conflict. Dară la noi așa este ? De două luni de zile cine este în Constantinopole spre a apăra interesele noastre ? Acolo sînt ambasadorii puterilor mari ; acolo sînt comisarii acestor puteri, însărcinați cu aplicarea Tratatului de Berlin ! Aceasta ne privește și pe noi ; și noi nu avem acolo pe nimeni.

Prin urmare, domnilor, declar că nu voi vota o lege care nu îndestulează trebuințele Ministerului de Esterne, căci să-mi permită domnul ministru de esterne a-i zice că, dacă ca ministru n-am voit, nu pot asemenea ca particular a face decît a nu voi ca să avem o lege numai pentru trebuința unui ministru, o lege efemeră, ci am voit și voiesc să avem o lege cu care să funcționeze Ministerul de Esterne ori în mîna cui va fi acest serviciu. Eu declar că, deși sînt autorul proiectului de lege prezentat Camerei, însă voi vota în contra acestei legi în modul trunchiat cum ea ne-a venit de la onor. Cameră de deputați !

Replică lui D. P. Vioreanu^o.

* Din fr. *vilipender*, a trata cu dispreț.

Iată că mă fac acum, fără să voiesc, apărătorul proiectului chiar cum este prezentat, aceasta în fața celor zise de domnul Vioreanu. Domnia sa, om de drept, om cu judecată rece, nu vede că singur s-a pus în contradicțiune, cînd pe de o parte cere ca noi să nu avem decît un singur ministru pentru Viena și Berlin, va să zică ne cere o reducțiune, iară pe de altă parte ne propune ca să înființăm un ministru la Atena. Vă fac întrebarea dacă tocmai acum puteți dumneavoastră să faceți o asemenea reducțiune, adică să lipsim ori Viena, ori Berlinul de o permanentă legățiune românească ?

Vă declar că sînt în contra acestei reducțiuni, dacă voiți să ștergeți ministrul român din Viena ori din Berlin.

Domnul D. P. Vioreanu: Nu-l șterg.

În asemenea caz ștergeți-l cu desăvîrșire din ambele capitale ! În adevăr, să poate întîmpla ca în Berlin și în Viena să fie uneori vederi politice opuse și dacă noi atunci n-am avea agenți speciali, unul la Berlin și unul la Viena, credeți dumneavoastră că, în cazul unei neînțelegeri între aceste două state, agentul nostru care va avea încredere la Viena ar putea să aibă încredere și la Berlin și viceversa ? Eu mă unesc cu totul cu înființarea legățiunii noastre la Atena, dară nu sînt deloc pentru suprimarea propusă de domnul Vioreanu¹⁰.

Acum vin la un alt punct atins de domnul Vioreanu. Domnia sa zice că nu trebuie să ne întindem mai mult decît ne iartă mijloacele. Așa este, dară ce să facem, noi ne-am întins ! Acum trebuie să ținem la ceea ce am întins, căci nimic nu este mai ridicul pentru o țară decît de a recula*.

Domnul Vioreanu vine și spune că Grecia are numai un ministru la Viena și Berlin. Eroare mare. Sînt în adevăr cîțiva ani cînd principele Ipsilante era ministru la Viena și Berlin ; astăzi nu mai este așa. Principele Ipsilante este ministru la Paris, și la Viena, la Viena este un ministru special. Dară ia să vedem : făcutu-s-a verio economie în bugetul Greciei prin întrunirea legățiunilor de la Paris și Viena ? Nicidecum, căci la Viena este și un *chargé d'affaires*, care este plătit mai tot atîta cît este plătit ministrul din Paris.

Dacă s-a făcut unirea acestor două legățiuni, aceasta a fost pentru considerațiuni cu totul personale. Principele Ipsilante este o persoană care nu se găsește pe toate stradele, nici măcar ale Atenei, este un milionar care are o avere colosală chiar în România, fără să vorbesc de posesiunile mari pe care le are în Ungaria și Austria, este ginerele baronului Sina, cu o mare preponderență la Viena ; dară voia a fi trimis și la Paris, unde asemenea are mari legături !

Domnul Petre Carp: Este cunoscut cu Mac Mahon¹¹.

El are însă la Viena o cancelarie cu un *chargé d'affaires* special și să vă spun chiar unde șede, șede în Hotel imperial ! Și ne mai vorbiți că Grecia este econoamă ! Apoi Grecia are pretutindenea legățiuni ; are legățiune chiar în Belgia !

Grecia are apoi o reprezentățiune consulară pe care nu o au chiar staturi mult mai mari. Are pretutindeni consuli care sînt în pozițiune de a ținea chiar locul de agenți politici !

* Din fr. *reculer*, a da înapoi.

Acest avantaj, pe care nu-l are România, este că Grecia are pretundenți colonii, mai în toate orașele mari ale lumii, compusă de oameni bogați, de comercianți mari, astfel Grecia are agenți și consuli fără plată la Marsilia, Liverpool, Triest, Anvers ș.c.l.

Astfel Grecia găsește nu numai agenți politici, dară consuli în mai toate părțile, oameni foarte bogați cu funcțiuni înalte cari dau concursul lor guvernului Greciei, reprezentând țara lor pe compta lor, fără nici o sarcină bugetară. Arată-mi onor. domnul Vioreanu care dintre românii noștri sînt în pozițiune, cu toată bunăvoința ce ar avea, ca să facă asemenea sacrificii, ca să meargă de exemplu să reprezinte România la Petersburg fără a fi remunerat.

Ispania avea un asemenea ambasador gratuit, avea pe ducele d'Osuna și del Infantado, care avea un venit de zece milioane reali și este de treizeci de ani *Grand[e] de Spania*, fiecare grandetă reprezintă o avere.

La noi abia se găsește poate unul sau doi bogătași care să poată reprezinta țara în modul gratuit. Cunosc, de exemplu, pe principele Brîncoveanu. De ce domnul ministru nu s-a adresat la dînsul, aceasta nu o știu, căci putea să primească!

Dară cu unul sau doi bogătași nu vom putea împlini trebuințele ce avem; și apoi cu moravurile noastre democratice noi trebuie să ne gîndim de a ne adresa și la capacități cari n-au venituri de milioane!

Aceasta odată admis, nu putem să lăsăm fără mijloace pe aceia căroro le-am încredințat onorabila misiune de a ne reprezenta țara în străinătate; este cu neputință de a avea un reprezentant la Constantinopole cu onorariul de 40 000 franci și la Petersburg chiar cu 50 000 franci.

Domnul P. D. Vioreanu: Plus casa plătită.

Plus casa plătită. Generalul principe Iancu Ghica, care reprezintă România cu atîta demnitate și patriotism la Petersburg, să află în asemenea caz; a trebuit să-i dăm cîte două mii de franci pe lună, peste buget; și cu toate acestea în toate zilele domnia sa ne ruga ca să-l strămutăm aiurea, aceasta din cauza cheltuielilor, care sînt exorbitante în capitala Rusiei!

Unul din dumneavoastră ne-a zis că domnul Rangabè, care era ministru [1] Greciei la Paris și care acum este la Berlin, mergea pe jos la recepțiunile oficiale. Eu cred că fiecare om cînd este uscat, și dacă are timp, poate să meargă de plăcere pe jos pe stradele Parisului și a Berlinului, care sînt nițel mai curate decît ale noastre. Pe domnul Rangabè am avut onoare a-l cunoaște la Berlin. Domnia sa, deși fără lux, ținea însă un tren* într-o casă cum nu are agentul nostru, deși agentul nostru este neînsurat! Nu știu, asemenea, ca domnul Rangabè să fie bogat și de aceea cred că trăiește cu onorariul ce-i plătește Grecia.

Ni s-a mai citat pe domnul Hoovix, consul general al Belgiei din București; dară credeți dumneavoastră că, atunci cînd Belgia va trimite un ministru plenipotențiar în București, ar avea leafa domnului Hoovix? Cu salariul actual el nu va putea să reprezinte cu demnitate statul său, afară dacă numai nu va fi luat dintre bogații Belgiei.

Din aceștia avem și noi pe unul, om cu avere personală, avem pe domnul Calimache Catargiu, agentul nostru din Paris, însă domnia sa pe lîngă onorariul său sacrifică tot venitul său, și nu știu ca domnul Catargiu să fie cheltuitor sau să facă lux. Știu că trăiește în catul al doilea și

* Din fr. *mener un train*, a duce o viață.

are un tren foarte măsurat. Dar, domnilor, și eu cred că este bine să se facă economie, aceasta unde se poate face, dar nu și acolo unde nu se poate face economie! De aceea mă declar în contra reducățiunilor propuse¹²!

Polemizează cu Ion Cîmpineanu, ministrul de externe.

Domnilor senatori, [i]mi pare foarte rău că onor. domn ministru de externe a recurs la o manoperă care cred că nu-i va profita la Senat. Domnilor, discursul meu se rezumă în două cuvinte: am zis că sînt în principiu pentru această lege, pentru că ea a fost proiectată de mine, atunci cînd eram ministru de externe, însă am adăogat că acest proiect de lege a ieșit așa de trunchiat de la Cameră, încît, dacă domnul Cîmpineanu nu va stăruii pentru îndreptarea sa în Senat, voi fi silit a vota contra. Am mai zis că domnia sa, ca membru al cabinetului din care făceam parte, de atunci știa foarte bine că era o necesitate reorganizarea Ministerului de Externe, căci schimbîndu-se situațiunea politică a țării trebuia să se schimbe neapărat și organizațiunea Ministerului de Externe.

N-am putut dar vedea decît cu părere de rău că domnul ministru a primit foarte ușor modificările care s-a introdus legeri în Cameră, și anume adică înlăturarea reorganizării interioare a Ministerului de Externe. Domnul Cîmpineanu, în loc de a răspunde acestei afirmațiuni a mele, se agată acum de niște articole secundare modificate de Cameră și pe care nimenea nu le-a relevat în Senat. Odată pus pe acest tărîm, domnia sa ne-a vorbit refutînd obiecțiuni pe care nimeni nu le-a făcut. Domnia sa mi-a făcut efectul acelor jurisconsulți germani vechi și pedanți cari puneau dinaintea lor cite un mănecchin spre a reprezent[a] un adversar imaginat și apoi după ce perora ore întregi l-apostrofa de ce nu răspunde și cu felurite injurii-l întreba: Așa e că ești bătut? Așa e că ești convins? Așa e că nu mai ai curajul de a răspunde? (*Ilaritate.*)

Așa a făcut și domnul Cîmpineanu. Mi-a răspuns și a susținut că m-a bătut în privința unor articole de cari nici am pomenit. Așa, v-a spus că eu am atacat legea modificată de Cameră pentru că aceasta a otărit [ca] condițiunile de admisibilitate și înaintare să fie regulate nu prin un regulament de administrațiune publică, ci printr-o lege.

Eu n-am zis nimica despre aceasta, cu toate că aș fi putut arăta domnului Cîmpineanu contradicțiuni cari se găsesc în lucrarea Camerei, care pe de o parte cere o lege, iară pe de altă parte o materie analogă o lasă regulărei administrative. Aceasta rezultă din articolul 26, care zice că denumirea și clasificările personalului se vor face printr-un regulament special! Aparține domnului ministru să lumineze Camera asupra acestei contradicțiuni, domnia sa trebuia să ceară ca Camera să fie consecventă, adică, dacă i se ridica dreptul ca să reguleze printr-un regulament atribuțiunile funcționarilor, apoi atunci trebuia șters și articolul 26!

[I]mi mai impută că eu am făcut legea pentru că Camera a modificat proiectul meu de lege, care ar fi enumerat între atribuțiunile consulilor de naționalitate străină și acela de a fi oficeri de stare civilă și judecători! Voi observa domniei sale că nu știu să fi pronunțat sau să existe o asemenea enormitate, nu sînt atît de prost spre a nu ști că un străin nu poate să facă funcțiunea de judecător sau de oficer de stare civilă pentru români.

Dar zis-am ceva eu în Senat în privința modificărilor introduse de Cameră la acest articol? Nu. Merg mai departe. Domnul ministru mai

tratează o materie de care asemenea eu n-am vorbit nimic, și anume mărginirea cazurilor când un agent diplomatic poate fi înlocuit. Dar mă voi rosti mai târziu despre această cestiune nerădicată de mine. Acum rezum motivele mele pentru a combate lucrarea Camerei deputaților. Am zis : organizarea din întru a Ministerului de Esterne este înlăturată. Nu pot primi aceasta. Dar, odată această rezervă pusă, m-a[m] făcut apărătorul legii și am combătut pe domnul Strat în privința reducăiunilor propuse de domnia sa. Dar în fața atitudinii domnului Cîmpineanu eu nu sînt dator să fiu mai catolic decît papa și dacã domnului ministru-i convine legea cum este modificată de comitetul Senatului și n-am decît să o votez, darã eu totuși socotesc cã un ministru care cunoaște bine cestiunea, care știe cã ceea ce se propune nu este admisibil, acel ministru este dator mai bine să cazã lîngã lege ! Darã aceasta este treaba domniei sale, nu este treaba mea ! Ceea ce este treaba mea este de a releva tactica domnului Cîmpineanu, carele în loc de a-și apăra legea se leagã de mine, și [nu] numai cã se leagã de mine, darã se leagã de toate guvernele, de toți predecesorii domniei sale ! Sã-mi permitã a-i spune, ca mai bãtrîn, cã această tehnicã nu este cea mai bunã ! Așa, cu ocaziunea unei simple întrebãri cã ce este cu misiunile estraordinare cînd avem agenți stabiliți pe lîngã fiecare putere mare, cu ocaziunea unei simple reflecțiuni cã această misiune slãbește pozițiunea și lovește demnitatea reprezentanților noștri, domnul ministru v-a pus înainte cestiunea Arab Tabia¹³, cestiunea fruntarielor noastre în Dobrogea.

Apoi bine, prudent este, domnule ministru ? Opozițiunea a avut destul tact de n-a adus pînã acum această cestiune înainte Parlamentului ; nu vi s-a făcut vreo prîpitiã interpelare întrebîndu-vã ce ați făcut cu grãnițele de uscat și de apã ale Dobrogei. Ce n-a făcut opozițiunea, ați făcut dumneavoastrã, spunîndu-ne cã ați trãmis pe domnul Brãtianu la Londra pentru cestiunea Arab Tabia, ați scãpat însã din vedere cã faceți un anacronism, sau mai bine zicînd mai multe anacronisme : în adevãr ne-ați spus cã ești ministru de trei luni și nu este decît 2 luni, adicã de la 23 noiembrie. Mi-ați mai zis cã ați trãmis pe domnul Brãtianu la Londra pentru cestiunea Arab Tabia, uitînd cã domnul Brãtianu este plecat de aici de aproape cincizeci [de] zile, atunci cînd Arab Tabia nu era deloc pe tapet. Curioasã politicã ați mai inventat ! În politica anacronismelor ! Mergerea domnului Rosetti în Italia era regulatã încã de cînd eram împreunã cu dumneavoastrã în minister. Nu cred darã cã ambele misiuni fãcute totdeodată a avut diferite scopuri, adicã domnul Brãtianu la Londra pentru regularea cestiunei Arab Tabia și domnul Rosetti la Roma pentru articolul 7 din Constituțiune¹⁴. Dumneata ne-ai mai spus cã domnul Brãtianu nu a avut altã misiune decît la Londra și cã de aceea te-ai refuzat de a-i da scrisori pentru miniștrii Tisza, Andrassy și Waddington ! Ei bine, cum se întîmplã cã domnul Dimitrie Brãtianu s-a oprit la Pesta, unde nu avea scrisori de creanță ; s-a oprit la Viena, unde asemenea nu era recomandat ; s-a oprit la Paris, unde asemenea nu l-am acreditat, și acolo unde avea scrisori nu s-a dus pînã astãzi, adicã la Londra¹⁵ ? (*Ilaritate.*)

Nu mai târziu decît ieri ne spunea depeșile cã domnul Brãtianu a fost primit de președintele Republicii Franceze. Apoi curios agent culbeca a mai fost și domnul Dimitrie Brãtianu ! Îl trimiți la Londra pentru o cestiune urgentã ca cea a Arab Tabiei și domnia sa aproape douã luni

se oprește la Pesta, la Viena și la Paris și numai la Londra să nu se ducă ! Astfel tratați dumneavoastră cesiunile urgente și curioase succese aveți a mai dobîndi astfel !

Vin acum la aplauzele ce v-ați dat în privința economiei financiare.

Nimeni nu v-a interpelat dacă ați cheltuit mult sau puțin cu măsurile dumneavoastră. Dumneavoastră însă trîmbițați că din spirit de economie ați avut bani să dați pentru misiuni, dar nu i-ați cheltuit. Nu am uitat nici un ban din creditul ce ne-a acordat Camera pentru al patrulea trimestru al anului. Era hotărît să numim miniștri plenipotențiarî pe lingă toate statele străine care vor acredita miniștri plenipotențiarî la București ; aveam această făgăduință și de la Paris și de la Roma și de la Berlin. În vederea acestei promisiuni am și pregătît decrete pentru miniștrii noștri la Berlin, la Roma și la Paris, dar [dacă] nu le-am dat urmarea acestor decrete, dacă promisiunile date ni s-au retras, nu este vina mea. Însă în vederea acestor numiri am cerut să sporească onorarul miniștrilor ce aveam a numi dintre agenții actuali. Consiliul de Miniștri mi-a acordat un credit anume pentru aceasta.

Am uzat de dînsul în privința miniștrilor din Viena, Petersburg și Constantinopol ; dacă am fi avut miniștri la Roma și la Paris, ați fi putut recurge la acest credit. Neavînd însă miniștri la aceste curți, nu puteți dispune de sumele acordate. V-ați lăudat, dar fără temei. V-ați mai lăudat că în trei luni ați cheltuit numai 20 000 franci din fondurile diplomatice ¹⁶ ; eu v-am arătat că nu sînt decît două luni de cînd sinteți ministru, prin urmare ați cheltuit 10 000 franci pe lună, mai atît cît am cheltuit eu. Și apoi puteți compara lunele mele cu lunele dumneavoastră ?

Eu am cheltuit 150 000 franci într-un an, anul cel mai greu al ministrului de externe. Cînd am intrat în minister în 1877 am găsit numai vreo 70 000 franci disponibili, căci de mai mulți ani fondurile diplomatice lăssau un neajuns. Astfel a trebuit să iau un avans de vreo 30 000 franci din fondurile anului 1878. Găsindu-mă pe anul acesta numai cu 70 000 franci, Ministerul de Externe a cerut de la Cameră un credit de 60 000 lei. Acest credit nu s-a votat, dară colegul meu de la interne a dobîndit de la Cameră un credit de 200 000 franci ; s-a dat ministrului meu 24 000 franci, am mai obținut de la consiliu un credit de 25 000 franci și domnul Cîmpineanu a acoperit cheltuielile făcute de mine printr-un credit de 30 000 franci ce a dobîndit de la Cameră.

Astfel dară am avut pentru anul 1878 vreo 150 000 franci fonduri diplomatice. Iată și întrebunțarea lor. Am plătit din aceștia corespondența *Havas*, care este de 12 000 franci, am plătit trei luni onorariile agenției de la Belgrad, nefiînd votate de Cameră ; agentului nostru de la Petersburg, cît a șezut acolo, i-am dat cîte două mii lei pe lună mai mult de* alocațiunile bugetare, plus cheltuielile de drum. Am dat suplimenturi la Paris și Viena, cari au trecut peste 20 000 lei. Sint persoane care mă ascultă aci în Senat și cari în misiuni oficioase au luat 15 000 franci. Am trimis misiuni la Petersburg, la Tiflis, la Roma, care toate acestea mi-au absorbit peste 10 000 franci. Am fost la Congresul de la Berlin¹⁷, eu cu secretarul ministrului, domnul Gr. Ghica, cu agentul de la Petersburg, cu al doilea secretar al agenției de la Berlin, domnul Beldiman ; toate cheltuielile de tipărituri pentru congres și altele au absorbit 10 000 franci. Sint atîtea alte cheltuieli făcute prin necesități imperioase. Pentru toate

* Citește: *decit*.

acestea eu nu am avut decît 150 000 lei și Dumnezeu știe ce economii am trebuit să fac ca să-mi ajungă ! Nu uitați, domnilor, că nici un an nu se poate compara în privința cheltuielilor diplomatice cu anii 1877 și 1878. Ei bine, eu m-am mărginit în cifra de 150 000, cînd în alți ani și în timpuri normale fondurile diplomatice s-au suit pînă la 300 000 franci. În vreme cînd toată ochirea națiunii este îndreptată asupra cestiuilor din afară și cînd prin urmare liniștea cea mai întregă domnea în întru, eu am cheltuit 150 000 franci, alții au cheltuit 300 000 franci și domnul Cîmpineanu vrea să se recomande că a cheltuit 10 000 franci pe lună, cînd eu am cheltuit 12 000.

Eu, domnilor, primesc a vă aduce lista cheltuielilor și sint gata să dau seama de toate cheltuielile, afară de vreo șapte mii franci, cari nu-i pot detalia fără să ating susceptibilitatea unor persoane străine. Dară vină și alții și să vă arăte ce au făcut cu sumele cele colosale cari le-au cheltuit. Eu primesc comparațiunea !

Regret foarte mult că domnu[1] Cîmpineanu a provocat această discuțiune arzătoare, vina este a domniei sale, a aerului său de blîndețe, de* care, sub pretext de apărare, atacă și prin urmare provoacă și întîmpinări. Eu declar domnului Cîmpineanu că mi se pare că este destul două luni de cînd rabd atacurile sale directe și indirecte, aicea și aiurea. A venit timpul, iertați-mi espresiunea, ca și în mine să se aprinză berea ! Eu vă rog, domnule ministru, apărați-vă cînd vă atac, acesta este dreptul dumneavoastră, nu începeți însă atacul, nu ne puneți mai ales pe comparațiuni, căci atunci vă incredințez că superlativul nu va fi în favoarea dumneavoastră ! Revin la lege. În toată discuțiunea urmată ieri, m-am mărginit a apăra opera mea ; proiectul înfățișat de mine Camerei deputaților găsindu-l stricat, eram în drept să zic că nu mai recunoșteam copilul meu ! Apartine acum Senatului să zică dacă acest proiect, cum este modificat, este bun sau rău ! Domnul ministru însă asemenea are toată libertatea de a se mulțumi sau ba cu schimbările făcute în Dealul Mitropoliei¹⁸, aceasta este treaba domniei sale ; domnia sa este medicul atribuțiunilor sale, este medicul demnității sale politice ! Dar și eu am avut și am dreptul de a zice că legea aceasta cum ne vine în Senat nu este bună, și eu dar voi vota în contra ! Nu uite însă domnul Cîmpineanu că eu am fost alătura cu domnia sa, atunci cînd s-a atins de a îmbunătăți pozițiunea financiară a reprezentanților noștri în străinătate ; în loc însă să vadă în mine un aliat, domnia sa m-a combătut într-un mod care mă mărginesc a zice că nu este cel întîia dată întrebuintat de domnia sa în privința mea. Nu voiesc a-l califica mai mult și conchid : legea care am adus-o în dezbaterea Camerei deputaților avea de scop organizațiunea din întru și din afară a Ministerului de Esterne. Am combătut modificațiunile introduse. În loc să vedeți din parte-mi numai un viu interes pentru serviciul public și o consecuență cu mine însumi, dumneavoastră ați mers pînă acolo încît ați voit din mine, om autoritar, a face un adversar al disciplinei. Mi-ați imputat ca o crimă că în proiectul meu am determinat cazurile cînd se poate depărta un agent din postul său ! Da ! Am făcut aceasta, conformîndu-mă întru aceasta cu legile analoage din alte țări, dar am socotit că este bine ca pozițiunea agenților noștri să fie bine determinată, să fie apărată în contra capriciilor ministeriale. Camera și domnul ministru

* Citește : cu.

de esterne au hotărît altmintrelea ; să le fie de bine ! Dacă domnului ministru actual [i]i convine aceasta, n-am nimic de zis. Dară prin aceasta eu nu voi putea fi taxat de om al dezordinii ; nici mi se va face imputări că n-am fost consecvent cu mine însumi ! Am apărat un proiect de lege pe care l-am făcut alături cu dumneata, domnule Cîmpinene ; dumneata l-ai modificat, este treaba dumitale, dară și treaba mea este să apăr lucrarea mea.

Cit pentru cestiunea otarelor Dobrogei, care domnul ministru a adus-o dinaintea Senatului în mod neoportun și necomplet, [i]mi păstrez dreptul de a reveni la timp asupra cestiunii și de a cere domnului ministru să ne-o aducă în mod regulat prin înfățișarea actelor diplomatice !¹⁹

„Monitor”, 1879, nr. 27, p. 605, col. 1—3 ; p. 606, col. 2 ; p. 607, col. 3 — p. 608, col. 2 ; nr. 28, p. 640, col. 1 — p. 641, col. 3.

NOTE

¹ „Legea suplimentară relativă la legațiunile și consulatele române în străinătate, precum și la administrația centrală a Ministerului Afacerilor Externe” s-a discutat în ședința Adunării deputaților din 15 ianuarie 1879 („Monitor”, 1879, nr. 12, p. 207 și urm.). Comitetul delegaților o acceptase însă amendată cu numeroase modificări.

K. fusese ministru de externe între 4 aprilie 1877 și 29 noiembrie 1879.

² Despre activitatea lui I. Strat în calitate de agent diplomatic la Constantinopol vezi *Opere IV, Oratorie II*, partea a III-a, p. 36, nota 2.

³ Ion Cîmpineanu.

⁴ Dimitrie Ghica, raportorul proiectului în Adunare, observase dibaci în expunerea de motive: „Noi credem că acest proiect de lege, cu modificările care i s-au făcut de către noi, în comitetul delegaților, corespunde cu totul cerințelor actuale ale țării în privința relațiilor sale ca stat independent cu celelalte state ale Europei, fără a stabili acest sistem de reprezentare pe o bază nepotrivită cu mijloacele noastre”.

La administrația centrală propusese doar adăugirea unui caligraf retribuit cu 200 de lei pe lună. „Denumirea funcționarilor și clasificarea hierarhică” aveau să facă obiectul unui regulament special.

⁵ Ion Cîmpineanu ocupase portofoliul justiției de la 25 ianuarie la 23 septembrie 1877, apoi al finanțelor de la 23 septembrie 1877 pînă la 25 noiembrie 1878.

⁶ V. Boerescu a fost ministru de externe între 28 aprilie 1873 și 7 noiembrie 1875. Gh. Costafaru îl precedase între 11 martie 1871 și 28 aprilie 1873.

⁷ Pentru Dumitru Brătianu vezi Al. Cretzianu, *Din arhiva lui Dumitru Brătianu. Acte și scrisori din perioada 1840—1870...*, 2 vol., București, 1933—1934 ; N. Iorga, *Dumitru Brătianu și opera lui. O revelație politică și literară*, București — Vălenii de Munte, 1934.

⁸ Nicolae Ionescu, care fusese ministru de externe în guvernul I. C. Brătianu de la 24 iulie 1876 la 3 aprilie 1877.

⁹ D.P. Vioreanu felicitase comitetul delegaților pentru acele „modificări foarte utile și potrivite cu starea noastră și politică și financiară”. Comentase apoi vorbele lui K. că, „dacă cineva vrea să fie boier mare, apoi trebuie să facă și cheltuieii mari”, care, convertite în proverb, însemnau: „Obrazul subțire cu cheltuială se ține”. El însă venea cu un proverb predicînd modestia: „Întinde-te numai pe cit ține plapuma”. K. i-a replicat: „Ne-am întins prea mult!”

D.P.V. pledase pentru reduceri de posturi și diminuări de onorarii după pilda Greciei, care avea un singur reprezentant la Viena și Berlin, iar unii din trimișii săi fiind avuți „nici nu primesc vreo retribuțiune de la stat”. K. a contestat situația reprezentanților Greciei la Berlin și Viena: „Te înșeli, are un reprezentant pentru Viena și Petersburg” și „are și un însărcinat de afaceri special”.

¹⁰ D.P. Vioreanu pledase călduros pentru înființarea unei legații la Atena, căci „trebuie să lucrăm la unirea și alianța popoarelor creștine din ambele laturi ale Balcanilor”, lucru posibil doar „avînd la Atena o misiune diplomatică permanentă, care să lucreze cu energie și nepregetare pentru realizarea acestui scop măreț”.

¹¹ Patrice de Mac-Mahon, mareșal, președinte al Franței între anii 1873—1879.

¹² Comitetul delegațiilor Senatului, prin raportorul I. Strat, propusese a fi reduse legațiile din Atena, Berna și Bruxelles și consulatele din Alexandria, capitala Rumeliei, Brașov, Reni, Cernăuți, Salonic, Sibiu, Orșova, Izmail, Suceava, Vidin și Timișoara. Rămăneau astfel 8 legații (la Berlin, Belgrad, Constantinopol, Londra, Paris, Petersburg, Roma și Viena) și 8 consulatate (în capitala Bulgariei, la Constantinopol, Budapesta, Ruscuc, Silistra, Varna, Odesa și Marsilia).

¹³ Vezi infra p. 311, nota 8.

¹⁴ Vezi infra p. 69.

¹⁵ Vezi studiul introductiv al volumului.

¹⁶ I. Cimpineanu spusese: „În timpii de mult erau fonduri diplomatice pînă la 200 000 franci și la finitul anului nu rămănea nici o centimă; apoi eu în trei luni de administrare a Ministerului de Esterne n-am cheltuit decît vreo 20 000 franci, cu toate misiunile care a fost, cu toate subvențiunile care le-am dat, și pot să justifice pînă la o centimă de orice am cheltuit și am rămas sub analogie de 100 000 franci pe an, care se dă guvernului pentru cheltuielile diplomatice”. Și mai departe avuse un schimb de replici cu K.:

„*Ion Cimpineanu*: Am trăit sub analogie lunară și afară de aceasta am făcut misiunile din fondul diplomatic pe cînd aveam credit pentru acele misiuni și pe care le-am anulat.

K.: Nu l-ați avut.

Ion Cimpineanu: Onor. domnule Kogălniceanu, afirm că dumneavoastră ați deschis creditul cînd erați ministru de esterne.

K.: Acum voi proba.

Ion Cimpineanu: Domnilor, sub beneficiul de verificare, însă spre a nu complica cestiunea, persist în ceea ce am zis: am rămas cu cheltuielile făcute de mine în trei luni”.

¹⁷ Pentru misiunea lui K. la Congresul de la Berlin vezi *Opere IV, Oratorie II*, partea a IV-a.

¹⁸ Sediul Adunării deputaților.

¹⁹ I. Cimpineanu a replicat foarte cumpătat lui K.: „Nu mi-a intrat în minte să zvriv o bănuială, să fac vreo insinuare contra onor. domnului Kogălniceanu, însă-l rog să țină cont că nu numai dumnealui a vorbit contra acestei legi și că am răspuns în același timp și domnului Iepureanu, care zicea că din fondurile diplomatice procopsim pe amicii noștri”. K. i-a răspuns: „Eu n-am zis aceasta”.

Proiectul guvernului a fost aprobat de Senat, în vreme ce acela amendat de comitetul delegațiilor a fost respins cu 26 de voturi împotriva și 19 pentru. Legea sancționată de domn s-a publicat la 14/26 februarie 1879, adăugînd-se în numărul legațiilor și cea de la Atena („Monitor”, 1879, nr. 35, p. 865 și urm.).

*Intervenții pe marginea interpelării lui Vasile Boerescu privitoare la despăgubirea orașului Giurgiu, afectat de bombardamente în timpul războiului**

Sînt dator să dau oarecari lămuriri¹ pe lingă cele date de domnul președinte al consiliului.

Guvernul rus prin tratatul său a statornicit o sumă foarte însemnată pentru aceia cărora li s-au cauzat pagube, însă guvernul rus adăugea că această sumă este pentru supușii săi cari au suferit pagube din cauza rezelului.

Domnul președinte al consiliului: Așa este.

Noi, într-adevăr, neconținut am stăruit și am zis că nu trupele române au bombardat Ruscucul și au atras bombele turcești asupra Giurguiului. Guvernul rus a susținut pînă acum totdeauna că este gata să

* Ședința din 2 februarie 1874. Senatul României.

intre în înțelegere cu guvernul român și că recunoaște în principiu să despăgubească pe cetățenii români de pagubele cari le-au cauzat armatele rasiene, precum : împiedicări, deturnări, închirieri, cuartiruri etc. Guvernul rus însă pînă acum n-a primit să despăgubească și de pagubile făcute de oștirea Turciei prin bombardare, zicînd că și noi am fost beligeranți cu Turcia.

Domnul G. Leca: Noi n-am luat despăgubirile de rezbel.

S-a prevăzut prin tratat ca să cerem singuri. (*Claritate.*)

Însă nu este drept pînă se va hotări cestiunea de principiu dacă Rusia trebuie să despăgubească pe România bombardată, sau Turcia; și pînă ce acel principiu se va traduce în fapt pozitiv, nu este drept ca pentru cele două sau trei orașe cari sînt de-a lungul Dunărei și cari au suferit foarte mult prin bombardare să nu fie locuitorii despăgubiți de pagubele cari le-au suferit, cari sînt foarte mari și cari trebuie bine constatate.

Domnul Ap. Grăjdănescu: Pagubele sînt foarte mari, am lista aci.

Puteți să aveți toate listele, de la listă și pînă la constatare este o mare deosebire.

Eu cred că guvernul ar face bine ca să facă o nouă constatare serioasă și să nu despăgubească decît de adevăratele stricăciuni, și chiar pe acestea cu oarecare scădere.

Domnul Ap. Grăjdănescu: Trebuie să în total despăgubiți.

Dumneavoastră ca reprezentant al Giurgiului, mai ales acum în ajunul alegerilor, aveți interes să ridicați această cestiune locală; eu sînt neinteresat într-această cestiune și, dacă ați fi avut mai multă paciență, să mă ascultați, atunci mi-ați fi fost recunoscător căci ați fi văzut că apăr cauza Giurgiului.

Socotese dară că guvernul ar face bine să orînduiască o comisiune care să cerceteze pagubele cauzate prin bombardamente.

Domnul Ap. Grăjdănescu: Tocmai aceasta am propus și eu de mult.

Zelul dumneavoastră pentru Giurgiu vă împinge prea departe. Ziceam, domnilor, ca guvernul să orînduiască o comisiune...

Domnul Ap. Grăjdănescu: Așa e și votul Senatului dat în urma interpelării mele.

Cînd voi fi la Giurgiu, înțeleg să mă întrerupi, dară acum am să rog pe domnul președinte ca să vă invite să-mi dați puțină ascultare și veți vedea că sînt aliatul dumitale.

Repet dară și rog pe guvern să rînduiască o comisiune care să cerceteze în realitate pagubele ocazionate prin bombardare — nu și prin părăsirea orașului —, și aceasta nu mai pentru Giurgiu, căci sînt trei orașe care au avut această soartă : Calafatul, Giurgiu și Oltenița. Pentru aceste trei orașe cred că țara va face un act de dreptate să plătească pagubele și pe urmă guvernul, cînd va încasa banii de unde se cuvine, va fi dezdăunat la rîndul său.

Cred că guvernul se va asocia cu ideea aceasta de a se constata în realitate pagubele făcute și a se despăgubi aceste orașe, cari au păgubit pentru România întreagă, căci nu este drept să plătească numai acele

orașe singure marele bun, independința, care am dobândit-o cu singele nostru.

Replică lui Ap. Grăjdănescu².

Văd că domnul Grăjdănescu a ținut să sfirșească că pagubele au provenit prin bombardare și că nu se mai pot constata. Ei bine, aceste trebuie să se constate; căci, în ceea ce privește pagubele provenite din cauza armatelor rusești și cum zice că au intrat cu caii în casele zugrăvite, aceste trebuie constatate, căci guvernul rusesc nu se opune a despăgubi de pagubele cauzate de armata sa. Prin urmare, toate acestea trebuiesc constatate. Dară ce altceva am cerut eu, decit tot ce a zis și domnul Grăjdănescu la sfirșit! S-a făcut constatări unilaterale, au făcut particularii constatările ce au voit. Acum guvernul are dreptul și datoria să facă o cercetare conștiințioasă la fața locului, pentru ca în urmă să vină să se ceară parale. Rău domnul Grăjdănescu a apărât această cauză și a pus-o sub a sa sintă pază, zicind că sînt milioane, căci atunci țara se va înspăimînta auzind de milioane. Dacă dumnealui venea cu sume mai mici, atunci ajungea la scopul său, care este și al Senatului și al țarei, de a despăgubi pe acei oameni de pagubele aduse prin bombardare. Cît pentru cele [l]alte pagube cauzate de armatele rusești, cum a zis domnul ministru, se urmează corespondența cu Rusia pentru a se obține despăgubirile.

Domnul președinte al consiliului, I. Brătianu: Domnilor, mai întii această cestiune este de domeniul afacerilor străine, de aceea mulțumesc domnului Kogălniceanu că a luat cuvîntul. Dară cu toate acestea onor. domnul Grăjdănescu, care zice că ministerul a pus la delă* toate constatările și tot domnia sa vine și spune că s-au numit comisiuni unde a luat parte primarul și ingineri. S-a dat ordine ...

Domnul Grăjdănescu: Nu de dumneavoastră!

S-a dat ordine în această privință atît de Ministerul de Interne, cît și de cel de externe³.

* Dosar.

„Monitor”, 1879, nr. 32, p. 765,
col. 3 — p. 766, col. 3.

NOTE

¹ V. Boerescu interpelase asupra despăgubirii deoarece mai mult decit alte orașe Giurgiu avusese de suferit, căci fusese bombardat de turcii din Rusciuc și apoi ocupat de ruși. El insistase asupra pagubelor directe, nu a celor determinate de stagnarea afacerilor comerciale sau de părăsirea locuințelor.

I.C. Brătianu îi replicase că Giurgiu suferise din cauza conflictului între ruși și turci și guvernul convenise ca despăgubirea s-o dea rușii; aceștia nu-și precizaseră punctul de vedere asupra cazurilor susceptibile a beneficia de ajutor, cu excepția marilor proprietăți funciare.

K., vechi oponent al lui V.B., nu scapă ocazia să-l înșepe cînd acesta vorbise cu atita ardoare în favoarea ialomițenilor; o mai făcuse de altfel și în legătură cu instalarea biroului vamal la Giurgiu, fiind secondat în această cerere de N. Cămărășescu. K. observase atunci malițios: „Domnule președinte, de dimineată de cînd ne-am adunat, domnul Boerescu a vorbit în favoarea Ialomiței, președintele comisiunii de petițiuni a dat lămuriri asupra lucrărilor sale, Senatul i-a adresat mulțumiri; vine și domnul Cămărășescu care ne vorbește tot în această cestiune, apoi ne faceți pe toți să ne ducem la Ialomița!”

² Ap. Grăjdănescu amintise că Senatul a votat în unanimitate încă la 27 ianuarie 1878 despăgubirea Giurgiuului și a Calafatului, dar hotărîrea se pusese la dosar. A revenit la 7 aprilie

același an, dar I.C. Brătianu, președintele Consiliului de Miniștri, i-a răspuns că războiul nu se încheiase, așa încît giurgiuvenii trebuiau să mai aștepte. A.G. declarase emfatic: „Eu nu am fost mulțumit cu impletitele cuvinte politice ale domnului Brătianu”, care mai era și reprezentantul colegiului I Vlașca!

După evaluările prefecturii, pagubele erau, pînă la 11 ianuarie 1879, de 1 109 365 de franci. E adevărat că locuitorii nu putuseră aștepta ajutor din afară și împrumutîndu-se sau „punînd cerceii din urechi amanet” își reparaseră casele, spre a avea unde se adăposti. El încheiase amărit: „Nu rămîne, poate, decît să acționeze pe guvern în judecată ca să plătească”.

³ Incidentul s-a închis după replica primului ministru, care a stîrnit ilaritate: „Domnilor, nu vorbesc mai mult, căci nu după această tribună-mi voi pune candidatura la Giurgiu!”

*Discută pe marginea proiectului de lege privind responsabilitatea miniștrilor **

Domnilor, eu eram în sala de conferință și nici nu aveam gînd să iau parte la această discuțiune, cu atît mai mult că legea aceasta, îmi spune domnul Ghermani, s-a votat în Cameră cînd eram încă ministru¹.

Fac apel la domnul Stătescu ca să spună dacă în cestiuini din întru sau în cestiuini de legiferare ca aceasta m-am amestecat vreodată, cu toate că iau solidaritatea întru cît mă privește.

După invitarea ce mi s-a făcut însă ca să iau cuvîntul spre a aduce luminile mele, mi-am aruncat ochii asupra legii...

Ei bine, eu cred, domnilor că, dacă este să facem o lege care să aibă un scop serios și mintuitor, să o facem să osîndească pe miniștri cînd calcă legea, dar totodată și mai nainte de toate să-i și apărăm de nedreptate.

Toată lumea este deprinsă de sus pînă jos a arunca piatra ministru-lui, numai pentru că ține puterea în mînă. Eu, domnilor, am trecut printr-o școală dură, prin urmare vorbesc într-un chip experimentat. Legea cum este înfățișată, dacă ar fi fost votată și sancționată, atunci pe onor. meu fost președinte și pe mine, cînd n-am mai fi fost la putere și cînd ar fi venit partea adversă cu legea aceasta în mînă², ne-ar fi trimis de-a dreptul nu la pușcărie, ci de-a dreptul la ocnă, căci cu această lege toate faptele de cari ne fălim, acele fapte în mîna adversarilor noștri ar fi niște crime de les-națiune! Am trecut Dunărea, am făcut convențiunea de la 4 aprilie 1877 și rezultatul a fost pierderea Basarabiei, o fatalitate pe care nici un ministru n-ar fi putut s-o împedice; și ne-ar fi fost imputat nouă ca o crimă cu intențiune *direct* sau *indirect*³. Iată pentru ce eu cel dintîi voiesc ca succesorii mei să nu fie în cazul în care ca prin urechile acului am trecut eu, ca să nu fie victima acestei legi foarte periculoasă în mîna adversarilor. Iată de ce voiesc să fie o lege care mai nainte de toate să fie cumpănă dreaptă, să pedepsească ce este de pedepsit, însă să apere pe ministru [1] onest de răzburarea adversarilor săi ajunși la putere. Iată ce mă face să rog pe fostul meu președinte și coleg ca domnia sa, neapărat, dimpreună cu domnul ministru de justiție — al căruia simț de dreptate-l cunosc, căci aci nu facem cestiuine de partit —, să convie să facem o lege care să fie binefăcătoare pentru țară, care să pedepsească faptele nedemne și criminale ale ministrului, dară

* Ședința din 6 februarie 1879. Senatul României.

totodată să apere pe acei miniștri onești cari au avut nenorocirea de a fi miniștri, pentru că, domnilor, cum a spus-o foarte bine principele Dimitrie Ghica, veți găsi miniștri, dară veți găsi miniștri cu hotărîrea să facă cu această lege ce va face și cu Constituțiunea țarei.

Socotesc că legea n-ar perde întru nimic dacă ar fi mai lămurită în textul ei și dacă nu s-ar zice cuvinte vagi ca acestea : „*prin presiuni, siluiri, făgăduieli, direct sau indirect*” etc., care sînt atît de drastice încît pot deveni o armă periculoasă în mîna adversarilor politici ai unui ministru oricare. Apoi ca să înțelegeți mai bine ce însemnează și aceste cuvinte : „*direct sau indirect*” n-am decît să vă dau un exemplu : eu sînt ministru, dară totdeodată sînt și alegător, sînt român ; vine cineva la mine și întrebă * de curiozitate : cine se alege în județul dumneavoastră ? Și-mi răspunde : domnul cutare ; eu însă, plimbîndu-mă prin Cameră și conver-sînd ca alegător, spui că cutare are mai multă șansă. Ei bine, aceste cuvinte sînt de ajuns ca să mă trimită la pușcărie ! Apoi, vă întreb : serioasă este o asemenea lege ? De aceea vă rog : gîndiți-vă și faceți o lege serioasă, care să fie o adevărată lege, care să se poată executa, iară nu faceți o lege care de la început este lovită de scutelnicire.

* Citește : *Intreb.*

„*Monitor*”, 1879, nr. 36, p. 902,
col. 2 — p. 903, col. 1.

NOTE

¹ Necesitatea unei asemenea legi s-a pus cu acuitate în iulie 1876, cînd Adunarea votase darea în judecată a guvernului Lascăr Catargiu. În ciuda stăruințelor care s-au pus, inculparea formațiunii ministeriale conservatoare nu a avut loc deoarece lipsea temeiul juridic, în speță o lege a responsabilității ministeriale (vezi *Opere*, IV, *Oratorie* II, partea a IV-a, p. 208—209); ea a fost adusă în discuție în ianuarie 1877 (*ibidem*, p. 236 și urm.) și trecută prin Adunare în februarie 1878.

² În legătură cu aceste momente, *ibidem*, *passim*.

³ Încă înainte de a lua propriu-zis cuvîntul, K. observase pe marginea alineatului b din articolul II („care direct sau indirect, prin presiuni, siluiri, făgăduieli, fraudă, patronare de candidați sau prin orice alte mijloace ar împiedica sau ar încerca să împiedice liberul și sincerul exercițiu al dreptului electoral al cetățenilor”): „Cu aceste cuvinte *direct* sau *indirect*, cu pasiunile noastre și cu temperamentul nostru [il]i vom trimite pe miniștri direct la pușcărie! Și cel mai bun mijloc ca să scape miniștrii de această calamitate este ca pe timpul alegerilor să fugă din țară. (*Ilaritate.*)”.

Iar la precizarea raportorului Al. Giani că „cuvintele de *direct* sau *indirect* se raportă la faptele determinate prin articolul acesta”, K. a răspuns sec: „Sensul este prea larg”.

Articolul II suna așa: „Afară de cazurile cari intră în prevederile articolului I, se va pedepsi cu detențiunea prevăzută de Codul penal și cu interdicțiune pe toată viața de a mai ocupa funcțiuni publice ministrul...” (urma alineatului al 2-lea: „care *direct* sau *indirect*” etc.).

*Lămuriri în legătură cu comenzile de armament făcute la unele fabrici franceze. Pe marginea unei interpelări a lui D. P. Vioreanu **

Domnilor, intervin și eu în această discuțiune¹ pentru că am și eu partea mea de răspundere ; și pentru înprospătarea memoriei actualului domn ministru de rezel² îi voi spune că rînduirea comisiei era pe tapet

* Ședința din 15 februarie 1879. Senatul României.

incă de cind eram eu în minister, în urma conferinții care s-a ținut în Consiliul de Miniștri. Și dacă s-a suspendat atunci comisiunea este tocmai pentru că, ca ministru de externe, am fost invitat pe președintele consiliului să telegrafiez agentului nostru de la Paris să roage pe domnul colonel Dabița, care se găsea atunci acolo, să vadă ce se petrece la fabrica care luase asupra-și însărcinarea de a ne fabrica armele. Nu intru în fond, dar zic că acea comisiune nu este o comisiune personală, ci o comisiune care a făcut o lucrare foarte importantă, tehnică, și totdeodată care a studiat chestiunea de la început, a studiat contractul și caietul de însărcinări și prin urmare deciziunea Consiliului de Miniștri, corespondența și rapoartele de care țara are trebuință, căci s-a făcut de acea comisiune mai multe rapoarte, nu numai unul, toate aceste documente, zic, nu se poate refuza Senatului și țării. Dacă vor fi ceva lucrări secrete, nu avem decît să ne constituim în comitet secret, cu toate că în chestiuni de contracte eu nu înțeleg comitet secret ca în chestiunile internaționale. Aici nu e vorba de o chestiune internațională. Aderez dar la propunerea domnului ministru de rezbel să suspendăm ședința pentru ca domnia sa să telegrafiez domnului Brătianu spre a-i cere această lucrare, căci aceasta nu este o lucrare particulară, comisiunea este numită de Ministerul de Rezbel în mod oficial, comisiunea a lucrat în mod oficial, a făcut mai multe raporturi și în dosar se referează la dînsese și chiar se propune de a se da soroace noi.

Prin urmare, chestiunea merită atențiunea țării și dacă iau parte în această discuțiune este că în neființa domnului Brătianu, cînd țineam locul de președinte al consiliului, eu am fost cel dintîi care am făcut cererea către țară și îndemnul la subscrierea pentru arme și, prin urmare, am și eu partea mea de răspundere pentru acei bani, pe care țara i-a dat în încrederea miniștrilor cari au făcut apel la dînsa.³

„Monitor”, 1879, nr. 39, p. 993,
col. 3 — p. 994, col. 1.

NOTE

¹ D.P. Vioreanu solicitase Senatului o serie de documente pentru a-și putea formula intervenția; în esență, el cerea explicații în legătură cu contractul pentru livrarea de armament. Insinuase că unii ofertanți fuseseră îndepărtați, deși au dat prețuri mai avantajoase.

² Ministru de război era colonelul Nicolae Dabița, care explicase că în această problemă Consiliul de Miniștri se ghidase după concluziile comisiei constituite în acest scop, condusă de colonelul C. Angelescu.

³ Chestiunea s-a aminat.

*Intervenții asupra unor articole din proiectul de lege pentru administrarea domeniilor statului **

Domnilor, v-aș ruga să ștergeți acest articol¹ căci este fatal, deoarece ați primit principiul, care de la acest consiliu de administrație va merge prin contagiune și la Cameră, ca majoritatea să dea afară minoritatea.

* Ședința din 16 februarie 1879. Senatul României.

Aceasta s-a văzut uneori în Cameră, nu trebuie să se vadă în administrație ! Sînt șapte membri, din care doi sau trei au o opinie bună, cei[]alți în majoritate se adună la un loc, încheie un proces-verbal și-i dă afară ! Înțeleg să-i dea afară Consiliul de Miniștri pe cei numiți de guvern, să-i dea afară Senatul sau Camera pe cei numiți de dinșii, dară, să vie chiar consiliul de administrație să-și mănince colegii singur, nu înțeleg aceasta ! Este un principiu care nu cunosc că există în verio legislațiune, vă rog să-l înlocuiți.

Din nou asupra articolului 16, după explicațiile raportorului I. Ghica².

Sînt recunoscător de explicațiile care le-a dat onor. raportor, decît acele explicații nu figurează în proiectul de lege și explicațiile domniei sale n-au făcut decît a întări cele zise de onor. domn Voinov³, de mine, și de aceea sper că aceasta este și opinia onor. Senat ca să modifice articolul. Dar iarăși n-aș primi eu să fac această deosebire: că numai reprezentanții Senatului și ai Camerei să fie irevocabili, iar cei numiți de domn să nu fie, căci atunci reprezentanții Camerelor s-ar putea uni la un loc ca să dea afară pe cei numiți de domn !

Eu cred că acei cari se vor numi de domn vor fi oameni de merit și speciali, căci știm foarte bine că o numire individuală poate să fie mai bună decît cînd este vorba de o alegere prin majoritate. Eu socotesc că, o dată ce aceștia sînt numiți, toți trebuie să fie în aceeași pozițiune de stabilitate. Să punem dar un termen de cinci ani și în acest termen acei oameni, chiar dacă nu vor fi speciali, se vor face.

O voce: Trei ani este destul.

Nu trei ani, ci cinci.

Domnul N. Voinov: Să punem patru ani, cit este legislatura.

Fie patru ani, cit este legislatura, însă în intervalul acesta ei să nu poată fi destituiți decît pentru vină vegheată, cunoscută de către ministrul de finance; și dacă ministrul de finance va găsi că aceia care s-au numit de către domnitor au demeritat de încrederea domnitorului, el prin încheierea Consiliului de Miniștri să ceară de la domnitor depărtarea și darea lor în judecată. Acei care sînt numiți de Senat sau de Cameră, după cererea ministrului de finance, să vor trimite la Senat sau la Cameră și aceste corpuri vor opina. Astfel veți avea o administrațiune independentă și responsabilă; și responsabilă în realitate, fiindcă va fi răspunzătoare dinaintea legii, dinaintea Corpului care l-a numit, iară nu responsabilă dinaintea unei majorități de colegi ai acei administrații, care de multe ori se va împărechea ca să dea pe minoritate afară.

În urma acestor considerațiuni voi avea onoarea să propun un amendament⁴, însă vă rog ca să binevoiți a suspenda ședința pentru cinci minute ca să-l redactez.

La articolul 20⁵.

Domnilor, am auzit cele ce se petrece și la societățile comerciale și la societățile anonime, care au un consiliu de administrațiune.

Să ne lămurim bine că acest consiliu nu administrează, nici espediază, el este chemat, asupra cererii directorului, ca să se rostească asupra unor cazuri. Așadar, nu se cuvine să primim principiul ca majoritatea să fie de trei, dacă se vor aduna patru și dacă se vor înțelege, pentru că

sint afaceri urgente. Dacă cei patru nu se vor înțelege, atunci afacerile se vor amâna penta a veni și ceilalți ca să formeze majoritatea de patru.

Departe de a fi această măsură o împedicare la lucrări, este o siguranță ca totdeauna să fie patru voturi; de aceea-mi permit a susține amendamentul domnului Voinov și rog și eu pe onor. domn raportor să binevoiască a înțelege justa noastră cerere⁶.

„Monitor”, 1879, nr. 42, p. 1 084,
col. 1, 3 — p. 1 085, col. 1, 2—3,

NOTE

¹ Textul legii s-a publicat în „Monitor”, 1879, nr. 41, p. 1 052 și urm. Se discuta articolul 16: „Membrii consiliului de administrație sint revocabili după cererea motivată a consiliului de administrație prin jurnalul incheiat în ședință publică.”

² I. Ghica precizase că revocarea nu-i privea pe membrii numiți de Cameră sau de Senat, ci pe cei numiți de guvern și confirmați de domn, „la caz cind ar fi incapabili sau nedemni”, dar culpa trebuia stabilită nu după „capriciul ministrului”, ci printr-o justificare a consiliului de administrație.

Propusese în consecință o modificare a textului: „Membrii consiliului de administrație, cei numiți de guvern, sint revocabili etc.”

³ N. Voinov spusese că în cazul deputațiilor și senatorilor încetarea mandatului lor în reprezentațiunea țării nu înseamnă și revocarea din consiliul de administrație al domeniilor. Era necesar să se dea un termen, de pildă cinci ani, în care să nu poată fi revocat nici un deputat sau senator din consiliul de administrație.

⁴ Amendamentul lui K., acceptat de Senat, era următorul: „Membrii consiliului de administrație sint numiți sau aleși pe termen de patru ani, ei pot fi renumiți sau realeși.

În cursul funcțiunei lor ei nu sint revocabili decit pentru cazuri de nedemnitate sau recredință, constatate acestea după cererea motivată a ministrului de finance și prin hotărîre judecătorească.

Pe tot timpul procesului membrul urmărit este suspendat de drept”.

⁵ Articolul 20 prevedea: „Deciziunile consiliului de administrație se iau cu majoritate de cel puțin trei voturi, cind sint prezenți mai puțin de cinci membri, iară cind sint mai mulți de cinci deciziunile nu sint valabile decit dacă nu vor întruni cel puțin patru voturi.

Minoritatea își va motiva totdeauna opiniunea sa în scris.

Deliberațiunile se constată prin procese-verbale înscrise în un registru, subscrise și de membrii care au fost prezenți în ședință”.

⁶ N. Voinov a făcut o propunere, primită de Senat: „Deciziunile consiliului de administrație se iau totdeauna cu majoritate de cel puțin patru voturi”.

*Interpelează guvernul în legătură cu trasarea frontierei în Dobrogea **

Domnilor senatori, peste două zile se împlinesc trei luni de cînd pe aceste bănci a venit un nou minister¹. Caracteristica noului minister a fost, mai cu osebire, în schimbarea titularului Ministerului din Afară. De trei luni de zile s-au petrecut acte importante în afacerile noastre esteriore. Aceste acte importante au izvorît, mai cu deosebire, prin tra-

* Ședința din 20 februarie 1879. Senatul României.

gerea fruntarielor noastre în Dobrogea². S-au tras fruntarii despre Basarabia pe apă; s-au tras fruntarii despre Bulgaria pe uscat.

Eram în drept a ști cum ambele cestiuni s-au rezolvat.

Ministerul a socotit de cuviință — nu-i fac nici o imputare, poate că cestiunile sînt încă pendinte — de a nu pune țara în pozițiune de a cunoaște ce s-a făcut cu acele fruntarii: sînt ele definitive? Sînt ele primite de Europa sau nu?

Faptul constatat este însă că noi am văzut prin ziare străine mai multe acte cari, dacă nu sînt contestate de minister, sîntem în drept a le crede veridice.

Am văzut un proces-verbal încheiat între comisarul român și cel rus, prin care se regulează fruntaria despre Basarabia. Asupra acestui proces-verbal — dacă este esact — [i]mi voi face rezervele mele.

În cît s-atinge de fruntaria de pe uscat, am văzut un fapt important — nu-l calific, decît mă mărginesc numai a-l arăta —, am văzut un punct de pe fruntarie ocupat de oștirea noastră și am văzut [că] acel punct era deșertat de oștirea noastră.

Domnilor, cînd am văzut iarăși un act de o mare importanță, pe care nu-l caracterizez, cînd am văzut, zic, pe ministru [1] reședinte al Rusiei chemat și înlocuit nu printr-un alt ministru, ci printr-un *chargé d'affaires*, și cînd iarăși am văzut (și acest act iarăși nu-l caracterizez) că ministrul nostru plenipotențiar de la Petersburg ar fi pe cale de a-și părăsi postul, nu știm în ce calitate, ca concediu sau ca rechemare etc., atunci m-am îngrijit, și nu este de tăgăduit, domnilor, că asemenea acte sînt de natură a îngriji națiunea, căci noi socotim că odată semnat Tratatul de Berlin, bine sau rău, trebuia să se restabilească relațiunile noastre cu puterile vecine pe un picior de cea mai mare armonie, negreșit fără sacrificiul vreunui drept al țării. Pe cînd noi avem atîta greutate, atîta supărare cu multe puteri cari ne pun cuțitul la git pentru articolul 7³, să mai avem supărare și cu o altă putere, care recunoaște deja independența noastră?

Pentru aceste cuvinte dară socot că țara și Corpurile legiuitoare sînt în drept a cunoaște ce a făcut guvernul, căci ceea ce va fi făcut guvernul nu are durată cît va ține un minister, ci are durată posterității. Prin urmare, zic că, dacă găsește domnul ministru de externe oportun și fără a jigni marșa lucrărilor cererea mea, pe care o socot utilă și cuviincioasă pentru reprezentățiunea națională, atunci să binevoiască să comunice și Senatului, în modul care-i va conveni, corespondența diplomatică, pentru ca să știm și noi unde ne aflăm în privința fruntarielor despre Basarabia și despre Dobrogea și a relațiunilor noastre esteriore. După ce voi auzi pe domnul ministru, [i]mi păstrez dreptul de replică.

Domnul ministru de finance, D. Sturdza: Domnilor, domnul ministru de externe este ținut la Cameră în niște dezbateri foarte importante și de aceea voi avea onoare de a răspunde eu domnului interpelant. Cestiunea fruntarielor noastre, atît despre Basarabia, cît și despre Dobrogea, este încă pînă astăzi pendinte și domnul Kogălniceanu va înțelege foarte bine că nu putem depune actele pe biroul onor. Senat, însă guvernul este gata a da toate deslușirile în secțiuni unite sau la o comisiune ce va numi, aceasta o lăsăm la aprecierea Senatului; și cred că acest răspuns va satisface pe domnul interpelant.

Sînt satisfăcut și rămîne ca onor. Senat să hotărască cum va voi.

Domnul N. Voinov: Fiindcă onor. domnul ministru ne zice că se poate arăta piesele diplomatice în secțiuni unite sau unei comisiuni, eu cred că se poate admite de Senat secțiunile unite și domnul ministru să ne destineze ziua. *Voci:* Da, da, în secțiuni unite!

Guvernul va binevoi a ne comunica ziua, care în orice caz va fi mâine sau poimîine, căci peste trei zile, cu părere de rău, nu voi putea lua parte la şedinţe, fiind nevoit să plec afară, şi, dacă nu se va ţine secţiunile unite mâine, atunci rog să se amîne pentru săptămîna viitoare.

Domnul ministru [al] financelor: Voi lua înţelegere cu colegii mei şi cred că se va da satisfacţie domnului interpelator.

Domnul vicepreşedinte: Aţi auzit că domnul interpelator este gata să plece afară; poimîine ne vom ocupa de alegerea episcopului de Roman, atunci cum rămîne? *Voci:* Atunci mâine!

Atunci să se ştie pe mâine⁴.

„Monitor”, 1879, nr. 44, p. 1156,
col. 2-3.

NOTE

¹ Ministerul I.C. Brătianu, format la 25 noiembrie 1878, în care portofoliul externelor era deţinut de Ion Cîmpineanu.

² Vezi studiul introductiv.

³ Vezi infra, p. 69.

⁴ A doua zi K. a venit cu următoarea precizare: „Domnilor, într-un mod formal vin a vă declara că, în urma înţelegerii ce am avut cu domnul ministru de externe că nu ar putea vreo două zile să răspundă la interpelarea mea în privinţa înfăţişării actelor diplomatice, eu am consimţit la această aminare; însă-mi completez cererea ca cu aceeaşi ocaziune biuroul să ceară la Ministerul de Rezel ordinul dat comandantului militar al Dobrogei pentru ocuparea şi deşertarea Arab Tabiei” („Monitor”, 1879, nr. 45, p. 1242, col. 2).

Pledează pentru prezentarea de către guvern a dosarelor referitoare la construcţia liniei ferate Ploieşti—Predeal.

*În favoarea interpelării lui A. Zisu**

Nu înţeleg, vă mărturisesc curat, pentru ce atîta discuţiune şi din partea băncii ministeriale, şi din partea noastră. Regulamentul nostru este pozitiv şi chiar un vot al Senatului n-ar putea să lipsească pe un senator¹ de dreptul care i-l dă regulamentul.

Domnilor, afară de cestiunea de drept, a venit domnul Zisu şi a înlăturat toate obiecţiunile; domnia sa a zis: să-mi daţi dosarele pentru 48 ore; dacă este prea mult, pentru 24 ore. Ce termen mai scurt voieşte domnul ministru? Dar nu este Anibal la porţile noastre ca să se refuze de ministru aducerea dosarelor în cestiune! Şi de ce să se deranjeze senatorul în loc de registrator? Dar mai bine se vor deranja dosarele împreună cu domnul registrator a veni aci, căci regulamentul Senatului este pozitiv, decît să îndatorăm pe senator să facă o plimbare, la care nu-l îndatoreşte nici poziţiunea sa, nici regulamentul. Mi se pare lucru curios în această cestiune; alaltăieri ni s-a refuzat un memoriu oficial relativ la cumpărarea armelor, sub cuvînt că este *personal* şi luat de un ministru care nu mai este ministru de rezel! Acum ni se refuză aceste dosare, fiind trebuincioase neapărat, căci alminterea cade răspunderea pe Senat; curios mod de a se argumenta! Dacă în cestiune de arme, de

* Şedinţa din 21 februarie 1879. Senatul României.

contract, de linie ferată, se fac asemenea obiecțiuni, ce va fi cînd vom cere documentele diplomatice? Acolo înțeleg să se zică să nu se divulge afacerea fiind *pendinte*; dar în cestiunea de executare de contract, în cestiune de arme, în cestiune de șosele nu înțeleg aceasta; din contra, socotesc că onor. domni miniștri, în urma cuvintelor noastre, vor binevoi a arăta că dumnealor sînt cei întii care doresc ca lumina să se facă.

Domnul Zisu cere dosarele pe un termen foarte scurt, să hotărască domnul ministru a da acele dosare pentru mine. Eu aş protesta chiar în contra votului care s-ar da de Senat în această privință, de a se refuza dosarele, căci este lucru pozitiv, categoric în regulamentul nostru, și aci este vorba de un drept constituțional la care cu toții trebuie să ținem.

Replică lui E. Stătescu², ministrul justiției.

Domnilor, onor. meu amic, domnul Stătescu, ministrul justiției, a zis, cu drept cuvînt, că nu înțelege pentru ce această discuțiune pentru o cestiune cu totul mică; în adevăr, și eu mă întreb, și nu înțeleg, pentru ce atîta discuțiune pentru o cestiune atît de mică din partea ministerului, căci mine, cînd se va publica în „Monitor oficial” aceste dezbateri, ce se va zice cînd se va vedea că banca ministerială a vorbit de cinci ori, adică că a vorbit mai mult decît sprijinatorii interpelațiunii? Însă, domnilor, aci nu este vorba de o cestiune mică, este vorba de o cestiune de principiu, de drept constituțional, și regret că ea se rădică după 20 de ani de exercițiu parlamentar! De la 1857 am fost neclintit în toate Camerele și niciodată nu am văzut interpretindu-se regulamentul în sensul domnului ministru, totdeauna un interpelant a avut dreptul să ceară dosarele. Dară* a fost inconveniente, precum astăzi citează onor. domn ministru, că serviciul suferă, atunci s-a înțeles cu interpelantul și s-a satisfăcut ambele interese. Și astăzi, domnilor, tot asemenea s-ar putea face. Și noi sîntem români, și interpelantul este român și înțelegem foarte bine cînd ni se pune înainte că serviciul suferă, dară este mijloc de a se concilia, mai ales cînd domnul Zisu declară că nu cere decît 2 dosare și se mulțumește a le avea aci 24 ore.

În locul atîtor argumentări din partea guvernului, s-ar fi putut lesne găsi o înțelegere cu interpelatorul pentru aducerea și studierea dosarelor. Așa s-a urmat totdeauna, și chiar în cestiuni importante a urmat o asemenea înțelegere. Nu este decît citeva zile de cînd am făcut și eu o interpelare³ pentru linia de frontieră a Dobrogei; un domn ministru a venit și a zis să consimț la aminare, pentru că domnul ministru de externe lipsește; astăzi domnul ministru de externe a trimis la mine ca să amin interpelațiunea pînă ce se va face declarațiunea relativă la articolul 7 în Cameră. Ce am făcut eu? Am zis: consimț; sînt la dispozițiunea domnului ministru de externe pentru cînd va avea timp.

Socotese dară, domnilor, că domnul ministru nu trebuia să ne citeze acel articol din regulament și să-i dea o interpretare care nu a avut-o pînă astăzi; și mă adresez însuși la onor. meu amic de la Mazar pașa⁴ și zic: dacă un ministru conservator ar fi refuzat de a da un dosar, cît am fi țipat noi cu toții și cu toate ziarele noastre liberale! Vai de capul celui ministru! (*Aplauze, ilaritate.*)

Astăzi dară nu este bine să punem în îndoială un drept din cele mai sacre, cu care s-a urmat astfel în toată cariera noastră parlamentară; și

* Citește: *dacă.*

de aceea conjur pe onor. domn Stătescu și pe onor. domn Sturdza mai cu seamă, care este unul din cei mai mari apărători de la Mazar pașa, ca să nu creeze un asemenea precedent, căci mine putem noi liberalii să ne aflăm în minoritate și să fim tratați astfel ! (*Aplauze.*) Trebuie să fie cât mai acomodați, căci și cu cerul, după cum zice proverbul francez, sînt învoielei : *Il est avec le ciel des accommodements.* Mai repet că putem să ne aflăm în minoritate, să fim azi miniștri și mâine neminiștri ; și asupra acestui punct eu vorbesc din experiență, căci astăzi sînt în această pozițiune. (*Aplauze.*) Rog dar pe domnul ministru să nu dea altă interpretare regulamentului nostru decît aceea care este stabilită prin uzul nostru parlamentar. Cu atît mai mult că domnul Zisu primește îndatorirea ca în 24 de ore să înapoieze dosarele ; și dacă voiește ministerul, domnia sa se pune la dispozițiunea șefului de serviciu chiar duminica. De aceea rog pe domnul ministru să nu facă dintr-o cestiune mică o cestiune de principiu și să nu interprete regulamentul în detrimentul acestui principiu ; și sper că majoritatea se va uni cu noi pentru susținerea dreptului de interpelare, căci sînt probabilități că această majoritate de azi va deveni minoritate și de aceea nu e bine să se facă *dîră prin barbă* — cum se zice —, căci ar fi rău pentru barba noastră ⁵.

„Monitor”, 1879, nr. 46, p. 1 239,
col. 2; p. 1 241, col. 2—3.

NOTE

¹ Al. Zisu ceruse ministrului lucrărilor publice (M. Ferechide) dosarele privind construirea liniei ferate Ploiești — Predeal, aflată în construcție, și fusese refuzat formal deoarece pentru supravegherea lucrărilor era necesară urmărirea permanentă conform materialelor din dosare a desfășurării lor. Se mai adăuga și împrejurarea că apăruse un litigiu între minister și antreprenor. Lui Al. Z. i se sugerase să le consulte la cancelaria ministerului, nu să-i fie trimise la Senat.

În discuție intervenise ministrul justiției, Eugen Stătescu, vorbind în numele colegului său absent de la lucrări publice, și generalul Angelescu, care ceruseră interpellantului să consulte dosarele la minister. N. Voinov și interpellantul însuși susținuseră ca dosarele să fie trimise la Senat, de aici replica de început a lui K.

² E. Stătescu observase că discuția s-a restrîns la o problemă de regulament. Or, regulamentul Senatului, la articolul 75, prevedea că „un senator poate cere toate științele” de acest gen prin biroul Senatului, care, de va găsi de cuviință, în unele cazuri, va consulta Senatul și apoi materialele consultate aveau să rămîină în arhiva Senatului. Aici era vorba de o întrebare arhivă, a cărei scoatere din cadrul ministerului prejudicia lucrarea însăși a căii ferate.

³ Vezi intervenția precedentă.

⁴ Asupra coaliției de la Mazar pașa vezi *Opere IV, Oratorie II*, partea a IV-a, p. 132 și urm., nota 1.

⁵ În cele din urmă s-a convenit ca dosarele să fie aduse în incinta Senatului.

*Se pronunță pentru o mai riguroasă aplicare
a legii împămîntenirilor. Cu ocazia cererii de naturalizare
a lui Frederic Pagano**

Domnilor, n-am onoare a cunoaște pe persoana aceasta care vine și cere dreptul de cetățenie ¹, dar din cele citite de domnul raportor recunosc că i se cuvine să i se dea acest drept. Vedeti dară că nu vin cu cestiune personală, dară cu o cestiune de principiu, cu o cestiune prealabilă, pe care voiesc s-o releviez înaintea dumneavoastră.

* Ședința din 7 martie 1879. Senatul României.

Domnilor, sintem în ajunul suprimării articolului 7²; precum vedem acel articol tinde a da capacitatea la împămintenire acelor cari n-o aveau. Noi pină acum, în acordarea împămintenirilor, am fost foarte generoși; în vremea veche era destul ca un străin să ia o română de soție pentru ca să devină pămîntean. Istoria veacului al 18-lea, istorie plină de sînge și ignomenie * a Moldovei și Țării Românești, dovedește cît rău a adus asupra capului nostru acea largă ospitalitate. Veneau din Constantinopole fel de fel de oameni, luau fiicele boiarilor noștri și știm ce regim am avut într-o sută de ani! (*Aprobări.*)

În toate țările puternice, cum este Francia, împămintenirea are mai multe grade. Este împămintenirea mică, care o avem și noi, adică acordarea drepturilor civile; pe urmă vine al doilea grad de împămintenire, care dă drepturi politice și apoi dă dreptul împămintenitului de a deveni ministru, deputat, senator. Mai mult decît oricînd trebuie să ne gîndim la modificarea legii împămintenirilor. Cu toate că nu este momentul în ajunul dizolvării noastre să facem această lege, dar socotesc că este bine să cugețăm de pe acum la necesitatea acestei legi. Și persoanele cari cer împămintenirea nu vor perde dacă vor aștepta încă o lună sau două, pină ce va veni acea lege a cărei necesitate se simte azi. Nu cred că este bine ca să mai introducem noi împăminteniți în rîndul cetățenilor, cînd sintem în ajunul revizuirea Constituției și legii de împămintenire.

Cît pentru mine, vă declar că am prieteni între acei cari cer împămintenirea, dar nu voi mai vota pentru nici unul pină ce legea de împămintenire nu se va modifica. Cred că fac cu aceasta un bine țării mele.

Replică lui Iacov Fătu³.

Domnilor, regret foarte mult că onor. domn Fătu nu m-a înțeles. N-am vorbit în contra acestui profesor și, dacă ar fi să votez, făgăduiesc că aș vota bila albă; eu am însă un scrupul pentru toți. Sint mulți cari cer indigenatul chiar din amiciei mei și eu mă voi abține de a da votul meu, căci socotesc că a venit momentul ca să prefacem legea împămintenirilor. Cred că legea împămintenirilor de azi nu este corespunzătoare trebuințelor noastre. De aceea iau îndatorire către Senat ca să nu votez nici o împămintenire; chiar fratelui meu, de ar fi strein și de ar veni să ceară împămintenirea, nu-i dau împămintenire pină nu se va face o lege a împămintenirilor cum cere nevoile țării⁴.

* Din fr. *ignominie*, dezonoare.

„*Monitor*”, 1879, nr. 56, p. 1 661, col. 3; p. 1 662, col. 2.

N O T E

¹ Italianul Fr. Pagano era profesor de limbile franceză și italiană la Bîrlad; venise în Moldova în 1844 și cerea împămintenirea cu dispensă de stagiu. În raportul comisiei de indigenat se preciza că scutirea de stagiu putea fi acordată deoarece „împins de un sentiment nobil” F.P. predase gratuit timp de trei ani ore la cursul superior al liceului din Bîrlad, la Școala centrală de fete și la cea model a învățătorilor din școlile rurale. Adunarea deputaților primise indigenatul la 19 iunie 1878 cu 59 de voturi pentru, șase împotrivă și două abțineri.

² Vezi discursul următor.

³ I. Fătu arătase că Fr. Pagano nu dorește să ocupe posturi oficiale și nici nu va ajunge probabil să încaseze pensie de la statul român, deoarece aceasta se acorda abia după dobîndirea indigenatului. Era vorba doar de dorința profesorului bîrlădean de a deveni cetățean român pentru fiul său, născut și crescut în România.

⁴ Chestiunea prealabilă de aminare cerută de K. a fost respinsă și Senatul a admis concluziile comisiei de indigenat cu 48 de voturi pentru și 6 împotrivă.

*Observații asupra regimului pensiilor.
Pe marginea proiectului de lege aflat în discuție**

Domnilor, vă iau pe dumneavoastră martori dacă vreodată de cînd am onoare să fiu între dumneavoastră am luat cuvîntul ca să apăr interese de provincie sau interese locale. Din contra, una din imputările cari mi s-a făcut cînd am fost ministru este că am fost prea ministru de externe și că am fost prea indiferent la interesele din intru, și mai ales la acelea ale fostei Moldove.

Vă rog dară să nu credeți că astăzi voi să apăr interesele Moldovei sau interesul meu propriu, căci interesul meu propriu ar fi, pentru că sînt pensionar, să nu se voteze aceste pensuni¹, căci onor. domnul Orăscu² are dreptul să zică că s-ar face o nouă repartitiune. Vin dară să apăr numai o cestiune de dreptate, vin să fac apel la dreptatea și la echitatea domniilor voastre.

Domnilor, cînd s-a făcut Unirea, Moldova a venit cu un buget numai de un milion însărcinător bugetului statului comun în privința pensionarilor, fiindcă era un obicei în Moldova ca, deși legea era pozitivă, numai bărbații săraci cerea pensuni. Nu cunosc eu și voi face apel la onor. domn Manolache Costachi să spună dacă era după legea veche a Moldovei doi sau trei din marii funcționari ai statului care primea pensiunea; ei trebuia să fie reduși la o mare sărăcie ca să aibă recurs la bugetul statului cerînd pensune.

De aceea zic că am venit de peste Milcov cu un buget de aproape un milion, pe cînd bugetul de aici era de 4 milioane, dacă nu mai mult.

Cum era legea pensiunilor în Moldova? Principiul era că numai țara da pensuni. Și acolo, precum și aici, pensiunile se votau de către Adunare și, fiindcă se făcuse oarecari abuzuri de se da uneori văduvelor sume mai mari decît trebuia, s-a mărginit ca văduvelor să nu li se dea decît maximum 500 lei vechi pe lună. Și în adevăr foarte puține din văduvele amployaților vechi de dincolo de Milcov primesc mai mult de 500 lei; numai în vremea căimăcămiei lui Vogoridi mi se pare că s-a făcut vreo două abuzuri; însă regula era aceea ce v-am spus.

Cînd s-a votat de către Adunările întrunite legea pensiunilor³, atunci eu am propus că era drept că de vreme ce statul devenise unul, era drept ca toți amployații statului român, și acei cari au trecut din amployați ai Moldovei în amployați ai statului român, precum și amployații Țării Românești, cari au trecut asemenea în amployați ai statului român, să beneficieze toți de legea cea mai favorabilă și atunci Adunarea, într-un sentiment de dreptate, a votat ca și funcționarii statului român care vor cere punerea lor la pensune după anul 1862, cînd s-a făcut statul român, să beneficieze de legea cea mai largă.

Însă tot atunci într-un simțimînt de dreptate s-a hotărît ca amployații cei vechi, fie din Țara Românească, fie din Moldova, să beneficieze de legile speciale și astfel amployații vechi ai Moldovei au beneficiat de legea Moldovei. Ce este azi în joc? Sînt văduvele și orfanii vechilor funcționari moldoveni. Care a fost pozițiunea lor? Pensiunilor văduvelor și orfanilor funcționarilor vechi ai Moldovei se votau de către Cameră, Camera totdeauna a votat pensiunile după legea din 1868. Pe urmă a venit o nouă lege, care a hotărît cum că țara să nu mai voteze, ci Consiliul de Miniștri, după lucrările pregătitoare ale comitetului pensiunilor, să dea pensuni

* Ședința din 7 martie 1879. Senatul României.

după legile speciale. Ce a făcut comitetul? Comitetul a dat văduvelor și orfanilor vechilor amploiați ai Moldovei pensiuni după legea Moldovei pînă la maximum de 500 lei vechi. Aceasta s-a urmat pînă la anul 1874. La 1874 a venit alți membri în comitetul pensiunilor și s-au socotit în drept, domnilor, cu de la sine putere, să desființeze lucrările predecesorilor lor, să desființeze uzul care s-a păzit de la 1862 pînă la 1874 și deodată au pus principiu că văduvile și orfanii vechilor funcționari ai Moldovei nu au dreptul la reversibilitate. Această situație stă de la 1874 pînă azi. Sînt văduve, sînt orfani cari prin interpretarea a doi membri ai comitetului Casei pensiunilor s-au văzut lipsiți de dreptul de care s-au bucurat în timp de 12 ani. Iată de ce vine azi proiectul de lege elaborat din inițiativa Adunării deputaților, ca să faceți un act de dreptate, de echitate pentru aceste văduve și orfani. Ce se zicea dumnealor? Se zicea cum că în legea Moldovei să dispune că numai văduvele scăpătate și sărace să aibă dreptul la pensie. Așa este; însă să ne punem în pozițiunea și în spiritul care era atunci. Ei bine, vă declar că nu cunosc, afară de 2—3, miniștri și președinți de divanuri cari au reclamat pensiune. Nici Conachi, nici Sturdza, nici Alecu Ghica, nici Lupu Balș n-au cerut pensiune. Cei mai mulți nu voiau a cere pensiune. Așa s-a urmat și cu văduvele. Vedeți dar că numărul celor ce reclamă azi nu poate fi așa mare, cum să agraveze pozițiunea Casei pensiunilor.

Însuși domnul Orăscu v-a citit cifra de 50 mii franci; nu știu dacă este și atîta, căci închipuți-vă că amploiații cari de la 1858 pînă la 1862 avea dreptul la pensiune era deja într-o vîrstă respectabilă, erau oameni cari avea 50 de ani, și de la 1858 [la] 1878 sînt 20 ani și, dacă aceștia au lăsat fii, ei au ajuns deja la majoritate; prin urmare, cifra aceasta de 50 mii lei va scădea. Acum încît se atinge de unde să se plătească acești 50 mii lei, din casa statului sau din Casa pensiunilor? Înțelegeți că eu nu mă pot rosti, fiindcă sînt pensionar, căci dacă mă aș rosti ca să se plătească din casa statului toți vor zice că mă rostesc pentru interesul meu, că voi să previu a nu încerca vreo reducțiune din pensia ce am. Înțelegeți dară că nu mă pot rosti. Zic că cred că această cestiune a văduvelor se poate regula azi înaintea dumneavoastră, fără a ne preocupa de unde are să se plătească, din casa statului sau din Casa pensiunilor. Nu este cestiunea de unde să se plătească, este cestiunea ca dumneavoastră să fiți așa de buni, așa de generoși, să votați acelor văduve, acelor orfani această mîngiere, și pe urmă domnul ministru de finance, dacă va vedea că se face strîmbătate pensionarilor de aci, liber va fi să vină cu un proiect să arate de unde are să se plătească. Dacă este să se facă desărcinare, este a se rădica cei 5 la sută, care s-a pus asupra Casei pensiunilor și care s-a votat pentru timpul resbelului. Nu cu ocaziunea votării acestei legi trebuie să venim să zicem de unde să se plătească cei 50 mii lei și să ținem văduvele la ușa noastră să reclame în toate zilele. Căci, de veți amenda legea, ea trebuie a se întoarce la Cameră și să se producă întîrziere.

Votați dar legea și acești 50 mii franci veți găsi de unde să se plătească, fără să se facă cea mai mică daună pensionarilor de dincoă de Milcov.

Replică lui Dumitru Pișcă.

Sînt dator să contestez un lucru, că secțiunea mea nu a lucrat, că secțiunea mea nu putea și nu era competente să numească delegat pe domnul Pișca, pentru că nu a fost adunată în complet. Senatul nefiind

adunat în complet zilele acestea, prin urmare, secțiunea mea nu a primit invitarea să lucreze. Astfel fiind, eu eram foarte liber să mă duc acasă, că destul am jucat rolul ridicul, la vîrsta mea, să viu mereu de la 28 februarie pînă astăzi la Senat și să nu facem nimic ! Dară la scestiunea aceasta deocamdată și zic că au lucrat în secție 5 inși ; dacă aș fi fost și eu, eram să fim trei și trei și dacă mă aflam în secțiune era să dau lămuriri și domnului Pișca și tuturilor și sînt sigur că nu s-ar fi dat opiniunea care s-a dat.

Acum sînt dator să fac respectuoasele mele protestări contra cuvîntului de *clasă nouă de pensionari*, care s-a zis. Nu este clasă nouă, este clasă veche de pensionari ; aceștia au avut drepturi și au uzat de acele drepturi pînă la '74 și nu așteptam de la domnul Pișca să stigmatizeze pe acești funcționari cari au drepturi cîștigate ca toate drepturile celor [] alți pensionari. Eu nu recunosc nici comitetului pensiilor dreptul ca, după persoanele care-l compune, să se schimbe totdeauna și să modifice lucrarea făcută de alți membri ai săi, pentru că, dacă am admite aceasta, atunci am putea admite asemenea și la tribunale și în administrație, ca un judecător să strice ce a hotărît altul, un prefect să strice ce a făcut altul ! Acel comitet trebuie să meargă la ministru să arate cum stă lucrul și ce crede, iară nu să interprete el legea. Eu nu mă împotrivesc deloc de a primi propunerea domnului Boerescu ⁵, dară pentru cazul de față nu o voi primi și aș ruga și pe onor. Senat să n-o primească ; pentru că, ce se zice ? Se zice că văduvele și orfanii au drept să beneficieze de pensiunea care a avut-o soții și părinții lor și cum am auzit pe un ministru că pentru aceasta nici mai era trebuință de o lege și că domnul ministru de finance trebuia să vină la Consiliul de Miniștri și acolo să se decidă. Procedarea comitetului pensiunilor, care a fost în majoritate de doi în deciziunea ce a luat la '74, nu a fost corectă.

Nu vreau să aduc provincialismuri în discuțiune, nici să spun cine a fost contra ; o voi spune aceasta altă dată, cînd va fi vremea. Să vedem procesele-verbale ale Camerei, acest proiect a fost susținut de ministrul financelor, care și l-a însușit. Vine acum domnul Boerescu și propune un amendament. Apoi care ar fi scopul aceluia amendament ? S-ar trîmite legea încă o dată la Cameră înapoi.

Apoi, de cîte ori ne-am ferit de a modifica o lege, numai ca să nu să mai trimită înapoi la Cameră, numai pentru considerația întîrzierii ce s-ar face din cauza mecanismului și fiindcă legea trebuie cu o oră înainte să se pună în lucrare. Astfel cu atît mai mult sîntem interesați să se voteze astfel cum e și să se pună în lucrare legea aceasta, cu cît nu e prezent domnul ministru de finance ca să vedem ce zice despre acel amendament. Și apoi nu știm și Camera dacă va primi modificarea propusă de domnul Boerescu, căci Camera, care are punga țarei, are să vorbească de punga ei. Apoi sînt văduve care bat la ușile noastre și nu mai pot să aștepte încă două-trei luni, pînă să se voteze legea amendată și pînă să se ia acele pensiuni, care după aceea nu le va ajunge nici să-și plătească cheltuiala la hanuri pe unde așteaptă. Cît pentru cestiunea rădicată prin acel amendament, ea se poate rezolva mai tîrziu, dacă se va simți trebuință ; și eu unul iau îndatorirea ca orice proiect va aduce domnul Boerescu, ca orice proiect va veni din inițiativa Senatului, [i] voi vota și cred că toți [i] vom primi. Rog pe domnul Boerescu să retragă amendamentul și va face un act de dreptate și echitate, cum trebuie să facă oamenii cari se pun mai presus de micile considerațiuni, pentru pensionarii cari sînt astăzi. Să dăm cu o oră mai nainte o mîngiere acelor femei văduve și orfanilor care au avut

drept, cari au primit pensiunea opt ani, ba sînt unii cari au primit-o 12 ani și cari numai printr-o deciziune arbitrară a comitetului pensiunilor s-au văzut în 1874 lipsiți de dreptul lor. Mai iau încă o dată îndatorirea că voi susține orice proiect va face onor. domn Boerescu în sensul amendamentului domniei sale, altă dată, după ce se va vota acest proiect.

Relevă neînțelegerea dintre ministrul de finanțe și cel de justiție în legătură cu proiectul de lege.

Domnilor, eu știu că banca ministerială în toate țările este una; am văzut pe domnul ministru de finanțe că a sprijinit acest proiect în Cameră și acum văd pe colegul său de la justiție că-l combate! Prin urmare, văd că este o neînțelegere în banca ministerială; și, pînă va veni domnul ministru de finanțe, vă pot citi toate discuțiunile ce au urmat în Cameră și veți vedea că domnul ministru de finanțe nu a pus cestiunea așa cum o pune astăzi domnul ministru [al] justiției, căci dacă s-ar vota propunerea domniei sale este a se trimitte legea la calendele grece, și eu nu voi lua parte la un asemenea vot!

Domnul ministru de justiție: O simplă declarațiune voi să fac. Nu este nici o neînțelegere pe banca ministerială; și în privința acestei cestiuni nu am putut asista la Cameră ca să aud cum s-a discutat proiectul acesta, pentru că eu am urmat mai mult discuțiunile la Senat. Onor. domnul Kogălniceanu a putut să studieze cestiunea.

Eu studiez totdeauna cestiunile pe care le discut.

Domnul ministru [al] justiției: Și eu studiez, dar se poate cînd eu lucrez la Senat să nu pot urmări tot ce s-a zis la Cameră. Dar unde vede onor. domnul Kogălniceanu că eu combat legea⁶?

O modificați.

Replică lui Vasile Boerescu⁷.

Cer cuvîntul pentru a da citire celor zise în această cestiune în Cameră de domnul ministru de finanțe și de domnul prim-ministru.

Propune amînarea discutării proiectului.

Domnilor, fac o propunere de amînare și rog și pe domnul ministru de justiție să consimță ca votarea proiectului acesta să se facă pe miine pentru a ne înțelege, căci legea aceasta a fost combătută în Cameră numai de domnul Danieleanu; iară domnul Brătianu, președintele consiliului, a zis aceste cuvinte: „Așa era Regulamentul organic al nostru; domnul hotăra cine este sărac și cine bogat și pe lingă zece bogați trecea și un sărac. (Aplauze.) Așa era în Moldova, așa era și aci și numai vodă Știrbei a regulat cestiunea în mod pozitiv. În Moldova însă nu s-a făcut această regulă. Ei bine, aceste văduve din Moldova, dacă Moldova ar fi fost despărțită și ar fi fost tot sub regimul patriarhal, era să stăruiască la Cameră și la domn ca să li se facă pensiune sau ajutor, cum era pe atunci. Apoi, domnilor, noi cînd am făcut legea aceasta, dacă am fi avut vreo îndoială că are să fie un comitet de pensiuni care are să nege dreptul de pensiune acestor văduve din Moldova, negreșit că era să tranșăm cestiunea prin lege, fiindcă am votat-o cu toții și cel puțin, de n-o făceam noi, ar fi stăruit negreșit deputații de peste Milcov ca să se recunoască și văduvelor de acolo dreptul reversibilității pensiunilor, căci cum era să lase pe văduvele lor de acolo în mizerie și văduvele de aci să fie ajutate? Ei, domnilor, fondul nu se formează astăzi din reținerile pensionarilor celor vechi din naintea Unirei,

ci din acele două milioane pe care le dă statul, și statul este Moldova și Țara Românească, și din acele resurse care s-au creat prin legea de la 1868, adică prin reținerile însemnate ale funcționarilor de astăzi.

De aceea fondul a crescut, prin urmare acel fond nu este făcut din reținerile pensionarilor celor bătrâni, ci din reținerile noi și cu resursele legii de la 1868, și nu putem noi să punem în alte condițiuni pe văduvele din Moldova. Fondul se compune din resurse provenite de la moldoveni și de la munteni, nu numai de la munteni; nu despunem de * unii ca să îmbrăcăm pe cei [1] alți, ci zicem: cu haina care e făcută din partea tuturor trebuie să îmbrăcăm pe toți. (*Aplauze.*)

Domnilor, cînd nu sînt fonduri, asupra cui se fac rețineri? Se fac asupra tuturor pensionarilor și funcționarilor din amîndouă părțile. *Prin urmare, eu cred că legea este nu numai echitabilă, dară este legalmente dreaptă*".

Aceasta este o trată trasă asupra băncii ministerială. Banca ministerială nu are decît să combată cuvintele și deslușirile date de domnul prim-ministru și atunci să văd și acel spectacol cum am văzut multe în viața mea! (*Ilaritate.*)⁸

„Monitor”, 1879, nr. 56, p. 1663, col. 2-3; p. 1664, col. 1-2; nr. 57, p. 1688, col. 2 - p. 1689, col. 2; p. 1690, col. 1-2.

* Citește: nu despuim pe.

N O T E

¹ Se discuta proiectul de lege relativ la reversibilitatea pensiilor de serviciu din Moldova potrivit dispozițiilor anterioare legii din 1868, asupra văduvelor și minorilor. Cuprindea un singur articol și admitea acest principiu ca atare.

² Al. Orăscu, ca membru în comitetul pensiunilor, avertizase că prin aplicarea acestei legi se crea un deficit de 53 000 de lei la Casa de pensii. Or, aceasta însemna că era necesară o nouă redistribuire a fondului de pensii, ca și păstrarea sau chiar majorarea aceluia procent de 5% pe care funcționarii îl plăteau pentru constituirea fondului de pensii.

³ Vezi *Opere* IV, *Oratorie* II, partea I, p. 297 și urm.

⁴ Dumitru Pișca era delegatul secției a II-a, din care făcea parte și K. El respinsese proiectul avansat de Adunare, împreună cu Bădescu și D.P. Vioreanu, depunînd un amendament ca văduvele din Moldova să fie despăgubite din bugetul statului. Includerea văduvelor din Moldova între beneficiarii sistemului din Țara Românească crea, după opinia lui D.P., un precedent și curînd se puteau ridica „și alți pensionari, nu cu numele de pensionari vechi, dară cu alte numiri oarecari în număr de 50 sau mai mult”, care deopotrivă ar fi avut drept să ceară pensie.

⁵ Vasile Boerescu opinase ca diferența rezultată din adaosul de pensionari să se plătească din casa statului și formulase următorul amendament: „Dacă escedentul din Casa pensiunilor nu va fi îndestulător spre a acoperi plata acestor pensii reversibile, prisosul trebuincios se va plăti din casa statului”. A fost acceptat cu 32 de voturi pentru și 14 împotriva.

⁶ E. Stătescu a precizat în continuare că nu era nici o neconcordanță între spusele colegului său de la finanțe, D.A. Sturdza, în Cameră și ale sale, dar personal crezuse că trebuie să se specifice de la început din ce fond se vor distribui aceste pensii.

⁷ Vasile Boerescu îi ceruse lui K. să nu discute problema doar din punctul de vedere al pensionarilor moldoveni, căci cei din Țara Românească se vedeau frustrați prin aplicarea noii legi, încît Senatul se cuvenea să se gîndească deopotrivă la toate categoriile de pensionari.

⁸ Legea, amendată de V. Boerescu (vezi nota 5), a fost votată cu 37 de voturi pentru și 3 împotriva.

*Discurs cu privire la modificarea articolului 7
din Constituție.**

Domnilor, regret foarte mult că la întâia citire a propunerii pentru revizuirea articolului 7 din Constituție¹ n-am putut să vorbesc. Închizându-se discuțiunea eu n-am făcut ca onor. domn Cămărășescu², nu mi-am dat demisiunea, fiindcă știam că am dreptul să vorbesc la a doua citire.

Domnilor, vin și eu să fac observațiunile mele în această cestiune și înțelegeți bine că observațiunile mele vor tinde la aceeași concluziune ca ale onor. domn Manolachi Costachi³, însă cu premisele acestora nu pot să fiu alături cu domnia sa și dar declar de mai nainte că eu sînt solidar cu domnul Brătianu în tot ceea ce privește politica din afară, *pînă la ieșirea mea din minister*. Și declar categoric, cu riscul de a displace domnului Manolachi Costachi, cum că, dacă politica noastră a avut rezultate nenorocite, aceasta nu poate să cadă nici asupra domnului Brătianu, nici asupra ministrului de externe. Dreptate, a zis principele Dimitrie Ghica! Ei bine, dreptatea trebuie să ne arate că noi, țară mică, ne-am văzut mai presus de voința noastră atrași în mijlocul unor evenimente mari, pe care noi totuși am făcut ceea ce a fost cu putință spre a le opri... Dară a fost în zadar! Vă aduceți aminte că eu dincolo în ședința secretă v-am spus cu francheță tot ce știam⁴ tocmai ca să opresc națiunea de a merge pe o cale greșită, tocmai ca să nu înăsprim relațiunile noastre cu Rusia v-am spus că nimeni nu ne sprijină în mod serios. Țara însă a voit astfel; și așa de la Tratatul de la San Stefano ne-am văzut conduși la Tratatul de la Berlin, unde am dobîndit obligațiunea peremptivă de a șterge articolul 7 din Constituțiunea noastră!

Domnul Manolachi Costachi: Așa este și pentru aceasta m-am plîns că nu s-a dat pe față de atunci.

Eu v-am dat pe față tot ce știam. De ce nu m-ați ascultat? Domnilor, asemenea în cestiunea izraelită nu ați voit a mă crede; eu eram reprezentantul mai special al politiceii externe, eu am avut onoare de a spune, și nu o dată, înainte de a merge la Berlin, și îndeosebi în sala Consiliului de Miniștri, în fața miniștrilor, a senatorilor, a deputaților, am conjurat pe toți ca pînă vom merge noi la Berlin țara să facă ceva în această cestiune, căci altfel vor face străinii! Și atunci iarăși n-am fost ascultat. S-a sculat onor. domn Dimitrie Sturdza, astăzi ministru de finance, și a zis că Congresul de la Berlin avea să se ocupe de alte multe cestiuni mai importante decît cestiunea jidovească și că numai de această cestiune nu are să se ocupe și că eu eram foarte rău informat! Ei bine, din nenorocire eu am fost foarte bine informat și dacă Tratatul de la Berlin a tratat o cestiune în special pînă a pune puncturile pe *iota* a fost tocmai cestiunea izraelită! Și tocmai fiindcă din nenorocire, pînă acum, toate prevederile mele s-au realizat vin iarăși cu o nouă prevedere, rugîndu-mă însă lui Dumnezeu ca, pentru binele țării mele, astăzi să fiu un rău, un nenorocit prevăzător! Iată pentru ce iau cuvîntul în cestiunea de față.

Mai iau cuvîntul pentru a combate 2 serie de idei cari s-au emis la întâia citire. A fost dintîi domnul Petru Carp — și regret că domnia sa nu este aci, fiindcă nu-mi place a argumenta cu cineva carele este absent. Onor. domn Petre Carp, cel mai june dintre senatori, a combătut cu toată

* Ședințele din 8 și 9 martie 1879. Senatul României.

puterea convicțiunii sale necesitatea de a se revizui mai multe articole din Constituțiune și de a se face aceasta sub un minister de fuziune, sub care să se poată îmbunătăți Constituțiunea noastră și asigura libertățile publice și totdeodată cu forțe întrunite să putem trece acest prag mare care se numește suprimarea articolului 7 din Constituțiune etc. Domnia sa a zis : domnilor, libertatea nu se cere, libertatea se ia ! Acest cuvânt l-a mai zis domnia sa fiind ministru⁵ în cabinetul domnului Lascăr Catargi. Domnia sa prin aceste cuvinte, care în adevăr le-a zis în Camera deputaților la interpelarea domnului Vernescu, a voit a justifica datoria și dreptul ce guvernul are de a interveni în alegeri ! Aceste cuvinte au fost rațiunea principală care a grăbit coalițiunea de la Mazar pașa⁶. Ca și atunci dar zic și acum : nu, domnilor, libertatea nu trebuie să se ceară, căci libertatea este dată ! Ea este dată prin Constituțiunea de la 1866, spre a o avea. Principele Dimitrie Ghica v-a spus adineaori că a conspirat ! Eu, care am făcut pe 2 mai, nu ezit a recunoaște că prin conspirațiunea din 1866 ați întemeiat libertatea Parlamentului și ați asigurat-o prin Constituțiune, prin urmare nu mai este permis nimănui de a ne mai lua această libertate. Încercări sub cabinetul conservator s-au făcut de a ne lua ceea ce Constituțiunea din 1866 ne da. Și de aceea ne-am unit la Mazar pașa, ca să asigurăm țării libertatea care ni se lua de ministerul Catargi. Apoi știți dumneavoastră ce însemnează cuvintele onor. domn Carp ? Legea electorală este vițioasă ; ea dă multă putere guvernului ! Dară ce este astăzi ne convine nouă conservatorilor, cari sîntem chemați a succede liberalilor la putere ! Cuvintele domnului Carp au pentru mine o importanță specială, pentru că cuvintele ieșite din gura unui tânăr senator denotă un program care are șanse de o durată mai lungă decît programele ieșite din gura unui bătrîn, gata de a se duce în cea lume ! Cînd domnul Carp zice : „Mie îmi convine legea electorală actuală”, aceasta însemnează a zice că, dacă adversarii noștri s-au servit de dînsa ca de un mijloc de putere, de ce și noi conservatorii să nu păstrăm acest mijloc cînd vom veni la guvern ? De ce să lepădăm influența ce prin legea actuală putem s-o exercităm mai ales în colegiul al 3-lea și al 4-lea ? Iată adevăratul simț al cuvintelor domnului Carp. Și înțelegeți foarte bine, domnilor, că eu care am primit sinceramente situațiunea făcută la 1866, eu care văd în Constituțiunea de la 1866 o asigurare pentru prosperitatea acestei țări și, prin urmare, o asigurare și pentru mine și pentru copiii mei, înțelegeți că eu nu voiesc ca defectele ce conține Constituțiunea de la 1866 să continue a fi o armă cu care să se serve partitul ce este la putere ca să sugrume pe celalt. Și de aceea m-am îngrijit de cuvintele domnului Carp, și de aceea m-am unit cu domnul Boerescu zicînd că, o dată ce sîntem puși în nenorocita necesitate ca să procedăm la revizuirea articolului 7 din Constituțiune, bine ar fi, folositor și patriotic ar fi ca acum cînd sîntem mai cu sînge rece, mai esperimentați decît în 1866, să scoatem din Constituțiune părțile ei cele defectuoase, ca astfel copiii noștri cel puțin să nu treacă prin furtunile prin care am trecut noi !

Vin acum la cuvintele zise de onorabilul președinte al consiliului ca răspuns la cele zise mai înainte de domnu[1] Voinov.

Domnul Brătianu ne-a arătat rolul mare care l-a jucat partitul național în transformarea stărei politice a țării, în prefacerea a două părți ale aceluiași tot, a două provincii mici în statul român, azi liber și independent.

Negreșit că nu eu, care fac parte din acest partit liberal și național, voi veni să contest cele zise de onor. domnul Brătianu, însă sînt dator să

fac o respectuoasă rectificare : onor. domnul Brătianu a uitat un lucru, a uitat că, dacă era în București un centru al partidului național liberal, era un alt asemenea centru și în Iași. Domnia lui ne-a vorbit de ceea ce a făcut partidul național liberal din Țara Românească, n-a vorbit însă deloc de ceea ce a făcut partidul național liberal din Moldova.

Domnilor, era natural ca ideile naționale să aibă două centruri, pentru că amîndouă țările, deși avînd același nume, aceeași origine, același sînge, aceleași trebuințe, același viitor, afară de un scurt timp în timpul lui Ștefan cel Mare și al lui Mihai Viteazu, n-au fost niciodată unite. Zicînd acestea, nu mă pun pe tărîmul moldovean sau muntenesc, ci mă pun pe tărîmul adevărului. Domnul Brătianu a uitat că în Moldova a fost bărbați cari au contribuit la ceea ce avem azi, cel puțin cît au contribuit acei de dincoace de Milcov ; și dacă domnul Brătianu v-a citat pe Ghica, pe Cîmpineanu, să-mi permită să-i citez și eu alte nume, tot atît de meritorii, să citez pe Negri, pe Negruzzi, pe Ralet, pe Hurmuzache, pe Alecsandri, pe Mălinescu ; mă opresc aci cu citarea atîtor și atîtor iluștri moldoveni cari au luat parte la regenerarea României ca reprezentanți ai partidului liberal național din celalt principat. Nenorocirea onor. domn Brătianu, fostul meu președinte, este că domnia lui totdeauna a uitat că există și că există încă în Moldova aceea partită liberală veche, în mare parte autoritară, însă liberală, și care a făcut faptele mari cari ne-au adus pe noi moldovenii aci la București !

Onor. domn Brătianu zicea într-o zi : „Domnilor, nu voi să fiu flagelul a nici unui grup liberal în contra altui grup liberal, nu voi chiar ca partitul meu să fie flagelul altui partit”.

Frumoase, patriotice, constituționale cuvinte, dar fac apel la lealitatea onor. prim-ministru să-mi spuie ce purtare a observat domnia sa, de cînd este ministru, cu acel partit liberal din Moldova, care trăiește fie prin bătrînii săi, fie prin fiii lor, căci acest partit n-a avut sub domnul I. C. Brătianu nici măcar siguranța, nici măcar îngrijirea care o avea în timpul lui Lascăr Catargiu ? *Net et clair*. Am fost ministru de externe, fac apel la onor. domn Brătianu, dacă eu am avut în afacerile din întru cea mai mică părțică, cea mai mică înrîurire, dacă eu am putut să zic un cuvînt în interesul partidului național liberal din Moldova, dacă eu am putut obține cele mai permise și datorite favoruri pentru acest partit ; astfel încît mulți din amicii mei politici au devenit dușmanii mei cei mai mari, imputîndu-mi de ce stau într-un minister în care nu puteam face nimic, pentru partidul meu, cînd colegii mei din minister aveau toate favorurile pentru amicii lor ! Amicii mei erau nedrepti pentru mine, căci, ministru de externe, în timpurile cele mai grele, eu nu puteam să fac crize ministeriale pentru cestiuni interioare, pentru cestiuni personale !

Și în adevăr, după ce mi-am împlinit misiunea, am ieșit din minister.

Onor. domn I. Brătianu știe foarte bine în ce condițiuni și pentru ce am ieșit. La despărțire dumnealui mi-a zis cuvintele acestea : „Boul știe multe, dar n-are limbă ca să vorbească !” În adevăr, boul n-a avut limbă, dar vițeei au avut-o ! (*Ilaritate*.)

Spre a dovedi aceasta, mă voi servi și eu de un jurnal, pentru că am văzut pe mulți servindu-se de jurnale în luptele noastre parlamentare. Mai deunăzi, am văzut pe onor. domn Vernescu în Cameră luînd ziarul „România liberă””, care în parantez nu este deloc ziarul meu, cum sus-

ținea domnia sa, și zicea domnului Brătianu : iată ce zice organul fostului ministru de externe în cabinetul domniei tale !

Ei bine, iau și eu pe „Românul”, care se pretinde că este organul partitului liberal și apărătorul oficios al ministerului actual ! Trebuie însă să recunosc din început că proprietarul, că sufletul acestui jurnal nu era în țară cind s-a scris acest articol, căci dacă era aci și m-ar fi combătut cred că ar fi ales alt tărîm, că ar fi întrebuințat alte espresioni, demne de un Rosetti, demne de un om binecrescut.

Ei bine, „Românul” a susținut că reformarea cabinetului Brătianu, după deschiderea sesiunii actuale, s-a făcut fără de mine fiindcă nici unul din grupurile partidului liberal nu au voit a intra în minister împreună cu mine !

Domnilor, dacă aci se zice un adevăr, eu nu voiesc * nici unui grup, nici unui partid despre această otărîre, cu toate că după ce am ieșit din minister mai toate grupurile au căutat să se lepede de afirmarea făcută de ziarul „Românul”, întocmai cum apostolii se lepădau de Christos după prinderea lui. Eu merg mai departe, domnilor. Recunosc, domnilor, fiecărui din dumneavoastră și din deputați dreptul ca să zică că nu-i convine ca cutare sau cutare personalitate să fie în minister, recunosc fiecărui grup dar ca să nu vrea de mine la cirna statului, dar o dată ce am ieșit din minister și eu la rîndul meu am dreptul să zic domnului prim-ministru : destul cît am fost ministru partidul liberal moderat din Moldova a fost lovit de dumneata, de amicii dumitale, de aliații dumitale. Astăzi sînt senator și cer ca să te ții de profesiunea de credință ce ai făcut ; cer ca partidul liberal din Moldova și din care fac parte să nu fie combătut de alt grup liberal, sub protecțiunea guvernului domniei tale ! Ceea ce cer pentru partidul liberal care încă există în Moldova, care deși este compus de foarte mulți oameni, dar care forte de principiile sale șade deoparte și rabdă, nevoind să treacă în partita din dreapta, deși persecutat, o cer și pentru adversarii lui. Cer ca toate partitele și nuanțele să fie puse în pozițiune să se lupte cu armele lor, cu mijloacele lor. Cer ca conservatorii să se lupte cu puterile lor ; cer ca liberalii moderați să se lupte cu puterea lor. Cer ca cele [] alte grupuri să se lupte asemenea cu mijloacele lor, dar cer și reclam ca nici un grup, oricare ar fi el : dreapta, stînga, centru, fracțiunea din guvern. Dacă aceasta va urma a se face și în viitoarele alegeri, dacă partidul liberal din Moldova va urma a fi combătut de puterea guvernamentală pusă la dispozițiunea unui singur grup, atunci, domnule prim-ministru, se va realiza ceea ce am avut onoare de a vă spune cînd am ieșit din minister. Dumneavoastră mi-ați fost zis atunci : „Te vei uni cu conservatorii” și eu v-am răspuns : „Nu mă voi uni cu conservatorii fiindcă între mine și conservatorii sînt foarte multe deosebiri de principii ; dară nu cu conservatorii, ci cu dracul mă voi uni atunci cînd voi vedea alt grup că ne combate cu ajutorul dumitale”. (*Ilaritate.*) Iată, domnilor, ce am spus domnului Brătianu și fac apel la domnia sa să spună dacă nu este așa. Vă afirm dară, domnilor senatori, că nu m-am unit cu nimeni și la orice propunere mi s-a făcut din alte partituri am răspuns : sînt liberal și nu-mi închin drapelul nimă-nui ! (*Aplauze.*) Și acest drapel [i] voi ține sus cît voi trăi, dară așa cum sînt autoritar, autor al lui 2 mai, însă liberal, drapelul meu nu-l voi închina nimă-nui cît voi trăi. (*Aplauze.*)

* Din fr. *en vouloir à quelqu'en*, a avea necaz pe cineva.

Vin acum la cestiune, domnilor; este necontestabil că așa-numita cestiune a izraeliților îngrijește mai cu osebite Moldova; aceasta nu o veți tăgădui, căci din 300 000 izraeliți cari sînt în țară⁸...

Domnul N. Voinov: Sînt 550 000 de izraeliți în țară.

Nu voiesc să fiu esagerat, nu zic 500 000, dară cel puțin 300 000 sînt în realitate.

Domnul N. Voinov: Le scazi numărul cu bunăvoință.

Vezi, domnule Brătien, eu vream să viu în ajutorul *tezei* domnului Voinov și domnia sa chiar aicea se pune în luptă cu mine nelăsîndu-mă să sfîrșesc: de la cel dintîi cuvînt mă face jidanofil. (*Ilaritate.*) Și-mi zice că cu bunăvoință eu scad numărul evreilor! Primesc și aicea și în deafară să mă lupt cu domnul Voinov, însă cu forțele noastre proprii, nu cu ale altora. Și acum rog pe domnul Voinov să recunoască că pînă acum din nenorocire nici ministerul, nici noi nu știm dacă sînt 300 000 sau 400 000 sau 500 000 de jidani. Un jurnal francez, „L'Orient”, nu știu de unde informat, a citat această ultimă cifră, mi se pare că de la susțitorii celor petrecute la Darabani. Acest ziar zice că ar fi în România 550 000 jidani. Eu unul nu cred că ar fi esact această cifră, dară chiar cînd n-ar fi decît 300 000 încă țifra ar fi înspăimîntătoare, căci această țifră ne-ar arăta că la 12 creștini avem un izraelit și esaminînd statistica născuților de pe acum am putea prevedea epoca cînd proporțiunea numerică s-ar răsturna și la 12 izraeliți am ajunge a nu avea decît un creștin în România noastră ortodoxă. Zic dară că, din 300 000, 400 000 sau 500 000 izraeliți ce sînt în țară, nouă părți din zece sînt în Moldova. Aceasta este o mare nenorocire chiar și fără umiliațiunea făcută țarei prin Tratatul de la Berlin.

Domnilor, înteruperea pe care mi-a făcut-o adineaori onor. domn Voinov dovedește că eu nu sînt mîncător de jidovi. (*Ilaritate.*) Însă-mi va permite onor. domn Voinov să vă spun un lucru și acesta în modul solemn, că dacă Moldova a primit să-și sacrifice individualitatea politică a sa ca să devină România ea niciodată nu va primi ea să devină un nou Ierusalim! (*Aplauze.*) Aceasta vă pot asigura și ne va afirma-o fiecare moldovean.

Astfel fiind lucrurile, veți recunoaște dumneavoastră cu toții că dacă e o cestiune gravă, cestiune periculoasă, care reclamă concursul națiunei întregi spre a fi rezolvată, și îndeosebi a românilor din Moldova, este cestiunea izraelită. Veți recunoaște dumneavoastră că dacă în această cestiune s-ar face o singură imprudență, sau dintr-o parte sau dintr-alta, Moldova mai cu osebite ar fi victima acestei imprudențe. Sînt dară în drept să susțiu că în cestiunea izraelită mai cu osebite oamenii cari trăiesc cu ei au drept, au datoria să aducă cuvîntul lor în această cestiune. De aceea susțin ca toate partitele, ca toate grupele din Moldova să aibă siguranța că-și vor putea zice cuvîntul lor într-o cestiune de care depinde toate interesele naționale, sociale și economice ale Moldovei.

Cestiunea izraelită nu datează de astăzi⁹. La 1866, prin punerea articolului 7 în Constituțiune însă ea a dobîndit un caracter internațional. Izraeliții sînt de foarte mult timp statorniciți în țara noastră, și mai ales în Moldova, numărul lor crescînd neconținut prin emigrațiunea lor din Polonia și Rusia; toți patrioții vechi și noi văzînd pericolul s-a întrebat ce e de făcut cu acest mare număr? Să-i esterminăm sau să căutăm a-i

face cetățeni utili. Însuși domnul Mihail Sturdza, carele negreșit că numai ebreofag nu era, îngrijindu-se de abuzurile ce făceau circiumarii jidani prin sate, a făcut legea prin care era interzis jidovilor de a ține circiume, de a avea domiciliu stabil prin sate, însă, această prohibițiune odată făcută și izraeliții neputînd fi esterminați, toți oamenii de stat, toți patrioții luminați s-au pus a studia mijloacele prin cari, cu timpul, izraeliții să fie membri folositori ai statului român. Nu se pot plînge jidovii de lucrurile făcute pe această cale pînă la 1866. Ei nu aveau drept să-și facă sinagogi de peatră, li s-au dat voie să le facă; nu aveau drept să zidească sinagogi lîngă biserică, această oprire s-au desființat; nu aveau drept să fie spițeri [sic]; nu aveau drept să aibă tipografie, au devenit tipografi; nu aveau drept de a fi avocați în Moldova, au dobîndit chiar dreptul de a fi avocați; după vechiul Cod penal nu aveau dreptul de a depune ca martori în contra creștinilor, și această restricțiune s-a desființat. Afară de dreptul de a cumpăra moșii, drept eminent politic, li s-au dat toate drepturile civile și astfel travaliul emancipării lor mergea treptat înainte, încetul cu încetul. La 1864 li s-au sporit și garantat aceste drepturi prin legea comunală, s-a dat chiar drepturi comunale aceloră din izraeliți care servesc în armată și au înaintat la rangul de suboficieri. S-a mai dat aceste drepturi aceloră care vor fi trecut prin școli și au dobîndit graduri, aceloră cari au fabrici în care sint întrebuințați români. Maiștii ¹⁰ au mers mai departe, ei au prevăzut chiar, și aceasta este onoarea Consiliului de Stat, care avea în capul său pe venerabilul domn Bosianu, ei, zic, au prevăzut și soluțiunea cestiunei izraelite, singura care atunci ar fi fost îndestulătoare spre a satisface și marele principiu al societăței noastre, interesele noastre economice. Prin Codul civil izraeliții au dobîndit puțința de a deveni români de fapt! Acest travaliu, acest progres treptat, civilizator, pacinic atît în întru cit și afară, a fost deodată întrerupt prin înscrierea articolului 7 în Constituțiunea din 1866. Deocamdată nu voiesc a arăta cine l-a pus și pentru ce l-a pus! Dară faptul pozitiv este că acest articol s-a pus și astăzi avem umilitoarea obligațiune din partea Europei de a-l șterge! Vedeti dară, domnilor, că, fie ca populația izraelită să fie de 300 000, de 400 000 sau de 500 000, cestiunea ștergerii articolului 7 a devenit o cestiune gravă, periculoasă pentru țara noastră și îndeosebi pentru Moldova! Și a cărei soluțiune nu știu dacă chiar toate partitele, dacă chiar toți oamenii de cap și d-o inimă ar fi de ajuns spre a o putea da astfel cum ea să nu jicnească însuși bazele naționalității noastre! Mă esplic:

Nu credeți, domnilor, că de la '66 și pînă astăzi nu s-a găsit spirite luminate, nu s-a găsit patrioți cari ar fi voit, fie dintre conservatori, fie dintre liberali, să facă ceva spre dezlegarea acestei cestiuni, în țară și prin țară. Însă ei s-a văzut înaintea unei stînci de granit, articolul 7, care ridica izraeliților chiar speranța de a avea vreodată patrie în România! Iată pentru ce izraeliții, nemaivînd nimic de sperat în țară și de la noi, s-a adresat la străinătate! N-am voit să facem nimic prin noi insine și iată-ne ajunși acum la cea mai mare umiliațiune ce se poate impune unei țări, aceea ca prin forța esternă să fim nevoiți să prefacem Constituțiunea noastră!

Ei bine, acum fac o întrebare: dacă, ferească Dumnezeu, fie din orice împrejurare sub un minister esclusiv format dintr-un singur partid, această gravă cestiune s-ar dezlega în defavoarea țării, ei bine, ce ar face domnul Brătianu dinaintea acestei eventualități?

Poate domnia sa să răspundă cum că dezlegarea care s-ar da n-ar fi fatală țării întregi și Moldovei îndeosebi?

Apoi, domnilor, ia gândiți-vă la cazul când nu 500 000, nu 300 000, dar numai 100 de mii de acești oameni, care în cea mai mare parte nu sînt nici români de fapt, neavînd nici limba, nici moravurile, nici chiar locul nașterii comune cu noi, s-ar afla deodată intrați laolaltă în cetatea noastră. N-ar fi acesta un torent care ar năvăli cu violență în organismul nostru național, social și economic al nostru? N-ar fi aceasta erupțiunea stăvilărilor Dimboviței sau ale Tisei și Moldova n-ar deveni Szegedinul României? (*Aplauze.*) Iată situațiunea.

Cine ne garantează, mai cu seamă nouă cari sîntem dincolo de Milcov, că aceasta nu se va face? Domnul Brătianu o poate garanta? O dată cu capul nu cred că domnia sa să se sumețască de a ne da această garanție!

Apoi domnul Brătianu și eu voit-am să dăm Basarabia? Cine din noi am crezut vreodată că luarea Plevnei ne va aduce o asemenea răsplătire? Și cu toate acestea, cu toate luptele noastre, într-o zi tot noi am venit și am zis țării: n-avem ce face! Europa a hotărît! Dorește domnul Brătianu ca o asemenea eventualitate să se poată înfățișa și în cestiunea izraelită? Dar, după opiniunea mea, cestiunea izraelită este mai gravă decît aceea a Basarabiei! Iată pentru ce eu nu doresc ca la dezlegarea acestei cestiuni să prezide numai un partid, iată pentru ce doresc ca în această cestiune să nu se amestece luptele politice. Eu am fost cel dintîi carele am chemat luarea-aminte a domnului prim-ministru asupra soluțiunei coprinse în amendamentul minorității din Senat¹¹ și în propunerea unanimității delegaților Camerei, propunere deja primită de minister! Pentru ce? Pentru că nu o credeam bună, pentru că și astăzi cred că această propunere trecută prin Cameră și Senat și primită de guvern ar fi avut consecințe fatale pentru țară. Dar totodată recunosc că acea propunere formulată de minoritate ne-a făcut mult bine, căci arată Europei greutatea soluțiunei acestei cestiuni. De aceea și voiesc ca la rezolvarea cestiunei izraelite nici un partid, nici un grup, nici o individualitate politică să nu fie împedicate de a veni a-și spune franc și leal opiniunea înaintea țării.

Iată pentru ce cer un guvern de fuziune, pentru că nu voiesc ca această voință a fiecăruia să fie împedicată prin exclusivismul guvernamental.

Astfel doresc ca cestiunea să se dezlege prin toate forțele națiunei, ca dacă va fi vreo nenorocire națiunea întreagă să poarte solidaritatea și răspunderea faptelor și greșalilor sale! Și această dorință se va putea realiza în ziua cînd onor. domn prim-ministru va înțelege că astăzi a fi mare patriot, a fi om de stat, a-și face un nume în viitor, nu este de a fi exclusivist, de a fi exclusivist la putere, ci de a lucra din toate forțele ca tot ce este luminat, inteligent, patriot să poată găsi libertatea de a veni în Constituantă.

Numai cu un guvern de fuziune, numai cu Camere alese în toată libertatea cuvîntului se va putea forma o majoritate reală și sinceră, care să reprezinte însăși voința națiunei!

În convorbirile și în apropierea ce am avut cu reprezentanții unor partide cu care am fost în luptă toată viața mea, domnul Manolachi Costachi m-a întrebat pe mine cum aș putea și eu să contribui la înlăturarea unei stări de lucruri care ne îngrijește pe toți? Iată ce i-am răspuns: domnilor, eu nu pot să mă apropiu de conservatori decît pe un tărîm, adică ca revizuirea Constituțiunei să se facă în aceleași condițiuni cum s-a făcut și Constituțiunea. Am scos dar din buzunar un exemplar al Consti-

tuțiunei și am arătat domnului Manolachi Costachi că la facerea Constituțiunei a prezidat un minister în care se vede lingă numele domnului Brătianu numele domnului Lascăr Catargi, lingă numele domnului C. A. Rosetti numele domnului Petre Mavrogheni. Dar care sint contraste mai mari, cari sint enormități constituționale mai pronunțate decît de a vedea aceste nume întrunite ?

Ei bine, acestei fuziuni de partite și de nume se datorește o Constituțiune care de 12 ani, din zi în zi, a căpătat mai multe titluri la respectul națiunei întregi !

Iată, domnilor, pe ce tărîm m-am unit cu conservatorii ; iată ce cer, nimic mai mult, nimic mai puțin decît ceea ce s-a făcut în 1866 ! Nu este nici apostazie, nu este nici alergare după portofolii care mă face a sprijini fuziunea ! Este împlinirea unei datorii de conștiință care cred că trebuie făcută de fiecare din noi înainte de a muri. Crede, domnule prim-ministru, că este o datorie de precauțiune patriotică și pentru țară și pentru dumneata de a nu se zice vreodată că domnul Brătianu și cu partidul său, singuri, au rezolvat această cestiune, de a nu se zice că numai prin greșelele domnului Brătianu s-a întîmplat o nenorocire națională, ci, oricare ar fi soluțiunea, să se știe că țara întreagă, reprezentată și în guvern și în Cameră, a dat această soluțiune ! (*Aplauze.*)

Domnul prim-ministru ne zicea mai deunăzi că dacă domnia sa a primit opiniunea minorității este că voia să ajungem la unanimitate ; experiența a dovedit că această unanimitate rareori se dobîndește, pentru că oamenii de convicțiuni nu se pot ușor a se împăca asupra unor cestiuni eminamente de principiu ! De aceea eu fug de unanimități și tocmai de aceea, cum am mai zis, deși am mai zis, deși am combătut opiniunea minorității, recunosc că aceasta face un bine cestiunei !

Astfel cînd în Constituanta viitoare vor fi reprezentate fiecare grup, fiecare partid, alese acestea în toată libertatea acordată de Constituțiune și sub un guvern eminentement imparțial, eu cred că lupta de convicțiuni nu va ieși o unanimitate, dar va ieși o majoritate formată prin convicțiuni și cred că otărîrea acestei majorități va reprezenta însuși convicțiunea națiunei ! Și astfel, înaintea acestei reale majorități se va închina și o leală minoritate și rezultatul va fi primit în pace și în încredere de națiune !

Da, domnilor, în asemenea caz eu nu mă tem de soluțiuni nenorocite, căci am convicțiunea că atunci cînd puterile streine vor ști că cei ce sint în Parlament și în cazul țării nu vor fi reprezentanții unui singur partid, ci reprezentanții țării și hotărîrea ce s-a dat nu este espresiunea unui partid, ci espresiunea majorității țării, am convicțiunea că acea hotărîre care o cred va fi conformă și cu spiritul seculului și cu interesele noastre naționale și sociale, am convicțiunea că această hotărîre glasul națiunei va fi și glasul lui Dumnezeu și dar și Europa va ține seamă de această hotărîre națională ! (*Aplauze.*)

Altmintrelea spiritul de partid, pasiunile și chiar rezistențele se vor amesteca și veți fi siliți să recurgeți chiar la măsuri violente în fața unei opozițiuni de care vi s-a făcut chiar aicea amenințare ; și nu știu chiar dacă o veți putea domina !

În tot cazul, domnule prim-ministru, aveți să luați o mare, o teribilă răspundere asupra dumneavoastră ! Nu țiu să fiu nici succesorul, nici colegul dumneavoastră, nu vă fac dără nici o opozițiune interesată. Viu numai să vă zic cu toată francheta, și sint încredințat că fiecare în fundul inimei sale-și zice tot așa. Voi și pentru mine și pentru adversarii mei ca fiecare să fie în putință de a lupta cu propriile sale mijloace ! După luptă vor fi

și biruitori și biruiți, dar nici unii, nici alții nu vor avea a se lăuda sau a se plînge, unii că au triumfat, alții că au fost biruiți cu puterea guvernamentală ! De aceea fiind conșur pe domnul Brătianu să vadă că astăzi ceea ce este nu este bine, că domnia sa este izolat, este abandonat de un mare număr de liberali, să vadă că partidul exclusiv care i-a rămas credincios nu poate rezolva singur cestiunea ! Și Moldova mai îndeosebi are dreptul de a cere garanții, și le cer, domnia sa o vede, și adversarii și amicii domniei sale ! În Moldova conservatorii, liberalii, vechii și noii fracționiști, toți ne temem, toți cerem siguranța.

Crede domnul Brătianu că fracțiunea care a făcut atîta vorbă, că cuvintele atît de lungi ale domnului Misail¹² reprezintă altceva decît îngrijire ? Credeți dumneavoastră că dacă fiecare ar fi sigur de libertate în alegeri ar fi vorbit atît de mult ? Iată pentru ce fiecare a venit cu un cuvînt care nu este decît un program electoral, decît o precauțiune, decît o armă pentru luptă ! Astfel, dacă toți ar avea garanții, fiți siguri că nici ar fi discuțiune, ci unii ca domnul Docan ar fi zis : sînt contra ștergerii articolului 7, și alții s-ar fi mărginit a zice : este loc de a se șterge sau modifica articolul 7. Într-atîta vă pot asigura că s-ar fi mărginit lupta, dacă aveam garanții pline și întregi ! (*Aplauze.*)

Replică lui N. Voinov¹³.

Domnilor, dacă era cineva care deși în mod indirect putea să se plîngă de zisele mele era numai partita guvernamentală, iar nu fracțiunea și îndeosebi nu onor. domn Voinov. Eu sînt foarte recunoscător onor. domn Voinov că m-a luat *à partie* *, cum zice francezul, căci mă pune în pozițiune să viu să spun ceea [ce] mai întii nu voiam măcar să las a se înțelege. Explicațiune dar francă, între noi. Și sînt, o mai repet, foarte recunoscător domnului Voinov că abordează cestiunea, fiindcă cred că la urma urmelor domnul Voinov va fi alătura cu mine, căci și pe domnia sa, eu cel puțin, îl știam asuprit !

Domnilor, de mai nainte declar că în toate conciliabilele urmate între subscriitorii declarațiunei noastre toți au venit la o înțelegere comună, aceea că cestiunea izraelită nu se poate rezolva fără partitul liberal din Țara Românească, care astăzi este partitul cel mai organizat, și îndeosebi fără concursul domnului Brătianu. Iată cestiunea ce s-a stabilit între noi.

Al doilea, fiindcă domnul Voinov a fost așa de bun și a pus persoana mea înainte, fac întrebare domnului Brătianu dacă domnia sa s-a despărțit de mine din vina mea. Fac apel la domnia sa să spuie dacă în toate n-am fost colegul său cel mai fără pretențiuni ? Eu am intrat în ministerul domniei sale și sub domnia sa, deși mai bătrîn eu decît domnia sa, cu o viață politică cu 10 ani mai nainte decît a domniei sale ; fiind însă că domnia sa reprezintă în regimul constituțional forța cea mai puternică, eu am primit președința domniei sale.

Fac apel la domnia sa să spuie dacă eu ca ministru am cerut ceva pentru amicii mei, dacă eu am intervenit cît de puțin în numirile de peste Milcov ?

Eu am stat indiferent la alegeri și aceste toate fac că puținii amici ai mei ce am în Cameră m-au abandonat, fiindcă n-am voit ca în vremi grele să fac crize ministeriale din cestiune de persoane, din cestiuni de interese locali.

* Din fr. *prendre quelqu'un à partie*, a ataca pe cineva.

Astfel s-a întîmplat cu unii din liberali[i] din grupul meu, care au mers pînă a mă acuza că devenisem registratorul domnului Brătianu. Întrebați pe domnul Brătianu, s-a despărțit domnia sa de mine din vina mea? Răspundeți, domnule Brătienne, fostu-ți-am coleg bun? Despărțitu-v-ați de mine cu regret sau cu bucurie? (*Risete.*) Pe cînd aceia care fac parte din partitul domnului Voinov se bucura de toate avantajele guvernului, eu, ministru, n-am putut da amicilor mei nu favoare, ci datorită apărare. Onor. domnul Strat a spus-o adineaori rolul care-l joacă fracțiunea în Moldova¹⁴.

Fac și eu întrebarea, eu care am fost ministru, eu sînt vinovată că poliția Iașului este de cinci luni fără șef? Eu ca ministru sau ca afară din minister, eu sau amicii mei conducem la alegeri batalioane de funcționari publici? Dar vă întreb: erați dumneavoastră atît de puternici mai nainte? Unde vă aflați cînd ne-am pus în luptă în contra ministerului Catargi? Unii din dumneavoastră n-ați voit măcar să subscriți nici protestele și manifestele noastre. Pentru alții pe atunci Kogălniceanu era bun, pe atunci strigați cît puteați: bătrîinii să meargă înainte-ne! Eu dară credeam că astăzi toamai dumneavoastră vă veți uni cu opiniunea noastră, că dumneavoastră veți fi cel dintîi a cere garanții, pentru ce? Pentru că dumneavoastră ziceți că nu beneficiați de avantajele guvernului. Recunosc că domnul Voinov nu beneficiază de acest guvern; din contră, recunosc că domnia sa n-a avut, cel puțin în trecut, a se pre lăuda de administrația locală, recunosc că domnia sa a fost chiar persecutat, cel puțin în mod indirect, dară colegii domniei sale se pot plînge că sînt persecutați, că nu au toate avantajele în Moldova, că nu beneficiază de prefecturi, de garda națională, de primării, de chiar tribunale? și cu toate acestea eu vă zic că sînt persecuta[ți]! Ba dumnealor și astăzi persecută pe alții.

Ei bine, domnilor din fracțiune, liber v-a fost să mă combateti cît am fost ministru, dar astăzi, simplu cetățean, nu înțeleg să mă combateti cu prefectii și cu batalioanele lor de funcționari, cari nu trebuie să fie nici pentru dumneavoastră, nici pentru mine.

În această situațiune eu mă adresez la domnul Brătianu, pornit din oarecari idei cari ne sînt comune și mie și domniei sale, și-i zic: aș regreta foarte mult ca partitul liber să cază de la putere pentru că mă tem să nu vie domnul Carp și să ne aplice teoriile domniei sale despre libertate, care să ia, iară nu se cere, și atunci va fi vai de noi și de amicii noștri; domnule Brătienne, în Moldova nu este numai fracțiunea, sînt vechii liberali autoritari cum sînt, dar sînt liberali și sînt încă mulți, în Iași este Junimea, este grupul tinerilor liberali modefați, pe aceștia cine i-a silit să se unească cu conservatorii? Asuprirea, starea de exclusivism a fracțiunei! Nu credeți dar că, dacă regimul care este astăzi se va prelungi, și eu voi fi silit să mă unesc cu principele D. Ghica, cu domnul Epureanu și cu alții? Pentru ce? Pentru că, dacă mă dorea să fiu combătut de conservatori, mă doare încă mai mult să fiu combătut de un grup care se pretinde că este liberal și care se bucură de toată puterea guvernului, fără a avea și răspunderea. Domnul Voinov se pune astăzi apărător al domnului Brătianu! Ei! Domnilor, n-a fost dușman mai mare între conservatorii domnului Lascăr Catargiu, n-a fost un singur adversar al domnului Brătianu carele să-i fi adresat cuvintele aspre și amare care deunăzi i-a fost adresat amicului său, domnul Voinov, care să-l facă să plîngă cum l-a făcut domnia lui, dulcele și blîndul apărător al președintelui Consiliului de Miniștri, atunci cînd l-ați învino-

vătit că vrea să tîrască țara dinaintea minorității din Senat ! Vă fac întrebarea : care este amicul mai leal ? Acela care vine și spune franc că partitul liberal în starea actuală nu poate să meargă înainte, ori dumneavoastră care-l acuzați de trădare a intereselor naționale ? Poate să cază partitul liberal prin persoane, dară n-aș voi ca el să cază sub asemenea acuzațiuni. Așa liberal autoritar cum sînt, eu, autorul loviturii de stat din 2 mai, susțin că partitul liberal nu trebuie să cază cu ocaziunea cestiunei izrailite, căci dacă ar fi așa partitul liberal din care fac și eu parte, deși protestant, ar fi mort pentru mulți ani în această țară. Liber domnul Voinov să arunce acușări asupra noastră că voim să emancipăm pe evrei în bloc ! Domnia sa știe bine că nimenea în această țară nu va vota o asemenea emancipare ! Această emancipare în bloc însă vor aduce aceia cari pe lîngă animă nu vor să consulte și mintea ca să înțeleagă ce trebuie să fie dat și ce trebuie să fie refuzat. Noi nu cerem portofolii, noi nu alergăm după ministere, căci era în mina fiecăruia din noi să vie individual la minister. Domnule Voinov, n-ați zis singur dumneavoastră că, dacă ne uneam cu opiniunea soluționistă a dumneavoastră, ministerul era căzut și, prin urmare, noi am fi putut veni la minister ? Ei bine, unitu-ne-am cu opiniunea dumneavoastră ? Nu ; din contră, fac apel la domnul Brătianu dacă nu eu cel dintîi am zis : unde mergeți cu această propunere astăzi ? Nu putem, nu se cuvine să propunem vreo soluțiune. Lesne vă vine dumneavoastră să ziceți : nu dăm nimic ! Și după mine, dacă ar atirna de mine, și eu n-aș da nimic. Eu mă mir că dumneavoastră n-ați făcut chiar ca domnul Docan, carele a zis : nu consimt să se modifice sau să se suprime articolul 7. Dar, aceasta odată făcut, luați și răspunderea ? Nu, ci numai veniți cu bănuiele înaintea acelor cari cuget mai serios decît dumneavoastră și-i acuzați că voiesc să dea emanciparea la evrei în bloc, parcă noi nu sîntem români, parcă mormintele părinților noștri nu sînt în această țară, parcă părinții noștri n-au făcut biserici, pe care noi nu voim să le vedem prefăcute în havre * evreiești. La lucru, domnilor ! Destule vorbe, destule fanfaronade de patriotism ; să scăpăm țara, s-o scăpăm cu toții împreună, acesta este adevăratul patriotism ! (*Aplauze.*) Și de aceea repet, cu toți împreună, căci domnul Brătianu va recunoaște însuși că singur nu poate s-o scape ! Precum asemenea și dumneavoastră din fracțiune n-o puteți scăpa !

Mai deunăzi eu ziceam unuia din dumneavoastră, domnului Eraclide : votul dumneavoastră, pe care nu l-am împărtășit, a făcut mult bine, căci acest vot va arăta Europei legitimele îngrijiri ale țarei, va arăta că țara este otărită [a-]și apăra esistența sa și interesele sale economice. Cînd dar cu toții venim și recunoaștem împreună pericolul țării, pentru ce această îngrijire o reduceți la o jalbă pentru portofolii ? Pentru ce mă acuzați că alerg după minister ? Eu care am fost de 7 ori ministru și care cînd voi vrea voi fi încă ministru ! Domnilor mei, situațiunea este prea gravă pentru ca să gîndesc numai la mine ! Voiesc ceva, dar altceva decît ceea ce-mi atribuiți. Vreau ca națiunea să-și adune toate forțele ei, toate inteligența și patriotismul, toată anima ei, căci numai forțele dumneavoastră, numai inteligența dumneavoastră nu ajung să rezolve problemul cel mai greu ce ni s-a înfățișat vreodată și aceasta cu crucea intereselor naționale, economice și sociale ale pămîntului nostru.

* Sinagogi.

Cestiunea este mare, este grea, este periculoasă. Nu o reduceți așa de jos ! Onor. domn Voinov ! Dumnezeu ți-a dat talent, ești om independent, nu-ți înjosori talentul și convingerile, crezând că numai dumneavoastră iubiți această țară, că numai dumneavoastră-i voiți binele. Că noi [nu] simțim ca dumneata, că noi n-am voit să lăsăm o țară copiilor noștri, că din contra voim ca mormintele strămoșilor noștri, istoria neamului nostru, moșiile noastre, bisericile făcute pe ele de părinți[i] noștri să le sacrificăm neamului evreiesc !

În ședința din 9 martie. Replică lui N. Voinov.

Am cerut cuvîntul !

Domnul vicepreședinte: Sint alții înscrși.

Declar că am vorbit de două ori în această cestiune, însă rog pe onor. Senat să binevoiască să-mi dea cuvîntul ca să degajez cestiunea de toate personalitățile și să esplicăm cum am început și ce am voit.

O voce: Să vorbească!

Se consultă Senatul și se aprobă să vorbească domnul Kogălniceanu.

Domnilor, există un martor nepărtinitor care poate să spună și aci și națiunei întregi cine a scoborit cestiunea din înălțimea în care se afla, cine din o cestiune eminamente națională, conservatrice și liberală totodată a făcut o cestiune de personalități, calificînd-o de jalbă de portofolii !

Regret foarte mult că cel care s-a îmbrăcat cu acest rol este onor. domn Voinov, carele are destul talent spre a alege un tărîm demn de domnia sa ca să ne combată. Dacă pe urmă i s-a răspuns pe același ton, adică tot cu personalități, vina este a domniei sale ; cînd va fi mai calm, va vedea singur că domnia sa este cel greșit, va vedea mai ales că personalitățile i-au putut veni de oriunde, numai de la mine nu au venit și sint încredințat că va fi cel dintîi care se va căi ! Domnia sa a declarat că e unul din elevii mei ; ei bine, eu, ca vechi dascăl al domniei sale, [i]mi permit a-i spune că regret că s-a pus pe un asemenea prost tărîm.

Domnilor, fiindcă fiecare a vorbit de persoana sau de faptele sale personale, dați-mi voie să zic și eu cîteva cuvinte despre mine, și aceasta spre a esplica ceea ce am înțeles eu și onorabili consubscriitori cu acea moțiune pe care domnul Voinov o numește jalbă pentru intrare în minister. Domnilor, mai înainte de toate sint om de acțiune și cînd iau o hotărîre nu mă uit, dacă chiar carnea mi se va smulge de pe oase. Pentru mine orice se va face în alegeri nu-mi pasă, chiar știînd că voi fi combătut. Dar ceea ce nu-mi pasă pentru mine [i]mi pasă pentru alții, de aceea am voit să iau astăzi precauțiuni. Am 60 de ani, nu știu dacă pînă la Constituantă voi trăi ; astfel voiesc și eu să-mi fac testamentul meu politic, precum l-a făcut mai deunăzi însuși tînărul senatore domnul Voinov ! Încep a-i răspunde. Domnia sa a combătut declarațiunea noastră cu o întîie întrebare : cum dumneavoastră, care diferiți atît de mult unii de alții, prin opiniuni, voiți să veniți la putere ? Dară apoi aceasta este contra principiului unui regim constituțional ! Așa este. Dar sintem noi astăzi în timpuri normale, în timpul funcționării pacifice a Constituțiunei ? Sau sintem în ajunul prefacerii acestei Constituțiuni ? Revoluțiunea care s-a făcut la 1866, o credeți dumneavoastră că este mai mare

decît aceea care sîntem în ajun să o facem miine, poimîine? Nu, domnilor, eu cred că revoluțiunea actuală este mult mai mare, mult mai gravă decît cea de la 1866. Atunci s-a răsturnat o persoană, în locul domnului pămîntean s-a ales un domn strein, și apoi fără nici o presiune de afară ați făcut Constituțiunea cum ați voit. Dar astăzi nu se atinge numai de a înlocui o persoană sub presiunea Europei întregi, sîntem siliți a preface Constituțiunea noastră în articolul care privește însuși organismul nostru național și social. În adevăr, domnilor, ia să vedem ce este articolul 7 și ce poate să tragă după sine suprimarea acestui articol? Domnilor, numai de grupul ce se numește fracțiune nu pot să mă laud, căci de către fracțiune am fost încontinuu persecutat de la 1866 și pînă astăzi. Chiar cînd am fost aliat cu dînsa la Mazar pașa, am mers bine cu acest grup pînă am biruit, dar odată biruitori bunii mei aliați mi-au declarat iarăși rezbel. Ei bine, eu depun resimțimintele mele, voi a da fracțiunii adevărata sa origină, voi să-i nobilizez nașterea, dacă pot să mă exprim așa. Domnul Voinov a avut bunăvoința a mă numi boier! Eu nu-mi voi declina această calitate; sînt unul din acei boieri din generațiunea de la 1840 cari în curs de 40 ani au lucrat pentru sfărîmarea boierismului. Cînd de pe bancele Universității din Berlin am intrat în țară la 1838, eram în vîrstă de 19 ani. Cel dintîi lucru ce am văzut a fost un șef de masă al Vistieriei lovit pe piața publică cu 25 bice pentru că nu fusese prezent ca să deschidă ușa ministrului de finanțe și atunci m-am jurat a întrebuița toate forțele mele spre a desființa bătaia din această țară, spre a sfărîma acea stare de lucruri arbitrară, în risc de a fi zdrobit, precum am și fost zdrobit, cînd în 1866, fiind în capul guvernului, am căzut victima desființării bătaiei prin sate.

Revin la originea *fracțiunii*. După 11 februarie s-a proclamat principiile străin, după programul unioniștilor din 1856.

Însă ideea principelui străin era o idee abstractă, era o idee pe care o înțelegea numai oamenii politici; tineretul din 1866 a primit-o numai fiindcă bătrîni o predicase încă din 1856! Mulțimea însă n-o înțelegea. Așa este, domnule Voinov?

Domnul Voinov: Așa este.

Așadar, la 1866 înscrierea principelui străin în Constituțiune a dat naștere fracțiunii libere și independente! Eu, domnilor, în Adunarea mumă din Moldova, [în] 1857, am fost propuitorul acelor principii¹⁵ cari pe atunci se calificau de cele patru puncturi, între cari cel d-al treilea era principiile străin. Așadar, deși nu împărțăseam ideile acelor cari în Constituantă s-au rostit contra principelui străin, sînt dator a recunoaște că domnia pămînteană era o instituțiune seculară a țarei și care reprezinta toată istoria noastră națională și că, prin urmare, trebuia să aibă apărătorii săi; atunci în Constituantă au votat vreo șase deputați contra principelui străin. Iată originea *fracțiunii libere și independente*. După ce însă fracțiunea s-a văzut bătută pe tărîmul principelui străin, ea a căutat a asigura prin aceeași Constituție garanții în contra influenței principelui străin, căci se zicea atunci pe stradele Bucureștilor că principiile străin avea să emancipeze pe jidani ca înainte mergător al germanismului, și iată cum s-a înscris articolul 7 în Constituțiune!

Acesta este adevărul; și vă mai dau încă o dovadă, domnilor: cestiunea emancipării jidanilor nu datează de la 1866, ea a început sub Cuza vodă pe la 1860; și Cuza vodă a domnit de la 1859 și pînă la 1866

fără ca să ziceți un cuvânt în contra acestei emancipări treptate. Sub Cuza vodă s-au dat drepturi civile evreilor, sub el s-a prefăcut dreptul penal, sub el s-a dat evreilor chiar puțința de a ajunge la drepturile politice. Pentru ce atunci n-ați strigat?

Domnul Voinov: Era Statutul¹⁶...

Emanciparea a început înaintea Statutului. Nu erați în Cameră, dară aveți drept să strigați prin jurnale și n-ați făcut, cu toate că libertatea presei s-a mărginit numai în 1864; dar și atunci puteați să vă întruniți, puteați să arătați prin broșuri pericolele ce vedeți pentru naționalitatea română prin drepturile ce se dau evreilor! N-ați făcut nimic, pentru că se zicea că în capul țării era un domn pămîntean. Principele străin fiind primit prin Constituțiune, ați înscris articolul 7. Recunoașteți că ați făcut aceasta ca o garanție, dar recunoașteți că tot acest articol 7 a dat ocaziune evreilor să strige; recunoașteți că acest articol 7 a zis la patru sute de mii de oameni că ei nu mai pot nimica aștepta de la această țară; recunoașteți că acest articol a silit pe acești oameni, disperînd de dreptatea și de legile țării, să se adreseze la străini, să devie dușmanii noștri, și iată unde am ajuns! Astăzi Europa ne silește să facem revizuirea acestui fatal articol; și în loc ca dumneavoastră să vă uniți cu noi spre a chibzui cum mai bine să facem reforma ce ne-o reclamă Europa, astfel încît să nu compromitem interesele noastre naționale și economice, dumneavoastră, domnule Voinov, ne acuzați că ne-am unit spre a răsturna ministerul! Dumneavoastră, marele apărător al primului ministru, pe care mai deunăzi [î] învinovațiți că vinde țara la ovrei, ceea ce n-a zis nici unul din adversarii săi politici! Dumneavoastră l-ați făcut să plîngă! Noi cerem, zici dumneata, să ne miluiască cu cîte un portofoliu? Dar oare nu știm noi că numai ministerele eterogene nu pot să țină? Dar n-am experimentat aceasta singur eu? Dacă eu n-am putut să o duc mult timp cu domnul Brătianu, de care nu mă desparte nici un principiu, fiindcă sintem amîndoi liberali, apoi cum aș putea-o duce¹⁷ cu principele Dimitrie Ghica sau cu domnul Boerescu? Știînd aceasta, știm că un minister de fuziune n-are durată! Dar iarăși știm că cestiunea revizuirii Constituțiunii privește pe țara întregă, iară nu numai pe un partid; mai știm, de asemenea că cea mai mică imprudență în dezlegarea acestei cestiuni poate să aducă pericole și pentru țară și chiar pentru tron. De aceea voim ca domnitorul în fața reformei Constituțiunii să nu se afle numai în fața unui partid! Domnitorul trebuie să fie în fața națiunii întregi, ca împreună, domn și națiune, să concure la rezolvarea marelui problem! Crede domnul Voinov că, dacă opiniunea domniei sale și a amicilor săi ar fi avut majoritate, nu ar fi rezultat pentru țară pericole? Atunci să ia dumnealor situațiunea! Și de aceea-l și întreb, cînd amicii săi au sprijinit opiniunea minorității în privința modificării articolului 7, de ce n-au zis: „Luăm noi situațiunea”? Noi, domnilor, ne-am unit fiindcă președintele consiliului n-a vrut să spună țării ce cere Europa de la noi, n-a voit să ne spună ce crede domnia sa că trebuie să dăm și ce nu trebuie să dăm. Lăsați nouă înșine, fără discuțiune, cum voiți să dăm o soluțiune? Lăsați în liberul nostru arbitru și-n fața umiliațiunii ce ni se face din afară, nu veți găsi nici un român care acum, de bună inimă, ar voi să dea ceva. Vă era dar dumneavoastră ușor să ziceți: „Iată ce dăm, dăm mai

nimic", de vreme ce și mai ușor a fost domnului I. Docan să zică : „Sint în contra suprimării articolului 7". Însă ia întrebați-l dacă domnia sa ar lua asupra-și însărcinarea de a aplica votul său ! Făcându-se domnia sa ministru să vedem dacă tot ar zice că nu primește să se prefacă sau să se retragă articolul 7 din Constituțiune !

Vă mai repet, ne-am unit noi pentru că tăcerea domnului prim-ministru ne îngrijește, pentru că credem că într-o asemenea gravă cestiune guvernul este cel dintii dator să ne arate calea ! Eu judec după mine ; eu am curagiul să spun ceea ce știu, ceea ce cred că este bine, nu aștept opiniunea majorității spre a-mi forma o opinie. Ei, domnilor ! Guvernul ne zice că nu știe ce va face ; se mărginește numai a ne zice că Europa nu ne cere să dăm drepturi tuturilor izraeliților în bloc ! Înțeleg foarte bine ca domnul Brătianu să ne dea această asigurare ! Însă de ce nu ne arată pe ce se bazează această asigurare ? Alții au în cestiune altă opinie ; alții văd mari pericole, pe cari nu cutează însă a le spune !

Au domnul Voinov n-ar zice că sint vânduți evreilor acei cari ar cuteza să spună și partea periculoasă a cestiunii ? Domnia sa nu m-a pus oare în suspiciune numai pentru că am arătat oarecare îndoială în privința deosebitelor cifre ce se dau populațiunii izraelite, zicînd că din parte-mi reducțiunea este binevoitoare ?

Propunerea noastră, domnilor, nu este un *steepie chase* * pentru putere ! Este numai o încercare de împăcare între partide ; nu se cuvine, ne-am zis noi, să pasionăm țara prin luptele de partid, căci această cestiune pasionează deja țara prin sine însăși. De vreme ce guvernul nu se pronunță, nu ia o hotărîre, să ne pronunțăm noi. Noi trebuie să fim mai cu curajiu decît el ! Avem de apărât națiunea noastră, interesele noastre economice și sociale. Ne temem foarte mult că un singur partid, că un guvern care numără un mare număr de sprijinitori cari nu înțeleg gravitatea cestiunii, cari se supun mai mult inimei decît capului, ne temem ca aceștia să nu dea o soluțiune care ori să fie fatală țării, ori să nu fie primită de Europa. Ne temem să nu ne trezim într-o bună dimineată, din partea guvernului, cu această vorbă : „Ce voiți ? Ne-am luptat, am spus, am rugat, am protestat, dar Europa voiește altmintrelea și nu putem să ne punem în contra voinței Europei !” Ei bine, noi nu voim să ajungem acolo, nu voim să ajungem la această estremeitate ; voim ca națiunea, iară nu străinii să rezolve cestiunea, voim ca această voință să fie respectată de străinătate, și am convincțiunea, cu toate bănuielele ce se aruncă în contra noastră și în contra vieții noastre politice, cu toate atacurile ce se fac declarațiunii noastre, am, zic, convincțiunea că atunci cînd oameni ca domnul Dimitrie Ghica, ca domnul Boerescu, ca domnul Manolache Costache Epureanu, alătura cu domnul I. C. Brătianu, vor zice unanimi Europei : atîta putem să dăm, mai mult nu dăm, căci a da mai mult ar fi a ucide naționalitatea noastră, și aceasta nu noi o vom face ; striviți voi această naționalitate, ștergeți voi românismul de pe țărmurile Dunărei, dar noi nu o vom face-o ! (*Aplauze.*) Am convincțiunea, repet, că acest limbajiu ținut de toți oamenii cari de o jumătate de secol sint în capul acelor cari au întemeiat statul român va fi mult mai puternic, mult mai convingător decît cuvintele cele mai elocvente ale domnului Brătianu izolat ! (*Aplauze.*) Aceasta este convincțiunea mea, aceasta este rațiunea declarațiunii noastre. O mai repet, nu este

* Cursă cu obstacole (engl.).

o alianță pentru a veni la putere, nu este o jalbă pentru putere! Este o alianță pentru a salva țara. Eu știu foarte bine că durata unui minister de fuziune este de mai înainte mărginită. Dar așa și trebuie să fie! Să ție numai pînă ce trece pericolul. Aceasta este singura sa misiune. Găsiți fuziunea monstruoasă, criminală?... Dar cum, onor. domni, la 1866 nu era o crimă de a vedea în minister pe domnul Lascăr Catargi alături cu domnul Brătianu, pe domnul Mavrogheni alături cu domnul Rosetti? Atunci aceasta era bine, era natural, era patriotic, cînd se atingea numai de schimbarea unei persoane, numai de înlocuirea unui domn, și astăzi cînd se atinge de însuși bazele existenței noastre naționale noi venim să facem cestiune de partid? Cînd cerem unirea partidelor, cînd cerem ca națiunea întregă să prezide la rezolvarea grelei cestiuni, odată soluțiunea obținută, cine vă oprește pe dumneavoastră ca, după Constituantă, să formați un minister compact, omogen? Cine vă oprește să-l formați chiar în Constituantă dacă veți avea majoritatea țării? În zadar vă siliți de a ascunde pericolele cînd reforma s-ar face sub un singur partid și cu un minister exclusivist! Aceasta v-a spus-o domnul Boerescu.

Pînă se va rezolva cestiunea articolului 7, totul este în rizic; să se știe bine aceasta, căci este o cestiune dacă ștergerea articolului 7 nu poate trage multe prefaceri după sine! Iată de ce nu voim ca Constituțiunea noastră și ce am fondat prin această Constituțiune să depindă de atotputernicia unui singur partid. Iată pentru ce vă conjurăm să ne unim, să venim cu toții să scăpăm țara, nu numai de umiliațiunea Tratatului de la Berlin, dară și de pericolele cari pot naște din pasiunile, din luptele noastre politice din întru.

Pe toți vă conviem * la această unire! Cînd am făcut această declarațiune n-am voit să escludem fracțiunea! Facem numai joc de cuvinte asupra redacțiunei; am onoare să declar onorabilului domn Voinov că departe de a o esclude avem convincțiunea că fracțiunea va vota cu noi, tocmai pentru că ea se pretinde pururea persecutată! Avem convincțiunea că ea se va uni cu această declarațiune care îi asigură putința de a-și arăta forțele proprii de a alege liber și independent pe reprezentanții săi.

Domnul Voinov ne zicea: „Noi totdeauna ne-am luptat contra guvernului”...

Domnul N. Voinov: Apelez la dumneavoastră, cum m-am ales la Focșani?

V-ați ales liber, o recunosc pentru dumneavoastră în special, dară de ce azi sînt senator și nu pot fi și istoric, că v-aș spune cum cei mulți dintre dumneavoastră s-au ales de la 1866 pînă la 1877!

Mă rezum, domnilor. Afirmăm că noi cari am subscris această declarațiune nu ținem să venim la guvern, nu ținem să impunem țării un minister de coalițiune, spre a impune țării! N-am făcut coalițiune nici întru, nici afară din Senat; fiecare și-a păstrat opiniunile sale, fiecare ține la drapelul său! Dară ne-am unit cu toții sub marele drapel al binelui națiunei, ne-am unit cu toții spre a declara sus și tare că este un pericol național dacă articolul 7 se va rezolva numai de un partid. De mai înainte știm că o să fim în minoritate, cu toate acestea stăruim

* Din fr. *convier*, a invita, a angaja.

a susține această declarațiune pentru că credem că această declarațiune curînd sau mai tîrziu se va recunoaște ca o declarațiune făcută de niște oameni cari mai înainte de toate își iubesc țara și cari nu voiesc ca asupra acestei țări să cază pericole neașteptate și nemeritate de ea ¹⁸.

„Monitor”, 1879, nr. 59, p. 1749, col. 2 — p. 1753, col. 1; p. 1757, col. 1 — p. 1758, col. 2; nr. 61, p. 1822, col. 3 — p. 1824, col. 3.

NOTE

¹ Tratatul de la Berlin, între alte prevederi referitoare la țara noastră (pe care cititorul interesat le găsește în *Opere IV, Oratorie II*, partea a IV-a, passim), a cuprins în articolul 44 că deosebirea de credință religioasă și confesională nu putea fi invocată ca motiv de excludere sau de incapacitate în exercitarea drepturilor civile și politice, admiterea în servicii publice, funcții sau onoruri, exercitarea unei profesii sau crearea unei industrii în orice localitate. Libertatea de practicare a cultului urma să fie asigurată tuturor cetățenilor români, ca și străinilor, și nici o piedică nu putea fi pusă în ceea ce privește organizarea ierarhică a diferitelor comunități. Textul se încheia astfel: „Les nationaux de toutes puissances, commerçants ou autres seront traités en Roumanie sans distinctions de religion, sur le pied d'une parfaite égalité” (vezi broșura scoasă de Alianța universală izraelită, *La question juive dans les Chambres roumaines*, Paris, 1879, p. I—II).

Articolul fusese formulat la cererea reprezentantului Franței, W.H. Waddington, și de aplicarea lui era condiționată recunoașterea independenței statului român. În protocolul ședinței din 1 iulie 1878 se spunea: „La Roumanie demandant à entrer dans la grande famille européenne doit accepter les charges et mêmes les ennuis de la situation dont elle réclame le bénéfice” (*ibidem*, p. VI; vezi și *Documents diplomatiques. Question de la reconnaissance de la Roumanie*, două broșuri, Paris, 1879).

Problema modificării Constituției a provocat o stare de tensiune în țară, care răzbate și din intervențiile pasionate ale lui K. (în afara celei de față mai vezi infra p. 100, 107, 115, 129, 138, 156, 167, 181). Pentru soluționarea ei s-a simțit nevoia convocării unei Constituante; dificultatea a apărut în primul rînd în definirea acestei populații alogene. Dacă pentru cei născuți și crescuți în țară, adică pentru evreii români, naturalizarea se făcea fără dificultate — cum cititorul poate constata din cererile adresate Adunării și pe marginea cărora se pronunță adesea și K. (vezi de exemplu p. 318) —, pentru mii de persoane fugite din calea pogromurilor din vecinătate, acei *heimatlos*, indigenatul nu se putea acorda la fel de lesne.

După dezbateri furtunoase articolul 7 a fost sancționat de domn la 13 octombrie 1879 și prevedea că diferența de credință religioasă nu putea forma obstacol în obținerea drepturilor civile și politice. Străinii, indiferent de religie, „supuși sau nesupuși unei protecții străine”, puteau obține naturalizarea în următoarele condiții:

— adresau o cerere guvernului arătînd meseria și averea pe care o aveau și după 10 ani primeau naturalizarea,

— beneficiau de scutire de stagiul cei care creaseră o industrie în țară, ca și cei născuți din părinți trăitori în România și care nu se bucuraseră de supușenie străină. Naturalizările se făceau prin lege și individual.

În mod excepțional urmau să fie naturalizați în bloc cei ce luptaseră în războiul pentru independență.

Soluția la care au ajuns românii nu a putut întruni azeziunea tuturor; și ne gîndim nu numai la spiritul partizan cu care a fost apreciată de unii (vezi așa Joseph Berkowitz, *La question des israélites en Roumanie*, Paris, 1923, p. 453 și urm.), ci chiar la o mare putere ca Germania, care a adăugat încă o condiție pentru recunoașterea independenței României, aceea de a se rîscumpăra construirea căilor ferate de la consorțiul falimentar Strusberg (vezi detalii în *Opere IV, Oratorie II*, partea a III-a, p. 116 și urm.).

² Vezi p. 448, regestul nr. 16.

³ Manolache Costache se opri la conținutul articolului 129 din Constituție: „Adunările cele noi proced în acord cu domnul la modificarea puncturilor supuse revizuirii”, arătînd că această acțiune trebuia întreprinsă nu de un singur partid, ci în „viitoarele Camere de revizuire să fie reprezentată țara întreagă”. Era un reproș indirect adresat liberalilor, care, fără să consulte țara, acceptaseră hotărîrile defavorabile ale Tratatului de la Berlin.

⁴ Vezi mai mult în *Opere IV, Oratorie II*, partea a IV-a, passim.

⁵ P. Carp a fost ministru în guvernul Lascăr Catargiu între 30 ianuarie și 4 aprilie 1876 la culte și instrucțiune publică. Vorbele însă le-a rostit în timpul cînd a deținut portofoliul externelor în guvernul Manolache Costache (20 aprilie — 18 decembrie 1870).

⁶ Pentru coaliția de la Mazar pașa vezi *Opere IV, Oratorie II*, partea a IV-a, p. 132 și urm., nota 1.

⁷ „România liberă” a apărut între 15 mai 1877 și 14 iunie 1889. Al. Zub admite totuși că la început această foaie a fost inspirată de K. (vezi *Mihail Kogălniceanu, 1817—1891, Biobibliografie*, București, 1971, p. 455).

⁸ După broșura tipărită de Alianța universală izraelită citată mai sus numărul lor se ridică la 256 000 de persoane.

⁹ Vezi *Opere IV, Oratorie II*, partea a II-a, p. 225 și urm.

¹⁰ Adică făptuitorii loviturii de la 2 mai 1864, oamenii domnitorului Cuza.

¹¹ Acest amendament s-a prezentat sub forma următoarei moțiuni: „După declarațiunea deja votată de Corpurile legiuitoare că este loc de a se proceda la revizuirea articolului 7 din Constituțiune.

Și în ajunul de a pași la îndeplinirea ultimelor formalități pentru ca această declarațiune să dobindească autoritatea sa constituțională definitivă,

Senatul

se crede dator către Constituțiune, al căreia el a fost pururea credinciosul apărător, de a rosti cele următoare:

1. Revizuirea Constituțiunii este o lucrare importantă în viața tuturor popoarelor. Revizuirea Constituțiunii noastre înfățișează o importanță excepțională în urma evenimentelor europene, cari au transformat starea politică a României în mijlocul gravelor împrejurări în care țara se află încă și în fața feluritelor interese ce sînt atinse prin modificarea sau suprimarea articolului 7 din Constituțiune.

2. Această revizuire trebuie dar de mai nainte a fi înconjurată de toate garanțiile cerute de Constituțiune și de un lăminat patriotism.

3. Principalul din aceste garanții este punerea națiunii, a tuturor partidelor și grupurilor politice din țară în pozițiunea de a putea, liber și independent, a-și alege mandatarii în viitoarele Camere de revizuire.

4. Această asigurare datorită liberei expresiuni a votului nu se poate avea decît fiind în capul guvernului un minister compus de reprezentanții deosebitelor partide politice din țară.

5. Cu un asemenea minister și în asemenea condițiuni, națiunea a procedat la facerea Constituțiunii din 1866 și astfel acestui fapt că pactul nostru fundamental a fost nu expresiunea unui partid, ci o lucrare națională, la care a luat parte toate partidele politice sub conducerea unui guvern format din reprezentanții acestor partide, acestui mare fapt se datorește respectul ce națiunea română păstrează pentru această Constituțiune și pacinica ei funcționare în timp de 12 ani.

6. În asemenea condițiuni și cu un asemenea minister se cuvine dar a se face și revizuirea acestei Constituțiunii, care iarăși trebuie să fie rezultatul liber și neîmpiedicat al vieții națiunilor, iar nu expresiunea a unui singur partid condus de un minister exclusivist.

7. Numai înconjurată cu asemenea garanții făcîndu-se viitoarele alegeri, Camerele de revizuire vor putea proceda la marea lucrare cu o deplină autoritate morală.

Numai astfel ele vor putea rezolva problema împăcării principiului cerut de luminele secolului, acela al egalității politice fărăosebire de religione, cu interesele naționale, sociale și economice ale țării, cari au același drept la îngrijirea și la apărarea legiuitorului. Numai astfel lucrarea Camerelor de revizuire, fiind făcută în condițiuni de înaltă legalitate, de încredere și de pace, va fi din început bine primită de țară și va găsi în străinătate acea binevoitoare aprobare care se dă pururea actelor ce reprezintă voința sinceră și lăminată a unei națiuni întregi.

Senatul, rostind în fața țării și a tronului aceste principii, înaintea dizolvării sale de drept, potrivit articolului 129 din Constituțiune, crede a împlini o ultimă și mare datorie de constituționalism’.

Moțiunea era semnată de Dimitrie Ghica, Manolache Costache, Mihail Kogălniceanu, Gh. Gr. Cantacuzino, Vasile Boerescu, Al. Orăscu, Ion Strat, Menelaos Ghermani, D.P. Vioreanu, C. Sillon, A.T. Zisu, Hermeziu. A fost respinsă de Senat cu 32 de voturi împotriva și 20 pentru. La întrebarea vicepreședintelui Senatului, Dimitrie Ghica, dacă votul cu privire la articolul 7 să se dea pe loc sau în ziua următoare, K. a spus: „Domnule președinte, după regulamentul pe care l-am făcut în privința cesțiunii acesteia, s-a decis că la a doua citire se poate* discuta fiecare și vota în urmă declarațiunea de revizuire a Constituțiunii. Pînă acum s-a discutat și votat cesțiunea prealabilă, cesțiunea ministerială, cum i s-a zis. Acum avem să discutăm propunerea majorității și minorității și opiniunea domnului Boerescu relative la revizuirea Constituțiunii; prin urmare, nu putem face votul astăzi asupra declarațiunii de revizuire a articolului 7”. (Cf. „Monitor”, 1879, nr. 59, p. 1753.)

* Citește: să poată.

¹² În adevăr, Gh. Missail, cu adevărată logoree, se apropiase de tribună; „această unealtă sacră”, rostind o poliologie cuprinsă în 83 de coloane de „Monitor”, probabil unul din cele mai lungi discursuri rostite în Adunarea României (în ședința din 7 martie 1879, „Monitor”, 1879, nr. 55, p. 1 613—1 640).

¹³ N. Voinov se scuzase pentru îndrăzneala de a se amesteca „în această luptă de titani politici”, dar pretenția diferiților fruntași politici de a participa la un guvern de coaliție i se părea neîntemeiată. Analogia cu situația din 1866 era forțată, căci atunci se elabora o Constituție, în vreme ce acum era vorba doar de modificarea unui articol din acest act.

Și N. Voinov persiflase puțin aceste tendințe spre fuziune observînd: „Dar dacă se va întimpla ca la influența morală captușită cu influența onorabilului domn Boerescu, care știți cum este, căci a întrebuițat-o pe față în alegerile trecute (*ilaritate*), aliată și cu influența autoritară a onorabilului domn Kogălniceanu (*aplauze*), cu aceste trei influențe, ministerul cu influența morală, alții cu influența materială bine simțită (*aplauze*) și alții cu cea autoritară...”. Și urmase nelindurător: „Știu că aveți să jucați *au plus fin*. (*Aplauze.*) Și o să căutați să vă eliminați unii pe alții, precum ați făcut totdeauna cînd ați venit cualizați”.

Îi implicase apoi patetic pe K.: „Eu azi mă adreseză la cel mai mare om politic, la șeful partidului liberal din Moldova, la domnul Kogălniceanu, omul Moldovei, și-l întreb de ce n-a pus domnia sa stăruință ca toți șefii partidelor care-i văd subscriși în acea propunere să-i fi unit cu domnia sa și în cestiunea de principiu să fi format majoritatea și să fi răsturnat pe guvern... Dumneavoastră ziceți că voiți să formați un minister în care să intre toate celebritățile din toate partidele, împreună cu domnul Brătianu, ca să fiți cu toții responsabili... la ce?”

Apoi N. Voinov dresase un tablou foarte plastic: „Domnul Brătianu este liberal, domnul Manolache Costache este conservator, iau aceste nuanțe ca mai extreme, căci domnul Kogălniceanu este liberal național, cam autoritar, dar totuși liberal, domnul Boerescu este din centru și toate persoane în opozițiune de principii. Dar, pentru Dumnezeu, să nu punem țara la acest spectacol de jucărie, de a vă elimina unii pe alții”.

¹⁴ I. Strat, numindu-l pe Voinov, spusese că „reprezintă un partid care se numește fracțiunea, care fracțiune sub scutul guvernului actual face tot ce pofteste în Moldova și are imensul avantajul că nu are nici o răspundere”.

¹⁵ Vezi *Opere* III, *Oratorie* I, partea I, p. 25 și urm.

¹⁶ Vezi mai mult în *Opere* IV, *Oratorie* II, partea I.

¹⁷ Totuși K. „a dus-o” cu cei doi în formațiunea constituită la 16 noiembrie 1868. Despre avaturile acestei colaborări vezi *Opere* IV, *Oratorie* II, partea a II-a.

¹⁸ Vezi nota 1 și infra. De asemeni analiza pertinentă făcută de B. Berceanu în articolul *Modificarea din 1879 a articolului 7 din Constituție*, în „Studii și materiale de istorie modernă”, VI, 1979, p. 67 și urm.

*Pledoarie pentru discutarea grabnică a raportului privind construcția liniei ferate Mărășești — Buzău**

Pe cît știu, domnule președinte, raportul¹ în privința căiei ferate Buzău—Mărășești este gata și aș ruga, dacă consimte și onor. Senat să se ia imediat în dezbateri.

Domnul Dimitrie Pișca: Domnilor, un proiect de atita importanță să se dezbată imediat, cred că nu va fi prudent, mai cu seamă că regulamentul nostru se opune, căci el zice să se tipărească ca să-l studiem cu aprofundare și să-l dezbatem cu maturitate, fiindcă o secțiune abia azi a putut să discute și să voteze acest proiect după o lungă dezbateră.
Prin urmare, să ni se lase timpul material prescris de regulament ca să-l putem studia și să ne pronunțăm în cunoștință de cauză.

Domnilor senatori, calea ferată Mărășești—Buzău este studiată și cunoscută încă din ziua cînd am votat marea linie a căilor ferate de la Ițcani la Virciorova; ea a figurat chiar în concesiune. Fiecare a studiat-o,

* Ședința din 10 martie 1879. Senatul României.

a experimentat-o mai cu osebire cînd eram în rezel și în toate zilele ziceam, cînd vedeam că aleargă monitoarele turcești pe lingă podul de la Bărboși : a ! de ce n-avem linia Mărășești—Buzău ?

Cestiunea este studiată de cînd s-a făcut Unirea, este în simțul fiecăruia și trebuința țării întregi o reclamă a se înființa cît mai neîntîrziat. Fiecare știe că trei luni de zile primăvara și toamna n-avem comunicațiune deloc între o parte a României și cealaltă, acesta e cel mai bun studiu decît toate.

Replică lui Vasile Boerescu.²

Domnilor senatori, recunosc o parte din temeiurile espuse de onor. domn Boerescu, însă dumneavoastră veți recunoaște asemenea cum că noi care sîntem de dincolo de Milcov studiem de la 1868 această linie. N-o dați, domnule Boerescu, Ministerului Lucrărilor Publice, permiteți-mi să vă spun, ci o dați Moldovei și României întregi.

Nu socotiți că fac o reclamă electorală, nici o reclamă provincială. Acesta este un drum de fer care trebuia de mult făcut și a cărui necesitate s-a simțit și experimentat de toți aceia cari au văzut primejdiile prin care am trecut în timpul rezelului și toți acei care știu că a pleca de la Ițcani și pînă la Buzău este a trece prin felurimi de zdruncinări și întîrzieri, care prejudiciază transportul persoanelor, comerțul și chiar administrațiunea țării. Aceasta e o cale ferată reclamată de interesele țării întregi și mai ales de cei de peste Milcov. Cererea domnului Boerescu n-ar face decît a întîrzia încă pentru un an punerea în aplicare a acestei legi.

Rog dar și pe opoziție și pe sprijinatorii guvernului de a vota eu o oră mai nainte această lege, dezbrăcînd-o de orice teorie guvernamentală și avînd în vedere numai importanța care o are această construcțiune prin utilitatea și efectele ei binefăcătoare țării³.

„Monitor” 1879, nr. 62, p. 1870
col. 3; p. 1871, col. 3 — p. 1872,
col. 1.

NOTE

¹ Raportul, prezentat de M. Ghermani, stabilise, prin votul unanim al delegaților celor cinci secții, „declararea utilității publice și construirea calei ferate Mărășești — Buzău”. Se exprima și dezideratul ca linia să treacă mai aproape de orașe.

² V. Boerescu discutase pe marginea articolului 12, care stabilea un prim buget de nouă milioane, urmînd ca pentru cheltuielile suplimentare să fie cerută autorizația Corpurilor legiuitoare. Or, el considera că aceasta înseamnă a autoriza guvernul să depășească suma de nouă milioane. Ceruse de aceea studii prealabile și un buget stabil.

³ Proiectul a fost primit cu 34 de voturi pentru și trei împotriva.

*În favoarea cererii de naturalizare a francezului Alphonse Lebiez**

Domnilor senatori, cu ocaziunea unei împămînteniri mai deunăzi am declarat că nu voi mai vota nici o împămîntenire, fiindcă cred că legea de împămîntenire actuală este defectuoasă; votînd azi pentru

* Ședința din 10 martie 1879. Senatul României.

domnul Lebiez¹ nu cred că lipsesc îndatorirea ce am luat, pentru că înțelegeți că cu domnul Lebiez se îndeplinește numai o formalitate, căci domnia sa deja a devenit român, urmînd regimentul și făcîndu-și datoria ca ceilalți români pe cîmpul de război din Bulgaria².

„Monitor”, 1879, nr. 62, p. 1 873, col. 2.

NOTE

¹ Alphonse Lebiez (3 noiembrie 1829 — martie 1884) fusese elev al Școlii de medicină de la Angers (Franța), fără a o absolvi. Coleg cu Carol Davilla, care l-a adus în țară în 1861 ca medic militar; director al muzeului Școlii de anatomie din București. Își trece licența în 1863, cînd obține și dreptul de liberă practică. În momentul solicitării indigenatului era căsătorit cu o pămînteancă și lucra în Dobrogea. În 1881 și-a trecut doctoratul cu teza *Studii asupra diserțiilor răniri articulare*. Vezi pentru el V. Gomoiu, *Repertor de medici, farmaciști, veterinari* . . . , I, București, 1938, (sub voce) și *Adaos* la vol. I, București, 1941 (sub voce).

² Indigenatul a fost votat în unanimitate de Senat.

*Se pronunță pentru proiectul de lege care prevedea baterea monedelor de argint de cinci lei **

Domnilor, vă mărturisesc că sînt profan în tot ce se atinge de cestiunea monetară¹, dară acolo unde nu sînt profan este aceasta, că trec în toate zilele pe dinaintea *hotelului de monedă* și văd că se îmbunătățește prin adăogiri de clădiri. Mi-aduc aminte că la 1869 am fost acolo, cînd fabrica moneta de aur și argint și l-am văzut că era într-o stare foarte bună. Socot că domnul ministru de finanțe nu va voi să renunțe la acest început, ca să fie perfecționat, ca să putem bate moneta noastră în bănăria noastră, mai ales că este un cîștig, și acest cîștig s-ar putea întrebuița tot pentru îmbunătățirea acestei bănării din țară.

Pentru ce s-a făcut acest *hotel de monedă*? Pentru ca să stea în el doicele și copiii? Ca să vină Dumnezeu știe cine și să-l prefacă în școală de arte și de copii? Nu este mai bine să avem acest stabiliment în stare de a produce? Apoi este o înlesnire chiar pentru particulari. Sînt oameni cari au argintării vechi, pentru ce să nu le transforme în monedă?

Astăzi sîntem liberi și independenți. Vedem state mai mici decît noi că au monetăria lor proprie; de ce să nu avem și noi? Rog pe onor. domn ministru să ia în considerațiune această cestiune.

Mai nainte am avut mari greutatea a bate moneta pentru că suzeranul nostru ne tăgăduia acest drept² și la 1870 ne cerea ca să nu fie imaginea domnitorului nostru, ci să fie numai armele țării. Acuma sîntem independenți. Avem bănăria noastră, avem și un cîștig dacă vom bate monedă aici.

De aceea rog pe onor. domn ministru³ ca baterea acestor piese de 5 franci să se facă în țară și în folosul țării.

* Ședința din 13 martie 1879. Senatul României.

Cere explicații în legătură cu articolele 4 și 5 ale proiectului⁴.

Domnilor senatori, eu iarăși vă mărturisesc că sînt profan în această cestiune, nu vorbesc nici în favoarea articolului 4, nici în favoarea amendamentului, decît vreau numai atît să știu, dacă acest amendament ori articol nu va prejudeca cestiunea articolului 5?

Replică lui Dim. A. Sturdza⁵.

Onor. domn ministru de finance foarte bine a făcut că a venit și a înfățișat cestiunea din punctul de vedere practic și ne-a dat chiar date întru aceasta, ca un special.

Domnilor, sînt însă cestiuni unde mintea nu raționează așa de departe; în asemenea cestiuni este inima care antrenează. Avem *otelul* nostru *de monedă* și brigăzi întregi de lucrători; nu ajung acești lucrători sau acel stabiliment? Vom mai spori, dar cu chipul acesta vom face în țară o instituțiune care nu se poate face în tot minutul.

Onor. domn ministru ne zice că baterea sumei propusă prin proiect se va face mai iute în străinătate și chiar precizează și termenul; însă domnilor, avem o experiență de 10 și 15 ani că termenile se pun pe hîrtie, dar că ele nu se respect, astfel că dintr-o lună și jumătate se va face poate 4 și 5 luni. Pentru ce dar să se facă în străinătate? Însuși domnul ministru ne-a mărturisit că fabricarea în țară costă mai puțin cu aproape doi la sută. Pentru ce dar cu acești doi la sută să nu îmbogățim bănăria noastră? Dar se va zice că va mai trebui ceva, țara va mai cheltui. Domnitorii noștri cei vechi, săraci cum erau, aveau bănăria lor, în Tirgoviștea ori Suceava; onor. domn ministru, care este un savant în această materie, știe că se bătea monedă în țară. Noi am cheltuit milioane, putem să mai cheltuim ceva ca să avem în țară, în București, bănăria noastră. Iată, domnilor, pentru ce rog pe domnul ministru, căruia-i mulțumim pentru lămuririle ce ne-a dat, să primească ideea care a venit de la amicii guvernului de a se bate moneda în țară; și pentru aceasta nu cred că putem fi bănuți, pentru că găsim această idee bună, patriotică și măgulitoare simțămîntului ce are toată țara⁶.

„Monitor”, 1879, nr. 66, p. 1742, col. 2; p. 1743, col. 1, 3 — p. 1744, col. 1.

NOTE

¹ Se discuta proiectul de lege „pentru baterea monedelor de argint în bucăți de 5 lei”. Guvernul era autorizat să bată pînă la 20 de milioane de lei (din rublele aflate în depozit) monede în greutate de 25 g cu titlul 900.

² Vezi *Opere* IV, *Oratorie* II, partea a III-a, p. 31 și urm.

³ D.A. Sturdza ceruse ca amendamentul care prevedea ca moneda să se bată în bănăria națională să fie depus după discutarea articolului 5, care lăsa la latitudinea ministrului „a contracta cu o bănărie de primă ordine...”.

K. a replicat: „Primiți dorința noastră și vom pune amendamentul unde voiți”.

⁴ Articolul 4 prevedea că monedele vor avea pe față efigia domnitorului, iar pe revers armele țării. La trei luni după intrarea în tezaur a cinci milioane din noua monedă cele de argint aflate în circulație ale Uniunii monetare latine se demonetizau.

Articolul 5 stipula că sub raportul confecționării noile monede reprezentau 5% din valoarea rublei.

A.T. Zisu și D. Pișca făcuseră un amendament pe marginea celor două articole cerind ca demonetizarea să se producă la 15 zile după intrarea legii în vigoare. În acest timp statul era obligat să primească la casierile sale rubla la cursul de 3,70, dînd în schimb monedă româ-

nească. Pentru această operație guvernul era autorizat a emite bonuri de tezaur în valoare de cinci milioane de lei, achitabile la punerea în circulație a noilor monede.

⁵ La articolul 5 se depusese un amendament care specifica în mod expres că „ministrul de finanțe va executa baterea acestor monede în țară la ospelul de monedă ce posedăm”.

D.A. Sturdza spusese că monetăria națională nu poate bate decît 2,5 milioane de franci pe lună. Apoi cursul rublei era variabil. A realiza lucrarea în țară i se părea riscant și de aceea ceruse efectuarea operațiilor la Bruxelles, unde aveau să se realizeze în două luni și se „dobîndea crezămînt internațional”. Costul ar fi fost de 2,7/8%, în vreme ce la noi s-ar fi ridicat la 3,71%. E adevărat că transportul ar fi ridicat cheltuielile pînă la un plus de 150 000 franci dacă se realizau în străinătate, dar banii n-ar fi stat imobilizați timp de opt luni de zile. Apoi în acest răstimp bănăria n-ar fi stat degeaba, căci începea să bată moneda de aramă.

⁶ K. depusese amendamentul următor: „Ministrul de finanțe va executa baterea acestei monete în țară la ospelul de monedă al statului”. D.A. Sturdza ceruse ca în loc de „ospel de monedă” să se spună „bănăria țării”. K. replicase: „Redactați articolul cum veți voi, eu susțin ideea”. Amendamentul fusese primit.

Proiectul în întregime a fost acceptat cu 25 de voturi pentru și două împotriva.

*Raport și intervenții la proiectul de lege prin care
„Societatea academică română devine institut național”
sub numele de Academia Română**

Domnilor senatori,

Proiectul de lege prin care Societatea academică română se declară de institut național, sub denumirea de *Academia Română*¹, prezentat în deliberarea Senatului cu domnescul mesagiu nr. 446 și votat de onor. Adunare [a] deputaților în ședința din 27 februarie 1879, secțiunile Senatului luîndu-l în cercetare, toate l-au admis în unanimitate, numind delegați :

Secțiunea I pe domnul D. Em. Filipescu
„ II pe subscrisul
„ III pe domnul Al. Orăscu
„ IV pe domnul Șt. Șendrea
„ V pe domnul C. Bantaș,

cari intrunindu-se în ziua de 21 martie curent, în număr de patru membri, fiind absente domnul Al. Orescu, și considerînd că Academia Română de la înființarea ei a mers dezvoltîndu-se și progresînd, astfel încît astăzi România întreagă vede cu mindrie că marea idee de care au fost inspirați ai ei fondatori a pătruns adînc în viața de cultură a națiunii și prin acest proiect de lege se face un fapt adevărat național, căci și-a legitimat pe deplin dreptul de existență și la protecțiunea din partea statului.

Pe aceste considerente, comitetul delegaților l-a admis în unanimitate și vine prin subscrisul a vă ruga să binevoiți a-l vota și dumneavoastră. Raportor, Kogălniceanu.

Lege pentru Academia Română

Articolul 1. Societatea academică română, instituită prin decretul domnesc nr. 1 246 din 26 august 1867, se declară institut național cu denumirea *Academia Română*.

Ea-și are reședința în capitala României.

* Ședința din 21 martie 1879. Senatul României.

Articolul 2. Academia Română are de scop cultura limbii și a istoriei naționale, a literelor, a științelor și frumoaselor arte.

Articolul 3. Academia Română este și rămâne persoană morală și independentă în lucrările sale de orice natură.

Ea singură se organizează, [i]și face reglemente și-și administrează averea și prezintă și viitoarele.

Articolul 4. Statul face Academiei Române o dotațiune anuală fixă de 30 000 lei, care se va înscrie în bugetul statului.

Din această sumă o parte va fi pururea afectată de către Academie la acordarea a două premii, unul științific și altul literar, purtând denumirea de : premiul *Lazăr*, premiul *Heliade Rădulescu* ; fiecare premiu va fi cel puțin de cinci mii lei.

Articolul 5. Pentru a-și construi și a-și avea localul său propriu, guvernul cedează Academiei Române terenul din fața Universității, la capul despre răsărit al Grădinei botanice, latul 26 și lungul 48 metri.

Articolul 6. Academia Română întreține relațiunile sale cu guvernul prin Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice.

Această lege s-a votat de Adunarea deputaților, în ședința din 27 februarie 1879 și s-a adoptat cu majoritate de *șaptezeci* voturi, contra *două*, fiind și *două abțineri*.

Vicepreședinte, Hasnaș.

(L.S.A.D.) Secretar, V. Calcantraur.

Replică lui Vasile Boerescu².

Domnilor, să-mi permită onor. domn Boerescu a-i spune că n-a cumpănit bine importanța *Academiei Române* și menirea ei. Apoi care este instituțiunea care vreodată poate să fie în fața *Universității* mai mult decât *Academia Română*? Să fie oare Grădina botanică? Rog pe domnul Boerescu să se gândească dacă este cu putință ca Grădina botanică să rămână acolo pe bulevard, în piața publică! În toate orașele din lume grădinile botanice se fac într-un foburg, pe un loc mai prețios, cum este la Paris *Jardin des Plantes* cu zidărie primpregiur.

Venim acum la Academie.

Apoi în Franția Academia unde s-a zidit? Locul cel mai frumos s-a dat Academiei.

Asemenea și la Berlin, asemenea și la Viena. Ei, care loc putem noi să dăm mai bine decât acesta? Mai ales că de acest loc este legată tradițiunea școlii românești.

Dar se zice că se strică locul. Eu nu văd aceasta, ci, din contră, cred că se dă acestui loc adevărata sa destinație, în locul acelei Grădini botanice care se poate muta în altă parte spre a prospera mult mai bine.

Și rog tocmai pe onor. domnul Boerescu, care e unul din decanii Universității, ca să sprijine acest proiect.

Din nou în replică cu același³.

Eu cred, domnilor, că onor. domn Boerescu [i]și va retrace propunerea cînd [i]i voi spune că dumneavoastră, de nu mă înșel, ați hotărît a se pune pe acest loc statuiele lui *Heliade* și a lui *Lazăr* și cînd îi voi mai spune că la extremitatea despre apus a acestui loc se poate foarte bine pune edificiul *Ateneului*, pentru care există un fond.

Aceste două edificii, al *Academiei Române* și al *Ateneului*, avînd statuiele lui *Heliade* și *Lazăr* între ele și la mijloc un alt edificiu pentru muzeu, ar armoniza foarte bine în fața Universității.

Citește un amendament la articolul 5.

Iată amendamentul :

Articolul 5 se va redacta așa :

Articolul 5. „Societății academice se va da un loc de către stat pentru clădirea unui edificiu al său, care se va otări printr-o anume lege”.

Delegații mențin articolul cum este în proiect și resping amendamentul. Ei se întemeiază pe punctul acesta mai ales că tocmai spre a consolida mai mult Societatea academică și totdeodată spre a face ca locul acesta să nu primească o altă destinațiune, care ar fi mai nepotrivită cu acest loc, de aceea a menținut articolul din lege ⁴.

„Monitor”, 1879, nr. 68, p. 1802, col. 1—3; p. 1803, col. 1; p. 1804, col. 1.

NOTE

¹ Vezi *Académie de la République Socialiste de Roumanie, 1866—1966*, București, 1968 (lucrare colectivă).

² V. Boerescu luase cuvîntul pe marginea articolului 5 și spusese că nu se știe dacă Academia are fonduri îndeajuns spre a ridica un local care să se armonizeze din punct de vedere arhitectural cu clădirile din jur. Apoi însemna „clontirea” unui loc, înct era mai înțelept să se studieze un plan general de construcție privind sistematizarea acestui cartier al capitalei.

³ V. Boerescu spusese că nu are nimic cu Societatea academică în sine, „din care fac parte negreșit toți oamenii cei mai învățați, toate ilustrațiile din țară”, ci numai cu terenul pe care urma să se ridice edificiul ei. Academia avea să fie „eclipsită, strivită, prin marele edificiu al Universității”.

⁴ Amendamentul a fost acceptat. Proiectul în total a fost primit cu 33 de voturi pentru și două împotrivă.

*Discurs la proiectul de lege care modifica unele clauze ale convenției pentru joncțiunea căilor ferate româno-austriece**

Fac întrebare domnului ministru de externe, să binevoiască a-mi spune dacă această convențiune ¹ este numai astfel cum se vede prin cuprinsul său, sau va mai urma și o altă convențiune...

Domnul I. C. Brătianu, ministru președinte: Domnul Kogălniceanu ne întrebă dacă după această convențiune va mai veni și o alta. Dacă va mai veni și o altă convențiune, cred că nimic nu va putea opri pe domnul senator de a o dezbate și a o respinge sau a o primi.

Deși cuvintele onor. președinte al Consiliului de Miniștri sînt sibiline, însă prin concluziunea din urmă ne zice că cine mă oprește că dacă va mai veni și o altă convențiune să votez contra ! Declar dar că dacă va mai veni și o altă convențiune voi vota contra ei și o voi combate cît voi trăi.

Domnul I. C. Brătianu, ministru președinte: Onor. domn Kogălniceanu a zis că cuvintele mele au fost îndoioase. Eu am zis numai că, cînd va veni o altă convențiune, atunci vom vedea ce avem de făcut.

* Ședința din 22 martie 1879. Senatul României.

Cer cuvîntul !

Domnul vicepreședinte: Domnilor, am ajuns a avea numai dialoguri. Domnul Leca are cuvîntul.

Eu nu am vorbit, am făcut numai o simplă întrebare.

În replică cu ministrul de externe, Ion Cîmpineanu.

Domnilor senatori, am ținut să pun întrebarea făcută și aceasta ca o măsură profilactică, adică pentru că nu aş dori să se zică mai târziu că ceea ce se va propune ar fi consecința a ceea ce deja s-ar fi votat ! Iată pentru ce am făcut această întrebare !

Onor. domn ministru de externe apărînd proiectul său a făcut apel la memoria mea spre a vă demonstra că această cestiune ține de doi ani de zile. Da, așa este, apoi tocmai pentru că afacerea se prelungește de doi ani de zile, tocmai pentru aceea trebuie să ne deschidem ochii astăzi, cînd avem să dăm soluțiunea acestei cestiuni ! Tocmai fiindcă această cestiune ține de doi ani de zile, eu am datoria nu numai să vorbesc, ca unul ce am luat parte la tratarea cestiunii, dar și de a fi consecuent cu actele săvîrșite de mine ca ministru.

De aceea, de mai nainte declar că la întîia citire a acestui proiect am felicitat pe domnul președinte al consiliului despre succesul său zicîndu-i : slavă Domnului, bine că s-a isprăvit odată cu această cestiune ! În adevăr, ceea ce ați dobîndit prin această convențiune este ceea ce am susținut și eu ca ministru. În adevăr, cestiunea înfățișa multe greutăți și deși ea este dezlegată cu mari concesioni, însă ea totuși prezintă o mare scădere din pretențiunile ce ni se făceau mai nainte.

Iată cum s-a petrecut lucrul. Vă aduceți aminte că atunci cînd s-a înfățișat pentru prima oară proiectul de lege pentru unirea căilor noastre ferate cu căile ungare sub conservatori ² ni se propunea o linie de cale ferată prin Munții Buzăului ! Mai pe urmă această linie prin un alt proiect s-a propus a se muta pe la Predeal. Această linie găsind în țară mari împotriviri, guvernul Austriei ne propuse ca acea cale ferată, adică Ploiești—Predeal, să se construie de o societate găsită și subvenționată de guvernul austriac ; într-alte cuvinte, acest guvern se îndatora să ne facă calea ferată de la Ploiești pînă la Predeal. Vă aduceți aminte că în fața acestei propuneri noi, opozițiunea liberală, am zis că nu putem accepta această propunere, oricît de avantajoasă se înfățișa la prima vedere, pentru că voiam să fim stăpîni în țara noastră, să fim liberi, să exploatăm linia cum vom voi noi, fără ca să se amestece străinii în dirigerea liniei, în regularea tarifelor ei. Această opiniune a partidului liberal a găsit majoritate în Camera conservatoare ; conservatorii s-au unit cu noi și așa am respins propunerea guvernului ungar ! Însă linia s-a otărit totuși a se construi cu banii țării și, precum știți, construcțiunea s-a acordat domnului Crawley.

Din necontenitele lupte de partid, atacurile pasionate și acuzațiunile ce au intervenit în această afacere, acei ce au votat concesiuinea au dobîndit numele de crawliști, zicîndu-se multe în contra lor. Dar faptul pozitiv este că din aceste cauze construcțiunea s-a prelungit pînă la declarațiunea rezbelului. Astfel, calea ferată Ploiești—Predeal n-a fost construită în termenele prevăzute prin convențiunea încheiată cu guvernul austro-ungar. De acolo s-a născut un conflict între noi și statul vecin, care s-a

prelungit și sub guvernul prezidat de domnul Manolachi Costachi Epureanu și sub președinția domnului Brătianu³.

Guvernul ungar văzînd în neexecutarea liniei Ploiești—Predeal o neîndeplinire a convențiunei, care cum este știut zicea că punctele Virciorova și Predeal să se deschidă în aceeași zi, a venit la măsura extremă de a nu consimți la deschiderea joncțiunei Orșova—Virciorova, deși ea este de atîta timp gata. Între ambele linii este ridicată numai o șină; aceasta se așază numai cînd vreun personagiu mare este să treacă, cum a fost de exemplu cu principele de Waldek.

Astfel, linia noastră București—Virciorova este, de mă poci astfel esprima, secuestrată! Toată presa austriacă, toți oamenii oficiali ai Austriei rîd de această pedică a unei comunicațiuni internaționale.

Comerțiul austriac mai cu deosebire suferă. Spre a pune un capăt unei asemenea stări de lucruri atît de anormale, am fost la Viena în luna lui iulie 1877; și, ca să arăt buna-voință a noastră de a ține angajamentele noastre, am zis aceasta: „Războiul ne-a împiedicat de a construi calea ferată, pretutîndea războiul este un caz de forță majoră, cu toate acestea noi vom a merge înainte cu lucrările, însă n-avem bani; înlesniți-ne să găsim bani și vom găti calea ferată”.

Acest limbajiu l-a ținut și domnul Bălăcianu. Spre a ajunge la o soluțiune am avut alți trimiși anume lîngă guvernul ungar. Între aceștia au jucat un rol mare domnu[1] Sturdza, care s-a oferit de a ne împăca după anume instrucțiuni ale guvernului român. Dumnealui ducîndu-se la Viena a dat baronului Schwegel un memoriu ce reprezenta o proprie opiniune a sa, deosebindu-se aceasta de instrucțiunile date. Guvernul austro-ungar susținînd că memoriul dat de domnul Sturdza reprezintă însăși opiniunea guvernului român, iar domnul Sturdza stăruind a zice că acest memoriu nu reprezintă decît o opiniune proprie a sa, din aceasta a urmat că neînțelegerea între guvernul ungar și între noi a rămas tot în starea nehotărîtă. Guvernul ungar ne acuza că noi am lipsit îndatoririlor noastre internaționale, negătînd la timpul fixat linia Ploiești—Predeal, și dar ne reclama mari despăgubiri.

Noi, din parte-ne, opunem rezelul ca cauză de forță majoră. Și dar ziceam: „Am devenit stat independent”; ei bine, să facem ca statele independente, să alegem între împărați, între capetele încoronate un suveran, nepărtinitor, carele ca mare *arbitru* să judece conflictul dintre noi, și dacă acesta va hotărî că noi sîntem vinovați, ei bine, vom plăti la ceea ce sîntem osîndiți.

În adevăr, pretențiunile guvernului unguresc erau exorbitante: ni se cerea să răspundem nu numai sumele care reprezintă interesele capitalului pus de compania Staatsbahn austriacă în pregătirea liniei Arad—Virciorova, dar și dobînda capitalului întrebuițat în linia Brașov—Predeal!

La aceasta noi ne mărgineam a răspunde: dacă vom fi osîndiți, vom plăti și vom plăti pînă la o para.

Nici așa nu am putut obține de a se deschide joncțiunea Orșova—Virciorova!! În tot acest lung interval guvernul ungar, să se înțeleagă bine, nu guvernul austro-ungar, nu a zis un cuvînt despre tarife; cerea numai să se modifice convențiunea încheiată între domnul George Cantacuzino și între contele Zicky, în calitate de miniștri ai lucrărilor publice, unul al României și celalt al Ungariei.

Și dar ni se propunea ca gările internaționale otărite a se clădi la Predeal și la Virciorova să se strămute pe teritoriul unguresc, adică la Brașov și la Orșova.

În sfârșit, sint acum vreo șase luni, a venit într-o zi la mine domnul Zwidenek, agent diplomatic al Austro-Ungariei, și mi-a dat un memoriu prin care-mi arăta că guvernul ungar se leapădă de toate reclamațiile sale bănești, cu condițiune însă ca să facem o convențiune în privința otărării tarifelor de pe liniile ungaro-române!

Ca ministru de externe, de la cea dintii vorbă am refuzat domnului Zwidenek chiar de a intra în materie și am zis că în nici un caz noi nu vom consimți de a subordona determinarea tarifelor noastre unor obligațiuni internaționale, căci dacă am face aceasta atunci drumurile de fer nu ar mai fi ale noastre!

Iată ce am zis, iată ce am refuzat categoric ca ministru, iată ce voi refuza și ca senator!

Propunerea ungară mi s-a părut atît de neadmisibilă, încît ea nici nu a venit în Consiliul de Miniștri!

Am încă la mine memoriul domnului Zwidenek! În susținerea refuzului nostru, în sprijinirea bunei noastre cauze a mai venit încă o împrejurare neprevăzută! Aceasta este că mai toate acele neajunsuri care le-am avut noi pe linia Ploiești—Predeal le-a avut și drumul de fer de la Brașov la Predeal! Adică împedicare de lucrări pentru greutăți de teren, pentru surpare de tuneluri, astfel încît nici pînă acum nu știm dacă acea cale ferată este gata pînă la fruntariile noastre și astfel noi am putut și încă am putea zice vecinilor noștri: n-ați fost gata, n-am fost nici noi gata.

Prin urmare, nici unii, nici alții nu putem ridica pretențiuni de despăgubiri. Și dacă în viitor de la aprilie precum de exemplu ziceți că veți fi gata înainte de noi, ei bine, atunci va veni întrebarea dacă va fi să vă dăm ceva sau ba!

Iată, domnilor, cum stă chestiunea. Și dar de pe acum zic: mai bine, domnilor, să dăm un milion și chiar două milioane decît să subordonăm tarifele noastre către oricine!

O voce: Către stat ...

Da, negreșit, către stat, căci societățile în adevăr se înțeleg adesea între dinsele în privința tarifelor, însă pe termene scurte, dar de la stat la stat convențiune pentru tarife nu înțeleg. Aș înțelege pînă la un punct și numai într-un caz singur, cînd adică, bunăoară, două state ar face o convențiune pentru întregul lor sistem de căi ferate.

Dar aci se atinge numai de o obligațiune exclusivă din partea noastră și numai privitoare la linia Predeal—Ploiești și Virciorova—București!

Sînt deputați amici ai guvernului, cari fără spirit de opozițiune adresează cîteodată guvernului interpelațiuni. Acesta nu este un ce nou nici în alte țări; astfel se face asemenea interpelări și în Franța și în Englitera și vine apoi ministru[1] de răspunde spre împăcarea opiniunii publice! Așa mai deunăzi am văzut pe domnul D. Anghel făcînd în Camera noastră o interpelațiune guvernului despre grelele tarife cari sînt statornice pe liniile austriace în legătură cu linia ferată cea mare moldo-venească, care duce pînă la Ițcani. Răspunzînd, domnul ministru a zis: domnilor, tocmai chestiunea aceasta a tarifelor mă preocupă și pe mine și sper în curînd a vă prezenta o convențiune în această privință. Domnul Anghel s-a liniștit și cu dumnealui toți acei cari au interese pe linia de

peste Milcov. Ministerul, în adevăr, s-a ocupat de chestiunea tarifelor, însă s-a ocupat de tarifele ce interesează pe Ungaria, iar nu de acele cari ne interesează pe toți, și mai ales pe noi moldovenii, adică linia București — Ițcani. Și ca să fiu mai înțeles, adaog că nouă nu ne importă tarifele din țară, ci mai ales tarifele de pe liniile străine cu cari sînt în legătură liniile române, și anume : de la Ițcani la Lemberg, la Cracovia și înainte.

Am voit să dau aceste lămuriri fiindcă domnul Cimpineanu a făcut apel la mine. Nu voiesc ca venind cu celalt proiect, acela al tarifelor, să ni se zică : ați tăcut la proiectul A votat de Senat, votați și pe acesta căci el este litera B al întiiului proiect !

Așadar, mă rezum. Voi vota proiectul de față, căci este bun. Dar să se știe bine că aceasta nu mă obligă de a vota proiectul tarifelor ce aflu că deja se discută în Camera suroră. Chiar proiectul actual ne ridică avantagiuri acordate, acelea de a avea pe teritoriul nostru gările internaționale ! Nu era rău să fie gara în Predeal, pe teritoriul român ; asemenea nu era rău să fie gara în Virciorova, iarăși pe teritoriul român ; dar fiindcă era la mijloc o neînțelegere, fiindcă cu gara internațională poate am fi avut supărări, și eu am tractat cu guvernul austro-ungar spre modificarea convențiunilor gărilor. Am zis : dacă este să ne înțelegem despre gară, ai să facem convențiune pentru toate trele, pentru Ițcani, Virciorova și Predeal. Mi s-a răspuns : nu putem printr-o convențiune să regulăm despre tustrele gările, fiindcă Ițcani aparține monarhiei cislataniană și Orșova și Brașov aparțin monarhiei translataniană. Prea bine, am zis : să despărțim chestiunea și de vreme ce nu ne putem înțelege, fiindcă voiți a reveni asupra convențiunei încheiată de domnia de Zicky și Cantacuzino, fiindcă puneți înainte istoria cea[1]altă, adică că n-am gătit linia ferată Ploiești—Predeal la timp, ei bine, ai să rămînem fiecare stăpîni în țara sa, să facem ceea ce face Franca în față cu Germania, ceea ce face Belgia în față cu Franca, să nu mai avem gări comune, fiecare să aibă gara sa. Astfel noi ne lepădăm de avantajul primei convențiuni — căci nu uitați că la Virciorova am făcut deja o gară internațională —, astfel să primim ca, atunci cînd mărfurile noastre vor trece în Ungaria, ele să meargă spre vămuire la Orșova sau la Brașov și viceversa, mărfurile austro-ungare să vie la Ploiești și la Virciorova ori Severin.

De aceea am felicitat pe domnul ministru pentru încheierea acestei convențiuni, conform bazelor așternute de mine. Dar atîta tot. N-a fost vorba de o convențiune de tarife și de pe acum mă pronunț în contra ei. Cît pentru cea de față, ea coprinde dispozițiuni foarte practice, foarte rezonabile, cari nu jienesc nici pe unii, nici pe alții, lăsîndu-se stăpîni fiecare în țara sa. Astfel nu vom avea supărările cari le întîmpinăm la Ițcani și dar rog pe domnul Leca să voteze această convențiune. Căci, cînd va veni însă cea[1]altă convențiune, liber domnul ministru să vie cu documentele sale. Eu cu experiența mea și cu lupta ce am susținut-o douăzeci de luni, cît am fost ministru, voi combate acea convențiune și voi vota contra ei !⁴

„Monitor”, 1879, nr. 74, p. 1 953, col. 3 :
p. 1 954, col. 2 — p. 1 956. col. 1.

¹ Proiectul de lege stipula, într-un articol unic, că aranjamentul cu privire la modificarea unor clauze ale convenției din 31 mai 1874 este aprobat.

Întrucât joncțiunile prin punctele Vîrciorova și Timiș potrivit convenției mai sus pomenite nu se putuseră realiza din cauza războiului, era necesar un nou aranjament. Acesta fusese încheiat de Ion Bălăceanu la Viena la 12 martie 1879 și prevedea joncțiunea prin Timiș (cu două secții, Brașov — Predeal — Sinaia și Cîmpina — Ploiești, realizate pînă la 1 decembrie 1879). România se angaja la un serviciu provizoriu de mesagerii Sinaia — Cîmpina pînă la terminarea liniei. Vama pe linia Timișoara — Turnu Severin se făcea la Orșova (pentru Austro-Ungaria) și la Vîrciorova (pentru România). Pentru ambele părți vămuirea pe linia Ploiești — Brașov se făcea la Predeal. Punctele vamale se construiau pe spezele României.

² Vezi *Opere* IV, *Oratorie* II, partea a III-a, p. 166 și urm.

³ Guvernul Manolache Costache, 27 aprilie — 24 iulie 1876; guvernul I. C. Brătianu format la 24 iulie 1876.

⁴ Proiectul a fost primit cu 42 de voturi pentru și trei împotriva.

*Din nou asupra legii responsabilității ministeriale**

Domnilor senatori, cînd ne vom gîndi bine că mine seară aceste corpuri nu au să mai fie, că mine seară reintrăm fiecare în viața noastră privată, în fața actelor și în fața voturilor noastre de trei ani de zile; cînd ne aducem aminte că, în oricare pozițiune ne-am afla și în oricare partid ne-am afla, aceste corpuri au o istorie care nu au avut-o nici o altă legislatură, că în acești trei ani de zile țara noastră a primit o transformare radicală, că Senatul și Camera au votat actele cele mai mari pe care un Parlament le votează, vă măturisesc curat că aș vrea ca și Senatul și Camera să aibă sfîrșitul cel mai demn. (*Aprobări.*) Așa fiind, vă fac pe dumneavoastră judecători și zic: reintrați fiecare în cugetul dumneavoastră și vă întrebați dacă în astă seară, obosiți precum sinteți, cugetarea dumneavoastră poate să fie concentrată asupra unei legi¹ așa de importantă ca aceasta ca s-o discute serios și s-o și voteze îndată! Cît pentru mine, gîndirile mele — nu le pun așa sus, dar mai jos, tocmai că sînt bătrîn și mă apropii de mormînt —, gîndirile mele se reportă la gravele împrejurări care le vedem că are să poarte țara.

Iată ce mă face pe mine, consultîndu-mă serios cu cugetarea mea, ca să mă declar neapt, necapabil a pune mina pe acest proiect și a da țarei o lege care însuși domnul prim-ministru a spus că e defectuoasă. Și cînd ne gîndim că au trecut treisprezece ani și în care timp Camerele, avînd o lungă existență, nu s-au socotit în putință a vota o asemenea lege, atunci mă întreb cum am putea noi în astă seară, într-o oră, două, să discutăm și să și votăm o asemenea lege.

Cînd ne gîndim fiecare la ceea ce am făcut în acești trei ani, fie ca senatori, fie ca miniștri sau deputați, cînd ne gîndim și la cei ce au să vină după noi, la ceea ce așteaptă țara noastră, la ce corpuri au să vie și cum au să scape ele țara din greaua pozițiune în care este aruncată, mai putem noi să ne gîndim în acest moment la o lege de o natură atît de gravă și s-o votăm cu sînge rece? . . . Cine se crede capabil, degajat de orice preocupare, cine crede că creierii săi pot să fie concentrați numai pentru această lege, liberi de orice cugetare, s-o voteze; eu, pentru mine,

* Ședința din 23 martie 1879. Senatul României.

nu voi face aceasta, mă voi abține. Socotesc că fac un act bun pentru mine, și Senatul socotesc că ar face asemenea dacă ar amina această lege.

Legea cum este votată de Cameră, Senatul n-o poate vota, dacă este să facă un ce serios. Pe de altă parte, însuși domnu[1] prim-ministru² a zis : ceea ce pot face este ca să duc această lege amendată la Cameră, adică să stăruiesc ca cancelaria Senatului s-o pregătească pînă dimineața, cancelaria Consiliului de Miniștri să pregătească mesagiul și s-o trimit la Cameră. Ei, credeți dumneavoastră că Camera, mine, în ziua de pe urmă a existenței sale, are să aibă creierii atît de reci, spiritul atît de liniștit ca să se ocupe și să facă o asemenea lege, să cumpănească cu maturitate amendamentele dumneavoastră? Domnilor, sîntem bătrîni și nu trebuie să ne uităm la ce zic ziarele cutare că Senatul n-a grăbit sau n-a voit a da legea responsabilității miniștrilor. Nu Senatul, ci împrejurările care sînt mai puternice decît noi ne împiedică. Dacă am fi avut-o mai mult timp în discuțiune și dacă nu am fi în ajunul dizolvării aș mai înțelege să ne ocupăm cu seriozitate și sînge rece de o asemenea lege importantă. Dar ce socotiți dumneavoastră, domnilor, că cei care sînt pentru aminare să tem de răspundere, sau că se gîndesc la putere, sau la esercițiul ce are să facă din putere? Ei, domnilor, ne găsim în niște condițiuni așa de grele, încît eu sint sigur că nu sînt mulți cei care rîvnesc azi la pozițiunea de ministru.

Eu, cit pentru mine, declar că creierii mei nu-mi permit să cercetez chiar astă-seară și să votez cu sînge rece o asemenea lege. Rău a făcut aceia care au crezut că prințul Dimitrie Ghica³ a făcut aluziune la alteva cînd a zis că în seara aceasta o minte omenească nu este în stare să voteze, să cerceteze și să discute o asemenea lege, destinată a fi dată Curții de casație să o aplice asupra acelor care au condus țara sau care au s-o conducă în grelele împrejurări în care ne aflăm și de care sîntem departe să fim la finitul lor⁴.

„Monitor”, 1879, nr. 77, p. 2 009.,
col. 2-3.

NOTE

¹ Vezi și supra p. 54.

² I. C. Brătianu convenise că Adunarea deputaților „a exagerat” și că prevederile legii erau prea aspre. Trebuia de aceea ca Senatul, corpul matur, „ponderator”, să-i modereze spiritul, „să rectifice exagerațiunile” prin cit mai multe amendamente.

³ Dimitrie Ghica expusese de fapt situația creată: Camera elaborase un proiect de lege care „nu avea altă țintă decît de a face imposibil oricărui om onest și conștiincios de a mai consimți să devină ministru acestei țări”. De aceea majoritatea Senatului a hotărît redactarea unui contraproiect „care să satisfacă trebuința de a avea un proiect de lege pentru responsabilitatea miniștrilor”; numai că inițiatorii acestui contraproiect se dezinteresau acum de el, încît guvernul, în dificultate, se vedea silit să susțină amendamentele la legea propusă chiar de el.

⁴ Legea a fost votată cu 33 de voturi pentru și 10 împotriva. Prevederile ei esențiale se refereau la pedeapsa cu detențiunea și excluderea din viața publică a miniștrilor care se făceau vinovați de:

- semnarea sau contrasemnarea unor decrete care violau un text expres al Constituției,
- împiedicarea prin fraudă sau violență a liberului exercițiu al drepturilor electorale ale cetățenilor, chiar dacă în asemenea cazuri ar fi obținut aprobarea ulterioară a Corpurilor legiuitoare.

Se pedepsea cu interdicția de a ocupa funcții publice ministrul care „cu rea-credință ar fi amăgît reprezentanța națională asupra situațiunii afacerilor statului”; aceeași pedeapsă îl aștepta pe ministrul care „va fi cauzat o daună statului sau [il] va fi espus la daune către particulari”.

*Insistă pentru discutarea revizuirii articolului 7
din Constituție **

Vă mărturisesc, domnul președinte, că nu cunosc în regulament un asemenea mod de procedare¹ și vă mărturisesc iarăși cu adîncă durere că nu mi se pare că acest Senat și-alege o moarte demnă de trecutul său, ocupîndu-ne de legi care pentru noi nu există în cită vreme noi aci nu avem nici un mesagiu; noi nu avem înaintea noastră decît o lege, legea mare, legea importantă, aceea care se impune ca o fatalitate. Este treaba guvernului, dacă va avea alte legi, să mai prelungească sesiunea și miine și poi miine și peste poi miine! Dar, în cită vreme sîntem convocați pentru ceremonia înmormîntării Senatului și a Camerei, nu înțeleg să facem altfel decît să ne pregătim de o moarte demnă ca și trecutul și să sfîrșim odată!

Și de aceea eu, cît pentru mine, îmi permit a ruga pe Senat să ne ocupăm de ceea ce avem la ordinea zilei, cu declararea de revizuire a articolului 7, și cînd discuțiunea va fi finită să facem cum facem cu toate legile, adică dacă discuțiunea este finită nu avem decît să votăm și să ne ducem cu Dumnezeu. Putem să ținem discuțiune asupra acestui obiect important cît va voi Senatul. Dacă Anibal este la porțile cetății București, bine, să votăm în fugă orice ni se va cere, chiar proiecte fără mesagiu; iar dacă nu, atunci vă rog în acest ultim moment să fim la înălțimea misiunii noastre și să sfîrșim cum am început! Legile mici le putem lăsa ca să le voteze corpurile ce vor veni și cari vor avea tot aceeași dragoste care am avut-o și noi pentru trebuințele țării și a guvernului. Dar să ne ocupăm noi astăzi la o oră înaintată și de noapte de aceste legi mici fără a le studia, eu cred că nu avem creierii liberi pentru aceasta. Toți ne gîndim la articolul 7, care va aduce o transformare radicală în toate condițiunile țării. Vă mărturisesc că, cît pentru mine, nu mă simt în stare acum decît să cuget la articolul 7, să votez și să ne ducem acasă.

În replică cu vicepreședintele Senatului, Dimitrie Ghica².

Domnilor, în regulamentul Senatului se zice că după ce discuțiunea s-a închis se pășește imediat la vot. Aceasta este regula și pe urmă vine excepțiunea și zice: cînd o lege a fost amendată, atunci votul se face a doua zi.

Domnul Iacob Fătu: Dacă nu aderează guvernul la amendamentul ce s-a propus atunci se face votul a doua zi.

Prin urmare, ce este mai simplu și mai lămurit decît aceasta? Și să-mi permită onor. nostru președinte a-i face o întrebare, fiindcă domnia sa este forte în privința regulamentului pe care l-a aplicat atîta vreme, dacă după 18—19 ani de regim parlamentar mai trebuie să mai comentăm regulamentul!?

În tot momentul și în toate zilele se fac voturi și îndată ce se închide discuțiunea cel dintîi cuvînt care se strigă nu de la birou, dar din inima fiecăruia este: *la vot!* Iată ce se face în toate zilele.

* Ședința din 24 martie 1879. Senatul României.

Acum las deoparte formalitățile; să presupunem însă că începe acum discuțiunea asupra articolului 7 și pe urmă se declară discuțiunea închisă, și ni se zice că votul să-l facem pe urmă, dar Dumnezeu știe cînd; apoi aceasta nu este suspendarea esercițiului suveranității noastre? Apoi, domnilor, la 12 ore din noapte începe o altă zi! Acum sînt zece ore și jumătate și mai avem numai o oră și jumătate pînă la ora 12; apoi cînd o să votăm monopolul³, cînd pînă acum nu s-a sfîrșit nici discuția în Cameră?! Monopolul este o cestiune foarte mare și foarte importantă, noi pentru întîia dată auzim aci în Senat vorbindu-se de monopol, că nici mesagiu nu există, și vreți dumneavoastră ca această cestiune gravă să o rezolvăm în cinci minute? Domnul ministru de lucrări publice ce ne-a zis? Că s-a discutat mult cestiunea monopolului în altă parte.

În adevăr, s-a discutat mult, dar nouă ne este cunoscută această cestiune ca ascultători ori ca cititori, iar nu ca senatori, ca legislatori; dacă a venit așa de tîrziu, negreșit că nu este vina Senatului; Senatul în cestiunea aceasta n-a știut nimic și acum la 12 ore trebuie să ridicăm ședința. De aceea cred că ar fi mai bine să venim mîine la 7, la 8 de dimineață și să lucrăm pînă la ora cînd va fi înmormîntarea, dizolvarea Corpurilor legiuitoare. Tot o mai înțeleg aceasta; da să ne pripim acum noaptea într-o oră să votăm o lege așa de importantă, aceasta n-o mai înțeleg! Nu s-a mai pomenit!

În momentul cel din urmă al existenței Senatului nu este bine ca să întemeiem un asemenea precedent fatal, de care s-ar putea abuza!

Poate că s-a făcut acest abuz în cestiuni mici, dar în această cestiune, care este foarte gravă, nu este bine a se face. Prin aceasta nu voi să fac opozițiune nici biuroului, nici guvernului; în această oră din urmă n-avem alt gînd cu toții decît să murim bine, cu demnitate, atît și nimic mai mult. Am spus-o și ieri și alaltăieri și o spun și astăzi: liber fiecare să se judece pe sine, eu sînt gelos, ca fiecare din dumneavoastră, ca acest Senat în momentul dizolvării sale să fie tot așa de demn cum a fost cînd a făcut toate actele cele mari⁴.

„Monitor”, 1879, nr. 81, p. 2 093, col. 2—3;
p. 2 094, col. 3 — p. 2 095, col. 1.

NOTE

¹ Vezi și supra p. 69.

Vicepreședintele Senatului, Dimitrie Ghica, propusese ca fiecare senator să-și formuleze opinia asupra revizuirii, apoi discuția să se închidă. Votarea urma să se facă după dezbaterile celorlalte proiecte de lege depuse pe masa Senatului.

² Dimitrie Ghica citase din articolul 73 al regulamentului Senatului: „Dacă unele amendamente sînt încuviințate și unele din articolele proiectului respinse, atunci votarea asupra întregului proiect se face în o altă zi, după o nouă dezbateră generală, fără a se mai face un nou amendament. Între aceste două ședințe va trebui să treacă cel puțin o zi”.

³ Legea fusese adusă în dezbaterile Senatului în aceeași zi și privea rezilierea contractului de monopol. A fost primită cu 45 de voturi pentru și trei împotriva.

⁴ Senatul a votat cu 40 de voturi pentru și șase împotriva „declarația constituțională de revizuire” a articolului 7 din Constituție formulată de majoritate.

Sesiunea extraordinară 1878—1879

*Intervenție pe marginea regulamentului de alegere a senatorilor.
Cu referire la cazul colonelului C. Pillat,
candidat la colegiul II Botoșani**

Eu nu mă rostesc deloc în privința capacității sau necapacității alesului¹ de care e vorba; vreau să pun cestiunea mai sus, pe tărîmul principiilor. În urma acestei discuții care se propune, Senatul are să dea un vot. Apoi, întreb, Senatul nefiind constituit, poate el să dea un vot? Aci e cestiunea. Senatul neconstituit nu poate să dea un vot și pentru aceea s-a și otărit că președintele, aflîndu-se în fața unui fapt primit de toți ca bun și neavînd trebuință de vot, proclamă pe toți acei senatori neconstituiți și după ce se găsește un număr suficient de acei senatori cari nu sînt contestați de nimeni și acel număr ajunge la 2/3 atunci se proclamă Senatul constituit. Și pentru ce se cere numărul de 2/3? Ca cu o oră mai înainte să poată da vot, pentru că înainte de aceasta nu poate vota. Iată, domnilor, adevărul; dovadă că în toate Camerile, în toate Senaturile, și în Senatul nostru și în Camera noastră, de la '57 pînă astăzi așa s-a urmat. Fără a fi constituiți nu putem discuta și lua deciziuni pentru că discuție fără vot nu însemnează nimic și vot fără discuție nu însemnează iar nimic. Deocamdată sîntem presupuși senatori, pentru că sîntem aceia pe care colectivitatea-i primește unanim pentru a fi reprezentanții ei și după ce numărul nostru ajunge la 2/3 se constituie Senatul, se comunică guvernului că s-a constituit și apoi începe să fie judecător, să se pronunțe prin vot. Eu fac întrebare, dacă s-ar primi acum ca să se discute și să se voteze, și ce să se discute? . . . Dacă un colonel în activitate de trei ani poate fi senator, dacă un colonel proprietar poate fi senator, dacă un comisar, un avocat al guvernului poate fi senator, dacă un doctor etc. poate fi senator ori ba. Toate acestea poate oare Senatul să le hotărască nefiind constituit? Negreșit că nu.

Dar să primim un absurd, să zicem că toți putem să ne contestăm unii pe alții. Dar, domnilor, într-un colegiu unde e toată încrederea, nimeni nu cred că va fi atît de absurd ca să facă aceasta; și tot astfel nu cred că acea observație făcută de trei inși, aci în Senat a fost făcută numai ca să facă, cum zic nemții, *ein Bubenstreich* **, adică un joc copilăresc!

Și, domnilor, asupra acestor contestațiuni are să fie discuțiuni serioase, unii are să fie pentru și alții contra. Adineaori am văzut că s-a vorbit de domnul Cornea², care este un comisar pe lingă o societate particulară și care se socotește de unii că este funcționar al statului. Iată o teorie, nu este a mea, dar cu toate acestea s-a lăsat a se hotări cestiunea de Senatul

* Ședința din 25 mai 1879. Senatul României.

** Ștregărie.

constituit. În cazul de care este vorba ne găsim în fața unui comandant de regiment, adică a unui colonel în serviciul activ, și care, după opiniunea contestatorilor, nu ar însuși condițiunile prevăzute de lege ca să fie și senator. Nu mă rostesc în această cestiune, cineva trebuie să fie respectat aci cînd sprijină și cînd combate. Noi zicem să hotărască Senatul asupra cestiunei, însă nu acum, ci cînd va fi Senatul constituit, căci numai atunci va putea el judeca cu autoritatea sa constituțională, adică numai atunci va putea să se rostească asupra unei cestiuni constituționale.

Domnilor, sînt de opiniunea domnului Leca, că domnul Orăscu³ nu este infailibil, dar acei cari vorbesc de dreptul Senatului și al Constituțiunei sînt oare mai infailibili cînd voiesc să hotărască cestiunea pe dată ?

Vă conjur dar, domnilor, a ne pune pe un tîrm mai înalt, căci astăzi misiunea ce are Senatul este mai mare decît toate misiunile ce a avut pînă acum Țara Românească ; să nu începem dar lucrările noastre cu ușurință și considerațiuni de partidă, căci atunci va intra în inima fiecăruia din noi îndoiala. Prin urmare, este bine a da toată atențiunea la discuțiuni, a ne deprinde a asculta opiniunea fiecăruia și a nu ne îndoi un moment că aceea opiniune nu porcede din convicțiune. Dar, cînd vom veni cu un *parti pris*, atunci vai de acel corp care nu raționează !⁴ (*Aplauze.*)

„Monitor”, 1879, nr. 120, p. 2 871, col
3 — p. 2 872, col. 2.

N O T E

¹ Alegerea colonelului C. Pillat se validase în unanimitate de comisia Senatului, dar colonelul G. Manu atrăsese atenția că existau mai multe contestații care nu ajunseseră încă la Senat. El spusese că alături de Th. Rosetti și Manolache Costache formulase o contestație întru cît un funcționar al statului, potrivit Constituției, putea fi senator.

Biroul Senatului invocase prezentarea tardivă a acestei contestații și opinase pentru validare. De aici, discuția pro și contra se aprinsese, participînd Manolache Costache, Alexandru Orăscu, Dim. Șendrea.

² Dim. Cornea candidase la colegiul II Iași și obținuse 81 de mandate din 150 exprimate. În secție fusese contestat prin obiecția ridicată de Petre Grădișteanu că e funcționar al statului, deoarece ocupa postul de comisar al guvernului pe lingă Creditul funciar rural și urban.

³ Al. Orăscu spusese ca în cazurile Pillat și Cornea să se procedeze la fel, în speță să fie discutate după constituirea Senatului.

⁴ G. Manu își dezvoltase contestația producînd și un document în acest sens emanat de la 12 alegători din Botoșani, care nu ajunseseră însă în timp util pe masa Senatului. Contestația a căzut cu 36 de voturi împotriva și 18 pentru. K. n-a participat la vot, întrucît, după propria mărturisire, nefiînd încă supus discuției Senatului mandatul său. „nu sînt în drept a vota și nu votez, căci nu am capacitate constituțională”.

*Contestă validarea mandatului de senator a lui Ion Ghica, director general al teatrelor**

Domnilor, eram hotărît să nu vorbesc în această cestiune care mă interesează foarte puțin ca cestiune personală, fiindcă de cînd am intrat în viața politică totdeauna m-am găsit cu domnul Cornea¹ în tabere diferite și cred că tot așa mă voi găsi și în viitor. Însă cînd am văzut pe onor.

* Ședința din 28 mai 1879. Senatul României.

domnul Grădișteanu că vrea să aibă două măsuri de dreptate, ca într-un fel să fie aci și în alt fel să fie la Iași, și când am văzut pe domnia sa că vine cu alegațiuni pe cari nu le poate sprijini, atunci am socotit că este o datorie pentru mine însuși și pentru Senat să apăr un om care se lovește nedrept.

Domnilor, ați votat și primit între dumneavoastră pe onor. domn Ion Ghica ? Ce este onor. domnu [1] Ion Ghica ? Domnia sa este un funcționar direct, este *directorul general al teatrelor*, deopotrivă și pe aceeași linie cu directorul postelor și telegrafelor și cu directorul general al serviciului sanitar, are și dumnealui o parte din administrațiunea țării. În Franța este chiar un minister care se intitulează *Ministerul Belor Arte*. Prin urmare, onor. domn Ion Ghica este un funcționar administrativ și cu toate acestea a fost admis și ca senator.

Onor. domn P. Grădișteanu a venit să vă spuie că legea a făcut o excepțiune pentru directorul teatrelor, ca să nu se socotească, să nu se numere între funcționarii statului.

Domnilor, am legea aci, rog pe onor. domn Grădișteanu să vie să ne arate unde găsește domnia sa că există în lege vreo excepțiune pentru directorul teatrelor ?

Domnul P. Grădișteanu: Este discuțiunea Camerei.

N-am a face cu discuțiunea din Cameră, am a face cu legea, n-am să iau de bază teorii discutate și opinii de la cei interesați ca să dea acestei direcții un caracter contrariu aceluia care-l are în toate părțile. Dacă este un funcționar care atiră mai mult de guvern și mai direct este acela care are chiar un control în societate, care are poliția teatrelor, căci știți că nimic nu are mai mare importanță ca reprezentațiunile publice ; de aceea la teatru s-a făcut o excepțiune, teatru [1] are o *cenzură* ; de aceea la dispoziția sa sînt puse toate autoritățile esecutive ; de aceea domnia sa are drept la toate reprezentațiile publice, are loc la teatru, la cafeuri, la toate reprezentațiile, are loc gratuit în toate locurile.

Directorul teatrului manipulează banii statului ; iată ce zice articolul 12 din legea pentru organizarea teatrelor :

„Articolul 12. Directorul general și membrii comitetului în București, membrii comitetului special în Iași și Craiova, primarii în celelalte comune au dreptul de intrare la toate spectacolele, unde directorii sau antreprenorii sînt datori a le păstra locuri dintre cele întii anume determinate”.

Răspund dară la cele zise că dacă comisarul de la un așezămint particular care numai priveghează asupra lucrărilor acelu așezămint se cheamă *agent*, și după dumneavoastră *agent* al guvernului, dară acela care cheltuiește bani ai țării, care lucrează ca autoritate, ce este ? Se poate agent mai direct ? Ați dat mai deunăzi chiar o sumă deosebită de 30 mii de franci pentru teatru.

Oare onor. domn I. Ghica nu este funcționar al statului ? Este, și dacă cu ocazia verificărei titlurilor domniei sale nu ne-am ocupat de aceasta, este fiindcă toți am zis că este un funcționar, însă nu este din aceia pe care legea i-a înțeles să-i dea deoparte, ca prefectii, ca polițaii etc. Dar, dacă se zice că domnul Cornea este funcționar, domnul Ion Ghica ce este ? (*Ilaritate.*) Dumnealui e cel întii funcționar. Iată, domnilor, ce se zice în lege, în articolul 6 și următoarele :

„Articolul 6. Direcțiunea generală este în drept să autorizeze orice spectacol sau să-l refuze cînd nu-l va găsi conform legilor estetice. Nemul-

țămiiții vor putea apela în contra măsurii luate de direcțiunea generală la Curtea de apel locală în termen de 15 zile de la notificarea încheierii date asupra măsurii luate, nefiind datori a alătura pe lângă cererea de apel copie de pe această încheiere și putînd face apel și chiar înaintea notificațiunii încheierii etc.

Direcțiunea generală este datoare :

a. Să pregătească și să prezinte Ministerului Instrucțiunii și Cultelor toate regulamentele pentru orice chestiune privitoare la teatre și cafenele-concerte.

b. Să închirieze prin bună înțelegere fără licitație edificiul Teatrului național pentru o seară, o stagiune sau mai multe (pînă la trei) oricărui întreprinzător de operă, vodevil, comedii străine sau concerturi pentru toate serile cîte nu vor fi rezervate reprezentațiunilor Teatrului național.

Contractele de locațiune a căror durată va trece peste o stagiune nu vor fi perfec[t]ate decît după aprobarea Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor. Tot așa se va urma și cu celelalte venituri ale edificiului Teatrului național, precum bufet, vestiar etc.

c. Să privegheze și să facă să esecutive dispozițiunile decretelor și regulamentelor relative la teatru și cafenele-concerte din București. Aceste atribuțiuni în Iași și Craiova se vor îndeplini de către un comitet de doi membri numiți de Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor, sub președinția primarului sau a unui delegat al primarului, iară în cele[1]alte orașe și țirguri de primarul local.

Autoritățile esecutive sînt obligate a da direcțiunii generale în București, comitetelor speciale în Iași și Craiova, primarilor în cele[1]alte comune, tot concursul ce vor cere pentru acest sfîrșit.

Articolul 7. Direcțiunea generală în București sau comitetele speciale în cele[1]alte localități sînt singure în drept de a se pronunța asupra tuturor diferendelor ivite în esercițiul specialităților între artiștii dramatici și directorii lor, atît pentru trupele române, cît și pentru cele străine.

Articolul 8. Veniturile Teatrului național se vor întrebuița de direcțiunea generală la micile reparațiuni de întreținere a edificiului, la îmbunătățirea și înfrumusețarea lui, la întreținerea și complectarea garderobei și a magaziei de recuzite, precum și la acoperirea vericăror cheltuieli menite a susține și a se face să prospere Teatrul național.

La finele fiecărui an, direcțiunea generală va prezinta Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor un compt exact de întrebuițarea acestor venituri. Comptul, odată aprobat de minister, constituie o descărcare pentru administrațiunea teatrului.

Articolul 9. Spre a se putea lua o deciziune de direcțiunea generală a teatrelor, prezența a trei membri și a directorului este indispensabilă. În caz de paritate de voturi, votul directorului este preponderent.

Articolul 10. Directorul general va putea delega parte sau toate atribuțiunile sale unuia din membrii comitetului.

Articolul 11. Directorul general primește pentru această sarcină o diurnă plătită de stat”.

Apoi, e cineva mai strict zis funcționar decît domnul Ion Ghica? Iată, domnia sa figurează chiar în buget, ia o diurnă de la stat, are o cancelarie; apoi nu este domnia sa un funcționar ca toți funcționarii? Cum dar pe domnul Ghica-l primiți și pe domnul Cornea îl dați afară din Senat?

Apoi, drept e aceasta? Apoi, așa o să meargă țara aceasta înainte cu dreptatea? (*Aplauze*).

Eu nu sint cu domnul Cornea, am fost totdeauna amîndoi în tabere opuse și veți vedea că și acum am să fiu vecinic în luptă politică cu domnia sa, dar nu pot tăcea înaintea nedreptăței, nu pot tăcea cînd ziceți că domnul I. Ghica nu e funcționar și cu toate astea domnia sa este în buget; ziceți că este funcționar, nu este funcționar, este popă, nu e popă! (*Ilaritate, aplauze.*) De aceea vă rog să primiți și pe domnul Cornea, cum ați primit și pe domnul Ion Ghica, oricare ar fi credințele domniei sale politice. Eu declar că sint un adversar politic al domniei sale, dar a vedea că se dă afară din Senat, nu pentru că e viciu la alegere, ci pentru că nu ne plac ochii domniei sale, aceasta este nedrept. Erau comisari și pe lângă armatele rusești, aceia însă erau funcționari, dispuneau de mijloacele țării de administrație, dar domnul Cornea ce face? Se zice că e comisar la Creditul financiar, se duce și revizuieste dacă împrumuturile s-au făcut în regulă — și aș putea zice că este de prisos dumnealui, pentru că în capul acestei instituțiuni sint persoane mai multe, ca domnul I. Brătianu, domnul I. Ghica și alții — și mă așteptam să văd astăzi pe domnul Ion Ghica că vine să susțină pe colegul domniei sale, domnul Cornea, dar văd că domnul Ion Ghica strălucește azi prin absența domniei sale!

Domnul P. Grădișteanu: Ce are a face absența domnului Ion Ghica?

Sfirșese, domnilor, zicînd că eu nu vă citez nici pe Dalloz, nici alt autor, dar vă citez legea și vă rog să faceți dreptate³.

„Monitor”, 1879, nr. 123, p. 2983, col.
2 — p. 2984, col. 3.

NOTE

¹ Asupra lui D. Cornea Senatul nu se pronunțase în ședința precedentă (vezi intervenția anterioară). P. Grădișteanu pledase pentru invalidare invocînd autoritatea juristului francez Désiré Dalloz (1795—1869), care scria că este „funcționar administrativ acela care exercită o porțiune a suveranității, adică a suveranității executive după instrucțiunile date de guvern”.

² Ion Ghica fusese proclamat în unanimitate senator din partea colegiului II Romaniți în ședința din 26 mai 1879.

³ D. Cornea a fost invalidat.

*Asupra alegerii biroului Senatului**

Cred că ne-am depărtat prea mult de la întîia propunere a domnului Pruncu¹. Domnul Voinov² a dat acelei propuneri o importanță politică pe care cred că domnul Pruncu nu a voit-o.

De ce se atingea acea propunere? De alegerea biroului. Ce însemnătate are biroul astăzi? În ce împrejurări alegem noi biroul și unde-l alegem? Este vorba de biroul unei Camere de revizuire³, biroul acesta are să fie firma însăși a Senatului, cel puțin a majorității.

* Ședința din 28 mai 1879. Senatul României.

Acest biou nu poate fi ca altele de alte dăți, el are să fie firma majorității[i], și eu chiar m-am opus de a se face alegerea astăzi, mărturisesc, pentru că trebuie bine chibzuit. Ieri am fost la o întrunire, nu ne-am putut înțelege.

Onor. domnul Pruncu a venit azi și a zis : domnilor, să mai aminăm alegerea bioului. Dar după dumnealui a venit onor. domnul Voinov, care tratind această propunere a voit să-i dea o importanță politică și aci domnia sa a greșit, căci a jicnit susceptibilitatea mai multora. În adevăr, împăcare nu se poate face după verificările urmate ; ne înclinăm majorității, dar sînt mulți dintre noi mîhniți de nedreptatea făcută domnului Cornea ⁴.

Ce este de făcut, domnilor ? Să aminăm ca să evităm animozitățile și apoi să ne înțelegem asupra persoanelor ce au să compue biouul ; în acest timp se înțelege că ne vom întruni.

Domnilor, onor. domn Manolache Costache⁵ a atins o coardă foarte simțitoare. Și eu am grieurile * mele, dar nu voi să le spun în ședință publică, [i]mi convine mai bine a le spune în mod intim. Împăcarea, asemenea vă mărturisesc, că nu este așa lesne de făcut ; ieri am combătut oarecari nume ⁶ cari nu-mi convenea ; era astăzi să fie o întrunire la o oră și nu s-a putut face ; și de aceea eu zic ca să aminăm pentru mine, căci voim un biou care să ne dea o garanție ...⁷

„Monitor”, 1879, nr. 123, p. 2986,
col. 2—3.

* Din fr. *grief*, plîngere.

N O T E

¹ Dim. Pruncu spusese că, în împrejurarea în care Senatul, alături de Cameră, este chemat să revizuiască Constituția, alegerea biroului devine „un act eminent politic”.

² N. Voinov considera alegerea biroului ca o acțiune cu implicații deosebite „față cu politica exterioară” și, prin urmare, problema apartenenței fiecăruia la o grupare politică sau alta conta mai puțin, era necesar în primul rînd „a lucra împreună pentru binele țării”.

³ Vezi supra p. 69.

⁴ Vezi intervenția precedentă.

⁵ Manolache Costache spusese că lupta între partide nu-și avea locul în timpul acestei sesiuni extraordinare, menită doar să revizuiască articolul 7 din Constituție. A începe discuția fără constituirea biroului, sub președinția provizorie a lui G. Enescu, „e ceva care nu s-a mai pomenit pe lume” — încheiase el.

⁶ Vezi intervenția precedentă.

⁷ În ședința din 29 mai 1879 a fost ales C. Bosianu președinte, cu 33 de voturi (din 56 exprimate), și G. Lecca și P. Opran vicepreședinți ; ca secretari au fost aleși Al. Angelescu, C. Brăescu, C. Pillat, D. Pișca.

*Pe marginea proiectului de lege pentru modificarea articolului 7 din Constituție**

Socotese că onor. domnul Grădișteanu ¹ trebuie să fie foarte recunoscător Senatului și bioului pentru indulgența care a avut-o de a-l lăsa să vorbească și-mi pare rău că onor. domn Bosianu, venerabilul nostru

* Ședința din 24 iunie 1879. Senatul României.

președinte, a socotit de cuviință să-i răspundă cînd n-avem alt de făcut decît, conform articolului 51 din regulamentul Senatului, să trimitem raportul să se tipărească și atunci va veni domnul Grădișteanu să-și spună teoriile domniei sale și atunci vom critica pe onor. domn Brăescu, precum și eu mă socot în drept a critica opiniunea domnului Brăescu. Dară astăzi se contestă pînă și legalitatea încheierii comisiunii sub cuvînt că are numai cinci membri. Atunci de mai nainte onor. domn Grădișteanu, cel mai tînăr dintre senatori, lovește de nulitate toate rapoartele și lucrările Senatului, pentru că rapoartele nu sînt espresiunea decît a cinci membri !

Aș dori să precurmăm cestiunea și să trimitem lucrarea la tipar, ca să se împartă la secțiuni. Fac această propunere conform articolului 51 din regulament.

Replică lui P. Grădișteanu.

Domnilor, eu în Senat nu am obiceiul de a mă privi ca cel mai însemnat și nu am obiceiul de asemenea de a da lecțiuni ; din contra, recunosc că, de cînd domnul Grădișteanu a intrat în Senat, domnia sa a jucat un asemenea rol energic !

În cazul de față am avut dreptul să mă plîng biuroului în mod convenabil, după cum am și făcut, că a uzat de indulgență lăsînd a se urma discuțiunea începută de domnul Grădișteanu.

Ni s-a înfățișat propunerea comisiunii, a venit raportul său ; acest raport dacă spune bine sau rău, dacă reproduce fidel sau nu opiniunea comisiunii, nu se poate pune acum în discuțiune ; astăzi nu avem alt de făcut decît a hotări să se tipărească sau să nu se tipărească.

Printr-această observațiune nu am voit să-mi însușesc dreptul de a da lecțiuni de parlamentarism domnului Grădișteanu, domniei sale care a fost deputat în curs de 10 sau 15 ani. Dară tocmai domnia sa poate să vadă ceea ce s-a făcut în Camera suroră, cînd a venit domnul Mirzescu și a reprodus opiniunile.

Domnul P. Grădișteanu : Cînd le-a reprodus, notați bine!

Nu am să fac reproșuri domnului Mirzescu, domnia sa a reprodus tot. Am văzut mai mult, un domn deputat de la Tîrgu Jiului a scris de acolo opiniunea sa, de acolo a venit a dezlega cestiunea izraelită.

Domnilor, după 15 zile de necompletare a Senatului, poate că am avea mai mult de discutat, dară acum nu avem să hotărîm alt decît tipărirea și, cînd va veni în discuțiune lucrarea comisiunii, atunci onor. domn Grădișteanu va putea spune teoriile domniei sale ; asupra unora voi fi alături cu domnia sa și asupra altora poate contra domniei sale. Domnul Brăescu spune lucruri cam stranii, întîi zice că se unește cu majoritatea comisiunii și apoi formulează o altă opiniune.

Domnul raportor C. Brăescu : De la început am spus că mă unesc cu ideile majorității, pe cari le-am dezvoltat deosebit cu garanții prin propunerea mea.

Nu critic, nu am dreptul să fac acum aceasta, decît spun că oricare ar fi opiniunile trebuie a se tipări și încă o dată mai rog pe biurou ca, conform articolelor 51 și 52 din regulament, să supuie la votul Senatului tipărirea . . . ²

„Monitor”, 1879, nr. 145, p. 3551,
col. 1-3.

¹ Se discuta proiectul privitor la revizuirea articolului 7 din Constituție, prezentat, de C. Brăescu, raportor al comisiei senatoriale. Comisia fusese formată din șapte membri, între care și P. Grădișteanu, N. Crețulescu și V. Boerescu refuzaseră să participe la lucrări.

C. Brăescu precisase că membrii comisiei își rezervaseră dreptul să facă „amendamente sau propuneri pentru restricțiuni sau lărgiri” pe marginea textului prezentat. Acest text prevedea că cel ce dorea să se naturalizeze trebuia să adreseze domnului o cerere, după o ședere de zece ani în țară, declarînd în același timp că renunță la protecția străină.

Dispensa de stagiu se acorda celor ce ar fi făcut servicii importante țării, ar fi creat o industrie, o ramură comercială sau ar fi realizat o invenție utilă. Mai beneficiau de scutire cei ce luptaseră în războiul pentru independență, ca și cei născuți din părinți care nu fuseseră bucura la vreo protecție străină. Românii și naturalizații români erau singurii care se puteau bucura de drepturi politice și comunale; proprietatea imobiliară rurală nu putea fi deținută decît de români. Cetățenia română se dobîndea numai în urma votului exprimat de 2/3 din votanții fiecărui Corp legislativ.

Propunerea lui C. Brăescu, pe care acesta o citise de asemenea, prevedea o serie de clauze restrictive: în primul rînd erau luate în seamă doar cererile formulate de membrii „unei națiuni constituite, de oricare religione, dintr-un stat existent organizat, autonom și de sine stătător, unde românul are perspectiva și dreptul a fi indigenat”. Pentru a deveni cetățean român suplicantul trebuia să depună actele de stare civilă, ca și un certificat de la Ministerul de Externe al patriei de origine doveditor că exercitase acolo cel puțin zece ani drepturile civile și politice și că putea emigra nestingherit. Același certificat trebuia să cuprindă specificația că nu se făcuse vinovat de vreo faptă infamantă. Apoi era necesară o dovadă privind situația materială pe care o avea în comuna din România unde se afla trăitor. La cinci ani de la prima cerere se adresa din nou Consiliului de Miniștri aducînd probe asupra „întreprinderii cu care s-a ocupat, onestității cu care s-a purtat” și a faptului că participase la sarcinile statului ca orice român. După zece ani de la prima cerere avea să repete formalitățile adăugînd și un certificat al primăriei locale doveditor că a reușit „cel puțin măcar a vorbi îndestul de bine limba română”.

Față de recomandările comisiei senatoriale, C. Brăescu opinase că dispensa de stagiu se poate acorda celor căsătorii cu românce după șase ani. Era scutit de stagiu cel născut în România din părinți străini, originari dintr-un stat organizat și autonom. Pentru acceptare era necesară majoritatea absolută ordinară a voturilor Corpurilor legiuitoare. Dreptul de a ocupa funcțiuni se acorda numai succesivilor celor împămînteniți.

Indivizii nomazi, neproveniți dintr-un stat organizat, chiar dacă se „oploșiseră” în țară cu peste zece ani înainte, erau admiși „numai pentru această una și singură dată”.

C. Brăescu, conștient de presiunea externă exercitată asupra României în această privință, adăugase la propunerea sa un post-scriptum astfel redactat: „Fără însă a se prejudeca pentru termenile pe cari sînt făcute angajamentele internaționale coprînse în convențiunile de comerț care deja sînt legiferate”.

P. Grădișteanu spusese că potrivit articolului 90 din regulamentul Senatului orice propunere trebuie susținută de șapte senatori. Or, nici în cazul primei, nici în cazul celei de a doua propuneri a lui C. Brăescu nu se observase această regulă.

C. Bosianu se justificase arătînd că revizuirea se producea în împrejurări speciale, că Senatul desemnase o comisie de șapte membri și, chiar dacă fiecare membru și-ar fi formulat propria sa opinie, aceasta tot urma să fie supusă deliberării secțiilor Senatului.

² S-a decis tipărirea raportului. Vezi și supra p. 69.

*Interpelare asupra completării colegiilor vacante**

Domnilor, recunosc guvernului dreptul de a prelungi convocarea colegiilor electorale pînă la ultimul termen hotărît de Constituție, însă cred că și guvernul va fi de opiniunea noastră că, într-o cestiune atît de gravă ca aceea care este la ordinea zilei, trebuie să fie țara cît se poate mai mult reprezentată. Asemenea sînt incredințat că guvernul va recunoaște cum că cu osebire ceea ce se numește județele de peste Milcov, Moldova, pe ea

* Ședințele din 26 și 27 iunie 1879. Senatul României.

o privește mai mult această rană, care este deschisă. Moldova dar trebuie să fie reprezentată în întregul ei, toate colegiurile Moldovei trebuie să aibă mandatarii săi în Cameră și în Senat.

Avem patru colegiuri senatoriale ale Moldovei care sînt văduve de senatorii lor, unele prin îndoită alegere, altele prin sfărîmarea alegerii. Este județul Suceava și Fălciu, care prin opțiune sînt văduve de reprezentanții lor. Apoi colegiul I de Tecuci și al II-lea de Iași sînt văduve prin sfărîmarea alegerilor.

[Î]mi permit a ruga pe onor. guvern să binevoiască a ne spune dacă socotește cum că este bine, că este util ca colegiele acelea să fie convocate cît se poate mai în grabă, sau dacă voiește să uzeze de dreptul acela, care eu nu-l contest, să prelungească această alegere pînă la toamna viitoare.

În ședința din 27 iunie.

Socot că interpelațiunea mea se esplică prin sine însăși.

Am făcut întrebare onor. domn ministru de interne dacă nu socotește că este bine ca toate colegiele senatoriale să fie reprezentate în Senat și mai cu seamă colegiele acelea din Moldova, fiindcă sînt patru vacante și eu cred că dintr-un număr de 30 colegie a avea patru colegie vacante este un lucru foarte serios.

[Î]mi permit dar a întreba pe domnul ministru dacă crede domnia sa a uza de dreptul pe care-l dă Constituțiunea de a sta cu colegiele vacante pînă la termenul fatal, sau dacă crede că cu o oră mai înainte să se aducă în Senat și reprezentanții acelor patru colegii?

Domnul prim-ministru: Domnilor, și eu am avut tot aceleași sentimente care le are și onor. domn Kogălniceanu, că nu ar fi bine tocmai în județele de dincolo de Milcov să rămîie patru colegii vacante. Deși legea dă drept guvernului ca să convoace colegiile electorale într-un termen mai depărtat, eu însă am și făcut decretul de convocare; însă cînd era să-l public a venit mai mulți și mi-a făcut observațiune că s-ar face alegerea în timpul acela unde mulți din alegători sînt la băi și ar putea zice lumea că vreau să profit de acele lipse ca să se facă tocmai atunci alegerile.

Dară, îndată ce am văzut interpelarea onor. domn Kogălniceanu, îndată am dat ordin în consecuență; prin urmare, colegiele sînt convocate și cred că și cei care erau să se ducă la băi vor mai amîna plecarea ca să poată lua parte la alegeri.

Îndată ce mi s-a dat esplicarea aceasta de domnul ministru, am rămas satisfăcut, căci a făcut ceea ce am cerut.

*„Monitor”, 1879, nr. 145, p. 3 552, col. 2;
nr. 147, p. 3 588, col. 3; p. 3 589, col. 1.*

*Anunță două interpelări: în legătură cu aplicarea legii orfelinelor și cu salutarea domnitorului Bulgariei, care trecuse recent prin apropierea hotarelor românești**

Domnilor, am să anunț guvernului două respectuoase interpelațiuni; întîia este aceasta: rezebelul a conținut de un an și jumătate și negreșit că țara după rezebel trebuia să se ocupe de familiile acelor care au căzut

* Ședința din 28 iunie 1879. Senatul României.

pe cîmpul de bătaie. Guvernul în consecință s-a înfățișat cu mai multe proiecte la Cameră și Senat și, pe cît știu, între proiectele înfățișate este mai cu deosebire acela prezentat de domnul Aurelian pentru înființarea de orfelinate. Acest proiect a fost primit de Corpurile legiuitoare, însă pînă astăzi încă nu s-a pus în aplicare. Prin urmare, eu cred că ar trebui să aplicăm și această lege cum am aplicat legea însurățeilor, căci, cînd s-a dat pămînt însurățeilor, ei nu mai erau însurați, ci aveau și ei alți însurați. Rog dar pe guvern să ne spuie de ce nu se pune în aplicare această lege a orfelinatelor pentru îngrijirea fiilor celor căzuți pe cîmpul de bătaie.

A doua interpelare, la care cred că Senatul întreg se va asocia, esta următoarea : domnilor, alaltăieri a trecut pe lingă fruntariile noastre primul domn al Bulgariei, pentru autonomia căreia a curs și singele românesc. Fac dar întrebare guvernului, ce măsuri s-a luat pentru a saluta pe domnul unei țări vecine, cu care trebuie a întreține cele mai bune relațiuni ?

Domnul vicepreședinte : Faceți în scris interpelațiunile și se vor comunica guvernului.

Domnii stenografi au luat note.

„Monitor”, 1879, nr. 147, p. 3 590, col. 1—2.

*Intervenție pe marginea proiectului de lege
„pentru căutarea în regie a impozitului
băuturilor spirtoase”**

Domnilor, și în secțiuni și aci am de datorie a spune opiniunea mea în privința sistemului care-l văd că din zi în zi predomină, acela de a concentra în mina statului toată activitatea țării.

Toate aceste proiecte care vin să dea statului administrarea deosebitelor venituri nu țintează la nimic alt mai mult decît a crea diferite clase de funcționari, decît a favoriza birocrația, decît a face din stat o mașină atît de puternică în contra căreia nimenea să nu se poată lupta.

Mai înainte la scaunul de isprăvnicie, la reședința prefecturei se găseau abia 4 sau 5 funcționari. Astăzi la o comună numărul funcționarilor este de 3 și de 4 ori mai mare decît era odată la prefectură !

Unde avem să mergem cu acest sistem ? Deja de pe acum avem județe unde majoritatea alegătorilor sînt funcționari. Să ne gîndim că nu avem să fim numai la putere, ci avem să fim și căzuți și atunci avem să vedem ce greu este a ne lupta cu atîtea cete de funcționari, precum să plînge chiar astăzi partitul care nu este la putere că guvernul a ingerat în alegeri prin concursul funcționarilor. Pe de o parte zicem că vrem să dezvoltăm spiritul de asociațiune, să dăm activității noastre o altă direcțiune decît aceea a birocrației, a funcționarismului, și pe de altă parte noi căutăm neconținut, sub cuvînt cum că cîrmuin mai bine averile statului, căutăm să luăm activitatea particulară, și orice fel de activitate, și să o dăm în mina statului.

* Ședința din 28 iunie 1879. Senatul României.

Așadară, domnilor, încît pentru mine sînt în contra a orice proiect de lege care ar avea ținta a da statului o mai mare putere decît o are astăzi.

Domnul vicepreședinte Leca: Aceasta este bine să se vorbească la luarea în considerațiune.

Am vorbit acuma asupra articolului 1¹ și voi vota contra.

Replică ministrului de justiție, Eugen Stătescu².

Eroare, nu ați studiat cestiunea, domnule ministru, faceți greșală, citiți proiectul !

Domnul ministru [al] justiției, E. Stătescu: Așa este, pînă va fi timp ca să se facă proiectul, îl ia guvernul în regie.

Nu este așa, eu am studiat ...

Domnul ministru [al] justiției: Este o măsură tranzitorie, negreșit, fără a judeca viitorul întru nimic, măsura aceasta este numai pentru șase luni.

Nu este așa, fac apel la domnul ministru [al] financelor, cu care am studiat ieri legea împreună ...

Domnul ministru [al] justiției: Domnilor, în loc să se rezolve cestiunea prin o tranzacțiune cu antreprenorii actuali, ia guvernul administrația acestui venit, pînă la finele anului curent.

Apoi nu este așa în proiectul ce s-a prezentat.

Din nou în replică cu același³.

Cred, pentru regula mea, că sînt dator să vă spun că ieri am discutat proiectul acesta în secții cu domnul ministru de finance, care e competente, care e în materie, și sînt dator să vă spun că am citit legea și știu că nu este cum zice domnul ministru de justiție astăzi. Dar dacă astăzi s-a schimbat lucrurile, dacă astăzi ziceți că în fața unei necesități voiți să căutați acest venit în regie și să nu vă mai înțelegeți cu antreprenorul, înțelegeți că n-am nimic de zis.

Rog numai pe domnii miniștri să se înțeleagă unul cu altul și să ne spună apoi dacă prin prezenta lege nu se modifică legea băuturilor spirtoase, înlocuindu-se sistemul de întreprindere cu acela de a se căuta acest venit în regie. Eu am văzut pe ministru [l] de finance adineaori, cînd vorbea domnul ministru [al] justiției, făcînd din cap și arătînd că se înșală ; și între amîndoi miniștri [i], în materie de finance voi pune mai mult temeii pe afirmările domnului ministru de finance, precum voi pune mai mult temeii asemenea pe afirmările domnului ministru [al] justiției în materie juridică, precum era legea judecătoriilor de ocoale ce am votat-o adineaori.

Domnilor, las această cestiune la o parte. Eu profit de această ocaziune că atunci cînd văd că se introduce o altă sistemă să spun cuvîntul meu. Și am auzit pe onor. domn Voinov ⁴ vorbind de ovrei și pe onor. domnul Orleanu pronunțînd numele Zibelis.

Voi da lămuriri și asupra acestui domn, el are o parte de 10 sau 15 la sută în această întreprindere, iar ceilalți sînt toți români și între aceștia cunosc în acest onor. Senat două persoane onorabile, doi capitaliști care au parte în această societate, unul mai mult și altul mai puțin.

Prin urmare, alături cu Zibelis, cea mai mare parte sînt români.

Și apoi s-a văzut că sînt motive ca la formarea unor asemenea societăți să se cheme și cite un străin care are punga mare.

Noi am format societăți în țară, precum este *Dacia, România, Fabrica de chibrituri*⁵. Aceste societăți au făcut mult bine, căci au deșteptat spiritul de asociere între români, deși între fondatorii unor asemenea societăți se pot găsi unul sau două nume ca Zibelis.

Scopul nostru însă a fost să înființăm societăți naționale; și bine s-a făcut căci s-a sfărâmat societățile străine care ne luau banii și-i esportau afară din țară.

Onor. domnul Voinov zice ca să lăsăm sistema de a se concentra toată activitatea comercială în minile altora, până se vor forma societăți române, până se vor deștepta spiritele, și să înființăm regii. Dacă vom concentra însă toată activitatea în mina statului nu va mai fi posibilitate de a se deștepta spiritul de asociațiune și de a se funda societăți de industrie și comerț.

Domnilor, sînt bătrîn și-mi aduc aminte de veniturile goștinei* și a disetinei**, precum și a vămilor și a ocnelor, care era în mina particularilor, a capitaliștilor români, nu izraeliți; mi-aduc aminte de Oteteleșeanu, Vilara și în Moldova de Alexandri⁶ și alți[i] care pe atunci reprezentau capitaluri; aceștia erau arendașii acelor venituri ale statului și-mi aduc aminte că, cînd se făcea o licitațiune, se uita toți cu respect la acei particulari care luau în arendă asemenea venituri ale statului.

Astăzi, vă rog, duceți-vă într-o zi cînd se dau moșiile statului în arendă și să vedeți în ce stare au ajuns arendașii! Pentru ce? Pentru că noi facem politică în toate și cînd este vorba să facem practică ne confundăm tot în teorii și cu teoriile noastre ucidem găina în ou!

Apoi, domnilor, dacă luăm de exemplu pe Franția, știți ce s-a petrecut. Ați văzut chiar acolo în vremea ducelui de Broglie⁷, prin destăinuirea actelor ce s-a găsit, ați văzut ce făcea în alegeri acel guvern al Franciei, chiar acolo unde este o opinie putinte și o rezistență mult mai mare decît la noi, cu acea armată de impiegați și nu numai cu impiegați[i] mari, ci chiar cu cei mici, cu guarzii forestieri, *maires* și *adjoints des maires*.

Apoi cînd o să ajungă la noi moralitatea aceea, cînd toți funcționarii să se țină deoparte? Acesta este un ce foarte greu.

Poate va veni vremea unde miniștri[i] vor fi foarte morali; dar dacă se amestecă directorul ministerului? Dar dacă se amestecă prefectul și subprefectul și dacă porunca, *le mot d'ordre*, nu vine tocmai de sus, ci ceva de mai jos, de la prefect și subprefect, efectul este tot același.

Am văzut vorbindu-se de ingerința în alegeri. Trebuie să credem că ministerul n-a dat ordine, cu toate acestea am văzut prefecti bătînd pe alegători!

Prin urmare, să nu ne uităm la cîteva sute de mii de franci și să lăsăm mai bine să se dezvolte spiritul de asociație și de comerț în țară, între români, chiar cînd ar fi și un Zibelis amestecat.

Vom scăpa mai tîrziu și de acești Zibeliși cînd vom avea parale mai multe, căci pentru a fonda industria și spiritul de asociație în țară trebuie capitaluri.

Eu nu am mijloace, dar [i]mi pare bine cînd văd asemenea asociațiuni mari, fie chiar și cu cîte un străin, fiindcă sînt societăți române stabilite în țară.

* Dare în porci, oi sau vaci.

** Desetină — dare, zeciuală din recolta de stupi.

Așa este acum în tren* de a se face și o fabrică de hirtie. Ei bine, acei care au asemenea idei de întreprindere se adresează acolo unde găesc ușa deschisă și lada cu bani.

Prin urmare, fac cu această ocaziune o mică profesiune de credință; și cît pentru mine cred că fac un bine chiar și ideilor liberale cînd combat sporirea funcționarilor în această țară, care, dacă suferă de ceva, suferă de rana aceasta a biurocrației⁸.

„Monitor”, 1879, nr. 147, p. 3 591, col. 1 — p. 3 592, col. 3.

* Din fr. *être en train de*, a fi pe cale să.

NOTE

¹ Proiectul în discuție recomanda exploatarea impozitului în regie. Pentru cheltuielile reclamate de crearea acestui serviciu se cerea un fond de 40 000 de lei. Organizarea ca atare a perceperii impozitului urma să formeze obiectul unei legi ulterioare.

² E. Stătescu spusese că nu i se pare oportună discuția de principiu — dacă este mai utilă exploatarea în regie sau prin arendare. Proiectul în discuție propunea o simplă măsură tranzitorie, valabilă șase luni.

³ E. Stătescu observase că temerile lui K. erau nefondate căci guvernul va avea totdeauna suficiente mijloace spre a influența alegerile și fără cutare funcționar de la regie.

⁴ N. Voinov, xenofob, salutase proiectul declarînd că în felul acesta vor fi promovați românii la exploatarea acestui venit; era preferabil a avea o pleoră de funcționari coreligionari în locul străinilor.

⁵ Pentru „Dacia” vezi *Opere IV, Oratorie II*, partea a IV-a, p. 75, nota 8.

Fabrica de chibrituri s-a inaugurat la 25 februarie 1879. Între fondatori figuiau: Dim. Ghica, Vasile Boerescu, G. Cantacuzino, I. Em. Florescu etc. (cf. C. Bacalbașa, *Bucureștii de altă dată*, I, București, 1927, p. 238).

⁶ I. Oteteleşanu s-a ocupat de exportul sării peste Dunăre; Al. Villara a deținut și el contractul exploatării sării și al poștelor Țării Românești. Vasile Alecsandri (tatăl) a luat în antrepriză exploatarea vămilor și exportul de cereale al Moldovei. Vezi pentru toți I.C. Filitti, *Domniile române sub Regulamentul organic, 1834—1848*, București, 1915; art. ns. *Contracte în comerțul extern al Țării Românești (1829—1858)*, în „Studii”, XXV, 1972, nr. 4, p. 767—781.

⁷ Albert, duce de Broglie, președinte al Consiliului de Miniștri al Franței în 1873—1874 și 1877.

⁸ Proiectul a fost primit cu 34 de voturi pentru și trei împotriva.

Sesiunea extraordinară 1879 pentru revizuirea Constituției

*Asupra reluării dezbatelor privind revizuirea articolului 7 din Constituție**

Domnilor, guvernul a venit a cere de la dumneavoastră un termen de o lună¹; nu putea să ceară mai mult, fiindcă-l oprea Constituțiunea. Dacă a cerut acest termen, a fost negreșit ca să-l bine întrebuințeze. N-am trebuință să vă spun acum dacă l-a întrebuințat guvernul bine sau rău.

Onor. domnul Maniu v-a spus ceva pozitiv, președintele Consiliului de Miniștri nu este în țară, ministru[1] de externe nu este în țară. A sosit ziua de 11 august; ce trebuia să facă guvernul? Trebuia să se conforme Constituțiunii, să vină prin mesagiu domnesc să vă zică a reîncepe activitatea dumneavoastră legislativă. Guvernul nu vine să vă ceară o aminare, căci guvernul n-are necesitate de aminare. El vă lasă cu totul liberi a aprecia dacă e bine să începeți această discuțiune în lipsa președintelui cabinetului și în lipsa ministrului de externe, cari sînt în ajunul de a se pune în drum și a se întoarce în țară, spre a vă da toate lămuririle ce au cules asupra cestiuunii. Mie-mi place să cred că în această cestiuune dumneavoastră nu veți fi oamenii unui partid, ci ai țarei și nu veți voi ca prin cestiuini de simpatie sau de resimțiminte personale să periclitați niște interese mari legate de viitorul acestei țări.

De aceea guvernul nu vine să zică: aminați ori nu aminați, n-are dreptul, dar lasă la aprecierea, la tactul dumneavoastră politic să judecați dacă în neființa președintelui Consiliului de Miniștri și a ministrului de externe se poate otări o asemenea cestiuune.

Iată ce am avut de zis. Oricum veți face, va fi bine făcut și guvernul n-are alt decît să respecte voința Camerei. Guvernul în conformitate cu Constituțiunea a venit și prin mesagiu domnesc a consfințit începutul activității dumneavoastră. Sîntem dară, domnilor, la ordinul dumneavoastră, siguri că orice veți hotări, orice veți face, va fi inspirat de acel patriotism înalt și prevăzător de care pururea națiunea noastră a dat dovezi în timpuri grele.

„Monitor”, 1879, nr. 183, p. 5 278,
col. 3 — p. 5 279, col. 1.

* Ședința din 11 august 1879.

N O T E

¹ Adunarea fusese prorogată pe timp de o lună, între 11 iulie și 11 august. Sesiunea extraordinară a Camerelor a fost convocată în vara anului 1879 pentru revizuirea articolului 7 din Constituție (vezi supra p. 69). Vezi mesajul domnesc de reluare a lucrărilor, redactat de K., sub data 11 august, în „Monitor”, 1879, nr. 183, p. 5 276, col. 2—3.

Pantazi Ghica ceruse însă să se amine reînceperea sesiunii pînă la 20 august, pentru ca în acest răstimp deputații să aibă citeva întruniri spre „a se lumina” asupra chestiunii ce urma să dezbătă. Mai observase apoi că Adunarea este descompletată, iar I.C. Brătianu, primul ministru, și V. Boerescu, ministrul de externe, erau în străinătate.

În sensul propunerii lui P.G. s-a pronunțat și Adunarea.
În acest timp K. era ministru de interne.

*Răspunde la interpelarea deputatului Paul Gorgos privind funcționarea poștei între Vaslui și Bîrlad**

Interpelarea făcută de onor. domn Gorgos ¹ este cu desăvîrșire bine văzută din partea ministerului și în special din partea mea ; și vă mărturisesc că îndată ce am intrat în minister m-am ocupat de această chestiune.

Chiar ieri s-a ținut o nouă licitațiune. Din nenorocire și astă dată, ca totdeauna, nu s-a înfățișat destui concurenți, cu toate acestea avem propuneri pe care le putem primi. Și dar anunț onor. interpelator că se va înființa în curînd un serviciu postal între Vaslui—Bîrlad și Bîrlad—Tecuci.

„Monitor”, 1879, nr. 191, p. 5465,
col 1—2.

* Ședința din 22 august 1879.

NOTE

¹ Paul Gorgos arătase că poșta aceasta s-a suprimat în 1876, o dată cu venirea guvernului liberal la putere. Îl invita pe K., proprietar în Fălciu, să intervină, altfel vasluienii trimiteau corespondența prin Iași — Roman — Bacău — Galați.

*Explicații la interpelarea lui N. Dimancea cu privire la ajutorarea județelor de peste Olt afectate de secetă**

Interpelarea domnului Dimancea merită toată serioasa luare-aminte și a onor. Camere și a guvernului.

În adevăr, o mare parte din România de dincoace de Milcov e amenințată de o mare nenorocire : lipsa hranei poporului, lipsa porumbului. Guvernul a luat oarecari măsuri : de o parte sînt însărcinați prefectii de a aduna știință de cite comune sînt amenințate de lipsă. După aceea am convocat consiliile județene pentru ziua de 15 septembrie ca să arate și lipsa și mijloacele pentru a combate nevoile. Aceste informațiuni se vor cerceta de ministrul de interne și de guvernul întreg și, de va fi trebuință și de concursul Camerilor, guvernul se va grăbi a aduce cestiunea în timpul convenit dinaintea Camerilor. După toate științele care le am, populațiunile nu vor începe a se resimiți de lipsă decît de la octombre înainte. Totdeodată

* Ședința din 22 august 1879.

sînt dator a vă spune că providența a răsplătit altă parte a țării cu o recoltă, pot zice, abondentă. Sînt încredințat că acea parte va veni în ajutorul cesteilalte părți ; cred că Moldova va putea îndești trebuințele României de dincoace de Milcov. Deja am dobîndit un rezultat îmbucurător pentru noi : companiile drumurilor de fer de peste Milcov primesc a transporta aproape în mod gratuit toată citățimea de produse ce vor trebui pentru populațiunile în lipsă. Acum, de va fi trebuință de concursul și al Came- rilor, nu vom lipsi de a veni înaintea dumneavoastră.

După ce N. Dimancea își exprimase îngrijorarea în legătură cu organizarea ajutorării din Moldova deoarece recolta era încă pe cîmp.

Eu aș ruga pe domnul Dimancea să binevoiască a-mi permite să declin onoarea de a face pe negustorul în această afacere, pentru că, îndată ce agenții Ministerului de Interne se vor vedea umblînd prin țară pentru aceasta, porumbul se va scumpi nu cu cinci la sută, ci cu 50 . . .

Voci : Așa este!

Lăsați dar, domnilor, ca activitatea particulară și a consiliilor jude- țene să lucreze în cestiunea aceasta și, cînd guvernul va vedea că este nevoie și de alte măsuri, le va lua¹.

*„Monitor”, 1879, nr. 191, p. 5465,
col. 2-3.*

N O T E

¹ Discuția s-a închis. Vezi și p. 161, 162, 246, 253, 255, 449 (regestul nr. 6).

*Intervenție pe marginea proiectului de lege pentru împroprietăriri din domeniile statului**

Mulțumesc onorabilului domn Vernescu ¹ pentru că a scutit banca ministerială, pot zice, de a vorbi. Domnia sa a elucidat cestiunea tocmai cum este.

Domnilor, și pe banca ministerială sînt oameni și toți cari se interesează de împroprietărirea țăranilor, ca fiecare din dumneavoastră. Așadar, fiți siguri că nici unul de pe această bancă nu va împiedica ceea ce dum-neavoastră voiți, ceea ce este în interesul țării, d-a înmulți numărul pro-prietarilor.

Să-mi fie permis însă a zice cîteva cuvinte la critica făcută de domnul Buescu asupra legii rurale de la 1864 ².

Legea de la 1864 ³ nu s-a aplicat de mine, prin urmare nu poate fi cestiune personală și tocmai pentru că nu e personalitate voiesc să răspund domnului Buescu și să-i zic că legea rurală nu s-a aplicat de contrasemnă-torul ei, ci de succesorii lui.

Reformele sociale care nu s-a făcut la timp și care vin a se impune se esecută totdeauna cu precaritate.

* Ședința din 25 august 1879.

Aşa a fost legea de la 1864 şi vai de timpurile acelea dacă legea rurală nu ar fi fost aplicată la 1865 şi dacă cestiunea rurală la 1866 s-ar fi găsit nerezolvată! Socotesc că fiecare din dumneavoastră înţelege aceasta.

Voci: Aşa este!

Domnul Buescu nu are dreptate cînd zice că legea de la 1864 nu a prefăcut împroprietărirea individuală; tocmai acela a fost scopul legii rurale de la 1864, ca să prefacă acel amalgam de proprietăţi colective în proprietăţi de moşnean, în proprietăţi absolute a fiecăruia; ceea ce s-a început a se face s-a făcut în multe părţi şi este încă timpul să se facă.

Domnul Buescu uită un lucru şi judecă lucrurile după cele ce cunoaşte domnia sa; uită că în Moldova aplicarea legii rurale nu a fost alt nimic decît proclamarea unui principiu, căci pămînturile care s-au dat ţăranilor erau încă deja din timpul repausatului întru fericire Grigore Ghica vodă proprietăţi particulare ale locuitorilor. Încă de la 1849 ţăranii deveneau proprietari şi pămînturile lor erau alese şi hotărîte faţă cu pămînturile proprietarilor şi de aceea legea rurală în Moldova s-a aplicat foarte uşor, pentru că ţăranii au rămas în pămînturile lor.

În Ţara Românească legea contesta drepturile ţăranilor şi de aceea ţăranii făcuse o învoială cu proprietarii pentru pămînturile pe cari, pentru dările lor, le stăpîneau; de aceea, în aplicare s-au făcut multe greşeli, nu atît în cîtăţime, cît în calitate⁴.

Există azi încă în Ialomiţa o moşie unde ţăranii plătesc de 15 ani şi pînă acum nu stăpînesc nimic, pentru că pămînturile cari li s-au dat sînt numai nişte mlaştine unde numai paserile cerului pot străbate . . .

Voci: De ce nu se ia măsuri?

Măsurile dictatoriale au trecut cu anul 1864 şi astăzi numai tribunalele au să hotărască în privinţa aceasta.

Ei bine, ce este de făcut? Ce a zis onor. domn Vernescu? Cereţi ca ministrul să aplice imediat legile pe care dumneavoastră le-aţi votat, acesta este dreptul şi datoria dumneavoastră, nu vă faceţi însă administratori; căci, dacă cereţi ca ministrul să vie să ia asupra lui şi să cate în regie sute de moşii, dumneavoastră vă faceţi răspunzători de moralitatea acelor cari se vor pune să administreze acele moşii şi ministrul respinge orice răspundere.

Aşadar, binevoîţi a recomanda numai guvernului tot ceea ce e scris şi zis pînă acum.

Cît pentru cea[1]altă cestiune, pentru legile cari vor veni miine, guvernul va fi alături cu dumneavoastră ca să facă cît se poate mai putincioasă dobîndirea proprietăţilor rurale de către acei cari reclamau * pămînturi⁵.

„Monitor”, 1879, nr. 194, p. 5535,
col. 1—2.

* Citeşte: reclamă.

NOTE

¹ G. Vernescu spusese că nu înţelege rostul proiectului de lege şi al discuţiilor care au urmat deoarece exista o lege din 1876 care da drept ţăranilor a primi pămînt din proprietăţile statului şi, prin urmare, era suficient ca această lege să fie aplicată.

Proiectul în discuție pornea de la mai multe petiții făcute de țărani din județele Argeș, Roman, Iași, Bacău, Teleorman, care arătau că n-au bani să cumpere pământ (trebuiau să achite anticipat 1/3 din valoarea lotului).

² P. Buescu spuse că legea din 1864 a fost „o adevărată mintuire pentru țărani”, dar s-a aplicat rău: 80% din împroprietăriți sînt nemulțumiți.

³ Asupra legii rurale din 1864 vezi N. Adăniloiaș și D. Berindei, *Legea rurală din 1864*, București, 1967.

⁴ K. se referă la legiuirile agrare ale Moldovei și Țării Românești care reglementau raporturile dintre proprietari și țărani și care reprezentau o ameliorare a condiției acestora din urmă în comparație cu Regulamentul organic. Au rămas în vigoare pînă în 1864. Vezi V. Maciu, *Caracterul legiuirilor agrare din România în deceniile VI și VII ale secolului XIX*, în *Comunicări și articole de istorie*, București, 1955; Georgeta Penelea, *Date privind legiuirea agrară a Moldovei din 1851*, în „*Studii*”, XVII, 1964, nr. 5, p. 1 077—1 096. Vezi și opiniile celor doi domni, Grigore Alexandru Ghica și Barbu Știrbei, în *Opere IV, Oratorie II*, partea a III-a, p. 56—58, nota 28.

⁵ Proiectul a fost retras. El ceruse ca ministrul de finanțe să întocmească un tablou cu solicitanții pentru loturi din proprietățile statului și să le distribuie în răstimp de un an.

În schimb Adunarea a primit în unanimitate un amendament al lui Nicolae Ionescu care prevedea ca împărțirea de loturi la țărani să se facă în conformitate cu legea deja existentă din 1876. Amendamentul mai preconiza ca guvernul să nu accepte arendări, dar Adunarea a respins acest § al amendamentului.

*Explicații pe marginea unei petiții a locuitorilor
din Cepari (Argeș), în care se plîngeau
că legea prestațiilor județene se aplică abuziv.
În replică cu Nicolae Ionescu**

Eu cred, domnilor, că în asemenea cestiuni este bine să se urmeze ceea ce s-a urmat întotdeauna în această Cameră. Petițiunile care vin la Cameră în contra funcționarilor subalterni totdeauna s-au luat în considerație cînd petiționarii s-au plîns că adresîndu-se la ministrul respectiv nu le-ar fi făcut dreptate.

Nu pot eu să spun onor. domn Ionescu nimica din ceea ce nu știu¹. Eu, să-mi permită domnia sa expresiunea, nu sînt năzdrăvan să știu petițiunile ce vin aici și să discut în comisiune.

Eu pot să răspund numai la acele petițiuni adresate ministrului și la care ministrul nu ar fi făcut dreptate.

Pentru asemenea petițiuni sînt totdeauna la ordinele Camerei. Dar, cînd vine o petițiune la Cameră — și de aceste petițiuni vin multe și la minister — și nu spune nimic dacă s-a plîns la primar, subprefect sau prefect, ce poate mai mult Camera să facă decît să mi-o trimită mie? A fi îndatorat să răspund de ceea ce nu știu, aceasta nu pot să o fac. De multe ori vin petițiuni la minister în contra primarului, întreb pe petiționar: ai fost la prefect sau subprefect? Răspunde că nu. Atunci eu nu pot decît să trimit petițiunea la prefect. Tot asemenea și Camera a întrebuițat această procedură constituțională că nu s-a ocupat de o cestiune decît cînd a fost pusă în joc persoana ministrului; cînd cineva se va plînge că un ministru nu-și face datoria, atunci se întreabă ministrul de ce nu și-a făcut datoria. Pe cînd dacă se plînge de un prefect că nu-și face datoria, atunci se adresează ministrului acea plîngere, mai cu seamă că sînt o mulțime de plîngeri cari nu sînt drepte. Așa, se zice că se scot țărani ca să facă șosea pe moșia prefectului. Apoi ce? Voiți dumneavoastră ca prefectul să aibă moșie

* Ședința din 31 august 1879.

numai în cer ? Se poate prea bine ca o șosea să treacă prin moșia prefectului și de acolo să treacă pe moșia unui opozant și viceversa.

Ceea ce pot declara este că nu știu nimic de această petițiune și că, dacă domnul Ionescu va binevoi, va putea vedea sute de acești petiționari cari n-au cunoștință de drumul ce trebuie să urmeze pentru a da o petițiune. Înțeleg ca Adunarea să se ocupe de petițiunile cari vin în contra miniștrilor, iar nu de acelea cari vin în contra prefectilor, căci de acestea se ocupă miniștrii. De exemplu, domnul Radu a făcut o interpelare dacă are [sic] cunoștință de purtarea șefului gardei din Bacău ? Eu am răspuns să mi se lase timpul să știu de ce este vorba și să trimit să se facă cercetare.

Purtarea domnului Ionescu mă miră foarte mult, căci domnia sa mă știe pe mine, [i]mi cunoaște sentimentele în privința țăranilor și nu mă așteptam ca tocmai dumnealui să zică că această petițiune denotă puțină îngrijire din parte-mi de soarta țăranilor, cînd domnia sa știe foarte bine că dacă este ceva de care mă ocup este tocmai de starea țăranului și-l rog să vină la minister să vadă dacă sînt nepăsător de soarta țăranului, dacă sute de țărani nu-l vor asigura de contrariu.

Fie sigur domnul Ionescu că, dacă va fi adevărat ceea ce se spune în acea petițiune, atunci acel prefect va petrece rele nopți.

Replcă lui Nicolae Ionescu².

Domnilor, niciodată n-am admirat talentul onor. domn Ionescu ca astăzi și înțeleg că domnia sa totdeauna trebuie privit ca un adversar periculos, căci dintr-o cestiune nevinovată, inocentă pentru mine, care n-are ființă, domnia sa a venit și a făcut un act de acuzațiune. Aceasta este exact, să-mi permită cuvîntul, a-i zice că-mi caută ceartă și rău face domnia sa de o caută cu această ocaziune, căci o sută de alte ocaziuni mine, poi-mine-i pot veni mai la îndemînă decît această cestiune.

Domnilor, eu sînt cu desăvîrșire afară din cauză. Întîi domnia sa mi-atribuie că eu aș fi zis să se trimită această petițiune la guvern. Apoi, domnilor, nu sînt eu atîta de scolar ca să nu știu că este un lucru mare cînd Camera recomandă o petițiune la guvern. Din contra, am zis că această cestiune este delicată ; n-am voit să mă plîng de comisiune, dar am zis că nu înțeleg cum o asemenea petițiune vine cînd reclamanții nu s-au adresat mai întîi la ministru ca să le dea satisfacere dacă au dreptate. În adevăr, dacă faptele arătate în petițiune vor fi adevărate, prefectul merită toată dezaprobarea și toată penalitatea.

Dar cine vă garantează, onor. domnule Ionescu, că acea petițiune este a acelor locuitori ? N-ați văzut alaltăieri un onor. domn deputat care a zis că o petițiune care a venit aici scrisă de un domn Chebapcea, care cerea un post de subprefect, că acea subscriere nu este a domnului Chebapcea ? Să vă arăt la minister cîte petițiuni de asemenea natură vin și cer ceva și a doua zi cei subscriși tăgăduiesc semnăturile, zic : nu știu, n-am văzut asemenea petițiune.

Dar, zice domnul Ionescu, cum domnul ministru, care este atotștiitor, n-a știut că este la ordinea zilei această petițiune ? Mai întîi niciodată n-am avut pretențiunea că sînt atotștiitor și ar fi o nenorocire să cred aceasta ; și al doilea eu, ministru [1] de interne, n-am nici o relațiune cu Camera, eu am relațiune cu președenția consiliului și președenția consiliului comunității miniștrilor în ceea ce privește pe fiecare.

Eu n-am primit nimica de la președenția consiliului, n-am primit nimica de la Cameră și n-am nimica în ministerul meu. Prin urmare, nu

este permis unui deputat să vie să caute astfel de ceartă și să zică că eu las să se dea un blam predecesorului meu, actualmente coleg al meu³. Se cuvine aceasta? Eu sînt incredințat că întreaga Cameră, chiar și acei care-mi sînt adversari nu vor primi să se pună cestiunea pe un asemenea tărîm. N-am văzut nimica, nu știu nimica și socotesc că este o laudă pentru mine cînd vin să zică că n-am văzut nimica și nu știu nimica.

Dar, dacă domnul Ionescu va face o interpelare, atunci cestiunea se schimbă, atunci voi cere termenul regulamentar, voi cere termenul de trei zile, cum am cerut pentru interpelarea domnului Radu, și voi zice acelui prefect : iată de ce ești acuzat. Și poate că nu mă voi mărgini a mă mulțumi numai cu răspunsul lui, ci voi cerceta după cum am obicei.

Dar astăzi ce văz ? O petițiune de care n-am cunoștință. Eu sînt răspunzător de ceea ce știu ; răspund de plîngerile cari mi se fac și de cari ați vedea că nu le îndestulez, iar pentru ceea ce nu știu nu sînt răspunzător.

Dar voiește domnul Ionescu ca din această petițiune să descrie situațiunea unui județ întreg ? Atunci pe calea de interpelație-l voi asculta.

Prin circulările pe care le-am adresat prefectilor⁴ n-am zis niciodată că am încredere în toți prefectii ; din contra, sînt prefecti în care n-am încredere, dar iarăși numai pe bănuieli și pe acuzări vage nu voi eu să schimb prefectii, nici subprefectii, căci mie-mi place stabilitatea ; numai atunci în această țară ar fi o bună administrație cînd va fi stabilitate în funcționari ; în cită vreme nu va fi stabilitate în funcționari, cum s-a făcut de unii din predecesorii mei, luînd un funcționar de la Severin și trimițîndu-l la Dorohoi și pe alții lăsîndu-i pe strade, astfel nu va fi bună administrațiune.

Eu astăzi nu primesc nici un raport, nici o cerere de distituire pe motiv de interes de serviciu dacă nu-mi arată motive bine întemeiate. Să știe bine onor. domnul Ionescu că aceste sînt vederile mele și cînd primesc denunțări mă silesc să aflu adevărul. Eu, ministrul de interne, n-am un singur om cu care să mă servesc ; toți miniștrii au cîte 10 sau 15 oameni, eu n-am nici unul și cînd primesc denunțări și voi să fac cercetări trebuie să trimit un prefect din alt județ, lăsînd acea prefectură văduvă, ca să facă cercetarea. Am primit o plîngere de la Severin și a trebuit să iau pe singurul șef din departament ca să-l trimit acolo, și eu a trebuit să lucrez în locul lui.

Onorabile domnule Ionescu, am îmbătrinit și a sosit timpul să lăsăm personalitățile deoparte, să ne punem cu toții pe lucru, ca să îmbunătățim administrațiunea. Să nu căutăm la persoanele cari sînt aci ; să căutăm ca administrațiunea să se îmbunătățească. Administrațiunea cum este astăzi organizată nu merge ; toate interesele morale și materiale sînt jignite și trebuie să cereți de la ministrul de interne să vie cu o lege organică a Ministerului de Interne prin care să hotărîți stabilitatea funcționarilor, să puneți condițiuni pentru primirea în funcțiuni și pentru distituirea din funcțiuni. Pînă nu veți face aceasta, nu veți avea administrațiune. Veniți la minister și veți găsi acolo la ușă o aglomerare de proletari mai cumplită, mai teribilă decît aceea care întinde mina în ulițe.

A fost un venerabil bărbat, care acum nu mai este în mijlocul nostru, și care a făcut descrierea acestui proletariat, domnul Costache Crețulescu⁵, sînt acum vreo zece ani.

De aceea, vă voi ruga, domnilor, să-mi veniți în ajutor ca să organizăm administrațiunea interioară a țării pe alte baze și fiți siguri că

ceea ce veți face nu veți face pentru ministrul Kogălniceanu, ci pentru interesul general al țării.

Trebuie să luăm dispozițiuni ca să punem pe acei oameni cari cer slujbe în pozițiune de a merge să-și caute hrana de toate zilele pe alte căi, onorabile, iar în administrațiune să punem oameni onești și activi, cari să corespundă interesului general al țării.

În cît privește cestiunea de față, repet că voi cerceta și, cînd onor. domnul Ionescu îmi va face interpelarea, voi răspunde în termenul prescripș de regulament.

Fie sigur onor. domnul Ionescu că în privința țărănilor sînt de acord cu domnia sa, cu fratele domniei sale⁶ și cu toți acei cari privesc în țărani temelia societăței noastre. (*Aplauze.*)

N. Ionescu își formulează interpelarea în privința imputărilor ce se fac prefectului de Argeș că i-ar aduce pe țărani să lucreze pe șoseaua ce trece pe moșia sa.

Voi răspunde onor. domnului Ionescu la interpelarea ce mi-a anunțat și cred că-l voi satisface. Iar în privința petițiunii de față, vă declar că nu primesc altă soluțiune decît trecerea pur și simplu la ordinea zilei, pe temei că guvernul n-a avut nici o cunoștință de această petițiune.

Domnul Ionescu: Nu se poate trece la ordinea zilei!

Nu este petițiune în contra mea și, prin urmare, nu pot primi recomandarea în urma cuvintelor domnului Ionescu, care a dat un simț constituțional recomandărilor, simț pe care-l primesc și eu, dar care nu se poate aplica în cazul de față, pentru că nu este plîngere în contra mea, ci în contra prefectului, și nu sînt pus în pozițiune să mă rostesc dacă prefectul este culpabil sau nu. Prin urmare, fiindcă recomandările, după tipicul constituțional, se fac numai cînd un ministru nu și-a făcut datoria și fiindcă în cazul de față ministrul nu știe nimic, eu nu pot primi altă soluțiune asupra acestei cestiuni decît trecerea la ordinea zilei.

Replică lui N. R. Locusteanu⁷.

[Î]mi pare rău că onor. domnul Locusteanu, care e foarte scrupulos, astăzi nu a ascultat cu toată atențiunea cele zise de onor. domnul Ionescu.

La început, cînd cestiunea se prezintă așa cum o pune domnul Locusteanu, nu am zis și eu că se recomanda ministrului această petițiune? Însă, după ce domnul Ionescu a venit și a dat un înțeles constituțional acestei recomandări, cînd a zis că ea se consideră ca un blam contra președintelui cabinetului, mai pot eu să primesc această recomandațiune? Eu nu pot face aceasta. Dacă puteți dumneavoastră, domnule Locustene, poftiți aici!

Eu respect drepturile Camerei, dar sînt dator să păzesc și drepturile guvernului și de aceea am zis că nu primesc recomandarea, în urma simțului ce i-a dat domnul Ionescu, pentru că guvernul nu a fost sesizat de această petițiune, iar pe de altă parte am mai zis că primesc interpelarea domnului Ionescu și-i voi răspunde în termenul reglementar.

Iată, domnilor, că cestiunea rămîne întregă în domeniul, în suveranitatea Camerei.

Așadar, pe cît timp cestiunea a fost pusă pe tărîmul pe care a pus-o domnul Locusteanu, am zis că primesc recomandațiunea. Îndată însă ce domnul Ionescu a venit și a dat un sens constituțional recomandațiunii, cînd a zis: știți ce e o recomandațiune? Este un vot de blam! Din acel moment eu nu mai puteam primi recomandațiunea, pentru că aș primi

un vot de blam și nu pot primi votul de blam pentru un lucru pe care nu l-am făcut și de care nu am nici o știință. Și mai cu seamă nu pot primi acest vot de blam la adresa președintelui consiliului.

Dacă voiți dumneavoastră, poftiți aci, căci eu mă duc. Și eu am fost în opozițiune, dar n-am făcut niciodată astfel de lucruri.

Să nu fiu bănuț, cel puțin cu cestiunea țăranilor, pentru care am făcut dacă nu mai mult, dar tot cît domnul Ionescu. Chiar mai alaltăieri am voit să fac o cercetare ca să cunosc care e pozițiunea materială a țăranilor și am fost tractat, acuzat de jurnale că sint socialist... Să fie dar sigur onor. domnul Ionescu că voi cerceta și voi da satisfacțiunea ce merită oricărei plîngerii venite din partea țăranilor. Sint, domnilor, într-o vîrstă în care puterea pentru mine nu mai are altă plăcere decît aceea de a o întrebuița în folosul țării.

După ce Adunarea a votat trecerea la ordinea zilei.

Mulțumesc onor. Adunării pentru votul ce a dat și declar onor. domnului Ionescu că dreptățile țăranilor nu se vor simți jignite. [Î] pot asigura că în curînd voi fi în pozițiune să-i dau lămuriri dumnealui și săvîrșitorul abuzului, dacă abuzul se va fi comis, va fi pedepsit. (*Aplauze.*)

„Monitor”, 1879, nr. 198, p. 5 641,
col. 3 — p. 5 642, col. 2; p. 5 643,
col. 1 — p. 5 644, col. 2; p. 5 645, col. 1.

NOTE

¹ După citirea petiției de către N.R. Locusteanu, raportorul comisiei de resort a Adunării, N. Ionescu observase că ministrul de interne refuză să dea vreo explicație; era evident, insinuase el, că țăranii se adresează Camerei deoarece nu-și aflaseră „îndestularea pe cale administrativă”. Și încheiasse: „În tot cazul tăcerea domnului ministru arată puțină sollicitudine pentru locuitorii țării”. Această replică determină intervenția lui K.

² N. Ionescu observase că susținerea lui K. e greșită cu trimiterea petiției către prefect, căci dacă acesta nu face dreptate țăranilor ei sint îndreptățiți să se adreseze Adunării.

³ I.C. Brătianu.

⁴ Iată-le numai pe cele din lunile iulie-august 1879:

18 iulie, asupra măsurilor de stîrpire a pestei bovine („Monitor”, nr. 164, p. 3 888).

23 iulie, pentru vaccinarea copiilor (*ibidem*, nr. 169, p. 3 995).

25 iulie, cere respectarea drepturilor individuale ale locuitorilor, adoptarea măsurilor de igienă, asigurarea liniștei (*ibidem*, p. 3 992—3 995).

1 august, despre frinarea abuzurilor în aplicarea legii tocmelilor agricole (*ibidem*, nr. 178, p. 5 189).

3 august, reglementarea serviciului poștal la sate (*ibidem*, p. 5 206).

13 august, recomandă măsuri drastice de prindere a hoților (*ibidem*, nr. 185, p. 5 327).

20 august, cere o evidență a datorilor țăărănești pentru ca guvernul să le poată veni în ajutor (*ibidem*, nr. 190, p. 5 467).

23 august, asupra cametei și efectelor ei nocive (*ibidem*, nr. 193, p. 5 483).

⁵ Vezi *Trecutul și era nouă*, București, 1860, 35 p.

⁶ Pentru I. Ionescu de la Brad vezi *Opere* IV, *Oratorie* II, partea a IV-a, p. 624, nota 11 și infra p. 311, nota 7.

⁷ N.R. Locusteanu era membru al comisiei de petiții și credea că K. a atacat această comisie de vreme ce i-a respins concluziile cerînd trecerea la ordinea zilei.

*Asupra petiției locuitorilor din Găvana, Valea Rea,
Hodivoaia, Schitul Golești ș.a., care reclamau
călcarea articolului 7 al legii rurale din 1864**

Domnilor, în adevăr sînt de acord cu domnul Ionescu ¹ că aci nu este o cestiune personală, ci este o cestiune de interes general și cu toții trebuie să ne ocupăm de dînsa. Cred că în cîteva zile voi avea raporturile tuturor comunelor cari au contestat numărul proprietăților și numele acelora cari au să cază în domeniul legii, adică al acelora cari au să fie deposedați. De pe acum însă pot spune, și aceasta este o apreciere individuală a mea, ce mi-am făcut-o de cînd am intrat în minister, că mi se pare că legea a hotărît într-ua mod prea somariu asupra a o mulțime de cestiuni cari merită serioasa luare-aminte a Camerei și a guvernului.

Într-adevăr, iată un caz : au fost doi frați, unul era cu totul nemernic, sărac, nu putea să lucreze și a trecut către fratele său pămîntul. Sînt apoi, bunăoară, spornicii, cari aveau deja pămînturile lor și cari s-au însurat cu o fată singură la părinți, care avea pămîntul ei, și alte asemenea cazuri sînt o mulțime.

Așadar, vă spun că, după ce vor veni toate acele constatări de la fața locului, atunci guvernul va vedea dacă legea este complectă sau dacă legea va trebui complectată, dacă sînt cazuri cari nu au fost prevăzute de lege, și mie mi se pare că sînt multe. Căci care a fost scopul legiuitorului ?

A fost să proteagă proprietatea mică de a nu se îngloba în proprietatea mare. De aceea eu socotesc că s-ar putea în adevăr trămite această petițiune guvernului ca să o aibă și pe ea în vedere atunci cînd va avea toate lucrările în mină.

Guvernul nu se opune la propunerea domnului Ionescu, dacă comisiunea și domnul raportor ² n-au nimic de zis contra ³.

„Monitor”, 1879, nr. 198, p. 5 645,
col. 2—3.

* Ședința din 31 august 1879.

NOTE

¹ Discuția pornise de la petiția unor locuitori care vedeau în legea pentru garantarea bunurilor rurale dobîndite prin improprietărire „o izbire” în aplicarea articolului 7 al legii rurale din 1864. Ei veniseră în ajutorul fraților sărăciți, făcuseră amenajări și acum se vedeau deposedați, deoarece trebuiau să le vindă celor de la care le cumpăraseră.

La această suplică comisia Adunării ceruse ca legea de garantare a bunurilor să se păstreze *in integrum* „pentru conservarea averii sătenilor improprietați” și să se treacă la ordinea zilei „pur și simplu”.

N. Ionescu ceruse totuși să se ia în seamă aceste petiții, căci cei defavorizați prin legea de reintegrare construiseră stabilimente comerciale și industriale pe acele locuri. El ceruse lui K., în calitate de ministru de interne, să se pronunțe.

² Pantazi Ghica spusese că trebuie menținută concluzia comisiei deoarece prin discutarea unei petiții nu se poate interpreta o lege.

³ S-a trecut la ordinea zilei.

*Despre aplicarea defectuoasă a legii pensiilor**

Ca ministru urmăresc ceea ce ca senator am apărut și recunosc în totul temeinicia plîngerei pensionarilor din Moldova. Alături cu onor. domnul Voinov¹ am combătut redacțiunea care a prevalat în lege și care dă loc la un echivoc.

În acea lege se zice cum că se vor răspunde de casa statului acele pensii dacă fondul Casei pensiunilor nu va ajunge.

Astăzi Casa pensiunilor obiectează că fondul ei nu-i ajunge; astfel am fost siliți a ne adresa la Cameră cu un proiect de lege cerînd să ne dea bani, căci pentru plata acestor pensii trebuie 75 de mii franci; proiectul acesta de credit stă în deliberarea comisiunii financiare, care sperăm că peste curînd va termina această lucrare, spre a se putea da o legitimă și cît mai grabnică satisfacțiune acestor nenorociți pensionari.

Replică lui N. Voinov².

Aș ruga și eu, la rîndul meu, pe domnul Voinov să binevoiască a da un ajutor guvernului insistînd, cu legitima domniei sale influență, pe lîngă amicii săi moldoveni, care sînt în comisiunea financiară de la Cameră și care ne-au făcut și continuă a ne face greutăți.

Domnul general Manu: Aceasta este o acuzațiune în contra Camerei!

O acuzațiune în contra Camerei ați zis, onor. domnule Manu! Eu să fac acuzațiune! Eu n-am zis decît ca onor. domnul Voinov să insiste și domnia sa, cu legitima sa influență, pe lîngă membrii comisiunii financiare de la Cameră. Am avut nenorocirea să fiu rău înțeles de domnul general Manu³.

„Monitor”, 1879, nr. 202, p. 5 774, col. 3.

* Ședința din 5 septembrie 1879. Senatul României.

N O T E

¹ Discuția pornise de la o interpelare care nu avea un caracter ostil, ci era numai „o rugăminte” a lui N. Voinov în legătură cu aplicarea legii votate de Corpurile legiuitoare privind reversibilitatea pensiilor văduvelor din Moldova asupra familiilor lor. N.V. sesizase că legea stă neaplicată de șase luni. Vezi și supra p. 64 și p. 448, registul 17.

² N. Voinov spusese că I.C. Brătianu s-a lăudat a „se face forte a avea chiar fonduri pentru plata acestor pensii”. Considera că interesele moldovenilor „sînt tot atît de apropiate și legitime ca și cele de dincoace”.

³ Incidentul s-a închis.

*Profesiune politică de credință prilejuită de o remarcă a lui Titu Maiorescu**

Domnilor, eram la Senat eînd, în absența mea, onorabilul domn Maiorescu¹ a binevoit a pune și persoana mea în joc. Tot domnia sa a binevoit să facă întrebarea cum ne aflăm noi pe această bancă? Noi

* Ședința din 5 septembrie 1879.

programa noastră politică am făcut-o cînd ne-am prezentat înaintea dumneavoastră. Domnul Maiorescu ne silește astăzi să facem și programa compunerii ministerului și iată în cîteva cuvinte să spun ce caut pe această bancă. Mai întîi am să spun scopul final pentru ce am intrat în minister : pentru că sînt moldovean, pentru că mă doare inima de mica mea țărișoară și eu toate că mi s-a imputat că de prea multe ori am zis aceste cuvinte, dar, fiindcă ceea ce are să se hotărască are să se hotărască mai cu deosebire pentru Moldova, eu, ca moldovean, n-am voit să las a veni la putere pe acei care zic astăzi că nu dăm nimic și mine vor da totul. (*Aplauze, zgomot.*)

Domnul Calimachi: Moldova este în opozițiune!

Domnul președinte: Binevoîți a respecta Camera, respectînd libertatea cuvîntului pentru domnul ministru cum ați respectat-o pentru domnul Maiorescu!

Onor. domnul Calimachi, moldovean ca și mine...

O voce: Nu tocmă!

Domnilor, nu voi să fac istorie, deși sînt istoric... (*Zgomot.*)

Voi avea onoare să-i spun domniei sale că cunosc Moldova ca și domnia sa.

Domnul T. Maiorescu: Domnule președinte, am auzit că v-ați adresat la mine?

Domnul președinte: Nu. Am cerut ca să se respecte Camera și libertatea cuvîntului cum s-a respectat pentru dumneavoastră, dar n-am numit pe întreprător pentru prima oară cînd i-am făcut acest apel, fiindcă a numi pe nume este o dojană.

Onor. domnul Calimachi-mi face efectul unui călător englez care, ajungînd la marginile Spaniei, în orașul Irun, într-o diligență galbenă, și scoțînd capul pe fereastra diligenței a zărit o femeie cu părul galben și a zis: Irun este oraș la marginea Spaniei, femeile dintr-însul sînt cu părul galben, deci ispaniolii sînt cu părul galben. (*Mare ilaritate.*) Domnul Calimachi, de la căderea regretatului vodă Cuza... Și eu, ministru credincios al lui vodă Cuza, respectez memoria acestui domn...

O voce: Țara întreagă!

Domnul Calimachi de atunci pînă astăzi a șezut la moșia sa Zvoriște și nu a văzut decît împrejurul domniei sale. Eu am obiceiul de a vedea mai mult, am o experiență de 40 de ani în afaceri, am fost de mai multe ori ministru, am fost totdeauna om politic și cunosc foarte bine Moldova și am onoare să spun domniei sale — afirmare pentru afirmare, experiență pentru experiență: eu prea iubesc Moldova ca să atribui această frică Moldovei, pentru că Moldova nu este fricoasă.

Eu nu [voi] să fac aci istoria nici lui 2 mai², nici lui 11 februarie³. Mă întrebați ce caut cu domnul Leca? Să vă răspund ce caut cu domnul Leca. La 1870, în urma evenimentului de la sala Slătineanu⁴, provocat prin acel vot anodin că unde filfiie drapelul Franciei filfiie și drapelul României, după ce a căzut ministerul domnului Ion Ghica și a venit un ministru mult mai vinograd [sic] decît al nostru, compus de domnul Lascăr Catargiu, alături cu domnul general Florescu, dat de domnul Lascăr Catargiu în judecată, eu atunci nu am întrebat pe acei domni ce caută pe banca aceasta, ba, din contra, am zis, și „Monitorul” este martur⁵, că un act patriotic au făcut domniile lor de n-au lăsat tronul fără consiliari, de n-au lăsat banca aceasta fără miniștri; și poate că vorbele

mele meritau oarecare critică, cînd vom cerceta veritatea istorică, dar a trebuit să zic așa în fața acelor împrejurări. Iată ce am făcut atunci. Apoi, evenimentele de atunci să potrivească cu evenimentele actuale? Eu nu sînt om de partid, sînt foarte democrat și liberal, am cîștigat acest titlu de democrat prin faptele mele.

Eu n-am alergat după putere, precum și în timpul lui vodă Cuza n-am alergat după putere. Vodă Cuza m-a chemat, după cum totdeauna am fost, m-a chemat la evenimente mari, la împrejurări grele; se vede că așa este soarta mea să fiu la putere în împrejurări grele.

De astă dată eram în Dobrogea, nu eram aci să urmăresc crizele ministeriale și am venit cînd am fost chemat. Dar pentru ce am venit? Cînd președintele consiliului s-a adresat la mine, am uitat diferendele dintre noi, am uitat că m-am despărțit de domnia sa ⁶, sau domnia sa s-a despărțit de mine și nu voi să spun pentru ce; dar domnia sa socotea că, sacrificîndu-mă pe mine, va dobîndi voturile acelor care numai exploatau, cari ziceau: sacrifică pe Kogălniceanu că sîntem cu dumneata. Dar care-și zice: au cînd se va duce Kogălniceanu, cu mica lui experiență, cu mica lui energie, ne va fi mai ușor să dăm jos și pe Brătianu. Cînd am venit ⁷, am întrebât pe președintele Consiliului de Miniștri, moșia este drept politic sau ba? Dacă moșia este drept politic, sînt cu dumneata; dacă moșia nu este un drept politic, nu sînt cu dumneata. Pentru că moșia strămoșilor mei este viața moșiei românești. (*Aplauze.*) Mă ocup cu cestiunea izraelită cum m-am ocupat cu cestiunea țigănească, cum m-am ocupat cu cestiunea armenilor, cum m-am ocupat cu cestiunea țăranilor; mă ocup de asemenea cestiuni cum m-am ocupat totdeauna cînd a fost vorba de a face din această țară o națiune tare. Ca ministru n-am schimbat o iotă din ideile pe care le-am avut și le-am profesat totdeauna în cestiunea evreilor și pe care le-am făcut cunoscut la 1857, la 1860 și la 1864 ca și astăzi. Și voi sfida pe oricine să vie să-mi spuie că sînt în contradicere cu mine ⁸.

Iată pentru ce am intrat în minister. Și cu cine am intrat? Cu niște oameni cu care întotdeauna m-am întîlnit cînd a fost ca în această țară să se facă acte mari, acte însemnate.

Trecutul meu este alături cu trecutul domnului Brătianu ⁹, cînd domnul Brătianu făcea aci ceea ce eu făceam dincolo. M-am întîlnit cu domnul Crețulescu ¹⁰, cu care am avut legături în vremea Unirei, cînd pe timpul acela era redactorul „Concordiei” și cu care am fost ministru împreună după 2 mai. M-am întîlnit cu domnul Boerescu ¹¹, al cărui trecut este același. M-am întîlnit cu domnul Stolojan ¹², care deși este mai tînăr, dar totdeauna a fost în partitul liberal. M-am întîlnit cu domnul Leca asemenea ¹³, care nu știu ce a făcut la 11 februarie, istoria va judeca aceasta; însă știu că domnia sa a făcut parte din ministerul conservator, fiind ministru de rezbel după 11 februarie.

Eu care la 1869 eram în minister cu domnul Mitică Ghica ¹⁴ și care venisem în luptă cu partitul din care face parte domnul Leca, cu toate acestea domnia sa era comandantul puterii armate în Moldova și sînt dator să declar că domnul Leca m-a ajutat ca să apăr ordinea. Iată pentru ce am intrat în minister și cu domnia sa. Am intrat ca să scap România de un cataclism care este iminent; să scap țara mea cea mică, căci ne vom pune în luptă cu Europa, dacă vom face un act nematur.

Cît pentru cestiunea liniștei publice, am fost de cinci ori ministru de interne, actele cele mai mari, actele cele mai grave s-au petrecut sub

ministerul meu, s-a făcut o lovitură de stat, m-am pus în de afară de lege, vă mărturisesc aceasta și vă voi spune de ce cînd voi vorbi în cestiunea izraelită în fond, vă voi spune pentru ce m-am pus afară din lege. În cestiunea rurală iarăși m-am pus afară din lege și voi spune și aceasta de ce am făcut-o, cînd voi vorbi în fond, dar cu toate acestea totdeauna am menținut ordinea publică. Aveam în contra mea și conservatori și liberali și ordinea publică am menținut-o.

Vă promit, domnilor, că fără violență, fără mijloace silnice, sper în Dumnezeu, sper în înțelepciunea guvernului, a colegilor mei și a mea, că voi menține ordinea și de astă dată, cu toate că, cum a zis colegul meu de la esterne, dacă în Moldova se fac provocări, nu se fac de către români, sint dator să spun, ca ministru de interne, cum că izraeliții cred că vor putea să cîștige cauza lor avînd cîțiva mucenici. Eu mă voi sili să nu le dau această plăcere. (*Aplauze.*)¹⁵

„Monitor”, 1879, nr. 202, p. 5786, col. 2 — p. 5787, col. 2.

NOTE

¹ Titu Maiorescu, discutînd pe marginea diferitelor proiecte de revizuire a articolului 7 din Constituție, declarase că „guvernul actual nu reprezintă simțimîntul țării în această cestiune”. Adăugase apoi că formațiunea ministerială actuală era rezultatul unor sacrificii „de a lucra împreună, căci este știut că totdeauna cînd se urcă cineva pe banca ministerială face sacrificii enorme”. Pentru cei ce „nu cunosc misterele fabricărilor de ministere”, continuase el batjocoritor, alăturarea lui K., ministru de interne, de colonelul G. Leca, ministru de război, fusese o surpriză. Căci primul împreună cu N. Crețulescu (la culte și instrucțiune publică) „și-au sacrificat reminiscențele domnilor lor, că erau cei mai intimi apărători ai prințului Cuza, pentru a sta alături cu domnul colonel Leca, care... care era de altă părere”.

² Pentru 2 mai vezi *Opere IV, Oratorie II*, partea I, p. 50—51, notele 3—6.

³ Pentru 11 februarie, *ibidem*, p. 100—101, nota 3.

⁴ *Ibidem*, partea a IV-a, p. 134.

⁵ *Ibidem*, partea a III-a, *passim*.

⁶ K. a funcționat în guvernul I.C. Brătianu ca ministru de externe între 3 aprilie 1877 și 25 noiembrie 1878.

⁷ A reintrat ca ministru de interne la 11 iulie 1879.

⁸ Vezi *Opere IV, Oratorie II*, partea a II-a, p. 225 și urm.

⁹ I. C. Brătianu (1821—1891) rămîne, indiscutabil, alături de K., unul din făuritorii României moderne. Vezi *Din scrierile și cuvîntările lui I. C. Brătianu*, 9 vol., București, 1903—1943; I. G. Duca, *I. C. Brătianu*, București, 1932, 20 p.; *Din corespondența familiei I. C. Brătianu (1859—1891)*, 5 vol., București, 1933—1935; N. Iorga, *Comemorarea lui Ion Brătianu*, în vol. *Oameni cari au fost*, III, București, 1936, p. 87—89; *Lui I. C. Brătianu, 1821—1921*, [f. l.], [f. a.], 591 p.

¹⁰ Pentru N. Crețulescu (1812—1900) vezi A. D. Xenopol, *Nicolae Crețulescu. Viața și faptele lui, 1812—1900*, București, 1915, 274 p.

K. și N. C. au fost colegi în guvernul condus de primul, format la 19 iulie 1864, unde cel de al doilea deținea portofoliul justiției și cultelor. În momentul rostirii discursului cei doi erau din nou colegi în guvernul I. C. Brătianu.

¹¹ Asupra lui Vasile Boerescu (1830—1883) vezi *Vasile Boerescu, 1830—1883*, București, 1908, 60 p.; N. Iorga, *Oameni cari au fost*, I, București, 1934, p. 298—300.

K. a colaborat cu V. B. în guvernul Dimitrie Ghica, format la 16 noiembrie 1868, cînd acesta a ocupat portofoliul justiției; de asemeni în guvernul I. C. Brătianu, format la 11 iulie 1879, V. B. avînd portofoliul externelor.

¹² Despre An. Stoiljan (1836—1901) vezi Mariu Theodorian Carada, *Anastase Stoiljan*, în „Noua revistă română pentru politică, literatură, științe și artă”, XIII, 1913, p. 178—179. Acesta era titularul Ministerului de Justiție în guvernul I. C. Brătianu, format la 11 iulie 1879.

¹³ Asupra lui Dim. Leca (1832—1888) vezi N. D. Popescu, *General D. Leca*, în „Calendarul pentru toți românii”, XIII, 1889, p. 120—122.

¹⁴ Vezi nota 11.

¹⁵ Incidentul a fost închis.

*Discurs asupra modificării articolului 7
din Constituție**

Un om al generațiunei bătrine, un om care a luat parte la actele acelei generațiuni bătrine care se duce, a venit și a făcut ponosul fiecărui din puținii oameni cari mai sint din acea generațiune, ridiculizînd faptele lor și uitînd că prin aceasta ridiculează o generațiune din care însuși face parte și reduce chiar persoana sa la nimic. Dar nu trebuie să ne mirăm de aceasta. Dumnealui este omul care niciodată nu s-a afirmat, omul care numai a criticat; dumnealui nu putea să facă altminteri, trebuie să înjosească, cum totdeauna a înjosit, fără a se gîndi că înjosind persoanele acelea înjosește istoria țării, istoria acestei generațiuni din care face parte¹. Nu e acum timpul ca ministrul Kogălniceanu, care a succedat pe ministru[1] Ionescu², pe acel ministru care un an de zile a bătut pe la toate ușile cu teoriile neutralității, atunci cînd Imperiul otoman, care reprezenta un interes european mult mai mare, nu avea asigurată neutralitatea lui, nu e acum timpul să vorbesc de acel ministru și cînd aș vorbi nu aș fi așa aspru către domnia sa; las amicilor domniei sale politici să judece despre succesele diplomatice purtate de ministru[1] de esterne de la 1876. Dar am datoria de a-i spune, în numele generațiunei trecute, că noi care ne-am sfișiat, care ne-am calomniat și apoi ne-am sărutat, totdeauna am fost la postul nostru. În mîna cui vom lăsa noi astăzi soarta acestei țări?

Domnul Ionescu: În a jidanilor!

În adevăr, cu durere o vom vedea în mîna jidanilor cînd dintre români nu se vor ridica alți oameni decît de aceia de talia domnului Ionescu. (*Aplauze.*)

Domnilor, sint momente grave în istoria națiunilor; aceasta o știe bine domnul Ionescu, profesor de istorie — dacă mai face istorie³. Națiunile cele mici sint destinate fatalmente să fie trase de luptele, de politica, de pasiunile și de interesele celor mari. Dumnezeu va binevoi și va ridica cîțiva oameni cari se vor pune mai presus de pasiuni, cari se vor uita că din certele noastre poate să iasă peirea acestei țări, la a cărei înălțare, la a cărei glorie și putere a lucrat și domnul Ionescu. Au citind corespondența unui agent comercial, fără nici un caracter politic și neplătit măcar de guvernul său...

Voci: Cine?

Domnul Grün **. Oare a uitat raportul⁴ său care zicea că nu voiește să vorbească despre calitățile domnului Ionescu? Dar astfel domnul Ionescu voiește să aducă acea armonie pe care domnia sa singur o recunoaște că este atît de trebuitoare pe această bancă pentru salvarea țării și astfel domnia sa voiește să o întărească, căutînd să aducă discordia între mine și domnul Boerescu, precum un altul se încerca ieri cu ocaziunea șoselei de la Argeș⁵? Oare nu vor veni niște oameni tineri, tocmai aceia care nu pot fi bănuți de inconsecință ca cei bătrîni, cari să arate

* Ședința din 6 septembrie 1879.

** Citește: *Green*.

țării unde e adevăratul pericol? Și sînt dator să recunosc că unul din acei oameni este onor. domnul Petru Carp⁶.

Domnul Carp este omul care mie personal de la 1866 mi-a făcut războiul cel mai teribil. Domnia sa este adevărat conservator, care nu a voit niciodată să tranșeze cu partitul care azi e reprezentat prin guvernul de față. Domnul Carp a refuzat ministerul de fuziune și domnia sa a fost care în Senat a zădărnicit propunerea acelora cari cereau ministerul de fuziune. Domnul Carp credeți dumneavoastră că pentru ochii noștri vine să se strice cu amicul său intim, domnul Maiorescu? Nu. Domnia sa, sînt dator să-i dau această dreptate, domnia sa azi a fost glasul României viitoare. Domnia sa a venit și a zis : pasiunile de o parte, personalitățile de o parte ; să ne întrebăm ce facem cu țara în fața pericolului care vine. . .

O voce : E de rău augur această apropiere a domnului Carp.

Tot mai de grabă voi îndemna țara să asculte pe domnul Carp, adversarul declarat al ministerului actual, decît să asculte pe acei falși amici cari au făcut greșala pe cari o recunosc ei înșiși, cari au pus fatalul articol 7 în Constituțiune, cari au luat și au închis, ca la o mașină de vapor, supapele de siguranță și astăzi pun mașina să izbucnească, sfătuiind țara să primească de la ei o propunere care înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor declar că ar fi un alt articol 7. Peste cîțiva ani va veni o generațiune viitoare și va blestema ceea ce voiți acum a face, precum astăzi blestemăm articolul 7, căci dacă articolul 7 nu era soluțiunea cestiunei izraelite era făcută într-un mod normal, liniștit de țară și prin țară. Emanciparea începuse a se face deja de mult prin legile țării. Așa, prin legea din 1864 li se dedea ceva, așa prin Codicele civil li se mai dedea încă ceva, încît prin toate aceste măsuri acești oameni erau puși în pozițiune de a deveni români. Fiindcă, domnilor, în realitate aci de ce este vorba? Este vorba că avem 300 000 de oameni în țara noastră și ce facem cu acești oameni? Aci este cestiunea.

Trei soluțiuni ni se prezintă în privința lor : ori să-i ucidem, și în Europa astăzi nu se mai ucid oamenii în turme ; ori să-i gonim, ceea ce iarăși nu putem face. Ce ne rămîne dar de făcut cu ei? Să-i silim ca în loc să fie inimicii țării să fie spre folos ei. Iată cele trei soluțiuni ce prezintă cestiunea.

Cu cele două dintii, cu uciderea și goana, îmbrăcați-vă dumneavoastră ; cu a treia s-a îmbrăcat generațiunea bătrînă, atît de criticată, atît de cumplit lovită astăzi de tinerele domn Ionescu, care nu voiește să mai lase nici o faptă bună, cit de mică, acelei generațiuni bătrîne, uitînd că desprețuind-o se lovește însuși, fiindcă face parte dintr-însa și a luat parte la actele ei. Așa, în adevăr, acea generațiune a lucrat pentru emanciparea țiganilor și a armenilor, cestiuni foarte grave pe timpul lor, deși domnul Ionescu le desprețuiește astăzi. Era un mare act atunci dezrobirea țiganilor — în clasa de jos nu, țărani erau și ei mai robi atuncea, dar în clasele superioare era mare înverșunare în contra dezrobirii țiganilor. Pînă și cocoanele se ocupa de cestiune, erau în contra dezrobirii, strigînd : dară ce ne facem atunci fără bucătari, fără vizitii și fără slugi bune? (*Aplauze.*) Dar domnii țării aveau putere în țară atunci ; Știrbei, Ghica, Bibescu au rezolvat cestiunea? Grigore Ghica apoi, cel dintii din domnii moderni cari s-a ocupat de unirea țărilor, și-a ilustrat

domnia cu multe legi drepte și folositoare țării, la cari a lucrat și domnul Nicolae Ionescu. Unii am lucrat atunci ca miniștri, alții ca jurnaliști, alții ca legiști, toți am adus petricica noastră la clădirea acelu frumos edificiu ; aceasta este gloria noastră și rău face domnul Ionescu că se lea-pădă de dînsa. Ce s-a întîmplat după aceasta ? Au venit Divanurile ad-hoc, în care țara era chemată a se pronunța asupra destinelor ei. Atunci s-a văzut pentru întâia dată alături cu Știrbei, cu Bibescu, cu domnii, cu miniștrii șezînd țăranul român, opînca. Atît Divanul ad-hoc din Moldova, cît și cel din Muntenia, s-a ocupat de diferitele puncte asupra cărora trebuia să se pronunțe ; să-mi dați voie însă aci a aminti cuvintele unui bătrîn patriot care, considerînd pe moldovenii mai practici decît muntenii, a caracterizat pe toți românii din diferite ținuturi, zicînd că moldovenii sînt Cantemir, muntenii Tudor Vladimirescu și transilvănenii Lazăr. Cu acest simț practic moldovenii în Divanul ad-hoc nu s-a mîrginit numai a se pronunța asupra punctelor hotărîte, ci și-a arătat dorințele sale și în privința administrațiunei țării, și bine au făcut căci Convențiunea de la Paris reproduce mai în totul dorințele Divanului ad-hoc al Moldovei.

Sînt aici încă bărbați cari au luat parte în acea Adunare a țării, precum este domnul Morțun și alții, și cari se mîndresc că au fost membri în acea Adunare din care a răsărit Unirea principatelor și în temeierea statului român.

Domnul Nicolae Ionescu: Costache Morțun era acela.

Atunci am făcut o eroare.

Domnul Nicolae Ionescu: O spun să nu se fudulească cel de acum. (Ilaritate.)

A venit după aceea cestiunea eterodoxilor, căci onor. domnul Ionescu știe că Moldova are peste două sute de mii de români catolici, cari sînt prin mai multe județe : în Roman, în Bacău, în Fălciu și în alte părți unde se ocupă cu agricultura.

Cestiunea aceasta a mers așa de departe încît era frică să nu se tragă clopotul pentru că opozițiunea pasionată pusese mîna pe această cestiune, tot așa precum cei pasionați au pus mîna pe cestiunea de astăzi. (*Aplauze.*)

Cu tot talentul și stăruința oamenilor de inimă luminați, să știe că o țară care are sute de mii de oameni fără drepturi are sute de mii de dușmani. Cu toate acestea, domnilor, atunci votul a fost negativ, cestiunea a căzut și aceasta este una din petele care stă alături cu gloria cea mare ce și-a făcut Adunarea de atunci din Moldova. Majoritatea nu a voit să dezlege cestiunea și atunci cestiunea a fost dezlegată de Comisiunea europeană ; a dezlegat-o Talleyrand, Bulwer și alți membri ai Comisiunei europene și apoi miniștrii aceia care au subscris Tratatul de la Paris ⁸, adăogînd pe lîngă Tratatul de Paris și o convențiune. Ei bine, simțitu-s-a România întru ceva zdruncinată pentru că am luat pe țigani și i-am făcut români ? Și aci, domnilor, să-mi permiteți a spune că afară de cîțiva lăiași noi nici nu mai cunoaștem pe țigani astăzi, fiindcă ei au înaintat în armată, în administrațiune și alte ramuri, așa încît nu se mai recunosc prin nimic alt decît prin fața lor. (*Ilaritate.*)

Tot Convențiunea s-a ocupat de armeni, de catolici, de luterani, cari sînt astăzi cetățeni fără ca țara să se fi resimțit întru ceva. Noi care cunoaștem mai mult pe catolici, căci avem populațiuni rurale catolice, noi care avem o clasă foarte numeroasă de armeni, noi ne mîndrim cu ei ; armenii au dezvoltat agricultura și creșterea vitelor ; ei sînt cetățenii

cei mai pașnici și independenți. De trei ori am fost combătut în alegeri de români și armenii m-au reales, pentru care le port recunoștință.

Domnul G. Mirzescu: Te vor alege în viitor evreii.

Eu n-am daraveri cu ebreii... Și apoi... (*Domnul ministru pune degetul la gură spre semn domnului Mirzescu că mai bine e să tacă, ceea ce provoacă o mare ilaritate în Adunare.*)

Domnul G. Mirzescu: Te autoriz să spui tot ce știi despre mine în cestiunea ebreilor.

Nu este timpul acum. M-ai întrerupt, ți-am făcut un gest, sintem *quite*. Cînd va veni timpul, voi spune mai mult.

Domnilor, cifrele de 40 [sic], 44 și 46 joacă un rol mare în istoria actelor diplomatice referitoare la noi.

Este articolul 46 din Convențiunea de la Paris ⁹, care seamănă ceva cu articolul 44 din Tratatul de la Berlin. Ce zice Convențiunea de la Paris? După ce statornicește că toți eterodoxii creștini pot dobîndi drepturi, mai adaogă cuvîntul fatal, care trebuie întotdeauna să stea la urechile noastre, că prin alte măsuri legislative se va procedea și la primirea celorlalți de alte rituri...

Domnul Nicolae Ionescu: Principiul egalității se va întinde și la ceilalți.

Mulțumesc de afirmare. S-a mai zis și încă ceva, și aceasta o voi spune cînd voi vorbi în fond; s-a mai zis încă că se va procedea fără întîrziere la revizuirea legilor care regulează relațiunile proprietarilor cu sătenii, în vedere de a îmbunătăți soarta acestor din urmă. Se va procedea fără întîrziere. Ei bine, 1859, '60, '61, '62, '63 și '64, șase ani de zile au trecut și nu s-a proces nici cu întîrziere, nici fără întîrziere, nu s-a proces deloc la acea revizuire. A venit un proiect de lege făcut de Camera centrală și înainte de a se trimite guvernului s-a publicat în sute de mii de exemplare și s-a împrăștiat în țară... Mă opresc aci. Mai aduc aminte însă onor. domnului Nicolae Ionescu că în Divanul ad-hoc s-a dezbătut pe lingă cestiunea eterodoxilor și desființarea clăcei și a împrăștiării țărănilor; și știe domnul Ionescu cită larmă, cit vuiet, cite neorînduiele, cit strigăt s-a făcut și ce împotrivire a primit acea propunere, făcută de răposatul Vasile Mălinescu, amic al domnului Nicolae Ionescu, și cum pe acele bănci erau 19 țărani cari au fost surzi la toate tentațiunile și ale caimacamului Vogoride și ale separatiștilor și ale banilor separatiștilor; și cum au fost credincioși eu noi în toate pentru formarea statului român și cum la sfîrșitul sfîrșitului au fost trâmși la plug, căci cererile lor s-au refuzat.

După ce Comisiunea centrală a făcut acel proiect, care a aruncat focul în țară, au venit aici și în București era în capul țării un om mare, un mare ministru al conservatorilor, dar totdeodată mare bărbat al României. Eu adversarul lui, eu care l-am combătut, eu care am dovedit prin fapte că am plîns peirea lui, eu dau acest omagiu lui Barbu Catargiu ¹⁰. Dar în cestiunea țărănilor era boier; în cestiunea țărănilor a zis și a scris că brațele țărănilor sînt capitalul boierului. Vă aduceți aminte cum noi, toți liberalii, ne-am strîns, cum ne-am luptat și ce n-am făcut și acel Parlament era cel mai ilustru, fiindcă făcuse Unirea, acel Parlament, care coprindea capacitățile cele mai mari ale României, nu a fost la înălțimea sa, nu a rezolvat cestiunea sătenilor clăcași din România, care de mai mulți ani bătea la ușile Europei.

Fac apel la onor. domnul Crețulescu, care a fost predecesorul meu atunci, căci domnia sa după moartea lui Barbu Catargiu ¹¹ și retragerea

ministerului Arsachi era în capul guvernului. Domnia sa s-a găsit în luptă și cu un partid și cu altul și a fost nevoit să se retragă. Fac apel la domnia sa, care cît a fost ministru eu l-am combătut, dacă nu m-am retras la moșia mea și aci iar are să vie domnul Ionescu și să-mi spuie că mă laud. Ei, domnilor, am să vă spun că m-a chemat vodă Cuza, a venit doamna Elena, care trăiește și astăzi, la moșia Bonca, și mi-a zis : a venit momentul ca să dezlegăm cestiunea rurală. M-a chemat vodă Cuza și i-am făcut întrebarea : dai legea rurală ? Și a zis : o dau ! Mi-a mai adăugat însă că voiește să facă lovitură de stat cu ocaziunea legii rurale. Eu i-am răspuns că o voi face, însă cu o condițiune : dacă Camera va refuza să o voteze. Camera de atunci făcuse o adresă, sau mai bine o programă care zicea : Măria Ta, nu ai făcut legea comunală, legea cutare etc. Ei bine, eu am luat programa și am venit cu legea comunală, care s-a votat, și acesta era lucru mare ; am venit cu legea județeană și s-a votat. Liberalii, cu onor. domnul C.A. Rosetti în cap, [1]mi dadeau tot, ei prevedeau lucrurile, erau cu minte ; dar ei atunci erau în minoritate. După ce s-a votat toate legile care s-au cerut, am venit cu proiectul legii rurale, cum [1] cerea țara și partidul democrat, cu oarecari mici deosebiri. Ce s-a făcut ? Am venit cu proiectul de lege, l-am publicat în „Monitor”, zicînd aceste cuvinte : astăzi s-a înfățișat Camerei următorul proiect de lege.

Comisiunea centrală a avut dreptul să publice acea lege draconiană, care nu dădea țaranului nimic, guvernul însă s-a zis că nu avea dreptul să liniștească țara, nu avea dreptul să publice proiectul legii rurale, care era așa de mult așteptat de țară. Ce avea de făcut Camera ? Camera trebuia să discute, să amendeze și, dacă Camera nu voia să primescă proiectul, guvernul s-ar fi dus sau ar fi dizolvat Camera. Dar nu s-a făcut așa, ci s-a dat vot de blam ministerului, pentru că el a înfățișat Camerei acest proiect de lege. Vot de blam ! Acum voiește onorabilul domn Nicolae Ionescu să-i dau ocaziunea să mai statornicească armonia cum o înțelege dumnealui pe această bancă ? [1]i voi spune că onorabilul domn Boerescu a fost acela care a cerut să mi se dea vot de blam.

O voce: Dar domnul Brătianu primea proiectul!

Domnul Brătianu se deosibea de mine numai în privința despăgubirii, alt nimic mai mult. Iată, eu o spun că la '64 am fost blamat de onor. domnul Boerescu.

Domnul Nicolae Ionescu: Jidani nu sint țărani!

Acei cari au făcut lovitură de stat pentru țărani români, aceia nu vor face lovitură de stat pentru jidani. Dar se vor găsi alții. (*Aplauze.*)

Domnul Nicolae Ionescu: Pentru aceasta sinteți acolo, ca să lăsați a se găsi alții?

Fiți buni de nu mă întrerupeți !

După ce s-a dat acel vot de blam, care era alternativa domnului ? Era ori să lase ca cestiunea să o hotărască străinii, ori să facă lovirea de stat, ori ca vodă Cuza să se ducă. Erau unii care voiau aceasta.

Domnul Nicolae Ionescu: Aceasta este tragedie.

Numai ce spune onorabilul domn Ionescu cu corespondența domnului Green, numai aceea este tragedie. Eu îl rog să mă asculte dacă nu cu același respect cu care l-am ascultat eu, dar cel puțin cu aceeași bunăvoință. Domnia sa are destul talent ea să ia cuvîntul să mă combată fără să mă mai întrerupă.

Domnilor, s-a făcut lovirea de stat. Ia să mai vorbim ceva despre aceasta. Ce s-a rupt atunci cu lovirea de stat? S-a rupt Constituțiunea țării? Nu, s-a rupt un act internațional care zicea sus, în cap, în preambul, că nici o prefacere nu se poate face în țară fără încuviințarea puterilor streine și că legea electorală trebuie să se facă la Constantinopol. Ei bine, aceste două articole s-au desființat prin protocolul de la Constantinopoli și mi se pare că pe acest statut poporul român și-a întemeiat autonomia sa, cînd și-a dat Constituțiunea de la 1866.

Domnilor, le-am spus toate acestea ca să vă dovedesc că cestiunile sociale spre nenorocirea noastră cele mai multe s-au rezolvat nu de Parlament, ci s-a rezolvat, cu mare durere o spun, spre umiliațiunea noastră, s-a rezolvat de streini: streinii au hotărît emanciparea eterodoxilor; streinii prin Convențiunea de la Paris ne-au invitat să emancipăm pe clăcași.

Domnul Nicolae Ionescu: Atunci eram o provincie.

Tot provincie sîntem și acum fără recunoaștere... (*Zgomot.*)

Cînd nu ești recunoscut de tribunal, ești minor. Cînd nu ești recunoscut de tribunalul Europei, nu ești stat independent, ești o populațiune.

Domnilor, vă ziceam că din nenorocire cele mai mari reforme sociale s-a făcut în de afară de Parlament, s-a făcut ori prin streini, cu umiliațiunea noastră, ori prin lovire de stat. De aceea, cum a zis onor. domnul Ionescu, drept și prudent: alte timpuri, alte obiceiuri! Națiunea s-a emancipat. Da, domnilor, națiunea s-a emancipat; da, sîntem un stat, ne-am cîștigat independența cu vărsarea singelui copiilor noștri. Dar tocmai de aceea să nu fim și noi în pozițiune, și eu în parte, să fac Parlamentului o imputare, respectuoasă, dar s-o fac, imputare care domnia sa a făcut-o adineaori guvernului: norociți pe cîmpul de bătaie, nenorociți pe cîmpul diplomatic; să nu zic și eu sau să nu zică națiunea, nu eu: norociți pe cîmpul de bătaie, nenorociți prin luptele parlamentare! Să nu se zică aceste cuvinte.

Ia să vedem, domnilor, în ce pozițiune ne aflăm noi astăzi? Să o lămurim bine. Una din două, erau trei înainte; astăzi sînt două: ori națiunea prin Parlamentul acesta rezolvă cestiunea izraeliților în mod de a satisface un principiu mare, un principiu îndatoritor pentru noi, căci Tractatul din Berlin este un act tot atît de puternic cît și Tractatul din Paris, care a garantat pozițiunea noastră și care astăzi este sfărîmat. Așadar, ori Parlamentul rezolvă această cestiune, în mod de a satisface cerința Europei și interesele țării; ori Parlamentul se declară incapabil de a rezolva această cestiune...

Domnul G. Mirzescu: Domnul președinte al consiliului v-a autorizat să țineți acest limbajiu?

Rog pe domnul Maiorescu [sic] să se răcorească, să ceară un pahar de apă ca să se liniștească, precum mine voi cere eu apă cînd va vorbi domnia sa. Eu totdeauna uzez de reciprocitate. Așadar, dacă Parlamentul nu va rezolva cestiunea cum o cer interesele țării, și cum o cere Europa, ce rămîne? Lovire de stat? Lovire de stat nu se va face și, nefăcîndu-se lovire de stat, ce este de făcut? Europa va hotări. Ați auzit pe onor. domnul Nicolae Ionescu îndatorîndu-vă să primiți ca o Evanghelie scrierile consulului comercial Green, care domnia sa nu admite că a putut să spună rău și neexact despre convorbirile domnului Boerescu, nu a putut

să spună rău și neexact despre convorbirile mele, nu a fost neadevăr cînd a spus că eu sînt cel mai mare sprijinitor al jidanilor, eu care am dat aceea circulară și care nu am retras-o. (*Aplauze.*)

Guvernul, ca să cunoască ce voiește Europa prin Tractatul de la Berlin ²⁵, a trimis mai întîi pe domnul Brătianu și apoi pe domnul președinte al Camerei. Dar s-a zis că domnia sa s-a întîlnit la Roma cu domnul Levy, că a luat angajamente. Ei bine, s-a trimis după aceea domnul Sturdza, care în tot timpul rezelului a fost cel mai franc, cel mai leal și cel mai neclintit adversar al nostru. Domnia sa a vorbit cu toți oamenii de stat care au participat la Congresul de la Berlin; a văzut și a vorbit chiar cu principele Bismarck, care se vede o dată pe an, a conversat cu domnia sa și a luat sfaturi bune, care sfaturi las pe domnul Sturdza să le spună cînd va vorbi domnia sa și să spună totdeauna dacă noi nu ne-am făcut datoria, nu am apărat țara; să spună cum, cînd am ieșit din Congres, toți puternicii lumii s-au sculat și au stat în picioare, nu ca să ne salute pe noi, ci pe țara noastră, pe România, care a știut să facă atîtea sacrificii pentru a-și cuceri independența sa. (*Aplauze.*)

Domniile voastre ne faceți imputarea că noi am dat Basarabia. Dar vă întreb, care ministru, care om de stat ar fi putut să facă altfel decît ceea ce am făcut noi în momentul cînd Rusia declarînd rezel Turciei sfișia Tractatul de la Paris? Noi atunci, ca națiune mică, am luat toate precauțiunile ce un stat mic putea să ia, am luat iscălitura celor mari și puternici, cari ne-au garantat integritatea teritoriului nostru, și nu știu ce alt mai mult puteam face decît aceasta. (*Aplauze.*)

Apoi onor. domnul Ionescu, atît de mare maestru în diplomatie, domnia sa nu știe oare că încă din 1870 Basarabia a fost dată? Ei bine, domnilor, a cui este vina dacă țara întregă nu a voit să zică: nu dăm Basarabia, nu luăm Dobrogea și să fi votat astfel?

Apoi, dacă țara nu a făcut aceasta, noi sîntem vinovați?

Ei, domnilor, a fost o opozițiune care striga pe toate tonurile că ministrul de externe a fost sperjur.

Domnul Lahovari: Partidul dumneavoastră zicea aceasta!

Domnul Lahovari știe foarte bine că nu a fost numai un partid, ci a fost unanimitatea țării și negreșit să poate că națiunea a voit să facă un act de resinațiune, și asupra acestui act nu trebuie să mai vorbim despre el pentru că el este un act de domeniul istoriei. (*Zgomot.*)

Voi ruga pe onor. domnul Lahovari să binevoiască a nu mă mai întrerupe, căci eu l-am ascultat cu cea mai perfectă liniște.

Onor. domnul Lahovari ne zicea ieri că la Berlin nu am vorbit nimic în cestiunea evreiască ¹³. Dar onor. domnul Lahovari, un avocat distins, ar trebui să știe că nu poate să meargă să pledeze înaintea unui tribunal incompetent. Poate oare domnia sa înaintea unui tribunal militar să pledeze o afacere civilă? Apoi tot așa s-a întîmplat cu noi. Oare puteam noi să punem înaintea Congresului din Berlin cestiunea evreiască, pe cît timp nu se coprîdea un singur cuvînt despre dînsa în Tractatul de pace de la San Stefano, care era supus revizuirii Congresului din Berlin? Dacă noi am fi pus cestiunea, cum ne invita Alianța izraelită să o punem înaintea congresului, dacă noi am fi zis un cuvînt, oare ce ați fi zis dumneavoastră? Ați fi zis: ați pus înaintea unui tribunal străin o cestiune cu totul de resortul independenței noastre. Așa ați fi zis și cu drept cuvînt. (*Aplauze.*) Și apoi onor. domnule Lahovari, dumneavoastră care ne

acuzati, dumneata care intr-o virsta inca crudă de două ori ai fost ministru, pentru a salva țara (*ilaritate*), dumneata nu știi că dinaintea Congresului de Berlin nu s-a tratat cestiunea izraelită în special? S-a tratat cestiunea dezrobirii și emancipării populațiilor de deosebite ginte, aflate în noile staturi ce creșteau ca niște lăstare după căderea copaciului bătrîn al Turciei. Nu s-a pus cestiunea izraelită înainte, ci cestiunea musulmană. S-au întrebat acei reprezentanți ce devin musulmanii cari erau atotputernici, suverani, cari aveau putere de sabie asupra tuturor populațiilor creștine? Și congresul avea dreptate să se ocupe de această cestiune, căci era o cestiune de naționalitate, era nu o cestiune izraelită. Ce devin turcii din Bulgaria jefuiți, maltratați după rezel, ce devin cei din Serbia? Ce devin turcii din Muntenegru și chiar aceia din Dobrogea? Atunci Europa a zis: vor fi cetățeni liberi în state libere și religiunea n-are nimic a face aci; și iată cum s-a hotărît cestiunea. Și, precum au beneficiat musulmanii, catolicii, armenii și cele[1]alte populațiuni, s-a decis a beneficia și evreii. Congresul n-a voit a lăsa că ceea ce este un adevăr în Cetinge, în Sofia, în Belgrad, să fie o minciună în București.

Dar, după ce Europa zice așa, se înfățișează acum și interesele locale.

Trebuie dară să vedem cum mai bine putem să apărăm interesele locali, naționale, economice, sociali față cu articolul 44 din Tratatul de Berlin, care, repet, Europa a voit să fie un adevăr în București, precum este în Belgrad, în Sofia și în Cetinge.

Vin acum la întrebarea că de ce noi nu consimțim la aminare? Aminare la ce? Aminare la un proiect care a fost făcut din inițiativa Camerei, care a fost combătut de guvernul trecut. Dar onor. domnul Brătianu este președintele nostru, are politica generală, este șeful partidului liberal și noi cînd am venit să lucrăm împreună ne-am făcut concesiuni mutuale, pentru ca să scăpăm țara, căci aveam această pretențiune sau impertinență, dacă voiți, de a crede că o vom scăpa.

Sub ministerul trecut a fost numită o comisiune de inițiativă, de la care a venit o propunere; propunerea acea a adus retragerea ministerului, dar propunerea este încă la ordinea zilei. Ce voiți să facă ministerul actual decît să vă zică: sfîrșiți cu această cestiune, care este o moștenire a lucrărilor ministerului trecut! Faceți dumneavoastră cum veți socoti și, această cestiune odată limpezită, vom veni și noi cu părerea noastră!

Onor. domnul Carp nu a fost numai om de spirit, ci un adevărat om al parlamentarismului cînd a zis că ce fel de discuțiune o să facem cu două comitete de delegați și doi raportori? Cum voiți să intrăm să discutăm acest proiect combătut prin însuși programul nostru? Dați deoparte acest proiect, pe care noi îl credem o adevărată desfidere către Europa, mai ales după cele spuse de domnul Boerescu. Domnu[1] Boerescu, care trei ani a combătut politica noastră, a cărei capacitate nu o puteți tăgădui, i-a recunoscut-o însuși domnul Lahovari, domnul Boerescu v-a spus că apreciarile noastre sînt esacte. Așadar, binevoiți cu o oră înainte de sfîrșiți cu acest proiect și atunci, dacă noi nu vom veni cu proiectul nostru, dacă nu vom veni franc și leal cu un proiect care-l credem că poate împăca cerințele Europei cu interesele țării, dacă a doua zi după ce veți retrace proiectul dumneavoastră nu vă vom aduce proiectul, vă dăm dreptul atunci să ne trageți de șireți sau cum veți voi¹⁴.

NOTE

¹ Discuția pornise de la propunerea făcută de Titu Maiorescu de amânare a revizuirii articolului 7 din Constituție. Acesta își motivase cererea prin așteptarea depunerii proiectului de lege guvernamental, întrucât pînă acum în fața Camerei erau doar proiecte și contraproiecte depuse de majoritate, de minoritate sau parlamentari ca atare.

N. Ionescu pledase la rîndul său pentru amînare, dar intrînd și în fondul discuției îl atacase pe K., care pusese pe același plan problema evreiască cu cea a țiganilor și a armenilor. Amintise apoi perfid că în ciuda reputației de „bărbat de stat consumat”, „administrator recunoscut”, „apărător al liniștei publice atît de însemnat”, „ministru așa de energic și capabil”, la Congresul de la Berlin K. „nu ne-a putut scăpa de a vedea integritatea teritorială atînsă”. După N.I. felul cum procedase atunci K. era de natură să micșoreze încrederea opiniei publice românești în capacitatea sa politică. În chestiunea de față, susținea N.I. doctoral, „sîntem în drept să ne temem tocmai de dumneavoastră, căci în împrejurările acestea grele veniți numai să asistați la consumarea lovirilor celor mai grave care se pot da țării”. Trecuse apoi direct la atacuri împotriva lui K. și a lui I.C. Brătianu acuzîndu-i că „nu puteți să pronunțați un cuvînt fără să arătați dezbinarea dintre dumneavoastră și că nu vă adunați decît numai la rău, numai atunci cînd voiți să mistificați țara și să călcați prerogativele Adunării de a vă controla”. În continuare narase înclîcit evenimentele din 1869, cînd s-a agitat problema evreiască și cînd Vasile Boerescu, coleg de cabinet cu K. în ministerul Dimitrie Ghica (la externe), se dusese la Londra spre a lămuri lucrurile. În calitate de ministru de interne K. dăduse o circulară privind accesul și statutul evreilor în țară și purtase mai multe discuții cu agentul englez la București, John Green (vezi *Opere IV, Oratorie II*, partea a II-a, p. 229, nota 1).

² N. Ionescu a fost ministru de externe între 24 iulie 1876 și 3 aprilie 1877 în guvernul I.C. Brătianu.

³ Pentru modul cum N. Ionescu își onora catedra de istorie de la Universitatea din Iași vezi discursul lui K., *Opere IV, Oratorie II*, partea a IV-a, p. 270 și urm.

⁴ N. Ionescu pledase atunci cu ardoare neutralitatea României.

⁵ Vezi supra p. 119.

⁶ Pentru P.P. Carp vezi, între altele, C. Gane, *P.P. Carp și locul său în istoria politică a țării*, 2 vol., București, 1936; Victor Slăvescu, *Doi financiari, Petre Mavrogheni și Petre Carp*, în „*Anale economice și statistice*”, XXV, 1942, p. 11—32.

⁷ Țiganiii fuseseră dezrobiți de Gheorghe Bibescu în 1847. La 28 noiembrie 1855 Grigore Alexandru Ghica dădea un ofis pentru emanciparea lor (cf. D.A. Sturdza, *Acte și documente relative la istoria renașterii României*, II, București, 1889, p. 838). Un ofis similar emitea Barbu Știrbei la 8 februarie 1856 (*ibidem*, p. 961).

⁸ Raportul comisiei europene (în care figurau Talleyrand Périgord din partea Franței și H.L. Bulwer din partea Marii Britanii) a fost iscălit la 12 aprilie 1858 (*ibidem*, VI, partea a II-a, București, 1896, p. 559—672).

Raportul relata discuțiile „longues et orageuses” din Divanul ad-hoc (în ședința din 12 noiembrie 1857), în urma cărora se convenise ca problema să fie discutată în viitoarele Adunări Legislative. Autorii considerau însă că problema admiterii creștinilor indigeni „sans distinction de rit” la drepturi politice merita serioasă luare-amînte căci era vorba, mai ales în Moldova, de o numeroasă populație armenească și catolică (aceștia din urmă ridicîndu-se la cca 50 000 de persoane). H.L. Bulwer adăugase că în ceea ce-i privea pe evrei spera „qu'à l'avenir ils seront traités dans les Principautés chrétiennes avec la même tolérance qu'ils ont de tout temps trouvée dans le reste de l'Empire Ottoman”. Reprezentantul Rusiei replicase că „l'état moral et social des juifs de la Moldavie est tel, que leur admission à la jouissance des droits politiques et la suppression de certaines restrictions légales qui les concernent peuvent amener de grands inconvénients”. După opinia sa clerul acestei comunități trebuia supus „aux lois du pays, à l'instar de l'église indigène”, căci ar fi o anomalie „d'admettre la population à la jouissance de tous les droits politiques tandis que son clergé et son église jouiraient du privilège d'extraterritorialité” (p. 571).

⁹ Articolul 46 al Convenției de la Paris, încheiată la 8 august 1858, stipula: „Les moldaves et les valaques des tous les rites chrétiens jouiront également des droits politiques; la jouissance de ces droits pourra être étendue aux autres cultes par des dispositions législatives” (*Acte și documente relative la istoria renașterii României*, VII, București, 1892, p. 313).

¹⁰ Vezi *Opere IV, Oratorie II*, partea a IV-a, p. 516, nota 4.

¹¹ După moartea lui Barbu Catargiu s-a format, la 7 iunie 1862, guvernul Apostol Arsachi, iar la 24 iunie același an guvernul Nicolae Crețulescu, care a funcționat pînă la 12 octombrie 1863, cînd i-a urmat un guvern K.

¹² Vezi introducerea.

¹³ Vezi *Opere IV, Oratorie II*, partea a IV-a, p. 603 și urm.

¹⁴ Propunerea de amînare a fost respinsă cu 75 de voturi împotrivă și 53 pentru.

*Precizări în legătură cu chestiunea evreiască.
În replică cu Gheorghe Mîrzescu**

Vorbeam ieri¹ cu tot calmul, în mod istoric, de lucrările Divanului ad-hoc din Moldova.

A *propósito* de aceasta am atins chestiunea emancipării armenilor și am arătat cum, departe ca emanciparea armenilor să aducă veriun rău țării, a adus un bine, pentru că armenii emancipați sînt astăzi cei mai buni, cei mai pacienți, cei mai folositori cetățeni ai țării, că ei sînt dintre cei mai buni cultivatori și de o independență esemplară. Am zis că, eu fiind combătut crincen de guvern, mi s-a întîmplat, de mai multe ori, să nu reușesc a fi ales de colegie curat românești, deoarece armenii m-au ales de trei ori.

La aceste zise ale mele m-am pomenit că sînt atacat în modul cel mai brutal de domnu [1] Mîrzescu care mi-a zis... sînt parlamentar, voiesc a rămînea parlamentar și nu calific cuvintele pe cari mi le-a aruncat domnul Mîrzescu... Domnia sa mi-a zis : acum te vor alege ovreii. La aceasta eu i-am răspuns că nu am daraveri cu ovreii și am făcut acel gest. Nimic mai mult. Explicațiunile semnului, punctuațiunea, virgulele și puncturile nu-mi aparțin mie, aparțin stenografilor cari au redactat procesul-verbal. Dacă domnul Mîrzescu are ceva contra acelor explicațiuni, să se adreseze la stenografi, eu nu sînt vinovat de ele; nici nu am citit pînă acum „Monitorul” cu acel proces-verbal.

Domnul Mîrzescu ne-a spus², a *propósito* de acest incident personal, o anecdotă foarte frumoasă. Dar, domnilor, lucrarea care ne ocupă este prea importantă, momentele sînt prea grave pentru noi, ședințele noastre acum sînt prea solemne pentru a răspunde domnului Mîrzescu altfel decît tot așa. (*Pune degetul la gură.*)

„Monitor”, 1879, nr. 204, p. 5 858, col.
3 — p. 5 859, col. 1.

* Șe dința din 7 septembrie 189.

NOTE

¹ Vezi discursul precedent.

² G. Mîrzescu, reamintînd incidentul cu semnele din ziua precedentă și consemnarea lui în „Monitor”, spusese că „gesticulațiunea, după regulele retorice, joacă un foarte mare rol și produce un foarte mare efect”. În continuare istorisise o anecdotă din viața lui Diderot: un tînăr timid aduce filozofului un manuscris cu rugămîntea de a-l citi. Contrariat, Diderot constată că era o satiră usturătoare la adresa lui. Cînd a revenit a doua zi, tînărul și-a motivat gestul mărturisind că aștepta ca Diderot să-i dea o sumă de bani ca să nu-l publice. Amuzat, acesta l-a sfătuit pe individ să-l ducă ducelui d’Orleans, dușmanul său neîmpăcat, care cu siguranță avea să-l răsplătească. Descumpănit, autorul a mărturisit că ar trebui o nouă prefață, o nouă dedicație etc., pe care nu se simțea în stare să le compună. Și atunci Diderot magnanim i le-a dictat el însuși. „Primind o sumă frumoasă de bani de la duce” inventivul tînăr a fost totuși admonestat de Diderot, căruia îi mulțumea că-l scăpase de sărăcie: „Bine, dar te sfătuiesc ca pe viitor să-ți cîștigi pîinea prin mijloace mai oneste”.

G. Mîrzescu încheiase spunînd că, dacă K. avea să se mențină pe banca ministerială datorită mimicii sale, atunci el nu-și va pune doar un deget la gură, ci și-o va astupa „cu amîndouă mîinile”.

*Explicații pe marginea petiției unor țărani trimiși
la lucrul șoselelor în timpul muncilor agricole.
La interpelarea lui Nicolae Ionescu **

Cel mai bun răspuns ce vă pot da în privința aceasta este însuși răspunsul domnului prefect, din care rezultă că petițiunea nu este a locuitorilor.

Iată ce zice acel raport :

„Mai întâi de toate pot să încredințez că reclamațiunea nu emană nicidecum de la locuitorii iscăliți într-însa.

Țăranii niciodată nu reclamă instanțelor superioare și mai cu seamă Camerilor decît atunci cînd văd că petițiunile adresate subprefecților sau prefecților n-au nici un rezultat.

În cazul de față subsemnatul n-am primit la prefectură nici o petițiune a reclamantilor, nici nu s-a recomandat veriuna de către dumneavoastră, unde, atît după obicei, cît și după datorie, ar fi trebuit să se adreseze cînd n-ar fi văzut nici o satisfacțiune din parte-mi. Reclamațiunea dar este simulată din partea locuitorilor și făcută de către niște persoane locale, pe care la trebuință le voi putea numi.

În teză generală, domnule ministru, prefectul unui județ nu poate fi responsabil de modul esecutării lucrărilor de șosele, căci el nu este la localitate spre a vedea atît distanța din care aduce locuitorii la lucru, cît și dacă ei se țin în lucrare numai zilele legiuite sau mai mult.

Pentru aceasta sînt anume înființați, de către consiliile județene și comitetele permanente, ingineri și conductorii cari aplică legea prestațiunii la fața locului. Prefectul sau comitetul permanent numai atunci vor fi vinovați cînd, denunțîndu-li-se un caz ilegal, nu vor lua măsuri de îndreptare, și în cazul de față, încă o dată, nimeni n-a fost informat despre verio nedreptate ce s-ar fi comis locuitorilor din comuna Cepari.

Revenind însă la reclamațiunea în chestiune, după încredințările ce am luat ea este nefondată și în relatarea faptelor, ca și neadevărată în semnăturile puse pe dînsa. Ea afirmă patru lucruri :

1. Că s-a luat la lucru reclamanții în timpul muncii pămînturilor. Un neadevăr însemnat, pentru că la munte, de unde sînt reclamanții, nu este altă agricultură decît porumb, și pentru aceasta nu numai acolo, dar în tot județul, din ordinele mele oficiale, ce se găsesc în prefectură, au fost suspendată orice lucrare de șosea pînă la săvîrșirea sapei porumbului ; și, dacă lipsa acestui element de hrană să simte astăzi în toată țara, cred că reclamanții nu se pot plînge pentru aceasta în contra mea.

2. Că au fost luați în lucru cale de trei poște. Această afirmațiune este parte îndrăzneată, căci comuna Ceparii a lucrat la șosea nu numai în o distanță mai mică de 20 kilometre, și anume la punctul Morărești, dar chiar în plasa Topologului, adică plasa din care fac și ei parte și, prin urmare, la o șosea care le este mai cu seamă lor mai mult trebuincioasă.

3. Că șoseaua la care au lucrat trece pe la Lăune, proprietatea mea, dînd să se înțeleagă, cu alte cuvinte, că era în joc un interes personal al meu. Îndrăzneala și neadevărul aci trec peste orice margine. Nu numai comuna în care a lucrat reclamanții se numește Dudeștii-Văizari (punctul Mărășești**), dar nenorocita mea proprietate, de care să agață și reclamanții

* Ședința din 7 septembrie 1879.

** Citește : *Morărești*.

ca jurnalul „Războiul”¹, este la o distanță de o poștă și jumătate de la punctul lucrării; astfel că au trebuit să fie niște oameni cari nu respectă nimic ca să afirme, la spatele acelor țărani, un lucru atît de monstruos.

Dacă este un proprietar care beneficiază și va beneficia de această șosea, nu este altul decît statul, care, posedînd pe această linie cea mai mare proprietate din acest județ, dacă nu din toată țara (numită Răsăritul și Apusul), șoseaua o traversează de-a lungul pe o distanță de două poște, trecînd prin multele sale sate și prin pădurile sale seculare, ceea ce-i va înzeci valoarea, căci pînă aci este imposibil nu numai exploatarea, dar și circularea printr-însă. Domnului deputat interpelator [î]i puteți răspunde, domnule ministru, că județul care cheltuiește atît de mult cu construirea acestei șosele în interesul special al unei mari proprietăți a statului trebuie să fie răsplătit, iar nu descurajat prin imputări nedrepte aduse prefectului, care, dacă Camera și dumneavoastră veți găsi că rea este această șosea, va da ordine să înceteze orice lucrare, precum și alte șosele ce se lucrează pe toate liniile în acest județ, voind să scap de atacurile unor jurnale ce nu se respectă și de interpelări din Camera, cari vă aduc și dumneavoastră atîtea supărări, și

4. Că în comuna reclamanților locuitori [i] înoată în noroi, neavînd nici un drum.

Aci, ca la toate punctele de mai sus, neadevărul este strigător. Nici o comună din tot județul nu are o mai bună șosea ca comuna Ceparii, începînd de la un capăt pînă la celalt, căci cade în drumul cel mare al Ciinenilor. Comuna Ceparii are o șosea sistematică și împetrită de mai mulți ani și deja se lucrează în continuare spre granița despre Austria, etc.”.

Vedeți, domnilor, ce-mi scrie prefectul de Argeș asupra pretensei reclamațiunii, de care s-a zis că țărani au fost duși să lucreze în depărtare de o poștă și jumătate de localitatea lor, pe cînd în realitate ei au lucrat la o distanță mai mică de 20 kilometri și nu pe moșia prefectului, ci pe moșia statului. Dacă însă vreunul din domnii deputați de Argeș, cari cunosc localitatea, vor susține că aceste date raportate de domnul prefect nu sînt exacte, voi trimite imediat la fața locului o comisiune și, dacă prefectul va fi spus neadevăruri, atunci va fi pedepsit.

Domnul președinte: Sinteti mulțumit, domnule Ionescu?

Domnul Nicolae Ionescu: Nu pot să fiu nici mulțumit, nici nemulțumit.

Socotesc că e bine ca pentru asemenea petițiuni care se introduc citeodată cu scop de a face o glumă, cum a fost și aceea relativă la domnul Chebabcea, iar citeodată pentru a insinua o calomnie, biuroul să ia măsuri, în înțelegere cu domnul ministru ... (*Zgomot, nu se aude.*)

Domnilor, pentru a termina cu interpelațiunile, voiesc să mai zic cîteva cuvinte. Mai întii declar că mă simț dator să exprim recunoștința mea domnului Ionescu pentru simțimîntul de dreptate exprimat de domnia sa, căci a recunoscut că nefiind nimic de acea petițiune Camera nu poate face nimic².

Acum mai este o interpelare ce mi s-a făcut de domnul Sichleanu³ în privința unor cuvinte zise de mine în Senat și prin care aș fi atacat comisiunea financiară.

Astăzi, citind acele cuvinte, declar că comisiunea financiară face greutăți guvernului; am zis numai, la cererea domnului Voinov, de a se aplica mai curînd legea în privința pensionarilor din Moldova, am zis că și eu doresc ca cu o oră mai nainte să se voteze creditul și am rugat pe

domnul Voinov ca și domnia sa personal, sau prin amicii săi, să stăruie pe lângă membrii comisiunii financiare ca să se voteze cu o oră mai înainte acel credit.

Acum, domnilor, în cît privește erorile ce se strecoară în „Monitor”, eu nu pot răspunde de ele, mai cu seamă acum cînd lucrul la „Monitor” e foarte greu, căci trebuie să scoată a doua zi ședințele Corpurilor legiuitoare; și dacă este cineva care are mai mult cuvînt să se plîngă contra „Monitorului” sînt chiar eu, căci nu mai departe decît acum cîteva zile a publicat o circulară prin care mi se atribuia că aș fi zis ca domnișii gardiști din capitală să tragă în țintă fără gloanțe⁴. (*Ilaritate.*) Vedeți dar foarte bine că și în cestiunea pentru care m-a interpelat domnul Sichleanu mi s-au putut atribui cuvînte pe care nu le-am zis.

„Monitor”, 1879, nr. 204, p. 5 859, col. 2 — p. 5 860, col. 1.

NOTE

¹ Foaia lui Gr. H. Granda, care a apărut la București între 27 iulie 1877 și 6 iulie 1902.

² Vezi supra p. 119.

³ Al. Sihleanu îl interpelase foarte tăios pe K. în legătură cu remarca privind activitatea comisiei financiare (vezi supra p. 125), cerîndu-i, „să-mi spună care sînt cuvîntele de înaltă politică sau de bună regulă administrativă care l-a făcut pe domnia sa ca ... să răspundă în modul cum a făcut-o la interpelarea ce i-a adresat domnul Voinov”.

⁴ În adevăr în ordinul lui K. adresat inspectorului general al gardei civice din 4/16 septembrie 1879, apărut în „Monitor”, nr. 202 din 6/18 septembrie 1879, p. 5 773, scria: „Asemenea să luați măsurile cele mai nemerite ca esercițiile de tragere la țintă a gardiștilor să se facă fără întrebuițare de gloanțe pentru a nu fi pusă în pericol viața cetățenilor”. Rectificarea s-a făcut în numărul următor, din 7/19 septembrie 1879, p. 5 808.

*Discurs privitor la drepturile civile ale populației heterodome. În replică cu George Vernescu și Nicolae Ionescu**

Domnilor deputați, niciodată n-am ascultat pe domnul Vernescu¹ cu mai multă bucurie decît astăzi, pentru că în fine domnia sa a ieșit la lumină, pentru că în fine lucrarea domniei sale, care de atîta vreme să făcea într-un mod ocult, a ieșit la iveală.

Domnul Vernescu: Pe față am lucrat!

Eu am avut onoarea și respectul de a vă asculta fără să vă întreprup și, prin urmare, reclam aceeași onoare și același respect.

Onor. domnul Vernescu, binevoind a mă lua pe mine ca obiect al atacurilor sale violente și nedrepte, mă pune nu numai în legitimă defensivă, dar chiar în legitimă ofensivă. Domnia sa, cum pledează, cînd negru, cînd alb...

Domnul Vernescu: Cer cuvîntul!

* Ședința din 7 septembrie 1879.

Puteți să-l cereți de zece ori.

De sus pînă jos n-a făcut decît a răsturna și a desnatura cuvintele mele; nici nu m-a ascultat, nici nu m-a citit. Atacat, n-am făcut nimic alt ieri decît a mă plînge de domnul Ionescu, că domnia sa atacă o generațiune din care face însuși parte ², că domnia sa atacă actele acelei generațiuni la a căror realizare a luat parte.

Cînd am luat și eu parte la emanciparea țiganilor, eram tînăr ³; am scris, am pledat și am început cariera mea politică la 1837, acum 42 de ani. Seriam în străinătate și în țară în favoarea sclavilor negri, ca mai tîrziu să ajungem la emanciparea servilor albi. Nu am zis, onor. domnule Vernescu, cum că emanciparea sclavilor s-a făcut prin străini; am zis că s-a făcut prin țară și în țară, însă cu multă presiune fiindcă pe atunci puterea domniei era mai mare decît astăzi.

Domnul Vernescu: Eu văd ce zice „Monitorul”.

Aceea nu mă privește pe mine, care nu-mi revăd cuvintele, privește pe biuroul Adunării, care are privegherea stenografilor și a reproducerei fidele a dezbaterii în „Monitor”.

Domnul E. Costinescu: În „Monitor” e tocmai așa cum voiți a rectifica acum; nu e cum zice domnul Vernescu.

Eu nu am zis că emanciparea țiganilor s-a făcut de străini, ci, din contra, am zis că aceasta s-a făcut în țară, de către domnii țării, ajutat de acea generațiune pe care-mi părea rău să văd pe domnul Ionescu că o trata ieri cu așa de puțină considerațiune. La lucrările acelei generațiuni am luat și eu parte împreună cu Costache Negri, cu Roseteștii, cu Mălinescu; și deși eram tînăr am lucrat în limitele priceperii mele și am fost însărcinat de către junime a merge în capul ei ca să mulțumească domnitorului Mihail Sturdza ⁴ pentru că făcuse acest act mare, care a lăsat o frumoasă pagină în istorie. Nu m-am lăudat dar pe mine; eu n-am făcut decît o istorie și am lăudat o generațiune din care făceam și eu parte, care a făcut asemenea acte. Și dacă am lăudat pe domnul Carp este că domnia sa a fost drept pentru o generațiune care a lucrat mult pentru țară și a făcut că sintem aci și lucrăm ca stat parlamentar și autonom.

Ce am mai zis pe urmă? Am zis că la 1857, în Divanul ad-hoc și cînd voi veni cu proiectul vă voi citi aceasta, a venit pe tapet cestiunea eterodoxilor creștini și că, deși Camera aceea, Camera memorabilă, una din Adunările cele mai solemne, cele mai mari ce au avut Bucureștii și Iașii, căci lingă domn era și opinca care făcea clacă, am zic că acea Adunare nu a putut să rezolve această cestiune și că aceasta a fost o greșală mare; am zis că atuncea străinii au rezolvat-o prin articolul 46 al Convențiunei pe care amîndouă Camerile și[i]-au însușit-o ca constituțiune a țării.

Ce rol dară mi-am atribuit eu mie? Și am mai zis că și eu ca deputat în acea Cameră am pledat și am fost în minoritate. Unde dară am precognizat eu intervenția străină? Din ceea ce am citit am voit să vă dovedesc că nu trebuie să cădem în acea greșală în care a căzut Adunarea din 1857, care a fost mare în toate, afară decît în cestiunile sociale și economice. Am mai zis cum că în această Adunare, fac apel la acei cari mai trăiesc din liberalii de atunci, fac apel la domnul Nicolae Ionescu, dușmanul meu neîmpăcat, care cu toate acestea era amic al lui Mălinescu, cu care împreună a lucrat, și să-și aducă aminte ce tulburare, ce furtună a ridicat

în țară acea petițiune a sătenilor care au rezistat la toate corupțiunile și la toate tentațiunile și care veneau și ziceau : dreptate pentru noi, cum ați făcut pentru toți !

Domnul Nicolae Ionescu : Nu eram în țară atunci !

Da, nu erai în țară, dar era fratele dumneavoastră aici ⁵ ; și domnul Nicolae Ionescu este om prea cunoscător de toate, prea cu multă știință de istorie ca să nu cunoască actele Divanului ad-hoc, pe cînd cunoaște așa de bine corespondența consulului Green.

O voce : Farsă !

Eu tratez în mod serios cestiunea și dacă devine farsă aceasta este tocmai din cauza interupțiunilor ce-mi faceți dumneavoastră, care ziceți : nu eram în țară, cînd este vorba de istorie. Apoi aceasta trebuie să așteptăm noi de la un ilustru parlamentar și de la un ilustru profesor de istorie, ca să ne spuie că nu era în țară, cînd neapărat trebuie să aibă cunoștință de aceste lupte teribile ?

În fine, această luptă s-a sfîrșit după șapte ani prin lovitura de stat de la 2 mai, căci și acea Adunare nu a fost în stare să rezolve cestiunea, ca și adunarea Divanului ad-hoc.

Domnul Nicolae Ionescu : Nu era Adunare legiuitoare Divanul ad-hoc, ci numai consultativă.

Chiar dacă aș lua cuvîntul domnului Ionescu voi zice că nu a fost în stare ca Adunarea consultativă să rostească că ar trebui să se îmbunătățească soarta țăranilor. Și atunci această dorință neesprimîndu-se de Adunarea ad-hoc a venit Convențiunea și în articolul 46 a zis : și se va procede fără întîrziere la revizuirea legilor care regulează relațiunile proprietarilor cu țăranii, în vedere de a îmbunătăți soarta acestor din urmă. Ei bine, această dorință a Europei, în urma plîngerei țăranilor, a trebuit să fie satisfăcută. Și aci cred că voi avea alătura cu mine pe fratele mai mare al domnului Nicolae Ionescu, pe domnul Ion Ionescu, care a scris cuvintele zise în comitetul proprietarilor pentru împroprietărirea țăranilor cu ocaziunea agitațiunei de la 1857 în orașul București. Iată ce ziceau proprietarii : ne sinucidem, vie alții să ne ucidă, noi nu ne sinucidem. Și aceste cuvinte s-au zis șapte ani, pînă ce a venit lovitura de stat. Ce am mai zis eu ? Zis-am eu cele raportate de domnul Vernescu ? Zis-am eu că am lucrat cu străinii ? Nu, domnilor, eu cu acea generațiune am lucrat totdeauna pentru sfărîmarea intervențiunei străinilor, pentru sfărîmarea protectoratului. Zis-am eu undeva că am chemat intervențiunea străină ? Am zis aceea ce este adevărat, cum că situațiunea era așa. Articolul 46 din Convențiune zicea să hotărîm două cestiuni : cestiunea privitoare la creștinii ortodoxi* de a le da drepturi civile și politice, și apoi mai zicea un lucru, ca să se îmbunătățească soarta țăranilor fără întîrziere. Nu s-a îmbunătățit 7 ani. Ce era dară de făcut în fața legii Comisiunei centrale, care era o negațiune a drepturilor țăranilor ? Ce era de făcut în fața legii votate de Camera lui Barbu Catargiu, care s-a înlăturat prin uciderea lui Barbu Catargiu, la acest turn ? S-a făcut apel la Cameră, dar Camera o dată ce se pusese pe acest tărîm nu mai putea să primească nimic alt. S-a cerut revizuirea legii electorale și nu s-a primit. Am mai

* Citește : *heterodoxi*.

cerut și alte două lucruri și nu s-au primit. Ei bine, am zis că reforma, revizuirea, s-a făcut prin lovire de stat, iar nu prin streini. Și dumneavoastră știți că nu o dată, ci de sute de ori am recunoscut că înaintea legalității, înaintea Constituției, lovirea de stat este totdeauna o nelegalitate, că, iese afară din lege.

Cînd eu recunoșteam aceasta, ce mi-a zis onor. domnul Ionescu și alții ca domnia sa? Mi-a zis: nu ai făcut dumneata lovirea de stat, a făcut țara!

Recunoscător vă sînt pentru acest cuvînt, pe care eu n-am cutezat să-l zic; n-am cutezat să zic că eram instrumentul țării, ați zis dumneavoastră și aceasta este cea mai eclatantă justificare a lui 2 mai. (*Aplauze.*)

În ce am provocat eu pe streini a se amesteca în trebile țării? În ce m-am adresat la streini? Onor. domnul Vernescu, ocupat totdeauna de persoana domniei sale, de personalitatea domniei sale, de profesiunea domniei sale, cunoaște foarte puțin cele de peste Milcov, cunoaște foarte puțin cele trecute, căci altmintrelea n-ar fi desnaturat o istorie atît de evidentă, atît de cunoscută. Onor. domnul Vernescu critică pe 2 mai, mă numește făcător de lovituri de stat și totdeauna vine și-mi impută că eu am zis că are să se mai facă o lovire de stat. Dar domnia sa nu e om drept, n-a citit ce am zis eu, căci ar fi văzut că eu am zis că nu se va face o lovire de stat; și dacă s-a făcut o lovitură de stat pentru români, nu se va face o lovitură de stat pentru jidani, și dacă se va face o lovire de stat, ea se va face de către alții, iar nu de acei care au făcut-o pentru țărani!

Voci: Așa ați zis!

Așadar, rău ați tras deducțiunea cu totul inversă. Înaintea tribunalelor se pot trage deducțiuni de felul acesta, dar în Parlament nu. Am zis că nu se va face lovire de stat, dar am zis că dacă Camera nu va voi să dea o soluțiune acestei chestiuni rămîne articolul 7 din Constituțiune și atunci, cu toate afirmările domniei sale cele mari, că nu e pericol, l-aș întreba dacă ia domnia sa răspunderea că acel articol 7, sfărîmat prin articolul 44 din Tractatul de la Berlin de către Europa, nu se va sfărîma, cu durere și cu umiliațiune pentru noi, de către străini, și cu durere mai cu seamă pentru acea mică țărișoară pentru care-mi impută domnia sa că o iubește? Onor. domnul Vernescu, în alegerile trecute, văzînd cum că i-au căzut amicii personali, a căutat să-și formeze un partid și a luat aspirațiunile, s-a asociat cu îngrijirile neîntemeiate, de neînțeleș, ale moldovenilor și iată că se face partizanul Moldovei. Domnia sa, care, de cite ori a intrat în minister, cel întîi lucru care l-a făcut a fost să gonească puținii moldoveni de prin cancelariile ministerului ca să pună rudele domniei sale. (*Zgomot.*)

Arată, cînd ai fost la minister⁶, ce ai făcut pentru Moldova? A! Taci? M-ai atacat, primește acum să fii atacat!

M-ai acuzat de 2 mai și ai fost unul din acei care ai beneficiat de 2 mai. Ai așteptat ca eu să fac pe 2 mai și dumneata ai venit să beneficiezi de el. (*Aplauze, zgomot.*)

Ataci? Răbdă acum și ascultă! Ai luat-o prea pe sus, sufere acum consecințele. (*Ilaritate.*)

Un amator de opozițiune, un om care n-ai făcut niciodată nimica, un om care în vremea luptei contra regimului Catargiu alegea chestiunile și venea din cînd în cînd în Cameră de luai cuvîntul pe poftă, ia spune la Mazar pașă⁷ ce ai făcut? Vorbeai mult, vorbeai necontentit, promiteai

multe, după cum promiteai și mai deunăzi când ziceai : [i]mi dau cea din urmă para, [i]mi dau toată averea ca să nu se ia Basarabia. Basarabia s-a luat și punga dumatăle a rămas. (*Aplauze zgomotoase.*) Așa e că nu-ți place? (*Ilaritate.*) Te-ai pus pe tărimul acela, rabdă acum. Eu n-am zis nici un cuvânt pentru domnul Vernescu, l-am lăsat să-și urmeze drumul său, l-am lăsat să blesteme pe acei care voiesc să se facă miniștri și nu știu dacă o parte din acel blestem nu va cădea și asupra domniei sale (*ilaritate*); acum să asculte ce-i zic și eu. (*Ilaritate.*)

Moldova întreagă a făcut sacrificie pentru Unire; și-a pierdut centrul domniei și dumneavoastră știți bine ce însemnează pentru o țară centrul domniei.

Noi vedem atâți proprietari cari se luptă ca pe moșia lor să obție un centru, o autoritate cât de mică, o subprefectură, o primărie și dumneavoastră nu apreciați sacrificiile mari ce a făcut Moldova și ziceți că dumneavoastră doriți mai mult decît doresc eu pentru Moldova?

Apoi, onorabile domnule Vernescu, ce am zis eu ieri? Am zis atîta, că nu putem noi ministerul actual să ne rostim asupra unei propuneri care nu este făcută în timpul nostru, care a adus o criză ministerială și care este contra simțimîntului nostru, pe care am combătut-o chiar de la început. Domnul Brătianu să-mi permită a spune că noi am combătut comisiunea de inițiativă în Senat, domnul Crețulescu și eu, și am zis că trebuie să vie proiectul de la guvern.

Ei bine, dați deoparte lucrarea comisiunii și veți vedea dacă nu va veni chiar mine guvernul cu proiectul său și atunci veți vedea dacă aveți dreptate să ziceți că voim să emancipăm 300 000 de evrei. Apoi, bănuială pentru bănuială. Eu cunosc antecedentele dumneavoastră, cînd eu știu foarte bine vechele dumneavoastră amicitii, pe care mi se pare că le-ați uitat acum, cînd văd acum ceea ce voțiți, adică să refuzați totul pentru ea să dați în urmă totul, apoi cînd veți face aceasta n-are să fie zdrobită acea Moldovă ale cărei interese zici că le aperi dumneata? (*Înteruperi, zgomot.*)

Domnul președinte: Toți cîți ați atacat pe miniștri ați fost ascultați în liniște și fără înteruperi. Binevoii a respecta și dumneavoastră cuvîntul miniștrilor!

Domnul Mirzescu care înterupe și cu care am avut o cestiune personală^s socotesc că ar trebui să vadă că este o cestiune de delicatete^a a nu mă înterupe.

Tot așa de esact a fost domnul Vernescu cînd a zis că în corespondența mea diplomatică citită de onor. domnul Cimpineanu a văzut că eu am cerut intervențiunea străinilor.

Onorabili domni, ceea ce s-a citit în secret, eu mine voi veni să citesc în public. Cestiunea aceasta care atrage atențiunea țării întregi nu atrage și atențiunea Europei întregi? Nu stă Europa întreagă în recunoașterea noastră să vadă ce vom face? Nu este așa? Oricît ați nimici dumneavoastră corespondențele acelea, miniștrii v-a spus și v-a arătat că Europa zice: aștept să îndeplinești condițiunile Tratatului de Berlin și atunci vă voi recunoaște independența.

La aceasta ce a răspuns ministerul și toate ministerele? A zis: nu putem noi face ce ni se cere, nu putem noi să ne supunem cu capul plecat, nu putem să luăm 300 de mii de oameni, cari sînt străini de naționalitatea noastră, străini cu religiunea, cu moravurile, cu limba, cu portul, și să-i introducem în societatea română. Iată ce a zis toate guvernele.

Ei bine, cînd este așa, cînd se zic acestea, fără a ataca persoane onorabile care reprezintă astăzi în mod oficios Europa, cari reprezintă pe cele mai mari puteri, cari pot dispune de soarta altor puteri, asemenea mari, și prin urmare și de a noastră, nu ar fi fost mai bine ca în loc ca aceste puteri să aibă aci numai agenți oficioși și numai secretari de agenție, impiegați mici și mai măricei, nu socotiți dumneavoastră că dacă la această tribună ar fi fost reprezentanți ai Europei, oameni cu pozițiuni oficiale, cari au dreptul de a fi miniștri, oameni maturi și diplomați mari, dacă ar fi fost aci și ar fi văzut marea agitațiune a țării în această incintă și nerăbdarea acestui numeros public care așteaptă cu impaciunță să vadă ce are să se facă, nu credeți dumneavoastră că mărturisirea acelor oameni, cum că trebuie să se țină seama de legitima rezistență a țării, ar fi avut mai mare greutate decît mărturisirea unor persoane cari, deși capabile, dar sînt mai mici în ierarhia diplomatică? Nu voi să comit, domnilor, o indiscrețiune ca aceea comisă de onor. domnul Vernescu și să dea Dumnezeu ca indiscrețiunea comisă de dumnealui să nu aibă rezultate rele pentru țara noastră, dar zic atît : domnul Waddington fiind la Berlin a făcut acea moțiune⁹ care, dacă ar fi fost admisă, pentru noi ar fi fost ucizătoare. Au fost agenți diplomatici ai Franței a căror animă bate pentru România, a fost baronul d'Avril, baronul de Michel și domnul de Mellinet, cari și-au permis să zică cuvîntul că domnul Waddington s-a prea grăbit pentru că nu cunoaște împrejurările și nevoile țării.

Dacă la această tribună ar fi fost plenipotențiarul Franciei, anima lui n-ar fi bătut oare și mintea lui n-ar fi cugetat cum că în rezolvarea acestei cestiuni trebuie să țină seamă puterile de rezistență legitimă a României? Dacă acești oameni ar fi aci și ar vedea împotrivirea legitimă a țării, ca reprezentanți fideli ai guvernelor lor, le-ar zice : țineți seamă de necesitățile cari sînt, de greutățile mari de învins pentru a se satisface un mare act internațional.

Onor. domnul Vernescu, cu care ne asociasem pentru a răsturna guvernul lui Catargiu și pe care într-un moment de rătăcire noi, oameni bătrîni și bărbați politici consumați, ca domnul Manolache Costache, ca domnul Brătianu, ne hotărîserăm să-l primim ca președinte de consiliu, domnia sa vine astăzi și dă dovadă de o absolută incapacitate de a prezida un minister. (*Ilaritate.*)

Ne-ați zis că noi am bătut la ușa străinilor în cestiunea evreilor. Era, cred, de datoria domnului Vernescu să-și aducă aminte că eu am zis încă de la început : domnilor, este pericol din afară și tare mă tem că Congresul de la Berlin se va ocupa de cestiunea izraelită. Atunci fac apel la domnul Codrescu și la domnul Sturdza să spuie dacă nu s-au sculat și a zis : Congresul de la Berlin se va ocupa de orice cestiune, dar de cestiunea izraelită nu se va ocupa ; și cu toate acestea Europa s-a ocupat și se ocupă de această cestiune mai mult decît de altele, căci Tratatul de la Berlin nu coprinde mai puțin decît patru articole în această privință : unul pentru Muntenegru, unul pentru Serbia, unul pentru Bulgaria și altul pentru România. Eu, ca ministru ce eram, eram dator să fac diagnoza ca medicul. Am făcut-o și am zis : domnilor, luați seama, sîntem în pericol, hotărîți, faceți ceva pentru ca să nu vie străinii să facă în locul nostru ; și mi s-a răspuns că nu trebuie să facem nimic, pentru că congresul nu are să facă nimic. Și în cestiunea Basarabiei am spus că Basarabia pentru noi este perdută încă de mult timp. Am făcut ce am putut, am căutat să ne-o asigurăm prin convențiunea de la aprilie, dar n-am avut nici o putere să silim pe Rusia să se țină de acea convențiune.

Onor. domnul Vernescu s-a oferit să-și dea averea sa și cu toate acestea Basarabia s-a luat (*ilaritate*), pentru că Europa, care n-a voit să tragă spada pentru Turcia, cu atit mai mult n-a voit să tragă spada pentru Basarabia.

Noi n-am putut să ne opunem Rusiei și dacă ne-am fi opus am fi făcut un act de cea mai mare nebulie.

Domnilor, în ședința când vă vom citi proiectul nostru veți vedea dacă noi emancipăm 3 sute mii evrei și atunci veți putea trage la răspundere pe ministerul actual și pe mine în particular ca membru al acestui minister.

Cit despre opiniunile mele, opiniunile mele în anul mîntuirii 1879 sint aceleași cu opiniunile mele din anul 1864, înainte de 2 mai. Și opiniunile mele din anul 1864 erau categorice și aliatul meu și împreună votatorul meu era onor. domnul Vernescu. (*ilaritate, aplauze.*)

Cestiunea izraelită¹⁰ s-a mai tratat în Adunarea României la anul mîntuirii 1864, cu ocaziunea legii comunale. Atunci s-a votat categoriile și s-a votat în unanimitate. Iată categoriile cari sint și astăzi :

„Izraeliții pămînteni pînă ce vor arăta că au simțiminte și moravuri românești și pînă la o modificare a legii de față nu vor putea esercita drepturile comunale decît în condițiunile următoare :

a. Dacă servind în armata română a dobîndit rangul de suboficier.

b. Dacă a săvîrșit cursul de colegiu sau de facultate în România.

c. Dacă după studii regulate au dobîndit de la o facultate străină diploma de doctor sau de licențiat în orice specialitate, trebuind însă ca această diplomă să fie recunoscută de guvernul țării.

d. Dacă a întemeiat în România o fabrică sau o manufactură foloșitoare țării și care ocupă cel puțin 50 meseriași”.

Mai departe veți vedea încă ceva.

Domnilor, sint trei bărbați care au rămas consecinți cu sine de la 1864 pînă astăzi. Acești trei bărbați, consecinți în cestiunea izraelită, sint : Costache Rosetti, N. Crețulescu și Kogălniceanu.

Am aci publicate numele tuturilor acelor domni deputați cari au luat parte la vot și printre aceștia întilnesc numele domnilor Castroianu, N. Catargiu, Epureanu, Voinescu, Goleșcu, C. Grădișteanu, P. Mavrogheni și G. Vernescu. (*Aplauze, ilaritate.*)

Domnul N. Catargiu: Cer cuvîntul, domnule președinte !

O voce: Și domnul Vernescu?

Este și numele domniei sale, George Vernescu.

Eu am prezentat proiectul de lege pe care comisiunea l-a modificat după părerea sa.

Domnul Crețulescu, care era raportor, vine și zice că la articolul 25 a făcut numai o modificare, adoptînd și pe străinii cari au împămîntenirea cea mică și cari se bucură de aceste drepturi.

Aceasta a făcut comisiunea. Eu, Kogălniceanu, care eram președintele consiliului, am zis : fac întrebare domnului raportor dacă cu intențiune a scos din acest articol condițiunea religiunii creștine ? Eu am făcut această întrebare, eu care mi se zice că voiesc să împămîntenesc 300 mii de evrei.

Domnul Crețulescu a răspuns zicînd : „Nu am pus religiunea creștină, căci românii sint creștini”. Mai la vale se zice :

„Înțeleg dară că este o greșală de redacțiune. Dacă să înțelege că oricine este român trebuie să fie creștin, apoi pe izraeliții născuți aici eu-i consider ca români, deși nu sint creștini”.

Acum veți vedea buchetul :

„Cel puțin ziceți ca să fie creștini străini cu împămîntenirea mică, căci dacă omiteți această condițiune toate comunele de peste Milcov le veți da pe mina evreilor străini cari vin pe fiecare zi în țară”.

Și a urmat o discuțiune mare, a vorbit pe rînd domnii Epureanu, Boerescu, Costaforu și alții. Domnul Vernescu era mai tînăr, era prin urmare mai modest, mai moderat, și nu venea să stigmatizeze pe cei bătrîni, căci iată ce zicea pe atunci domnul Vernescu :

„Domnul G. Vernescu : Mi se pare că toată discuțiunea care se face în momentul de față este asupra aliniatului al duoilea al articolului 25...

Domnul G. Costaforu : Se leagă cu articolul 29.

Domnul G. Vernescu : N-am ajuns încă la acel articol care arată sub ce condițiuni un om care nu e român să poată fi admis la drepturile municipale ; prin urmare, eu nu văd între aceste două articole nici o corelațiune.

S-a zis că există o corelațiune între articolul 25 și articolul 29 ; eu socotesc că nu există o corelațiune, religiunea n-am auzit să poată fi un motiv de escluziune.

Domnul I. Ghica, președinte : N-aveți pînă acum cuvîntul în fond !

Domnul G. Vernescu : Știu în ce am cuvîntul și mă voi mărgini numai într-atît.

S-a zis că există o corelațiune între aceste două articole și eu viu să demonstrez că nu există o asemenea corelațiune, și dacă domnul președinte nu voiește să proced așa să binevoiască a-mi arăta alt mod de a putea dovedi.

Am zis încă o dată : altceva sint condițiunile cari se cer pentru acei cari sint români, ca să poată să aibă dreptul de a fi alegători și aleși pentru comune, și alta e cestiunea de religiune. Cestiunea de religiune este cu totul deosebită de celalt punct. Cînd vom veni la articolul 29, vom vedea cari sint condițiunile sub cari putem primi pe străini în alegerile comunale ; dar acum la articolul 25, cînd e vorba de religiune, cred că n-ar trebui discuțiune. Religiunea nu poate face deosebire ; prin urmare, nu este corelațiune între aceste două articole”.

Iată ce propunea pe atunci onor. domnul Vernescu, care la vot a admis categoriile.

Ei bine, domnilor, vă întreb, dacă onor. domnul Vernescu a votat categoriile pentru drepturile comunale, pentru ce oare nu le-ar vota și pentru drepturi politice ? Cine la 1864 s-a luptat în contra torentului, căci atunci izraeliții ne cereau emanciparea completă a tuturor evreilor, iar nu numai pe categorii ? Acela care s-a luptat mai mult în contra celui torent era tocmai acela căruia astăzi onor. domnul Vernescu-i atribuie că voiește să emancipeze pe toți evreii din Moldova. Iată ce ziceam eu atunci :

„Am auzit adineaori zicîndu-se că trebuie să mergem treptat în toate și acum iată că, sub cuvînt de umanitate și de civilizațiune, se voiește a se da toată Moldova în mina evreilor. Eu nu mă uit la deosebirea de religiune, dar mă uit că se dă țara în mina ignoranței și a viciului, [i]i dă comuna, [i]i dă ordinea, și ordinea se va schimba îndată în dezordine.

Dacă s-ar vota astă lege astfel, eu vă declar că nu aş putea să o pun în lucrare pentru că a doua zi ar trebui să fie măcel în Moldova”.

Ei, domnule Vernescu, noi sîntem bătrîni, avem să ne ducem, dar dumneata ești puțin mai tînăr decît noi, ai să mergi mai departe, ai să mai vii la minister, dar atunci fii sigur că vei blestema cuvintele pe cari le-ai rostit astăzi, precum m-ai blestemat pe mine și faptele mele. Te bizui pe independența dumitale, pe frumoasa avere ce ai. În adevăr, mare lucru este să fie cineva cu desăvîrșire independent, să poată pune o avere înaintea care să scape provincii întregi! Dumneata, domnule Vernescu, ai căutat să mă înjosești înaintea țării, înaintea chiar a familiei mele, spunînd că am lucrat cu străinii, cînd este știut că în toată viața mea am luptat în contra străinilor, nu eu singur, ci cu toată generațiunea aceea. Dumneata de ce nu ești corect către dumneata însuși? Ați vorbit de revelațiuni. Ei bine, revelațiune pentru revelațiune. Ați înfățișat aici la tribună o petițiune subsemnată de vreo patru sute cetățeni din capitală care, după dreptul ce au, roagă Adunarea să nu facă revizuirea articolului 7 din Constituțiune. Acei oameni cari au iscălit și-au consultat numai inima lor, dar se cuvenea unui om de talia domnului Vernescu, șef de partid, fost ministru de interne și viitor șef de cabinet, să meargă din prăvălie în prăvălie . . .

Domnul Vernescu: Nu e adevărat!

Am raport.

Domnul Vernescu: Minciună! Minciună este raportul care vi s-a făcut! Promesc să fiu scos din Adunare de se va dovedi că am fost la o singură prăvălie; mincinoase raporturi vi se fac!

Afirmare pentru afirmare ; pînă la dovadă contrarie afirmarea unei autorități publice trebuie crezută . . . (Mare zgomot.) Voi fi fericit ca denegările domnului Vernescu să se constate că sînt adevărate. Sînt ministru de interne și răspunzător foarte mult de menținerea ordinei publice . . .

O voce: Petiționarii sînt oameni de ordine!

De multe ori oameni[i] de ordine fac dezordini.

Domnul Calimachi: Poliția dumitale!

Onor. meu amic, domnul Calimachi, ar trebui să fie mai generos către mine de a nu mă trata așa peste picior întrerupîndu-mă. Eu nu voi răspunde domnului Calimachi după cum onor. domnul Vernescu a răspuns domnului Lătescu, zicîndu-i că se miră cum domnul Lătescu tocmai pe tărîmul cestiunei țigănești, domnul Lătescu l-a întrerupt.

Domnul președinte: Eu n-am auzit acea întrerupere și cer iertare domnului Lătescu căci n-aș fi permis-o.

Domnul Vernescu: Mă iertați, domnule președinte, ați auzit foarte bine, eu am vorbit destul de rar și tare, dar n-ați găsit în cuvintele mele semnificarea ce le dă domnul Kogălniceanu.

Indiferența domnului Vernescu pentru Moldova merge pînă a nu cunoaște nici familiile cele mai cunoscute de acolo. Domnia sa nu putea să trateze după cum a tratat pe fiul lui Lupu Costachi, veche familie moldovenească. Regret că în o cestiune atît de importantă, atît de solemnă și în o cestiune de care atîrnă viitorul țării, domnul Vernescu s-a pogorît

pe tărîmul personalităților, căci o oră întregă am fost obiectul atacurilor celor mai nedemne. Eu nu fac nici o personalitate, vin și spun un adevăr. Este trist a vedea un om de talia domnului Vernescu că vine și întinde o cursă, căci dumnealui face definițiunea articolului 44 știind că noi nu-l putem contrazice. Ca să raționăm ca dumnealui ar fi a da argumente în contra țarei, și noi cu dumneavoastră împreună trebuie să cătăm argumente în favoarea țarei. (*Aplauze.*) Oricît va zice domnia sa că articolul 44 nu este o lege internațională, ar trebui să știe că Tratatul de la Berlin este un tratat tot atît de mare ca și acela de la Paris ; și, cînd domnia sa susține că ne este permis a ne bate joc de acest tratat, aceasta ne dovedește că-i lipsește tactul omului de stat... (*Zgomot, întreruperi.*)

Domnilor, guvernul actual va veni franc și leal și vă va supune proiectul său. Declar, ca să se liniștească spiritele, că nu va veni să propună emanciparea nici a 300 000, nici a 30 000, nici a 3 000 chiar ; proiectul ce vom prezenta va da satisfacere articolului 44, va da satisfacere țarei și mai cu seamă Moldovei. Dacă domnia voastră nu-l veți primi, atunci vom face ceea ce se cuvine în asemenea cazuri, și ca să nu socotiți că este o amenințare declar, cît pentru mine, că eu cred că ar fi periculos ca să se facă o disoluțiune a Camerei.

Eu nu știu ce se va hotări de cabinet ; știu atît numai : că acei cari voiesc ca domnul Vernescu iau asupra-le o teribilă răspundere înaintea lui Dumnezeu și a țarei și nu aș voi ca răspunderea acesta să-i găsească aiurea, prin colțurile țarei, ci să-i găsească aci adunați. De aceea zic, cît pentru mine, fără să angajez politica guvernului, că nu aș fi de părere să se facă o disoluțiune. Dar dumneavoastră să luați răspunderea asupra tot ce atalmente, ferească Dumnezeu, se poate întîmpla ! Nu voi merge pe calea blestemelor, voi vorbi cu rațiune. Sîntem în una din pozițiunile cele mai teribile pentru țară și nu cu injurii, nu cu blesteme, nu cu personalități, cestiunea aceasta mare se va rezolva, căci țara nu ne-a trimis aci să ne injurăm ; țara ne-a trimis să-i facem treburile, să o liniștim, să o punem să meargă pe calea măreață așternută de aceia cari și-au vărsat sîngele pentru dînsa. (*Aplauze.*)

„Monitor”, 1879, nr. 204, p. 5 870
col. 1 — p. 5 873, col. 3.

N O T E

¹ G. Vernescu discutase pe marginea revizurii articolului 7 din Constituție și pleda e pentru proiectul majorității din Adunare, care opina pentru acordarea naturalizării în urma unor cereri individuale, nu în masă. Se lansase apoi în atacuri contra lui K., care într-o ședință precedentă (vezi supra) declarase că Adunarea pare incapabilă a rezolva problema și atunci „vor veni străinii și o vor rezolva”. Îi ceruse lui K. să nu mai amenințe Adunarea, căci „noi care ne cunoaștem istoria nu-i vom răspunde altceva decît numai că au trecut acei timpi și că dumneata, omul vechi, nici ai uitat, nici ai învățat ceva”. Îl acuzase apoi de fanfaronadă, căci pretindea a fi participat la emanciparea țăganilor, catolicilor și a țăranilor dependenți.

² Vezi supra p. 129.

³ K. a scris *Esquisse sur l'histoire, les mœurs et la langue des cigains*, Berlin, 1837, IV + 46 p.; *Dezrobirea țăganilor*, în „Foaie științifică și literară” din 6 februarie 1844, p. 1—2 (supliment extraordinar).

⁴ Mihail Sturza a eliberat pe țăgani prin legea din 31 ianuarie 1844. Entuziasmat de dispoziția domnească K. a publicat articolul de la nota precedentă pe hîrtie verde, culoarea spe-

ranței; vezi și discursul rostit la Academia Română la 1/13 aprilie 1891: *Dezrobirea Țiganilor. Ștergerea privilegiilor boierești. Emanciparea țăranilor*, București, 1891, 49 p. și în „Analele Academiei Române. Dezbateri”, tom. XIII, 1890—1891, p. 255—300 (anexa VII), cu alt titlu. Vezi și I.C. Filitti, *op. cit.*, p. 536 și urm.

⁵ Ion Ionescu de la Brad.

⁶ G. Vernescu a fost ministru în guvernul Manolache Costache, format la 27 aprilie 1876, când a ocupat portofoliul Ministerului de Interne (a asigurat un timp și interimatul lucrărilor publice); în aceeași calitate a figurat în guvernul I.C. Brătianu, format la 24 iulie 1876. A rămas ministeriabil până la 27 ianuarie 1877.

⁷ Vezi *Opere* IV, *Oratorie* II, partea a IV-a, p. 132 și urm., nota 1.

⁸ Vezi supra p. 138.

⁹ Vezi supra p. 69.

¹⁰ Vezi *Opere* IV, *Oratorie* II, partea a II-a, p. 225 și urm.

*Precizări pe marginea petiției unor locuitori din comuna Lești, județul Tecuci**

Revin la cele ce s-au întâmplat mai deunăzi cu ocaziunea petiției locuitorilor din Argeș¹. Onor. domnul Lahovari va binevoi a certifica dacă, în momentul ce domnia sa v-a dat dumneavoastră această petițiune², în același timp nu mi s-a dat și mie una scrisă tot de aceiași locuitori? Care va să zică că locuitorii dau simultan petițiune și domnilor deputați și ministrului. Rog pe domnul Lahovari să spună de nu este așa?

Domnul Al. Lahovari: Așa este!

Al doilea, această petițiune nu este legalizată de nici o autoritate și toate semnăturile sînt scrise de aceeași mînă.

Eu fac întrebare domnului Lahovari, atît de parlamentar, să binevoiască a spune ce poate să facă Camera în fața acelei petițiuni, din momentul ce veți putea vedea că e o plîngere nu în contra ministrului, ci în contra prefectului? Eu vă făgăduiesc că voi cerceta cazul, dar [i]mi pare curios că locuitorii din Moldova nu reclamă la ministrul de interne, ci la domnul Lahovari.

Domnul președinte: Domnilor, regulamentul e precis: orice petițiune se trimite fără dezbateri la comisiunea respectivă. Tot ce poate face Camera în acest moment este să admită urgența sau nu. Prin urmare, pun la vot urgența. Adunarea încuviințează urgența.

„Monitor”, 1879, nr. 205, p. 5889,
col. 3.

* Ședința din 10 septembrie 1879.

NOTE

¹ Vezi supra p. 139.

² Petiția reclama abuzurile prefectului Tache Athanasie; Al. Lahovari a explicat că țăranilor le fusese anevoie să-și legalizeze semnăturile chiar la autoritatea administrativă pe care o reclamau.

*Răspunde interpelării lui Șt. Corlănescu privitoare la administrarea județului Mehedinți**

Domnilor, a dezvoltat îndestul domnul deputat interpelarea sa ca să răspund îndată¹.

Denunțările ce face sînt foarte grave și va înțelege domnia sa și onorabila Cameră că eu în trei, patru zile, eu nu voi putea răspunde alta decît ceea ce pot răspunde astăzi. Astfel vă declar că voi trimite o anchetă și domnia sa să fie sigură că, dacă se va constata cele avansate de domnia sa, toți cei culpabili se vor trimite înaintea justiției.

Cît pentru numirea subprefecților, va ști domnia sa că eu sînt foarte greu la destituiri, cît și la numiri. Domnul prefect de două ori a revenit asupra propunerilor domniei sale zicînd că acei pe care-mi propune a-i destitui sînt oamenii cei mai răi și cei pe care-i propune a-i înlocui sînt oamenii cei mai buni și numai atunci am consimțit a-i numi. Voi cerceta împreună cu domnia sa cazul și, dacă se va dovedi că domnul prefect a abuzat de încrederea ce i-am dat, atunci și va lua penalitatea cuvenită².

„Monitor”, 1879, nr. 209, p. 6 015,
col. 3 — p. 6 016, col. 2.

* Ședința din 14 septembrie 1879.

N O T E

¹ Șt. Corlănescu spusese că interpelează asupra „administrației județului Mehedinți în general” și a celei a orașului „Severin în special”. K. a precizat: „N-aș putea răspunde nici peste trei zile dacă interpelarea n-ar fi mai bine determinată”.

Interpelantul arătase că Severinul primise 25 550 de napoleoni despăgubire de la Societatea de căi ferate. Primarul cumpăraseră imobile în valoare de 600 000 de lei, deși în casă nu avea decît 500 000 de lei. Le ipotecaseră apoi la banca funciară fără aprobarea Camerei și mai cumpăraseră un imobil cu 41 000 de lei, deși valoarea doar 20 000 de lei.

A doua parte a interpelării privea abuzurile la improprietărea în surățele, cărora li se luaseră bani. În fine, amintea că prefectul numise subprefecți persoane din județul Romanți, „gonite” de acolo pentru „urită reputațiune”.

² Șt. Corlănescu s-a declarat satisfăcut.

*Replică la interpelarea lui Nicolae Ionescu asupra numărului vagabonzilor existenți în țară**

Rog pe domnul Ionescu să fie așa de bun și să nu-mi ceară să fac ceea ce nu pot să fac, căci nu am primit pînă acum acele date statistice¹, căci în aceste trei, patru zile situațiunea țării nu a permis prefectilor să mi le dea, pentru cuvîntul că ei au fost mai înainte de toate ocupați cu menținerea ordinii publice și cu nevoile zilei și de aceea fac apel la domnul Nicolae Ionescu să nu ceară de la mine să-i răspund astăzi, fiindcă nu sînt în stare, neavînd aceste lămuriri. Cred că domnia sa va avea această bunăvoință cu atît mai mult cu cît cestiunea vagabonzilor, odată pusă pe tapet

* Ședința din 14 septembrie 1879.

astăzi de domnul Nicolae Ionescu, cum a fost pusă și altă dată, are să fie mai multe zile, și nu ar trebui să ne punem pe acest tărîm astăzi cînd avem niște cestiuni mult mai arzătoare la ordinea zilei și asupra cărora trebuie să ne pronunțăm cu o oră mai înainte.

După ce Nicolae Ionescu insistase să-și dezvolte interpelarea.

Încă o dată declar că nu sînt în stare să răspund astăzi și iată pentru ce: pentru că ar trebui să răspund în aceeași zi și onor. domnului Sireteanu și, răspunzînd la întrebarea domnului Sireteanu mai înainte decît la interpelarea domnului Ionescu, se va întîmpla că am de aliat ori pe domnul Ionescu în contra domnului Sireteanu, ori pe domnul Sireteanu în contra domnului Ionescu, căci unul mă întrebă de ce am izgonit și altul de ce nu am izgonit? Nu sînt în stare să răspund astăzi domnului Ionescu cu atît mai mult cu cît, după premisele domniei sale, domnul Ionescu va face cestiune pentru ce s-au luat asemenea măsuri și va să zică va veni cestiunea ca la 1868 și va trebui să fie o discuțiune mare, discuțiune largă, la care nu pot răspunde astăzi, neavînd documentele trebuincioase în această privință.

Nicolae Ionescu insistă totuși să-și dezvolte interpelarea.

Domnilor, e trist lucru că noi cari trăim de 20 de ani în regimul constituțional să venim astăzi și să vorbim asupra dreptului de interpelare ce fiecare domn deputat l-are. (*Zgomot.*)

Dacă dumneavoastră, domnule președinte, nu puteți să apărați banca ministerială de aceste întreruperi neîncetate, atunci nu ne mai rămîne decît să tăcem.

Domnul președinte: Eu, domnule ministru, fac tot ceea ce pot și conform regulamentului voi chema la ordine pe domnii deputați care întrerupe neconținut.

Eu ca ministru mă crez în drept de a reclama privilegiu [1] ce-l au și deputații de a nu fi întrerupți. Domnilor, recunosc fiecărui domn deputat dreptul de interpelare și recunosc în același timp și datorია miniștrilor de a răspunde. Însă vă voi lua exemple din toate parlamentele din lume, vă pot proba că oriunde un ministru este în drept să zică: sînt aci, dar nu pot să vă răspund astăzi, pentru că totdeauna un ministru poate, în interesul cauzei, să nu răspundă decît numai atunci cînd va socoti că răspunsul lui nu este vătămător țării.

Prin urmare, un ministru are și el dreptul să zică: nu pot răspunde astăzi pentru cutare sau cutare cauză și Camera nu are decît să apropieze * și să decidă.

De aceea și noi uzînd de acest drept venim și vă spunem că nu putem să răspundem la interpelarea onor. domnului Ionescu, mai cu seamă cînd domnia sa, prin premisele domniei sale, ne-a dat să înțelegem cum voiește să facă această interpelare. Nu ar fi prudent să vie astăzi ministrul de interne și să intre în dezvoltarea unei cestiuni arzătoare, mai cu seamă cînd știm cu toții că avem destule cestiuni și elemente arzătoare în această țară. De aceea am rugat pe onor. domnul Ionescu să fie așa de bun și să convină și domnia sa ca să nu discutăm azi cestiunea vagabonzilor și alte cestiuni de felul acesta, ci să le aminăm pînă după terminarea cestiunii

* Din fr. *s'approprier*, a-și însuși ceva.

articolului 7 și atunci [î]i voi arăta cîți vagabonzi și ce fel de vagabonzi s-au gonit din țară.

Astăzi vă declar că nu am toate elementele ; nu am nici statistică lămurită prin care să vă pot proba ceea ce voi spune.

Vedeți, domnilor, că deja mă văd silit să zic mai mult decît ceea ce trebuie să zic și aceasta este deja o imprudență ².

„Monitor”, 1879, nr. 209, p. 6 015,
col. 2 — p. 6 018, col. 1.

N O T E

¹ N. Ionescu anunțase interpelarea în ședința de la 1 septembrie. K. a răspuns că îi trebuie mai mult de o săptămînă spre a aduna datele statistice de la 30 de județe (cf. „Monitor”, nr. 199, p. 5 684, col. 3 — p. 5 685, col. 1).

² Adunarea a acordat lui K. amînarea cerută.

*Pe marginea proiectului de lege pentru despăgubirea cofetarului Costache Hristescu din București**

Domnilor, sînt cu totul în largul meu ca să mă unesc cu opiniunea de a se trimite proiectul ¹ la secțiuni. Cînd onor. domnul Chițu ² a zis cum că Adunarea nu se poate rosti în privința acestei despăgubiri, uită un lucru, uită că acest domn, care cere despăgubiri, s-a mai prezentat în Cameră și Camera a invitat pe guvern să vie cu un proiect de lege și vă mărturisesc că, cit pentru mine, am fost foarte greoi ca să viu în această privință cu un proiect de lege, fiindcă și eu mă întrebam ceea ce se întrebă onor. domnul Chițu ; dar, în fine, ministrul de finance din cabinetul anterior ³, din care făcea parte și amicul meu domnul Chițu, a prezentat acest proiect de lege.

Eu mă supun cu totul opiniunii care va fi primită de această Cameră.

*Replică lui Al. Lahovari*⁴.

Mă mir de onor. domnul Lahovari că voiește a discuta cestiunea asupra fondului și nu se mărginește asupra cestiunei puse de domnii cari au vorbit pînă acuma, dacă trebuie să meargă la secțiuni sau nu proiectul de lege, procedură pe care o cred că este foarte regulată. Domnia sa însă propune altceva, propune să respingeți proiectul. Apoi, domnia sa cunoaște cestiunea ? A discutat-o în secțiune ? Guvernul este cu desăvîrșire neinte-resat dacă veți primi sau dacă veți respinge creditul, căci, dacă vi s-a prezentat acest credit de guvern, cauza este că vine din recomandarea Camerei.

*Replică lui Pană Buescu*⁵.

Cuvintele cari le-a spus onor. domnul Buescu sînt reproducțiunea altui raport citit în Cameră și votat în unanimitate.

* Ședința din 25 septembrie 1879.

Dați-mi voie acum să vă citesc espunerea de motive, care va împropăta memoria domnului Sefendache⁶, și veți vedea că însuși proiectul acesta, care e prezentat de domnul ministru Brătianu... (*Zgomot.*)

Domnul G. Chițu: Cer cuvîntul!

Iată, domnilor, espunerea de motive :

„Cu ocaziunea evenimentului de la 3 august 1865⁷, devastîndu-se stabilimentul de cofetărie al domnului Costache Hristescu, i s-au pricinuit o pagubă de 17 869 lei, 39 parale, cursul vechi, deosebit de niște giuvaieruri cari s-au sustras, în valoare de 3 859 lei, după cum s-a constatat aceasta de către o comisiune numită de Ministerul de Rezel. În anul 1868, domnul Hristescu petiționînd onor. Adunări Legiuitoare și cerînd despăgubire, comisiunea de petițiuni, prin raportul supus Camerei în ședința din 17 februarie, a opinat că, de vreme ce din prescriptul-verbal comunicat de ministrul de rezel s-a constatat că în adevăr stabilimentul domnului Hristescu a fost devastat, cu ocaziunea evenimentului de la 3 august, de către o trupă de soldați și considerînd că domnul Hirstescu merită a fi despăgubit, este de părere ca această petițiune să se recomande guvernului, care să avizeze modul de despăgubire. Acest raport, după oarecari discuțiuni, punîndu-se la vot, s-a primit de Adunare.

Avînd în vedere că domnul Hristescu neîncetat stăruie la guvern a fi despăgubit, conform constatărei făcută de Ministerul de Rezel și conform opiniunii comisiei de petițiuni primită de Adunare, am onoare a supune onor. Adunări alăturatul proiect de lege și vă rog, domnilor deputați, a aproba un credit estraordinar de 8 047 lei, 17 bani spre a se despăgubi domnul Hristescu”.

În replică cu G. Sefendache și I. Ionescu.

După esplicațiunile naturale și legitime cari au urmat din partea somnului Sefendachi, să revenim la cestiunea pusă de onor. domnul Chițu. de a zis domnia sa? Să se împartă la secțiuni. Vin dar eu cel întii și vă rog să hotărîți să se trîmită acest proiect la secțiuni.

Domnul I. Ionescu: Nu se mai poate: a trecut Camera la ordinea zilei.

Eu am obiceiul să respectez pe fiecare cînd vorbește.

Domnul I. Ionescu: Nu ne mai da lecțiuni de morală!

Domnul președinte: Vă rog a nu intrerupe!

Apoi, domnule președinte, cînd eu vin și în numele guvernului declar că precum respect pe fiecare cînd vorbește, de asemenea reclam și eu să fiu cel puțin neîntrerupt și cînd onor. domnul Ionescu vine și zice că prin aceasta eu dau Camerei lecțiuni de morală, înțelegeți dumnea-voastră, domnule președinte, că eu nu mai am nimica de făcut decît să mă duc...

Voci: Vorbiți, vă ascultăm!

Încă o dată reclam să se dea bancei ministeriale respectul pe care banca aceasta-l are pentru fiecare. N-am atacat întru nimic pe domnul Ionescu. N-am dat nimeni lecțiuni de morală, am susținut un drept pe care-l recunosc fiecărui deputat. Eu nu intrerup pe nimeni și reclam să nu fiu intrerupt și prin aceasta nu dau lecțiuni de morală.

Am auzit zicându-se că s-a trecut la ordinea zilei. Dacă este așa, n-am decît să-mi plec capul; însă eu cred că s-a pus la vot propunerea domnului Nicorescu și Chițu, iară nu trecem la ordinea zilei și cu atît mai mult cer să nu treceți la ordinea zilei, fiindcă alta este propunerea ce s-a făcut și alta este trecerea la ordinea zilei și afară de aceasta din cele zise ar rezulta cum că espunerea de motive nu este esactă.

Domnul G. Vernescu: Nu este completă...

Sau incompletă, după cum aud.

Așadar, consecinte cu cele zise de domnii Nicorescu și Chițu, vă rog să binevoiți a trimite acest proiect de lege la secțiuni; acolo se vor vedea lucrările anterioare. Căci, în adevăr, văd că însuși domnul raportor s-a luat numai după espunerea de motive și n-a cercetat cele petrecute mai nainte. Eu însumi vă declar că nu cunosc nimic din acest proiect, fiindcă nu este semnat de mine și este cestiune de delicatete să ținune cestiunea pînă va veni persoana care a semnat acel proiect, domnul Ion Brătianu. Pentru aceasta fac apel la miniștrii de atunci să vie să mă susțină pe mine în propunerea ce fac de a merge proiectul în secțiuni⁸.

„Monitor”, 1879, nr. 217, p. 6 202, col. 1, 2; p. 6 203, col. 1 — 2; p. 6 204, col. 3.

NOTE

¹ Vezi-l în cuprinsul intervenției lui K.

² G. Chițu spusese că proiectul de lege trebuia să treacă prin secții deoarece eră o chestiune de principiu prealabilă care trebuia discutată, și anume de lămurit dacă „cetățenii lezați” în urma unui „rezbel civil” sau a unei „tulburări” au drept la despăgubire din partea statului.

³ Guvernul I.C. Brătianu, în care G. Ghițu deținuse portofoliul cultelor și instrucțiunii publice, iar la Ministerul de Finanțe se aflase Ion Cimpincanu.

⁴ Al. Lahovari spusese că nu e de competența Camerei să se pronunțe asupra pagubelor suferite de un particular și apoi a vota credite pentru despăgubirea acestuia. Postulantul trebuia să se adreseze tribunalelor, iar Adunarea să respingă pur și simplu proiectul.

⁵ Pană Buescu amintise că exista un vot al Camerei din 1868 prin care se ceruse ca guvernul să arate modul despăgubirii (adică specificația fondului din care se vor lua banii).

⁶ G. Sefendache susținea că problema e de resortul tribunalelor și, prin urmare, Adunarea trebuie să treacă la ordinea zilei.

⁷ Incidentul trebuie încadrat stării de nemulțumire latentă existentă în țară și întreținută cu abilitate de opoziție. Pretextul l-a constituit o ordonanță a primăriei care interzicea precupeților de fructe și legume să vîndă ambulat și le cerea să închirieze gherete. S-au răs-pîndit pamflete și foi sedicioase („Ciopotul”), iar precupeții au dat foc gheretelor, au atacat primăria și i-au aruncat arhiva în Dimbovița. A intervenit armata și 20 de persoane și-au pierdut viața. Alexandru Ioan Cuza, întors de la băi din străinătate, fără a veni la București, a dispus dizolvarea consiliului municipal și schimbarea prefectului (vezi C.C. Giurescu, *Viața și opera lui Cuza Vodă*, București, 1966, p. 336—351).

⁸ S-a votat trimiterea proiectului în secții.

*Comentarii pe marginea petițiilor adresate Camerei în legătură cu modificarea articolului 7 din Constituție**

Domnilor, guvernul se află în o pozițiune ciudată, căci se află în fața de manifestări colective contrazicătoare... (*Întreruperi.*)

* Ședința din 27 septembrie 1879.

Domnilor, fiți așa de buni de nu mă întrerupeți ! Precum banca ministerială și-a impus datoria și hotărîrea de a nu întrerupe și a asculta ore întregi acuzațiunii fără să zică măcar un cuvînt, vă rugăm și pe dumneavoastră, mai cu seamă pe cei din majoritate, să nu întrerupeți și să ascultați.

A fost o luptă crîncenă la alegerile trecute ; fiecare deputat a ieșit din rezultatul acestor lupte și este natural ca, pe drumul acesta de petiționare, pe care-l găsește foarte constituțional, fiecare să vie la Cameră să spuie opiniunea sa și acei cari au ales pe deputatul lor să-l sprijine, iar acei cari au votat contra să-l osindească.

Faptul este că în țară e o agitare foarte mare cu ocaziunea acestor petițiuni. Ce voiți să faceți guvernul ? Noi știm ce trebuie să facă, noi știm de unde purced aceste agitări. Dumneavoastră ați văzut și aveți „Monitorul” de astăzi chiar în mîină, unde aceeași petițiune¹, fără deosebire de o iotă, fiindcă era imprimată, a venit de la Bacău, de la Iași, de la Peatră, de la Dorohoi și nu știu de mai unde. Nu aveți decît să citiți „Monitorul” de alaltăieri și de ieri și de astăzi și veți vedea că bieții zețari au avut nenorocirea să tipărească de zece ori aceeași petițiune, care începe cu aceste cuvinte :

„Niciodată în cursul vieții noastre politice nu s-a înfățișat înaintea țării o cestiune mai amenințătoare² etc. etc.”.

Camera a ascultat aceste petițiuni aduse de domnii deputați. Astăzi, mulțumită lui Dumnezeu, Camera s-a hotărît să ia o soluțiune conformă regulamentului ei, adică să se citească petițiunile în rezumat de la biurou.

Pînă acum „Monitorul” este plin de aceste petițiuni imprimate în Iași și împărțite în dreapta și în stînga prin țară. Ei bine, domnilor, cînd țara este agitată atît de grav, cum voiți dumneavoastră să nu vie petițiuni ? Vin petițiuni și este drept să vie. Dar ce este trist, domnilor, este aceasta că citeodată îndemnul acestor petițiuni se face de către însuși unii din domnii deputați. (*Aplauze.*) Aceasta este trist, că unii merg și se servesc prea des de această înlesnire ce le-a făcut Camera trecută și care este cam grea pentru bugetul țării, aceea de a da cite un album întreg de fițiuci, cum se zice, la drumul de fer, care pune pe fiecare deputat în posibilitate ca astăzi să fie la o extremitate a țării și a doua zi să se afile iarăși în Cameră. Sînt deputați, o recunosc, cari înțeleg că în timpul Parlamentului deputatul nu poate să aibă decît o tribună, tribuna aceasta din Parlament. Dar nu toți înțeleg lucrurile astfel.

Negreșit că la ocaziuni mari, la sfîrșitul lucrărilor, se face cite o adunare unde deputatul [i]și dă sama de ceea ce a făcut. Dar, cînd aceasta se face regulat de două ori pe săptămîină, cum voiți dumneavoastră să nu se găsească cetățeni nevinovați care să vie și să rostească cuvinte de acelea de care se plîngea domnul P. Ghica, cum că cutare deputați merită blestemul și disprețul țării, că sînt trădători de țară ? (*Aplauze.*)

Apoi, dacă se admite aceasta, dacă se citesc niște asemenea petițiuni, dacă noi între noi facem aceasta, de ce și alegătorii deputaților guvernamentali sau liberali și adversarii lor să nu se certe între dînșii ? ...

Domnul I. Ionescu : Este rezbél civil ?

Este rezbélul civil, cum zice domnul Ionescu, rezbél civil în depeșe, rezbél civil în jurnale, rezbél civil în petițiuni și pînă, în fine, voiți dumneavoastră să fie rezbél civil și pe strade ? Iată situațiunea ! Ce poate să facă guvernul ? Guvernul este dator să facă un apel și la unii și la alții, să zică : cu toții sîntem români, cu toții să ne dăm mîna la această operă grea și,

dacă sînt puncturi asupra cărora nu ne înțelegem, atunci cel puțin rezelul și ceartă să fie aci între noi, iar nu să ne ducem să o întindem în județe, căci Dumnezeu știe unde vom merge cu aceasta !

În Moldova sînt manifestațiuni, nu numai prin orașe, dar chiar și prin sate. S-au împrăștiat depeșe prin sate și s-a zis sătenilor să se înarmeze și să vie la Iași în ziua de 26 octombrie. Iată, domnilor, lucruri grave. (*Zgomot mare, protestări.*) Afirm că așa este. (*Protestări, mare zgomot.*) Afirm că așa este și nu domnul Fulger, care protestează și care-și permite să bată sergenții... (*Zgomot.*) Rog și pe domnul C. Radu să nu mă mai întrerupă, căci mine aș putea aduce aci afacerea domniei sale ³, în privința căreia, pentru respectul datorat unui mandatar al țării, am făcut a se suspenda urmărirea și n-am cerut-o Camerei... (*Aplauze, zgomot mare.*)

Domnul C. Radu: Cer cuvîntul în cestiune personală!... (*Zgomot mare.*)

Nu te cunosc, domnule Radu, decît numai după ceea ce ai făcut cu iermarocul la Cașin... (*Aplauze, zgomot mare.*)

Domnul C. Radu: Cer cuvîntul în cestiunea personală!... (*Zgomot.*)

Domnul C. Bobeică: Rău faci că întărești lucrurile!... (*Zgomot.*)

Domnul Bobeică-mi dă aci la banca ministerială lecțiuni de ordine... (*Zgomot mare.*)

După ce C. A. Rosetti, președintele Adunării, chemase la ordine pe deputații turbulenți.

Prin telegraf pot controla cele zise, prin poștă negreșit că nu. Regulamentul telegrafului [i]mi dă dreptul să opresc depeșile ce coprind termeni [ne]cuvinișioși chiar contra unui simplu particular. Cu atît mai mult dară am dreptul de a opri asemenea depeși cînd se insultă o parte a reprezentățiunei naționale. N-am făcut, cu toate acestea, uz de un asemenea drept pînă mai alaltăieri, pentru că tot speram că bunul-simț al celor ce fac asemenea depeși, luminat prin rîvna și energia cu care fiecare deputat [i]și apără convincțiunile sale aci, [i]și va face a înțelege că n-au trebuință de a stimula sentimentele, convincțiunile pe cari le are fiecare deputat și pe cari le apără cu energia ce cunoașteți. Dară cînd am văzut prin ziare o depeșă prin care o parte a Camerei se declară de nedemnă, acoperită cu disprețul public, am pedepsit pe telegrafist, care a primit o asemenea depeșă în contra prescrierilor regulamentului ; atît puteam să fac eu, atît am făcut. Dar cu aceasta nu pot opri răul și răul nici nu se poate opri decît prin dumneavoastră. Dumneavoastră înșivă să sfătuiți pe cei mai nerăbdători să aibă milă de țara aceasta și să nu întărite pasiunile ; în adevăr eu nu înțeleg, eu în naivitatea mea nu înțeleg ca un reprezentant al națiunei care are tribuna aceasta spre a vorbi și a fi auzit atît în țară, cît și în străinătate, cei mai de talent, să se ducă în județul său și să provoace pe public — un public care se găsește totdeauna, pentru că, după cum cînd nu vom mai fi în minister noi imediat vom avea un public din funcționarii depărtați din slujbă de succesorii noștri, tot așa și acum o mulțime de funcționari fără slujbă formează statul-major obișnuit al acelor protestări. Adevărul este că acel stat-major acum se compune și chiar din funcționarii noștri, atît de mare este libertatea de care se bucură toți sub acest minister ; și guvernul nu a uzat de nici o severitate în contra lor. Să vă dau un esemplu, căci sînt dator să luminez cestiunea pentru că ea merge din necunoscut în necunoscut și nu se știe unde are să ne ducă. Domnul Izvoranu

a venit adineaori, cu glasul său foarte demn, foarte inocent, foarte cuviincios, și v-a zis : în momentul de a pleca, cetățenii Severinului mi-au dat această petițiune ; vă roagă să o primiți, și pe urmă a stăruit mult ca să se citească zicînd că severinenii nu merită să se facă cu ei excepțiune, adică de a nu li se citi petițiunea. Apoi, domnilor, iată cum s-a făcut aceea petițiune. O știm, pentru că administrațiunea trebuie să știe tot ce se petrece. Sînt acte care nu se pot arăta, dar sînt altele cari pot fi citite :

„Domnul deputat Ilariu Izvoranu, în seara de 25 septembrie, a provocat o întrunire publică, relativă la cestiunea ce se tratează în Corpurile legiuitoare.

Scopul era pe de o parte...”. Mă opresc aici.

Domnul Ilariu Izvoranu: Citiți înainte!

Nu voiam să vă fiu displicut, dar dacă cereți iată continuu :

„Scopul era pe de o parte excitarea unei agitațiuni, iar pe de alta a obține o petițiune către domnul președinte al Camerei, manifestîndu-și opiniunea contra proiectului guvernului. La apelul făcut de domnul Izvoranu nu a răspuns decît un număr de vreo 50 de persoane, între cari trei consilieri comunali, arhitectul comunei, șeful băuturilor spirtoase cu un agente al său, patru avocați, cîțiva funcționari destituiți și un mic număr de comercianți, pescari fără însemnătate. Oameni de greutate nu a existat nici unul.

Au ținut discursuri domnii Izvoranu, un domn avocat și locoțiitorul de primar al orașului. Discursurile au fost toate relative la a se refuza proiectul, iar locoțiitorul de primar a propus chiar a se impune deputaților mandat imperativ de a nu vota decît contra proiectului, dînd să se înțeleagă că trebuie a se da blam deputaților locali cari ar cuteza a contraveni votînd pentru proiectul guvernului. Întrunirea s-a terminat prin elaborarea unei petițiuni, care a fost subscrisă de un mic număr de oameni fără greutate. Cu această petițiune au umblat chiar astăzi dimineată funcționarii comunali și consilierii spre a aduna subsemnătura de la oameni induși în eroare prin felurite promisiuni. Ea trebuie a fi prezentată onorabilei Camere de domnul Izvoranu, care se crede autorizat a vorbi în numele județului... etc.”.

Iată, domnilor, cum obișnuit se fac nu toate, dar cele mai multe din aceste petițiuni. Cine dar este în stare să deosibească cari sînt făcute cu sinceritate și cari nu ? Negreșit că dreptul petițiunei este sacru. Dar vă întreb care este partea lor practică, a acestor petițiuni ? Voiți să faceți un plebiscit ? Apoi el se face de aci ? Eu, domnilor, vă conjur să sfirșiți această cestiune de la care atîrnă viitorul nostru, căci am auzit zicîndu-se în această Cameră cuvîntul teribil : vom transporta Camera la Iași... (*Zgomot mare.*)

„Monitor”, 1879, nr. 219, p. 6249,
col. 1 — p. 6250, col. 2.

NOTE

¹ Cf. „Monitor”, nr. 218, din 27 septembrie 1879, p. 6222 și urm.

² Vezi supra p. 69.

³ Vezi intervenția următoare.

*Se pronunță asupra conduitei deputatului C. Radu,
care incitase la răscoală pe țărani adunați
în bilciul de la Cașin**

Domnilor, ați auzit pe domnul Radu, junele parlamentar, l-ați auzit vorbind¹ și, prin urmare, puteți augura de pe acum despre ilustra-i carieră. Dar să lăsăm vorbele deoparte și să venim la fapte.

Vă voi ruga pe dumneavoastră, pe onorabila Cameră, dacă domnul Radu consimte, să se orinduiască un tribunal de onoare...

Domnul Radu: Consimt.

Și acest tribunal să fie compus din cei mai influenți membri ai opozițiunii, de domnii Vernescu, Blaremburg și Al. Lahovari, și să ia în cercetare actul de acuzare al procurorului, să ia și apărarea domnului Radu de astăzi și să pronunțe verdictul dumnealor. Eu voi zice numai atât: nu cunosc pe domnul Radu, pe această persoană interesantă; pentru întâia oară l-am văzut venind la minister cu o petițiune a locuitorilor țirgușorului Cașin. Acești nenorociți se pling că sînt exploatați de mai mulți ani pentru un bilci la care are drepturi proprietatea și că cu ocaziunea acelu bilci se face o exploatare a întregii comunități, luînd dări. Domnul Radu a venit în persoană la minister a susține drepturile acestor locuitori, a plîns și eu am dat ordin către prefect în mina domnului Radu, căci cui puteam mai bine să încredințez ordinul decît unui mandatar al acelor săteni? Am dat ordinul către prefect ca să oprească aceste nenorociri. Peste patru zile primesc din partea locuitorilor o depeșă că n-au văzut pe nimeni venind acolo, că sînt din nou exploatați. Primesc și un raport de la prefect care-mi cere autorizare de urmare. Eu răspund prefectului: conformă-te ordinului cutare, raport din nou de la prefect că nu a primit nici un ordin.

Domnul Radu: Nu este esact!

Voci: Nu intrerupe, domnule!

Am ascultat pînă și insulte, binevoîți a nu mă intrerupe! Văzînd acestea, am trimis un alt ordin d-a dreptul la prefect.

În această vreme primesc știință, raport formal al prefectului că un jidan...

Domnul L. Costin: Viitor cetățean.

A mers în Cașin și acolo bate toba ca să vînză ordinul ministrului de interne... (*Rîsete.*)

Domnul Radu: Protestez! Nu este esact! (Zgomot.)

Și că propune locuitorilor să-i mai dea 240 de galbeni pe lingă alte sume ce a primit sau să i se dea venitul bilciului pe nu știu cîți ani. Eu atunci am zis să se defere afacerea justiției.

După o bucată de vreme primesc cercetarea făcută de procuror; acolo se vede mărturisirea locuitorilor singuri zicînd că le cerea bani.

Pe de altă parte, vedem că se deschide și Camera și am dat ordin, mărturisesc, cam fără competență, să lase afacerea deoparte. Tot domnul Radu a venit la mine spunîndu-mi că a scăpat cu fuga, că-l urmărea justiția, dar eu am făcut act care nu era în competența mea, am scris prefectului:

* Ședința din 27 septembrie 1879.

fiindcă domnul deputat Radu vine la Cameră, stăruiți să nu se dea urmare, și nu s-a făcut. După aceea domnul Radu a alergat la procurorul de Iași.

Eu știu că dumnealui când s-a plins mie eu am dat ordin telegrafic prefectului ca să nu dea urmare lucrului.

Încă o dată repet că voi face respectuoasele mele scuze Camerei dacă cele spuse de mine nu s-au întâmplat și se va găsi cea mai mică neesactitate în cuvintele mele; și mai dinainte declar că mă voi supune verdictului domnilor Vernescu, Blaremburg și Lahovari, cari sînt membri de opozițiune².

„Monitor”, 1879, nr. 219, p. 6 253, col.
2 — p. 6 254, col. 1.

NOTE

¹ C. Radu înșirase plicticos tot ce făcuse pentru cașineni și cum fusese urmărit de ghinion, căci ordinul ce i-l dăduse K. l-a incredințat unui evreu de la Tîrgu Ocna, de la care îl scolese cu mare greutate. Încheiase apoi bătăios:

„Domnilor, sînt venit pentru intîia oară aci în Parlament; sînt june în cariera parlamentară. Ei bine, domnul Kogălniceanu a voit să-mi sfarme această carieră de la început spunînd că aș fi făcut acte de acelea care nu sînt de laudă. Ei, domnilor, cunoaște țara actele fiecărui din noi, și actele domnului Kogălniceanu. În viața mea politică vă declar că mă voi purta astfel încît să nu pot fi izgonit niciodată din Parlament pentru imoralitate...”

² Discuția s-a închis.

*Insistă pentru luarea grabnică în discuție a proiectului de lege privind ajutorarea sătenilor din județele afectate de secetă**

Pe lingă cele zise de domnul președinte al consiliului¹ sînt dator să vă dau și eu lămuririle locale.

Vă aduceți aminte, domnilor, nerăbdarea ce aveau domnii deputați ca cu o oră mai înainte să se dea mijloace acelor nenorociți săteni². Vă aduceți aminte că atunci m-am opus zicînd că mai intîi trebuie să iau avizul consiliilor județene, pentru ca să nu se strecoare abuzuri în această cestiuie. Știți asemenea că tocmai pentru a se veni în ajutorul țăranilor cu o oră mai înainte am scurtat termenul de convocare al consiliilor județene de la 7 octombrie la 15 septembrie. Ei bine, din momentul ce am avut opiniunea consiliilor județene, am cătat să vin înaintea dumneavoastră cu acest proiect de lege.

Vă aduceți aminte că mai mulți deputați din diferite localități au arătat că sînt județe unde foamea bate la ușa locuitorilor. Vă mai aduceți aminte că sînt alți deputați cari au zis că bucatele se vînd foarte scump și că prețul lor se va sui foarte mult, s-a zis că sînt sate unde, chiar acum și de înainte încă, chila de porumb se plătea cu o sută de lei. Prin urmare, acest proiect de lege, dacă nu se va vota de dumneavoastră cît mai în grabă, ca să se poată cumpăra bucatele la timp și să ajungă la ușa țăranului cît mai curînd, atunci nu va mai servi la nimic. Chiar astăzi votîndu-se

* Ședința din 4 octombrie 1879.

acest proiect de dumneavoastră, totuși vă mai trebuie încă trei săptămîni pentru ca porumbul să poată ajunge la ușa țaranului și sînt deja mai multe comune unde cel după urmă bob de porumb este stors. De aceea vă rog să vă ocupați cu o oră mai înainte de acest proiect, care cred că se poate vota chiar astăzi³.

„Monitor”, 1879, nr. 225, p. 6459, col. 1.

NOTE

¹ I.C. Brătianu făcuse apel la toți cei „de bună-credință” să se pronunțe în favoarea proiectului. El considera că votul ar fi putut constitui un început de înțelegere, atît de necesară pentru arzătoarea problemă aflată la ordinea zilei, aceea a revizuirii Constituției.

² Vezi și supra p. 116.

³ S-a trecut la discuția proiectului în secții. Vezi și intervenția următoare.

*Precizări la proiectul de lege prin care consiliile județelor Dîmbovița, Gorj, Muscel, Romanați, Teleorman, Mehedinți, Vîlcea, Olt, Ilfov, Dolj, Vlașca și Rîmniceu Sărat erau „îndatorate” a contracta împrumuturi pentru ajutorarea țăranilor aflați în lipsă**

Objecțiunea domnului Blaremburg¹ are o mare greutate și mi-am făcut-o și eu.

În adevăr, la prima vedere, se pare straniu de a se afecta la acest împrumut niște sume care aparțin la cîteva orașe, însă în practică iată cum se petrece lucrul.

Înainte de a proiecta această lege a trebuit neapărat să intru în înțelegere cu Casa de depuneri, spre a vedea dacă poate să facă acest împrumut și cu ce mijloace, cu ce condițiuni. Directorul Casei de depuneri mi-a făcut cunoscut că ea are dreptul de a da împrumut deosebitele fonduri care le are, că acel fond care este mai disponibil decît toate cele[1]alte și care ar putea suferi oarecare întîrziere este fondul cheiurilor, pentru că acest fond neconținut se sporește și nu se cheltuiește decît în măsura cu care se face lucrarea. De aceea mi-a zis că, împrumutul acesta făcîndu-se pe patru ani cu amortisment, nu poate să se aducă cea mai mică pedică chiar cînd ar fi vorba să se înceapă lucrarea acelor cheiuri, fiindcă aceste 2 1/2 milioane care se cer nu reprezintă nici jumătate din capitalul care deja există la Casa de depuneri.

Răspunde lui Nicolae Blaremburg².

Am rugat să vie colegul meu de la finanțe, care este șeful Casei de depuneri, ca domnia sa să vă dea lămuriri mai practice decît cele pe care vi le-am dat eu.

Acceptă o modificare formulată de același³.

Guvernul primește supresiunea cerută de domnul Blaremburg.

* Ședințele din 5 și 13 octombrie 1879. Senatul României.

Replică lui Rose Ștefănescu⁴.

Eu cred că onor. preopinent nu a citit bine expunerea de motive sau că espunerea de motive nu este bine scrisă încît n-a fost înțeleasă, căci, dacă domnia sa ar fi citit-o bine sau dacă ea ar fi scrisă bine, ar fi văzut domnul preopinent că sînt consilii județene care nu contestă necesitatea, dar să încearcă a respinge sarcina pe alții. De exemplu, este un consiliu județean care zice : nu voi împrumutul, ci statul să-mi dea toate porumburile care sînt pe moșile statului. Este alt județ, unul din cele mai în necesitate, care recunoaște că este nevoie, căci țărani deja au început a peri de foame, însă cere altceva decît ceea ce propunem noi prin proiect ; și este o întrebare, este un argument și să nu credeți că fac o învinovățire, ci o simplă întrebare, dar dacă cumva ar fi pe ici, pe colea cite un arendaș care ar zice : la ce să vină statul, la ce să vină județul cu porumb cu 60 lei chila ? Nu e mai bine ca noi să-l vindem cu 100 lei chila și să ne asigurăm și muncile pe anul viitor ?

Vedeți dar, domnilor, foarte bine că aci este o necesitate simțită de toate consiliile județene ; și cum e chip de a face ca această necesitate să se îndeplinească fără a se da locuri la abuzuri dacă nu de a îndatora județele să hrănească populațiunea lor împrumutînd-o la nevoie și apoi să-și ia banii îndărăt ? Sper dar că domnul preopinent [i]și va retrage observațiunea sa, pentru că această lege trebuie să fie o îndatorire, iar nu o autorizare pentru consiliile județene.

Replică lui I. Cimpineanu⁵.

Onor. domnul Cimpineanu, ca om special, susține foarte bine dreptul, competența și interesul Casei de depuneri, însă aci e ceva excepțional, e vorba de a veni în ajutorul țăranilor cu niște capitaluri cît se poate mai ieftine.

Dobînda aceasta de 5 la sută este stabilită în înțelegere cu directoarele casei, dar să zice acum : ce s-ar întîmpla dacă s-ar sui dobînda și în asemenea caz casa ar pierde ? Apoi, domnilor, companiile străine vin și fac sacrificie cu transportul grînelor și Casa de depuneri națională să nu facă ?

Companiile străine au primit să reducă tarifele pentru transportul porumbului, pot zice la gratuitate, și Casa de depuneri să nu voiască a face un sacrificiu cît de mic ?

Sînt vreo zece județe în lipsă și voiți dumneavoastră ca fiecare județ să vie să negocieze ca să-și piardă timpul pentru a fixa dobînda cu consiliul de administrațiune ? Apoi, domnilor, dacă noi miniștri [i] care sîntem plătiți și tot nu avem timp să ne ocupăm de toate cestiuenele, cum voiți ca consiliul de administrațiune al Casei de depuneri, compus din oameni benevoli, care-și au interesele lor, cum voiți să-i tot convocăm ca să trateze cu fiecare județ, îndeosebi asupra dobînzilor ?

Guvernul, domnilor, nu ține numai decît la această fixare a dobîndei, dar crede că este mai bine să se mențină această dobîndă, care este înlesnitoare pentru țărani.

Replică lui I. Marghiloman⁶.

Cu mare părere de rău nu pot să mă unesc cu observațiunile făcute de onor. domn Marghiloman, mai cu seamă cînd știm că statul, care face împrumuturi și mai mari, nu are decît un singur buget, în care pe de o parte trece la venit suma cu care se împrumută, iar pe de altă parte trece la cheltuieli pe fiecare an suma de anuitate sau de dobîndă ce urmează să plătească.

Tot astfel vor face și consiliile județene și plata acestei sume o vor efectua din încasările ce va realiza, precum va face cu toate celelalte cheltuieli ?

În ședința din 13 octombrie.

Domnilor, nu am decît a exprima recunoștința mea principelui Dimitrie Ghica ⁸, care a combătut pe onor. domnul Opran în privința soluțiunii domniei sale, care în teorie este foarte frumoasă, dar în practică nu ar produce decît abuzuri și nu ar duce decît la un rezultat diametral opus la ceea ce domnia sa dorește, adică la scumpetea bucatelor. Pînă acum înțelepciunea omenească nu a ajuns a găsi mijloace, cînd foamea bate la ușă, să se ia bucate fără plată; căci, dacă țărani ar avea bani, atunci ar fi raiul pe pămînt.

Domnul Opran a mai propus ca statul să se facă negustor, ca el să cumpere, să înmagazineze, să aibă agenți de a preda bucatele și de a primi banii. Apoi, dacă țărani ar avea de unde să plătească, atunci nu ar mai fi nevoie de acest proiect de lege, căci după regula științei moderne, avînd drumurile de fer și Dunărea care înlesnește transportul, s-ar putea găsi bucate. Foamete este acolo unde nu sînt nici produse, nici bani. Și principele Dimitrie Ghica a elucidat foarte bine cestiunea. Îmi permit însă și domniei sale a-i face o mică observațiune: statul nu se poate face un *baillieur de fonds* * și să privegheze și controleze cu amănuntul întrebuițarea uniformă a acelor bani cari au să iasă de la Casa de depuneri și să intre în casa județelor, fără a lăsa și consiliilor de județe partea lor de acțiune și răspundere. Guvernul a crezut că face mai bine de a se da bani județelor ca ele să-i întrebuițeze pe răspunderea lor.

Ce sînt consiliile județene? Permiteți-mi să întrebuițez o espreșiune moldovenească, ele sînt, și dacă nu sînt trebuie să fie și să învețe a fi, *gospodarii* județelor, *economii* județelor. Iată o însărcinare economică ce li se dă prin acest proiect de lege. Aci sînt cel dintîi a recunoaște că consiliile județene ar trebui să cuprindă elemente mai practice, elemente mai cunoscătoare de interesele județelor și mai ales de agricultură. Cînd Constituțiunea și legea specială a consiliilor județene a hotărît că alegerea consiliilor județene să se facă după aceeași lege electorală după care se alege Camera, prin aceasta legiuitorul a înțeles ca și în reprezentațiunea județelor să se facă parte largă proprietății mari și mici. De cîte ori am văzut în consiliile județene proprietari, și mai ales de aceia cari singuri își cultivă moșia, eu, ca fiecare român, a trebuit ca să mă bucur, căci acele județe au fost mai bine îngrijite. Sînt persoane cari înțeleg acestea, sînt județe cari au asemenea persoane practice în mijlocul lor; din nenorocire, aceasta este excepțiunea. Din persoanele marcante cari sînt aci prezente, este principele Dimitrie Ghica, este generalul Manu, domnul Pișca, venerabilul nostru președinte, domnul Bosianu și alții cari au înțeles această importantă misiune a consiliilor județene și au venit să dea acestor consilii concursul luminelor lor, concursul experienței lor. Ei bine, sînt incredințat cum că sarcina care prin legea de astăzi se dă consiliilor județene, astfel compuse, va fi bine împlinită. Și cred că acele consilii județene totdeauna vor face mai bine decît eu ministrul de interne din București, căci este cunoscut că, dacă se poate guverna de departe, nu se poate administra bine decît de aproape. Eu cred că consiliul județean de Ilfov va aplica această lege

* Persoană care procură bani.

mai bine în scopul ei binefăcător decât eu dacă mi-aş permite să fac pentru toată ţara un fel de pat al lui Procust, unde să îndatorez toate judeţele să meargă să lucreze în mod uniform şi să nu aibă unele ce să mănince.

Eu dar [î]mi permit să mă deosebesc numai în formă de principele Dimitrie Ghica, socotind că este mai bine la regulamentul ce se va face acestei legi să se ţină seamă şi de trebuinţele locale, de chipul de vedere, de ideile şi cunoştinţele fiecărui consiliu judeţean pentru judeţul său, iar ministru [1] să se ocupe de a reglementa numai procedura, numai comptabilitatea, numai cenzura, ca aceia cari manipulează aceşti bani să-i manipuleze bine, să nu se facă abuzuri şi când s-ar face abuzuri legea să le lovească. Atita aş putea să iau asupra-mi. Dar, ca să hotărâsc eu aci cum să se întrebuiţeze aceşti bani şi în Mehedinţi şi în Teleorman şi în Ilfov şi în Gorj, nu m-aş socoti capabil.

Domnilor, chiar dacă s-ar face ceva abuzuri, să le reprimăm, dar să deprindem odată judeţele prin autorităţile lor a trăi cu viaţa lor, să facem ca consiliile judeţene să se ocupe şi de alteceva decât numai de bugetul veniturilor şi cheltuielilor, care cea mai mare parte, din nenorocire, să întrebuiţează în salariile funcţionarilor !

Iată ce aş dori : aş dori ca în acest consiliu judeţean să se deştepte o viaţă mai vie, mai energetică în apărarea intereselor locale ; ocaziunea mi se pare propice şi sînt încredinţat că nimic nu va putea interesa mai mult pe membrii consiliilor judeţene decât această lege binefăcătoare, decât sarcina de a se ocupa cu inimă, cu îngrijire şi energie de salvarea populaţiunii de foametea care bate la uşa lor. De la această lege consiliile judeţene vor face practică şi pentru alte interese locale nu mai puţin importante.

Eu, domnilor, voi pune în regulament nu numai măsurile de control, dar încă, după dreptul care este inerent fiecăruia dintre dumneavoastră, voi pune îndatorire consiliilor judeţene ca totdeauna uşa şi consiliile mandatarilor naţiunii să fie uşă deschisă şi consilii bine primite. Şi cred, domnilor, că onor. domnul Opran mai degrabă va putea face ca ideile sale să fie împărtăşite în ceea ce ar avea practic în judeţul său decât în alte judeţe, unde domnia sa, oricît de experimentat ar fi, totuşi [s-ar] putea ca împrejurările locale să vină să-l combată.

Să lăsăm dară ca fiecare judeţ, ţinînd seamă de împrejurările sale particulare, să îndestuleze pe locuitori după trebuinţele şi practica sa, însă guvernul în această cestiuie nu poate avea altă misiune decât să controleze ca să nu se facă abuzuri pe cît va fi cu putinţă⁹.

„Monitor”, 1879, nr. 226, p. 6 470, col. 2 — p. 6 471, col. 3; p. 6 472, col. 1—3; p. 6 659, col. 1—3.

NOTE

¹ Proiectul de lege privind împrumutarea judeţelor aflate în lipsă fusese depus chiar de K. şi expunerea de motive care-l însoţea era următoarea :

„Seceta care a bîntuit în vara anului curent judeţele de dincoace de Milcov a făcut ca să ne îngrijim cu toţii de lipsa de nutriment la care ar fi espusă populaţia rurală pînă la noua recoltă. Sub îndemnul acestor îngrijiri generale am cerut de la Măria Sa regală convocarea consiliilor generale în sesiunea extraordinară ca să se consulte şi pronuncie asupra mijloacelor de luat pentru ajutorul locuitorilor în lipsă. Totdeodată li s-a propus ca mijloace de ajutor contractarea de împrumuturi pentru cumpărătoare, prin comisiuni alese din sinul consiliilor, a cuantităţilor de

porumb necesarii și împărțirea lor pe la cei în lipsă. Apoi, avînd în vedere abundența recoltei în județele de peste Milcov, împrejurare care ar atrage după sine, negresit, o ieftenire de prețuri, s-a mijlocit prin domnul ministru [al] lucrărilor publice la direcțiunea căilor ferate și s-a obținut reducerea plăței transportului porumbului cumpărat pentru nutrimentul locuitorilor în suferință.

Consiliurile generale, întrunindu-se și deliberînd asupra mărimii necesității și mijloacelor de existență, au dat următoarele avizuri:

Județele Brăila, Buzău, Prahova și Ialomița s-au pronunțat că nu există lipsă pentru a motiva astfel venirea în ajutor.

Județele ce urmează au votat împrumuturile acestea: Dimbovița 200 000, Gorjul 600 000, Muscelul 40.000, Romanai 384 000, Teleorman 72 000, plus 8 000 din fondul prestațiunilor ce are județul, și Rîmnicul Sărat 8 000 pentru ajutorul locuitorilor.

Apoi județul Mehedinți a votat și el un împrumut de 200 000 lei, însă, fiindcă casa județeană este în lipsă de fonduri, a decis ca împrumutul să fie în sarcina statului, care să-și eșecute împlinirea banilor de la locuitori.

Vilcea s-a pronunțat pentru ridicarea de la Casa de depuneri și consemnațiuni a sumei de 47 048, capitalul comunelor, împreună cu un alt capital tot al comunelor în sumă de lei 108 845, ce se află în casele lor; apoi deschiderea unui credit de 20 000 lei asupra resurselor bugetare ale anului curent și numai în caz cînd aceste sume n-ar fi de ajuns să se contracteze un împrumut de 100 000 lei pe comptul prestațiunii și a veniturilor comunelor rurale care ar lua porumb.

Oltul a votat contra garantării de către județ cu veniturile sale a plăței împrumutului necesar pentru cumpărarea a 3 000 chile porumb, fiind acele venituri deja angajate pentru un alt împrumut făcut la Casa de depuneri și consemnațiuni în anul 1875, și a opinat ca consiliurile comunale să garanteze, iar nu județul.

Ilfovul asemenea [a fost] contra împrumutului de către județ, însă a incuviințat a se pune la dispoziția locuitorilor, cu mod de împrumutare, suma de lei 100 000, provenind din capitalul veniturilor și prestațiunilor comunale.

Vlașca [a arătat] că nu există decît mici lipse, cari s-ar înlătura prin împrumut cu produse după domeniul Giurgiu și alte proprietăți ale statului, căci județul nu mai poate garanta cu veniturile sale noul împrumuturi, deoarece ele sînt deja apăsate de asigurarea celui contractat în anul 1875 tot pentru ajutorul locuitorilor în lipsă.

Doljiul a refuzat a contracta împrumut, fiindcă județul se află dator pentru acel făcut în anul 1875 tot pentru locuitorii în lipsă, emițînd opiniunea ca să se oprească vînzarea porumbului după moșiile statului și să se dea locuitorilor în lipsă.

În fine, Argeșul a recomandat numai păsuirea locuitorilor de plata contribuțiunilor. Din espunerea făcută rezultă că județele Brăila, Buzău, Prahova și Ialomița s-au pronunțat contra împrumuturilor ca netrebuincioase, că tot astfel s-a pronunțat și județul Argeș, însă puînd condițiunea ca locuitorii să fie păsuși de plata contribuțiunilor. Apoi județele Mehedinți, Vilcea, Oltul, Ilfovul, Vlașca și Doljiul, deși au recunoscut necesitatea de a se veni în ajutorul locuitorilor în lipsă, s-au ferit, din diferite rezoane, a angaja veniturile lor ca asigurare pentru restituirea împrumuturilor; și, în fine, numai județele Dimbovița, Gorjul, Muscelul, Romanai, Teleorman și Rîmnicul Sărat au votat împrumuturile pe seama lor.

Consiliul Miniștrilor,

Avînd în vedere că, o dată ce necesitatea s-a recunoscut și de către județele Mehedinți, Vilcea, Oltul, Ilfovul, Vlașca și Doljiul, ele nu s-ar putea sustrage de la obligațiunea de a veni în ajutorul locuitorilor în suferință.

Avînd în vedere că Casa de depuneri și consemnațiuni n-ar putea să contracteze împrumuturi și să primească garanția a sute de comune în parte.

Avînd în vedere că împrumuturile contractate de județe în realitate ele se restituie tot de către locuitorii împrumutați.

Avînd în vedere că statul n-are pe proprietățile sale produse în cantități indostulătoare pentru a veni în ajutorul locuitorilor necesitoși; că, după științele ce are, mare parte din acele produse astăzi sînt vîndute; pentru toate aceste considerațiuni m-a autorizat a cere, printr-un proiect de lege, Corpurilor legiuitoare ca consiliurile județelor ce urmează să contracteze împrumuturile acestea, adică Dimbovița 200 000 lei, Gorjul 600 000, Muscel 40 000 lei, Romanai 384 000 lei, Teleorman 80 000 lei, Mehedinți 200 000 lei, Vilcea 265 893, Oltul 200 000 lei, Ilfovul 100 000 lei, Doljiul 200 000 lei, Vlașca 100 000 lei și Rîmnicul Sărat 8 000 lei. În total, 2 737 893 lei.

Această sumă consiliurile o vor lua ca împrumut de la Casa de consemnațiuni cu dobînda de 5 la sută din fondurile depuse de taxa de jumătate la sută pentru cheiuri și o vor restitui prin anuități în termen de 4 ani.

Consiliurile să fie autorizate totdeodată a rădica și orice alte sume disponibile ar avea comunele rurale sau județele din fondul de prestațiune, spre a reduce astfel cifrele însemnate pentru fiecare a se împrumuta de la Casa de depuneri și consemnațiuni.

Pe temeiul acestor autorizațiuni, subscrisul supune onor. Adunări un asemenea proiect de lege”.

Fără a nega necesitatea ajutorării țăranilor aflați în lipsă, N. Blaremburg spusesese că vede în acest proiect „o frustrare ce se face unora din orașe”. El ceruse să se amâne discutarea proiectului cu o oră sau măcar cu jumătate de oră „ca să vedem dacă nu putem să găsim alte resurse”.

² N. Blaremburg ceruse ca sursa din care avea să se facă împrumutul să nu se precizeze.

³ Propunerea de la nota 2.

⁴ Rose Ștefănescu ceruse ca în locul expresiei „sint îndatorate” să se treacă „pot împrumuta”, deoarece județele Mehedinți, Vilcea, Olt, Ilfov, Vlașca și Dolj, „care sint singure competente”, declaraseră că nu vor să contracteze împrumuturi de teamă că nu le vor putea restitui la timp.

⁵ Casa de depuneri și consemnațiuni, spusesese I. Cimpineanu, acordă împrumuturi particularilor cu dobândă de 6%, încît prin acest regim de favorizare a consiliilor județene particularii se vedeau „frustrați”.

⁶ I. Marghiloman ceruse ca sumele împrumutate să nu se înscrie în bugetele județelor, ci să se facă un buget aparte pentru ele.

⁷ Proiectul a fost luat în considerație în unanimitate.

⁸ Dim. Ghica spusesese că sint trei modalități de a veni în ajutorul țăranilor:

— subvenția bănească,

— procurarea de către guvern a cerealelor necesare (formula preconizată de Pera Opran),

— proiectul guvernului, la care el se raliase necondiționat,

D.G. ceruse însă ca regulamentul să se elaboreze „într-un mod precis, nu numai pentru că legea este cam vagă, dar chiar pentru înlesnirea administrațiunii, care va avea mîna asupra acestei cestiuni”.

⁹ Proiectul a fost primit cu 38 de voturi pentru și unul împotriva.

*Discurs asupra modificării articolului 7 din Constituție**

Domnilor senatori, să ne felicităm cu toții de ultimele cuvinte ale onor. domn Manolache Costache¹. Cînd se atinge de un bine al țării, cînd se atinge de soluțiunea unei cestiuni care de doi ani de zile bate la ușa țării, și într-un chip atît de violente, și cînd această soluțiune în Camera deputaților, unde totdeauna singele este mai fierbinte, a fost dată de mai unanimitate, noi senatorii, noi bătrînii sintem în drept a zice că nu a biruit opozițiunea, nu a biruit majoritatea, nu a biruit guvernul! În această soluțiune nu au fost biruitori, nu au fost biruiți! Numai națiunea a biruit! Numai ea este biruitoare! (*Aplauze.*)

Domnilor senatori, nu de astăzi se știe cum că, dacă cestiunea izraelită era o cestiune grea, nu era aceasta ca cestiune de principiu, ci ca cestiune de număr. Dacă s-ar fi atins de a se da drepturi numai unei mici populațiuni, iar nu la sute de mii de oameni, națiunea română ar fi făcut pentru acel mic număr de izraeliți ceea ce a făcut, cum a spus onor. domnul Alecsandri, și pentru țigani, și pentru armeni, și chiar pentru bulgari, după zisa domnului Alecsandri. Era dar numărul cel mare de izraeliți care îngrijea pe toți. Și fiindcă acest număr este mai cu deosebire concentrat în Moldova, cu drept cuvînt s-a susținut că cestiunea izraelită este o cestiune emnamente moldovenească. Și pentru aceea nu trebuie să vă mirați că mai ales deputații de dincolo de Milcov au fost mai tenaci în rezolvarea acestei cestiuni. Și iarăși nu mă sfiesc a spune, și acesta e un fel de merit pentru mine, că în puterea convincțiunilor mele, a trecutului meu și a datoriei mele ca ministru, pot zice că am fost mai în contra moldovenilor

* Ședința din 11 octombrie 1879. Senatul României.

din Cameră; și nu m-am miniat cînd domnul Alexandru Lahovari-mi zicea: „Iată-te, domnule ministru, izolat în mijlocul moldovenilor, părăsit de amici, de rudele dumitale!”

Iată ce mi-a zis domnul Lahovari și era un adevăr, difeream de cei mai mulți deputați de acolo; era datoria mea de a face aceasta, pentru că aveam convicțiunea că bine făceam că mă împotrivesc, căci eu nu eram reprezentant al unui județ din Moldova, dar eram ministru al României și, prin urmare, eu mai mult decît un altul în tot momentul mă gindeam dacă prin imprudența ori a Camerei sau a guvernului nu ar veni asupra țării, și în special asupra țărișoarei Moldova, o soluțiune zdrobitoare; pentru că, domnilor, cine refuză tot este espus poate a da tot! Și, cînd vedeam că refuzul ar fi putut să aducă asupra țării și asupra Moldovei îndeosebi pericole, era datoria mea a mă împotrivi, căci miniștrii pe aceste bănci nu sînt puși ca să meargă după popularitate, nu sînt vinători de popularitate, ei au altă datorie, sînt datori să se espună chiar celei mai mari nepopularități cînd se atinge de binele țării. Și toți cîți sîntem pe această bancă știam că sîntem nepopulari, știam că este mijlocul cel mai bun să ne punem să căpătăm popularitate îmbrățișînd soluțiunea ce ni se propunea la început, dar totdeodată știam că, dacă, ferească Dumnezeu, acea soluțiune ar fi fost periculoasă pentru țară, noi miniștrii am fi fost mai răspunzători, căci fiecare din cei care ne-ar fi îndemnat să primim soluțiunea fatală ne-ar fi zis în urmă cu drept cuvînt: pentru ce, domnilor miniștrii, n-ați rezistat; voi, cari știți că este pericol, de ce nu ne-ați arătat? Nu v-am pus acolo ca să ne urmați pe noi, v-am pus ca să ne luminați și să ne arătați unde este pericolul și cînd este pericol să ne feriți de el. Iată pentru ce, onorabile domnule Manolache Costachi, am rezistat!

Domnilor, eu nu credeam că în onor. Senat, unde prin vîrsta noastră singele este mult mai liniștit, această soluțiune care a fost îmbrățișată de mai unanimitatea Camerei și care a ajuns să fie făcută, pot zice, prin inițiativa acelor cari au avut drept catehism politic mai cu seamă menținerea articolului 7 din Constituțiune, nu credeam, zic, că această soluțiune, primită însuși de acei intransigenți, să găsească în Senat voci care să o combată, și mai ales nu voci a unor tineri, ci a unor bătrîni, a unor membri din acea generațiune din Moldova care ne-a adus aci să fim împreună, să sărbătorim împreună marea serbare a *Unirei* țării și care generațiune de peste Milcov nu este reprezentată aci în acest onor. Senat decît prin patru persoane, prin onor. domnul Petre Mavrogheni, prin onor. domnul Manolache Costache, ceva mai tinăr, prin onor. domnul Vasile Alecsandri și prin mine. Nu credeam că noi, cari avem un trecut de 35 sau 40 de ani, cari în cestiunea aceasta fiecare avem opiniile noastre, nu credeam, zic, să găsească luptători așa împotriviți; cu toate acestea i-am găsit!

Domnul Vasile Alecsandri: În numele demnității naționale!

După onor. meu amic, domnul Vasile Alecsandri, care a dezvălit lung cestiunea, a vorbit onor. domnul Strat, după domnul Strat a vorbit domnul Voinov și după domnul Voinov a vorbit mai în materie și mai energic onor. domnul Manolache Costachi, dar să sfîrșesc cu cei tineri ca pozițiunea mea să fie mai egală și mai ușoară, și pe urmă să vorbesc cu contemporanii mei, ca onor. domnul Vasile Alecsandri și onor. domnul Manolache Costachi.

Domnul Voinov a fost consecinte cu sine cînd a combătut acest proiect, cînd a făcut o *charge* în contra proiectului; domnia sa face parte din

o fracțiune politică² care, de la 1866, cu drept sau fără drept, și în toate ocaziunile, a combătut pe evrei. Prin urmare, domnia sa și de astă dată n-a fost contra trecutului său. Acolo unde domnia sa a cam scrîntit-o — iertați-mi expresiunea — a fost că domnia sa a voit să fie mai catolic decît papa, mai riguros decît amicii săi politici din Cameră, care în această ces-tiune au fost chiar mai radicali decît onor. domnul Voinov, însă domnia sa s-a arătat și mai dușman, mai învăpăiat decît onor. domnul Ionescu și Codrescu, decît însuși acea pleiadă care se numește fracțiunea liberă și independente !

Domnilor, nu voi vorbi de atacurile mari, violente, nedrepte, pe care onor. domnul Voinov le-a adresat băncii ministeriale ; în general, nu voi vorbi de cuvintele aspre, de profesiunea sa de scepticism în privința patriotismului oamenilor de stat ai României. Domnia sa nu de astăzi este sceptic în față cu toți oamenii de stat, deoarece de cînd avem onoare de a-l avea senator n-am văzut o singură dată pe onor. domnul Voinov altfel decît un cenzor teribil mergînd la extreme, nu voi zice pînă la injurii, în contra oricărui om care n-a fost de părerile domniei sale, ori a avut nenorocirea să fie ministru. Președintele consiliului a zis cum că cel mai mare serviciu ce se poate face țarei azi este ca miniștrii să tacă la toate imputările. Înțelegeți foarte bine că ceilalți miniștri nu pot decît să aprobe aceste cuvinte și să nu intre în discuții ca să se justifice de atacurile cele mari ale onor. domn Voinov. Merg mai departe, domnia sa este foarte patriotic ; recunosc că în cesiunea de față are o indoită datorie ca să se crează mai patriot decît toți aceia care sînt în acest Senat. Domnia sa, mai întii, aparține, cum am spus, grupului politic care din goana evreilor și-a făcut un catehism politic ; al doilea, domnia sa — să nu crează că fac o personalitate sau o malițiozitate —, domnia sa este fiu de străin³ și ca neofit este dator să fie mai patriot decît noi toți, este dator să facă esces de rudă, de aceea cînd văd că dumnealui este atît de nedrept, că ne impută atît de mult lipsa de patriotism și pe de altă parte vine și combate mai mult decît chiar amicii săi din Cameră împămîntenirea ovreilor, să-mi permită să spun că domnia sa iar are justificația sa, domnia sa se teme că noii cetățeni români, că izraeliții pe care dumneavoastră voiți să-i faceți cetățeni români, să nu facă cu domnia sa concurență de patriotism !

Domnul C. Brăescu: Domnul Voinov este român macedonean, nu confundați cu alți străini !

Am declarat că nu înțeleg deloc să fac personalități.

O voce: Este o injurie !

Nu este injurie. Sînt mulți care sînt fii de străini și cari sînt buni patrioți și declar sinceramente că și domnia sa este patriot, dar face esces de patriotism. Și fiindcă s-a amintit aci de macedoneni, pentru că nu noi ca mai vechi în țară să fim taxați că s-a răcit singele pentru românism, aș dori să vă arăt și eu ce soartă au românii macedoneni în provinciile de peste Dunăre, și să arăt domnului Șendrea, profesor la Universitate, ce consecinți are de multe ori sclavagiul, și ca să nu fie [ne]răbdător voi spune în treacăt chiar acum că ceea ce se impută ovreilor în Țara Românească și cu drept cuvînt, în Bulgaria și în Serbia se impută pe nedrept macedono-românilor⁴, adică țînțarilor, în Serbia se zice că fac țînțarii ce fac ovreii la noi !

Domnilor, domnu [1] Strat cînd a vorbit a fost, ca și camarazii domniei sale politici, consecinte cu trecutul său. Domnu [1] Strat și-a dus aminte

că a fost membru în Consiliul de Stat de la 1864, care consiliu, sub prezența venerabilului nostru președinte domnul Bosianu, a înscris în Codul civil ceea ce s-a înscris azi în această lege : împămintenirea individuală a evreilor. Domnul Strat este astăzi conștient cu trecutul său și a zis că va vota proiectul acesta. N-am decît a mă bucura de a găsi în tineri ceea ce din nenorocire ni se impută și cu drept cuvînt că bătrîni n-au avut, aflîndu-se în pozițiuni mai grele, și care dorim noi cei bătrîni ca să nu fie astfel și în generațiunea care ne succedă.

Însă după ce domnul Strat s-a rostit în privința soluțiunii, și noi atîta reclamăm, a venit domnia sa și s-a rostit ca om politic, și ca totdeauna cu tonul perfect de curtoazie și-a mai spus opiniunea domniei sale și în privința ministerului. Pentru aceasta, vă declar că nu voim deloc a răspunde, este o afacere de gust și de spirit. Dar unde onor. domnul Strat mi se pare cam greșit este cînd a propus de a se vota o moțiune de recunoștință pentru purtarea opozițiunii din Cameră.

Domnilor, aci mi se pare că onor. domn Strat a cam scrintit-o (*ri-sete*), căci dacă este ca Senatul să dea voturi de laudă celui [1]alt corp, apoi, pentru ce n-ar veni mine alții din Senat să dea celui [1]alt corp un vot de blam ! (*Rîsete.*)

Eu, cît pentru mine, nu voi permite a se da în contra opozițiunii cel mai mic vot de blam, din contra, iată o zică cu franchetă : oricînd vedem o rezistență și rezistența aceea nu merge pînă la nebunie, noi românii trebuie să ne bucurăm cînd vedem asemenea rezistență, căci poate de multe ori opozițiunea stînjenește guvernul, și de multe ori opozițiunea poate să fie un argument pentru guvern.

Însă, în cele [1]alte pe care le-a spus domnul Strat cînd a vorbit de rolul jucat etc., să-mi permită a-i spune domniei sale că alt efect este cînd se vede o dramă de departe la lumina lampelor și cînd sînt față în față actorii și actrițele în costumele lor, și altfel se arată și actori și actrițe și costumele cînd se văd între culise. Să-mi permită onor. domnul Strat să reclam și eu beneficiul de a fi fost și printre culise. (*Ilaritate.*)

[1]mi mai permit de a mai spune ceva onor. domnului Strat : domnia sa a descris cestiunea întocmai cum istoriograful oficial scriu istoria, întocmai cum contele Șalahup⁵, istoriograful majestății sale țarului, ar scrie istoria rezelului de peste Dunăre. Tot așa e și domnia sa în cazul de față.

Am finit eu onor. domnul Voinov și cu onor. domnul Strat. Cred și fac apel la inteligența domnului Voinov și la singele rece care-l are domnia lui totdeauna, și-l rog să păstreze opiniunea ce are de noi și să vină să facă ceea ce au făcut amicii săi din Cameră care au votat proiectul de revizuire, pentru că dacă l-a votat nu l-a votat pentru ministerul actual, ci pentru țară, ei au venit cu toții să scape țara din o grea cumpănă.

Viu acum la onor. meu amic domnul Vasile Alecsandri. Domnilor, cei care sînt versați în literatura frumoasă a Germaniei cunosc frumoasele poezii ale lui Schiller, și în acestea este o poezie care se chiamă *Împărțirea lumii*. Se presupune că Jupiter, după ce a făcut lumea, a chemat pe locuitori să vină să-și împartă bunurile ei. Au venit regii și a luat coroana, sceptrul, dreptul de a face monedă, în scurt dreptul suveranității. A luat alții comerțul, alții gloria rezelului. Mulțimea și-a luat sarcina ca să brăzdeze pămîntul și să hrănească pe cei [1]alți. După ce s-a împărțit toate bunurile lumii, a venit și poetul ; el s-a uitat împrejur să ia și el ceva, dar tot era luat ! S-a adresat atunci la Jupiter și i-a zis : „O, tu Joe, cum tocmai pe mine, pe fiul tău iubit, pe mine care te cînt, care te serv, tu pe mine m-ai lăsat sărac în această lume, nu mi-ai dat și mie nimic !” Atunci Joe i-a

zis : „Dar unde erai tu cînd am împărțit toate bunurile?” — „Eram lîngă tine ! Imaginația mea era rădîcată la Olimp !”. Joe i-a răspuns : „Nu mai am nimic să-ți dau, dar vino de șezi alături cu mine în Olimp !”

De cîte ori onor. meu amic Alecsandri, reprezentantul, contimporanul junetei mele, cel cu care am conviețuit împreună 40 de ani, de cîte ori s-a coborît pe pămînt și nu a stat în Olimp, totdeauna a greșit ! (*Ilaritate.*)

Cînd domnia sa, cînd autorul *Lipitorilor satelor*, a venit și a arătat durerele Moldovei, cînd a venit și a arătat ce suferă Moldova din partea acelor locuste, de la crișmarii jidovi, de la lipitorile satelor, domnia lui a avut dreptate. Așa era ! Și nu de astăzi i-am dat dreptate.

Cu numele domniei sale, cu puterea autorului *Lipitorilor satelor*, la '864 am împedecat eu, ministru, ca în cunoștință de cauză să se emancipeze toți izraeliții din Moldova !

Iată ce ziceam în '864 : „Pentru ca să cunoașteți pe evreii din Moldova nu aveți decît să vă duceți la teatru să vedeți piesa *Lipitorile satelor*, și să credeți că nu este o ficțiune acea piesă, ci este adevărul cel mai real”. Ceea ce am zis atunci zic și astăzi. Dacă domnul Alecsandri se mîrginea a arăta încă o dată durerele Moldovei nu găsea pe aceste bănci, nu găsea nicăierea decît aplauze.

Cînd onorabilul domn Alecsandri și stigmatizează rezelul de moarte care ni-l face Alianța izraelită de la '66 și pînă astăzi — de 14 ani — , domnia sa iarăși și cu inima și cu talentul și cu geniul său face un bine țarei, căci în adevăr nu avem un dușman mai mare pe fața pămîntului decît Alianța izraelită, însă să mi se permită să adaug că și izraeliții din România n-au avut un dușman mai mare decît pe Alianța izraelită ⁶ ! Nimenea n-au făcut evreilor din România mai mare rău ca Alianța izraelită ! (*Aplauze.*)

Și jidanii sînt fiii lui Dumnezeu, și între dînșii pot să fie oameni inteligenți care mărturisesc adevărul.

Ei bine, un izraelit din București, om inteligent, era la băi cînd a citit articolul 44 din Tratatul de la Berlin ⁷ și știu pozitiv că a aruncat tratatul jos zicînd : „Acest articol este pentru noi o mare nenorocire și mai bine nu era !”

Pînă aci onor. domnul Alecsandri era consecințe cu sine, era consecințe cu trecutul său, dar cînd domnia sa vine pe de o parte și zice : voi vota *contra*, nu vreau să dau nimic, și puțin mai jos după aceea domnia sa zice că „*demnitatea națională* ne cere ca să respingem această umilire care ne-o face străinii prin Tratatul de la Berlin”, apoi nu înțelege domnia sa că singur dezaprobă acea purtare patriotică, măreață cînd scria *Lipitorile satelor* și cînd stigmatiza Alianța izraelită ? Căci din cuvintele domniei sale rezultă că ar fi votat și domnia sa acest proiect și ar fi dat drepturi pentru izraeliți dacă nu ni se cerea aceasta prin Tratatul de la Berlin.

Dar demnitatea națională nu suferă după cum a zis în discursul său onor. domnul Iepureanu. Domnul Iepureanu în adevăr a zis adineaori un cuvînt cu care vreau să răspund onor. domnului Alecsandri, eu unul nu voi merge pînă acolo — dar domnul Iepureanu a zis : „Chiar dacă ar fi precizat și mai mult Tratatul de la Berlin, nu ar fi fost o umiliațiune pentru țară”.

Iată un om tot din generațiunea mea care găsește cum că Europa avea dreptul să ne zică : „Vrei să fi la nuntă cu mine, [i]mi ceri să joci cu mine hora *independinței*, ei bine, nu voi să fii în palton, voi să fii ca noi în haină sărbătorească”.

Așadar, domnul Alecsandri zice că numai momentul nu este oportun, dar domnia sa primește o soluțiune ca aceasta ce voim să dăm azi.

Apoi să-mi permită domnul Alecsandri să-i spun că este inconsecvent cu domnia sa, cu trecutul nostru, cu trecutul faptelor generațiunei noastre, care generațiune este reprezentată aci numai prin 4 persoane : prin domnul Mavrogheni, prin domnul M. Costachi, prin domnul Alecsandri și prin mine. Domnul țarei Alexandru I este mort de mai mulți ani ; dușmăniile, personalitățile, urele tac dinaintea unui mormînt și dinaintea istoriei. Oricare ar fi opiniunea dumneavoastră este un fapt pozitiv că această domnie reprezintă travaliul națiunei, travaliul generațiunilor de la '38 și '48 : realizarea marelor reforme naționale și sociale.

Una din marele reforme ale acei domnii a fost emanciparea deosebitelor populațiuni pămîntene și străine. Ei bine, și cestiunea izraelită sub domnia lui Cuza a fost la ordinea zilei.

La 1860, domnitorul Cuza a adresat Comisiunei centrale * mesagiul acesta contrasemnat de președinții ambelor Consilii de Miniștri :

„*Domnilor membri ai Comisiunei centrale,*

Principatele Unite și mai ales Moldova coprinzînd o numeroasă populație de religie izraelită, datorita guvernului este de a se ocupa și de îmbunătățirea soartei acesteia, ca așa să contenească, cît mai curînd, tot ce această populație are străin în sinul nației române, cu care ea nu va trebui să formeze decît un trup și un suflet.

Potrivit articolului 33 al Convențiunei din 7 (19) august 1858, vă invit, domnilor, ca să vă ocupați cu elaborarea unui proiect menit de a pregăti *graduata emancipare* a locuitorilor de cultul mozaic, prevăzută fiind această și de articolul 46 al Convenției, precum și de a opri năvălirea jidovilor străini în Principate.

Dat în Iași, la 28 iulie 1860”.

Acest mesagiu s-a trimis Comisiunei centrale în anul 1860 și la 1864 înaintea lovirei de stat Camera în unanimitate a votat categoriile următoare coprinse în legea comunală și care dă drepturi de alegători comunali izraeliților :

- a) Dacă servind în armata română au dobîndit rangul de suboficier.
- b) Dacă a săvirșit cursul de colegiu sau de facultate în România.
- c) Dacă după studii regulate au dobîndit de la facultatea străină diploma de doctor sau licențiat în orice specialitate, trebuind însă ca această diplomă să fie recunoscută de guvernul țarei.
- d) Dacă a întemeiat în România o fabrică sau o manufactură foloșitoare țarei și care ocupă cel puțin 50 de meseriași.

Iată categoriile de la 1860 așternute în 1864 sub domnia lui Cuza vodă și înfățișate azi în anul mîntuirii 1879, adică după trecere de 15 ani.

Sînt fericit de a constata că mulți din subscriitorii din 1864 trăiesc și astăzi, mai trăiește prințul Dimitrie Ghica, mai trăiește domnul Manolachi Costachi, domnul Petre Mavrogheni, domnul Nicolae Bibescu, domnul Vasile Boerescu.

Domnul M. Iepureanu: Dumnealui este ministru.

Mai trăiește domnul Manolachi Costachi, care voiește să trăiască ca să vie pe banca ministerială.

Domnul Manolache Iepureanu: Dumneavoastră ați venit de trei ori la minister, de ce să nu viu și eu o dată? (Ilaritate.)

Noi ne rugăm lui Dumnezeu ca să veniți la minister și vă rog ca și dumneavoastră să vă rugați asemenea pentru noi să trăim să mai ședem pe acele bănci senatoriale.

Să viu la cestiune.

Dintre subscriitorii categoriilor din 1864 trăiește și domnu[1] general Florescu, mai trăiește și domnu[1] Nicolae Crețulescu, domnu[1] Nicolae Lahovari, domnul Grigore Cantacozino, domnul Lascaș Catargiu și domnul Ion Ghica. Iată, domnilor, atâți senatori cari au votat categoriile la 1864.

A venit apoi în urmă Consiliul de Stat și a votat împămintenirea individuală a izraeliților, a ridicat prin articolul din Codul civil acel lanț care impiedica pe evrei de a fi cetățeni. Și, domnilor, această dispozițiune legală s-a făcut la lumina soarelui, în vederea tuturor și a trăit de la 1860 pînă la 1866; și în acest timp onor. domnul Vasile Alecsandri a fost ministrul gloriosului vodă Cuza, căruia era prieten ca și mine; ambii am fost miniștri și amici lui vodă Cuza — și domnul Alecsandri, precum și eu îi păstrăm o adîncă dragoste și venerațiune; domnul Alecsandri a fost mai mult decît mine, domnia sa a fost amicul intim al lui vodă Cuza, a cunoscut numai calitățile sale, eu însă am experimentat și defectele sale — și cu toate acestea domnul Alecsandri, în toată acea vreme, nu a combătut categoriile din 1864, nu a zis o singură dată că bine se face sau că rău se face prin acea reformă, dumnealui care scrisese *Lipitorile satelor*!

Și mai vine dumnealui astăzi să zică că votează contra acestui proiect! Iată unde eu găsesc că onor. domnul Alecsandri și-a dat oarecare dezmințire sieși în timpul cînd facem mica noastră istorie a generațiunii bătrîne de la 1848.

Domnilor, vreau să sfîrșesc cu subjectivitățile. Mă bucur de bucuria ce trebuie s-o resimțăm onor. domnul Voinov cînd astăzi găsește în onor. domnul Manolachi Costachi un ilustru convertit, un strălucitor neofit.

Onor. domnul Manolachi Costachi a venit astăzi și v-a dovedit cu o carte nemțească în mină cum că în toată Europa nu s-a făcut *emanciparea* evreilor, ci naturalizarea, că în toată Europa evreii au fost considerați ca *străini*, că prin urmare s-au *impămintenit* și prin urmare păgîni, neortodoxi sînt aceia care susțin că ar putea să fie și izraeliți pămînteni. De la Regulament și pînă acum s-a făcut deosebire între *izraeliții pămînteni* și între *izraeliții străini* și eu unul după domnul Iepureanu eram un păgîn cînd la 1860 și 1864, eu, generațiunea de atunci, nu credeam că fac o crimă mare cînd ziceam: „Români de religiunea izraelită!”

Domnul Manolachi Costachi astăzi zice că toți sînt străini! Înțelegeți că noi guvernul, care sîntem fericiți să vedem țara noastră că ajunge la sfîrșitul acestei cestiuni, nu avem să facem un rezel de cuvinte, o logomahie, ba că sînt străini, ba că sînt pămînteni, ba că sînt români! Dar onor. domnul Manolachi Costachi, pe care nimeni nu-l trage de limbă (*ilaritate*) să facă această confesiune, după ce vine azi să se bucure de soluțiunea minorității, de soluțiunea fracțiunii, mai vine și cu cărți nemțești în susținerea ideilor domniei sale. Aș putea să viu și eu cu cărți și să dovedesc că în Italia evreii nu s-au emancipat ca străini, precum nici în Austria, nici în Franca și nici chiar în Anglia. Dar las ca domnia sa să zică toate acestea, însă numai un lucru îl rog, să binevoiască a ceti și aceste cuvinte, care s-au zis tot de domnia sa la 1864. Domnia sa a citit astăzi o carte nemțească. Să-mi permiteți și mie să citesc o

carte foarte românească, în care se fotografiază ideile domniei sale în cestiunea izraelită. Iată ce zicea domnia sa în 1864, pe când se discuta legea comunală în Cameră :

„*Domnul Manolachi Costachi*: Domnilor, sîntem în fața unei cestiuni foarte însemnate, care-și are importanța sa nu numai în întruțării, dar chiar și în afară ; și nu mai departe decît astăzi mi s-a întîmplat să citesc jurnalul « La voix de la Roumanie », care reproduce opiniunea domnului comisar Bulwer⁹, care zicea că speră cum că viitoarea Adunare Legislativă a principatelor (acea comisiune se rostea tocmai asupra votului Divanului ad-hoc care propusese ca toate cultele să eserseze deopotrivă drepturile în țară și a fost deosebite opiniuni), domnul Bulwer recomandă către guvernul său respectiv opiniunea sa, cum că speră că Adunarea viitoare a principatelor va îmbrățișa mai cu căldură pozițiunea izraeliților. Așadar, vedeți cită însemnătate înfățișează cestiunea aceasta care printr-un incident ne vine astăzi în discuțiune. În adevăr, sîntem într-o pozițiune foarte grea din punctul de vedere al civilizațiunei și al dreptăței, căci ar fi nedrept ca pe unii locuitori cari iau partela toate datoriele către țară deopotrivă cu cei[1]alți să-i escludem numai sub cuvînt că sînt de o altă religiune. Cînd noi le vom zice : faceți ca noi mai întii și apoi veți avea toate drepturile ; ei bine, și evreii ne vor răspunde atunci : dar ce tragere de inimă să avem către țara aceasta, cînd noi sîntem priviți ca niște străini ?

Această cestiune nu s-a prezentat numai aci, dar în toate statele cele[1]alte, și toate statele civilizate au trebuit să combată aceste prejudițiuni ; Camerile și guvernele care sînt pe o scară mai înaltă și care se țin afară de prejudițiuni au trebuit să recunoască ca o datorie de a îmbrățișa mai întii aceste populațiuni izraelite și apoi să le impună obligațiuni. Nu cred, domnilor, că trebuie să respingem pe acești evrei, mai cu seamă că în Țara Românească nu cred să înfățișeze nici un fel de greutate ; ba merg pînă chiar a zice că putem fi mindri de partea aceea de populațiune ovreiască pe care am văzut-o în București, care a adoptat obiceiurile lumii civilizate, care-i vedeți purtîndu-se și prin îmbrăcămîntea și prin creșterea lor ca toată cea[1]altă populațiune. În adevăr, în Moldova, această populațiune se înfățișează sub o privire deosebită. Și, dacă nu m-ar opri considerațiunea de a nu face nici o deosebire între amîndouă principatele, apoi mai că aș face în cazul de față o excepțiune pentru Țara Românească, ca să ajung la un rezultat drept ; și aceasta ar trebui să o facem, fiindcă populațiunea evreilor din Țara Românească s-a amalgamat oarecum cu populațiunea creștină, în vreme ce în Moldova e cu totul altceva ; acolo evreii a rămas izolat de cea[1]altă populațiune. Noi nu trebuie să-i lăsăm izolați, ci trebuie să le întindem mîna și să-i tragem către noi, căci a lăsa pe evreii din Moldova izolați ar fi o primejdie nu numai socială, dar și politică, pentru că, în adevăr, toată puterea materială, toată puterea financiară a Moldovei s-a concentrat în mîna populațiunei evreiești ; și cine nu știe că, acolo unde e banul, acolo e puterea ?

Prin urmare, [în] toate interesele, chiar cele comunale, evreii din Iași joacă rolul cel mai important : la întreprinderea de carne, de pîne și altele ; iar populațiunea română despărțită de cea a evreilor, orice încercări ar face în privința carnei și a pînei, nu va putea face nimic pentru că cea[1]altă populațiune e mai activă și mai inteligentă în comer-

ciu și cu capitaluri mai mari. Vedem că populațiunea evreilor impune voința ei celei [l]alte, chiar în starea înapoiată și întunecată în care se află, fără să aibă trebuință de a i se mai acorda drepturi.

Prin urmare, nu sint de idee să le restringem drepturile și cred că trebuie să le lărgim cât e cu putință cercul admiterii lor la aceste drepturi. Așadar, ca să ajungem la o concluziune practică, eu aș propune a se întinde mai departe cercul admiterii evreilor în comune.

Cît pentru rangul de oficer, pentru că pînă acuma prea puțini mergeau la oaste și cei mai mulți se răscumpărau, e evident că cariera oastei nu e o perspectivă care să-i atragă la noi...".

Atunci acești izraeliți nu erau străini după domnul Iepureanu. Aceștia erau pe atunci loviți de incapacitate pentru cauză de religione, și dumnealui nu se mulțumea cu categoriile pe care vi le-am citat și pentru care domnul Manolachi Costachi a zis cuvintele care le-am citit, dumnealui cerea pe atunci tot, și dumnealui a fost atunci consecinte cu sine, căci nu voi să obosesc onor. Senat, dar aș putea ceti și pledoariile pe cari le-a ținut domnul Iepureanu înaintea tribunalelor Moldovei și care i-a făcut o frumoasă pagină în analele Alianței izraelite; prin acele pledoarii domnia sa stigmatiza pe acei care au luat trei vagabonzi evrei și i-a trecut Dunărea și cari, fiindcă turcii nu vrea să-i primească, la întoarcere au căzut în Dunăre, și atunci au fost fotografiați și aceștia ca cei de deunăzi. (*Aplauze.*)

Domnul Manolachi Costachi: Cer cuvîntul!

Onorabilul domn Manolache Costachi este o persoană căruia eu unul [i] port o foarte mare amicie... (*ilaritate*), [i] port o mare adorațiune și declar categoric că dumnealui cînd este ministru este unul din miniștrii cei mai constituționali, căci cînd este la putere, dacă într-o zi-l doare capul sau urechile, să minie deodată și pleacă la Iepureni (*ilaritate*), lăsînd interesele țării încurcate. De aceea are dreptate domnul Iepureanu să se mire și să zică cum că rău a făcut domnul Brătianu de a zis că preferă a-și pierde viața decît a lăsa puterea mai înainte de a scoate țara din greaua pozițiune în care se află. Și să-mi permită să-i spun domnului Manolachi Costachi că dumnealui nu strălucește prin talent de om de stat în cestiunea de față, cînd dumnealui pune susceptibilitățile domniei sale mai presus de interesul țării!

Un om cînd este ministru este dator, de multe ori, să se impună unei situațiuni, cînd nu vede că are succesori care s-o descurce, căci nu este om de stat, nici ministru patriot acela care sacrifică o situațiune pentru considerațiuni personale, zicînd: „După mine diluviul!”

Domnilor, cred că domnul Iepureanu este foarte sincer cînd vine și azi reneagă cele zise și susținute de domnia sa în 1864, întreținînd Senatul cu cele ce se petreceau în veacul de mijloc, că plătea ovreica grea atîta impozit și evreul mort atîta. Nici în aceasta n-a fost original, căci s-a arătat un foarte mic școlar al ilustrului tîlcuitor al *Talmudului* din camera suroră. (*Ilaritate.*) Niciodată onor. domnul Iepureanu nu va ajunge la înălțimea științei și erudițiunii în materie talmudică a onor. domn Mirzescu ¹¹⁰ (*Rîsete.*)

Domnilor, am sfîrșit cu argumentarea, pot zice subiectivă, reintru în cestiune. Domnii mei, am spus că cestiunea evreiască este o cestiune eminentamente moldoveană. La tribuna Camerei, în presă, în reuniuni, în meetinguri, izraeliții s-au tratat nu numai ca străini, dar s-au tratat ca dușmanii acestei țări.

Mă unesc și eu, decît cu oarecare restricțiuni, și-i declar de dușmani ai românilor ; însă, domnilor, în mijlocul nostru avem trei sute, după alții patru sute, după alții cinci sute de mii de dușmani !

După datele statistice ale onor. domn Alecsandri, la 13 români avem un dușman.

Ce mai este ? Acești dușmani, permiteți-mi să spun, sînt foarte prăsi-tori. (*Ilaritate.*) Iată, domnilor, raportul general pe anul 1877 al medicu-lui primar al Iașului despre starea nașterilor, despre starea căsătoriilor și despre starea morților în orașul Iași. Iată ce se întîmplă : în anul 1877 s-au născut o mie o sută optzeci și șase copii din părinți creștini și au murit o mie patru sute șaiszeci și doi creștini.

S-a născut o mie cinci sute douzeci și nouă copii din părinți izraeliți și au murit nouă sute optzeci și doi de jidovi. Prin urmare, nașterile asupra morților au înfățișat un spor de 701 pentru jidovi. Acei care se ocupă cu statistica pot de pe astăzi fixa și determina de trista și dure-roasa soartă pentru capitala lui Ștefan cel Mare, cînd proporțiunea în orașul Iași nu va fi de 13 români la un izraelit, ci va fi de un creștin la 13 evrei !

Ei bine, domnilor, acei cari neconținut au calificat, și toți aceia au calificat pe jidani ca dușmani, nu conosc să vină unul să ne spună ce este de făcut ca acești dușmani să fie prieteni. Ei bine, această întrebare și-a făcut-o generațiunea de la 1848 pînă la 1866, și mai cu seamă în Moldova, pentru că acolo s-a ocupat foarte mulți cu cestiunea socială, și mai cu seamă s-a ocupat cu cestiunea evreiască ; și nu de la 1848, dar încă de la 1842 în domnia lui Mihail Sturdza voievod. Și atunci s-a discutat cestiunea aceasta și s-a făcut o legiuire prin care se arată „*pricinile care împovorează pe locuitorii de prin sate, precum și vinde-careea acestor neorînduiești*”.

Acea legiuire din domnia lui Mihail Sturdza zicea că una din prici-nile care cauzează povara locuitorilor este :

a) „*Vinzarea băuturilor de prin sate de către jidani, prin care mij-loc se pricinuieste sătenilor cea mai simțitoare dărîmăre a stării prin împovorare de datorii și văzute demoralizații, precum și prin neincuviin-țările ce se nasc din împregiurare de a se da dijmurile jidanilor orînduîți împreună cu crîșmele, fiind cunoscute abuzurile ce ei întrebuintează întru aceasta*”.

Vedeți că atunci s-a reclamat o lege prin care jidovii să fie oprîți de a ține cîrciume. Însă principele Sturdza, eminenta cunoscător în știința economică, mai găsea un rău egal cu acesta aiurea, în :

b) „*Feluritele prefaceri din bani în lucru și din lucru în bani a datorilor contractăluite de locuitori către proprietari și mai ales către posesori la vreme de lipsă pentru pine, nutreț și alte obiecte neapărate viețuirii lor.*”

Pentru vindecarea acestor neorînduiești se orînduiesc următoarele :

Art. I. Jidovii să nu fie slobozi a ține orînzi de băătură sau a specu-larisi cu vînzare de ale mîncării, nici prin sate, nici pe la drumuri, și nu mai puțin și dijmurile să fie oprite pe viitorime a se da la jidovi, și nici să se îngăduiască jidovii a avea locuință prin sate etc.

Art. II. Orînzile de băătură de prin sate și de pe la drumuri să se țină de către creștini, și băutura să nu o vînză pe datorie decît numai cu plată în numărătoare, publicarisindu-se că de vor da băătură pe

datorie, ori la săteni[i] de pe acea proprietate unde se află orînda, sau la săteni[i] de pe alte moșii, nu vor putea cere împlinire nici de la unii, nici de la alții.

Art. III. Jidovilor șezători prin sate care nu se află ținind orînzile, se încuviințează un termen de trei luni spre a se muta în târgurile unde le va fi mai cu îndeminare etc.

Art. IV. Pentru datoriile locuitorilor, pe pine, nutreț și alte obiecte, aceste, de nu se vor plăti în bani și prin bună învoire, se vor preface în lucru, precum se obicinuieste spre înlesnirea amîndurora părților etc.”.

Va să zică domnul Moldovei Sturdza a stărui și și-a votat o lege prin care oprea pe jidani de a sta prin sate și de a ține circiumi și totodată se lua măsuri chiar contra circiumarilor creștini de a nu da la săteni băuturi pe datorie spre a nu-i împovora; iar în privința tocmeților agricole se lua măsuri contra abuzurilor ce se puteau face cu prefațerile din *bani în lucru și din lucru în bani*, mărginindu-se la termen de un an împlinirea datoriilor în muncă.

Ei bine, toate măsurile luate în contra jidovilor la ce rezultat au ajuns?

Forța lucrurilor a făcut că nu s-a putut ține acele măsuri, căci domnitorul Ghica, care era un domn național, l-am văzut desființind legiuirea aceasta a lui Mihail Sturdza.

De la 1842 pînă la 1879 este un travaliu continuu, o luptă de uriași pentru a împedica înmulțirea jidanilor mai cu osebite la țară. Cite legi nu s-au făcut? Cite măsuri nu s-au luat? Toate au fost cu neputință. Atunci ne-am zis: de evrei nu putem scăpa; în secolul XIX nu se pot arde și ucide evreii, nu se pot izgoni din țară 300 000, trebuie dar neapărat a-i face amici, a-i asimila și a-i face folositori țarei. Și s-a început travaliul acesta de la 1857, și în străinătate și în țară, ca să ajungem să-i facem barem mai puțin dușmani și mai folositori țarei. Erau mulți și afară și în țară cari lucrau pe la anul 1854.

Era atunci rebelul izbucnit între Rusia și Turcia. La conferința din Constantinopoli toate puterile în număr de 7 au hotărît emanciparea izraeliților din țară. Ele mergeau mai departe și hotărîră și aceasta: că toate clasele populațiunii, fără nici o deosebire de naștere și de cult, se vor bucura de drepturi civile și mai virtos de drepturi de proprietate în toate felurile. Oamenii de inimă și de prevedere însă au zis: „Ar fi un pericol și o rușine pentru țară, dacă s-ar impune țarei o asemenea măsură de către străini”. Și de atunci, de la 1854, generațiunea cea bătrînă s-a pus pe muncă ca să previe răul și să prepare terenul pentru o soluțiune gradată și înțeleaptă.

V-am arătat ce s-a făcut în astă privință în vremea domniei lui Cuza vodă în favoarea izraeliților prin legea de la 1864 și prin Codul civil. Din nenorocire a venit evenimentul din 1866 și a întrerupt opera începută. La 1866, eu am fost izgonit din Constituantă, nu am fost acolo, am fost izgonit după propunerea onor. domn Manolache Costache, foarte caracterizată... Am uitat de atunci și citez aceasta astăzi numai ca să-i arăt că tot știu ce s-a petrecut...!

Articolul 7, cum este astăzi în Constituție, nu provine din vina fabricatorilor de constituțiuni, cum a zis onor. domn Manolache Costache; este neesact aceasta. La 1866 Constituțiunea s-a făcut de ministerul în care figura onor. domn Lascăr Catargiu, Petre Mavrogheni etc. Constitu-

țiunea aceasta s-a trimis la Consiliul de Stat și la Consiliul de Stat nu s-a pus nimic decit aceea ce era în Codul civil al lui Cuza, promulgat în 1865.

Au fost însă intrigi care au provocat o mișcare în București și a fost și venirea domnului Cremieux¹¹, președintele Alianței izraelite, care a iritat spiritele, și care președinte al Alianței izraelite a fost primit în Cameră și salutat de onor. domnul Manolache Costache, președintele Constituantei !

Nenorocirea izraeliților a fost domnul Cremieux, care viind în țară la 1866 a iritat spiritele și a îngreuiat și mai mult soarta izraeliților. Alianța izraelită și președintele ei au făcut mult rău izraeliților, chiar astăzi o face aceasta domnul Cremieux cu scrierile sale.

Domnilor, onor. domnul Alecsandri a zis : „Țara aceasta generoasă a emancipat pe țigani, pe armeni, pe bulgari și pe românii clăcași, oare nu ar fi emancipat ea de bunăvoie și pe evrei ?” Așa este. Dar ia să vedem cum s-au emancipat aceia și dacă ar trebui să procedăm și să facem acum cum s-a procedat și s-a făcut atunci ? Nu s-a emancipat atunci nici una din aceste populațiuni pe calea constituțională. Nu s-au emancipat niciodată prin dezvoltarea pacinică și regulată a instituțiilor noastre constituționale. Ei bine, am ferma convicțiune în fața țării că nu numai că Senatul, ca și Camera va da azi o soluțiune înțeleaptă unei cestiuni atât de grele, dar pentru prima oară Senatul cu Camera vor dovedi că românii au făcut destulă dezvoltare în moravurile constituționale ca să poată rezolvi și cestiuni sociale de o așa mare importanță pe o cale regulată, constituțională.

Emanciparea țiganilor, domnilor, a început de sub domnia lui Mihail Sturdza și s-a finit sub aceea a lui Grigore Ghica, dincolo de Milecov.

Sub Mihail Sturdza, Adunarea era numai de formă, și Mihail Sturdza numai prin voința și geniul său a emancipat mai întâi pe țiganii mănăstirești și a prevăzut și pentru emanciparea celor particulari. Sub Grigore Ghica Obșteasca Adunare era compusă de oameni care începuse sub Mihail Sturdza emanciparea țiganilor monastirești și tot prin voința lor s-a emancipat și țiganii particulari.

A venit pe urmă în Divanul ad-hoc, la 1857, cestiunea emancipării armenilor și când a fost să se voteze s-a întrebuințat atunci aceleași argumente care se întrebuințează acum în contra evreilor. Atunci președintele, bătrînul Gheorghe Sturdza, a venit și suindu-se la tribună a sunat alarma de primejdie și a zis : „Vai de biata Moldovă dacă armenii și țiganii se vor emancipa !”

Și atunci în Cameră nu s-a putut dobîndi majoritate !

Pe urmă armenii s-a plîns la străinătate, și aci în București Comisiunea europeană, în casele lui Mihalache Ghica, unde este astăzi consiliul județean, acolo sub președenția domnilor Rihtofer și Talleyrand s-a rezolvat cestiunea¹², și după raportul acestora Congresul de la Paris a emancipat pe eterodoxi.

Pentru țărani, Camera, ilustra Cameră de la 1862 unde era toată inteligența țării, n-a putut să facă nimic, n-a putut să rezolve cestiunea emancipării țaranilor ; și a trebuit tot măsuri extraordinare, a trebuit ca domnitorul Cuza să facă o lovitură de stat !

Pentru întâia oară, domnilor, se rezolvă azi o importantă cestiune socială pe calea normală constituțională. Și nu mă îndoiesc că și dumneavoastră, corpul matur, veți face ceea ce a făcut Camera suroră votînd

acest proiect. [Î]mi permit a vă ruga ca, în interesul instituțiilor noastre și pentru a dovedi că țara aceasta este matură pentru instituțiile sale parlamentare, să nu îngreunați situațiunea, și Senatul să dovedească că are conștiința datoriei sale.

Este prea cu puțință ca proiectul să nu fie perfect. Dar care proiect din lume a fost perfect pentru ca să fie și acesta, care mai cu seamă este rezultatul unei tranzacțiuni ?

Este însă un fapt consta[ta]t că el ne scapă de blestemele Europei și de stigmatele care cu drept sau fără drept ni se aruncă că sîntem o populațiune intolerantă și barbară, deși noi ne pretindem o populațiune înaintată și civilizată. Noi să zicem cu acest proiect de lege că religiunea nu mai este o pedică pentru dobîndirea cetățeniei române. Pe urmă, cum a zis domnul Manolache Costache, va aparține noilor cetățeni ca să dovedească că sînt buni cetățeni și să înlesnească admiterea treptată și a altora.

Eu am ferma convincțiune și văd cu ochii în viitor că nici noii români nu vor fi mai răi decît acei care i-am făcut în 1838, în 1848 și în 1864.

În ce stare se aflau țiganii înainte de a fi dezrobiți ? Ei nu erau decît niște oameni nomazi, rătăcind cu corturile sau lănțuiți prin orașe ca slugi, bucătari etc.

Astăzi vătrașii pot zice că au dispărut.

Astăzi avem administratori, avem magistrați, avem militari gradați cari sînt din acea seminție.

Ce nu s-a zis contra armenilor ? . . . Că sînt tot atît de periculoși ca ovreii, că sînt lipitorile satelor etc. Și cu toate acestea știm cu toții cum armenii au devenit foarte buni cetățeni, cum se ocupă în liniște cu cultura pămîntului și a vitelor, fiind foarte folositori țarei. Moșia fiecărui armean este o școală de agricultură, un ferm model care servă și altora de exemplu. Vă pot cita numai moșiile lui Todirașcu Solomon, ale lui Donică etc.

Ei bine, domnilor, am convincțiunea că și acei dintre izraeliți care vor intra în rîndurile noastre vor fi cetățeni buni, căci dacă vor fi răi atît mai rău pentru coreligionarii lor, căci li se vor închide pentru mult timp porțile cetățeniei. Nu va peri România, nu se va periclita ea pentru că vor intra 500 sau 1 000 de cetățeni evrei.

Astăzi, domnilor, în România este bine să nu avem decît amici ; și fac apel la onor. domnul Alecsandri, și nu viu cu cuvintele mele, ci viu cu cuvintele unui om pe care domnia lui îl iubește și pe care îl iubesc și eu, viu cu numele preastimatului de toți Costache Negri. Iată ce zicea el în 1856, ca președinte al Camerei Moldovei, cînd s-a scoborît la tribună :

„Daca cerem drepturi, trebuie să dăm drepturi”.

Apoi, domnilor, nu am ajuns să avem toate drepturile noastre, mai au generațiunile viitoare drepturi de reclamat, să iertăm dar urele, viciurile, pentru ca cei civilizați și puternici să nu ne împedice pe noi de la acea cale, de la misiunea care divul Traian ne-a dat la gurile Dunărei !
(*Aplauze prelungite.*)

Replică lui N. Voinov.

Domnilor, toată libertatea s-a dat discuțiunei. Cestiunea aceasta mare s-a tratat larg, liber, fără nici o pedică, de țara întreagă, de Cameră, de Senat, s-au luminat toți asupra ei. Acum, cine vine și cere să se

urmeze discuțiunea? Acela care de la început a votat contra luării în considerație. Știți, domnule Voinov, cum trebuie să fie un senator, recunoașteți-vă să sinteți în cestiunea aceasta în minoritate, fiți consecuent cu votul care l-ați dat. Ați votat contra, nu tiriți Senatul într-o discuțiune în care nu mai vrea să meargă. Cum se poate, după atita discuțiune, după ce au ieșit la lumină toate ideile, după ce s-a pus aci la vot și amendamentul domnului Alecsandri¹³, singur[ul] care s-a înfățișat în Senat, să vie tocmai în momentul din urmă onorabilul domn Voinov și să vrea să deschidă o nouă discuțiune, care ar fi confuziune! Dumnealui zice ca să se discute și să se voteze alineat cu alineat, după ce s-a votat deja un amendament; și vă citează cele care s-au făcut la Cameră. Apoi ce are a face? Acolo e alt regulament, alte precedente; Senatul își are regulamentul său, precedentele sale. Niciodată nu s-a văzut în Senat ca un articol unic să dea loc la două discuțiuni. S-a făcut și aceasta. Preasfinția sa părintele mitropolit al Moldovei a vorbit mai mult în discuțiune generală și a fost ascultat cu cel mai mare respect și considerație. Nimeni nu împiedică pe oricare din domnii senatori ca să vorbească asupra proiectului întreg, fiind un singur articol compus de mai multe paragrafe.

Acum, domnilor, vă veți depărta de la regulile de patriotism prudent, înalt, luminat, dacă veți lăsa să alunecați pe panta fatală a onorabilului domn Voinov. De aceea vă rog să închideți discuțiunea și să votăm, opiniunile tuturilor sînt cunoscute și țara va judeca pe fiecare pentru faptele sale.

Domnul vicepreședinte Leca: Domnilor, articolul din regulament este precis, zice că toate legile să votează pe articole. Această lege fiind dintr-un singur articol, eu o voi pune la vot considerînd-o astfel; dacă Senatul decide altfel, eu îl voi consulta. Se consultă Senatul și se decide că legea fiind un singur articol să se voteze articolul în totul.

Domnule președinte, rog să se cheme toți domnii senatori pentru că acest vot care are a se face e o pagină mare și frumoasă în istoria noastră, să fie dat acest vot cu toată solemnitatea demnă de acest înalt corp¹⁴.

„Monitor”, 1879, nr. 234, p. 6 631
(rectificare la p. 6 677), col. 1—p.
6 636, col. 2; p. 6 639, col. 1—2.

NOTE

¹ Manolache Costache spusesse că minoritatea „șinuse la respect” guvernul și în Cameră își impusese punctul de vedere în soluționarea problemei evreiești. El încheiase cu cuvintele: „Rezultatul obținut fiind un triumf parlamentar fericit pe Cameră de ceea ce a făcut”.

La 6 octombrie 1879 Camera votase revizuirea articolului 7 din Constituție în următoarea redactare: „Diferința de credințe religioase și confesiuni nu constituie în România o piedică spre a dobîndi drepturile civile și politice și a le esercita”. Vezi și supra p. 69.

² Pentru fracțiunea independentă vezi *Opere*, IV, *Oratorie* II, partea a IV-a, p. 330, nota 10.

³ Nicolae Voinov era macedonean. Vezi discursul lui K. *Cuvînt în contra primirii în Senat a domnului N. Voinov*, *ibidem*, p. 357 și urm.

⁴ Vezi asupra acestora: Ion Ionescu de la Brad, *Românii din Macedonia porecliți koșovtahi și itnșari*, în „România literară”, Iași, 1855, p. 517—519, 532; A. Ubcini, *Les valaques de la Macédoine et de l'Épire*, în „Revue d'Orient et d'Algérie”, Paris, IX, 1859, p. 225—230; E. Picot, *Les roumains de la Macédoine*, Paris, 1875, 47 p.; *Documente oficiale. Situațiunea româ-*

nilor din Turcia . . . , București, 1878, 148 p.; Mario Vegezzi Ruscalla, *Macedo-românii*, în „Telegraful român”, XXVIII, 1880, nr. 19, p. 65—66; G. Weigand, *Die Aromunen*, Leipzig, 2 vol., 1894—1895; I. Nenițescu, *De la români din Turcia europeană*, București, 1895, 641 p.; D.A. Sturdza, *Les écoles roumaines en Macédoine*, București, 1896, 81 p.; I. Arginteanu, *Istoria românilor macedoneni din timpurile cele mai vechi pînă în zilele noastre*, București, 1904, XV + 333 p.; V. Lazăr, *Die Südrumänen der Türkei und der angrenzenden Länder. Beitrag zur Ethnographie der Balkanhalbinsel*, București, 1910, XXVI + 344 p.; I. Caragiani, *Studii istorice asupra românilor din Peninsula Balcanică*, ediție Pericle Papahagi, 2 vol., București, 1921—1941; An. Hâciu, *Aromânii . . .*, Focșani, 1936, 616 p.; V. Papahagi, *Cum s-a format conștiința latinității la aromâni*, Vălenii de Munte — București, 1938, 8 p.; Sterie Diamandi, *Oameni și aspecte din istoria aromânilor*, București, 1940, 414 p.; Th. Capidan, *Macedo-românii. Etnografie, istorie, limbă*, București, 1942, 274 p.; V. Papacostea, *Memoriul macedo-românilor către Napoleon*, București, [f. a.], 15 p.

⁵ Probabil Smeichler, *Das russische Reich unter Alexander II*, Berlin, 1878.

⁶ Pentru Alianța izraelită vezi *Opere IV, Oratorie II*, partea a II-a, p. 225 și urm.

⁷ Vezi supra p. 69.

⁸ Mai mult în partea I de *Oratorie*.

⁹ Vezi supra p. 137, nota 8.

¹⁰ Discursul lui G. Mirzescu în Cameră în „Monitor”, 1879, nr. 234, p. 6 330—6 333.

¹¹ Vezi nota 7.

¹² Emile Richthofen (Austria), Charles Maurice Talleyrand Périgord (Franța), Raffaello Benzi (Sardinia), Basily (Rusia) și E. Savfet (Turcia) erau membri în comisia europeană de anchetă în Principatele Române care a funcționat între anii 1856—1858.

¹³ V. Alecsandri făcuse o propunere prin care cerea ca revizuirea să nu se producă (cf. articolului 44 al Tratatului de la Berlin) „înainte ca România să fie lăsată la libera sa inițiativă . . . în privirea oricărei modificări din Constituția sa”.

Propunerea s-a votat nominal cu un vot pentru, 53 împotriva și cinci abțineri.

¹⁴ Proiectul Camerei a fost primit de Senat cu 57 de voturi pentru, unul împotriva (N. Voinov) și trei abțineri. Votul a fost nominal, nu secret.

*Precizări pe marginea proiectului de lege care acorda naturalizarea unui număr de 888 de evrei ce luptaseră în timpul războiului pentru independență**

Domnul prim-ministru mi-a cedat cuvîntul ca să dau oarecare lămuriri¹. Iată, am aici listele înfățișate onor. Camere întîiași dată. Binevoii a lua un condei și a face socoteala. Iată întîia categorie: ranguri militare sînt 10. Pe urmă sînt oștenii izraeliți cari au trecut Dunărea — 202. Pe urmă izraeliții care au fost prezinți sub drapel în timpul campaniei. Binevoii a număra, aceștia sînt 622. Binevoii a pune pe urmă 29 morți sub drapel și binevoii a însuma cît face?

Domnul general Cernat: 900.

Vedeți acum cîți sînt pe lista ce am înfățișat? Am înfățișat o cifră mai mică. Și nu uitați un lucru, că această listă a luat-o deputații și toată presa și s-a publicat nume cu nume în toată țara, după care pe urmă au venit o mulțime de reclamații care zic: „Și eu am fost în armată” și acestea nu s-au sfîrșit nici acum. Iată lista tipărită și înfățișată azi și binevoii de vedeți că este numărul mai mic decît acela înfățișat întîi la Cameră. Nu figurează aci numele celor de la 1860 pînă la 1878; aceea e o cestiune deosebită.

* Ședința din 13 octombrie 1879. Senatul României.

Onor. domnul Strat², cu care am avut onoare a sluji împreună la 1860 în minister, să binevoiască a-și aduce aminte că în timpul nostru s-a făcut cea dintâi recrutațiune a evreilor; atît îl rog să-și aducă aminte și pe urmă aiurea vom vorbi mai mult. Astăzi voi să spun că nu este cea mai mică deosebire între cele 2 liste și, dacă este vreo deosebire, este aceea că numărul celei prezentată azi e mai mic.

Și dacă fac apel la onorabilul domn Strat, care alaltăieri a vorbit ca om de stat, este ca să-l rog să binevoiască, chiar dacă va fi vreo eroare, s-o treacă cu vederea în interesul cel mare, ca să arătăm Europei că Camera și guvern sîntem leali în aplicațiunea revizuirii articolului 7 din Constituțiune³.

„Monitor”, 1879, nr. 235, p. 6 676, col. 1-2.

NOTE

¹ Vezi proiectul în „Monitor”, 1879, nr. 235, p. 6 675.

² I. Strat constatase o inadvertență căci guvernul prezentase întîi o listă care cuprindea pe cei ce slujiseră înainte de război în armata română (867 de persoane), apoi donatorii pentru diferite așezăminte, cei care își luaseră bacalaureatul în țară și chiar dezertori. În total figurau 1 088 de persoane. Această listă i se părea suspectă și ceruse controlarea ei căci „nu pot să admit că numărul acelor cari au servit pînă acum, împreună cu aceia cari au luat parte la rezel, să fie mai mic decît al acelor cari au servit numai în timpul rezelului”.

³ Proiectul a fost primit cu 33 de voturi pentru, trei împotriva și două abțineri.

*Din nou amintește de necesitatea creditului pentru efectuarea reparațiilor la penitenciarul Telega**

Vă mai rog să vă ocupați și cu proiectul de lege în privința creditului pentru reparațiunile necesarii a se face penitenciarului de la Telega; fac acest apel în numele omenirii.

Replică lui I. Vilacrosse¹.

Rugămîntea domnului deputat este foarte bine venită; însă ca să sfîrșesc prin bani și iarăși bani, căci domnul ministru de rezel nu mai are mijloace pentru a spori acele garnizoane. Astăzi sîntem aproape de sfîrșitul esercițiului și cheltuielile au sporit, pentru că din nenorocire numărul arestațiilor a crescut. Colegul meu și eu am făcut tot ce am putut pentru penitenciare, și la formarea bugetelor pe anul viitor vom mări sumele pentru aceste garnizoane și vom fi recunoscători dacă onor. Camera le va vota.

„Monitor”, 1879, nr. 252, p. 7 016, col. 1; p. 7 017, col. 2.

* Ședința din 6 noiembrie 1879.

NOTE

¹ I. Vilacrosse atrăsese atenția asupra stării „deplorabile” a penitenciarului de la Ocele Mari.

*Pledează călduros pentru acordarea neîntârziată de credite
necesare remunerării lucrătorilor de la Imprimeria statului**

Domnilor, vă mărturisesc că ca din senin m-am văzut lovit și mi se caută o ceartă¹, cum se zice, nemțească. Nici prin minte nu mi-a trecut ca să fac vreo imputare comisiunii financiare; am citat numai un fapt.

Domnilor, nu sînt funcționarii care amenință să se pună în grevă, ci uvrierii mobili cari lucrează de 15 luni continuu, cit a lucrat și Camera, afară de timpul cînd s-au făcut alegerile, și cari, cu cit se va vorbi mai mult în această Cameră, cu atît ei vor lucra mai mult. Domnul Sihleanu uită că vorbele domniei sale se traduc în cheltuială și dacă domnia sa ar fi voit să aibă lămuriri n-ar fi avut decît să mi le ceară direct și eu i le-aș fi dat.

Domnilor, cînd sesiunea Camerei este numai de trei luni, e mai puțin de lucru la imprimăria „Monitorului”, și cînd sesiunea Camerei este de 6 sau 9 luni, este natural ca munca să fie mai mare. Apoi, mai tot anul acesta a fost Camera deschisă și prin urmare și uvrierii de la imprimărie au lucrat mai mult și este trebuință de un mai mare credit. Aceasta vă o voi explica foarte ușor, o voi explica cu un argument *ad hominem*: domnul ministru de finance a venit cu un mesagiu domnesc prin care cerea un nou credit pentru plata diurnelor dumneavoastră; prin urmare, dumneavoastră anul acesta ați lucrat mai mult și este natural că și lucrătorii de la imprimărie au lucrat mai mult; alt n-am de spus afară numai dacă nu voți să vă pun la dispozițiune pe toți lucrătorii tipografi, dacă voți a-i face să defileze înaintea dumneavoastră.

Dacă am zis că se pun în grevă, aceasta este ceva cunoscut de toți, că numai uvrierii se pun în grevă cînd nu sînt plătiți.

Directorul „Monitorului”² este aci și vă poate spune că în toate zilele lucrătorii-i zic: murim de foame noi și copiii și femeiele noastre; mai bine ne ducem să tăiem lemne decît să zețuim la cuvintele cutărui și cutărui mandatar al națiunii, dacă nu ne dați parale. Iacă ce zic ei. Eu nu atac defel, spui numai ce zic lucrătorii și sînt dator să spun aceasta ca răspuns la cuvintele zise de domnul Sihleanu, căci mă privesc pe mine.

Colecțiunea „Monitorului” din anul acesta este de trei ori mai mare decît a anului trecut, este natural prin urmare ca să coste pe stat de trei ori mai mult. Dacă onor. domnul Sihleanu voiește să facă economie, nu are decît să roage pe colegii domniei sale și chiar domnia sa să vorbească mai puțin. Eu sînt dator să reproduc toate cuvintele care se zic aci și bune și rele, însă toate aceste cuvinte costă parale. Prin urmare, dacă domnul Sihleanu voiește ca cuvintele domniei sale să fie reproduse prin „Monitor”, să binevoiască să-mi dea bani ca să le reproduc.

Ar putea foarte bine să mă tragă în răspundere ministerială cînd mine nu voi putea să reproduc prin „Monitor” cuvintele pe care le-a zis domnia sa astăzi aci. Dumnealui pretinde să viu să-i dau dovadă cum s-au cheltuit acei cinci mii de lei; va să zică pînă nu va face domnia sa această cercetare oamenii aceia trebuie să sufere, să fie muritori de foame.

Înțelegeți, onor. domnule Sihlene, că dumneavoastră, ca mandatar al națiunii, aveți o sumă de alte împrejurări mai mari ca să ne atacați,

* Ședința din 6 noiembrie 1879.

dacă voîți, dar aci nu înțeleg să o faceți. Eu n-am zis altceva decît că rog pe Camera să binevoiască a-mi da bani ca să plătesc personalul mobil al tipografiei statului. Domnia sa, dacă ar fi ministru în locul meu, n-ar fi putut să vorbească cu mai mare respect către Adunare decît mine. Am tot respectul către domnul Sihleanu, atît ca președinte al comisiunii financiare și ca mandatar al națiunii, cît și ca persoană, dar l-aș ruga să-mi spună dacă se cuvine, cînd este la ordinea zilei o chestiune ca aceasta, să vină domnia sa să-mi facă o ceartă nemțească pentru mine?³

„Monitor”, 1879, nr. 252, p. 7016,
col. 2-3.

N O T E

¹ Al. Sihleanu amintise că K. a mai cerut un credit de 5 000 de lei — care îi fusese acordat — și Camera trebuia să fie în prealabil informată dacă acesta se epuizase pentru acordarea altuia nou de 15 580 de lei. Observase apoi sarcastic că „domnul ministru de interne nu prezintă îndestulă garanție funcționarilor domniei sale și de aceea-l amenință cu greva”.

² N.T. Orășanu.

³ Incidentul s-a închis. Vezi și infra p. 193.

*Explicații privind aplicarea legii rurale din 1864. Pe marginea interpelării deputatului Șt. Corlănescu**

Domnilor, legea rurală de la 1864 este pusă sub scutul Constituției și, prin urmare, înțelegeți dumneavoastră cît de bine sînt garantate drepturile ce se asigură țăranilor prin acea lege¹.

Sînt părți însă din legea rurală² cari s-a aplicat treptat, continuu și altele cari au o epocă determinată. Acolo unde s-a aplicat continuu, negreșit că guvernul este dator să facă, să prevegheze ca aplicațiunea să fie dreaptă pentru toți. Să-mi permită însă onor. domnul interpelator să încep a-i răspunde cu partea a doua, ca să vin în urmă la partea întii.

Legea rurală de la 1864 s-a explicat prin osebite dispozițiuni ale guvernului, pe care guvernul, după legea de atunci, după plebiscit, după lovitura de stat, după 2 mai, cum vroîți să ziceți, a fost în drept să le ia întocmai precum a făcut și legea rurală.

Guvernul de la 1864 a privit viile pe aceeași linie cu pometurile și era natural aceasta pentru că înainte de 2 mai, chiar sub legea lui Știrbei, care nu privea pe țărani decît ca chiriași, proprietarii puteau să-i izgonească din 5 în 5 ani. Dar pe pometurile și viile făcute de satean cu osteneala, cu munca, cu sapa lui, ceea ce în Moldova se numea curături, el era un proprietar embaticar**, bezmenar**, dijmaș, dar era proprietar.

Prin urmare, legea rurală, care vrea să facă un pas înainte spre progres prin împroprietărirea țăranului, nu a înțeles că în privința pometurilor și viilor să facă mai puțin și să ridice țăranului din drepturile lui

* Ședința din 9 noiembrie 1879.

** Arendaș cu embatic (formă de arendare pe termen lung, în intervalul căruia arendașul se bucură de toate drepturile de proprietate).

anterioare. De aceea, ori de câte ori s-au înfățișat plingeri, în genere s-a zis cum că pometurile și viile cari nu intră în pometurile cele rămase proprietate țaranului trebuie să urmeze așezămintelor, obiceiurilor cari fuseseră înainte de ziua de 15 august 1864.

O voce: Dar dacă nu erau așezăminte?

Legea zicea curat că se va urma după obicei.

De aceea legea din 1864, neconținut, în genere pot zice, s-a interpretat în favoarea țaranului, că țaranii nu pot să fie scoși din acele pământuri, nici îngreuiți în condițiunile de stăpânire.

În unele părți ale țării s-a făcut un abuz, se îndemnau țaranii să unească dijma împreună cu învoielile pentru prisoase și se re[im]părteau acele învoieli pe un timp determinat de 3, 4, 5 ani, prefăcându-se dijma în bani, și se îngreuia țaranului, căci acea plată se suia pînă la 4 galbeni și scădea foarte mult darea pentru ierbărit și pentru pământurile de prisos, iar după ce se plătea banii pentru 5 luni, atunci nu se mai scădea și menținea darea zdrobitoare în privința viilor.

Aceasta a atras luarea-aminte a guvernului și aceasta a îndemnat pe onor. nostru președinte, pe predecesorul meu, domnul C. A. Rosetti, ca în calitate de ministru să dea o circulară pe care o cred îndatoritoare, căci ea nu face decît a reproduce și a rezuma jurisprudența legislativă de la 1864. Unde este învoială vremelnică, se menține pînă la sfîrșit; unde nu este, acolo să menține *statu quo* dinaintea lui 15 august 1864. În adevăr, aceasta a dat loc la plingeri, dar sint dator să declar că cei mai mulți proprietari, oameni drepți, au înțeles că nu poate să fie altmintrelea și s-au conformat legii. Sint vreo sută însă care socotesc că este altfel și cari esplică lucrul altmintrelea, cari s-au plins. Dar oricum adevărul rămîne adevăr, legea rămîne lege; și nu se poate pretinde astăzi că legea de la 1864 a înlesnit altceva decît viața acelor cari cu toporul și cu sapa lor au făcut ca un pogon de vie să dea mai mult decît un pogon lăsat pentru arătură. Socotesc că întru aceasta nu este nevoie de o nouă lege; se va păstra legea și se va aplica după cum s-a aplicat de la 15 august 1864, pînă cînd va veni altă lege...

Domnul Al. Lahovari: Legea rurală fiind o lege constituțională, nu se mai poate face alta.

Așa este, o lege constituțională care este de ordine publică nu poate să aibă prescripțiune, ba mai mult încă: nici nu este prescrisă prin neîntrebuințare, căci, în mare parte, ea este și azi aplicată, de exemplu în Moldova, în județele de munte, locuitorii și azi beneficiază de această lege, plătind. În Țara Românească, pe la unele locuri...

O voce: Nicăiri!

Mă iertați, pe la unele locuri urmează legea... și dacă nu s-au făcut învoieli este că era o epocă determinată și nu putea guvernul să arunce un brandon*, să întărite lucrurile. Dacă bunioară țaranii s-au dus și au luat lemne putrede din pădure și au fost popriți de silviculor, dacă statul găsește avocați pentru a ciștiga sume colosale, nu putea, o repet, să vină guvernul și să întărite lucrurile. Dar iată epoca vine, este 1 aprilie 1880, cînd pentru țarani va fi o mare, o frumoasă zi de sărbătoare, căci nu vor mai plăti nimic; la 1 aprilie 1880 să mintuie de dări către

* Tăciune (fr.), lucru ce provoacă vrajbă (*brandon de discordie*).

proprietari, către stat și va rămânea deplin proprietar pe pământul lui și guvernul împreună cu Camera va vedea ce este de făcut cu cestiunea pădurilor.

O voce: Legea este foarte precisă!

Fiindcă cu greu se vor face învoielii astăzi. Atunci, la aprilie 1880, ministru [1] de interne care va fi va vedea ce este de făcut, ori pe cale de legiferare, ori prin comisii, după cum s-a făcut în Franța; cestiunea pădurilor rămâne rezervată guvernului de la 23 aprilie 1880; guvernul actual nu poate să aibă nici o opinie. Cînd va veni timpul se va vedea ce trebuie să se facă, acum însă sîntem incompetenți, căci legea rurală este o lege constituțională și nouă nu ne este dat decît aplicarea ei³.

„Monitor”, 1879, nr. 254, p. 7057,
col. 2 — p. 7058, col. 1.

NOTE

¹ Șt. Corlănescu întrebase pe K. ce măsuri a luat ca ministru de interne pentru aplicarea articolelor 9 și 13 din legea rurală de la 1864. Articolul 9 prevedea că dreptul la pădure „se păstrează țăranilor neatins în conformitate cu legea muntelui” (în Moldova) și cu așezămîntul din 1851 (în Țara Românească). După 15 ani proprietarii erau în drept să ceară „liberarea pădurilor de sub această servitute, prin bună învoială sau prin otărîre judecătorească”. Dar articolul nu se aplicase niciodată și țăranii care luau uscături erau socotiți contravenienți. Corlănescu ceruse lui K. „să pună în cunoștința autorităților administrative că sătenii nu au pierdut încă aceste drepturi”.

Articolul 13 privea regimul viilor și crease „o perturbațiune generală”, căci în momentul litigiilor unele tribunale le consideraseră „pometuri”, altele nu. Interpelantul ceruse lui K. să vină cu „un proiect de lege interpretativ prin care să se declare categoric că viile intră în pămînturile date foștilor clăcași și că, prin urmare, ei nu sînt obligați să plătească altă dare decît cea ce plătea înainte de legea rurală”.

² Pentru legea rurală din 1864 vezi N. Adăniloie și D. Berindei, *op. cit.*

³ P. Cernătescu, A. Betolianu, Șt. Bechianu ș.a. depuseseră o moțiune: „Guvernul este rugat a prezenta de urgență un proiect de lege interpretativ a legii rurale asupra viilor”. Președintele Consiliului de Miniștri însă ceruse să se numească o comisie care să studieze problema, încît s-a trecut „la ordinea zilei pur și simplu”.

*Răspunde interpelării lui Al. Lahovari asupra modului de administrație al subprefectului de Vîlcea, Constantin Goleșcu **

În adevăr, am primit plîngeri în contra celui subprefect¹ și am trimis o cercetare; cercetarea mi-a arătat că purtarea subprefectului nu era corectă, după care am scris prefectului ca să-mi prezinte un altul în locul celui subprefect. Unii domnii deputați rădicînd obiecțiuni în contra cercetării care s-a făcut, mi-am luat timp ca să mă conving mai cu pătrundere dacă plîngerile erau juste sau nu. După noi cercetări ce am făcut și după științele ce am primit, am scris prefectului cum că să-mi prezinte un alt înlocuitor și nu cred că acel prefect ar putea să ia asupra sa ca să nu eșecute ordinul pe care i l-am dat. Iată ce pot răspunde onor. domnului Lahovari.

* Ședința din 9 noiembrie 1879.

Domnul A. Lahovari: Sint satisfăcut.

Domnul N. Măldărescu: Aș ruga pe domnu[!] ministru să binevoiască a ne da deslușiri în privința anchetei care s-a făcut la fața locului de un trâmăis, al domniei sale, ca și noi să putem aprecia.

Mă văd pus pe un cîmp prea departe și care lovește în atribuțiunile puterii esecutive și, prin urmare, nu mă cred dator să înfățișez acea cercetare.

Un deputat are dreptul să vină să-mi spună: se fac abuzuri de către cutare funcționar, și eu sint dator să cercetez, și dacă constat că sint abuzuri sint dator să-l inlocuiesc. Dar a-mi zice: arată cercetarea ca eu să apreciez ca Cameră, aceasta nu pot să o admit².

„Monitor”, 1879, nr. 254, p. 7 060.
col. 2-3.

NOTE

¹ Al. Lahovari interpelase în legătură cu activitatea subprefectului Constantin Golescu. care fusese anchetat, la ordinul lui K., dar continua de două luni să se afle în post, deși i se imputau fapte grave.

² S-a trecut la ordinea zilei.

*Explicații la întrebarea lui C. Racoviță asupra despăgubirii locuitorilor ale căror vite au fost sacrificate în timpul epizootiei**

În adevăr, domnilor, pe hirtie este un fond foarte mare destinat pentru aceasta, de un milion și jumătate, însă din care s-au încasat numai două sute mii lei. Cu toate acestea declar că cu acel fond sint în pozițiune să despăgubesc pe toți cîți au dreptul, dar sint formalități de împlinit și facerea acestor formalități este incredințată autorităților locale; cînd acele formalități sint îndeplinite, atunci intră în datoria mea ca să plătesc, și plătesc îndată. Aceste formalități sint cam greu de făcut și de aceea întirzie. Sint însă județe unde s-au îndeplinit formalitățile și s-au și plătit, de exemplu la Iași. Aceste formalități însă, cum am zis, sint cam greu de făcut, mai cu seamă pentru țărani cari au să ia sume mici, cum 10, 40, 100 pină la 150 lei, și pentru fiecare din aceste sume trebuie o mulțime de constatări și de dovezi.

Rog însă pe domnul Racoviță¹ ca dacă cunoaște cazuri speciale să stăruie de autoritățile locale ca să facă formalitățile cerute de lege și fie sigur că, odată acele formalități primite la minister, eu voi da imediat mandat de plată.

Replică lui P. Gorgos².

Rog pe onor. domnul Gorgos, căruia-i recunosc tot dreptul de a face această observațiune, să binevoiască a veni mine la minister la 11 ore, cînd voi cerceta, și se va convinge că, dacă întirzierea este, ea

* Ședința din 9 noiembrie 1879.

nu provine decît din cauză că poate formalitățile nu sînt îndeplinite. Vă declar însă că am bani și că, îndată ce formalitățile pentru asemenea despăgubiri se îndeplinesc, eu dau mandat de plată. Vedeți dar că declarațiunea mea e formală că plătesc³.

„Monitor”, 1879, nr. 254, p. 7 060, col. 3 — p. 7 061, col. 1.

NOTE

¹ C. Racoviță ceruse ca țărani cărora le fuseseră sacrificate vitele atinse de pesta bovină să fie despăgubiți.

² P. Gorgos se folosise de invitația lui K. de a sesiza cazuri în această privință și pomenise de țărani din Ostopeni, plasa Ștefănești, care de șase ani nu fuseseră despăgubiți. El însuși se duse la minister pentru lămurirea acestei întirzieri, dar nu reușise să dea de urma hîrtilor lor. Păgubașii aveau de încasat 50 de napoleoni.

³ Incidentul s-a închis. Vezi și infra p. 415.

Sesiunea 1879 — 1880

*Replică lui Gr. Bălănescu în legătură cu punctul vamal Scopoșeni. Prilejuită de discutarea proiectului de lege privind organizarea vamală**

Domnilor, eu nu aş fi avut deloc necuviinţa ca într-o cestiune care se raportă la vămi să vorbesc, dacă onor. domn Bălănescu, primarul de Focşani, n-ar fi pus în joc pe ministrul de interne¹. Sînt dar nevoit a vorbi şi a spune că scopul propuitorului amendamentului nu a fost de a face economie, ci de a face o personalitate şi dovadă despre aceasta este că domnia sa nu cunoaşte deloc împrejurările. Neam de neamul domniei sale n-a fost pe la Scopoşeni; neam de neamul domniei sale n-a fost pe la Drînceni. (*Întrepreri.*)

Scopoşanii, domnilor, nu este proprietatea mea, ci a unei rude a mele, şi eu nu pot pentru plăcerea domnului primar din Focşani să-mi omor rudele pe altarul patriei. (*Ilaritate.*)

Dar, domnilor, cestiunea principală pe care domnia sa n-o cunoaşte este că de la Ungheni pînă la Scopoşeni sînt patru poşti şi dacă s-ar suprima acest punct oamenii ar trebui să meargă la Drînceni, unde este mult mai departe. Afară de aceasta, trebuie să ştiţi că Rusia pînă acum n-a hotărît punctul său de vamă şi în ziua cînd va hotărî se va desfiinţa unul din aceste 2 puncte.

Vedeţi dar, domnilor, că domnul primar de Focşani a voit să facă numai o personalitate, pe care aiurea aş fi calificat-o, însă înaintea Camerei respectul mă opreşte de a o califica.

Puteţi dar să votaţi cum veţi voi şi fiţi siguri că nu veţi atinge întru nimic pe ministrul de interne².

*Replică din nou lui Gr. Bălănescu*³.

Domnilor, [i]mi plac totdeauna poziţiunile france. Onorabilul domn Bălănescu, sub inspiraţiunea domnului colonel Iamandi, căci aţi văzut că în tot cursul vorbirii sale domnul Bălănescu se apleca şi lua informaţiuni de la vecinul său, domnul colonel Iamandi, prin urmare tot ce v-a spus domnia sa este din dictarea colegului său de alături, a înaintat lucruri care nu sînt nicicum exacte şi am onoarea a-i spune că domnia sa a fost şi de astă dată ca totdeauna rău informat.

Iată, domnilor, cum stă cestiunea: Scopoşenii este un punct important pe malul Prutului, faţă în faţă cu vama principală a Rusiei numită Nemţerii, unde sînt mari ecarete**, vameşi, stob etc., şi nu cred că guvernul rusesc va primi a strămuta vama sa de acolo la Drînceni.

* Sedinţa din 28 noiembrie 1879.

** Acarete.

În ceea ce privește șoseaua județeană despre care a vorbit domnul Bălănescu, am onoare a spune că nu sînt esacte relatările domniei sale.

Domnilor, în partea locului este o distanță de drum ca de trei kilometre care se unește cu Prutul, și cînd apele Jijiei și ale Prutului sînt vărsate nu mai e cu puțină comunicațiunea între Iași și Fălciu. Și de aceea domnii miniștri de finanțe și rezel au cerut să se facă șosea pe acele trei kilometre de drum, fiindcă punctul este foarte important, mai ales că pînă acolo Prutul este navigabil.

Acum, în privința acestui proiect de lege, votați cum veți voi, dar dacă voiți a vă convinge vă rog să luați dosarele de la Ministerul Lucrărilor Publice sau să numiți o anchetă în care să fie și domnul colonel Iamandi și veți vedea de este adevărat ceea ce vă spun eu. Prea puțin îmi pasă mie de a fi vamă la Scoפוșeni, dar țin să fie vamă la Drînceni, unde am proprietatea mea, pentru că, eu care am fost bănuțit că am vîndut Basarabia, cea mai mare parte din moșia mea, cum și a domnului Manolachi Costachi, a rămas peste Prut, astfel încît moșiile noastre au scăzut nu cu 10 la sută, ci cu 50 la sută. La Scoפוșeni însă este interesul statului să fie vamă, căci este un punct foarte important, n-aveți decît să chemați pe inspectorii financiari sau vamali și vă vor spune dacă toate cele ieșite din gura domnului colonel Iamandi, care mă onorează cu o deosebită inimicție și căruia i-am dat voturile mele pentru a se alege, sau cele ce am spus eu sînt esacte, și atunci veți vedea pe cine trebuie să credeți.

Vă rog dar să respingeți acest amendament⁴.

„Monitor”, 1879, nr. 274, p. 7662,
col. 1-3.

N O T E

¹ Gr. Bălănescu ceruse suspendarea punctului vamal Scoפוșeni și menținerea doar a Drîncenilor. Observase apoi acru că nu este un motiv suficient să se mențină Scoפוșeni numai pentru că erau proprietatea ministrului de interne Kogălniceanu.

² Proiectul s-a luat în considerație cu 56 de voturi pentru și nouă împotrivă.

³ Gr. Bălănescu depusese un amendament pentru suprimarea punctului vamal Scoפוșeni.

⁴ Amendamentul a fost respins.

Colonelul Iamandi, vizat de K., spusese că în secția a 4-a a Adunării declarase pe față că nu vede necesitatea menținerii Scoפוșenilor deoarece erau doar la 15 km de Drînceni, așa că nu vorbise „pe sub mină”. Apoi putea întoarce remarca lui K. despre sprijinul ce i-l dăduse în alegeri, căci „și domnia sa știe că a fost alesul meu și, prin urmare, nu are de ce să fâli”.

La acestea K. a replicat: „Nu am nimic a răspunde domnului Iamandi, decît îmi pare bine că domnia sa a vorbit”.

*Intervenție la un proiect de lege privind acordarea indigenatului lui Mauriciu Roth**

Negreșit că guvernul nu poate veni să împedice de a se tipări¹ un act care se produce în această Cameră și care provine de la una din comisiunile sale, pentru că aceasta este o afacere care privește cu totul pe

* Ședința din 28 noiembrie 1879.

Adunare. Dar vă voi ruga, domnilor, să binevoiți a nu uita că nu sînt mai mult decît trei minute de cînd ați luat hotărîrea ca astăzi să vă ocupați cu votarea a cîtorva raporturi de indigenat. Se vede că aceasta a scăpat din vedere onor. domnului Ciupercescu și celorlalți domni deputați cari au cerut aminarea, sub pretext de a se tipări raporturile.

Afară de aceasta, cred de datoriu mea de a vă aminti că astăzi onor. Camera are ocaziunea de a aplica pentru prima oară noul articol ce a introdus în Constituțiune; și pre cît știu, și opozițiunea și minoritatea a ținut foarte mult să dovedească și țării și Europei că ceea ce hotăra cu legea nouă va fi sinceramente aplicat.

Avem atîtea greutăți, atîți răuvoitori care vin și spun cum că noi am votat un paliativ, că România nu înțelege să facă onoare angajamentelor sale. Prin urmare, este în interesul tutulor de a dovedi că noi sîntem hotărîți să dăm sinceramente ceea ce am promis. Și sînt fericit că mă aflu în libertatea mea de a putea vorbi cu ocaziunea acestui candidat².

Nu aș voi ca cu ocaziunea întîiei cereri de indigenat să se dea loc a ni se imputa că noi căutăm pretexte ca să nu dăm ceea ce am promis. Așadar, vă rog ca pentru astăzi să terminați ceea ce ați început; fiți consecinți; ați votat adineaori o împămîntenire, crezînd pe raportator în ceea ce v-a spus, ați primit-o cu trei pătrimi, și nu ați știut cine este acel nou cetățean.

Așadar vă rog să binevoiți a lua în cercetare acest raport; puneți să se citească de două, trei ori raportul; luați seama dacă această cerere merită a fi primită, dacă cel ce cere indigenatul are titluri la aceasta. Dar vă rog să nu trimiteți la tipar actele. Veți trimite pe cele ce vă vor veni de astăzi înainte.

Replică lui N. Ionescu³.

Domnilor, ca guvern sînt dator a chema luarea-aminte a dumneavoastră asupra celor zise de onor. domnul Ionescu, ca nu mai tîrziu să i se impute guvernului că el a tăcut și tăcînd ar fi consimțit la cele ce a spus domnia sa.

Dacă onor. domnul Ionescu voiește să respingă pe solicitatorul cetățeniei române numai pentru că, permiteți-mi cuvîntul, nu-i plac ochii lui, aceasta aparține Camerei să o aprecieze. Onor. domnul Ionescu însă singur a zis că nu e chestiune de ochi, că nu cunoaște pe acest solicitator, apoi îndată ce nu este chestiune de ochi, îndată ce domnia sa nu-l cunoaște să-mi permită să-i spun că este chestiunea de principiu și sînt încredințat că onor. domnul Ionescu nu va tăgădui aceasta, este prea om serios, prea inteligent, prea ispitit* ca să nu facă** chestiune personală.

Domnilor, pentru întîia dată astăzi sînteți chemați a vă rosti asupra împămîntenirii unui individ care pînă acum pentru cauză de religie nu putea să ajungă la cetățenia română. Domnul Ionescu a venit și sub nume de a contesta, de a critica chiar cu ironie deosebitele puncte ale raportului, a venit și a pus atîtea jaloane cu care crede domnia sa că mai tîrziu să întemeieze respingerea împămîntenirii...

* Încercat, cu experiență.

** Citește: să facă.

Domnul N. Ionescu: N-am ajuns la respingere.

Dacă dumneavoastră veți primi ideile domnului Ionescu și în privința actelor de naștere și în privința patentei și în privința intențiunii părinților și altele cite a mai zis dumnealui, atunci închideți cu totul Constituțiunea, căci articolul 7 nu se va aplica niciodată și veți rămânea tot în pozițiunea trecută, ca acești străini să nu mai poată ajunge la împămîntenire.

Domnilor, momentul este solemn pentru națiunea noastră și a respinge un indigenat pentru niște motive ca ale domnului Nicolae Ionescu este a face un lucru contra legii pe care am votat-o mai alaltăieri.

Sînt foarte fericit, repet fraza domnului Nicolae Ionescu, că întoc mai ca domnia sa nu cunosc pe această persoană și prin urmare nu pot fi bănuit că vin să apăr un amic sau un cunoscut al meu, însă, precum domnia sa vine și contestă dreptul de naturalizare al acestui petiționar pentru niște principii oarecare, tot astfel și eu susțin altmînterea principiile domniei sale.

Patenta, domnilor, nu s-a plătit niciodată decît de pămînteni; și acest petiționar cînd vine și arată că a plătit patentă dovedește prin aceasta că este pămîntean român. Cînd dar un supus român vine și prin cererea sa de împămîntenire arată că e supus român și dovedește totdeodată că este în conformitate cu prescripțiunile articolului 7 din Constituțiune, pe care dumneavoastră majoritatea și minoritatea l-ați revizuit, cu modificările propuse de dumneavoastră și la care guvernul a aderat, avînd încredere că vă veți conforma votului dat de dumneavoastră, domnul Ionescu vine azi și de la tribună contestă dreptul de naturalizație al unei persoane care intră cu totul în previziunile aceluia articol.

Eu, domnilor, vă conjur, atît pe majoritate, cît și pe minoritate, a nu vă pune pe tărîmul domnului Ionescu. Și regret că domnul președinte al consiliului nu e aci ca, cu toții împreună unindu-ne, să vă rugăm pe dumneavoastră a nu aluneca pe tărîmul pus de domnul Ionescu și a vota împămîntenirea acestei persoane⁴.

*„Monitor”, 1879, nr. 274, p. 7664,
col. 3 — p. 7665, col. 1: p. 7667, col.
2—3.*

NOTE

¹ N. Ionescu ceruse ca în prealabil raportul comisiei de indigenat să se tipărească. Adunarea votase favorabil.

² Postulantul frecventase Liceul „Matei Basarab” din București, făcuse armata în compania de săpători a batalionului de geniu și obținuse doctoratul în medicină la Universitatea din Viena. Comisia Adunării recomandase dispensa de stagiu.

³ N. Ionescu spusese pătimaș că actele produse de applicant nu i se păreau suficiente ca să justifice dispensa de stagiu.

⁴ Cererea a fost primită cu 41 de voturi pentru și 25 împotriva.

*Susține proiectul de lege depus pentru a i se acorda,
în calitate de ministru de interne, un credit suplimentar
spre plata lucrătorilor extrabugetari
de la Imprimeria statului**

Domnilor, eu vă mărturisesc că m-am întrebat cum trebuie să răspund? Să-i răspund serios sau să tac? Sau trebuie să-i răspund, permiteți-mi expresiunea, după cum a pus domnia să cestiunea rugindu-vă, dacă s-ar putea, să chemați pe domnul Orășanu să-i răspundă. (*Rîsete.*)

Domnilor, domnul Sihleanu¹ nici n-a citit, nici nu știe ce este acest credit, și-l combate din toate puterile. Tot așa face domnul Sihleanu pentru toate proiectele prezintate de mine, pentru tot ce cer eu. Îndată ce vede că este vorba de Ministerul de Interne, dumnealui încalcă pe bivivial său și-i dă pînteni în contra mea. (*Ilaritate.*)

Domnia lui zice că eu am tocmît pe lucrători, ceea ce nu mi-a trecut prin minte; că am plătit; că am cheltuit etc., ceea ce asemenea nu mi-a trecut prin minte. Serviciul acestor tipografi mobili este un serviciu prevăzut prin toate bugetele statului, prin toate bugetele de un timp încoace se dă o sumă de bani anume pentru lucrătorii mobili. Se iau oameni, se tocmesc și lucrează cu săptămîna, cînd este lucru mult, după cum se face în toate tipografiile cînd este mult de lucru. În tot anul se face așa pînă cînd se închide Camera și cum se închide Camera lucrătorii aceia se concediază, pentru că după închiderea Camerei nu se mai tipăresc cîte 2 și 3 suplimente la „Monitor” cu procese verbale.

De aceea nu înțeleg cum a găsit domnul Sihleanu ocaziune ca și din acest credit să facă un act de acuzațiune în contra-mi. Dar nu voiți să-l votați? Foarte bine, voi plăti de la mine din pungă acele 5.000 lei.

Voci: Cum să nu votăm? Votăm!

Eu vă rog să nu votați, numai prin o condițiune: pentru că domnul Dendrino, actualul director al „Monitorului”, are să treacă la alt post și atunci vă rog să faceți cum veți ști ca domnul Sihleanu să-i ia locul, ca să vedem și să ne mirăm cu toții cum pune în aplicație domnul Sihleanu frumoasele sale teorii.

Replică lui Nicolae Ionescu².

Domnilor, sînt foarte fericit că am auzit ceva în discursul domnului Nicolae Ionescu, care din toate cuvintele domniei sale aceasta m-a bucurat foarte mult, stigmatizînd jurnalul care s-a răspîndit în Iași și care în adevăr a răspîdit și în proprietarii mari și în proprietarii mici multe îngrijiri. Dumneavoastră știți foarte bine că în Franța, cînd comuniștii s-au pus în mișcare, știți că țărani care aveau cîte o pătrime de hectar au apărut proprietatea mai mult decît aceia cari aveau mii de hectare. Sînt foarte fericit că am auzit pe domnul Ionescu cum a stigmatizat acel ziar pentru că sînt sigur de pe acum că acea mișcare se va pătoli, fiindcă ori domnul Ionescu, ori alții are să fie chemați să se rostească asupra purtării directorilor aceluia ziar, cari sînt profesori. (*Senzațiune.*) Vedeti că ne facem datoria.

* Ședința din 28 noiembrie 1879.

Acum, cu ocaziunea unui mic credit de 5 000 lei, ați venit și ați aruncat asupra mea toate bombele.

Domnul N. Ionescu: Vă cer explicațiuni!

Ați văzut ce explicațiuni vă dau. Camera are destul bun-simț și înaltă dreptate să judece dacă cu ocaziunea explicațiunilor ce mi-ai cerut ai avut dreptate să-i arunci acele bombe.

Onorabili domni, întrebați atîta, aveți dreptate, dacă eu m-am conformat cu legea, dacă în momentul cînd trebuința s-a simțit eu mi-am făcut datoria? În momentul cînd trebuința s-a simțit, adică în momentul cînd creditul bugetar s-a epuizat, prevăzînd că au să fie noi trebuințe am venit cu un proiect de lege.

Proiectul de lege este înfățișat la 5 octombrie; de 20 de ori am bătut la ușa comisiunii financiare și totdeauna, totdeauna am văzut pe domnul Sihleanu inspirat de aceleași simțăminte ca astăzi. N-am zis un cuvînt de diurne...

Domnul N. Ionescu: Nu acum, atunci.

Ce am zis atunci? Mi-a cerut onor. domnul Sihleanu să-i dau acte justificative de modul cum s-au cheltuit acești bani și eu i-am spus că am să cheltuiesc și mai mult, pentru că ședințele Camerei sînt atît de numeroase, pentru că anul acesta s-a văzut ceea ce nu s-a văzut niciodată: că Adunarea a ținut 11 luni sesiunea și fiindcă precum deputații au luat diurne mai multe și prin aceasta se înțelege că au lucrat mai mult, am zis cuvîntul acesta, tot astfel și „Monitorul” a necesitat cheltuieli mai mari, fiindcă a trebuit să reproducă discuțiuni de ale Camerei mai multe decît oricînd. N-am zis în viața mea, onor. domnule Ionescu, cuvinte cari să provoace clasele muncitoare în contra Camerei, în contra poporului și Dumnezeu știe în contra mai cui ai voit dumneata să zici! În viața mea eu n-am vorbit în public ca să întărit poporul; ar fi fost foarte rău din partea mea dacă aș fi făcut aceasta, dar nu pot dovedi niciodată că am făcut-o.

Ceea ce vă rog, domnilor, este să binevoiți a vota acest proiect de lege de 5 000 franci...

Domnul N. Ionescu: Dar explicațiunile cum plătiți lucrătorii, cu luna sau cu săptămîna?

Explicațiuni v-am dat, v-am spus că pînă la 5 octombrie am plătit cît am avut bani, de atunci n-am mai plătit și am înfățișat proiectul la 5 octombrie. La ceea ce întreb domnia ta, că de ce nu s-a plătit, răspund că nu s-a plătit fiindcă nu am avut bani, dar dumneata nu ști ce zice legea comptabilității, că eu nu pot să iau de la un capitol ca să întrebuițez la altul. Dumneata nu ști că scrisoarea fără valoare n-are cuvînt. (*Ilaritate.*) Ce te legi de mine degeaba? (*Ilaritate.*) Poți să mă osîndești să dau, dar nu poți să mă osîndești să dau cum vrei dumneata.

Domnul N. Ionescu: Ne vom explica altă dată.

Nu te pune pe tărîmul acela, căci nu te pot urma; nu e demn de dumneata, nu e demn de Cameră.

Domnul N. Ionescu: Te-ai pus pe tărîmul lucrătorilor cu simbrie.

Te-am imitat pe dumneata o dată în viața mea (*Ilaritate.*)

Domnul N. Ionescu: Caraghiozlic! ... (Zgomot.)

Domnule președinte, să nu vă mirați când mine se vor găsi ziare care vor repeți cuvântul de caraghiozlic și-l vor întoarce. Apoi să vină un om de vîrsta domnului Ionescu să zică caraghiozlic! Atunci, mai pot discuta cu domnia sa?

[Î]mi dai dreptul să te tratez cum m-ai tratat, dar nu o fac pentru respectul Camerei.

Voci: Închiderea discuțiunii!

Domnul vicepreședinte³: Onor. domn ministru de interne a făcut apel la birou asupra unui cuvînt...

Iert, domnule președinte.

Replică lui I. Codrescu⁴.

Să vedem, domnilor, despre ce este vorba, să vedem despre ce sumă mare, colosală se tratează acum pentru ca să văd pe onor. domnul Ionescu, ca să văd pe onor. și mult prudentul domn Codrescu venind și făcîndu-mi diferite acuzațiuni.

Domnul N. Ionescu: Eu nu te-am acuzat, dar am cerut explicațiuni.

Dar să vedem ce am făcut eu cînd am cerut acești 5 000 lei, să vedem cum i-am cerut, căci nu perdeți din vedere că și noi miniștrii avem sistemul nostru ministerial, adică cînd am să cer eu deschiderea unui credit mă duc cu cererea mea la Consiliul de Miniștri și Consiliul de Miniștri vine și supune cererea mea spre regulare la ministrul de finanțe, căci cine altul trebuie să reguleze afacerile bănești? Negreșit ministrul de finanțe. Ei bine, onor. domnul ministru de finanțe mi-a zis că să-mi regulez proiectul astfel precum vi l-am supus și precum vi s-au prezentat încă și alte 30 de proiecte de credite cerute de cei [] alți colegi ai mei. Cînd s-a adunat onor. comisiune financiară, a venit acolo și ministrul de finanțe și [a] trebuit să se lupte mult cu onor. membri ai comisiunii în ceea ce privește sistemul cererii acestor credite, după care apoi s-a făcut un compromis. Ei bine, în toate acestea ce sînt eu vinovat? Aruncat-am eu vreo vină asupra cuiva, încît să-mi aud astăzi atîtea acuzări la cari nu mă așteptam?

Eu v-am spus că am venit încă de la 5 octombrie trecut și am zis ceea ce trebuia, și apoi am retras acel proiect și am venit din nou cu altul, pentru că onor. comisiune financiară așa mi-a cerut, ca să viu cu un alt proiect. În intervalul acesta a venit și onor. meu coleg domnul ministru de finanțe și v-a propus altceva, pe care apoi dumneavoastră i-ați acordat și bine ați făcut.

Dar vă întreb acum: din toate acestea unde ați văzut că eu am întăritat pe cineva, că am întăritat pe lucrătorii tipografi, că m-am făcut comunist, că sînt confrate al redactorilor jurnalului din Iași?

Toate acestea sînt cuvinte de prisos și dacă nu vă plac nu aveți decît să-mi spuneți și eu nu am decît să mă duc acasă. Dar pentru aceasta dumneavoastră aveți multe alte ocaziuni, aveți dreptul să mă întrebați despre diferite numiri, despre diferite acte, dar să veniți și cu ocaziunea unei sume nenorocite de 5 000 lei ce v-am cerut pentru plata lucrătorilor tipografi, oare a meritat cestiunea să vă facă a vă rădica și să discutați

asupra sistemului și principiei? Dacă cel puțin această discuțiune și aceste certe ce mi căutați ar fi fost pe spinarea mea, înțelegeam, dar sînt pe spinarea altora.

Binevoiti dar a vota acest credit de 5 000 franci ⁵.

„Monitor”, 1879, nr. 274, p. 7 668, col. 3—p. 7 671, col. 1.

¹ Al. Sihleanu spusese că se calcă legea contabilității, potrivit căreia creditele suplimentare trebuiau votate la începutul sesiunii, nu pe parcursul ei. K. angajase abuziv tipografia, conchisese el.

² N. Ionescu îl acuzase pe K. că i-a lăsat pe tipografi, care „lucrează fizicamente și cu capul”, mai ales noaptea, să aștepte atît. Vorbînd de diurnele deputaților, din cauza prelungirii sesiunii, ministrul de interne îi expusese pe aceștia, la vîndeta lucrătorilor tipografiei statului”, observase el amenințător, „Pentru ce să se descopere stomacul cel flămînd al lucrătorilor tipografiei în contra diurnei deputaților?” întrebasese el furios.

³ C.A. Rosetti.

⁴ I. Codrescu spusese că degeaba se plînge K. de tergiversările comisiei financiare, deoarece ar fi putut lua banii „din vreo sumă disponibilă” a Ministerului de Interne în loc să creeze atîta turburare în opinia publică și în rîndurile Adunării deputaților.

⁵ Creditul a fost votat cu 58 de voturi pentru și trei împotriva. În ședința din 22 decembrie 1879 s-a mai votat un credit de 3 000 de lei (cf. „Monitor”, 1879, nr. 289, p. 8 143).

Pledează pentru proiectul de lege, care deschidea ministrului de finanțe un credit suplimentar de 166 028 de lei pentru plata diurnelor deputaților*

Domnilor, sînt prea bătrîn pentru ca să mai fiu somat să-mi fac profesiunea mea de credință.

Cînd eram copil, mă trîmitea tătăl meu la școală ca să învăț catehismul, adecă dacă cred în Sfînta Treime și în cutare sau cutare dogmă a religiunii creștine. Acum însă nu cred că regulamentul Camerei poate să mă oblige să spui eu catehismul meu politic, și anume ce gîndesc eu asupra cutărei cestiuni politice.

În cît privește diurna, tot ca o aducere aminte din copilărie, să-mi dați voie să mă fac copil și să răspund duhovnicului meu la această întrebare. (Ilaritate.)

Cred să mărturisesc într-unul sfînt, mare și puternic Parlament și zic că se cuvine, că e drept, că este parlamentar, că este democratic, cum că nu numai deputații, dar și senatorii să aibă diurnă. (Ilaritate.)

Vedeți? Decît atunci cînd a fost vorba să se facă reforma constituțională eu tot n-am propus această modificare.

Vă mărturisesc numai francamente și cu respectul ce datorez Parlamentului că niciodată nu am înțeles că în o țară democratică se cuvine

* Ședința din 28 noiembrie 1879.

numai plutocrației să aibă dreptul a fi în Parlament, ci am dorit întotdeauna și doresc ca și oamenii cei săraci să poată avea mijlocul de a veni să spună cuvântul lor în afacerile statului¹.

Monitorul, 1879, nr. 274, p. 7671, col. 3.

Equilibru făcut în acest caz de aprobarea proiectului de lege.

NOTE

¹ Proiectul nu s-a putut vota deoarece nu a întrunit numărul de votanți necesari.

*Explică regulamentul de funcționare a Camerei cu ocazia depunerii unui protest de către câțiva deputați ce au lipsit la votarea proiectului de lege pentru cumpărarea acțiunilor căilor ferate**

Domnilor, în acest incident¹ care s-a rădicat este datorია guvernului să zică și el cuvântul său.

Domnilor, regulamentul este făcut mai cu deosebire ca cele ce dumneavoastră lucrați, ca cele ce dumneavoastră hotărâți să dobîndească caracterul unui fapt al reprezentățiunii naționale, căruia să se închine toată lumea, și îndeosebi puterea executivă.

Scopul regulamentului este ca să facă ca votul dumneavoastră să fie ținut totdeauna sus, neatins și nimeni să nu cuteze a-l pune în contestațiune.

Regulamentul a lăsat fiecărui deputat dreptul ca să-și spună părerea sa atunci când vede că s-a urmat altfel decât trebuie. Aceasta însă se face a doua zi după vot, fiind se face rezumatul ședinței precedente; atunci poate să vină fiecare să zică ce s-a făcut cutare greșal! Alaltăieri s-a votat proiectul de lege pentru răscumpărarea drumurilor de fer, ieri s-a citit rezumatul acelei ședințe și acela care a găsit că s-a făcut ceva neregulat a venit și a spus cuvântul său, cum a făcut domnul Blaremburg. Cum dar vine această cestiune astăzi, a treia zi? Ce discutați dumneavoastră, domnilor? Mai aveți dreptul să discutați împrejurările ședinței d-alaltăieri? Apoi unde mergem noi astfel? Așadar, nu aveți acest drept după regulament. După regulament, ieri s-a închis era cu totul asupra celor petrecute alaltăieri, și acel vot rămîne vot, care va merge la Senat și care, dacă se va primi și acolo, acest vot va deveni lege.

Va să zică această cestiune n-a putut să fie decît la ocaziunea citirii sumarului ședinței de atunci, și nici poate să fie altminteri. Cum vine dar astăzi în discuțiune această cestiune?

Domnul P. Ghica: Pe cale de petițiune.

Pe cale de petițiune? Deputații nu petiționează. Așadar, cum vine această cestiune? Cum vine ea să sfarme ordinea zilei, care se face împreună cu guvernul? De aceea vă rugăm, în interesul prestigiului dumneavoastră, să curmați discuțiunea. Vă rog să vă rostiți că această protestare, și în fond

* Ședința din 29 noiembrie 1879.

și în formă, este nedreaptă. În formă, n-a putut să vină astăzi; în fond, a spus domnul președinte al Camerei ce este.

Vă rog dar, în interesul prestigiului votului domniilor voastre, să nu creați un precedent care până astăzi nu știu dacă există în analele parlamentare, ca asemenea incident să vie a treia zi după ședință².

„Monitor”, 1879, nr. 274, p. 7675, col. 1-2.

NOTE

¹ Incidentul fusese provocat de adresa unor deputați care declaraseră că n-au participat la ședința din 27 noiembrie până la sfârșit, deoarece conform regulamentului decizia de prelungire trebuia luată înainte de ora 5 — timpul obișnuit de închidere. Or, în ziua aceea prelungirea s-a cerut abia la ora 6,30, cind semnatarii părăsiseră sala Adunării convinși că ședința se va relua a doua zi. Între ei se aflau: Vasile Conta, N. Ionescu, N. Iamandi.

Fiind absenți la votare, aceștia se declarau acum, prin adresă, contra legii.

C.A. Rosetti, președintele Adunării, observase însă că reclamații fuseseră de față, ba chiar votaseră luarea în considerație a proiectului pentru cumpărarea acțiunilor căilor ferate, care avusese loc seara la ora opt.

² N. Dimancea depusese o propunere care considera protestul grupului absent ca „nefondat” și recomanda trecerea la ordinea zilei. Adunarea a votat în acest sens.

*Sprijină spusele lui Alexandru Lahovari în legătură cu defectuoasa administrare a domeniilor statului**

De astă dată și banca ministerială este de acord cu domnul Lahovari¹ și găsește că are dreptate domnia sa să stigmatizeze regia moșiilor statului. Nu o dată noi ne-am rostit în contra acestei nenorocite sisteme și chiar am luat măsuri în contra ei și poate că ne-am atras asupra-ne și critice cind am adus niște modificări în administrațiunea domeniilor. Știți, domnilor, că aceste moșii, mai cu seamă după legea actuală, sînt administrate exclusiv de administrațiunea domeniilor și ministrul are numai dreptul de control, fără a putea să aibă totdeauna sub ochii săi toate amănunțimele. De aceea noi profităm de această ocaziune, precum am zis și prin mesagiu, și vă rugăm să binevoiți a vă ocupa cu reforma legii pentru organizarea administrațiunei domeniilor.

Oricît de mare ar fi activitatea ministrului, experiența a dovedit că responsabilitatea se împarte și nimic mai rău decît o responsabilitate împărțită, căci unii o aruncă asupra altora.

Așadar vă rog, domnilor, să vă ocupați cît mai curînd cu această lege, care deja este votată de Senat.

Este, domnilor, și altceva, și altceva în care înțelepciunea umană nu știe ce să facă ca să oprească lucrările oculte ale bandei negre care face adjudecațiunea domeniilor statului, pot zice, iluzorie.

Avem o sumă de moșii pe care de șapte, opt ori le-am scos în licitațiune și n-am putut dobîndi decît prețuri ridicole, căci acele persoane, cu pistolul în mină, depărtează pe orice alți concurenți și acele moșii reprezintă o valoare de trei și patru ori mai mult decît arenda ce ei ofer.

* Ședința din 30 noiembrie 1879.

Nu voi să citez nume de persoane, nici de moșii, dar fiecare dintre dumneavoastră, mai cu seamă cei de peste Milcov, mai că ar putea pune degetul pe acele moșii.

Așadar, ar trebui sau o lege, sau alte măsuri prin care să prevedem în cazurile acelea ce este de făcut în fața acestor societăți formidabile care amenință în mod așa de vătămător interesele statului. În Moldova acele companii zic concurenților cari nu e în asociațiunea lor : dacă mă vei atîrdisi * la moșia cutare, să știi că nu mai ai moșie, și dacă nu se retrage acel concurent, atunci acea companie ridică acea moșie la un preț cum nenorocitul acela de concurent sau trebuie să se retragă, sau rămîne sărac ; căci compania deși perde cu acea moșie, dacă ar rămîne asupra-i, însă fiind mai mulți paguba se împarte între dîșii și se acoperă cu prisos din cîștigul celorlalte moșii pe cari le-au luat pe nimic. Iată de ce în intervalul acesta de trei, patru luni în Consiliul de Miniștri a trebuit să refuzăm cinci, șase aprobări de licitațiuni numai pentru că vedeam acolo banda neagră, vedeam acolo acea asociațiune.

De aceea noi vă rugăm să vă ocupați cu legea de reorganizare a administrațiunei domeniilor, căci poate cu dumneavoastră împreună vom găsi un mijloc de a depărta această bandă neagră. De multe ori a trebuit să dăm în regie moșii, ca să putem scoate pe arendașii vechi de pe ele, ca astfel să poată veni alții să concureze.

Sîntem recunoscători onor. domnului Lahovari că a pus cestiunea înaintea onor. Camere și ne-a dat ocaziunea să vă arătăm faptele acestea și să vă rugăm să vă ocupați cu legea reorganizării administrațiunei domeniilor, căci astăzi, cu legea existentă, moșiele sînt foarte rău administrate.

Replică lui I. Negruzzi² și R. Pătirlăgeanu³.

Domnilor, nu s-a relevat de onor. domnul Lahovari cestiunile cari s-au relevat de către domnul Negruzzi. Eu socotesc că domnul Negruzzi a emis o dorință pe care toți trebuie să o avem, dar pe care dacă domnia sa ar fi chiar procuror general nu știu dacă ar putea să o pună în practică, căci, cu toată stăruința procurorului general, nu cred că va putea să ajungă a descoperi șiretlicul acelora cari împiedică suirea moșiilor la adevărata lor valoare. Noi vedem alte crime mai patente și încă nu pot fi urmărite. Cînd la o licitațiune comunală s-a găsit un individ care a fost atît de naiv care a plătit un rușet chiar pe masa comunală, negreșit că pe acela l-am prins și l-am dat judecăței. Dar nu știu cum veți putea descoperi dumneavoastră pe acei care noaptea, și în particular, prin șoaptă la ureche fac pe concurenți să se retragă. Ceea ce se poate face este să căutăm ca în capul administrațiunei să avem oameni onorabili. Astăzi are în capul ei trei oameni pe care nici dușmanii cei mai mari ai lor nu ar putea să-i bănuiască de neonesti. A trebuit rugăminte mari, apel la patriotism, mijlociri, ca să facem pe fostul prim-președinte al Curței de apel din Iași, pe onor. domn Ștefan Nei, să consimță a face parte din administrațiunea domeniilor. Asemenea și cu colegii săi. În numirea persoanelor este o mare garanție, dar nu este totul aici, trebuie să reformăm legea ; legea care astăzi organizează serviciul, sau mai bine dezorganizează serviciul, trebuie să fie reformată. Această lege menține una și aceeași condițiune pentru toate moșiile. Apoi vă întreb eu : toate

* A atîrdisi, a da peste prețul oferit (de altcineva) la un mezat.

moșiile numai într-un fel se pot administra? Sint moșii și moșii: unele au nevoie de îmbunătățiri, altele se exploatează prin mori, ori prin hrane sau îmbunătățirea cimpurilor. Ei bine, administrațiunea domeniilor este ca patul lui Procust: are două mii de moșii cu aceleași condițiuni arendate. Nu știu dacă în Moldova este vreo deosebire, dar ceea ce știu este că oricine, cînd dă o moșie în arendă, pune în condițiunile de arendare ca să facă îmbunătățiri, casă comună, să facă zăgaze, să sece mlaștine, să îngrase pămîntul și altele; ei bine, administrațiunea domeniilor nu poate să se gîndească la nimic din toate acestea nu numai pentru că nu are mijloace, nu are fonduri, dar încă și pentru că nici legea nu permite să facă asemenea stipulațiuni.

Închipuiți-vă, domnilor, că pe o moșie era o moară care produce un venit de la 1 000 pînă la 2 000 de galbeni pe an; ei bine, moara s-a sfărîmat, venitul nu se mai poate percepe, căci administrațiunea nu are fond s-o reconstruiască. Așadar, domnilor, toate aceste inconveniente dumneavoastră le veți avea în privire la dezbaterea legii pentru organizarea administrațiunii domeniilor. Experiența ce aveți o veți aduce atunci ca să facem o lege bună încît să nu ne mai izbim de asemenea inconveniente. Așadar, nu mai înculpați administrațiunea domeniilor căci, cum y-a spus onor. domnul Cimpineanu⁴, ea nu are mijloace ca să poată face cheltuielile necesarii pentru ca moșiele să producă cu ocaziunea regiei așa cît ar trebui să producă. Asemenea domnul Pătîrlăgeanu n-are drept să zică cum că administrațiunea domeniilor nu administrează bine, pentru că nu are regulament și că nu cunoaște valoarea fiecărei moșii, căci valoarea moșilor este cunoscută de toți; și eu cred că chiar dîmnia sa, cînd ar vedea că o moșie din Prahova, care are valoare de 30 000 de franci, se arendează numai pe 5 000, neapărat va fi cel dintîi care va veni să ne dezaprobe și va zice că făcînd aceasta am făcut o favoare unui coreligionar politic, sau știu eu ce. De aceea noi întîrziem cu confirmările și să nu ne imputați că repetăm neconținut licitațiunile, pentru că acestea o facem numai și numai pentru ca să ajungem să dobîndim un preț mai bun. Eu găsesc că acest mijloc poate să nu fie cel mai bun, dar pînă acîm nu putem face mai bine și de aceea vă rugăm ca la reformarea legii să găsiți mijlocul cel mai bun pentru ca să înlăturăm aceste inconveniente⁵.

„Monitor”, 1879, nr. 274, p. 7 687,
col. 1—2; p. 7 688, col. 2—3.

NOTE

¹ Al. Lahovari făcuse o interpelare ministrului de finanțe în legătură cu scoaterea la licitație a domeniilor Giurgiu și Turnu și a moșiei Dorobanțu. În ajunul licitației o dispoziție ministerială scoate aceste moșii de pe listă deoarece aveau „un caracter strategic” și statul urma să le exploateze în viitor în regiie. Interpelantul îl întrebase pe ministrul de finanțe dacă confirmă aceste fapte. D.A. Sturdza, ministrul de finanțe, spusese că motivul strategic era doar un pretext; Consiliul de Miniștri decisese retragerea acestor moșii de pe listă deoarece de ani de zile se ofereau prețuri extrem de scăzute pentru exploatarea lor.

² Al. Lahovari adusese cifre care confirmau spusele ministrului de finanțe. Giurgiu fusese arendat cu 250 000 de lei și la ultima licitație nu se obținuseră decît 163 000 de lei. Dorobanțu scăzuse de la 80 000 de lei la 47 000 de lei. În sfîrșit, Turnu de la 186 000 de lei ajunsese la 90 000 de lei.

³ I. Negruzzi sugerase ca asemenea imixțiuni în licitarea moșilor să fie urmărite de procurorul general.

³ R. Pătirlăgeanu declarase că administrația domeniilor e total neglijată, nu se cunoaște valoarea moșilor și, dacă de pildă o moșie poate produce 250.000 de lei, dar se oferă în condiții oneroase 90.000 de lei, ea este arendată la această sumă. Soluția cea mai convenabilă i se părea vânzarea acestor domenii la particulari, care ar vărsa un impozit însemnat în casa statului.

⁴ I. Cimpineanu spusese că guvernul a procedat judicios, retrăgind acele moșii de la licitație; și un particular ar fi procedat la fel văzind că nu obține prețul scontat.

⁵ Discuția s-a închis.

*Se pronunță pentru discutarea răspunsului la mesajul tronului, în ciuda absenței unor membri ai opoziției**

Domnilor, pentru a nu se închide discuțiunea trebuie mai întâi să fie o discuțiune.

Dumneavoastră, împreună cu guvernul, constatați că, onor. opoziție a socotit de cuvîntă a străluci prin absența sa. Poate însă Senatul să se amie cu îndeplinirea datoriei sale către tron și către țară, aminînd ședințele sale pînă cînd medici — și o dorim cu toți, — vor însănătoși pe domnul Manolachi Costachi?

Domnul Manolachi Costachi a mai oprit o dată pe Senat de a mai lucra, fiindcă interesele-l oprea a lua parte la lucrările comisiei însărcinată a face proiectul de răspuns la discursul tronului; Senatul a binevoit a face pentru domnia sa acest act de condescendență, aminînd lucrările. Domnul Manolachi Costachi a revenit din Moldova, i s-a citit proiectul de răspuns, domnia sa și-a arătat oarecare idei în comisiune, dar n-a formulat amendamente sau un contraproiect. Acum s-a întimplat, spre marea noastră părere de rău, că s-a îmbolnăvit; ei bine, putem noi să rămînem așa, să așteptăm indefinit? ¹

„Monitor”, 1879, nr. 273, p. 7599, col. 2.

* Ședința din 1 decembrie 1879. Senatul României.

NOTE

¹ Textul mesajului în „Monitor”, 1879, nr. 273, p. 7598—7599. Proiectul a fost luat în considerație și s-a trecut la discutarea pe paragrafe fără a se mai aștepta venirea membrilor opoziției. Vezi și intervenția următoare.

*Pe marginea cuvîntului lui Gr. Sturdza
la răspunsul la mesajul tronului***

Domnule președinte și domnilor senatori, sînt dator mai întîi să fac rezervele guvernului asupra motivelor emise de prințul Grigore Sturdza¹, care a venit tocmai la urmă, cînd era să se pună la vot în total răspunsul Senatului la discursul tronului. După ce a venit proiectul de

** Ședința din 1 decembrie 1879, Senatul României.

răspuns în discuțiune, după ce s-a anunțat de la biourou că discuțiunea generală este deschisă *, după ce s-a luat proiectul în considerațiune, după ce s-a votat paragraf cu paragraf și după ce președintele a constatat că deși regulamentul nu mai permite altă discuțiune, dar că prin uz s-a procedat astfel, adică a putea să-și motiveze votul, prințul Grigore Sturdza a venit cu un program întreg, și guvernul nu a voit — negreșit ca și dumneavoastră — de a-l întrerupe, pentru că dumneavoastră ați voit să ascultați pe un bărbat de talia prințului Grigore Sturdza, care de atita vreme a fost retras din viața politică și care acum a venit a vă spune rezultatul meditațiunilor sale.

În adevăr, domnia sa a făcut un program întreg, cînd vor veni însă proiectele de legi în Senat, atunci vom discuta; și chiar pentru uzura de care a vorbit va putea vedea că noi ne-am ocupat și că un asemenea proiect este pregătit.

Dar, domnilor, tot ce nu putem primi este aceea că noi am fi căutat ceartă vreunei puteri; noi, din contra, am căutat totdeauna a fi bine cu toate puterile, pentru că dorim ca și cele [l]alte puteri să aibă același simțimint pentru noi; sintem slabi și astfel fiind nu putem să fim agresori.

Colegul meu de la externe va releva această cestiune, căci asemenea cuvinte nu lovește de cabinet sau un minister, ci lovește țara, dacă ele nu ar fi relevate.

Domnilor, după ce am zis acestea, nu-mi rămîne alt decît a răspunde la teoriile emise de principele Grigore Sturdza în privința aplicării regulamentului.

Să-mi dați voie să reclam de la biourou pentru condescendența ce a avut în această împrejurare și a cere menținerea regulamentului, căci regulamentul este precis și iată ce zice. (*Citește partea relativă la modul votării proiectelor.*)

Prin urmare, după regulament, discuțiunea era închisă și principele Grigore Sturdza nu avea dreptul decît să spună în două cuvinte motivele pentru care domnia sa nu voiește să voteze răspunsul la discursul tronului. În loc de aceasta, domnia sa a venit cu un întreg program, pe care astăzi nici nu-l aprob, nici nu-l dezaproab și mă mărginesc pentru acum a releva cuvintele aruncate în contra țarei pentru politica sa și care nu trebuie să rămînă fără răspuns.

Astfel dar susțin cu regulamentul în mină, care este paza Senatului, paza majorității și mai cu seamă paza minorității, cum că discuțiunea este închisă și dar rog a se proceda conform regulamentului.

Replică lui Lascăr Catargiu².

Domnule președinte, vă rog să se păzească regulamentul sau să hotărască Senatul că voiește să se facă discuțiune din nou!

Voci: Nu! Nu!

Domnilor, voi să relevez ceea ce a spus onor. domnul Lascăr Catargiu. Domnia sa zice că Senatul a promis că discuțiunea să fie pînă luni. O recunosc aceasta. Dar domniii senatori care voia ca discuțiunea să fie prelungită pînă luni nu aveau decît să vie la 12 ore regulamentar, să înceapă discuțiunea și s-o prelungească pînă luni. Domnilor, însă n-a fost aici nici la 2 1/2 ore, majoritatea Senatului și cu guvernul a avut condescendența de a așteptat pînă la 2 ore și jumătate, la 2 ore

* Citește: *închisă*.

și jumătate s-a citit adresa, domnul președinte a întrebat dacă cere cineva cuvântul în discuțiunea generală, n-a răspuns nimeni. După ce s-a închis discuțiunea generală a venit domnul Grigore Sturdza, căruia i s-a spus că discuțiunea generală este închisă. S-a citit adresa articol pe articol, la fiecare articol se putea face o discuțiune atît de lungă încît să ție pînă marți, nu pînă luni, și tocmai la finele votărei tutulor articolelor, cînd conform regulamentului nu avem decît să procedăm la votul adresei în total, domnul Sturdza a zis că voiește să vorbească.

Domnul președinte i-a răspuns că aceasta este în contra regulamentului, însă are dreptul numai să motiveze pentru ce va vota domnia sa în contra adresei. Domnul Sturdza însă a venit la tribună cu un program întreg! N-a voit guvernul să ceară aplicarea regulamentului în fața unei persoane care de atîția ani n-a luat parte la lucrările noastre parlamentare și, prin urmare, l-a lăsat să termine; am crezut că ar fi fost de rău gust ca să-l fi întrerupt. După ce a vorbit domnia sa, guvernul ce a făcut? A răspuns nu ca guvern, ci a răspuns numai ca țară, a răspuns două cuvinte în privința politicii din afară, lăsînd ministrului de externe dreptul să zică și el două cuvinte, fiindcă este datorie lui să nu lase nerelevată o asemenea acuzațiune, ale cărei consecințe n-ar fi fost în contra ministrului Brătianu sau Kogălniceanu, dar în contra țării! În privința punctelor celorlalte n-am răspuns nimic.

Onor. domnul Lascăr Catargi, vechi parlamentar, fost președinte al Adunării și președinte de guvern, vine deodată și zice: lăsați să vorbim și noi... Apoi onor. domni, pînă la 2 și jumătate și de la 2 și jumătate pînă la 3 și jumătate pentru ce n-ați fost aici? De ce ați crezut de cuviință să vă abțineți?

Acum voiți să lăsați regulamentul deoparte și să începem discuțiunea din nou?...

Domnul Lascăr Catargi: Ați zis că se va continua luni.

Dar dacă nu este discuțiune, dacă nu ați venit să începeți discuțiunea, trebuie oare Senatul să aștepte pe domnul Manolachi Costachi?... În ce țară ați văzut aceasta?

Așadar, domnilor, vă rog să nu creați precedente de asemenea natură, căci destule precedente s-a creat. Dar voiți să vorbiți și să spuneți păsurile țării, să arătați abuzurile ce credeți că s-a făcut, aveți dreptul de interpelare, iar nu să întrebuițați cuvîntul puțin parlamentar de înșelat! Apoi, onor. domnule Catargi, dacă unul din opozițiune, pe cînd erai dumneata președinte al consiliului, s-ar fi ridicat și ar fi zis că dumneata *înșeli țara*, cum ai fi strigat!... Cuvîntul de *înșelat* în gura dumitale, bătrîn parlamentar care ai jucat un rol atît de mare, este un cuvînt nereglementar; sînt prea binecrescut ca să răspund așa. Dar cuvîntul *înșelat* în gura unui fost președinte al Consiliului de Miniștri nu osîndește pe acela căruia i se aruncă, ci pe acela care îl zice! (*Aplauze.*)

Așadar, lăsați colegului meu de la externe dreptul de a zice cîteva cuvinte la cele ce a zis domnul Grigore Sturdza și reintrați în regulament. Domnul Lascăr Catargi să vie mine să interpeleze pe guvern și să arate cum am înșelat noi și nu-l va împiedica nimeni să spună focul său, să dovedească și să arate în fapt că noi am înșelat țara, dar

pină atunci, la vîrsta noastră, să ne respectăm unii pe alții și să nu întrebuițăm cuvinte care nu se întrebuițează, nu în parlamente, dar nici într-o bună societate.

„Monitor”, 1879, nr. 273, p. 7603.

col. 1—2; p. 7.604, col. 1—3.

NOTE

NOTE

¹ Gr. Sturdza putea lua cuvîntul doar la discuția pe § deoarece cea generală se închisese. Se folosește însă de acest prilej pentru a înfățișa un „adevărat program”, cum constatase K.

Ceruse libertatea alegerilor căci „cu cît spiritele se dezvoltă mai mult, cu atît și înșirarea este mai mare cînd se impun conștiinței publice alegeri cari nu sînt expresiunea liberei voințe”. Prezentase apoi un tablou sumbru al situației financiare a țării: „Avuția națională n-a crescut și ceea ce este mai grav este că, pe cît impozitele au crescut, pe atît au crescut și datoriile statului nostru”. Concluzia era foarte drastică: trebuia renunțat la împrumuturile externe. În problema indigenatelor ceruse ca validarea să se facă cu 2/3 din voturi, căci românii, dacă nu sînt „indulgenți”, sînt „nătîngi”.

La acestea K. a observat bonom: „Nu ziceți cuvîntul *nătîngi*, căci aici cuvîntul *nătîng* însemnează *idiot* (*ilaritate*), ziceți mai bine *îndărătnici* sau *tenaci*”.

Gr. Sturdza replicase înțepat că „*nătîng* însemnează un om care nu se schimbă după nici o ademnire”. Dar K. insistase: „Aici *nătîng* însemnează *idiot*”, stîrnind din nou amuzamentul Adunării.

Gr. Sturdza se lansase apoi într-o adevărată filipică, reproșînd guvernului că nu a venit cu un program legislativ apt să redrezeze situația proprietății. Stăruise îndeobște asupra unei legi care să frîneze camăta, din pricina căreia „posesorii noștri au sărăcit și și-au pierdut averile”.

După ce ceruse ca armata să fie reorganizată în așa fel încît România să nu se aplece doar în poziție „defensivă”, ci „să însemnăm și noi ceva”, prințul Gr. Sturdza atacase politica externă a guvernului. El ceruse ca, păstrînd toată „deferența” față de marile puteri, care determinau în mod hotărîtor viața politică în spațiul sud-est-european, „să ne ferim a ne face unealta rivalității dintre ele”, „să ne apropiem de statele balcanice”, în vederea unei „confederațiuni”. Și încheiase prețios: „Noi, oricît am vrea să fim considerați, să fim luați în privire, ca să nu zic respectați, nu vom izbuti pînă ce nu vom căuta ca prin noi înșine să ne facem o pozițiune respectabilă”.

² Lascăr Catargiu spusese că regulamentul fusese călcat deoarece adresa s-a discutat înainte de trecerea celor trei zile impuse pentru studierea ei de către deputați. Cu alte cuvinte, adresa se citise joi și se votase sîmbătă. Și el acuzase guvernul că în felul acesta a tăiat opoziției posibilitatea de a se exprima, de a i se aduce la cunoștință domnitorului adevărul asupra situației interne și externe a țării. Contestase apoi că cele promise în mesaj vor fi îndeplinite și încheiase amenințător: „Eu am să dovedesc că nu le veți face, că voiți să ne înșelați”.

³ Răspunsul la mesajul tronului s-a votat cu 32 de voturi pentru, unul împotrivă și șapte abțineri. Textul lui în „Monitor”, 1879, nr. 274, p. 7 645, col. 1—3; p. 7 646, col. 1.

Explicații asupra înstrăinării pămînturilor statului din Dobrogea.

*Răspuns la interpelarea lui Lascăr Catargiu**

Domnilor, vă rog să binevoiți a vă uita și a compara interpelarea de azi cu interpelarea care a anunțat-o la început onor. domnul Catargi¹ și care ni s-a comunicat ca, să vedeți dacă aceasta de azi nu este o nouă interpelare. Un ministru e chemat să se prepare și răspundă la punctele din o interpelare ce i s-a anunțat, iar nu la științele noi care le cere în momentul dezvoltării interpelării, științe bazate pe statistică, bazate pe

* Sedința din 10 decembrie 1879. Senatul României.

o mulțime de cercetări pe care poate însuși guvernul nu le are. Se înțelege că nu în trei zile, dar nici în trei luni nu se poate răspunde la niște întrebări de asemenea natură.

Ceea ce pot răspunde azi la interpelarea care s-a făcut de onor. domn Catargi și care mi s-a comunicat este că guvernul a dat ordine la tribunale și chiar la administrațiune ca să nu întărească nici o tranzacțiune, nici chiar să legalizeze subscrierea persoanelor cari voiesc să facă tranzacțiuni, și aceasta chiar de primarii din sate.

Această circulară se menține plină și întreagă. Mă veți întreba: pentru ce s-a dat această circulară, căci este lucru teribil și are consecinți mari ca o populațiune întreagă să aibă toate tranzacțiunile oprite.

Ce ar fi în adevăr când în București s-ar opri tranzacțiunile într-o singură zi? Dar am oprit aceste tranzacțiuni în Dobrogea, pentru [că] cestiunea proprietății în Dobrogea este o cestiune complicată, pentru că sînt proprietăți unde statul n-are drept, sînt proprietăți unde statul are un drept mărginit și altele unde statul are drepturi nemărginite, este definitiv proprietar al fondului și al folosinței. Și fiindcă toate aceste cestiuni trebuie să fie studiate, tocmai ca să nu se jonească aceste drepturi ale statului s-a dat această circulară. Acei care fac tranzacțiuni le fac pe riscul lor și cred că cei mai mulți au să rămînă păgubași.

Actele cari se fac la Constantinopol n-au nici cea mai mică validitate pentru guvernul nostru în cită vreme nu sînt întemeiate pe un drept necontestabil, investit cu autenticitate de autoritățile noastre.

Legea organizării Dobrogei are să vină în curînd și atunci vă veți roști și în privința împroprietăririi și a drepturilor dobrogenilor, și în privința organizațiunii militare și a justiției.

Pentru acum putem spune că s-a oprit orice tranzacțiune și cine le face le face pe rizicul său.

Replică lui Lascăr Catargiu².

A ! Știu !... Domnul Lascăr Catargi voiește a face cestiune personală. Cer cuvîntul !

Domnul Lascăr Catargi: Așa am auzit. Și sînt companii care au cumpărat zecimi* de mii de fălci. Apoi, pentru Dumnezeu, nu lăsați ca prin aceasta să se împuțineze veniturile statului ! Eu nu am majoritate, dar cred că majoritatea trebuie să vină să exige de la guvern această măsură de a se împedica înstrăinarea averii statului.

Domnilor senatori, vreau să finesc întii cu cestia personală care mi-a făcut-o domnul Lascăr Catargi. Vă declar, în modul cel mai categoric, că nu sînt atît de prost, chiar cînd aș avea mijloace, să cumpăr, cum se zice, *blana vulpei care este încă în pădure*. Am avut onoare a vă spune și repet și acum că ordine sînt date pînă și la primarii de sate ca să nu întărească, să nu legalizeze nimic, și nu s-a mai întărit, nu s-a legalizat.

Am avut onoare să vă declar că în cabinet, chiar și astăzi m-am ocupat cu legea organizării Dobrogei și chiar cu cestiunea proprietății ne-am ocupat în Consiliul de Miniștri și am studiat cestiunea în toată întinderea ei.

* Citește: Zeci.

Odată aceste zise, declar în modul cel mai solemn și dau dezmințirea cea mai categorică fostului președinte al Consiliului de Miniștri, domnului Lascăr Catargi.

Domnul Lascăr Catargi: Cer cuvîntul în cestiune personală!

Îi dau dezmințirea cea mai categorică că în Dobrogea nu am decît o mică casă cumpărată în luna lui martie 1878, pe cînd nu eram ministru. O casă am și nu mă poate opri dumnealui ca eu să cumpăr casă și chiar moșie numai să am bani.

Dar, tot pe aceleași argumente cu care s-a servit domnia lui și cu care face dumnealui afirmațiunea că eu am cumpărat proprietăți în Dobrogea, îi voi zice și-i voi întoarce și eu afirmațiunea, că dumnealui este tovarăș cu compania străină care cumpără pămînturi în Dobrogea pe rizicul ei. Afirmațiune pentru afirmațiune! Nu am pus eu cestiunea pe asemenea tărîm. Eu am venit să vă spun că sînt date ordine categorice ca să nu se legalizeze nici un act de vînzare. Dar, dacă domnul Catargi pretinde că eu am cumpărat moșii, apoi voi zice și eu că am dovezi mai multe despre domnia sa.

Domnul Lascăr Catargi: Arată-le!

Arată și dumneata!... Vedeti pe ce tărîm falș v-ați pus?

Domnul Lascăr Catargi: Vă voi spune.

Declar mai nainte domniei sale că, cînd se va hotărî că se poate cumpăra pămînturi în Dobrogea și care anume pămînturi, am să fac și eu cu banii mei ceea ce face și domnia sa cu banii domniei sale. Vă declar că am să cumpăr. Ai ceva de zis? Sînt pus în interdicțiune ca să nu fac ce vreau cu banii mei?

Domnilor, nu eram aci, dar cînd m-am întors în București mi s-a spus că s-a auzit șopte: „Kogălniceanu cumpără în Dobrogea”.

Oare este serios și demn pentru un fost președinte de consiliu a aduce asemenea șopte în Senat, cînd nu au nici un temei? Dar aș putea să merg mai departe și să zic fără sfială că cu banul meu pot să fac ce vreau, să fac *va banque*, să fac speculațiuni, să cumpăr moșii în lună, dacă vreți!

Dar cestiunea este: oare ca ministru am dat ordine? Oare nu mi-am făcut datoria spre a opri tranzacțiunile?

Sînt ordine date chiar de domnul Stătescu cînd era ministru și s-au repetat de mine acele ordine în toată rigoarea. Cît despre companii care cumpără pămînturi, în adevăr sînt, dar ce să le faci? Sînt populațiuni cari s-au dus, acele populațiuni după lege nu aveau dreptul să vindă și nu vor vinde, sau, dacă vor vinde, companiile au să sufere consecința. Dar sînt alți locuitori din Dobrogea cari au dreptul; spre exemplu: este lingă Silistra Aliș pașa, fost guvernator al Silistrei, care, cînd s-a tras linia de hotar, a părăsit Silistra și astăzi șade în Dobrogea la ceflicul * lui. El are sate, are păduri, mori, cirezi de vite și zice: „Bogdaproste că sînt în o țară care îmi dă pace”.

* Proprietate (tc.).

Mai este și Seric pașa, care are moșii mari lângă Medgidie, care vine cu acte spre întărire și noi îi zicem : nu putem face nimic pînă ce nu vom regula cestiunea proprietății și a organizării Dobrogei.

Este chiar un general din guardia imperială, care a venit cu acte din Constantinopoli și noi refuzăm și zicem că nu se poate regula asemenea cestiuni de către miniștri, căci miniștrii nu au decît administrația.

Așadar, nu s-a prejudecat nici un drept și lucrările stau în *statu quo*. Cît pentru ceea ce zice domnul Catargi că de ce nu s-a dat în arendă, căci după teoria domniei sale toată Dobrogea ar fi în proprietatea statului, îi voi răspunde că nu s-a putut face.

Nu pot să știu încă în mod precis și pozitiv cîte moșii sînt și ce întindere au ; nu s-a dat însă în arendă decît numai bălțile și locurile de pășunat. Asemenea, dijma nu s-a prelevat. Căci acest venit se va regula pe alte baze cînd domnul ministru de finanțe va veni cu un proiect de lege prin care are să se înlocuiască această dare.

Domnilor, guvernul nici nu a pus în posesiune, nici nu a depozitat, dumneavoastră aveți să hotărîți.

Domnul Eugeniu Stătescu: Dacă însă nu se va hotărî mai curînd, se periclitează averea statului.

Onor. domnu [1] Stătescu, care a fost la minister, știe că multe proiecte de legi nu se pot vota așa repede. Am două proiecte de legi pentru organizarea Dobrogei și a proprietății, alăturate de espunerea de motive, proiecte care au să răspundă la toate întîmpinările făcute de onor. domnul Catargi.

Am zis.

După ce Senatul respinsese închiderea discuției.

Domnilor, dacă cineva a pus cestiunea pe adevăratul ei tărîm este onor. domn Manolachi Costachi. Așa este. Cestiunea care trebuie să ne preocupe este aceea a înstrăinării de posesiune și menținerea statului *quo* pînă la regularea definitivă a organizării Dobrogei. Cînd a izbucnit rezelul în '77 cea mai mare parte de populațiune a Dobrogei era compusă de cerchezi și de tătari, cari au venit după rezelul din Crimeea. Înainte de 1854 numai marginile Dobrogei erau populate de români, și marginile din fund, despre mare, erau populate de turci ³. După Tratatul de la Paris s-a făcut o mare emigrare în Dobrogea din două curente : un curent din Crimeea, cu tătarii și un curent din Circazia, cu circazienii și atunci s-a populat interiorul Dobrogei.

Tot atunci guvernul turcesc, văzînd că agricultura ia o întindere mare, a oprit pe mocanii transilvăneni, cari veneau a-și pășuna oile, a mai veni în Dobrogea ; încît țara din pastorală s a prefăcut în agricolă.

În timpul rezelului din urmă cerchezii au fost izgoniți și de ruși și de bulgari, pînă și de turci, și au lăsat deșerte peste 40 de sate. Asemenea au rămas deșerte o mulțime de sate turcești, care au fost ocupate de bulgari în timpul ocupațiunii rusești. Cum am intrat noi în stăpînire, au venit turcii și ne-au cerut pămînturile și una din cele dintîi greutăți ale guvernului a fost de a pune pe turci în locurile lor, care erau ocupate de bulgari.

Tot după intrarea noastră în stăpînire a mai venit un curent de români din România și români din Basarabia, încît a trebuit să înființăm cîteva comune, cum este de exemplu comuna Poșta, lângă Tulcea. Li s-a

zis să ia loc de casă, iar cît privește pămîntul s-a rezervat a se regula prin legea împroprietării, nu :

În cît se atinge de alte persoane, afară de agricultorii români și bulgari, nu s-a învoit nimeni, cel puțin pe cît știu eu, nimeni n-ă putut să se substituie în proprietatea altora, am păstrat în mîna fiecăruia pămînturile cum s-au găsit.

Domnilor, spre a mă rezuma, am onoarea a vă declara în chip categoric că circulara domnului Stătescu s-a reînnoit de ministrul de justiție și de ministrul de interne, adică nu numai de a nu se întări nici o tranzacțiune de instrăinări, dar nici măcar de a se adeveri iscălitura înaintea unui primar. Iată singurul răspuns ce am să dau astăzi și pe care sint dator să-l dau.

În cît se atinge de felul proprietății, cum este, cum are să fie, le veți vedea toate acestea în proiectul ce vi se va aduce și atunci veți espune opiniunile dumneavoastră și veți hotări ce este de făcut.

Cît pentru cuvîntul de greutăți internaționale, nu cred că au să fie greutăți internaționale pentru noi; pentru că în Dobrogea nu știu să avem noi *vacufuri* *. Este o greutate internațională între Serbia și Turcia pentru *vacufuri*, fiindcă cestiunea *vacufurilor* este prevăzută în Tratatul de Berlin; pe noi însă nu ne privește această și nu vom avea conflict cu turcii în privința proprietății, fiindcă aceasta este o cestiune internă în Dobrogea și nu ne aflăm nici în poziția care ne-am aflat cu șefii colonielor căzăcești din Basarabia.

Iată ce am avut de zis pînă acum.

Replică lui Eugen Stătescu⁴.

Domnilor, cînd odată guvernul a venit și a spus că toate pînă astăzi s-au menținut în *statu quo*, că guvernul nostru nu a permis nici o legalizare și că proiectul de organizare a Dobrogei este gata, înțelegeți foarte bine că astăzi discuțiune nu poate fi, pentru că ați prejudeca asupra unei cestiuni care are să vie în curînd.

Interpelarea onor. domn Lascăr Catargi avea rațiunea să, ca să știe dacă guvernul a luat oarecare atitudine în fața cumpărăturilor care se fac și dacă domeniul public nu se jignește. Ei, am ayut onoare să spun că nici prin ocupare, cum a zis domnul Manolachi Costachi, nici prin confirmare domeniul public nu s-a jignit.

Mai mult : la frica care aveți că adică s-ar putea instrăina domeniile și că ar putea rămîne statul fără domenii, am onoare să declar că domeniul statului în Dobrogea este imens ! Și că să dea Dumnezeu numai să găsim populațiune ca să se populeze și să cultive acel întins teritoriu !

Cît pentru venituri, onor. domnule Stătescu, ați fost eu mine în minister și știți că venitul cel mare al Dobrogei este dijmă și că nu putem cere dijmă de la o populațiune stoarsă de rezbel.

În patru, cinei sate nu se găsea nu o vită de ham sau jug, dar nici o oaie, dar nici un bob de hrănit ! În așa stare am moștenit noi Dobrogea și este de mirat cum acea țară — mulțumită bunei administrațiuni (n-am făcut-o eu) și îngrijirei părintești a ministerului din care și domnul Stătescu a făcut parte —, cum, zic, acea țară sleită de puteri s-a dezvoltat și a însuflețit. Cine a văzut Dobrogea în luna martie 1878 și pe urmă

* Proprietate religioasă (tc.)

a văzut-o în luna lui septembrie 1879, când a fost domnitorul⁵; a găsit cerul și pământul! Deosebire imensă!

Am ferma convicțiune că în ziua cînd se va regula cestiunea proprietății și a dărei, oricare ar fi, fie prin impozite sau amortizare, Dobrogea este în stare să-și plătească toate cheltuielile. Patria mamă nu va mai avea nevoie de a face cheltuieli; poate în anul acesta să mai facă pentru că uciderea a fost prea mare, dar pe urmă nu va mai fi nevoie de ajutor peste resursele sale.

Destul numai ca Dobrogei să nu i se ia prisosul și atunci cu acest prisos Dobrogea-și va putea face toate îmbunătățirile, care vor fi folositoare nu numai ei, ci și țării întregi.

Domnul Eug. Stătescu: Să se păstreze domeniul statului!

Vă spun că domeniul este păstrat, nu este ocupat de nimeni, nu este vîndut și, prin urmare, nu este alienat. Și eu am văzut pe aci companii, dar dacă au cumpărat este treaba lor; au cumpărat de la cerchezi și de la tătari, eu mai dinainte vă declar că aceste vinzări nu au nici o valoare, căci coloniști [i] nu aveau dreptul să vinză.

Acestea sînt lămuririle categorice ce le pot da și care se pot sprijini prin acte. Cînd va veni legea, în curînd veți vedea că toate precauțiunile ce le propune domnu [1] Stătescu în mod practic le veți găsi scrise.

Răspunde din nou lui Lascăr Catargiu⁶:

Domnul Catargiu îmi face imputare că în o altă ședință i-am zis oarecare cuvinte neplăcute. Să ia „Monitorul” și să vadă dacă i-am zis ceva alt decît am protestat contra cuvîntului de *înșelat*, și atunci am răspuns că asemenea cuvinte în gura onor. domnului Catargi, fost președinte al Consiliului de Miniștri, președinte al Camerei, om serios, cu părul alb, nu trebuie să fie întrebuintate! Acestea nu se pot întrebuinta nici chiar de un senator mai nou, mai tinăr, mai fără esperiență în discuțiunile parlamentare, necum de fost ministru. Și astăzi vine domnul Catargi iar și zice: „Am fost la țară și de acolo am auzit că dumneata cumperi!!!” Apoi cum a auzit domnia sa am auzit și eu că dumneata cumperi! Adică de ce urechele dumitale să fie mai auzitoare decît ale mele? Dacă domnia sa nu se uită la poziția domniei sale, cînd trebuie să-și măsoare cuvintele, eu cred ca o mare greșeală aceasta. Domnia sa trebuie să știe că nu ne e permis la vîrsta noastră, la poziția noastră a ne ataca astfel unii pe alții, după niște simple șopte, după niște *se zice*, pentru că atunci ce a mai rămas? Noi care sîntem astăzi bătrîni trebuie să deplîngem această dezmatare care este astăzi în atacuri și ealomnii, iar nu tocmai noi să ne acuzăm unii pe alții!! Apoi numai domnia sa este Caton și Brutus, numai domnia sa este Cincinatus? Numai domnia sa este totul? Apoi dacă este să ne bănuim și să ne acuzăm unii pe alții, dacă ar fi să ne punem pe acest tărîm, aș găsi și eu în dicționarul ealomniilor multe de zis contra celor ce m-atacă. Dar avem aci altele de zis și de făcut decît să fac biografia unora din dumneavoastră. Sînt istoric și, de voi face odată istoria contemporană, voi face-o cînd nu voi fi ministru. Dar astăzi sîntem aici să ne ocupăm de interesele vitale ale țării, să facem legi, să le sprijinim inaintea dumneavoastră. În viața mea privată, domnule Catargi, nu ai voie să intri, actele mele publice sînt ale dumneavoastră, combateti-le dacă aveți ce, dar nu veniți cu atacuri care nu se cuvîne să iasă din gura unui vechi parlamentar și

fost ministru, căci nu se cuvine la vîrsta noastră să ne atacăm astfel, să ne murdărim, căci ne murdărim și pe noi și generația noastră și posturile înalte care le-am ocupat și le ocupăm !

Este trist să se puie discuțiunea pe un asemenea tărîm de către un fost președinte de consiliu. Eu nu atac pe nimeni, dar cînd mă văd atacat trebuie să mă apăr.

Domnul L. Catargi: Rău te aperi.

Rău ? Dar ce să fac ? Cum voiești să mă apăr ? Voiești să încep cu injurii ? Respectez prea mult Senatul și poziția unde mă aflu. De aceea zic : nu e de demnitatea mea să răspund mai mult la o interpelație pusă de domnul Catargi pe un asemenea tărîm, să mă opresc aici ⁷.

„Monitor”, 1879, nr. 279, p. 7832,
col. 3 — p. 7837, col. 1.

N O T E

¹ Înainte de a-și prezenta interpelarea L. Catargiu spusesese că a fost împiedicat să-și dezvolte punctul de vedere cu ocazia discuțiilor la răspunsul la mesaj (vezi intervenția precedentă a lui K.). Atunci avusese de gînd să arate și să prevină „toate aceste procedări rele ce se petrec în Dobrogea”.

Acum ceruse deslușiri guvernului în legătură cu:

- formalitățile frauduloase care se făceau pentru dobîndirea unor proprietăți în Dobrogea, „în detrimentul drepturilor țării”,
- numărul proprietăților statului în Dobrogea, suprafața lor și valoarea arenzii fiecăreia,
- numărul proprietăților abandonate,
- eventualitatea unui proiect de lege pentru reorganizarea Dobrogei.

Și Dim. Ghica, președintele Senatului, observase că aceasta era „o nouă interpelare”.

² L. Catargiu spusesese că e nemulțumit de răspunsul „așa de elastic” al lui K. Insistase să se facă demersuri la Constantinopol ca de acolo să nu se mai elibereze acte de proprietate diferiților samsari pentru locurile absenteiștilor. Acestea erau de drept proprietăți ale statului român. Imputase direct lui K. că nu a făcut nimic pentru luarea în evidență a proprietăților din Dobrogea, în schimb „lumea zice” că și el cumpărase acolo terenuri.

³ De la început trebuie spus că toate documentele istorice converg spre concluzia că elementul românesc a fost totdeauna preponderent în Dobrogea.

Informațiile statistice asupra Dobrogei pînă la reîntoarcerea ei în hotarele românești folosite de K. trebuie privite cu multă prudență.

Geograful francez Em. de Martonne observa că în departamentul Tulcea „le bariolage ethnique est encore la règle” și de-a lungul Dunării populația e majoritar românească; în sfîrșit, el constata că „les régions ethnographiques les plus mélangées ne sont pas les plus peuplées” (*La Dobroudja*, Paris, 1918, p. 10).

Același autor constata plecarea masivă a turcilor, „comme ils le font généralement dans les pays où ils cessent d’être les maîtres” (*ibidem*, p. 8), ca și înmulțirea de patru ori a populației românești între 1880 și 1918, datorită transmăturilor din regat, realizate în două etape: între 1880—1885 — 30 000 de persoane și între 1895—1899 — 20 000—25 000 persoane.

O. Tâfrali, discutînd preponderența elementului românesc, constata că „aucun pays du monde n’avait souffert autant des invasions et de guerres que cette malheureuse province danubienne”. Și ceea ce i-a menținut pe români a fost transhumanța, atît în evul mediu, cit și în timpurile moderne. Vezi materialele furnizate de călători, geografi, toponimie, folclor local (*La Roumanie transdanubienne. La Dobroudja*, Paris, 1918, p. 124 și urm.). În această problemă vezi și Gr. Dănescu, *Dobrogea*, București, 1903, p. 141.

Mai amintim că în 1900 erau în Dobrogea 48 663 de știutori de carte, în vreme ce la 1878 abia dacă se găseau citeva sute (O. Tâfrali, *op. cit.*, p. 167).

⁴ E. Stătescu insistase ca guvernul să vină „cu o oră mai înainte” cu un proiect de lege pentru organizarea Dobrogei în care să se delimiteze proprietățile particulare de cele ale statului. De la reîntoarcerea în hotarele țării Dobrogea avea un buget deficitar și statul trebuia s-o subvenționeze anual cu un milion de lei.

⁵ La 20 octombrie 1879 K. trimite lui I.C. Brătianu o telegramă despre vizita lui Carol în Dobrogea („Monitor”, 1879, nr. 239, p. 6 750).

⁶ Vezi intervenția precedentă a lui K.

⁷ Discuția s-a închis. Vezi și *infra* p. 267.

Pe marginea adresei de răspuns la mesajul tronului*

Onorabili domni deputați, permiteți-mi ca mai întâi să ridic o chestiune de regulament¹. Voim a ști: sîntem în discuțiunea generală sau în discuțiunea pe articole? Onor. domnul Lahovari s-a plîns că domnul președinte al consiliului, cu ocaziunea paragrafului al treilea, cu ocaziunea Dobrogei a aruncat mînușa partidului conservator. Apoi, pe cît știu, paragraful Dobrogei nici nu s-a citit. Au fost două paragrafe privitoare la politica din afară și toate imputările făcute de onor. domnul Maiorescu și de onor. domnul Carp erau făcute pe tărîmul politiceii exterioare urmate de ministerul actual și prin urmare, cînd a venit paragraful privitor la afacerile din afară, atît domnul președinte al consiliului, cît și domnul ministru de externe erau cu totul în drept de a se rosti.

Acum însă onor. domnul Lahovari, cu ocaziunea discuțiunii altui paragraf, a venit și a deschis din nou discuțiunea generală și a binevoit a pune și numele meu în chestiune și a mă arăta ca făcînd parte din un minister conservator. Cred că onor. domnul Lahovari, pentru care am deosebită stimă, își va aduce aminte că niciodată nu m-am unit cu domnia sa și nu am fost împreună în aceeași tabără; cred că a uitat un ce, că dacă am făcut parte din ministerul principelui Dimitrie Ghica — să las că principele Dimitrie Ghica nu s-a caracterizat niciodată ca purtător al stîndardului dreptei, ci, în toate ocaziunile, și mai cu seamă în împrejurările cele mari și dificile pentru țară, a făcut cauză comună cu partidul liberal și a sacrificat chiar tradițiunile familiei sale —, dar apoi, atunci, la 1868, domnul Brătianu avînd o majoritate mare și în Cameră și în Senat, după ce a deschis Camera și Senatul, a crezut pentru împrejurări pe care nu găsesc util de a le desfășura astăzi, a crezut de cuviință să se retragă și însuși domnul Brătianu ** a format atunci noul minister. Ministerul acela în mare parte s-a făcut la principele Dimitrie Ghica și la mine, de către domnul I. Brătianu.

Cînd noi am venit cu programa noastră, am zis că sîntem continuățiunea ministerului liberal.

Iată singura dată cînd m-am găsit alături cu persoane pe care onor. domnul Lahovari le crede că nu sînt liberale. Altfel, toată viața mea a fost de liberal și totdeauna am lucrat ca om liberal; poate că am lucrat într-un mod autoritar, dar în fine am fost totdeauna liberal și niciodată cu dreapta.

Acum onor. domnul Lahovari zice: rău a făcut domnul președinte al consiliului cînd a zis că ministerul de la 1871 a venit prin influențe străine.

Prea bine. Dar totodată domnul Lahovari a zis că partidul conservator a căzut de la putere, după retragerea domnului Catargiu, pentru interese străine.

Apoi, domnilor, onor. domnul Ionescu și mai nainte onor. domnul Vernescu, care a fost împreună cu domnul Manolachi Costachi și cu domnul Brătianu, au intrat oare la minister prin influențe străine? Și vorbesc de domnu[l] Ionescu și de domnu[l] Vernescu², fiindcă dumnealor astăzi fac parte din opozițiune. Apoi, dacă n-au intrat dumnealor pentru interese străine, n-au intrat nici ceilalți colegi ai lor și aceasta cu atît mai mult

* Ședința din 12 decembrie 1879.

** Citește: *Dim. Ghica* (?).

că pe vremea aceea, la 1876, rezebelul din Orient era încă departe ; se auzea cîte ceva, tunete prin Serbia, dar rezebelul era departe și ministerul Brătianu, avînd alături pe domnul Vernescu și pe domnul Ionescu, n-a lucrat oare un an de zile pentru a face să se recunoască neutralitatea țării ? Vorbesc de aceasta fiindcă aci sînt la largul meu, nu eram în minister atunci. (*Ilaritate.*) Pentru ce dar imputați acelu minister că n-a făcut totul pentru ca să apere țara și neutralitatea ei ? Vedeti că nu sinteți drepti ? Apoi, dacă ministerul conservator a căzut de la putere fiindcă lucra pentru interesele străine, oare acei din ministerul liberal care de la 1838 a luptat, căci vorbesc de cînd am început și eu a lucra, sînt 41 de ani, totdeauna a luptat pentru sfărămarea influenței străine prin toate mijloacele, cu uciderea, cu exilul și cu paguba averei lor, numai ca să scape țara de influență străină, oare pentru aceasta a luptat ca onorabilul domn Lahovari să ne arate națiunii că sîntem instrumente străine ? (*Aplauze.*) Ei, onorabile domnule Lahovari, ne imputați complicațiuni din afară ? Apoi, dacă ar fi fost influența străină care ne-a adus la putere, complicațiuni n-ar fi fost și toate afacerile țării ar fi mers regulat, cum zice țaranul : ibrîsim (*ilaritate*) ; nu ar fi fost rezistență, și unde este rezistență nu este supunere și unde nu este supunere nu este stăpîn, și ministerul acesta nu are stăpîn (*aplauze*) ; are stăpîn numai aci, națiunea (*aplauze*) ; atît și nimic mai mult. Atîta m-am crezut dator să zic în cîteva cuvinte, fiindcă am fost și eu tratat ca un filoconservator, eu care n-am fost niciodată conservator, precum nici neam de neamul meu n-a fost conservator ³. (*Aplauze, ilaritate.*)

„Monitor”, 1879, nr. 280, p. 7877,
col. 2 — p. 7878, col. 1.

NOTE

¹ Se discutase politica externă a țării cu numeroase referiri *a posteriori*. I.C. Brătianu, replicînd lui P. Carp și T. Maiorescu, spusese că partidul conservator are „speranțe fantastice” și dacă ar mai ajunge vreodată la cirna țării nu s-ar mai putea „impune națiunii”, căci, încheia-se el nemilos, „nu veți reuși a găsi sprijin nici în afară, după cum ați găsit altădată”.

Al. Lahovari intervenise enervat arătînd că din guvernul conservator făcuseră parte și actualii miniștri M. Kogălniceanu și V. Boerescu (în guvernul Dim. Ghica format la 16 noiembrie 1868, și V.B. singur în guvernul Lascăr Catargiu începînd de la 28 aprilie 1873). Făcuse apoi istoricul acestor guvernări cu lux de amănunte. Cititorul interesat poate găsi informații, în ceea ce-l privește pe K., în *Opere IV, Oratorie II, partea a III-a, passim*.

² Gh. Vernescu ocupase portofoliul internelor, iar N. Ionescu pe cel al externelor în guvernul I.C. Brătianu format la 24 iulie 1876.

³ Discuția s-a închis.

*Intervenții la legea sanitară**

Domnilor, inteleg amînarea ¹ unei legi care are să aducă sarcine prea mari asupra țării, dar nu inteleg a se propune amînarea punerii în lucrare a unei legi sanitare, care este menită să sporească resursele țării prin însănătoșirea populațiunii noastre.

* Ședințele din 14 și 17 decembrie 1879 și 10 ianuarie 1880.

Domnilor, nu trebuie să perdeți din vedere că noi trebuie să ne grăbim ca cu o oră mai înainte să punem în lucrare această lege, care este merită să aducă mari foloase, mai cu seamă clasei rurale.

Dacă dumneavoastră veți amina aplicarea acestei legi, atunci veți dezminți înșivă ceea ce ați zis, cum că aveți să vă preocupați de populațiunea rurală, de acea populațiune care a făcut atita glorie României pe cimpul de luptă.

Dați-i măcar medicamentele neapărat trebuincioase, ca să nu se mai aple, feréască Dumnezeu, în trista pozițiune de pină astăzi că se întoarce acasă de la muncă și și găsește femeia sau copilul mort!

În numele omenirei suferinde, vă rog, domnilor, să nu mai aminați!
(Aplauze.)

Pē marginea unei propuneri a lui Pantazi Ghica.

Rog pe onor. domnul Pantazi Ghica să binevoiască a-și retrage cu totul propunerea; pe cită vreme organizarea administrativă a țării are de factori pe ministrul de interne, pe prefecti, pe subprefecti și pe primari, și pe cită vreme legea serviciului sanitar instituie un serviciu medical alături cu ministrul, cu prefectii și cu primarii, neapărat că trebuie să fie alături și cu subprefectii. Dumneavoastră ziceți că am să vin cu un proiect de lege modificator serviciului subprefectilor de astăzi, [de] acord; dar aci nu se zice că numai subprefectii de azi să fie, ci oricare ar fi. Apoi, dacă la fiecare plasă avem cite un medic, neapărat că el trebuie să fie necontentit în relațiune cu subprefectul.

Asupra articolului 9.

Văd că aci se zice ca la cele șapte orașe mari are a se cere avizul consiliului comunal, iar pentru cele [l]alte orașe avizul consiliului de igienă. Știți că toate orașele au consilii comunale și de igienă și nu înțeleg pentru ce s-ar cere de la Ploiești avizul consiliului comunal, iar de la Focșani al consiliului de igienă! Socotesc că ar fi mult mai corect de a nu se face deosebirea aceasta. Prin urmare, ar trebui să se zică că trebuie să se ia avizul consiliului comunal și al consiliului de igienă³.

Asupra articolului 11⁴.

Totuși este o îndatorire morală ce se impune ministrului. Un director al serviciului sanitar trebuie să fie luat dintre doctorii care au o reputațiune stabilită. Căci, dacă s-ar lua un june abia ieșit din facultate, s-ar atinge prestigiul acestui serviciu. Cuvîntul de *experimentat* este dar o deșteptare ce se face ministrului.

Replică lui Pană Buescu⁵.

Domnilor, aci e o cestiune mare și nu voi să vă surprind: sănătatea întregii populațiuni a acestei țări trebuie să fie incredințată, ca în toate țările din lume, unei serviciu de stat. Aceasta este pozitiv și acesta e scopul legii. Creșterea populațiunii noastre, cruțarea ei de boală, ciumă, ferească Dumnezeu, în orașul București, onorabile domnule Buescu, nu cu teorii de autonomie va feri țara întregă, ci țara se va feri cu ce se spune aci în lege.

Să lăsăm totul la bunul plac al comunelor, al primarilor comunelor rurale?

Aceasta nu se poate, nu e bine. Legislatura este națiunea, care încredințează acest serviciu primarilor.

Cum se face cu legea comunală și cu legea județeană? Statul hotărăște atribuțiunile comunei, regulează drepturile comunei, însă în același timp își păstrează dreptul său de control. Prin urmare, se lasă comunei toată independența, dar, cînd comuna cu independența ei compromise sănătatea publică, atunci ministerul vine și ia măsurile cuvenite; și de aceea deputații au dreptul în tot momentul să facă interpelări; de aceea domnul Maniu a venit și m-a întrebat cum lasă să vină vin ungueresc falsificat care vatamă sănătatea publică?

După teoria domnului Buescu, domnul Maniu nu trebuie să mă interpeleze pe mine, ci trebuie să interpeleze pe domnul Buescu, membru al consiliului municipal.

Apoi, onorabile domnule Buescu, fost-a vreodată vreo comună mai independentă decît comuna București? Are să vină și guvernul odată să vă întrebe: ce faceți cu primăria București, care este în multe privințe mai înapoiată decît altele?

Voci: Așa, așa!

Domnilor, scopul acestei legi este de a păstra sănătatea națiunii române și nu se poate încredința această îngrijire numai unuia sau altuia, ci tuturilor; fiecare trebuie să vină să contribuiască la aceasta.

Ce teorii sînt acestea? Apoi o lege comunală lucrăm noi azi? Eu socoteam că în cestiunea aceasta nu aveam să intrăm în teorii, căci lucrarea ce v-am prezentat nu este opera ministrului, ci este opera medicilor celor mai învățați și mai liberali din țară⁶; ministrul n-are alt merit decît acela că a adus această cestiune înaintea medicilor aleși de dumneavoastră și le-a lăsat toată libertatea de acțiune; ei v-au adus această lege. Eu socoteam că în această cestiune nu încap nici partid, nici teorii. Apoi, onorabile domnule Buescu, după legea județeană se impune consiliilor comunale să facă ceea ce zice legea și, cînd legea hotărăște ce trebuie să facă și consiliul comunal nu face ce zice legea, apoi, eu ministru, care sînt răspunzător în fața țării de aplicarea legii, cînd văz că un consiliu comunal nu face ceea ce zice legea, n-am dreptul oare să-l oblig a satisface dispozițiunile legii? N-am oare dreptul să oblig pe consiliul comunal să aibă ceea ce zice legea? Bunăoară: dacă nu dă cazarmă pentru armată teritorială, nu trebui să-i impun să facă cazarmă? Dacă n-are moașe, nu trebuie să-i impun să aibe moașe? Dacă nu se ocupă de instrucțiunea publică, adică dacă n-are local de școală, profesori etc., nu trebuie să-i impun a face local, a angaja profesori etc.? Dacă n-are medic, nu trebuie să-i impun să aibă medic?

Domnul Buescu știe ce stimă am pentru domnia sa, dar la bătrînețe ar trebui să lăsăm teoriile la o parte și să fim mai practici, mai cu seamă cînd este vorba de o lege care interesează lumea întreagă.

În lege se spune că primarii au cutare și cutare obligațiuni. Apoi, cînd primarii nu îndeplinesc dispozițiunile legii, voiți dumneavoastră ca să-i trimit naintea Curții de casațiune și să vină procurorul să pledeze cu avocatul primarului?

Apoi ministrul de interne impune el de la sine îndatoriri comunei? Legea hotărăște atribuțiunile comunelor și, cînd ele nu execută legea, puterea executivă e datoare să intervină. Prin urmare, citiți legea bine și vedeți că se zice curat că ministrul de interne nu impune decît ceea ce

cere legea. Nu uitați că în fața descreșterii populațiunii noastre se găsesc primari — nu vorbesc de comună București — cari, în independența lor, zic : Dumnezeu să facă cum e mai bine. Ei bine, în fața acestei stări de lucruri, guvernul nu poate să stea indiferent și chiar nu face de la sine, ci se referă la Consiliul superior de medici români, cari fac gloria Facultății noastre de medicină ; eu nu hotărâsc, aprob și nimic mai mult ; nu * plec capul înaintea oamenilor speciali și în drept a face.

Prin urmare, pentru numele lui Dumnezeu, lasați-ne să mergem înainte și cînd va veni în discuțiune legea comunală veți putea dezvolta teorii oricîte veți voi.

Replică lui Grigore Triandafil?

Am să adaug și eu puține considerațiuni și sper că și onorabilii autonomiști se vor uni cu mine ca să voteze acest proiect de lege. Eu cred că nu de rea-voință, dar numai din o convicțiune rău întemeiată, prin pozițiunea ce au domnii cari apără autonomia exagerată a comunei, iar nu că voiesc să zădărnicesc tot scopul acestei legi, numai din o asemenea confuziune vin să combată acest articol.

Dacă dumneavoastră nu dați puterei esecutive a națiunii dreptul să apere națiunea și dacă voiți ca cu această lege, eminentamente de stat, să înființați o lege atît de descentralizatoare încît să fie fatală pentru stat, atunci mai bine să retrag legea.

Domnilor, izbucnește în București o variolă, o angină contagioasă. Eu, ministru de interne, care sînt dator să mă îngrijesc de starea sănătății țării întregi, n-aș avea eu dreptul să ordon primarului de la Ploiești să ia măsuri profilactice ?

Domnul C.T. Grigorescu: Se opune primarul?

Apoi de aceea să punem cestiunea pe tapet. Domnul Grigorescu zice : se opune primarul ? Este buna-voință a dumnealui, dar eu n-am ce face cu buna-voință a dumnealui ; eu am datoria să ordon, unde legea îmi dă dreptul să ordon eu n-am a face cu caracterul amabil al onor. primar x sau b ; eu, dacă este să păzesc țara, eu ministru [1] de interne x, căci ministrul de interne este un x, astăzi este Stan, mine Bran, ministrul de interne are dreptul să ordone și ordinul său trebuie să fie executat, mai ales în cestiuni ca aceasta de sănătate publică.

Izbucnește o epidemie contagioasă în București. Apoi, după teoria domnului Grigorescu, eu nu pot să ordon primarilor de primprejur să ia măsuri.

Se apropie ciuma, cum s-a întîmplat anul trecut, cînd toate statele au luat măsuri. Ei bine, după opiniunea domnului Grigorescu și a altor autonomiști, eu nu pot să ordon comunelor dupe marginea Dunării să înființeze lazarete și să ia alte măsuri de apărare, căci se va găsi un primar oarecare să zică : stai, domnule ! Cînd va ajunge ciuma la hotar sau la bariera orașului nostru, atunci vom lua aceste măsuri. Atunci la ce ar mai fi bună ministrului de interne o asemenea lege ?

Nu, domnilor, trebuie ca ministrul să aibă acest drept cînd se atinge de sănătatea țării întregi, trebuie să fie o putere care să execute. Chiar

* Citește : *imi*.

astăzi, cînd legea este mai centralizatoare, sînt orașe mari, care încă în-
groapă morții pe la bisericele de prin orașe, cari nu au cimitire.

O voce: Unde?

Nu voi să spun unde.

Sînt alte orașe care nu au abatorii, altele care au pescăriile pe piețele
publice. Apoi nu merge așa, domnilor. Dacă pînă acum s-au tolerat
lucrurile acestea este că am avut cestiuni mari din afară care ne preocu-
pau prea mult, dar să dea Dumnezeu ca să ne putem ocupa și de cestiu-
nile interioare mai serios și vom îndrepta toate acestea, căci nu se poate să
mai meargă așa.

Apoi chiar în capitala București, cu tot respectul ce am pentru
domnul primar, voi cere o poliție comunală mai bună și voi mai cere și
altceva.

Nu se poate plînge un singur primar cum că am șerbit și am atacat
primăria; am uzat de dreptul meu și cu foarte multă condescendență
mei țara ar avea dreptul să mă tragă la răspundere pentru că am fost
prea respectuos pentru această autonomie, care s-a cam văzut uneori
că nu a prea folosit, tocmai orașelor care s-au bucurat mai mult de această
mare autonomie.

Așadar, rog pe domnii primari și pe domnii consilieri cari se află
în Adunare și pe cari îi respect foarte mult, să lase ca alții decît domniile
lor să vorbească în această cestiune, pentru că domniile lor sînt parte
interesată și într-un spirit negreșit de perfectă legalitate voiesc să-și
întinză prea mult niște atribuțiuni cari, în materie de sănătate, n-ar trebui
să fie prea întinse.

De aceea vă rog a vota proiectul așa cum este.

Din nou replică aceluiași?

Eu aș ruga pe onor. domnul Triandafil să nu face amendament
pentru că cestiunea atînsă de domnia sa este o cestiune foarte delicată,
pe care nu ar trebui s-o tratăm așa de ușure.

Apoi ce voți dumneavoastră? Voiți ca, afară de ministrul de
interne, care are dreptul de priveghere și de control asupra acestor
stabilimente, să se înființeze și un alt control? Este, de exemplu, Eforia
spitalelor civile din București, care printr-o lege din 1862 s-a centralizat
și apoi în anul 1864, printr-o măsură dictatorială, s-a dat din nou în
administrațiunea persoanelor particulare, dar de la 1864 și pînă astăzi
această cestiune nu s-a putut încă regula într-un mod definitiv.

Cu toate acestea, Eforia spitalelor civile din București [1] și trimite
socotelele sale la Curtea de compturi, iar bugetele le înaintează Camerei.

Ei bine, domnilor, fără a voi să ating onorabilitatea și rîvna perso-
nelor cari compun Curtea de compturi, vă fac numai întrebarea: soco-
telele statului sînt ele cercetate? Socotelele comunelor, ale județelor,
toate merg la Curtea de compturi. Sînt ele cercetate?

Voci: Cer cuvîntul!

Așadar, propunerea domnului Triandafil în fapt nu ar avea nici
un rezultat practic; s-ar trîmite curții și acolo ar rămînea, căci Curtea
de compturi trebuie eu desăvirșire reorganizată. Dar cînd veți avea miniș-
trii pe care nu-i aveți, dar pe care-i veți avea, ministrii care vor lua în
serios drepturile ce li se dă prin actele de fundațiuni, dreptul de priveghere
și de control, ei bine, acel ministru trîmite un inspector financiar bun și

merge și constată cum că sînt sute de mii de franci, nu fac nici o aluziune, cari s-au cheltuit fără să fie prevăzuți prin buget; că sînt mandate care s-au dat pe exercițiul expirat; că sînt cheltuieli făcute fără autorizațiunea șefului. Apoi, acel ministru nu are tot dreptul să facă un exemplu mult mai eficace și mai energic decît hotărîrea Curții de compturi, care ar avea să găsească poate pe urmașii, pe nepoții celor cari au ordonat? De aceea înainte de toate să fim practici și socotese că este de ajuns ca, respectînd voința fondatorilor, să zicem să se urmeze potrivit legii județene, legii comunale, de exemplu cum este un incident, cum este o procedură pe care o avem astăzi la Craiova.

O voce: Și la Buzău!

Și la Buzău mai cu dinadinsul și veți vedea ce are să fie și la Buzău. Eu, pentru mine unul, ca ministru, cred că va fi destul să lăsați sub privegherea și controlul ministrului. Zicînd mai mult, poate că s-ar aduce conflicte mari între ceea ce este hotărît și între statutele ctitoricești.

Replică lui D. Cariagă:

Luată seama la ceea ce votați, domnilor! Într-un stat constituțional, cine zice sub controlul ministrului zice: sub controlul națiunii, sub controlul Camerilor. Cînd dumneavoastră dați ministrului dreptul de control, vi l-ați dat dumneavoastră înșivă, căci totdeauna aveți dreptul să întrebați cum ministrul a exercitat controlul. A amesteca și primăriile în asemenea cestiuni este a aduce oarecari atingeri independenței marelor stabilimente întemeiate pe acte ctitoricești de secol. A da dreptul și autorităților comunale a interveni în administrațiunea unor stabilimente așa de mari cred că încurcați în loc să descurcați, că sporii conflictele în loc să le scădeți.

Eu vă conjur încă o dată: dați națiunii un drept pe care-l are totdeauna, dar care nu era consfințit, dați-i dreptul de control prin ministrul competente și opriți-vă aci.

Pentru spitalele dependente de comună, iată ce se zice aci: spitalele dependente de județe și comune se vor administra conform cu legea consiliilor județene și cu legea comunală, sub privegherea și controlul ministrului de interne și Consiliului medical superior și al consiliului de igienă al razei respective.

Va să zică, prevede legea pentru asemenea stabilimente comunale sau județene. Dar pentru stabilimentele celelalte nu o faceți, căci veți face legea grea în exercițiul ei.

Sînt dator să vă conjur să fiți prudenți.

Replică lui N. Fleba:

Scopul acestei legi, cum vedeți chiar și din articolul 18, este că ministrului de interne nu se lasă decît numai ceea ce convine intereselor sănătății.

Domnul Fleba n-a dezvoltat destul de bine aceasta. Să vedem, domnilor, în alte state cine administrează apele minerale. În Bohemia, dacă apele aparțin particularilor, se administrează de particulari; dacă sînt ale comunelor, de comună; dacă sînt ale statului, de stat. Aci sînt ale domeniilor și administrarea lor este lăsată administrațiunii domeniilor. Ministrul de interne și Consiliul medical se va adresa la domenii pentru arendarea lor. Iată, domnilor, la Mangalia se zice că sînt ape

calde, care bat pe cele de la Mehadia ; acele trebuie administrate și venitul lor trebuie adunat tot de administrațiunea domeniilor. Ministrul de interne nu are decît să facă planuri.

Replică aceluiași¹¹.

Pină acum, după știința veterinară, numai ciurma bovină face carantină, și pentru apărarea acestei boale sîntem legați prin convențiunea cu Austria spre a sauegarda bogăția țării noastre. Cu toate acestea nu este rău a se admite propunerea domnului Fleva . . . poate că știința va inventa o nouă boală. (*Ilaritate.*)

Răspunde lui P. S. Aurelian¹².

S-a păstrat mai tot același număr pentru medicii locali, decît era un act de dreptate ca să facem parte, deși în mod extraordinar, și luminelor și științei și medicilor acelora cari nu șed în București ; se dădea un privilegiu prea mare numai științei medicilor din București, și noi credem că și în Iași și în Craiova și în alte centruri de populațiuni mari se pot găsi oameni de știință cu mari merite și de aceea trebuie să le dăm și lor dreptul cînd vin în București sau cînd socotese să fie membri extraordinari. Pe lingă aceasta, mai este și un alt scop. Inspecțiunile cele mai mari se dau acelu Consiliu superior. Apoi credeți dumneavoastră că am găsi în tot momentul pe membrii Consiliului superior din București gata de a merge să facă o inspecțiune într-un caz important la Iași ? Nu este mai bine să ne adresăm la membrii extraordinari din Iași în asemenea cazuri ? Aceasta ar costa mai puțină cheltuială și n-ar jena și activitatea membrilor din București, căci noi nu voim ca membrii din Consiliul superior să nu aibă decît a fi membri ai Consiliului superior ; noi voim să chemăm acolo toate ilustrațiunile științei ; și dumneavoastră știți că ilustrațiunile-și au și ele practica lor. Prin urmare, n-ar fi bine să centralizăm tot serviciul sanitar superior în minele a șapte persoane. De aceea am pus pe medicii din Iași, Galați și Craiova în contact cu cei din București, căci, deși am făcut Unirea de mult, însă din nenorocire rareori să pun aci medici[i] în contact cu colegii lor din București și noi am voit să facem ca și membrii din acele centruri mari să-și dea mîna cu capacitățile din București. De multe ori acești membri extraordinari vor îndeplini sarcina medicilor din București și cu aceasta ar dispărea și separatismul din acest ram de știință.

Domnul P. S. Aurelian : Mă unesc în toate cu cele spuse de domnul ministru de interne. Negreșit că este un act de dreptate de a fi chemați și medicii din acele districte ca să ia parte cu cei din București. Dar, dacă se pune chestiunea pe acest tărîm, eu aș cere altceva. Fiîndcă plîmbările acestea ar aduce o pierdere de timp, eu întreb dacă n-ar fi bine să se facă o sucursală la Iași ?

Iar este separatism.

Replică lui N. Ionescu¹³.

Eu cred că este numai o simplă neînțelegere.

Consiliul medical trebuie neapărat să fie compus din persoane cari șed în București, pentru că ei lucrează în toate zilele, pe cînd, dacă ar fi în majoritate sau chiar pe jumătate luați din provincie, acei membri ar trebui să vie mai în toate zilele în București, ceea ce ar fi incomod pentru ei. De aceea s-au luat numai ca membri extraordinari de prin județe, cu facultatea pentru ei, se înțelege, de a veni la București cînd vor putea

sau cînd vor voi. Acum, ca acești membri să fie salariați cu luna, aceasta nu se poate pentru că citeodată consiliul se adună mai des și alteori mai rar și nu se plătește decît acelor cari vin la ședință.

Este însă o parte din propunerea domnului Ionescu care merită toată atențiunea dumneavoastră, aceea adică că nu e bine să se zică că acești membri extraordinari să se ia anume din Iași, Galați, Craiova etc., ci să se zică : din provincii.

Încă o dată, domnilor, repet că membrii Consiliului medical din București trebuie să fie în tot momentul la dispozițiunea Ministerului de Interne pentru trebuințele administrațiunei interne. Membrii extraordinari sînt persoane cărora li se dă dreptul să asiste la lucrările Consiliului medical, cînd vor putea și cînd vor voi, membrii din București mai sînt datori să facă neapărat, o dată pe an, cercetări și revizuii, pe cînd membrii extraordinari nu au această îndatorire decît numai cînd li se dă expres.

Acum voiți dumneavoastră ca numărul membrilor permanenți să fie mai mare? Cum socotiți. Domnii medici din Cameră, cari sînt mai competenți, vor vedea dacă este bine aceasta sau nu... (*Întrenerperi.*)

Ziceți descentralizare, apoi știți ce înseamnă aceasta în materia de față? Este ca și cînd ai zice ca o secție din Ministerul de Interne să fie la București, iar alta la Iași. Apoi binevoți, domnilor, a considera că acesta e un serviciu atașat la Ministerul de Interne, care nu se poate divide; prin urmare, aci nu poate fi vorba de descentralizare. Și dacă s-a admis membrii extraordinari pe lingă cei permanenți, aceasta a fost ca un act de dreptate, de colegialitate către ceilalți doctori din țară.

Eu vă declar că nu fac nici o cestiune din aceasta, dar las la dumneavoastră să vedeți dacă e practic și bine să dezorganizăm acest serviciu care e pus sus și care are o activitate neîntreruptă și continuă. Ministerul de interne în materie sanitară să nu credeți că pune vreo rezoluțiune pe altceva decît numai pe jurnalele Consiliului superior. Vă spun aceasta pentru ca să vă dovedesc că Consiliul superior medical are o activitate continuă, zilnică și neîntreruptă.

Replică lui N. Fleva¹⁴.

Pentru aceasta este un alt consiliu, care este atașat la Consiliul medical superior.

Domnul N. Fleva: Medicii aceștia din Consiliul superior sînt medici pentru oameni și eu nu văz în acest consiliu nici un medic pentru animale. Văz însă mai departe la articolul 28 că medicii veterinari sînt puși alături cu spițerii. Spițerii însă nu trebuie confundați cu medicii. Credeam că ultimul alineat vorbește de toate categoriile de medici, însă articolul 28 pare că ar pune în altă clasă pe medicii veterinari. Iată pentru ce vă atrag atențiunea asupra acestui punct mai înainte de a se închide discuțiunea.

Voi, domnilor, să dau o lămurire că medicii veterinari nu sînt confundați cu farmaciștii.

Comisiunea veterinară este cu totul de o parte.

Replică lui Gr. Triandafil¹⁵.

Membrii nu se schimbă. Dar, dacă de exemplu un membru care este chemat refuză de a veni la ședință într-un timp oarecare, atunci se trage altul la sorț.

Renunță la cuvînt¹⁶.

Fiindcă mai mulți domni deputați mă roagă să nu mai vorbesc, renunț la cuvânt, însă declar că mi pare rău.

La o propunere făcută de Pantazi Ghica

Domnilor, să nu vă alunecați pe tărîmul care se pune domnului Ghica. Cum? Medicii din județe fac un regulament care păcătuiește, care este contra salubrității, și acela care are în mină superioritatea nu are dreptul să zică: completezați-vă lucrarea.

Domnul P. Ghica: Renunț la propunerea mea.

Cît se atinge de observațiunea domnului Fleva¹⁸, negreșit că se face concurs, însă odată concursul făcut nu are orice consiliu dreptul să clasifice aptitudinea dăzvelită în serviciu. Înțelegeți foarte bine că această frază nu sustrage concursul, dar lasă și Consiliului superior dreptul să arate ce aptitudini are fiecare.

Replică lui N. Flebă¹⁹

Cînd se zice că consiliul face totdeauna un proces-verbal, negreșit că acel proces-verbal va începe cu considerante. S-ar putea însă întîmpla ca minoritatea să vină și să declare că nu se unește cu majoritatea. De aceea se zice aci că minoritatea să și motiveze împotrivirea sa.

Pe marginea articolului 30²⁰

Domnilor, deciziunile date de Consiliul medical nu poate să le execute singur, ci trebuie să fie cineva care să le execute. Ei bine, cine este acela care trebuie să fie executorul acestor deciziuni? Neapărat ministrul de interne. Acum se întîmplă că nici ministrul de interne să nu poată executa acele hotărîri, căci sînt hotărîri care reclamă cheltuieli și atunci ministrul de interne trebuie să se adreseze Consiliului de Miniștri.

Ei bine, nu puteți să radicați ministrului de interne autoritatea de a putea să execute aceste avizuri și a putea să vie înaintea dumneavoastră să ceară, la caz de nevoie, mijloacele de execuțiune.

Vă rog dar să lăsați articolul cum este și să nu credeți că este cineva care se gîndește să rădice autoritatea acestor avizuri, ci, din contra, vă căuta ca în limitele legii să le facă executorii.

Asupra articolului 30²¹.

Trebuie să ne aflăm cu toții fericiți că articolul 30 a fost combătut de o persoană competentă și susținut de o persoană iarăși competentă și această combatere a doi bărbați eminenți dovedește caracterul acestui proiect de lege.

Domnilor, prin acest proiect de lege guvernul nu a avut în vedere decît numai creșterea populațiunii țării și în privința oamenilor și în aceea a vitelor.

Avînd dar în vedere importanța acestei legi, noi am voit să reorganizăm un serviciu care s-a dezorganizat și am voit, prin urmare, să-l ridicăm la înălțimea unui serviciu bun pentru țara noastră, fiindcă astăzi în toate țările unde guvernul se ocupă de igiena publică a trebuit să se servească de o asemenea lege.

Proiectul de lege de față s-a elaborat de membrii Comitetului sanitar, în care figurează un număr de medici români cei mai iluștri din corpul medical. O dată ce a fost prelucrat, și a fost prelucrat cu multă maturi-

tate și chiar de mai mulți medici cari nu fac parte din Consiliul sanitar, acest proiect apoi s-a publicat și s-a lăsat timp ca medicii și veterinarii cei [1] alți cari nu au luat parte la elaborarea lui să-l poată citi, să-l poată studia, căci s-a publicat nu numai prin jurnalul oficial, dar și prin cele [1] alte jurnale și apoi s-a discutat prin presă, s-a primit petițiuni, memorii și adrese, ce s-au înaintat Consiliului medical superior. În fine, toată lumea medicală s-a silit ca să facă din acest proiect o lege eminentă utilă.

Acum, domnilor, în privința cestiunii care vă preocupă, cred că Consiliul medical superior și persoanele onorabile cari au lucrat acest proiect nu merita imputarea ce li se face că nu au voit să facă o lege serioasă. Să-mi dea voie onor. domnul preopinent a-i arăta caracterul extrapolic și extraministerial al acestui proiect de lege; noi guvernul nu am făcut nimic alt decît vi l-am prezentat și vi l-am supus să-l discutați și să-l votați și cu toate acestea văd că se găsesc persoane care nu recunosc aceasta și dovadă este onor. domnul Aurelian.

Nu sînt om de știință, nu voi veni să mă rostesc nici în favoarea onor. domnului Aurelian, nici în favoarea onor. domnului raportor, persoană iarăși competentă în materie, dar mă voi pune numai pe tărîmul practic. Voiesc să vă arăt pentru ce s-a făcut deosebirea care se vede în articolul 30.

Domniile voastre știți foarte bine că pînă mai demuăzi practica medicală la noi era în minile medicilor străini și apoi au început și românii să se ocupe cu această știință, și încet, încet am ajuns a avea un număr însemnat de medici români, cari fac onoare țării noastre.

Din nenorocire, nu este tot așa în privința veterinarilor. Afară de considerațiunile științifice dezvoltate foarte bine de domnul raportor, veterinarii noștri nu sînt încă în pozițiune de a ajunge acolo unde au ajuns acele nume ilustre pe cari le-a citat domnul Aurelian.

Domnul N. Măldărescu: Și în Franția numai trei sînt.

Domnul P.S. Aurelian: Sînt 10.

Din nenorocire, veterinarii români și chiar străini pe care-i avem nu se pot pune alături cu medicii pe care-i avem. Este cu neputință să-i punem pe aceeași treaptă.

Și vedeți, domnilor, că prin aceasta nu voiesc deloc a imputina, a micșora știința veterinară. Din contra, cum a zis foarte bine onor. domnul Aurelian, avem trebuință foarte mare de dînsa pentru bogăția țării, pentru creșterea vitelor, care sînt amenințate de boale. Avem trebuință de a face să dispară aceste boale dintre vite, avem trebuință de sporirea vitelor și odată ele sporite, să avem și unde să le putem desfăce, căci, din nenorocire, Austria, ia măsuri draconice prin legea ce se votează în momentul de față și sîntem amenințați de a nu avea unde să desfăcem vitele noastre, cu toată libertatea de comerț.

Așa, de exemplu, în Ungaria, cu toate prescripțiunile convențiunii, s-au luat oarecari măsuri cari sînt provenite din interese speciale, măsuri cari o pun în pozițiune de a se folosi necontenit și astfel țin granițele închise mai totdeauna, cum sînt astăzi sub pretext că ar fi epizootice. Avem dar nevoie ca să avem veterinari buni și, prin urmare, trebuie să facem totul ca să rădicăm această știință, acest profesorat, încît să avem și noi de acele ilustrațiuni ca acelea de care a vorbit domnul Aurelian, pe cari din nenorocire, astăzi nu le avem.

Iată ce a făcut pe comisiune că nu a admis în sînul Comitetului superior un veterinar.

Departe de mine ideea de a împrăta sau contesta știința veterinarilor noștri, însă nu vor putea pretinde a se pune alături cu medicii noștri.

Comisiunea dar a căutat nici să nu-i jignească, nici să le atingă amorul lor propriu și de aceea nu i-a subordonat Consiliului superior decît atunci cînd sînt interese sau cestiuni cari sînt legate; altmintrelea comisiunea veterinară lucrează cu totul deosebit. Și socotesc că această independență ne va pune în pozițiune să ajungem cu încetul ca să avem veterinari români precum avem medicii români.

Și de aceea se zice chiar în proiect că peste cinci ani membrii acestei comisiuni vor fi aleși numai dintre români. (*Întrepreri.*)

Cestiunea este aci: avem noi astăzi veterinari români în număr așa încît să satisfacă trebuințele noastre?

Dacă avem, atunci ștergeți acest articol, dacă însă recunoașteți că trebuie un timp de tranzițiune, patru sau cinci ani, ca să putem să avem și noi veterinari cum [î] dorim, atunci admiteți această restricțiune și succesorii noștri pe aceste bănci vor modifica la timp această lege.

Însă este un ce unde ei au dreptate să se plîngă: de ce la unii se pune 20 lei și la alții 10? La aceasta n-am ce zice, e o cestiune bugetară, faceți cum voiți. Dar zic că, mai bine decît a pune 5 veterinari în București, mai bine este că duoi din acești veterinari să meargă prin județe; acolo sînt trebuitori; în județe, în fiecare plasă dacă se poate. Cu toate acestea legea de față s-a ocupat de ameliorarea pozițiunii veterinarilor. În trecut ei aveau cîte 100 și 150 lei pe lună. Astăzi li se dă de la 300 la 400 lei; sînt mai bine plătiți, sînt plătiți ca și medicii și mai bine. Nu intru a cerceta dacă un veterinar studie cît un medic, dar zic că, judecînd drept, nu cred că veterinarul sacrifică cît un medic. Eu aș dori să avem veterinari români tot așa de învățați ca și medicii.

O dată ce v-am dat aceste lămuriri, majoritatea va hotări și noi vom primi. Guvernul este dezinteresat. Singurul interes ce are este ca legea să fie bună.

Replică lui C. Racoviță²².

Rog pe domnul Racoviță să binevoiască a-mi da atențiune.

Cestiunea pusă înaintea dumneavoastră de domnia sa merită toată serioasa atențiune, însă-l rog să ia seama la un lucru. În confecționarea legilor este și o artă, mai întii se pun dispozițiuni cari au un caracter general și apoi vin dispozițiuni tranzitorii, și amendamentul propus de domnia sa e de natura unei dispozițiuni tranzitorii. De aceea-l rog a lăsa să se pună acest amendament la finele legii, sub titlul *Dispozițiuni tranzitorii*.

Pe marginea articolului 32²³.

Sînt dator să vă dau lămuriri și cred că trebuie să le primiți, fiindcă guvernul în cestiunea aceasta este nepărtinitor.

Ce este acest Consiliu superior? Voiți să fie o autoritate nominală, precum avem multe la noi? Sau voiți să fie o autoritate efectivă, care trebuie să fie compusă din tot ce este mai distins în corpul medical? Îndată ce vom să fie compusă din ceea ce avem mai distins în corpul medical,

trebuie să vedem ce pozițiune le facem. Aceasta este cea dintii cestiune. Membrii aceștia ai Consiliului superior sînt medici cu clientelă și știți ce este un medic cu clientelă: un medic cu clientelă este ca un avocat cu renume. Prin urmare, cînd venim și rugăm pe acei medici să binevoiască a ne da o parte din timpul lor, trebuie să le facem oarecare avantaje. Ia să vedem ce avantaje le facem? Aceste avantaje le vom putea aprecia mai bine dacă le vom pune în comparațiune cu altele. Am luat, domnilor, din avocații cei mai însemnați din București un număr oarecare și i-am făcut eforturi avocați și le-am cerut poate mai puțin timp decît cerem medicilor întruniți în Consiliul superior. Ei bine, medicii din Consiliul superior au cîte un napoleon pe ședință, adică dacă se întrunesc de două ori pe săptămîină au opt napoleoni pe lună. Ce are un efort avocat? Are 700 franci pe lună, are pozițiunea lui și timpul de a pleda și în alte procese, pe cînd medicul din consiliu n-are decît opt napoleoni pe lună...

O voce: Dar clientela?

Clientela este un lucru privat. V-am spus că sînt puși pe aceeași linie; sînt medici cu clientelă, sînt avocați cu clientelă.

Avocatul efort însă are 700 lei pe lună și medicul din consiliu are 160... (*Înteruperi.*)

Sînteți om serios, domnule Buescu, prin urmare nu mă înterupeți cu argumente care nu sînt serioase.

Este medicul particular care și-a făcut un nume în arta medicală, este avocatul particular care și-a făcut un nume în profesiunea sa. Ei bine, serviciul acestor doi oameni [i] reclamă statul și vine și zice unuia: te rog fă-te avocat al statului, și celuilalt: te rog fă-te medic în Consiliul superior. Care este avantajul de la unul pînă la altul? Este că unuia-i dă 35 napoleoni pe lună și altuia 60 napoleoni.

Avocatului nu i se pune datoria să meargă în județe depărtate, să șază acolo 20 și 30 de zile. Medicului i se pune îndatorirea să meargă să viziteze județele. Ei sînt 7 sau 8 cari au să viziteze 30 de județe. Guvernul n-a cerut aceasta: guvernul a cerut cu stăruință și cu tot dinadinsul să i se dea doi inspecitori medici, precum i se dau doi inspecitori veterinari, și comisiunea a refuzat categoric și iată argumentele pe cari le-a pus înainte: aveți să luați ca inspecitori ori celebrități, ori medici tineri. Dacă veți lua celebrități să-i numiți inspecitori, acel om are să renunțe la clientela lui și în acel caz nu-l veți avea nici cu 10, nici cu 12 mii de franci pe an; trebuie să-i dați cel puțin 20 de mii franci. În cazul al doilea, dacă veți lua medici tineri, care se vor mulțumi cu 700 sau 800 franci pe lună, atunci ce prestigiu vor avea cînd se vor duce să inspecteze spitalele din Iași, Craiova, Galați, unde vor avea a inspecta pe doctori ca Russu din Iași, ca Selfioti din Galați, ca Fabriciu din Craiova²⁴? Ce prestigiu vor avea acești medici tineri în fața acelor doctori? Prin urmare, trebuie să fie niște medici superiori în acele funcțiuni de inspec-tori.

În armată cine se trimete să facă inspecțiuni în diviziune? Un locotenent? Nu! Se trimete un general; și așa este și aci.

Prin urmare, comisiunea a hotărît să nu fie inspecitori, ci să se ia dintre medicii Consiliului superior și a zis că vom lua doi, nu pe toți. Iată argumentele sale.

Acum, domnilor, dacă acești oameni au să ia în serios inspecțiunea lor și atunci trebuie să șază cel puțin cite 4 și 5 zile în fiecare județ, care face la 30 județe 120 de zile; va să zică acum să luăm un membru din Consiliul superior să-l trimitem în județe să viziteze jumătate țară și să-i smulgem două luni din clientela sa, să-i dăm 60 de napoleoni. Știți ce va să zică aceasta? Nimeni nu are să mai primească a fi membru în Consiliul medical superior; deja sint membri din Consiliul superior, foarte capabili, celebrități, cari au declarat că în ziua cînd legea aceasta se va vota ei [i]și vor da demisiunea, căci nu voiesc să părăsească clientela lor mergînd în județe. De aceea s-a scos *toți* și s-a pus *doi*.

Acum e întrebarea, cum se vor numi acești doi cari trebuie să meargă în inspecțiune? Ei bine, lăsați aceasta pentru regulament, lăsați și ministrului să facă și el ceva; ministrul are să facă cum se face și în armată, să zică doctorul cutare să meargă să viziteze județele Mehedinții și Doljiul, doctorul cutare să meargă să viziteze zona a doua; acestea sint cestiuni de regulament, nu de lege.

Acum este de-a alege din aceste două una: voți să dați inspectori permanenți, cum a cerut guvernul? Bine; iar dacă nu voți aceasta, atunci nu hotărîți să fie numai doi, ci trebuie să lăsați ca fiecare medic, adică *toți* să meargă să facă inspecțiunea și este dator să meargă o dată pe an cînd [i]poruncește ministrul, ca să se facă într-adevăr putincioasă inspecțiunea, căci din nenorocire, după legea actuală, este ca și la prefecti: cînd voiesc să fac unui prefect o inspecțiune trebuie să iau un șef din departamentul meu și să scriu eu în locul lui sau să trimeț pe un alt prefect; și fără să ating onorabilitatea și demnitatea prefectilor, [i]mi veți permite să întrebuintez un proverb care și are forța sa practică: Corb la corb nu-și scoate ochii. Alceva ar fi dacă ar fi un inspector în administrațiune.

A venit domnul Catargiu cu ideea d-a amesteca pe directorii prefecturei cu atribuțiunea de secretari ai consiliilor județene și a șters pe *toți* inspecTORII, astfel că astăzi n-am inspecTORII.

Acum viu la medici. Să meargă *toți*; ce este mergerea aceasta? Avem medici în Consiliul superior, medici [ca] doctor Marcovici, ca doctor Calenderu²⁵ și alții asemenea, apoi să mă duc eu să zic doctorului Calenderu: dumneata care ești favoritul claselor înalte din București, dumneata care ești retribuit ca un principe al medicinei, asemenea și doctorului Marcovici, lasă tot, lasă clientela, lasă acei bolnavi pe care-i iubesti și te interesezi de sănătatea lor, lasă-i în mina altora, și du-te în județe două luni de zile și te mulțamește în aceste două luni de zile cu 60 de napoleoni! Ei, domnilor, n-are să fie așa, are să refuze, nu are să se ducă și, neducîndu-se, ceea ce votați dumneavoastră acum are să cază în mina medicilor fără clientelă și vai de Consiliul acela superior care va avea medici fără clientelă! Vai de eforii avocați cînd vor avea avocați fără clientelă, fără nume, fără reputațiune!

Așadar, una din două: dacă voți dumneavoastră să aveți Consiliul superior compus de oameni capabili, de principii ai științei, trebuie să-i plătiți. Apoi un inspector financiar nu are 30 franci pe zi cînd se duce în inspecțiune? Un militar superior nu are 40 de franci cînd merge în inspecțiune? Inginerii de la lucrările publice nu au și ei diurne destul de mari cînd sint în inspecțiuni? Și vă speriați de 40 lei ce se dau unui doctor? Cînd se va duce domnul Calenderu în Iași, n-are să fie el înconjurat de *toți* medicii de acolo și, prin urmare, silit la cheltuiele de recepțiune, de reprezentațiune?

În cit privește, domnilor, modul cum medicii români au mers la rezel, inima mea de român se revoltă la cuvintele preopinentului care i-a atacat; medicii români nu numai că au mers la rezel cu bunăvoință, dar au făcut admirațiunea streinilor! Sub gloanțele și sub ghiulele turcilor ei [i]și făceau datoria scăpînd de la moarte pe cei răniți! Au fost medicii din Iași, cari au lăsat o clientelă ce le dădea 5, 6 sute galbini pe lună și cari au venit și au îmbrățișat suferințele și nevoile soldaților!

Prin urmare, eu cred că într-un moment de rătăcire onor. preopinent a aruncat la adresa medicilor cuvintele ce a rostit și cari după mine sînt deplorabile.

Replică lui T. Boldur Lătescu²⁶.

Domnilor deputați, într-un asemenea proiect de lege care interesează țara întregă, guvernul nu are alt rol decît a vă arăta necesitatea care este ca acest proiect să fie votat într-un fel sau într-altul; să se voteze modificat sau nemodificat, cum veți crede de cuviință, numai să se voteze, căci peste cîteva zile are să se ocupe comisiunea bugetară cu bugetele și trebuie neapărat ca acest proiect să fie votat pentru ca să poată fi aplicat prin buget.

Cît se atinge de propunerea domnului Lătescu, [i]l rog pe domnia sa, care are întotdeauna argumente foarte judicioase, să judece dacă argumentul domniei sale are vreo bază; s-a dat fiecărui deputat proiectul, fiecare deputat a avut tot timpul necesar spre a-l studia, căci dacă vreun proiect de lege a fost supus studierii și de deputați și de țara întregă a fost acest proiect de lege, au fost patru ziare medicale cari l-au dezbătut și fiecare și-a arătat părerea sa.

Apoi, cine este vinovat dacă domnul Lătescu a uitat proiectul acasă? Guvernul este vinovat?

Afară de aceasta, domnilor, dați-mi voie a vă spune că, pe lângă aceea că prezența noastră este reclamată aci, ea mai este reclamată și aiurea; am avut Consiliu de Miniștri pînă acum, cînd am fost chemat de domnul președinte la Cameră, căci e la ordinea zilei legea sanitară. Vin aci și domnul Lătescu cere amînarea.

Prin urmare, eu să mă duc iar la minister? Nu e păcat de timpul acesta? Lăsați dar să intrăm în discuțiune și dacă vă trebuie proiecte luați-le de aci...

Domnul T. Lătescu: Nu mai sint.

Ziceți că voiți să aveți timpul de a vă împrospăta ideile. Apoi acesta este un teren cu totul elastic și acest pretext îl puteți invoca oricînd.

De aceea vă rog să lăsați amînarea și să mergem înainte; și vă declar de acum că și eu cred că mă voi înțelege cu dumneavoastră asupra multor puncte, fiindcă nu am deloc entuziasmul acela mare în privința detaliilor acestui proiect; nu am entuziasm decît numai pentru necesitatea care e de a ne ocupa de igiena publică în fața descreșterii populațiunii noastre, fapt pe care-l vedem în toate zilele.

Din nou în replică cu același²⁷.

Domnilor, în situațiunea actuală, în moravurile noastre de mare libertate și de mare descentralizare, mie mi se atribuie un defect, acela că sînt autoritar. Recunosc că sînt autoritar; prin urmare, nu puteți crede că eu, ministru de interne, ministru autoritar, aș veni să dezbrac

postul ce-mi este încredințat de autoritatea ce trebuie să aibă; nu cred că dumneavoastră să bănuiți că aş voi eu să fac din ministrul de interne o păpușă constituțională sau o giruetă politică. Domnul Lătescu m-a întreținut de fricile domniei sale. Declar dinainte că în unele privințe are dreptate, dar aci s-a înșelat, căci legea actuală nu face decît a copia articolul din legea cea veche, cu singurul adaos al cuvintelor : „și de Consiliul medical superior”.

Dar, domnilor, eu vă fac o întrebare : în legea instrucțiunii publice profesorii nu atrîrnă de Consiliul superior al instrucțiunii? Negreșit că în cestiuni de programe, în cestiuni de știință, Consiliul superior are autoritatea sa, lăsîndu-se ministrului dreptul de veto.

Asemenea și în privința serviciului sanitar, ministrul trebuie ca, în cestiuni de medicină, de medicină legală și în alte cestiuni speciale, să corespundă cu Consiliul medical superior, și dacă Consiliul medical ar lovi în medicul primar, atunci este ministrul de interne care are dreptul de veto.

Apoi, tot astfel este chiar în privința direcțiunii telegrafelor, în privința direcțiunii închisorilor etc., astfel încît nu găsesc că este ceva care să vă facă îngrijire că adică s-ar crea prin direcțiunea sanitară o nouă putere față cu puterea executivă. Eu am citit legea și în adevăr că am găsit unele articole în contra cărora voi zice cuvîntul meu. Dar în ceea ce privește acest articol nu găsesc nimic de obiectat.

După ce T. Boldur Lătescu depuse un amendament.

Domnilor, să reducem cestiunea în adevăratele sale margini. Domnul Lătescu a zis multe cuvinte bune ²⁸, dară pentru mine mai că regret că am stăruit ca discuțiunea acestui proiect să nu se amîne, pentru că am văzut că în adevăr domnul Lătescu n-a studiat îndeustul legea actuală în practică cu legea ce se propune acum, pentru că atunci s-ar fi putut încredința că în unele privințe n-are dreptate și n-ar fi zis unele cuvinte cari au stricat pe cele bune.

Domnilor, care este scopul legii actuale? Este acea reformă mare ca serviciul medical, care astăzi este serviciu județean, să devină serviciu de stat, să devină serviciu guvernamental. Astăzi medicul primar este plătit și cu salariu și cu diurnă de consiliul județean. În fiecare buget al consiliului județean am aprobat trei sau patru sute de lei ca salariu pe lună și 100 sau 150 ca diurnă. Prin proiectul de față nu este așa; statul vine și plătește, statul pune în bugetul Ministerului de Interne 350 lei pe lună și diurna se dă de județ, cum se dă bunăoară la poliție și la alte funcțiuni unde funcționarul servește și interesele județului. Așadar, trebuie să discutăm cari din două idei dobîndește aprobarea dumneavoastră; daca e ca și în viitor medicii să fie serviciu departamental, atunci toate cuvintele domnului Lătescu sînt la locul lor. Dacă însă voiți ca acest serviciu să fie serviciu de stat, pentru ca să fie totdeauna sub controlul dumneavoastră și să poată mai bine îngriji de sănătatea publică, atunci domnul Lătescu nu are dreptate. Domnilor, legea actuală nu are decît un defect, este că incurcă ruajul. În alt fel, tot ce a criticat domnul Lătescu există în legea de față. Iată ce se zice : „Medicii primari nu pot fi strămutați dintr-un județ într-altul fără voia lor”. Căzînd legea aceasta, vom rămînea cu legea veche.

Ei bine, domnilor, dacă dumneavoastră voiți ca serviciul medical să rămână județean, atunci n-am nimic de zis. Dacă credeți că serviciul medical județean este ajuns la perfecțiune, lăsați-l așa. Dacă însă credeți că trebuie să ne interesăm mai mult de creșterea și descreșterea populațiunii noastre, atunci trebuie să faceți așa ca să aveți control și guvernul să fie răspunzător.

Veți vedea dumneavoastră, cu ocaziunea interpelării ce mi-a adresat onor. domnul Cernătescu, la ce rezultate duce acel cuvânt de independență a autorității județene, rezultate cari în fapt, pentru cazul acesta, se traduc în foame. Dar cel puțin acesta este un rău trecător, care se poate îndrepta la recolta cea nouă, pe cînd descreșterea populațiunii este un rău permanent, o nenorocire mult mai mare.

Eu socot că mai bine veți contribui dumneavoastră la înlăturarea răului cînd veți avea a face cu ministru[1] decît cînd veți fi față cu o autoritate care nu este înaintea dumneavoastră decît prin intermediul ministrului. Eu aci vorbesc într-un mod cu totul independent, vorbesc ca filosof, nu ca ministru de interne, vorbesc ca om care mă ocup cu binele acestei țări și astăzi vă declar că răul este în neresponsabilitatea medicilor și persoana aceea care ar putea să activeze lucrarea lor să găsește dezarmată.

Rostiți-vă dar mai înainte de toate în această cestiune, faceți din medicul primar un reprezentante al puterii centrale, pentru ca puterea centrală să fie responsabilă înaintea dumneavoastră, faceți ca ministrul de interne cu Consiliul medical să aibă dreptul de strămutare, pentru că astfel nu are nici o acțiune asupra medicului.

Domnilor, în Prusia pînă și administrațiunea este inamovibilă, un președinte de provincie nu poate să fie destituit, însă ministrul are dreptul de strămutare.

Medicul primar, cînd va ști că ministrul îl poate lovi prin strămutare, pentru fapte cari nu ar putea fi destul de pipăite, va căuta — iertați-mi expresiunea — să se poarte ca o fată mare.

Să facem pozițiunea medicilor primari mai bună, să le sporim emolumentele, aci mă unesc cu domnul Lătescu. Dar nu m-aș uni cu domnia sa ca acest serviciu eminent serviciu de stat să-l faceți serviciu provincial ca astăzi.

Onor. domnul Lătescu a zis : cum ? Să atîrne hotărîrea consiliilor județene de Consiliul medical superior ? Apoi, dacă ziceți așa, atunci și profesorii să nu atîrne de Consiliul superior al instrucțiunii, căci acolo este tot așa.

Dumneavoastră pe de o parte dați și pe de alta luați.

Dați puterii esecutive dreptul de a controla, dar pe de altă parte dați-i și mijloace de control în adevăr eficace !

Toată lumea zice că nimeni nu poate fi judecat decît de semenii săi. Pentru ce dar și medicul să nu fie judecat de colegii săi ?

Domnul Lătescu: Afară numai cînd vine în conflict cu publicul.

Vă rog mai nainte de toate de a vă rosti daca voiți ca medicul primar să fie un agent al puterii esecutive, care să se ocupe de igiena publică cu aceeași energie precum prefectii se ocupă de interesele materiale ale județului. Atunci votați principiul acesta ca el să fie numit de

stat, retribuit de stat și în cît privește diurna să fie atîrnată de consiliul județean.

Consiliile județene și comunale nu are putere fără aprobarea ministrului; trebuie dar ca medicul lovit să aibă dreptul de a apela la ministru, care luînd avizul Consiliului superior să-și dea părerea sa. Nu puteți dumneavoastră ridica dreptul ministrului de a cere luminile corpului competent; eu astăzi o fac mai totdeauna și mă găsesc foarte bine cînd chem pe oamenii competenți să se rostească, ca să nu fiu înșelat.

De aceea dar vă rog să faceți lumină și nepărtinire în o cestiune așa de importantă, căci propășirea națiunii noastre și sporirea populațiunii atîrnă de la această lege. Dați ministrului ceea ce trebuie să-i dați. Eu ca ministru vă declar că sînt foarte nemulțumit de mulți medici din țară, dar n-am ce să fac. Faceți ca acest proiect de lege, care e merit a îmbunătăți soarta medicilor, să-i sustragă în același timp și [de] la șicanele locale, cari sînt totdeauna cele mai nenorocite.

De aceea zic să dați ministrului de interne dreptul ce i se cîvine și dacă el va fi un om arbitrar va face singur, iar dacă va fi un om luminat și just, va chema în ajutorul său pe Consiliul superior și fiți siguri că în Consiliul superior așa cum e organizat nu pot fi nulități.

Răspunde lui E. Cristoforeanu²⁹.

Sinteti în eroare. Astăzi prin bugetele ce am întărit mai alaltăieri consiliile județene plătesc medicilor și diurnă și leafă cîte 6 000 lei pe an.

Domnul E. Cristoforeanu: Și cu toate acestea județele sînt foarte sărace.

Județele vor fi sărace pe cît timp nu vor binevoi a nu mai plăti subvențiunii la impiegații statului și a nu mai face hatîruri la rude și cumețri. Am să public bugetele județelor și veți vedea cîte hatîruri a trebuit să șterg din ele.

Voci: Prea bine ați făcut!

Domnul N. Fleva: Pe ale miniștrilor cine le șterge?

Așadar, voi spune domnului Cristoforeanu că se înșală, fiindcă județele, departe de a se îngreua, se desărcinează, căci în loc să plătească cîte 6 000 lei medicilor vor plăti numai 3 pînă la 4 mii lei, căci are să vie reforma arondimentelor, care are să împutîneze numărul județelor. Și, chiar dacă nu s-ar ușura, tot trebuie să se rezigneze cînd e vorba de serviciul medical, care e merit a veni în ajutorul populațiunii acestei țări. Se poate găsi medici și cu 100 lei pe lună, mă însărcinez eu să vi-i dau, dar nu vă sfătuiesc să vă căutați cu dinșii. Chiar așa cum este proiectul, fiți siguri că va fi mare anevoință a se găsi medici. Astăzi sînt mai multe județe care plătesc și cîte 400 lei pe lună și cu toate acestea nu se găsesc medici cari să ocupe acele locuri.

Impotriva închiderii discuțiilor.

Dați-mi voie, domnilor, să vă zic cîteva cuvinte și dumneavoastră veți hotări cum veți voi.

Domnilor, cu toată francheta v-am spus că înainte de toate trebuie să vă rostiți dacă dumneavoastră voiți a primi ca serviciul medical să fie un serviciu de stat sau să fie un serviciu provincial³⁰. Tot organismul legii și mai cu seamă al articolului ce voiți să votați acum va atîrnă de la rezolvarea acestui principiu.

Nu socotesc că era momentul pentru ca să punem pe tapet cestiunea descentralizării și centralizării, cum a pus-o onor. domnul Fleva³¹, și a despărți funcțiunile și atribuțiunile consiliului județean și acelea ale comitetului permanent de funcțiunile și atribuțiunile prefecturii, căci așa cum există comitetele permanente și consiliile județene sînt numai niște biurouri de înregistrare. Dar în cestiune de sănătate nu cutez eu să fac experiența acestor teorii și acestea cu atît mai mult cu cît sînt în drept a zice că numai acestor teorii și a puținei autorități de a controla serviciul medical se datorește că Țara Românească, și Moldova îndeosebi, perde 10 milioane franci prin împedizarea la granița a exportățiunii vite-
lor sale...

Văd pe domnul Fleva că suride. Pentru domnia sa este lesne a avea acest aer, mai cu seamă cînd este și elocințe. Eu nu voi face cuvinte frumoase. Eu voi spune curat și pozitiv că astăzi așterneți o lege de care țara se va simți în bine sau în rău, după cum o veți face. Guvernul nu face aci cestiuni politice, cu atît mai mult că legea aceasta nu emană nici de la Ministerul de Interne, nici de la mine. Eu am convocat un Consiliu medical, i-am arătat necesitățile, rezultatul experienței, și i-am zis: faceți lege și după cum va fi legea țara se va simți în bine sau în rău.

Voiți dumneavoastră acum ca din serviciul igienic, care în toate părțile este un serviciu de stat, să faceți un serviciu municipal sau județean? Faceți-o, dar mai întîi trebuie să fiți consecuenți, să vă gîndiți că atunci trebuie să faceți toate legile în sensul acesta.

Domnilor, eu am fost dator să vă spui aceste cuvinte, dumneavoastră faceți cum socotiți, va fi în mîna puterii esecutive să vază dacă legea care va ieși din deliberațiunile dumneavoastră va fi mai bună decît cea de astăzi și la caz contrariu va rămînea cu cea actuală, căci guvernul este răspunzător de sănătatea populațiunii³².

„Monitor”, 1879, nr. 282, col. 2 — p. 7936, col. 1 — p. 7945, col. 1; nr. 284, p. 7998, col. 2 — p. 7999, col. 1; p. 8000, col. 2—3; p. 8001, col. 2; p. 8002, col. 3; 1880, nr. 8, p. 117, col. 3; p. 118, col. 2 — p. 119, col. 3; p. 122, col. 1—2.

NOTE

¹ Se discuta proiectul de lege „pentru organizarea serviciului sanitar” (textul în „Monitor”, 1879, nr. 274, p. 7699 și urm.). În ședința din 14 decembrie. Al. Sihleanu propusese amnarea discutării lui pînă după votarea bugetelor ca să se vadă dacă țara își poate permite să aloce suma de 280 240 lei cît reprezentau salariile personalului sanitar.

² P. Ghica făcuse un amendament la articolul 3, care prevedea că autoritățile însărcinate cu aplicarea măsurilor sanitare sînt prefectii, subprefectii, comitetele permanente și primăriile. El ceruse excluderea subprefecților de la această îndatorire, deoarece ministrul de interne promisese că va veni cu o lege de reorganizare a acestora și apoi sănătatea publică era de resortul primăriilor și consiliilor județene.

³ Articolul s-a modificat în sensul observațiilor lui K.

⁴ P. Ghica ceruse suprimarea epitetului de *experimental* care se cerea pentru directorul general al serviciului sanitar.

⁵ P. Buescu spusese că legea reprezintă o imixtiune în afacerile comunei, a cărei autoritate va fi „micșorată”, „nimicită”. K. a replicat: „Nu ați citit legea, domnule Buescu”.

Enervat, P.B. i-a reproșat lui K. că se supără degeaba. Dar K. a continuat imperturbabil: „Nu mă supăr deloc, dar nu ați citit bine această lege”.

⁶ Comitetul delegaților era format din dr. G. Polizu, dr. Dan Sergiu, dr. Miluteanu, alături de Costescu Comăneanu, G. Sefendache, Șt. Corlănescu și N. Măldărescu.

⁷ Gr. Triandafil spusese că articolul 13, aflat în dezbatere și care stabilea atribuțiile primarilor, nu însemna defel o știrbire a autorității comunale dacă aceasta, neîndeplinindu-și obligațiile, ar fi fost sancționată de ministrul de interne. În fond era o reluare a prevederilor legii comunale, înceit el considera discuția doar „academică”.

⁸ Gr. Triandafil discutasă pe marginea articolului 16, care punea sub controlul ministrului de interne atât administrația spitalelor „cu fonduri deosebite” (adică a celor cu donații), cât și a celor județene sau comunale. Această supraveghere i se părea „insuficientă” și ceruse ca socotelile lor să fie verificate de Curtea de conturi.

⁹ D. Cariagdi ceruse ca „privegherea să fie dată primarilor și supravegherea ministrului” în ceea ce privește așezămintele medicale.

¹⁰ P. Ghica ridicase o obiecție în legătură cu formularea articolului 18, care prevedea ca exploatarea apelor minerale să fie încredințată domeniilor statului. El ceruse ca acestea să treacă în administrarea consiliului sanitar. N. Fleva însă îi replicase foarte argumentat că trebuie să rămână în sarcina domeniilor statului, exact cum K. va susține în continuare.

¹¹ Se discuta articolul 19, care prevedea obligația pentru posturile permanente de carantină să se ocupe de tifosul bovin. N. Fleva ceruse să se specifice că sînt îndatorate să ia măsuri, fie și provizorii, și împotriva celorlalte boli care s-ar fi ivit pînă la instituirea carantinelor temporare. Făcuse un amendament în acest sens, acceptat de Adunare.

¹² P. S. Aurelian întrebă de ce s-a ridicat numărul membrilor Consiliului medical superior de la 7 la 12 (articolul 21 al proiectului de lege).

¹³ N. Ionescu ceruse ca în Consiliul sanitar superior să intre medici din toată țara fără specificarea localității.

¹⁴ N. Fleva constatase că articolul 24 discuta despre atribuțiile medicilor umani, dar nimic „asupra sănătății animale”.

¹⁵ Gr. Triandafil observase că articolul 22 prevedea inamovibilitatea membrilor Consiliului medical, dar în partea finală declara că „vor fi înnoiți prin tragere la sorți”.

¹⁶ P. Gorgos ceruse vehement înții reducerea la 10 lei pe zi, apoi suprimarea diurnei doctorilor care se întruneau în ședințele Consiliului sanitar superior. K. voise să-i replice, dar voci strigaseră: „Nu mai vorbiți!”

¹⁷ P. Ghica ceruse ca regulamentele întocmite de consiliile comunale să nu fie avizate de Consiliul superior sanitar, cum prevedea articolul 24.

¹⁸ N. Fleva combătuse alineatul din articolul 24 care dădea Consiliului superior medical dreptul de „cercetare și clasificare a meritelor medicilor”. Admitea să claseze titlurile, dar aprecierea meritelor în acest fel venea în contradicție cu articolul 31, care institua concursuri pentru ocuparea posturilor de medici primari și secundari.

¹⁹ Fleva nu fusese „satisfăcut” de explicația lui K. și acesta răspunsese: „Guvernul declară că primește propunerea domnului Fleva”, adică suprimarea cuvintelor *clasificarea meritelor*.

¹⁹ N. Fleva remarcă că articolul 26 prevedea ca doar minoritatea să-și motiveze opinia; el cerea ca această îndatorire s-o aibă și majoritatea.

²⁰ Articolul 27 prevedea: „Deciziunile Consiliului medical superior nu sînt executorii mai înainte de a se aproba de Ministerul de Interne”. N. Ionescu observase ironic că ministrul de interne are și așa „destule atribuțiuni” ca să nu și-o mai aroge și pe aceasta.

Articolul s-a votat în forma inițială.

²¹ Articolul 30 prevedea că pe lângă Consiliul medical superior se instituie o comisie din trei chimiști și farmaciști și o comisie veterinară formată din trei membri.

P.S. Aurelian văzuse în această formulare o subordonare a veterinarilor față de medicii umani și depusese un amendament prin care cerea constituirea unei comisii veterinare din cinci membri pe lângă Ministerul de Interne. N. Măldărescu, raportorul comisiei însărcinate cu prezentarea proiectului, pledase împotriva amendamentului și ceruse menținerea formulării inițiale. Amendamentul P.S.A. a fost primit.

²² C. Racoviță propusese ca în temeiul articolului 31 al legii toți medicii primari să fie supuși, în următoarele trei luni, unui concurs de verificare.

²³ Articolul 32 prevedea că membrii Consiliului medical superior vor face inspecții anuale diferitelor așezăminte medicale existente în țară (în caz de nevoie inspecțiile puteau fi și mai dese). Diurna pentru aceste deplasări era fixată la 40 de lei. N. Burileanu ceruse înjumătățirea sumei. Urmase un schimb de cuvinte între N. Măldărescu, raportorul proiectului, și Th.B. Lătescu despre diurna plătită în general diferiților slujbași, între care și deputaților. Acesta din urmă exclamase indignat: „între un legislator și un medic este departe cît cerul și pămîntul”, cuvinte la care va face apoi aluzie K.

²⁴ Dr. Ludwig Russu și-a luat doctoratul în medicină la Viena în 1852. A funcționat ca medic al Spitalului „Sf. Spiridon” din Iași. În timpul războiului din 1877 a condus spitalul din Turnu Măgurele. A murit la Iași în 1910.

Aristide Selfioti era doctor în medicină al Universității din München din 1851. Din 1857 a devenit medic-șef al spitalului din Galați. În 1865 a fost ales vicepreședinte al Consiliului de igienă. Din 1870 a devenit medic civil.

Wilhelm Fabriciu (1830—1888) era doctor în medicină al Universității din Viena, specialitatea oftalmologie și ginecologie. Din 1859 a funcționat alternativ la Spitalul Colțea din București și la Craiova, unde, în 1872, a devenit director al Spitalului „Preda”; medic al Ospiciului „Madona Duda”. În timpul războiului din 1877 a fost medic-șef al Spitalului militar din Craiova.

²⁵ Nic. Calenderu (1835—1902) era doctor în medicină de la Paris. În 1874 devine medic primar la Spitalul Colentina, iar în 1878 la Spitalul Brncovenesc. Profesor la Facultatea de medicină din București din 1887. Membru corespondent al Academiei Române; membru al Academiei de Medicină din Paris. Fondator al publicației „România medicală”. Timp de 25 de ani a fost membru al Consiliului sanitar superior; senator. Numele lui rămâne legat de acțiunea pentru eradicarea leprei și a pelagrei.

Al. Marcovici (1835—1886) era doctor în medicină de la Paris (1864). Profesor de terapeutică generală și patologie la Facultatea de medicină din București; medic legist (1867—1883). Membru în Consiliul sanitar superior. Participant la congrese internaționale de medicină (în 1875 a fost ales președinte de onoare al congresului de la Bruxelles). Efor al spitalelor civile din București. Primul președinte al Societății științelor medicale din România.

Pentru toți vezi V. Gomoiu, *op. cit.*, sub voce.

²⁶ T. Boldur Lătescu ceruse amânarea cu 48 de ore a votării proiectului.

²⁷ T. Boldur Lătescu promitea la discuții „a face să reiasă toate anomaliele și dispozițiunile anticonstituționale, antiliberală și nepractice din care este țesut acest proiect, pe care îmi voi permite a-l numi o lege de corporațiune”. El se ridicase în primul rând împotriva prerogativelor cu care fusese investit Consiliul sanitar superior „ca o negație absolută a Constituțiunei și a spiritului întregii noastre legislațiuni”.

²⁸ T. Boldur Lătescu la un moment dat spusese că a văzut consiliul județene dizolvate pentru că avuseseră „marea îndrăzneală de a revoca pe niște veterinari de plăși”. La acestea K. a replicat: „Vă desfid să dovedeți că s-au împlătit acestea de când sint eu ministru de interne sau în timpul când a fost domnul Brătianu”.

²⁹ E. Cristoforeanu ceruse ca diurna oferită din casieria consiliilor județene să fie redusă de la 300 de lei la 150 de lei. La Rîmnicu Sărat, de exemplu, medicul avea 1 600 de lei diurnă căci erau 84 de comune de vizitat.

³⁰ Adunarea respinsese amendamentul T. Boldur Lătescu în legătură cu competența autorităților locale, căci, motivase comitetul delegaților, „autoritățile locale nu pot să aibă competența în unele cestiuni, să aprezieze dacă medicul și-a făcut datoria sau nu”.

³¹ N. Fleva ceruse, sub forma unui amendament, ca medicii de județe să fie numiți de „consiliul general al județului” cu o leafă maximă de 300 de lei și diurnă egală. Diurna se putea suprima dacă se constatau neglijențe în activitatea doctorului. N.F. încheiase emfatic: „Noi primim, domnule ministru, să ne arătați când sintem bolnavi, primiți însă și dumneavoastră medicamentele noastre când sinteți bolnavi”. K. a replicat: „Cu toată bucuria și vă rog să mă trageți la răspundere când veți constata hatiruri făcute din inițiativa mea”.

Amendamentul Fleva a fost acceptat.

³² Vezi infra p. 358, 370, 381.

*În legătură cu aplicarea legii din 1876 prin care se distribuiau țăranilor loturi din proprietățile statului**

Domnilor, ca ministru de interne, am a mă preocupa mai mult de cestiunea economică decît de cea financiară, care privește mai mult pe colegul meu de la finanțe¹.

Ca ministru de interne, știu că din lipsa agenților trebuitori s-a făcut o mare precipitare în aplicarea legii însurăteilor. Sint sigur că nu veți crede că voiesc să pledez în favoarea întîrzierii, din contra, ca unul care am luat parte la legea de la 1864 am regretat că însurăteii sporeau; în loc să se împrăprietărească tineri s-au împrăprietărit moșnegi; aceasta este în adevăr o mare nedreptate, ce se datorește împrejurărilor noastre nenorocite și luptelor noastre politice. Făcîndu-se cu precipitare împrăprietă-

* Ședința din 17 decembrie 1879.

tărirea însurăteilor spornici, s-au distrus mai multe proprietăți de ale statului fără ca să cîştige ceva nici statul, nici însurăteii, așa încît astăzi statul în tot momentul e pus în pozițiune de a reveni. Aceasta cred că trebuie să ne serve de lecțiune pentru țărani ce vom mai improprietări.

La 1 aprilie 1880 se încheie cartea mare a însurăteilor și cum socotiți dumneavoastră că un guvern liberal în momentul acesta nu-și va face datoria de a veni înaintea domniilor voastre să vă arate tot ce s-a făcut?

Cum socotiți dumneavoastră că legea aceasta, care este pusă sub scutul Constituțiunei noastre, are să fie uitată de noi? Dacă onor. domnu [1] ministru de finanțe este dator ca să aibă în vedere starea tezaurului public, nu mai puțin și eu și președintele consiliului și toți cei [1] alți colegi ai mei nu ne vom opri un moment de a ne gândi cum trebuie să facem spre a pune în lucrare această lege. Negreșit noi nu putem să [nu] avem în vedere îndestularea unei părți din locuitori, dar trebuie să ne gândim la interesul cel mare ce vom dobîndi prin sporirea proprietarilor.

Fiți dar foarte siguri că nici unul din miniștrii actuali nu va lipsi de la datoria sa spre a pune în lucrare cît mai neîntîrziat această lege așa de folositoare pentru țară².

„Monitor”, 1879, nr. 284, p. 7996, col. 2—3.

NOTE

¹ Discuția a pornit de la o interpelare a lui R. Pătîrlăgeanu, care a observat că legea din 1876 privind vînzarea de loturi de 5—10 pogoane către țărani din moșiile statului nu se pusese în aplicare. D. A. Sturdza, ministrul de finanțe, a răspuns că principala cauză a neaplicării acestei legi a fost grija guvernului de a-i improprietări pe însurăteii; din cei 50 000 de îndrituiți, primiseră pămînt 33 000 de însurăteii.

Însurăteii (spornicii) erau capii de familie apăruți după promulgarea legii rurale și a căror improprietărire a trebuit făcută ulterior.

² Discuția s-a închis.

*Răspunde la o întrebare formulată de G. Chițu în legătură cu „suma ofrandelor făcute în țară” cu ocazia războiului**

În vremea rezelului eram ocupat cu conducerea afacerilor a trei ministere¹ și pot să afirm că s-a publicat numai în parte lista morților. Cred că însuși domnul ministru de rezel actual va recunoaște că în această privință s-a comis o eroare regretabilă, căci, în adevăr, în rezelul dintre Franța și Germania, asemenea liste se publicau în „Monitor” chiar a doua zi și au fost lungi și mari dureri cauzate la unii prin nepublicarea acestor liste.

În cît se atinge de cea [1] altă parte a discursului domnului Chițu², mărturisesc că nici eu nu pun mîna în foc pentru abuzurile cari s-au putut face. Fiți siguri că mă voi ocupa de această cestiune, însă trebuie să știți că ofrandele s-au adunat de mai multe persoane particulare, de Societatea Crucea roșie etc. etc.

* Ședința din 18 decembrie 1879.

Domnul G. Chițu: La nedomirirea domnului ministru că nu ar ști pină unde să întindă sfera acestei lucrări, declar că eu nu cer să se publice decit o listă de banii ce s-au primit de agenții guvernului, sume cari au trebuit să se verse în casa statului.

Pe tărîmul acesta, găsesc cererea foarte dreaptă și voi satisface dorința domnului Chițu³.

„Monitor”, 1879, nr. 285, p. 8 017, col. 1.

NOTE

¹ K. ocupase portofoliul ministerelor de interne și de externe.

² Gh. Chițu adresase încă la sfîrșitul războiului o întrebare lui I. C. Brătianu, pe atunci ministru de interne, în legătură cu evidența acestor ofrande. El ceruse să se publice situația pe comune (pe baza listelor oficiale și particulare), nu pe județe. Repetase cererea către ministrul actual și ruga în același timp pe titularul de la Ministerul de Război să publice lista morților și a răniților pe regimente ca să „nu cocoloșim lucrurile ca în trecut”.

³ S-a trecut la ordinea zilei.

*Răspunde interpelării lui C. Radu în legătură cu malversațiile prefectului de Bacău, Vidrașcu**

Domnilor, vă rog mai întii să țineți seamă că chiar din cele spuse de domnul interpelator¹ se constată că acest prefect nu este numit de mine și ați văzut cu toții că însuși domnia sa a spus că de cîte ori am primit vreo plîngere am căutat să văd dacă este adevărat, nu am pus-o la o parte, și de cîte ori mi s-a făcut vreo cerere de strămutare am pus cea mai mare păsuire înainte de a aproba.

Domnilor, eu cînd am văzut că domnul Vidrașcu, candidat căzut în colegiul al patrulea, a doua zi după alegeri a fost numit prefect și prin urmare, luîndu-mă după regula obicinuită și după arătările ce mi s-au făcut, pină la oarecare punct m-am crezut dator să cercetez dacă nu cumva administrațiunea sa se resimțea de răul său humor, pentru că a fost bătut în alegere.

Constat însă că de șase luni acea luptă politică, ce trebuie să se sfîrșească o dată cu alegerea, în Bacău se urmează și astăzi și mai cu seamă de către însăși persoanele cari vin și atacă pe prefect ca răzbunător. Eu sînt dator să o zic aceasta, pentru că relațiunile mele cu domnul Radu mă obligă să cumpănesc foarte bine fiecare frază și voi zice că domnia sa n-a avut buna-voință, făcînd interpelarea, să arate și nume, ci a venit numai cum vedeți, cu un fel de acuzațiune anonimă. Dacă domnia sa venea și arăta un nume, negreșit că și eu veneam cu acte oficiale și răspundeam. Cu toate acestea, deși domnia sa a vorbit despre lucruri care nu au nici o realitate sau care mie cel puțin [î]mi sînt cu totul necunoscute, cum de exemplu acel regulament pe care l-a scos din pozunaru domniei sale și despre care eu nu sînt în stare să vă spun nimic, fiindcă nu mi-a fost comunicat, n-am primit nici o informațiune că ar fi esistînd un asemenea regulament, totuși sînt în pozițiune a răspunde într-un mod astfel încît sper să satisfac pe onor. Camera.

* Ședința din 18 decembrie 1879.

Domnilor, îndată ce am venit la Ministerul de Interne eu am chemat pe prefectul de Bacău și i-am zis : domnule Vidrașcu, domnia ta ai fost în armată și din armată te-ai făcut prefect într-un județ unde ai jucat un rol politic. Eu stăruiesc foarte mult ca energia pe care ai avut-o pe cîmpul de bătaie, unde ai fost unul din oficerii cei mai buni, să nu o întrebuițezi și în administrațiunea județului. Ești bănuit de către adversarii domniei tale că ești răzbunător ; te rog să nu faci acte de răzbunare și-ți fac cunoscut că voi fi cu mare luare-aminte la toate faptele domniei tale.

Acum, domnilor, să vedem dacă faptele imputate acestui prefect sînt așa cum le arată interpelatorul.

Domnia sa zice : cum s-a făcut prefect, a revocat pe toți primarii cari votaseră contra sa. Domnilor, declar în modul cel mai categoric că nu știu nimic în privința aceasta ; nu mi s-a făcut nici o plîngere și, deși am obiceiul de a citi ziaristica locală, n-am văzut nici o plîngere de felul acesta. Dacă însă faptul e adevărat, declar că-l dezaprob, însă mai întii voi cerceta.

S-a vorbit de primarul din Săndulești că s-a ales de șase ori și că tot nu s-a întărit. Iarăși am onoarea să declar că nu știu nimic. Cu toate acestea, domnilor, să înfățișează cazuri că o comună alege primar pe un om pe care legea-l declară de incapabil sau lovit de o sentință judecătorească, și pe un asemenea om cum voiți ca prefectul și comitetul să-l întărească ? Dar vă repet că nu știu nimic în privința acestui caz arătat de domnul interpelator și voi cerceta.

Zice domnul interpelator că prefectul n-a ținut seamă de circulara mea prin care-i ziceam să fie cu foarte mare luare-aminte la revocarea funcționarilor și că nu primeam să se ceară revocări cu ușurință.

Sînt dator să declar că nu mi-a făcut propunere de revocări în bloc. Însuși domnul Radu recunoaște că s-a schimbat numai trei subprefecți. Apoi, domnilor, cînd mi se înfățișează o demisiune, de unde pot eu, ministru de interne, să știu dacă domnul Vidrașcu a cerut demisiunea colectivă a tuturor funcționarilor ? Dacă aș fi știut aceasta, aș fi cercetat. Dar de unde pot eu să știu dacă un prefect cere demisiunile funcționarilor și apoi le dă curs mai tîrziu ?

Înțelegeți dar foarte bine că aceasta, pînă acum, este o simplă afirmare pe care domnul Radu trebuie s-o dovedească ; eu n-o cred și n-am nici o dovadă pentru a o crede.

Cît însă se atinge de controlul ministrului de interne asupra persoanelor propuse de prefect, singur domnul Radu a recunoscut că acest control are limitele lui.

Domnilor, toți miniștrii de interne au astăzi de lege de a nu interveni în numirea funcționarilor administrativi subalterni. Înțelepciunea lui Solomon n-ar putea fi îndestulătoare ca să ia și să împace toată acea droaie de postulanți care asediază ușele ministerelor.

Eu, cît pentru mine, n-am numit subprefecți decît pe aceia pe cari i-au recomandat prefectii.

Din momentul însă în care am aflat că vreun asemenea funcționar ar fi nedemn, domnul Radu însuși v-a spus că am luat măsuri . . .

Domnul C. Radu : Și astăzi îl ține în serviciu.

Pe cine ?

Domnul C. Radu: Pe comisarul Chiriac.

Eu vorbesc de subprefect și domnul Radu vorbește de un subcomisar. Mare om trebuie să fie acel subcomisar ! Nu vă puteți închipui la câtă corespondență și la câte plingeri a dat loc acest om.

În adevăr, domnul Radu a venit și mi-a spus că acela a fost dat în judecată și că așa putea să am dovezi de la tribunalul de Neamț și de la prefect. M-am adresat la prefect și prefectul mi-a răspuns că nu știe și că i se pare că se face confuziune de nume. În adevăr, m-am adresat la penitenciar și mi-a venit răspuns. Despre Theodor, când am cercetat bine, bine mi s-a răspuns că erau doi închiși cu același nume. În sfârșit, am dat peste adevăratul Theodor. Acesta a fost condamnat pentru mituire ; a fost osîndit la plata de 100 lei amendă pentru că în calitate de primar n-a urmărit un delict de maltratare. Vedeți că lucrul nu este așa de grav.

Domnul N. Ionescu: E foarte grav, căci n-a executat legea.

A mai fost osîndit la închisoare de două [ori] pentru depozitare de casă a dascălului Petre Maxim . . . (*Zgomot.*) Ce am făcut eu ? V-a spus onor. domnul Radu și v-a citat chiar numărul hîrtiei prin care am ordonat îndată destituirea lui. Așa este, domnule Radu ?

Domnul C. Radu: Ați dat ordinul la 15 septembrie, dar el funcționează și astăzi.

În vremea ceea a venit domnul Radu și mi-a arătat un incident, acel cu moneda de care a vorbit domnia sa. Am suspendat atunci verbal pe acel comisar, înainte de a cerceta ce este cestiunea aceasta, care se părea a fi ceva grav. Iată ce am constatat : nu era un măcelar român, era un măcelar evreu, decît românul era slugă la evreu. S-a dus comisarul și a luat două oca de carne și a scos trei sferturi de rublă ca să plătească ; acea rublă pe o parte are toate semnele caracteristice întregi ale monedei ; pe altă parte este ceva mai roasă. De aceste ruble am primit cu sutele chiar eu în leafa mea. (*Ilaritate.*) S-a dus măcelarul la evreu și i-a arătat rubla și evreul i-a ordonat să o dea înapoi.

Vine istoria cîntarului. În adevăr în momentul acesta comisarul ar fi luat cîntarul pentru acest fapt, negreșit că ar fi putut fi condamnat ; însă n-a fost așa. În ziua aceea s-au luat cîntarele tuturilor comercianților spre a le cerceta la primărie și, prefectul trecînd pe uliță, sare înaintea lui evreul și zice prefectului : iată ce am pățit ; pentru că nu am voit să primesc această monedă, mi-a luat cîntarul. Vă fac întrebarea : ce trebuia să facă prefectul ? A trimis ordin, zicînd : domnule, dă înapoi cîntarul și ia-ți restul banilor ; și de acolo s-a dus drept la prefectură și cercetînd a găsit că evreul își însușise el ca o măsură exclusivă numai pentru dînsul luarea aceluși cîntar ; așa a crezut el. Eu singur m-am mirat de acest fapt, că însuși prefectul cu mîna lui constată faptul și zice : dă cîntarul înapoi. Însă cercetînd am descoperit cum a fost lucrul. Vorbesc cu totul dezinteresat și acolo unde va fi o greșală eu singur voi declara că prefectul a greșit, dar aci nu este nimic. În ziua aceea s-a luat cîntarele tuturilor la primărie, și s-a luat și al aceluși evreu, el însă a crezut că a fost ceva personal, numai pentru dînsul. Am socotit că prefectul este interesat și că voiește cu orice preț să apere pe acest comisar. I-am scris a doua oară în privința aceluși comisar și prefectul mi-a răspuns zicînd că nu este lovit prin o incapacitate ca să nu mai poată ocupa o funcțiune publică. Cu toate acestea, îndată ce

am văzut că nu este scuză, am ordonat să fie destituit și promit onor. domnului Radu că va fi destituit. Eu nu sînt dispus a aproba întîrzierea, dar vă spui că dacă întîrziere s-a făcut a fost în privința acestei nenorocite cestiuni cu cîntarul și cu moneda.

Acum, domnilor, este cea [1]altă cestiune mai gravă, este imputarea ce a făcut domnul Radu astăzi cu mai multă deslușire decît cînd a anunțat interpelarea, imputarea că femeia unui dorobanț ar fi fost silnicită de subprefect. Dacă domnul Radu spunea de la început acest caz anume, eu veneam astăzi cu dosarul, ca să arăt ce e această acuzare. Cu toate acestea, domnilor, declar în chipul cel mai categoric că cercetările făcute au constatat că a fost o calomnie organizată. Vă declar în modul cel mai categoric că după toate dovezile autentice care le am în cancelarie este o calomnie organizată. . . .

O voce: Ca multe altele de acolo!

Vă pot arăta acele acte oricînd, dacă voiți. Regret că nu a spus cazul de la început domnul Radu, fiindcă aduceam dosarul ca să vedeți . . .
(*Înteruperi.*)

Domnule Vernescu, nu sînt în stare astăzi, după atîta vreme, să vă dau lămuriri minuțioase, aș greși poate în unele detalii, dar vă spui că am convincîțiunea plină și întregă că este o calomnie.

În privința ordinului aceluia, care s-a dat de către subprefect, ca să meargă țărani să ia vinul din via domnului Strat, iarăși declar francamente că am cercetat la fața locului și s-a dovedit că nu a făcut alt nimic decît a menținut pe țărani în drepturile lor, în stăpînirea viilor lor, nimic alt mai mult, o declar aceasta în modul cel mai categoric.

În adevăr, domnul Strat s-a plîns la procuror, a căpătat o intervențiune a procurorului, dar declar, și aci mă fac solidar cu actul prefectului, cum că acel subprefect n-a făcut decît a menține pe țărani în stăpînirea viilor lor. (*Aplauze.*)

Știți foarte bine că acolo sînt procese foarte multe de felul acesta; mai cu seamă la Bacău sînt proprietari care vor să stîrpească viile țărănilor de acolo, și subprefectul n-a făcut decît ca ei să fie menținuți în stăpînirea viilor cari le aparțin.

A mai zis domnia sa că prefectul a lovit în autonomia comunală, hotărînd sau contractînd el confecționarea registrelor.

Dacă aceasta este o greșală, apoi sînt multe județe unde comitetele permanente au contractat facerea condicelor pentru comune. Era o cheltuială mare pentru comune sistemul de a le comanda singure, pentru că erau două cheltuieli, trebuia să se ducă primarul să le comande, pe urmă să se ducă să le constate și să le ia și aceste transporturi ocazionau cheltuieli. Fără să cunosc cestiuni de fapt, vă declar că aceasta se face în mai multe județe, se contractează condicele pentru comune, ca să le poată avea mai ieftine. Nu mă declar dacă e bun sau rău acest sistem, dar constat că în unele județe așa se face. Răul ar fi acolo dacă contractarea s-ar face mai scumpă, dacă de exemplu s-a contractat cu 50 lei, pe cînd comuna plătea înainte 25 lei. Aceasta negreșit ar fi o pagubă pentru comună și cu drept cuvînt ar fi dezaprobată. Dar nu pot astăzi să vă spun fapte, voi cerceta și vă voi comunica.

Vin acuma la alt punct.

A zis domnul interpelator că comitetul județean astăzi este dizolvat și tot domnia sa mi-a dat dreptate mie atunci cînd prefectul mi-a cerut

dizolvarea consiliului județean și eu am refuzat-o ; și pentru că mi s-a spus că comitetul permanent nu ține ședințe m-am adresat în scris la președinte, făcînd apel la patriotismul său și invitîndu-l să uzeze de toată influența sa pentru a face pe comitet să lucreze, dar nu a voit să asculte. Cu toate acestea eu tot n-am dizolvat consiliul județean, am ținut lucrurile așa trei luni de zile și cînd l-am dizolvat am făcut-o numai ca să scape județul de un comitet imposibil. Ei bine, domnilor, în acel comitet s-au bătut membrii ca la cîrciumă, s-au pîlmuit, s-au bastonat ... (*Rîsete.*)

Unii din acei bătuiți au venit la mine și negreșit, ca particular, n-am putut decît să compătinesc pentru ranele lor, ca ministru însă am fost silit să dizolv consiliul. Dar se va zice : de ce n-ai dizolvat comitetul permanent și să alegi altul ?

Apoi, domnilor, cei bătuiți făceau toate chipurile pentru a se impune județului, mergeau și se rugau de cei[alți] membri să binevoiască a-i alege din nou, așa încît era pozitiv că, dacă dizolvam comitetul, tot aceia erau să iasă. De aceea am fost silit să dizolv întreg consiliul județean. La noile alegeri am văzut că s-au reales aceleași persoane, am zis prefectului : cum merge istoria asta ? Din două lucruri unul ? ori nu mai ai influență în județ, ori ai primit un blam ? Și prefectul mi-a zis : apoi nu e așa. Cinci membri s-au ales din nou și șapte din cei vechi.

Iată, domnilor, cum au fost lucrurile : după ce s-a făcut raportul pentru dizolvarea consiliului județean, în intervalul de la cererea de dizolvare pînă la dizolvare s-au făcut două alegeri suplimentare și la noile alegeri acești 2 și cu alți 3 din nou s-au reales și s-au ales 7 din cei vechi ; însă nu s-a ales nici unul din acei bătuiți. Prin urmare, vedeți că cestiunea se schimbă.

Vă dau, domnilor, toate aceste lămuriri ca să vedeți că mă ocup cu tot dinadinsul de cele ce se petrec la Bacău, fiindcă se știe că băcăoanii nu prea sînt liniștiți, știți că de mult ei au dat loc la proverbul care zice : *Și-a găsit Bacăul!* De aceea, ori de cîte ori primesc veriun raport de la prefectul de Bacău, îmi deschid ochii ca să văd dacă este adevărat sau nu și pot să zic că acesta este unul din prefectii care-l țin sub epitropie, fiindcă e tînăr și mă tem de vivacitatea lui.

Asemenea, cînd vine domnul Radu și-mi spune lucruri cari lovesc pe acest prefect, eu cercetez cu de-amănuntul ca să constat adevărul.

Ceea ce s-a dobîndit prin dizolvarea consiliului județean este că am scăpat de un comitet care nu voia să lucreze deloc și e speranță că consiliul actual cu comitetul permanent vor lucra.

Acum în privința acestui regulament de care ne-a vorbit domnul Radu, vă mărturisesc că, uitîndu-mă la dînsul și văzînd iscălitura prefectului, hotărîrea Consiliului de Miniștri și aprobarea domnească, m-am întrebat : cum merg lucrurile acestea ? Asemenea regulamente nu se fac de prefect, ci de comitetul permanent. Ei bine, iată ce cred eu. Eu cred că au făcut și cu acest regulament ceea ce au făcut și cu altele.

Știți foarte bine că toate județele sînt chemate a se rosti asupra îmbunătățirii plășilor și a soartei subprefecților.

Cred că acest prefect, ca tînăr cu multă inițiativă, a crezut că e bine să spună părerea sa cum ar trebui să fie și a publicat acest regulament, precum altădată a publicat un raport ce-mi făcuse mie și pe care nu trebuia să-l publice.

Mai deunăzi era aci și i-am zis : onorabile domn, apoi dumneata care ceri secretul în lucrările prefecturei, ceea ce nu este un lucru rău, cum de

ai dat să se publice un act adresat superiorului dumitale, mai înainte ca superiorul să-l fi aprobat?

Aceasta, domnilor, este o imprudență, dar nicidecum o crimă sau un delict, nu lovește în interesul nimănui, este un tînăr cu inițiativă, foarte onorabil și sînt sigur că această calitate nici adversarii săi nu i-o tăgăduiesc. Ei bine, să credeți, domnilor, că, dacă s-a apucat să publice și acest regulament, acesta este ca un fel de proiect . . .

O voce: Tipărit.

El însă n-are nici un caracter îndatoritor și vă declar categoric că-l dezaprob și va fi casat imediat, căci în adevăr domnia sa n-are dreptul să facă regulamente, ci consiliul județean și comitetul permanent.

Socotesc că lămuririle ce v-am dat într-un chip nepărtinitor și cu totul obiectiv vă vor convinge cum că nu este caz de a se arunca piatra asupra acestui prefect, care are calități eminente, însă are două inconveniente cu sine, unul că este tînăr și altul că este neexperimentat și necunos-cînd tipicul a putut să se gîndească a face un asemenea regulament. Apoi poate manierile lui, purtarea lui este a unui soldat, căci dumneavoastră ați văzut că s-a zis că în timpul alegerilor a umblat cu drapelul pe uliță, aceasta însă nu poate să fie o culpă, căci la Bacău s-a umblat cu drapele pe uliță și în timpul Regulamentului și al Convențiunei. Și aceasta să nu vă mire, pentru cuvîntul că Bacăul este aproape de granița ungurească și acolo este știut că ungurii nu fac alegerile pînă nu întrebuintează drapelul . . .

O voce: Nu se face fără bătaie.

Ei bine, nu știu ce crimă ar fi și pentru ce cînd cineva ar pune pe drapelul său numele de Plevna, de Lovcea, ar fi supus ostracismului și ar fi criticat, cînd pe alte stîndarde sînt alte nume.

Eu nu am făcut deloc panegiricul prefectului, [i]l țin foarte de aproape, [i]l conduc și nu-l las să se dea răzbunărilor și pasiunilor. Și vă mai promit că voi cerceta tot ce n-am putut să vă comunic acum în mod satisfăcător.

După o propunere depusă de interpelator.

Dacă ancheta parlamentară este în contra mea, o primesc. Dacă însă e în contra prefectului, atunci nu o primesc, pentru că mă cred în puțință, în drept și în datorie să opresc și să pedepsesc orice ar rezulta din reaua administrare a unui prefect . . .² (*Zgomot.*)

..Monitor", 1879, nr. 285, p. 8 020, col. 2 — p. 8 022, col. 2; p. 2 023, col. 2.

NOTE

¹ C. Radu dezvoltase o interpelare foarte incilcită în care acuza violent pe prefectul de Bacău. Capetele de acuzare sînt reluate, cum se vede, de K. În partea a doua ridicase problema justiției și atunci K., exasperat, a spus: „Mă iertați că întrerup, dar [i]mi pare că nu pot fi ținut pe seletă * două ceasuri, după ce am ascultat partea care mă privește să ascult și partea privitoare la colegul meu”.

² S-a trecut la ordinea zilei și propunerea de anchetă parlamentară a fost respinsă.

* Din fr. *tenir quelqu'un sur la selette*, a interoga îndelung pe cineva.

*Sprijină legea „pentru declararea oraşelor Brăila, Galaţi,
Tulcea, Sulina şi Constanţa ca porturi franco”**

Domnilor deputaţi, să lămurim bine cestiunea şi să ne întrebăm care e cauza că onor. domnul Campiniu¹, primarul comunei Brăila, al unui oraş pentru care se cere menţinerea portului franc, domnia sa, membru din majoritate, astăzi pentru întâia dată ne face opoziţiune. Domnia sa, care în toate cestiunile a fost cu noi, a votat împreună cu noi, şi astăzi când ne aşteptam asemenea să voteze cu noi şi încă să îndemne şi pe alţi domni deputaţi a ne da votul domniilor lor, pentru o binefacere ce se aduce Brăilei, domnia sa să se pronunţe contra şi combate pe domni deputaţi din Brăila şi Galaţi, cari sînt pentru menţinerea porturilor france.

Domnilor, sînt mulţi partizani², precum sînt şi mai mulţi adversari ai sistemului porturilor france şi negreşit că ultimul cuvînt să fie al acestor din urmă, adică cel din urmă cuvînt are să fie pentru desfiinţarea acestor porturi france. Dar deocamdată să esaminăm puţin şi să vedem dacă sîntem noi acum în poziţiune să desfiinţăm această sistemă pe acolo pe unde o avem şi să nu o introducem pe acolo pe unde vedem că este de trebuinţă.

Domnilor, pretutindenea aceasta se ştie, cînd a fost vorba de a se face centruri de populaţiune, guvernele a trebuit să caute mijloace prin care să încurajeze formarea unor asemenea centruri; şi chiar primăriile, pentru ca să stimuleze publicul la construire de case, scuteşte pe proprietarii acelor construcţiuni de plata dărilor pe un număr oarecare de ani.

Prin urmare, cestiunea acum este să vedem dacă a sosit momentul ca noi să rădicăm acestor oraşe această producţiune particulară, timporală şi locală. Dacă vedem că în Anglittera oraşului Liverpool, în Belgia oraşului Anvers li s-au rădicat această producţiune, apoi li s-a dat alte instituţiuni, căci acolo s-au înfiinţat docuri, care reprezintă la vederea mărimii lor un oraş întreg şi de unde publicul cumpără tot ce-i trebuie şi nu plăteşte nimic.

Eu unul, cînd s-a adus legea de desfiinţare a acestor porturi france, am combătut-o şi acum, cînd se cere menţinerea lor, vin eu să apăr această lege, pe care cu mirare am văzut că onor. domnul Campiniu o combate.

Domnilor, în discuţiunea ce s-a urmat astăzi asupra acestui proiect de lege, am regretat de a vedea că să ridică cestiuni personale de către domnul Mantu şi domnul Cămăraşu³, adresînd oarecare cuvinte aspre domnului Catargiu . . . (*Zgomot.*)

Domnul Mantu: Eu nu am făcut nici o imputare domnului Catargiu.

Domnul Cămăraşu vine şi spune că s-a abuzat de încrederea Camerei, că s-a călcat Constituţiunea, cînd cu ocaziunea votării unei legi de tarife s-a desfiinţat porturile france. Eu am combătut acea lege, domnia sa nu cunoaşte aceasta. Nu este esact ceea ce spune, s-a votat atunci legea generală a vămile, iar nu legea tarifelor, care este cu totul altceva. Şi negreşit că, votîndu-se legea generală a vămile, a trebuit să se puie într-însa şi excepţiunile, precum este astăzi: cînd votaţi legea generală a serviciului sanitar, veţi prevedea într-însa şi cutare dispoziţiuni cari sînt tranzitorii. Aşa s-a făcut atunci; rău s-a făcut, eu am combătut; am votat contra, dar legea aceea s-a făcut pe calea legală şi este lege.

* Sedinţa din 20 decembrie 1879.

Ce s-a făcut cînd s-a votat această lege? S-a dat un termen de doi ani. Și aci legislatorul a mers prea departe cu imaginațiunea sa. A socotit că este destul să puie pe hirtie acest termen și orașele Brăila și Galați au să ajungă locuri de antrepozite, că are să se facă magazii. Ei bine, nu s-a făcut; nu erau capitaluri mari, nu s-a făcut nimic nefiind cu puțință și rezultatul a fost acela pe care ni l-a spus onor. domnul Mantu: că comerțul a perit, că proprietatea imobiliară a scăzut. Aceasta este pozitiv.

Nu este numai aceasta cauza scăderii comerțului, mai sînt și altele cari au contribuit ca comerțul Galaților să cadă: este incongiurarea Galaților cu drumul de fer, așa că el este pus în deafară.

Domnilor, este necesitate să mențineți porturile france, fiindcă pentru centruri mari de populațiune este necesitate de resurse pentru ca ele să trăiască prin viața lor proprie.

Guvernul actual, compus din bărbați luați din ambele părți ale acestei țări, s-ar socoti nenorociți și vinovați dacă ar voi să lovească într-un oraș anume.

Dorim prosperitatea tuturilor orașelor, dar iarăși nu dorim ca un oraș mare și strălucit să cadă și altul să creadă că poate a moșteni starea odată înflorită a orașului vecin. Acesta este motivul cuvintelor rostite de domnul Campiniu, primarul de Brăila... (*Întreruperi.*) Categorie așa este!

Se crede că, Galații nemaifiind porto franc și Brăila avînd o situațiune mai bună, să las în privința drumului de fer, fiindcă Brăila stă călare pe drumul de fer, ar putea să moștenească starea înflorită a orașului Galați. Cred că domnia sa se înșală.

Domnul R. Campiniu: Nu este aceasta intențiunea mea.

Cu atît mai bine; sînt foarte fericit auzindu-vă că aceasta nu este intențiunea dumneavoastră, dar aș fi dorit ca altul decît dumneavoastră să vie să zică că Brăila nu are nevoie de a fi porto franc.

Dacă Brăila nu are nevoie, dumneavoastră, primar de Brăila, care cunoașteți mai bine decît oricine cari sînt trebuințele Brăilei, cine vă împedică pe dumneavoastră de a nu veni să înfățișați un amendament prin care să cereți ca Brăila să se șteargă din rîndul orașelor cari trebuie să fie porturi france? ... (*Întreruperi.*) Vedeți, nu vă vine aceasta la socoteală.

Domnul R. Campiniu: Pozițiune egală!

Vedeți? Nu zic gura păcătosului, ci a virtu[os]ului adevărul grăiește. Ați văzut cum a ieșit adevărul? (*Claritate.*) Dar nu se va face așa! Noi venim cu un proiect de lege să manținem ceea ce este, căci credem că este folositor și pentru Brăila și pentru Galați și mă adresez la domniile deputați de dincoace de Milcov și-i rog să voteze pentru Galați, căci n-aș voi să li se zică că după ce a căzut Iași[i] au lăsat să cază și Galați[i], care este singurul port al țării de peste Milcov. Dumneavoastră, domnule Campiniu, voiți să faceți patriotism de clopotniță.

Împrumut un cuvînt de la domnul președinte al Camerei⁴: mai mult decît oricînd trebuie să manținem d-a lungul Dunărei porturi france ca să atragem comerțul Bulgariei.

Cum, domnilor, în vreme cînd Renii, un mic orășel, primește de la guvernul rusesc toate mijloacele de înflorire, ceea ce nu e decît în paguba Galaților, mai vine și Brăila ca să-l ucidă? Primi-veți dumneavoastră aceasta?

Voci: Nu, nu!

Cum, domnilor, cînd vedem cu toții că Izmailul de-abia luat primește din partea guvernului rusesc toate ameliorările, noi să lăsăm Tulcea să se ruineze sub dominațiunea română?

Voci: Nu, nu!

Poate ce ne-a făcut pe noi să recunoaștem * deocamdată la teoria unora dintre noi miniștrii de a desființa aceste porturi france. Astăzi însă nu e momentul oportun să facem aceasta nici chiar pentru Brăila. Noi am introdus în Dobrogea tarifele noastre care să numesc autonome. Pe de altă parte, accizele comunale sînt foarte mari și voiți să lăsăm lucrurile cum erau sub turci? Să lăsăm orașele în ruina în care le-a redus bombardarea din partea turcilor și arderea din partea bulgarilor? Nu vă temeți oare că atunci tot comerțul Dobrogei se va duce la Varna? (*Aplauze.*) De aceea vă conjur să binevoiți a crede că acest proiect corespunde cu desăvîrșire la trebuințele actuale. Nu putem primi teoria domnilor Cămărașu și Mantu și știți pentru ce? Pentru că domniile lor sînt răi prevăzători. Noi credem că mai bine să dăm astăzi Galașilor un ou decît miine un bou.

Mai bine ar face domnul primar să se ocupe ca drumul de fer să vină pînă la țărnul Dunărei, iar nu să stea pe deal și Galașul să plutească în mocirlă, de unde se scot cerealele cu cite cinci și șase franci chila mică de Moldova ca să le ducă la port. (*Aplauze.*)

Trebuie ca primarii și consiliul comunal să ia în serios autonomia care să dă orașelor prin legea comunală și să uzeze de această autonomie în folosul orașenilor, iar nu spre paguba lor.

Pe marginea unui amendament depus de D. Mărgăritescu⁵.

Aș ruga pe onor. domnul Mărgăritescu să binevoiască a-și retrage amendamentul domniei sale pentru că mai întii este legea nouă vamale prin care se prevede că țărani sînt liberi a tîrgui orice marfă trebuincioasă lor din oraș fără plată de vamă.

Vă aduceți aminte că mai nainte voiajorii cînd intrau în țară, pe orice punct, erau foarte supărați prin diferite vizitațiuni. Ei bine, acum cu facerea drumurilor de fer a încetat mai pretutindeni aceste inconveniente și dacă încă mai există pe undeva cauza este că împiegații nu știu să-și facă datoria.

Domnilor, o țară nu se îmbogățește prin șicană care se face voiajorilor, nici prin [in]toleranță pentru acele mărfuri sau obiecte ce s-ar găsi asupra voiajorilor și pe care aceștia le introduc în țară fără ca să plătească vamă.

În Svițera republicană, unde fiecare om se sperie de numărul cel mare al vameșilor, căci mai sub fiecare tufă, la fiecare colț se vede cite un gardist vamale, cu toate acestea în Svițera voiajorii intră în țară fără ca cineva să se atingă de dînșii și nici valizele lor sau lucrurile ce s-ar afla în ele nu se vizitează, nici se vămuesc, dar se face o mare privilegere asupra trenurilor care sosesc cu marfă. Negreșit poate că se trece și contrabanda, dar, și dacă se face, ea se face cu diamante și alte pietre de valoare, iar nu mărfuri ordinare.

Apoi așa va fi și la noi dacă vom veghea bine și atunci țăranul nostru nu va mai fi șicanat.

* Citește: *renunțăm (?)*.

Așadar, propunerea onor. domnului Mărgăritescu mi se pare că este cu totul nepractică și tocmai va da loc la nenumărate abuzuri; de aceea l-aș ruga ca să retragă amendamentul domniei sale.

*La un amendament depus de P. S. Aurelian*⁶.

Guvernul nu aderă, ferească Dumnezeu, la amendamentul domnului Aurelian. Cine garantează că în timp de 10 ani nici unul din aceste orașe nu va reclama un întreprimit?⁷

„Monitor”, 1879, nr. 287, p. 8 068, col. 2 — p. 8 069, col. 2; p. 8 070 — col. 3; p. 8 071, col. 2.

NOTE

¹ La discuții R. Campiniu declarase că regimul de porto-franco nu este favorabil comerțului. La Brăila, de pildă, negoțul era paralizat de vămile de la bariere.

² Regimul de porto-franco a constituit o preocupare constantă pentru K., mărturisită încă în 1855 când saluta ideea aceasta pentru Galați în coloanele foii sale „Steaua Dunării” (nr. 8, p. 31, din 18 octombrie). În seria îngrijită de noi vezi opiniile lui asupra declarării Izmailului porto-franco (17 martie 1872, *Opere* IV, *Oratorie* II, partea a III-a, p. 171 și urm.; acolo și nota 1 asupra intervențiilor sale ulterioare în Parlamentul român asupra acestui subiect). De asemeni, discursul din 26 februarie 1875 (*Opere* IV, *Oratorie* II, partea a IV-a, p. 77 și urm., cu nota 9 asupra Galaților).

³ G. P. Mantu pledase pentru menținerea regimului de porto-franco la Galați. Despre Lascăr Catargiu spusesese doar că era prefect de Fălciu în 1874 când gălățenii au cerut, printr-o petiție către domnitor, menținerea portului franc.

Cămărașu Dumitrescu pledase vehement pentru declararea permanentă a regimului de porto-franco.

⁴ C. A. Rosetti.

⁵ D. Mărgăritescu făcuse un amendament prin care țăranii erau scutiți de vamă pentru cumpărăturile în valoare de pînă la 25 de lei. L-a retras după explicațiile lui K.

⁶ P. S. Aurelian propusese ca termenul de porto-franco să nu se limiteze la 10 ani, ci „pînă la înființarea de antrepozite”. Propunerea a fost respinsă.

⁷ Proiectul a fost primit cu 65 de voturi pentru și 12 împotriva.

*Pledează pentru a i se acorda, în calitate de ministru de interne,
un credit de 45 000 de lei**

Cînd am venit eu la minister nu am găsit decît un fond de 13 mii franci. În aceste 6 luni de zile am avut pentru acest serviciu vreo 65 000 franci. Din această sumă sînt 19 mii franci cari au primit o dispozițiune în interesul țarei; nu pot spune nume; în particular vă pot da toate detaliile.

Pe urmă sînt cheltuielile din Dobrogea pentru menținerea ordinii publice. După aceea s-au cheltuit mulți bani cu izgonirea vagabonzilor. Acestea au absorbit aproape suma de 45 mii franci, încît nu mi-a rămas pentru siguranța publică decît 16 mii franci în aceste șase luni de zile¹.

„Monitor”, 1879, nr. 288, p. 8 107, col. 3 — p. 8 108, col. 1.

* Ședința din 21 decembrie 1879.

NOTE

¹ Creditul a fost votat cu 60 de voturi pentru și 22 împotriva.

*Replică lui Gheorghe Vernescu,
care formulase unele acuze contra guvernului**

Domnilor, voi avea onoare să rog pe onor. majoritate ca să închidă discuțiunea¹ și veți vedea pentru ce o cer. Cer să se închidă discuțiunea pentru că noi am plătit cu exemplul, pentru că am făcut atuncea cînd un domn deputat, onor. domnul Izvoranu, a venit și a făcut, nu cum zicea onor. domnul Vernescu, declarațiuni de principii, ci a făcut acușări din cele mai grave, a pus afară din lege majoritatea și banca ministerială. Dacă am făcut este pentru că a vorbit onor. domnul Izvoranu.

Domnul Izvoranu: Cer cuvîntul în cestiune personală!

A vorbit domnul Izvoranu într-un mod individual, precum și onor. domnul Dimancea a vorbit tot în mod individual, și ministerul trebuia să plătească cu exemplul de moderațiune. Acum însă, cînd onor. domnul Vernescu, care are o altă importanță decît onor. domnul Izvoranu, vine și pune cestiunea ministerială pe tapet, noi primim discuțiunea, însă nu ca bancă ministerială necompletă, ci cu banca aceasta completată, cu președintele puterii executive, care are și el dreptul și datoria să zică cuvîntul său. Prin urmare, mine onor. domnul Vernescu să binevoiască a face o interpelare asupra acestor acușări și banca ministerială completată va avea onoarea și fericirea ca să răspundă. Acuma însă vin și cer închiderea discuțiunei, căci de ce se atinge această discuțiune? S-au pus pe tapet fapte ministeriale? S-a pus pe tapet o interpelare ca să veniți la un vot? Ați votat cum ați votat de 20 de ani încoace, cînd mai mulți, cînd mai puțini și de multe ori am dezaprobat că s-a votat mai puțini membrii din opozițiune; bunăoară la formarea biuroului ați votat într-o comisiune de 21 membri 7 din opozițiune. S-a scuzat onor. domnul Carp și a zis că în aceste condițiuni, cum a zis și alți membri din opozițiune aleși în alte comisiuni, nu poate primi și dumneavoastră atuncea nu ați făcut altceva decît ați ales alții. Ce era de făcut? Era să se roage domnul Carp ca să rămîie în comisiune; însă domnia sa neapărat, ca om consecinte și logic, era să nu primească și atuncea să alegea altul. În timpul acesta a fost un dialog între domnul Dimancea și domnul Carp, a venit domnul Izvoranu în urmă, apoi domnul Dimitrie Ghica și în fine domnul Lahovari, o persoană mai importantă, și apoi domnul Rosetti, asemenea o persoană mai importantă. Deodată am văzut că s-a sculat toată opozițiunea și voiește să înceapă o campanie, un rezel. Ei bine, o primim, dară o primim pregătiți, iar nu nepregătiți, nu numai cu ministrul de interne și ministrul de rezel aci; noi nu reprezentăm aci decît individualitățile noastre; Ministerul de Interne pentru faptele din lăuntru și ministrul de rezel pentru faptele Ministerului de Rezel, dar președintele consiliului nu este aci ca să răspundă pentru întreaga situațiune politică.

Așadară, potrivit cu regulamentul vă rog să binevoiți a închide discuțiunea, nu aveți vot de dat, căci nu este nimic la ordinea zilei; trebuie dară să treceți pur și simplu la ordinea zilei și mine, dacă voiți, n-aveți decît să începeți bătălia parlamentară; sîntem la ordinea dumneavoastră, căci noi nu înțelegem a închide dreptul nimănui, cestiunea rămîie întregă

* Ședința din 11 ianuarie 1880.

și noi am dat dovadă de longanimitate* nerăspunzînd nici un cuvînt la atacurile directe ale onor. domnului Izvoranu; ba din contra poate că am lipsit chiar datoriei noastre, căci, cînd se declară că majoritatea lucrează afară din lege, înțelegeți bine că cestiunea este pusă pe un tărîm eminamente revoluționar, nu parlamentar, și noi am tăcut...

Domnul G. Vernescu: Nu e cestiune ministerială.

Declară că domnul Vernescu n-a făcut cestiune ministerială, ci a făcut-o domnul Izvoranu².

„Monitor”, 1880, nr. 9, p. 144, col. 1-3

* Din fr. *longanimité*, răbdare.

NOTE

¹ Discuția începuse de la alegerea comisiei bugetare. P. Carp declinase participarea deoarece nu dorea ca el, membru al minorității, să figureze într-o comisie a majorității. N. Dimancea intervenise arătînd că în principiu un membru al minorității poate refuza să conlucreze cu majoritatea, dar nu era cazul în Adunarea României, unde minoritatea nu era încheagată, ci se manifesta ca „o opozițiune compusă din diferite nuanțe, care se esclud unele pe altele și la care nu știm cum să ne adresăm”. Participarea la activitatea majorității ar fi o dovadă că opoziția nu vrea să pună „bețe în roate” guvernului, încheiase el.

II. Izvoreanu replicase tăios că există o minoritate distinctă, care și-a spus cuvîntul „în problema izraelită și în cestiunea căilor ferate”. Pe viitor această minoritate dorea să ceară majorității ca țara „să intre pe tărîmul legal, ca sistemul parlamentar să fie o realitate” iar guvernul să-și respecte programul „făcut cu atîta emfază înainte de a veni la putere”.

Discuția devenise inutilă și s-a propus închiderea ei, dar rezultatul a fost 38 de voturi împotriva și 37 pentru. A intervenit D. Ghica, care a susținut și el că minoritatea există, „fie ea multicoloră sau unicoloră”, dar, de cite ori majoritatea, „ca un act de deferință”, i-a cerut colaborarea, aceasta a refuzat orice participare.

Al. Lahovari fusese foarte vehement arătînd că minoritatea este sistematic ignorată de majoritate, că în diferitele comisii ale Adunării sînt aleși doar *unii* membri ai săi; prevenise apoi sentențios: „Atunci numai cînd vă veți adresa la noi spre a cere să desemnăm pe unii din noi, atunci numai membrii opozițiunii sînt aleșii noștri”.

C. A. Rosetti observase amuzat: „Cum să facem noi ca să vă putem odată nu zic să vă plăcem, nu sînt încă atît de puțin slab de minte ca să cred că o să poată vreodată să vă placă lucrările noastre (*aplauze*), dar ne-ați zis exclusiviști și v-ați dat de mărîniș și, cînd noi *exclusiviști* primim pe ilustrațiile dumneavoastră, ne acuzați chiar de imoralitate. Drept este aceasta? Nobil este aceasta?”

Se ceruse din nou închiderea discuției, dar G. Vernescu intervenise arătînd că spusele lui C. A. Rosetti, ca președinte al Camerei și ca șef al majorității, au o greutate deosebită și trebuie să li se răspundă. Începuse apoi o pledoarie în favoarea minorității, care încerca în zadar să dovedească guvernului că greșește, că politica sa „compromite interesele țării” și că la fiecare încercare de afirmare a minorității i se aduc acuze că nu are un șef sau se pune problema chestiunii personale.

² Discuția s-a închis după ce s-a primit demisia lui P. Carp din comisia bugetară.

*În favoarea împămîntenirii lui Albert Esik Daniel**

Domnilor, onor. domnul Ciupercescu¹ a fost consecvente cu domnia sa și speră că și majoritatea va fi consecventă cu sine. Onor. domnul Ciupercescu v-a spus: eu am fost dintre nerevizioniști, și v-a dovedit-o astăzi. L-ați văzut că nu s-a ocupat deloc de cestiunea candidatului la naționalitatea românească; s-a ocupat de teoria, de chipul cum înțelege domnia sa

* Ședința din 12 ianuarie 1880.

să se aplice legea, adică că acea lege să rămână o literă moartă și astfel să rămână literă moartă și angajamentul luat de națiune și angajamentul luat chiar de minoritate, că în aplicarea legii va fi sinceritate și din partea unora și din partea altora și că îndată după votarea legii se va lua un număr dintre izraeliții cei mai meriți și se vor vota.

Domnul Ciupercescu a susținut cu mult talent teoria sa și cred că majoritatea cu mult bun-simț o va respinge.

Noi sîntem chemați a dovedi Europei, națiunii, nouă chiar că respectăm pururea legile pe care le-am făcut. Sîntem chemați dar să luăm din acel număr de evrei cari vin și reclamă naționalitatea pe cei mai buni. Dacă noi am respinge familia Michel Daniel, cunoscută în Moldova de cel mai dupe urmă moldovean, nu știu care altul ar mai putea avea curagiul să vină să ceară împămîntenirea.

Domnul Ed. Gherghel: Ați vorbit mult despre el în „Steaua Dunărei”.

Domnule Eduard Gherghel, sînteți prea tînăr ca să-mi faceți mie amintiri de acestea. Vă rog să mă lăsați să vorbesc în liniște ! Nu mă înterupeți, luați cuvîntul !

Familia Daniel este statornicită de cel puțin un secol în țară. Bunul acestuia era privit în timpul lui Ioniță Sturdza ca un om folositor țării și era foarte folositor, căci era singura casă de bancă în țară care avea relațiuni nu numai cu Viena și Lipsca, dar și cu Constantinopole și de multe ori a înlesnit vistieria țării. Tatăl acestuia care este astăzi la ordinea zilei, pe care l-ați votat mai înainte, se poate numi, ca să zic așa, unul dintre cei mai buni moldoveni, el nu a ieșit încă din hotarele acestei țări . . .

O voce: Cămătar.

Cămătar niciodată nu a fost și acesta e un merit personal al acelei familii. Cînd a împrumutat niciodată nu s-a suit peste 12 la sută în timpurile cele mai grele.

Domnul Lascăr Costin: Miniștrilor din Moldova le dedia mult mai ieftin.

Vă înșelați, cine v-a spus v-a spus un neadevăr. Miniștrii niciodată nu au avut a face cu Michel Daniel, dar a avut redacțiunea „Stelei Dunărei” și tipograful Moldovei . . . (*Aplauze.*) Sînteți prea tînăr și fără experiență ca să știți acestea. Eu n-am călcat în biuroul lui Michel Daniel de 15 ani.

Domnul Lascăr Costin: Eu n-am zis altfel.

Daca n-ai zis altfel, atunci binevoiește a nu mă mai înterupe și a mă asculta cu aceeași bunăvoință cu care te ascult eu, chiar cînd ești escentric.

Domnilor, onor. domnul Ciupercescu a căutat să aplice acestei persoane toată legea de la un cap la altul. Dar el nu s-a înfățișat aci ca inventator celebru, ca un industriaș renumit, ca un talent ilustru ; s-a înfățișat ca om născut în țară, din moși și strămoși născuți în țară. Și, daca este vorba de comerț, nu știu cine altul face un comerț mai mare în Moldova decît casa Michel Daniel.

Vă aud vorbind totdeauna despre comerțul nostru și ziceți că se ucide comerțul vitelor din Moldova. Apoi, domnilor, daca este un comer-

ciant care s-a ocupat și se ocupă mai mult cu comerțul vitelor, este casa Michel Daniel.

Dar să vii și cu o altă considerațiune : ați votat pe părintele acestei familii, ați votat pe unul din fiii săi și acum voți să despărțiți pe celalt fiu de tatăl și de fratele său ? Eu cred aceasta cu neputință și socotesc că opozițiunea ar trebui să fie geloasă de logica ei și de demnitatea Parlamentului, să nu arate că astăzi Camera votează într-un mod și mâine votează în alt mod, fiindcă atunci ar fi vai de țara aceea care ar înfățișa un asemenea spectacol ! Iată pentru ce vă conjur să fiți consecinți cu dumneavoastră și să votați împămintenirea acestei familii, fiindcă vă asigur că nu aduceți prin aceasta răi cetățeni societății ?

„Monitor”, 1880, nr. 10, p. 174, col. 1—2.

N O T E

¹ T. Ciuperescu spuse că legea prevedea dispensă de stagiu pentru cei ce ar fi fundat în țară un stabiliment industrial, ar fi făcut vreo invenție sau s-ar fi distins printr-un talent oarecare. Dar aici era vorba doar „de un comerciant care face cu banii săi ca tot prăvălașul cu marfa lui”.

² Indigenatul a fost primit cu 49 de voturi pentru și 44 împotriva.

*Explicații în legătură cu ajutorarea țăranilor din județele bîntuite de foamete. Răspuns la interpelarea lui P. Cernătescu**

Domnilor, negreșit că nu este cu putință ca dumneavoastră, cit și guvernul să nu se intereseze de îndestularea populațiilor rurale¹ cari se află în lipsă și dovadă despre aceasta este că Adunarea a și venit în ajutorul acestei clase cu propunerea ca consiliile județene să facă un împrumut potrivit cu trebuințele arătate de consiliile județene. La discutarea proiectului de lege pentru a se veni în ajutorul locuitorilor în lipsă, Camera și guvernul a socotit că este mai bine ca să vie în ajutorul celor în lipsă însuși județele prin mod de împrumutare. O dată ce aceasta s-a adoptat, cine este cel mai întâi apretețiator a trebuințelor unui județ ? Negreșit că consiliul județean.

Cînd alaltăieri onor. domnul Fleva² stăruia ca serviciul medical de prin județe să atîrne de consiliul județean, ca personalul său să fie numit de consiliul județean, teoria domnului Fleva a avut majoritate în Camera și prin aceasta s-a recunoscut că județele erau apte de a-și putea cîrmi interesele lor chiar în materie științifică, cu atît mai mult și aci sînt încurajat de chiar onor. domnul Fleva de a recunoaște că în cestiuni de fapt nimeni nu poate cunoaște mai bine împrejurările decît consiliile județene.

Cînd onor. domnul Cernătescu mi-a făcut onoarea de a veni la minister și a-mi serie, eu îndată am ținut seamă de cele spuse de domnia sa și imediat m-am adresat către comitetul permanent și către prefectură. Totodată însă i-am arătat domniei sale că, dacă voiește ca aceste dorințe

* Sedința din 14 ianuarie 1880.

ce are pentru apărarea populațiilor rurale să fie satisfăcute, trebuie să se ducă la fața locului și să pledeze cauza înaintea consiliului județean, care este în pozițiune de a cunoaște mai bine împrejurările. Onor. domnul Cernătescu văd că vine acum înaintea domniilor voastre cu două idei : prima, de ce s-a întârziat punerea în aplicare a legii și a doua cum că sumele votate nu sînt suficiente și, prin urmare, să vină statul în ajutorul județului Dolj cu un milion lei aproape, căci prețul unei chile de porumb este de la optzeci și opt la una sută de lei.

Mai întii voi începe prin a rectifica cele zise de onor. domnul Cernătescu în privința înirzirei.

Domnilor, legea pentru împrumut s-a sancționat la 14 octombrie 1879. Această lege a trebuit să se reglementeze mai nainte de a se pune în lucrare. După aceasta a trebuit să se convoace consiliile județene spre a lua măsurile necesare. Fiecare a hotărît cum a voit : unele a hotărît să se cumpere porumbul din județ, altele să se cumpere din Moldova, iar altele să se cumpere prin licitațiuni sau să ia prin învoială. Așa de exemplu Gorjiul a trimis pe domnul Schileru de a cumpărat porumb de la Birlad. Altele însă s-au înțeles cu comercianții. Doljiul a socotit de cuviință ca mai întii să cerceteze prețurile și a însărcinat pe un membru al său, domnul Theodoreanu, pentru aceasta. Domnul Theodoreanu s-a întîmplat că a încetat din viață și aceasta a adus întârziere. În fine s-a hotărît ca porumbul să se ia prin licitațiune și în ziua de 9 ianuarie s-a făcut licitațiunea, iar în momentul de față să împarte porumbul pe la țărani. Prin urmare, întârziere, daca a fost, nu a fost din partea guvernului.

În privința prețului, lucru foarte important și care trebuie să ne intereseze pe toți, am onoare a răspunde domnului Cernătescu că prețul oferit nu este așa cum s-a arătat de domnia sa.

Domnilor, chiar cînd recolta este foarte abondentă încă sînt săteni și sate întregi care pot să fie în lipsă, dar faptul pozitiv este că în Dolj sînt citățimi mari de porumb bun din recolta anului 1878 și dovadă despre aceasta este că porumbul trebuincios s-a luat de la proprietarii și arendașii din acest județ.

Iată, domnilor, telegrama ce am primit în privința aceasta :

„Respectuos răspund telegramei 598. În adevăr, unii din locuitori sufer lipsa nutrimentului ; comitetul permanent, ca delegat al consiliului județean, în ziua de 9 corent, conform votului consiliului comunicat dumneavoastră prin raportul nr. 17 554 din 3 decembrie, a cumpărat prin licitațiune porumbul pentru toate plășile județului, adică :

	Lei b.
Pentru Cîmpu, chila mare	79 50
„ Balta Cîmpu, chila mare	80
„ Jiu de Jos, chila mare	78 50
„ Dumbrava idem	86
„ Jiu de Sus idem	88
„ Amaradia idem	88
„ Ocolu idem	88

Cu condițiuni ca porumbul să fie de calitate bună, recolta anului 1878, și să se înceapă predarea de îndată ca în termen cel mult de 20 zile să se termine toată predarea. Dacă cumpărătoarea s-a făcut prin licitație este că în Dolj se găsesec cantități mari de porumb vechi și bun. Licitația a fost foarte animată, prezentîndu-se o mulțime de concurenți, de la

care s-ar fi putut cumpăra mii de chile. Funcționarilor și subprefecților li s-a și dat ordine a porni de îndată la puncturile destinate pentru primirea produselor și distribuirea lor locuitorilor în lipsă”.

Prețurile acestea în județul Dolj dovedește că lucrurile nu sînt așa de exagerate cum s-a arătat, fiindcă cu prețurile acestea nu se poate aduce porumb din Moldova.

În Moldova astăzi, chila Moldovei, care este mai două treimi din chila de Muntenia, costă la 55—60 franci, de la patru galbeni pînă la patru și jumătate și chiar cinci galbeni. (*Înteruperi.*) Așa este, domnilor! Patru galbeni la Roman reprezintă la Galați patru [și] jumătate galbeni și la Dolj socotită chila cu preț de transport foarte redus de la 10 cent. pe kilometru la 3 cent. — și aci sînt dator să exprim mulțumirile mele societății căilor ferate, care pentru cei lipsiți de hrană a făcut această mare concesiune, și directorului, care a arătat multă bunăvoință de a face această reducere —, chila de porumb cumpărată în Moldova pe preț de 55 franci numai, ar costa fiind adusă la Dolj 92 franci. Vedeți dar că prețul oferit la licitațiune, și cel mai urcat, nu este decît de 88 franci, adică costă mai puțin decît dacă s-ar fi adus din Moldova.

Afară de aceasta astăzi am primit o declarațiune de la unul din cei dintîi comercianți români de export din Craiova, anume domnul Popp, care declară că se îndatorează pentru patru județe de peste Olt să facă depozite la mai multe gări și pînă la 1 aprilie să vinză cu 22 franci sută de oca; va să zică cu 88 lei chila.

Domnul Gr. Eliad: La Olt s-a cumpărat numai cu 80 lei.

Vă mărturisesc ignoranța mea în această privință. Ceea ce știu pozitiv este că acel comerciant a făcut ofertă ca să vinză în toate județele acelea cîte 88 lei chila pînă la 1 aprilie, iar de la 1 aprilie înainte maximum cu 102 lei. El nu reclamă privilegiu, nici concesiune, ci numai se îndatorează ca să aibe depozite.

Prin urmare, lucrurile nu sînt așa de grave cum s-a arătat. Nu se poate însă contesta că nu sînt sate sărace cari chiar în anii cei mai buni, în timpul celor mai bune recolte, sufăr de lipsă și astfel de sate sărace se găsesc chiar în județul Ilfov.

Am auzit că onor. domnul Vernescu a dat sătenilor domniei sale porumb cu 70 lei chila. Ei bine, vă mărturisesc că din Moldova nu se poate lua cu acest preț. Cu toate acestea, în vecinătatea domnului Vernescu sînt sate în cea mai mare mizerie și dacă am primi noi ca statul să se însărcineze cu hrana tuturor celor în lipsă... (*Înteruperi.*)

Domnul P. Cernătescu: Cer cuvîntul!

Văd pe de o parte pe domnul Cernătescu arătînd îngrijirea cea mai mare; de altă parte văd pe domnul Lăfescu că într-o cesțiune atît de îngrijitoare face glume; ei bine, aceasta dovedește că în mijloc este adevărul, că prin urmare nu trebuie să ne îngrijim atît cît cere domnul Cernătescu.

O țară care are șosele, care are în lungul său Dunărea și rățele de căi ferate, o țară pe care Dumnezeu a făcut-o productivă și din care jumătate este bogată, nu trebuie să fie speriată de lipsă; să căutăm dar a veni în ajutorul celor în suferință, cît ne este cu putință, iar nu să îngreuiem sarcina statului cu milioane, căci, dacă ar fi să dăm atîtea milioane,

de unde le vom lua? De la locuitori nu putem lua, căci n-au de unde da, și dovadă este că le venim în ajutor.

Așadar, o dată ce legea e votată, să priveghem ca să se eșecute și să lăsăm toată libertatea consiliilor județene, căci ele sînt cele mai bune apreciatoare despre necesitățile județelor.

Onor. domnul Cernătescu are toată dreptatea și datoria să se îngrijească de soarta țăranilor și guvernul este cu totul la dispozițiunea domniei sale, dar nu trebuie să ceară ca noi să executăm consiliile județene. Aceste consilii județene sînt compuse din proprietari cari cunosc nevoile județului. Ei bine, cînd aceste consilii județene vor găsi că mijloacele puse la dispozițiunea lor nu sînt suficiente, vor veni cu o nouă propunere de împrumut. Așa a făcut județul Argeș. Acest județ la început a crezut că nu va avea nevoie, însă cînd s-a văzut constrîns a venit cu propunerea de împrumut și dumneavoastră ați votat-o și astfel s-a îmbunătățit soarta locuitorilor din județul Argeș. Prin urmare, vedeți că e mai bine să lăsăm ca județele să hotărască singure, iar nu să veniți, în urma arătărilor foarte dureroase ale domnului Cernătescu, și să cereți ca guvernul să vină cu un nou proiect de lege pentru un împrumut de un milion, căci atunci vă voi arăta, domnilor, că sînt județe în situațiune și mai rea decît Dolj; astfel este Gorjiu[1], care nu are nici căi ferate, nici Dunăre și prin urmare este într-o situațiune mult mai rea decît celelalte județe, și dacă am primi propunerea domnului Cernătescu ar trebui să o primim pentru toate județele care se află în asemenea situațiune și atunci unde vom ajunge cu cererile de împrumuturi!

Replică lui Eliodor Vergati².

Domnilor, v-aș ruga ca să fiți așa de buni încît să vă mențineți în cestiune!

Am fost interpelat de către onor. domnul Cernătescu în privința județului Dolj, am dat toate explicațiile necesarii...

Domnul EL. Vergati: Nu este numai Doljul care suferă, mai sînt și alte județe,

Domnule Vergati, dumneavoastră v-ați făcut tirada, lăsați-mă să-mi fac și eu pe a mea! (*Ilaritate.*)

Domnul Cernătescu m-a interpelat; am avut onoarea să-i răspund; am spus cum că bani s-au luat fără nici o greutate; am spus că licitațiunile s-au făcut cu prețuri foarte ieftini; am spus că, dacă consiliile județene vor crede că nu este suficientă suma votată de domnia voastră, atunci nu are decît să mai ceară, și eu voi veni înaintea dumneavoastră cu acea cerere și dacă dumneavoastră veți crede că nici suma ce s-ar cere nu este suficientă, în virtutea dreptului de inițiativă ce aveți, veți putea cere orice sumă și guvernul va vedea dacă trebuie să se împotrivească sau nu.

Domnilor, pînă în ziua de astăzi știința n-a putut izbuti ca să vindece toate relele și am văzut chiar pe un mare bancher care a oferit 100 000 lei aceluia care va putea dezlega această cestiune.

Domnul I. Negruzzi: Aceasta este afară din cestiune. (Ilaritate.)

V-am arătat că consiliile județene au votat suma pentru cumpărare de porumb; v-am arătat că s-au oferit neguțători însemnați cari, beneficiînd de scăderea tarifelor, pot preda porumb cu un preț foarte scăzut. Acum, dacă dumneavoastră nu sînteți mulțumiți cu atîta, n-aveți decît să beneficiați de dreptul dumneavoastră de inițiativă.

Sînt recunoscător domnului Chițu pentru dezvăluirea ce a făcut. Ministrul care ar pretinde că în aplicațiunea unei legi nu se comit abuzuri, acela ar minți reprezentațiunea națională, însă ministrul e dator ca atunci cînd află acele abuzuri să le reprime și mă voi servi de revelațiunile domnului Chițu pentru ca să fac a se executa legea.

Onor. domnul Cernătescu a îmbrățișat un alt sistem decît acela al domnului Chițu, căci domnia sa în loc de a se duce ca persoană influentă în localitate, ca deputat, și să stăruiască pe lingă autorități, domnia sa a venit aici și a zis ca eu să grăbesc executarea legii, ca eu să fac împrumuturile, ca eu să fac toate cîte prevede acea lege.

Ei bine, domnilor, mie, ministrul, mi-ar fi peste putință să mă ocup de toate acele detalie și aceasta cu atît mai mult că mă aflu în față cu autoritatea județeană, care are și ea misiunea ei și căreia trebuie să se lase oarecare libertate de acțiune, și numai atunci cînd vedem că abuzează trebuie să o deșeptăm. În adevăr, recunosc cu domniile Chițu și Cernătescu că autoritatea județeană nu a fost tocmai blîndă, nu a fost cum se cerea de a primi să se facă împrumuturi, mai ales că unii din ei ziceau că au și dinșii porumbe și nu voiesc a li se face concurență, alții veneau și puneau înainte greutățile încasărilor, lucruri pe care eu le-am respins și a trebuit în mai multe locuri să uez de legitima mea influență și la Dolj să ameninț cu dizolvarea ca să se execute legea; dar nu pot eu să stau cu bastonul în mîină, să merg și să ameninț pe niște autorități reprezentative, care și ele au răspunderea lor, și apoi socotesc că nu se poate face aceasta...

Domnul Cernătescu: Sînt subprefecții care sînt vinovați...

Subprefecții au să supravegheze numai; comitetele permanente are să împartă, căci cuvîntul cel mai mare trebuie lui lăsat, deoarece nu trebuie să dăm tot subprefecților sarcina, ci trebuie pe cît se poate să-i desărcinăm, și noi scopul acesta voim să-l atingem, căci din două una: ori sîntem centraliști, ori sîntem descentralizatori, și dacă sîntem descentralizatori, cum voim să fim, trebuie cît se poate să lăsăm pe autoritățile locale ca să facă aceasta.

Eu declar că voi ține seamă de arătările foarte bine venite și foarte juste ale domnului Chițu și chiar azi mă voi pune să deșept luarea-aminte a autorităților ca să nu se mai facă abuzuri, și trebuie să constat un lucru, că astăzi nu mai avem acele abuzuri de altă dată, precum se întîmpla acum vreo 15 ani, cînd asemenea era să se împartă produse la locuitori și cînd se comiteau abuzuri însemnate, încît se făceau averi din asemenea ocaziuni. Astăzi nu se mai întîmplă asemenea lucruri și de aceea foarte bine s-a făcut a se hotărî ca aceste lucrări să se facă de către autoritățile locale, căci acestea sînt în fața concetățenilor lor și apoi ochii de aproape văd mai bine decît cei care sînt departe ⁵.

„Monitor”, 1880, nr. 11, p. 192, col. 5 — p. 194, col. 1; p. 195, col. 1—2; p. 196, col. 1—3.

N O T E

¹ P. Cernătescu îl interpelase pe K. pormind de la situația județului Dolj. Ajutorarea țăranilor se făcuse în urma unei sesizări a lui G. Chițu în Cameră. Ca urmare, K. ceruse un credit de două milioane de lei spre a fi distribuiți țăranilor. În Dolj suma afectată nu era sufi-

cientă celor 37 000 de familii aflate în lipsă; pentru a primi porumb țărani se vedeau siliți să-și angajeze munca la arendași, încît „s-ar abruti, s-ar avili cu totul”, constatase P. C. El ceruse un ajutor de 10 000 de chile de porumb pentru acest județ.

² Vezi supra p. 231, nota 31.

³ E. Vergati semnalase greutatea realizării împrumuturilor prin Casa de depuneri și consemnațiuni, deoarece aceasta cerea rambursarea lunară, deși impozitele se percepeau trimestrial, și în caz de neachitare puneă sechestrul pe veniturile județelor. În această situație consiliul județean Romanați a considerat că își primejduiește funcționarea întregului aparat birocratic, inclusiv a spitalelor. E. V. ceruse Camerei să dea o dispoziție prin care Casa de depuneri și consemnațiuni în mod excepțional să acorde împrumuturi în spiritul acestei legi, nu pe cale uzuală.

⁴ G. Chițu spusese că scopul legii a fost ajutorarea populației țărănești și ferirea ei de a nu fi robită „într-un mod infam către exploatați”. Exemplificase apoi cu situația țăranilor de pe proprietatea lui din comuna Mirlea (plasa Oltețu), unde primarul refuzase a da ajutor celor săraci motivînd că n-au cu ce plăti. G. C. constatase sentențios că „de la început comitetul permanent a fost în contra acestei legi”. Și K. i-a replicat: „Așa este”. G. C. se duse la Craiova și aflase că s-a contractat un împrumut de 200 000 de lei în 1866, care mai avea și azi restanțe de 1 500 de lei, încît comitetul permanent refuzase să se mai angajeze pentru un nou împrumut. Dar Chițu declarase categoric: „trebuie să știți că de la țărani nici statul, nici particularii nu poate pierde, fiindcă ei lucrează și plătesc toate datoriile”.

⁵ Discuția s-a închis.

*Anunță Adunarea despre arderea palatului domnesc din Iași**

Domnilor, fac scuzele mele onor. Camere că o întrerup pentru un moment de la lucrările sale spre a-i face o tristă comunicare. Orașul Iași are o mare nenorocire. Vechiul palat domnesc ¹ este în momentul de față în flăcări și, din cauza gerului care face ca pompele să nu poată funcționa, e puțină speranță de a se mai putea păstra acest antic edificiu al orașului Iași. Cu toate acestea arhiva judecătorească în cea mai mare parte e salvată, deși s-a aruncat pe fereastră. Asemenea casieria, telegraful și poșta sint salvate. Prefectul poliției [i]mi raportează cum că e bănuială că focul ar fi fost pus. Guvernul a și luat îndată măsuri pentru descoperire și nu se va mărgini aci: se vor lua îndată măsuri ca în primăvara viitoare, comptînd pe dărnicia țarei întregi, să se poată restaura acel edificiu în splendoare încă mai mare decît pină acum. (*Aplauze.*)

O voce: E asigurat?

E asigurat pentru suma de 800 000 franci.

„Monitor”, 1880, nr. 12, p. 232, col. 1—2.

* Ședința din 15 ianuarie 1880.

NOTE

¹ Vezi Gh. Băileanu, *Curtea domnească din Iași*, Iași, 1969, 22 p. + pl. Întreaga bibliografie la N. Stoicescu, *Repertoriu bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, 1974, p. 407—413.

*Despre latitudinea ministrului de interne
de a fixa taxele comunale, în limitele legii.
Răspuns la interpelarea lui Gr. Bălănescu**

Voi fi scurt și coprinzător.

După lege eu am dreptul de aprobare și nu eu, ministru autoritar, dar chiar domnu [1] Brătianu, căruia nu i se poate imputa aceasta, chiar domnia sa a uzat de acest drept de sute de ori.

Voci: Așa este!

Și dacă uzez de acest drept, uzez, domnilor, pentru că m-am speriat de taxele care se impun contribuabililor.

Voci: Așa este!

Fel de fel de taxe, din care unele sînt monstruoase.

În ceea ce privește lovirea autonomiei județene¹ și comunale, aceste autorități sînt astăzi autonome prin legea aceea care este fiica mea și, prin urmare, eu sînt interesat și mă cred dator să fac a se dezvolta cît mai mult această autonomie.

Domnilor, după anul 1866, cînd a venit la putere domnul Laseăr Catargi, ca să eserseze un fel de răzbunare asupra guvernului liberal al domnului Brătianu, a venit cu un proiect de lege stigmatizînd comunele, că ele au uzat și abuzat de libertatea lor și că au înființat sute și mii de taxe, și atunci a venit cu legea maximumului. Această lege, după opiniunea mea, era o ciontire a libertăților comunale. Cu toate acestea, printr-un sentiment conservator, s-a hotărît ca, atunci cînd va fi vorba de taxe peste legea maximumului, acele taxe să se voteze de către Cameră. S-a zis însă, tot atunci, că ministrul are drept de aprobare sau dezaprobare și vine la Cameră numai cînd este vorba de autorizare peste legea maximumului.

Prin urmare, înțelegeți foarte bine că ministrul țarei, nu Kogălniceanu, ministrul dumneavoastră, nu poate să fie un căpitan de dorobanți, ca să poarte comuna cum va voi, dar dacă are dreptul de aprobare are și dreptul de dezaprobare. Domnia voastră aveți aci un proiect de lege de un milion și nu știu cîte sute mii franci pentru un asemenea vot al unui consiliu comunal în privința fabricii de zahăr de la Chitila. Asemenea mai e o cerere și în privința fabricii de la Sascut.

Domnilor, aș fi fost greșit și către dumneavoastră și către mine însumi, dacă aș fi întărit ceea ce cere onor. domnul Bălănescu. Iată, domnilor, ce s-a întîmplat: s-a votat 10 bani la ocaua de zahăr, scutindu-se zahărul indigen.

Pentru duzina de cutii mari de chibrituri, de care se ține mostre la primărie, s-a votat 15 bani, scutindu-se chibriturile indigene. Tot astfel pentru duzina de cutii mici de chibrituri, de care se ține mostră la primărie, s-a votat 5 bani, scutindu-se cele indigene. Cum vedeți, nepunîndu-se taxă pe zahărul indigen, s-a lovit o lege internațională, în privința căreia în toate zilele mă găsesc în corespondență cu guvernul austriac și cu al celorlalte țări care beneficiază de această lege. Așa acum lupt cu primăria de Iași, care voințește să lovească berea cu o taxă mai mare decît este prevăzută prin convențiune și lege.

* Ședința din 21 ianuarie 1880.

Dar, domnilor, cestiunea nu este aci. Onor. domnul Bălănescu este foarte inteligent și domnia sa a găsit acum locul de a căta să-și îndrepteze alte lucrări care mi se pare că-l doare, puindu-se sub scutul zahărului. Domnia sa mi-a contestat dreptul de a pune vet[o]-jul meu la hotărârile comunale și ale comitetului permanent. Apoi, acest drept l-am prin lege și, cum l-am pentru cele șapte orașe, asemenea l-am și pentru celelalte mai mici de a opune vet[o]-jul meu când văd că se face rău. S-a întâmplat, domnilor, că la Putna s-au dat veniturile comunale cu un preț mic și comitetul permanent l-a aprobat. Prefectul însă, în numele meu, a făcut recurs, și iată raportul ce am primit :

„Recursul admis de domnia voastră a făcut ca ieri la licitațiunea ținută să se ridice la suma de 180 000 lei, prin urmare cu un profit pentru comună de 30 000 lei decit la licitațiunea precedentă”. (*Aplauze.*)

Dacă nu aș fi avut dreptul să mă rostesc în privința zahărului și a chibriturilor, nu aș fi avut dreptul să mă rostesc nici în privința licitațiunii, unde au fost niște evrei care au dat un preț mic și a izbutit la comitet să aprobe, și o societate de români indignați a stărui de prefect de a făcut recurs și am ciștigat pentru casa comună 30 000 lei pe fiecare an.

La o chestiune personală ridicată de Gr. Bălănescu².

Domnilor, n-am nimic a răspunde la cestiunea personală a domnului Bălănescu. În cât se atinge de purtarea primarilor, vă rog să-mi permiteți a vă spune că nu sinteți dumneavoastră competenți ca să apreciați; eu, ministru de interne, am dreptul de a cerceta, și am cercetat.

„Monitor”, 1880, nr. 17, p. 358, col. 2 — p.
359, col. 1, 3.

NOTE

¹ Gr. Bălănescu spusese că a făcut interpelarea pentru a salva autonomia comunală, „atit de mult amenințată prin actele domnului ministru de interne”. La Focșani consiliul comunal scutise de taxa de 10 bani zahărul indigen și K. respinsese această hotărîre cînd a adus legea spre sancționare domnitorului. Gr. B. vedea în aceasta un act de autoritarism, de călcare a legii comunale, care îl autoriza pe ministrul de interne ca cel mult să înapoieze hîrțile consiliului comunal, dacă era sesizat printr-un recurs, dar nu să decidă singur. Cerea, în încheiere, ca Adunarea „să indice domnului ministru de interne ca domnia sa să revie asupra dispozițiunilor ce a luat și să lase pe consiliul comunal în libertatea de acțiune de a pune sau nu aceste taxe”.

² Adunarea hotărîse închiderea discuției, dar Gr. Bălănescu ridicase o chestiune personală, căci K., relatînd cele întimplate la Putna, se referise chiar la el, pe atunci primar. Gr. B. începuse să descrie în amănunt fazele licitației și să arate ce a făcut el însuși, încît K. a strigat enervat: „Domnule președinte, sintem aici ca să cercetăm purtarea primarilor?”

*Pe marginea aplicării legii pentru ajutorarea județelor bîntuite de foamete**

Rog pe domnul Izvoranu¹ ca interpelarea în privința foametei să mi-o adreseze nu într-un mod generic, ci special, indicîndu-mi anume localitatea unde domnia sa știe că este foamete și unde consiliile județene

* Ședința din 22 ianuarie 1880.

nu și-au făcut datoria. Știți foarte bine că serviciul acesta este regulat să se facă de județ și că ministrul de interne nu poate decît să activeze lucrările, să privegheze ca să nu se lase oamenii muritori de foame.

Această interpelare mi s-a mai făcut de domnul Cernătescu și am răspuns atunci cu date oficiale. Dacă domnul Izvoranu are alte date în privința vreunui județ, [i]l rog să mi le comunice, conform regulamentului, și după trei zile voi răspunde.

În cit se atinge de curiozitatea domnului Izvoranu de a cunoaște întrebuițarea fondului secret, această curiozitate regret foarte mult că nu sînt în pozițiunea de a o satisface².

Replică lui Șt. Corlănescu³.

Rog încă o dată pe domnul președinte să binevoiască a menține regulamentul. Eu nu înțeleg întrebări sau rugăciuni; înțeleg numai interpelări și domnul Corlănescu știe foarte bine că tocmai ca să fie o administrațiune mai bună în Mehedinți am numit un nou prefect, propus tot de domniile voastre. Prin urmare, ce vă mai adresați la mine? Totuși, arătați-mi fapte, în ce loc au murit de foame și cine anume, căci altfel eu nu știu ce să mai fac. Domnilor, sau autoritarism sau liberalism, sau topuzul sau legea: ați votat o lege, județele s-au împrumutat și cu toate acestea vin reclamațiuni pe toată ziua, însă fără să fie bine precizate. Eu am obosit și telegraful și ministerul cu neconținutele lucrări în privința aceasta, încît nu știu ce să mai fac.

De aceea vă rog arătați-mi cine nu și-a făcut datoria ca să-l scot, căci nu pot eu acuma să schimb pe toți prefectii. Arătați un nume și voi face cum trebuie, voi răspunde cum e bine să facem și domnul Corlănescu va fi satisfăcut. Mărturisesc însă că din partea domniei sale nu mă așteptam cîtuși de puțin la o asemenea interpelare și mai cu seamă în niște termeni așa de vagi. Înțeleg aceasta din partea opozițiunii, înțeleg ca domnul Izvoranu să vie cu tot felul de imputări, să mă acuze pînă și de delapidare de bani publici, la care ați văzut că nici nu am răspuns. Dar domnului Corlănescu aș dori să-i răspund, însă ca s-o pot face trebuie să mi se indice cazurile anume, cum a făcut onorabilele domn Cernătescu mai deunăzi și eu atunci am dat telegrame peste telegrame ca să iau toate informațiunile. Dumneavoastră aveți inițiativa și, dacă credeți că banii votați județelor n-ajung, propuneți a se mai da o dată, dar nu cereți unui ministru să facă mai mult decît poate. Cred, domnilor, că-mi veți putea tăgădui multe, dar cel puțin activitatea nu mi-o puteți contesta; de aceea veniți cu date precise sau propuneți legi și vom judeca, va vedea Camera ce e de făcut. Altfel nu înțeleg ce mai voiți, mai ales dumneavoastră majoritatea; înțeleg pe opozițiune, dar pe dumneavoastră nu⁴.

„Monitor”, 1880, nr. 18, p. 394, col. 1, 3.

N O T E

¹ II. Izvoranu spusese că a primit o scrisoare „unde mi se spune că în cîteva localități locuitorii sînt cu desăvîrșire lipsiți de hrană și de bani”. Cereea ministrului de interne „să nu se aștepte ca să venim cu actele stării civile și cu certificatele medicale că moarte de foame a fost”.

Mai ceruse, deoarece fusese întrebare de alegători — căci el își pleca urechea „la aceia care întrebă” —, să se arate cum s-au cheltuit banii destinați menținerii ordinii publice.

² *II. Izvoranu*, nemulțumit, a spus că nu va putea da un răspuns convenabil alegătorilor săi, deoarece se bănuia că fondul secret a fost „delapidat”.

M. Ferechide intervenise foarte vehement arătând că ministrul de interne nu este dator să dea socoteală de cheltuirea acestor fonduri opoziției, „care are ca scop de a doborî guvernul”. Vorbele lui *I. I.* i se păruseră „o ofensă la adresa ministerului”.

³ *Șt. Corlănescu* insistase pe *Iingă K.* să „stimuleze autoritățile județului Mehedinți”, de unde avea informații că o familie de țărani murise de foame (pe moșia proprietarului *N. Gărdăreanu*).

⁴ Incidentul s-a închis. Vezi și discursul următor.

*Discurs asupra aplicării legii de ajutorare a județelor bîntuite de foamete**

Domnilor, în Cameră am avut trei interpelări făcute de onor. domni deputați¹ în privința lipsei de hrană ce bîntuie Oltenia.

Am văzut că această cestiune s-a tratat și prin presă, și unele organe, profitînd de cele zise în Cameră, vin azi și fac o imputare guvernului central cum că locuitorii au ajuns a muri de foame și că au și murit în mai multe comune.

Mai întii mă simt dator a vă arăta, domnilor, cum s-a aplicat legea votată de dumneavoastră. Știți că prin o lege ați împuternicit mai multe județe să cumpere porumb și ați regulat ca consiliile județene să împartă acel porumb sub controlul administrațiunei. Înțelegeți dar, domnilor, foarte bine că nimeni nu putea să îndeplinească mai bine legea decît aceia căror dumneavoastră ați încredințat sarcina de a administra de departe și a administra de aproape. Nimeni nu este în stare să se ocupe de interesele Vilcei mai bine decît vilcenii, de interesele Craiovei mai bine decît craiovenii. Putem noi, guvernul de aci, să știm toate trebuințele țăranilor din fiecare localitate? Negreșit că nu. Și, prin urmare, să-mi permiteți a spune că chiar onor. deputați cari interpelează pe guvern socotesc că nu sînt în drept a o face...

Domnul I. Ionescu: Nu sîntem noi în drept?... Cer cuvîntul!

Pe cită vreme mai întii nu s-a sesizat acele autorități locale pe cari însăși legea i-a însărcinat cu executarea ei, pe guvern îl puteți sesiza și interpela numai atunci cînd el nu controlează, nu priveghează și nu reprimă abuzul cînd [i]l cunoaște, însă inițiativa și lucrarea trebuie să o lăsați autorităților locale.

Apoi, domnilor, să fim consecuenți. Voim descentralizare sau nu? Dacă credem că autoritățile județene nu sînt în stare să se ocupe de cestiunile ce li se impun și pentru care poate fi competente un proprietar sau un comerciant, dacă declarați că autoritățile județene nu sînt în stare a se ocupa de asemenea cestiuni, atunci cum s-a cerut mai alaltăieri ca aceste consilii județene să se ocupe de cestiuni de igienă, de cestiuni tehnice?² Cum voiți ca ele să numească pe medici, pe ingineri, cînd li se contestă capacitatea de a vedea dacă locuitorii au sau nu porumb? Eu socotesc că, oricîtă putere veți da ministrului de interne, el va face mai puțin decît autoritățile locale.

* Ședința din 25 ianuarie 1880.

Acum să vă arăt cum s-a aplicat legea :

La Caracal s-a cumpărat 3 961 chile mari, adică :

1 715	chil.	cu lei	78
300	”	”	79
146	”	”	80
200	”	”	81
600	”	”	82
1 000	”	”	84,

din Craiova, predat la gara Balș. S-a distribuit locuitorilor 3 475 chile, iar pentru rest sînt destinate comunelor zilele de 24—30 curent.

La Slatina s-a cumpărat 2 495 chile mari porumb pe preț de 80 lei chila, predat aici. S-a distribuit locuitorilor pînă în prezent 2 055 chile mari, iar pentru rest se urmează predarea și distribuirea.

La Rîmnicul Vilcei s-a cumpărat 20 000 oca porumb de la domnul Dimitrie Simulescu cu 20 lei suta.

60 000 oca porumb de la domnul Const. Plăvălescu cu 22 lei suta.

15 000 oca porumb de la domnul Teodor Dobrianu cu 21 lei, bani 50 suta.

12 000 oca porumb de la domnul M. Enulescu cu 22 lei, bani 50 suta.

10 000 oca porumb de la domnul Ion Dimitrescu cu 22 lei, bani 50 suta.

20 000 oca porumb de la domnul Nae Ilescu cu 22 lei, bani 50 suta.

10 000 oca porumb de la domnul Dimitrie I. Melinescu cu 21 lei, bani 50 suta.

30 000 oca porumb de la domnul Nae Mihail cu 20 lei, bani 50 suta.

45 000 oca porumb de la domnul Sterie Dimitrescu cu 20 lei, bani 50 suta.

15 000 oca porumb de la domnul Jean Claus cu 20 lei suta.

18 000 oca porumb de la domnul Avram Făcăianu cu 20 lei suta

30 000, Nicolae Ionescu, 20,50.

70 000, Niță Ionescu, 21.

15 000, Ghiță Boicescu, 22.

12 000, Radu Rădescu, 20.

45 000, Vasile Bucuraciu, 22.

La Cîmpulung s-a contractat pentru 490 chile mari porumb cu lei 81, bani 50 chila, din cari 100 chile se primesc la gara Pitești luni la 28 curent, pentru cînd sînt convocați primarii plășei Argeșul, pentru a-l primi și distribui imediat. Restul se primește în alte trei rînduri și se termină cel mult pînă la finele lui februarie. La Turnu Măgurele mi se comunică că, împrumutul fiind efectuat la 11 ale curente, îndată prefectul a mers în județ cu delegații consiliului și s-a contractat suma de 450 chile porumb cu prețul de 75 lei. Cît pentru rest, se va termina în două sau trei zile, iar distribuirea va începe în primele zile ale lunii februarie.

La Tirgoviște s-a cumpărat 754 chile porumb cu lei 76 cel vechi și 70—72 cel nou, care s-a și distribuit.

La Jiu, pînă azi s-a cumpărat 5 508 chile porumb, din cari s-a distribuit 2 992. Restul este asemenea dat comunelor, cari-l primesc zilnic de la depozitul din Filiași. Cea din urmă zi de distribuire este 26 februarie, cînd se termină definitiv operațiunea. S-a cumpărat 2 879 chile cu 88 lei chila; 775 cu 90 lei; o mie cu 92; 247 cu 94; 100 cu 96; 50 cu 98

și 457 cu 100. Din toată această sumă s-a cumpărat din localitate 2 158 chile, iar restul din Moldova. Prețul general al unei chile este de 94 lei.

S-a avut în vedere a se întâmpina cu preferință locuitorii care au fost mai mult în lipsă; astfel că astăzi orice pericol este înconjurat. Județul din suma 600 mii lei, cât s-a împrumutat, a rezervat neatinsă suma de 100 mii lei pentru cazuri întâmplătoare de lipsă.

La Craiova s-a cumpărat 1 186 chile și 300 oca porumb prin licitație cu prețurile următoare: pentru plasa Cîmpului chila mare cu 79, bani 50; Balta, lei 80; Jiul de Jos, lei 78, 50 bani; Dumbrava, lei 86; Jiul de Sus, lei 88; Amaradia, lei 88; Ocolul, lei 88. Predarea la locuitori se operează cu activitate.

Afară de aceasta, consiliul general județean a votat în unanimitate a se ridica de la consemnație și restul de 100 000 lei pentru cumpărare de produse prin licitație, a se mai da acelor locuitori ce se vor constata că mai sînt în lipsă.

Domnilor, din aceste lămuriri ce v-am dat rezultă că legea este aplicată pretutindeni.

Domnul G. Sefendache: Cer cuvîntul!

Știu ce voiești să spui.

Mai rezultă încă ceva, că s-a cumpărat cea mai mare cantitate cu prețurile cele mai mici, că în Moldova chila din Țara Românească revine la 70 pînă la 75 lei, și cînd în Moldova chila din Țara Românească este o chilă și jumătate moldovenească, s-a cumpărat cu 75 lei, este un lucru de lăudat, care ne dă asigurarea că s-a cumpărat porumbul cu un preț minim. Numai în Gorj, care nu are drum de fer, s-a suit prețul porumbului la 100 lei.

Toate acestea dovedesc că este lipsă, dar nu și că este foamete. Dacă sînt oameni care sînt în lipsă, aceasta este pretutindeni. Socotiți că în Moldova, că în satele unde se află pătule pline de porumb nu sînt familii cari să se afle în lipsă? Socotiți că în București, unde este centrul bogățiilor țării, nu este mizerie prin mahalale? Apoi întrebați pe cei cari sînt însărcinați cu distribuirea ajutoarelor.

Ajutoarele se dau celor bogăți sau celor săraci?

Dar poate statul să se însărcineze a face ca în toată populațiunea țării să nu fie nimeni în lipsă? Aceasta este peste putință. Nu cred că cineva ar putea lua asupra sa această sarcină.

Mai deunăzi onor. domnul Chițu a citat cîteva fapte, a arătat că s-au făcut abuzuri, că în satele cele mari s-au dat ajutoare la oamenii cari erau bogăți și s-au lăsat la o parte cei săraci.

Pe temeul acelor fapte indicate de domnul Chițu, am dat o circulară în toată țara. Iată ce am făcut. Vă citesc acea circulară:

„Sînt informat că în unele localități se refuză de către funcționari darea de porumb locuitorilor săraci și se acordă cu largheță ajutor celor avuți, sub pretext că unii nu vor putea, iar alții că vor putea plăti la timp datoria contractată de județ.

Asemenea procedare desființînd cu totul scopul venirii în ajutor și fiind cu totul contrarie articolului III din regulamentul publicat prin «Monitorul» nr. 23, vă invit a exercita o neadormită privighere asupra funcționarilor însărcinați cu distribuirea porumbului, esplicîndu-le că ajutorul trebuie acordat potrivit cu greutatea familiilor și de preferință locuitorilor celor mai în lipsă”.

A venit apoi interpelarea domnului P. Cernătescu. Îndată m-am adresat către domnul prefect și iată ce răspuns am primit :

„Petițiunile adresate Adunării și dumneavoastră în privința lipsei locuitorilor sînt exagerate. Am trimis la Giurgița pe subprefectul plășii Ocolul, ca să se acrediteze de adevăr. Din constatările sale rezultă că n-a murit nici un locuitor de foame, că lipsa există, dar nu generală și într-un grad așa de extrem ; că la mulți proprietari și arendași se găsesc cantități însemnate de porumb, dar locuitorii săraci și bogați, chiar avînd în vedere legea care le vine în ajutor, nu vor nici să-și angajeze munca pe porumb, nici să ia pe credit. Autorul petițiunelor este un Barbu Grigorescu, destituit din funcțiunea de notar pentru falsuri și care astăzi se află în conflict cu autoritatea comunală. Porumbul dat pînă astăzi este insuficient, însă am sesizat serios pe consiliul județean și comitetul permanent ca să avizeze. Relațiuni detaliate se pornesc cu poșta mine”.

Iată în privința Craiovei.

În privința Severinului, în urma interpelării domnilor Corlănescu și Izvoranu, am depeșat îndată prefectului :

„În ședința de ieri deputații Izvoranu și Corlănescu au arătat că foametea în județul Mehedinți a început a scera viațe omenesti, de exemplu au spus că la o moșie a domnului N. Gărdăreanu a murit de foame o întreagă familie. Aceasta ar fi oribil, vă invit ca de îndată să-mi raportați telegrafic dacă cazul este exact. În asemenea caz veți lua măsurile cele mai aspre în contra autorității comunale de la acea moșie.

În cestiunea îndestulării cu hrană a celor în lipsă, veți ști că sînt hotărit a uza de toată asprimea măsurilor represive ce legea pune la dispozițiunea mea, și că pentru orice neglijență și abuz cel întii răspunzător este capul județului”.

Iată răspunsul ce am primit :

„Nu este exact că în acest județ există foamete. Este adevărat însă că este lipsă în cîteva plăși provocată din scumpetea porumbului. La trei proprietăți ale domnului Nicu Gărdăreanu din plasa Ocolu, afirm, pe răspunderea mea, că nici un țaran n-a murit de foame. De la o singură mică proprietate ce mai are în plasa Motru de Jos, anume Cotoroia, cu toate ordinele date subprefectului pînă în moment n-am primit o știință dacă s-a petrecut moartea vreunei familii întregi. Miine voi fi în pozițiune a vă raporta exact dacă s-a petrecut o asemenea nenorocire, cu toate că chiar domnul proprietar Gărdăreanu asigură că nu este adevărată alarma ce s-a dat. Din științele primite din trei plăși, cum și din reședința județului, vă asigur că județul dispune de la 3 000 la 4 000 chile porumb și dacă nu se poate cumpăra de sătenii ce au nevoie, este lipsa de bani.

Întru cît privește pe administrația actuală, ea nu poate fi răspunzătoare în situațiunea moștenită și care a fost evocată prin dizolvarea consiliului județean înainte de a regula cestiunea ridicării banilor și procurarea porumbului spre a se distribui celor întrebuițați [sic]. Consiliul s-a convocat. Sper că mine se va completa și după constituirea sa prima cestiune asupra căreia voi stărui a se pronunța va fi împrumutul și cumpărătoreea porumbului. Cu poșta voi raporta amănunte asupra acestei cestiuni”.

Consiliul județean a fost convocat pentru ziua de 25, am scurtat termenul și l-am convocat pentru ziua de 20 ianuarie. Astăzi vă declar că sînt acolo 4 000 chile porumb, care se poate împărți locuitorilor. Nu m-am mulțumit cu atîta ; am voit să constat afară din administrațiune

dacă în adevăr sînt locuitori cari mor de foame ; m-am adresat ministrului de justiție în modul următor :

„Prin interpelările din Camera deputaților și prin deosebite ziare se afirmă că în unele localități, cu toate măsurile luate de guvern și de consiliile județene, s-ar fi întîmplat cazuri unde familii întregi ar fi murit de foame.

Cazurile cari anume mi s-au adus la cunoștință ar fi :

În județul Dolj, în comuna *

În județul Mehedinți, la o proprietate a domnului Gărdăreanu.

În județul Vilcea și Romanai, la o moșie a domnului Cerchez, soacra [sic] domnului C. Filitis.

Viu dar a vă ruga ca de îndată și prin telegraf să invitați pe procurorii respectivi ca împreună cu medicul de județ să se transporte la fața locului, să cerceteze cazurile și cauzele morții, dacă sînt în realitate morți de foame, precum și măsurile luate de administrațiune și de autoritățile județene spre a preveni acest rău”.

Nu m-am mulțumit cu atita ; din însăși cancelaria mea, care e cea mai slabă, fiindcă din nenorocire Ministerul de Interne n-are șef de cabinet, n-are un singur revizor ; poliția capitalei are inspectori și revizori, Ministerul de Interne n-are nimic de acestea. Ca să cercetez despre un fapt, trebuie să iau un prefect sau un alt funcționar. Cu toate acestea, deși lipsit de mijloace, iată ce am mai făcut : am delegat pe o persoană și i-am zis (*citește*) :

„Mi se dau o mulțime de științe nemulțumitoare în privința modului dupe cum au procedat și procedează comisiile alese de consiliurile județene în distribuirea porumbului locuitorilor în lipsă de hrană. Astfel, mi se asigură că în unele localități s-a întîrziat distribuirea ajutorului pînă a expune locuitorii să piară de foame, ca în Vilcea, Romanai și la o moșie a domnului C. Filitis. În Mehedinți la o moșie a domnului Gărdăreanu. În Dolj la comuna Giurgîța. În alte localități, ca în Romanai, consiliurile comunale la sosirea produselor prin comune, în loc de a-l împărți de preferință locuitorilor celor mai în lipsă și mai împovărați de familie, conform regulamentului, a acordat ajutor celor avuți, astfel că cei săraci au fost siliți a împrumuta ajutorul de la cei bogăți, în schimbul muncilor împovărătoare pentru cari s-au angajat. Și, în fine, în alte locuri comisiunile au întîrziat sistematic venirea în ajutor spre a descuragia pe locuitori și a-i sili a primi angagiamentele impuse de exploatații de moșii în schimbul produselor ce le ofereau.

Pentru a-mi putea face o opinie exactă pînă la ce punct informațiunile de mai sus sînt exacte, vă rog, domnule, ca cu ocaziunea inspecțiunii ce aveți a face închisorilor de peste Olt să cercetați prin toate mijloacele și să căutați a descoperi orice abuzuri se vor fi comis de către comisiunile alese din sinul consiliurilor sau de agenții administrativi și comunali, spre a lua măsurile cuvenite contra vinovaților”.

O voce : Cine este acea persoană ?

Un funcționar înalt.

Domnilor, tot ce un ministru poate să facă cu mijloacele ce are, le-am făcut. M-am adresat la ministrul justiției, la prefecti, la comitetele permanente, am chemat toată luarea-aminte a tutulor, i-am stimulat

* Loc liber în text.

cu depeși ziua și noaptea. Așa fiind, trebuie să ne întrebăm : dacă nici așa nu se face nimica, trebuie oare să ne hotărîm să proclamăm dictatura, să desființăm consiliile județene, căci nu înțelege lumea aceste instituțiuni ; să luăm cîtiva derbedei cu care să ne facem trebile ?

Dar eu socot, domnilor, că s-ar face mai bine a nu veni în Cameră și a da adversarilor argumente că administrațiunea actuală sub guvernul liberal este așa de rea încît a ajuns ca să moară de foame familia întregi. Socot că mai bine ar fi ca deputații și senatorii, înainte de a veni cu interpelări, să se adreseze mai întîi la acei agenți din apropiere și, cînd vor vedea că agenții nu țin seamă de reprezentanții acelor localități, numai atunci să vină la Cameră și să interpeleze. Dar așa, pe o simplă petițiune, nelegalizată de cele mai multe ori, pe o simplă scrisoare, să se arunce strigăte că per oamenii de foame, aceasta nu e nicidecum bine.

Porumb nu putem să zicem că nu este ; este, dar se vinde scump și nu trebuie să conchidem din aceasta că este foamete. Arendașul, proprietarul, comerciantul zic că comerțul merge bine cînd prețurile se urcă. Încă o dată, nu trebuie să zicem că este foamete cînd astăzi chiar se exportă produsele noastre în Italia, la Marsilia și în Englitera.

Așadar, dacă găsiți că tot ce am făcut pînă acuma, că măsurile ce am luat sînt rele, că nu este priveghere, cu toate că am o cancelarie pe care nu o mai cunosc, o cancelarie foarte slabă și am fost silit — martur mi-e Dumnezeu — să trîmit cîte zece depeși pe zi scrise cu mina mea, dacă găsiți că se poate face mai bine și mai mult decît ceea ce a fost în putința mea să fac, spuneți-o curat, dar atunci vă rog să nu vă întindeți numai asupra generalităților, ci arătați cazuri anume, fapte pozitive, spuneți că în cutare localitate s-a comis faptul cutare și că cutare autoritate a făcut abuz și vom pedepsi. Cînd ziceți că nu [se] cere ministrului decît să stimuleze cu mijloacele sale, să se adreseze consiliilor județene și neurmînd să le dizolve, credeți dumneavoastră că măsura dizolvării e bună totdeauna ? Iată ce pățește acum chiar Severinul, care e cel mai înapoiat cu aplicarea legii, pentru că acolo s-a cerut dizolvarea consiliului.

Apoi, cînd se dizolvă un consiliu rămîne prefectul singur să lucreze.

Ei bine, dar dacă prefectul voiește să se împrumute și casa de depuneri nu-i dă, nefiind un consiliu în regulă ? V-ați gîndit dumneavoastră la răspunderea ce ia un prefect onest asupra lui spre a se face răspunzător de sute de mii de franci ? De aceea, domnilor, vă rog încă o dată, vă conjur, și fac apel la simțimintele dumneavoastră și de dreptate și de umanitate, să binevoiți a-mi arăta cazurile anume și socotesc că mai bine e să-mi arătați în mod particular dîndu-mi notițe sau scriindu-mi la minister sau aci, dacă nu voiți să-mi spuneți personal ; și, cînd veți vedea că eu nu țin seamă de observările dumneavoastră, atunci să veniți cu interpelări. Am văzut pe domnul Ion Ionescu cerînd urgența pentru două, trei petițiuni. Ei bine, dumneavoastră, primind urgența, nu aveți decît să trîmiteți petițiunile la minister, fiindcă dumneavoastră nu vă puteți pronunța asupra unei chestiuni de fapt. Prin urmare, vă rog să credeți că dacă eu, Kogălniceanu, care știți ce am făcut pentru țărani, pentru cari am călcat și jurămînt și lege, dacă eu n-am milă de țărani, apoi nu știu cum veți mai putea avea încredere în președintele consiliului, în guvernul acesta.

Dacă mi se impută mie ceva este că apăr prea mult pe țărani și cu toate acestea tot primesc și eu imputări, pentru că la noi toți sînt mari și apoi țăranul încă n-are conștiința drepturilor și datoriilor sale.

Pentru aceea vă rog încă o dată ca oricine are cunoștință de fapte pozitive să le arate. Merg mai departe : chiar bănuiala să mi se arate, numai să mă puneți în pozițiune să pot cerceta. Ați văzut că, întâia dată ce mi s-a arătat că au murit țărani de foame, m-am adresat la prefect și prefectul afirmă în mod categoric că nu e esact ; nu m-am mulțumit cu atât : am trimis medici și procurori, prin Ministerul Justiției, și dacă este să dezesperați chiar de justiție, apoi nici în Dumnezeu să nu mai credem.

Răspunde la o serie de obiecții.

Domnilor, voi începe mai întâi cu vechiul meu amic și contimporan, onor. domnul Ionescu³.

În adevăr că dumnealui a îmbătrinit și cu părul și cu inima, pentru că regretează anii juneței...

Domnul I. Ionescu: Nu regretez nimic, nu e adevărat! (*Ilaritate.*)

Vă aduceți aminte, domnilor, fără să voiți, cum timpul trecut era de bun și frumos cînd erați tineri. Totul era aur și mărgăritar. Tot așa și eu, îmi aduc aminte că eram tînăr, că aveam toate plăcerile, că treceam ca un june plin de spirit, că nu găseam decît surisul și bucuria înaintea mea ; prin urmare, ar trebui să iubesc vremea Regulamentului ; însă eu care am luptat necontentit de la 1837, cît am putut și unde am știut că doare mai mult, nu pot să mă unesc cu onor. domnul Ionescu. Domnia sa susține una din instituțiunile regulamentare cele mai condamnate de știința economiei politice. Domnia sa a fost prefect la Bolgrad, în mijlocul bulgarilor, unde înfloreau pătulele de rezervă...

Domnul I. Ionescu: Eu nu regretez Regulamentul organic. Protestez împotriva acestor cuvinte!

Te rog să nu mă întrerupi și să aibi pentru mine aceeași indulgență cît respect am avut eu pentru dumneata. Ziceam că dumneata regrezezi și ceri reînființarea unei instituțiuni regulamentare, care azi e condamnată de știința economiei politice.

Domnul I. Ionescu: Eu protestez, domnule președinte! N-am zis că regret nimic din Regulamentul organic, din contra, eu am dat foc acelu Regulament și cer să se constate în procesul-verbale că am ars Regulamentul organic aci în București.

Domnul vicepreședinte: Binevoiiți, domnule Ionescu, a asculta explicațiile domnului ministru!

Domnul A. Lahovari: Regulamentul organic, domnule Ionescu, este un mijloc de retorică.

Rog pe onor. domnul Lahovari⁴ să aibă pentru mine indulgența ce am avut eu, înconjurată de tot respectul, ascultîndu-l cînd domnia sa a luat viața mea politică de 17 ani și a tratat-o cum a înțeles domnia sa. Eu ascult pe fiecare cu respect și pretind și ca om și ca senator și ca ministru să nu fiu întrerupt. Onor. domnul Ionescu a zis : ați desființat pătulele de rezervă.

Ei bine, dacă este un fapt bun, de care mă pot lăuda și eu, este acesta. Da, am desființat pătulele de rezervă fiindcă acele pătule erau o sorginte de abuzuri colosale. Proprietarii...

O voce: Nu puneți discordie între proprietari și țărani!

Vă rog nu mă întrerupeți ! Dați-mi pace ! Dumneavoastră aveți să-mi dați lecțiune cum să vorbesc ? Reclam de la dumneavoastră, domnule

președinte, beneficiul regulamentului și, dacă nu mi-l acordați, atunci mă duc de aici ! Eu vorbesc reprezentățiunei țării cu tot respectul și am dreptul să cer a nu fi întrerupt ; sau, dacă este vorba de întreruperi, atunci voi întrerupe și eu, însă atunci să-mi dați voie a lăsa la o parte calitatea de ministru și să vorbească ca particular.

Domnilor, cînd la 1864 se proiecta legea rurală s-a ridicat mai multe obiecțiuni, că n-am avea mijloace suficiente de despăgubire pentru proprietari, și regret că domnul Vernescu nu este aci, căci și domnia sa ca membru în Consiliul de Stat a conlucrat la legea rurală, ca să spună că atunci ne-am ocupat să căutăm a da mai multe resurse acelei case care era destinată să plătească obligațiunile rurale și am prevăzut între mijloace și pătulele de rezervă.

După statistica de atunci, trebuia să fie în pătulele de rezervă peste un milion și jumătate de chile de porumb.

Ei bine, cînd s-a vindut acel porumb, sub alt minister, nu al meu, în loc de un milion și jumătate s-au găsit vreo 50 mii de chile ! Unde era dar un milion și patru sute mii ? Era în punga pîrcălabilor de atunci, a subprefecților, a arendașilor, ori Dumnezeu știe unde.

Dar, afară de acele abuzuri, principiile științei, ale economiei politice, mai permit azi a se lua capitalul unui om și a se ține neproductiv ? Vedeți dar, domnilor, că nu avem pentru ce regreta desființarea pătulelor de rezervă. A ! Se poate ca ministerul domnului Lahovari să vină să înființeze din nou pătulele de rezervă...

Domnul A. Lahovari: Nu cer eu reinființarea pătulelor, cer altceva!

Vă rog nu mă întrerupeți !

Sub ministerul domnului Catargiu să încerca un început pentru introducerea și a altor instituțiuni, de care a vorbit adineaori domnul Rosetti, dar acele proiecte aduse în Camera aceea în care nu erau nici zece deputați liberali au căzut, atît erau ele de condamnate de știința modernă ! Și a trebuit să fie un bărbat ca domnul Lascăr Catargiu, care poate să aibe toate calitățile din lume, dar care n-a citit multe cărți, pentru că nu citește nimic în viața domniei sale, ca să vie cu acele proiecte... (*Ilaritate.*)

Domnilor, ce cere domnul Ionescu ? Vine și să adresează la mine, ministru, pentru înființarea unei bănci agricole. Dar un membru al unei Adunări care are dreptul de inițiativă, unei Adunări care posedă persoane însemnate și capabile, ca domnul I. Ionescu, așteaptă ca ministrul, care, săracul, nu găsește vreme să-și poată îndeplini lucrările, trebuințele de toată ziua, cele mai urgente, tot el să vie cu proiectul, el care-și copiază chiar ordinele și cînd se tipăresc este nevoit să vază corectura de trei ori ? Dumneavoastră, domnule Ionescu, de ce nu veniți cu un asemenea proiect de lege ? Am auzit pe domnul I. Ionescu vorbind de 20 de ani de băncile agricole. Nu numai sub acest guvern. Dacă sînteți liberali, nu cereți totul de la guvern ! Din contra, căutați cit veți putea ca el să-și mărginească drepturile lui ; căutați ca chiar activitatea lui să nu fie decît un control, decît un stimulent ! Faceți și dumneavoastră din inițiativa ce aveți !

Așadar, vedeți că plingerile onor. domnului I. Ionescu⁵ nu au nici un rezultat practic. Domnia sa a venit și s-a plins de un subprefect. Voi accepta interpelarea despre acel suprefect, am luat toate lămuririle. Ei bine, acel subprefect, după mărturisirea bărbatilor liberali din localitate,

își îndeplinește bine datoriile sale și este unul din subprefecții cei mai devotați apărători ai intereselor țăranilor. Am raportul reprezentantului de Roman că acel subprefect apără cu toată energia pe țărani în drepturile lor. Cu toate acestea, cînd domnul I. Ionescu îmi va dovedi că a făcut abuzuri, îl voi depărta, cum fac totdeauna. Dar să-l sacrific numai așa ! Sau să fie o lege prin care să se stipuleze că un proprietar sau un arendaș nu se poate numi subprefect, sau domnul I. Ionescu trebuie să vie să declare că un proprietar nu poate să fie subprefect și atunci voi răspunde.

Domnul I. Ionescu : Cer cuvîntul!

Am vorbit despre lipsa, despre suferințele de peste Olt și domnul Ionescu a venit cu trufandaua de subprefect... (*Ilaritate.*)

Domnul I. Ionescu : Cer cuvîntul ca să spun...

O voce : Faceți interpelare!

Domnul I. Ionescu : Nu fac interpelare.

Vin acum la onor. domnul Lahovari. În cuvîntul domniei sale sînt două părți... (*Întreruperi.*)

Vă rog, domnule președinte, a face să nu fiu întrerupt de către domnul Ionescu...

Domnul președinte : Cred că nu vor mai surveni întreruperi din partea domnului Ionescu, mai cu seamă că știe că este înscris.

Viu la domnul Lahovari.

Domnia sa, de sus pînă jos, a fost consecințe cu sine însuși ; [î]i cunosc dorințele și opiniunile încă de la 1866 și-l găsesc astăzi, după 14 ani, același ce era și atunci.

Discursul domniei sale are două părți. În privința părții întii trec răpede. Cînd eu am zis un cuvînt la adresa domnului Ionescu, că domnia sa nu poate să mă bănuiască că nu iubesc pe țărani, onor. domnu[l] Lahovari a luat viața mea întreagă și a căutat să mă ridiculeze arătînd date neesacte.

Domnilor, foametea de la 1865 s-a întîmplat sub guvernul conservator, în care eu nu făceam parte, și s-a întîmplat așa fiindcă aplicarea legii rurale n-am făcut-o eu, căci eu ieșisem din minister, după intrigile conservatorilor... (*Zgomot.*) Așa este, domnilor, am căzut victima unei intrigi, în ziua de 24 ianuarie 1865, și în ziua de 24 [sic] am ieșit din minister⁶. Lucrul s-a petrecut astfel : în seara de 25 ianuarie un buchet care-l aduceam din partea unei persoane înalte, soției consulului francez, anunța conservatorilor că eu eram căzut și că ei trebuia să vie. Aplicarea legii rurale s-a făcut de conservatori...

Domnul A. Lahovari : Permiteți să vă întrerup?

Nu permit nimica !

Domnul Bozianu a fost și el victimă și a stat numai cîteva luni la minister, pe urmă a venit conservatorii și au aplicat ei legea rurală și atît de rău și grozav au aplicat-o, că astăzi, după 15 ani, sînt sate întregi cari 15 ani au plătit și n-au încă pămînturi. Noi vom veni în curînd cu un proiect de lege și vom cere de la dreptatea țării a da pămînt acelor locuitori cari au plătit fără să-l aibă. (*Aplauze.*) În județul Ilfov chiar este un sat care stăpînește o mlaștină unde nu pot pescui, nu pește, dar nici broaște. Nu spun numele : *nomina odiosa sunt.* (*Aplauze.*)

Mi s-a imputat pripa, că am făcut în pripă legea rurală, că de ce am făcut așa? Onorabilul nostru președinte, domnul Rosetti, a spus numai o parte, căci dumnealui știe numai ceea ce s-a petrecut de la Unire încoace.

Cestiunea rurală, fac apel la însuși domnul I. Ionescu, a preocupat întotdeauna mai mult pe moldoveni decît pe munteni, pentru că în Moldova orașele sînt cu desăvîrșire în mîna unui element străin, nu e ca dincoace, unde elementul românesc predomină. De aceea toate eforturile partidului liberal se concentrau în salvarea acelu element care se numește temeliea casei. Ne-am luptat la 1857 în Divanul ad-hoc⁷; aduceți-vă aminte de acea frumoasă petițiune dată Divanului de locuitorii țărani cari n-au primit cu nici un preț să se dea pradă separatiștilor, cari mergeau printre dînșii cu sutele de mii de franci. Aduceți-vă aminte de cuvintele țărănilor: „Vom plăti înzecit, căci minile noastre sînt care produc aurul dumneavoastră; vom plăti pămîntul ce ni-l veți da”. De atunci am lucrat neconținut, nu eu, nu revendic aceasta pentru mine, dară a lucrat partidul liberal întreg.

În Comisiunea centrală cine oare a combătut proiectul legii rurale? Cine a făcut acel proiect infam⁸, care nu dedea țărănilor nici măcar locul de casă: liberalii din Moldova, ori conservatorii? Cine a publicat acea măsură pentru care a trebuit a se lua contramăsuri ca să nu izbucnească nemulțămiri, revoltă între țărani? Eram în Camera aceasta, dincolo, alături cu domnul Brătianu; era și domnul Oteteleşanu și ziceam: primim tot, dăm orice garanții voiți pentru despăgubirea dumneavoastră, dară vă conjurăm nu intrați cu prăjina în ogorul țaranului; puneți principiul că improprietați pe țaran pe pămîntul dat lor de Regulamentul organic. Acest proiect a fost trimis la calendele grece. Nu numai glasul nostru, nu numai glasul țărănilor, dară nici glasul Europei nu s-a auzit. În adevăr, Europa ne zicea prin Convențiunea de la Paris să procedem fără întîrziere la revizuirea legii care regulează raporturile dintre proprietari și țărani, în vedere de a îmbunătăți soarta acestor din urmă.

Cu toate acestea, a trecut anul 1857, '58, '59, '60, '61, '62, '63 și '64; opt ani au răbdat țărăni; și ziceți că am făcut legea cu pripă? Dar acea pripă, domnilor, a salvat proprietatea, și dacă legea rurală nu era făcută ce credeți că se putea întîmpla la 11 februarie? Legea rurală prin garanțiile date proprietății a salvat sute și mii de proprietari, căci nu este esemplu ca proprietarii să fi primit undeva despăgubire atît de mare. Întrebați pe proprietarii din Rusia, să vă spună împăratul conservator, autocratul tuturor Rusiilor, ce despăgubire le-a dat? Așadar, tot ce se poate zice bine în privința legii rurale, revendic pentru acela pe care l-am slujit și care mi-a dat ocaziune să fac o asemenea lege.

Domnul Al. Lahovari: Aceasta zic și eu.

Mie-mi rămîne însă satisfacțiunea că, pe cînd eram izgonit din Constituantă⁹, tot atunci se înscria în Constituțiune principiile legii rurale. (*Zgomot.*)

Vine acum onorabilul domnul Lahovari și-mi aruncă aci imputarea aceea că de două ori cînd eram ministru am adus foamea în țară. Eu, după cum știți, am intrat în minister la 11 iulie; la 11 iulie porumbul negreșit e copt. Apoi sîntem noi vinovați pentru secetă? Dar atunci acest păcat l-am comis împreună cu domnul Rosetti și cu domnul Brătianu. Nu știu însă dacă puteam să avem darul de a face norii să vină și să plouă peste holde. Faptul este că guvernul și majoritatea liberală cu toții

s-au silit a face ceva spre a veni în ajutorul sătenilor și n-a ținut seamă de consiliul onor. domnului Lahovari ca să convoace pe acei patriarhi, pe acei oameni simandicoși de prin districte.

Domnul Lahovari cunoaște țara, dar o cunoștea și eu. Apoi de ce nu-și aduce domnia sa aminte de anul 1875, an de glorioasă memorie, cînd domnia sa era ministru¹⁰ și cînd toată Moldova de sus, Dorohoiul și Botoșanii, murea de foame și cînd oamenii mînceau coaje de stejar?

De ce n-arată domnia sa ce măsuri a luat atunci spre a ni le da ca exemplu? Apoi, pentru că eu n-am găsit că s-a făcut ceva nici de guvern, nici de județe, în 1875, trebuia să las să rămînă tot în pozițiunea de mai înainte țara?

Dar domnul Lahovari a făcut o mărturisire francă și categorică, a spus că domnia sa nu e nici arendaș, nici nu exploatează moșiile domniei sale. Este adevărat și eu nu știu pe domnul Lahovari de la 1866, de cînd face politică, să fi vorbit și domnia sa măcar 15 zile cu locuitorii țărani, nu știu să cunoască păsurile lor, moravurile lor, ca să poată veni azi să ne dea lecțiuni, precum face. Eu [i] ascult pe domnia sa cu cel mai mare respect, fiindcă e om inteligent, excelent avocat și cînd domnia sa vorbește despre justiție eu nici nu deschid gura, dară să-mi dea voie ca și eu la rîndul meu să cunoșc mai bine pe țaran, trebuințele lui, și să crează că eu sînt mai bun medic pentru nevoile țărănilor, căci trăiesc cu el, [i]mi caut singur moșia și de la vîrsta de 18 ani nici eu, nici tatăl meu n-am dat moșia în arendă, și de aceea pot ști mai bine decît domnul Lahovari că, din nenorocire, țaranul azi se resimte și el de o greșală a noastră, a tuturor, aceea de a fi indiferent, și nu știu cine ar putea zice că sub administrațiunea lui a fost mai bine. Nenorocirea e că legile cari se fac, toate bune, jos se aplică rău. Și pentru aceea trebuie să ne silim cu toții ca să ridicăm moralitatea funcționarilor, pentru ca legile jos să fie producătoare numai de bine, așa cum și legiuitorul și guvernul înțelege a fi.

Acum domnul Lahovari spune că se fac abuzuri cu darea porumbului. Nu contestez și chiar [i] voi spune un lucru care poate să scandalizeze : am dovezi că locuitorii au luat porumb și l-au vîndut la cîrciumi, dar pentru aceasta trebuie să continesc cu darea porumbului? Pentru că se fac abuzuri, nu trebuie să mai împart porumb? Guvernul trebuie să ia măsuri ca să nu se facă abuzuri, trebuie să recomand autorităților ca acolo unde se refuză porumb țărănilor să se încheie proces-verbal și în acel proces-verbal să se treacă și motivul pentru care li se refuză.

Domnilor, am să vă spun un lucru care are să vă facă bucurie : mai înainte țărăni nu cuteza să meargă la minister, era un lucru mare, extraordinar cînd un țaran mergea la ministru. Astăzi au atîta încredere în guvernul central, încît lasă pe prefect, pe subprefect și vine direct la ministru și încrederea aceasta n-o are în mine, ci în guvern.

Iată cum țărăni singuri cer ca să se ia măsuri pentru evitarea abuzurilor ; iată un țaran de la Craiova care-mi zice :

„Murim de foame întreaga comună, autoritatea comunală s-a întors în contra circulării publicate prin «Monitorul» nr. 12. Cînd era a primi porumbul, a dresat proces că nu suferim de foame. Rugăm ordonați anularea procesului și darea porumbului. Sîntem periți. Așteptăm răspunsu [i]”.

Prin urmare, domnilor, vedeți că am luat măsuri ca să nu refuze porumbul într-un mod dictatorial.

Ce ne spune onor. domnul Lahovari? Să lăsăm inițiativei particulare, să nu crează guvernul că el poate face tot. Apoi aceasta am zis-o și eu, căci nu putem noi, cu mijloacele ce avem, să stîrpsim sărăcia, aceasta este o problemă pe care știința n-a dezlegat-o încă, nu se poate face ca oamenii să nu fie în lipsă.

Să lăsăm inițiativei particulare, ni se zice; apoi, tocmai așa am făcut și eu: am făcut scutiri de transport însemnate pentru orice negustor, orice particular care ar aduce porumb. De la Dorohoi și pînă la Virciorova chila mare de porumb nu costă decît 10 lei, am pus la dispozițiunea comercianților chiar magazinele drumului de fier.

Domnul Lahovari a zis că noi prin aceasta am întemeia vrajba între proprietari și țărani. Vrajba astăzi nu mai poate fi; vrajba a fost pînă la 14 august 1864¹¹, poate să fie oameni răi cari abuzează, dar vrajbă nu mai este, căci cestiunea rurală este sfîrșită și mulțumită lui Dumnezeu în această țară sînt destui proprietari mari cari sînt mulțumiți de legea actuală și cari doresc să trăiască în bune relațiuni cu țărani.

Sînt arendași, mai ales arendașii străini, care au binevoit să beneficieze de această lipsă ca să silească pe țărani să facă învoielile agricole zdrobitoare, pe cari țărani să nu le poată plăti nici în 10 ani, cum s-a făcut la 1865 în Moldova, cînd s-au găsit proprietari cari au făcut astfel de învoieli cu țărani, încît ei au muncit 10 ani ca să plătească numai dobînzile, numai pentru dobînzi au muncit toată vara, și după 10 ani capitalul întreg era neatins.

Domnul M. Schina: Aceasta ne recomanda domnul Lahovari.

Ce am făcut noi? Am zis să se facă învoieli, dar totdeauna am adăugat: îndemnați pe proprietari să dea ieftin, să fie români, să fie oameni, să nu fie Shylock-i și să ceară oamenilor pentru o mină de porumb ocaua de carne din inima lor. Dacă este o vină din partea mea că am făcut aceasta, dacă cu aceasta am putut aduce vreo învrăjbire, mărturisesc că sînt culpabil de ea. Dar eu merg mai departe, merg la cauza primordială a răului. Legea tocmelilor agricole¹² a fost un blestem în țara aceasta, ea a speriat și chiar pe domnul Lascăr Catargiu și cînd ea a fost votată nu a trecut decît cu un vot... Al cui era acel vot? Al domnului N. Ionescu. Domnul N. Ionescu a făcut ca acea lege să treacă și la întrebarea ce i-am adresat eu în această privință, că cum se poate ca domnia sa să voteze o asemenea lege, domnul N. Ionescu mi-a răspuns: am votat-o pentru ca excesul răului să exaspere pe țaran și să-l silească a se scutura el însuși de el. Guvernul liberal n-a cerut modificarea acelei legi, pentru că nu voia a se atinge de legea rurală, în legea rurală prevăzîndu-se ca învoielile să se poată face și pe cinci ani. Această lege însă la 1 aprilie 1880 cade, se desființează; la 1 aprilie 1880 țaranul face ultima plată la care e obligat prin legea rurală, la acea dată el devine proprietar liber și absolut pe pămîntul ce i s-a dat și pe care l-a plătit cu dărnicie.

De la 1 aprilie 1880 și tocmeli agricole pe cinci ani nu mai sînt, țărani liberi și stăpîni pe pămîntul lor de acum înainte vor face învoieli pe un an, cum fac și astăzi mulți cu proprietarii omenoși, buni români cari iubesc pe țărani ca și țara lor și cari voiesc să lase moștenire copiilor lor iubirea țărănească. (*Aplauze.*)

Iată, domnilor, pentru ce eu sînt mîndru că mă număr între liberali, că am contribuit, după puterile mele, la emanciparea țaranului român.

Cred, sper că Dumnezeu va da putere liberalilor, acestui guvern și acestei Camere, ca să vădă și acea zi în care se va zdrobi legea tocmelilor agricole¹³. (*Aplauze.*)

„Monitor”, 1880, nr. 21, p. 451, col. 1 — p. 453, col. 2; p. 457, col. 1 — p. 459, col. 2.

NOTE

¹ Vezi și intervenția precedentă și cea de la p. 246.

² Vezi supra p. 212.

³ Ion Ionescu de la Brad spusesese că problema trebuie privită și din punctul de vedere al „politicii economice”. Reproșase guvernului desființarea magaziiilor de rezervă, care „la timp de foamete se deschideau țărănilor pentru trebuințele lor”, și a cutiilor satelor, fără a le înlocui cu ceva mai bun. Cerea să se fondeze „instituțiuni economice”, care să nu-i pună pe țărani în situația „de a întinde mina”, ca de pildă băncile sătești. Mai afirmase că subprefecții sînt în general și arendași, care-și fac „interesele lor particulare în detrimentul muncitorilor rurali”. Și I. I. încheiase sarcastic: „Nevoile țării trebuiesc îndestulate prin instituțiuni, iar nu prin depeși telegrafice”.

⁴ Lui Al. Lahovari îi cedase cuvîntul K. El vorbise de „situația deplorabilă” în care se afla „grînarul Europei”, contestînd măsurile luate pînă acum de ministrul de interne pentru prevenirea foametei, care nu făceau decît să mărească „numărul abuzurilor în această țară”. Ironizase apoi pe K. cu „iubirea pentru țărani” arătînd că „o iubire mai rece este mai adevărată . . . mai puternică decît un amor prea excitat”. Amintise apoi, ca o „coincidență fatală”, împrejurarea că în două rînduri, pe cînd K. era ministru, țărăni fuseseră victimele foametei, în 1865 și acum.

Al. L. declarase că pentru a afla adevărul în legătură cu distribuirea porumbului nu s-ar fi adresat prefectilor sau procurorilor, care au tot interesul să se apere unii pe alții și să declare că „toate lucrurile merg pe rulete și că toată lumea este fericită și îmbelșugată”, ci unor „persoane dezinteresate” din județe. Ar fi lăsat apoi libera inițiativă a particularilor, apellînd la „caritatea creștină”.

⁵ I. Ionescu de la Brad se plînsese de subprefectul comunei Negri, care fiind în același timp și arendaș îi „roba” pe însurăței.

⁶ Guvernului K., schimbat la 25 ianuarie 1865, a urmat cel prezidat de C. Bozianu pînă la 14 iunie 1865; l-a înlocuit un minister N. Crețulescu. Apoi s-a produs detronarea domnitorului Cuza, la 11 februarie 1866, cînd s-a format cabinetul I. Ghica, iar pe urmă cel condus de L. Catargiu, între 11 mai și 13 iulie 1866.

⁷ Vezi D. A. Sturdza, *Acte și documente relative la istoria renașterii României*, VI, partea I, București, 1896, passim.

⁸ Vezi *Opere III, Oratorie I*, partea I, p. 223.

⁹ Vezi *Opere IV, Oratorie II*, partea I, p. 100, nota 3.

¹⁰ Al. Lahovari a fost ministru de justiție între 25 octombrie 1873 și 4 aprilie 1876 în guvernul Lascăr Catargiu.

¹¹ Data promulgării legii rurale.

¹² Asupra legii tocmelilor agricole vezi mai mult în *Opere IV, Oratorie II*, partea a III-a, p. 160 și urm.

¹³ Discuția s-a închis.

*Discurs și intervenții la proiectul de lege pentru organizarea Dobrogei**

S-a întîmplat, domnilor, așa că mă aflu printre cei 4 sau 5 reprezentanți ai națiunii cari cunosc Dobrogea mai de aproape.

Aceasta este o fericire, dar poate totdeauna să fie și o nefericire: fericire pentru că pot vorbi în cunoștință de cauză și nefericire pentru că

* Ședințele din 29, 30 și 31 ianuarie, 5—8 și 11 februarie 1880.

se poate zice că vin cu idei precugetate. Domnilor, însuși proiectul acesta¹ de lege dovedește cât guvernul dorește ceea ce doriți și dumneavoastră: asimilarea deplină a acestei provincii, care, cu patriotismul dumneavoastră și al țării întregi, trebuie să facem și să credem că vom face a fi pururea a noastră. Voim dar ca acea provincie să fie eminentemente românească, însă cine zice asimilare zice un travaliu, o epocă de tranzițiune; trebuie un travaliu pentru a asimila. Dacă este să putem da acestei provincii toate libertățile ce sînt în România, atunci nu mai încape asimilare, fiindcă ar fi ca și cum am legifera pentru o parte proprie a țării, cum era de exemplu Basarabia, pe care la 1854 am luat-o și am alipit-o de noi, ca o provincie care făcea parte din România.

Cu Dobrogea însă nu este tot așa. În timpurile străvechi, în timpul lui Mircea cel Bătrîn și în timpul lui Ștefan cel Mare, noi am posedat Dobrogea², așa că, cu titluri istorice, revindecăm această provincie. Însă de la Mircea cel Bătrîn și de la Ștefan cel Mare sînt trei, patru sute de ani, și de atunci această provincie a fost sub dominațiunea străină, sub otomani, pentru că otomanii au luat-o de la noi, iar nu de la bulgari. Ei bine, această lungă dominațiune a lăsat adînci urmele ei și cine a văzut acea provincie numai *à vol d'oiseau* găsește acolo urmele acestei dominațiuni de patru secole.

Unii din domnii oratori s-au servit de cuvintele din expunerea de motive, că naționalitatea românească este acolo cea mai veche și cea mai preponderantă, așa încît comunicațiunea ideilor se face în limba română. Apoi aceasta va să zică că țara este eminentemente o societate românească? Nu, noi am zis aceasta în fața altora care pretindea sau se zice că pretinde cum că au drepturi asupra acestei provincii și am zis-o pentru că, ca națiune mai veche, noi avem dreptul ceea ce este de fapt să facem de drept și odată făcînd aceasta s-o facem țară românească.

Am văzut doi oratori³ combătînd această lege, nu cerînd modificarea ei, ci fiind cu totul în contra ei. Ei bine, aceasta nu se poate, pentru că sînteți datori cu toții să organizați Dobrogea și guvernul era dator să infățișeze o lege pentru organizarea ei. Să vedem cum am procedat la aceasta?

Toți avînd ideea că trebuie să asimilăm această provincie, am luat Constituțiunea de la 1866 și nu am făcut excepțiuni decît acolo unde ne-am găsit în față de greutăți locale, greutăți imposibile de învins. Domnilor, este curios lucru că sînt acum doi ani cînd același minister a venit cu cerere, nu o dată, ci de trei ori în timpul Camerei de revizuire, ca să se declare că Dobrogea face parte din România, dar mulți s-au ridicat în contra acestei idei și astăzi mai toți aceia care se opuneau atunci vin și zic că această provincie este eminentemente românească.

Domnul P. Ghica: Eu nu m-am opus atunci.

Nomina odiosa sunt, nu spun cine a zis... și că acolo nu avem decît români, cari pot să exerciteze toate drepturile cetățenești.

Una din cauzele pentru care atunci în timpul Constituantei se făcea atîta rezistență la declararea Dobrogei de parte integrantă a României a fost și frica de diversitatea elementelor străine: bunăoară, în privința proprietății fonciare, se zicea că sînt mulți turci și mulți evrei care ar putea să vină de acolo să cumpere moșii aici și apoi prin aceasta să devină cetățeni români și atunci am zis că se va face o lege specială, prin care

se vor determina condițiunile cu care se vor putea cumpăra proprietăți imobiliare.

S-a mai zis cuvîntul de *oportun*; acest cuvînt a dat ocaziune să se zică că mergem prea departe. Ei bine, am primit ca să se șteargă acest cuvînt. Noi am zis să luăm măsurile trebuincioase pentru determinarea condițiunilor cu cari locuitorii din Dobrogea pot să devie cetățeni și după aceea am zis să se reguleze cestiunea proprietății, că odată regulată această cestiune să se știe dacă legea electorală, care este astăzi aici în vigoare, să poate pune și acolo.

Domnilor, aceasta este o lege de organizare a Dobrogei, o Constituțiune. Oare dumneavoastră în Constituțiunea țării ați pus în mod detaliat toate aceste cestiuni de care vorbiți acum și chiar legea electorală nu ați făcut-o dumneavoastră în urmă? De ce voiți acum ca toate să le prevedeați în această lege? Aceasta este chiar motivul care ne-a făcut pe unii dintre noi să ne facem rezervele noastre.

Domnilor, dacă se va regula cestiunea proprietății și veți voi ca și Dobrogea să fie reprezentată în Parlament, eu la toamna viitoare voi fi alături cu aceia cari vor cere un asemenea drept pentru Dobrogea. Dar astăzi noi, ca oameni de stat, ca miniștri, sîntem siliți, înainte de toate, de a ține seamă de împrejurările locale. Ei bine, cum voiți dumneavoastră, după un regim de sclavie și de jug, să dați toate libertățile de aici și Dobrogei? Credeți că dați acele libertăți pentru dînșii, pentru România? Nu, convingețiunea mea plină și întreagă este că acele libertăți nu vor fi nici pentru dînșii, nici pentru România. Iată pentru ce zic eu: dumneavoastră liberalii trebuie să vă gîndiți ca mai înainte de a face legi liberale să faceți legi naționale. (*Aplauze.*)

Această lege nu e făcută pentru nimic alt decît pentru ca Dobrogea să facă parte din România și locuitorii ei să se asimileze încetul cu încetul și să devină români.

Domnilor, nenorocirea cea mai mare este că, deși Dobrogea o avem mai mult de un an de zile, nici presa, nici particularii, nici dumneavoastră nu v-ați ocupat a cunoaște această țară. Din toți dumneavoastră nu știu dacă sînt patru cari cunosc Dobrogea. Cum dar voiți ca în mod teoretic să o organizați și să cereți libertățile de care se face atîta caz? În Constituțiune este libertatea întrunirilor. Apoi ce veți zice dumneavoastră cînd acele întruniri s-ar face contra existenței statului român și cînd ele s-ar face pentru revindicare de drepturi contrarii legilor noastre? Și să vă citez un fapt:

În Babadag⁴ este biserică ortodoxă care a fost fundată de români înainte chiar de a fi bulgari în Babadag. Prin influența însă turcească, comunitatea bulgară a pus mîna pe biserică, în urmă românii a cerut să li se deschidă biserica.

Administrațiunea s-a declarat incompetentă de a tranșa cestiunea pe calea administrativă și atunci românii a mers și s-a judecat și dovînd cu titluri că biserica este românească tribunalul a hotărît să li se dea. La executare s-a făcut opozițiune. Negreșit că românii era persecutați de guvernul otoman, însă în același timp s-a găsit și români care a întăritat pe bulgari și le-a zis: după Constituțiunea țării aveți dreptul să nu vă supuneți guvernului, aveți dreptul să injurați, aveți dreptul să vă împotriviți, să calomniați, să faceți ce vreți voi.

Apoi vorbiți de libertatea presei? Dar acolo nu sînt mulți români care să știe a scri și citi, sînt cîte o excepțiune ici și colo, bunăoară cum

este la Tulcea un domn Petrescu. Acolo este clasa agricolă. Apoi nici pentru turci libertatea presei nu însemnează nimic, pentru că jurnalele turcești se scriu la Constantinopoli, iar nu în Dobrogea.

Asemenea nici ziare tătărăști nu sînt în Dobrogea. Este o rezistență care vă pot asigura că din zi în zi dispăre în fața acestor libertăți practice, iar nu scrise de care se bucură astăzi Dobrogea; nu mai departe decît în luna lui iulie și pînă la septembrie, comunitatea ortodoxă se refuza de a recunoaște ierarhia ortodoxă a episcopului Dunărei de Jos și a trebuit să avem recurs la mijloace violente pentru ca să-i facem a se supune. În Dobrogea nu putem înființa juriul, pentru că nu sînt elemente, și pînă atunci presa este încredințată tribunalelor. Cînd libertatea ei se va crede că este un pericol, atunci prin încheierea Consiliului de Miniștri se vor lua măsuri. Prin Constituțiune, chiar în Țara Românească propriu-zisă sînt oprite intrările sub bolta cerului. Apoi, afară de Tulcea și Chiustenge, nu știu dacă vom găsi în toată Dobrogea o sală care să conțină 20 de persoane întrunite, și dumneavoastră mai voiți atîtea libertăți!

Domnilor, teoriile sînt foarte frumoase, dar nu mergeți prea departe cu dinsele și nu înțeleg ca un singur deputat să voteze contra luării în considerațiune, pentru că dacă se va respinge această lege are să se manțină starea actuală, adică organizarea Dobrogei prin regulamente de administrațiune publică. Apoi nu găsiți că este mai bine ca Dobrogea să fie administrată după o lege, iar nu după regulamente, cari se schimbă după placul miniștrilor? Noi v-am adus o lege organică, care este susceptibilă de toate îmbunătățirile și vedeți că noi înșine nu punem un termen mai mare de doi ani de zile.

Onor. domnul Dimitrie Ghica a strigat în contra legii, din cauza puterii prea mari ce se dă prefectilor. Ei bine, nu li se dă alte drepturi, decît acelea care le au și aci în țară. Un singur drept au mai mult, care provine din cauza unei imposibilități de fapt. De exemplu: avem localități unde nu sînt decît otomani și cîțiva români. Apoi, voiți ca cel prefect să fie prefectul otomanilor sau al românilor? El trebuie să stimuleze asimilarea locuitorilor și românii trebuie să fie introduși chiar în Cameră. Ei bine, dați-i posibilitatea ca să introducă în consiliul comunal aceste elemente românești.

Apoi, dacă veți hotări că nu are acest drept, atunci atît în Tulcea cît și în Chiustenge, unde cea mai mare parte din locuitori sînt greci, precum și în toate părțile unde sînt în majoritate bulgari, românii nu se vor putea introduce.

Domnilor, ceea ce nu ne convine astăzi să facem, mîine, poimîine veți putea să modificați și de aceea sînt de părere ca să primiți legea, căci ea este susceptibilă de perfecțiune.

Domnilor, credeți dumneavoastră că această lege nu este făcută nici de Kogălniceanu, nici de alți miniștri, ci este făcută de oameni de la fața locului și mai [cu] deosebire este făcută de un om pe care însuși domnul Ghica l-a recomandat dumneavoastră, este făcută de prefectul de Chiustenge, care s-a identificat cu românizarea Dobrogei.

Iată întiul părinte al acestei legi și dacă este a revendica pentru mine și pentru colegii mei o mică paternitate este numai aceea că am voit să arătăm prin această lege geniul civilizator al României. (*Aplauze.*)

Cred că prin această lege vom arăta că România poate civiliza, poate organiza. Așadar, să lăsăm mai departe teoria; practica înainte de toate

și după [a]cum vă pot spune că sînt oameni streini care fac parte din state de o altă naționalitate și care nu mai voiesc să părăsească Dobrogea, preferînd guvernul român, care nu e național al lor. Vă pot asigura despre aceasta și, ca să vă încredințați, cîți din dumneavoastră vor putea și vor binevoi n-au decît la vară să se ducă să viziteze Dobrogea și la toamnă, dacă vor socoti, să propuie modificări acestei legi⁵. (*Aplauze.*)

*Replică lui Ion Ionescu de la Brad*⁶.

Domnilor, sînt mai bine de 30 ani, în vremea lui Reșid pașa, de cînd domnul Ionescu a cunoscut Dobrogea⁷, dar de atunci și pînă acum Dobrogea s-a schimbat cu desăvîrșire.

Domnul Ionescu spune că centrul, adică reședința, să fie aleasă cu precizie matematică. Apoi, dacă este așa, atunci trebuie să schimbăm și capitala țării, căci București nu este centrul României. Uitați-vă la distanța de la București pînă la Mihăileni și pînă la Virciorova. Reședințele nu se improvizează, se creează. Am găsit Chiustenge ca o bună reședință pe mare și am făcut din Chiustenge un centru; asemenea, am creat din Tulcea un centru pe Dunăre.

Deocamdată am creat numai două județe, însă cred ca peste curînd vom mai face un al treilea, căci Dobrogea este mult mai mare decît Basarabia și cu toate acestea în Basarabia avem trei județe și este de datoria noastră să arătăm posterității că dacă am pierdut mult din punctul de vedere al dreptului, căci ni s-a luat o provincie care era a noastră și care ne era garantată prin tractate, dar totdeodată să arătăm că de la dreapta Europei am primit o altă țară * care poate să aibă și ea trei județe.

Nu pot să răspund onor. domnului Ionescu ce s-a hotărît în privința Arab Tabiei⁸, fiindcă nu sînt ministru de externe, dar ca ministru de interne-i pot spune că linia de frontieră nu este încă hotărîtă și tocmai pentru aceasta am zis *deocamdată* se împarte Dobrogea în două județe.

Domnilor, are să vie momentul cînd vom crea și un al treilea județ, fiindcă populațiunea crește neconținut, de la 130 000 locuitori cîți erau în timpul anexării, astăzi sînt peste 200 000.

Domnul I. Ionescu: Contestez această cifră! Nu sînt 200 000 locuitori în Dobrogea.

Domnul Ionescu din patriarhul Voltaire s-a prefăcut în patriarh de la Brad... (*Nu se aude.*)

Domnul Ionescu voiește ca în Dobrogea să fie un pașă, pe cînd noi vrem să fie doi-trei pașiori mai mici.

Este curios lucru acest fapt din partea domnului Ionescu, mie mi se zicea că am să părăsesc ministerul și am să mă duc să mă fac pașă în Dobrogea și acum, cînd eu zic că Dobrogea să se împartă în două județe, domnul Ionescu vine și spune că în Dobrogea să fie numai un pașă.

Domnilor, eu n-am această intențiune ca să fac din Dobrogea un pașalic și de aceea, cînd onor. domnul Aurelian a propus ca cuvîntul de provincie să se șteargă, ați văzut că banca ministerială nu s-a opus deloc.

Domnilor, nu ne trebuie un pașă la Tulcea, ci ne trebuie să dezvoltăm două mari interese: interesul fluvial pe Dunăre, prin Tulcea, și un interes maritim, care va fi, să mă credeți, plămîinii României, prin care țara va

* Citește: o altă provincie.

respira și aceasta va fi prin Chiustenge, unde vă rog să lăsați a fi un prefect, iar nu un subprefect cum cere domnul Ionescu.

Acum, ca dovadă că guvernul nu se prea înșală, și aceasta nu e meritul meu, ci al predecesorului meu la Ministerul de Interne, este că deja Chiustenge azi poate să concureze cu multe orașe din România și sînt sigur că, dacă domnul Ionescu va merge acum acolo, [i] și va schimba cu totul opiniunea și va fi ca domnul Dimitrie Ghica entuziasmat și va veni să ceară pentru această provincie toate libertățile. În adevăr, domnilor, oricine merge în Dobrogea și vine înapoi devine entuziast, fiindcă Dobrogea e o provincie frumoasă, pe care trebuie să o facem a noastră prin asimilațiune și în scopul acesta orice veți socoti să facem ca un pas înainte fiți siguri că guvernul actual se va uni cu dumneavoastră și va face. Prin urmare, vă rog să primiți organizațiunea actuală, fiindcă trebuie ca centrurile administrative să fie cît mai în apropierea locuitorilor, căci dumneavoastră știți că se guvernează bine de departe cînd se poate administra de aproape; și tocmai aceasta a făcut pe domnitorul nostru să zică despre Dobrogea că are un mare capital moral. Să facă bine domnul Ionescu și să treacă pe la Chiustenge, pentru a vedea că cu fiecare batel care vine se [a]duc înapoi emigrați, astfel că populațiunea noastră crește neconținut și dacă n-ar fi mizeria cea mare în care se află acești emigrați, dacă s-ar putea face pentru ei cît trebuie, să credeți că nu ar rămînea un singur din emigrați care să nu vină înapoi.

Mi-aduc aminte că odinioară domnul Ionescu era entuziast în privința aceasta și azi tocmai domnia sa vine și cere să facem din Dobrogea un fașalic turcesc. Noi voim să facem în Dobrogea cum e în România, prefecturi și subprefecturi.

Domnul vicepreședinte: Domnilor, s-a propus de către domnul I. Ionescu un amendament care propune în Dobrogea un singur județ. Acest amendament, nefiind susținut de cinci deputați, se înlătură.

Domnul I. Ionescu: Voiam să zic ca să știie domnul Kogălniceanu altă dată ca să nu cuteze a spune lucruri inexacte... (*Zgomot.*)

Domnule președinte, resping acest cuvînt de cutezare... (*Zgomot.*)

Domnul I. Ionescu: Domnul Kogălniceanu a zis că eu am fost în Dobrogea în timpul lui Reșid pașa. Declar că aceasta nu este esact, nu este adevărat. Adevărat este că, atunci pe cînd domnul Kogălniceanu jura în Iași paza Regulamentului organic cu sfințenie, eu eram aci și de aci mă duceam în Dobrogea să caut locaș pentru țărani ce erau alungați din țară.

Domnule președinte, mă adresez la domnia ta, căci ești chemat a face pe fiecare a se menține aci în marginile bune-cuviințe și a nu lăsa să se arunce cuvinte ofensătoare la adresa nimănui. Cînd venim în această Cameră ca legiuitori, venim ca înaintea unui altar spre a servi o sîntă leturghie. Miniștrii și deputații sînt datori a se prezenta înaintea acestui altar cu inima curată, cu conștiința liniștită, fără ură, fără pasiune, spre a-și îndeplini cu respect ministerul lor. Țara este în drept a reclama ca fiecare deputat, precum și fiecare ministru să servească cu demnitate, să fie pregătit a servi cu demnitate această sîntă leturghie. Cînd dar vreunul în această Cameră nu este pregătit pentru leturghie și aruncă cuvinte nedemne de acest altar, este de datoriu biuroului de a apăra pe cel insultat și de a opri pe cel nepregătit de a mai servi, de a mai vorbi.

Domnul președinte: Domnul ministru de interne s-a adresat la biouru spre a-l apăra. În adevăr că tonul cu care s-a adresat domnul I. Ionescu la domnia sa a fost cam aspru; deși însă se zice că tonul face muzica, biourul a crezut că cuvintele domnului Ionescu nu erau atit de grave încit să fie traduse înaintea Camerii. Dar, dacă domnul ministru de interne se crede ofensat prin acele cuvinte, pot invita pe domnul Ionescu a retrage...

Nu, nu! Am constatat numai faptul că sînt deputați nepregătiți pentru leturghie.

Pe marginea unui amendament depus de Pantazi Ghica⁹.

Protestez în contra celor zise de domnul Pantazi Ghica că noi voim să ținem pe dobrogeni în cătușe. Protestez la aceste cuvinte chiar în numele populațiunilor din Dobrogea, care prin neconțințele lor adrese către domnitor și către guvern, prin mulțumirile care arată în fața fiecărui român pe care-l întîlnesc, dovedesc cum că s-au alipit de sinul acestei țări cu cea mai mare căldură, văzînd deosebirea dintre administrațiunea română și administrațiunea otomană. Astăzi în Dobrogea există aceeași libertate ca și în România, libertate nu scrisă, dar aplicată. (*Aplauze.*)

Domnilor, articolul 3 este cel mai mare și cel mai categoric răspuns la acuzațiunile nedrepte ale domnului P. Ghica și cînd dumneavoastră veți vota acest articol veți da tot, veți face oameni liberi din acele populațiuni care pînă astăzi erau fără lege, fără ocrotiri pentru viața lor, pentru familia lor. Ce mai rămîne pe urmă? Rămîne oarecare mică epocă de tranzițiune, a cărei durată aparține dumneavoastră. Chiar în toamna viitoare puteți să le dați toate libertățile, cînd veți vota legea proprietății. Nu este însă bine a sări de la o extremă la alta. În anul trecut se refuza cu desăvîrșire chiar luarea Dobrogei, sub cuvînt că era o provincie străină, și astăzi văd că se trece la o altă extremitate.

Domnilor, cînd este vorba de organizațiunea unei țări, cînd este vorba a se ocupa cineva de dezvoltarea unei națiuni, nu se poate procede la legi cu grămada; fiecare operă are sistemul ei. Lăsați populațiunile de a se apropia print ele însăși de uzurile și moravurile noastre; lăsați-le să se apropie singure de centrul guvernului și în cît privește perfectarea legilor liberale rămîne la dumneavoastră să o faceți cînd veți voi. Prin urmare, să nu mai zică onor. domnul P. Ghica că noi ținem pe* feare pe dobrogeni.

La o propunere a lui G. Mirzescu¹⁰.

Domnilor, eu sînt fericit că dumneavoastră propuneți aceasta și dacă eu nu am făcut-o este numai și numai că mi-am adus aminte de rezistența ce se făcea cînd propuneam ca Dobrogea să se declare provincie română.

La articolul 8¹¹.

Sînt dator, domnilor, să vă dau oarecari lămuriri.

Această lege de organizare putem s-o considerăm ca o Constituțiune dată Dobrogei. Ei bine, cred că printr-însa trebuie să arătăm părțile cele mai importante ale Constituțiunii noastre.

Căci, domnilor, de ce violențe a pătimit mai mult populațiunea din Dobrogea decît de lipsa de dreptate? De aceea am ținut, fie chiar un pleonasm, de a pune acest cuvînt în lege, că nici un locuitor dobrogean nu

* Citeste: în.

poate fi urmărit, nici arestat decît în cazurile prevăzute de lege ; asemenea că nimeni nu va putea fi sustras de la judecătoria săi dați de lege.

Aceasta e, domnilor, garanția cea mare ce se dă dobrogenilor. Această Constituțiune a Dobrogei are să fie tălmăcită în limba turcească, greacă și bulgărească, și de aceea am căutat să repetăm aceste cuvinte ; și, dacă aiurea pleonasmul este un rău, aci e trebuitor.

Lăsați cît se poate mai mult ca să vadă fiecare din Dobrogea ce le dăm.

*Replică lui G. Cantili*¹².

Administrațiunea este numirea generică ce se dă puterei executive, fie locală, fie centrală, prin urmare străinul se va adresa la prefect și dacă prefectul va refuza se va adresa la guvern.

*Pe marginea articolului 11*¹³.

Domnilor, dacă în cestiuni de principii generale fiecare din dumneavoastră ați putut discuta pe tărîmul teoretic, și de mai înainte recunosc fiecăruia din dumneavoastră dreptul și capacitatea de a vă rosti în asemenea cestiuni, nu este tot așa în cestiunile de fapt. Iau mai întii decît toți cuvîntul ca să vă esplic cum stă cestiunea proprietății în Dobrogea, pentru că, din nenorocire, chiar de către autoritățile noastre, chiar de către administrațiunea domeniilor încă pînă acuma cestiunea nu este studiată. Nu pretind deloc a-mi însuși această cunoștință exclusiv, căci pe lângă mine se găsesc încă citeva persoane cari au studiat această cestiune și au studiat-o la bună sorginte în legislațiunea otomană. Așa avem o broșură scrisă de un tînăr care nu e deloc din amicii mei, dar care, fiind la fața locului, a studiat cestiunea la sorginte. Eu regret că această broșură n-a fost reprodusă de ziare, afară de „Presa”, căci ar fi răspîndit lumină asupra unei cestiuni ce din zi în zi bate mai mult la ușa noastră¹⁴.

Domnilor, nenorocirea cea mare pentru locuitorii din Dobrogea este lipsa de cunoștință în privința proprietății *sui generis* care există în Dobrogea. Au fost vro doi amployați din partea administrației domeniilor, orînduiți la intrarea noastră în Dobrogea, spre a studia cestiunea la fața locului. Aceștia, povățuiți de ideile greșite cari circulă și la noi, adică că sultanul era stăpînul pămîntului în tot coprinsul Turciei, au venit și au zis : tot pămîntul din Dobrogea e al statului român ca succesor al sultanului, întemeindu-se pe cuvîntul de *miri*, care însemnează *moșie domnenială*. N-ar fi avut nevoie acești funcționari să meargă la Constantinopoli să se convingă că nu după nume se precizează drepturile, căci chiar la noi și mai ales în Moldova proprietatea absolută privată are această calificațiune de pămînt domnesc, *pămînt gospod*. De exemplu, în toate documentele vechi ale Moldovei, proprietatea privată se numește *pămînt gospod*, ceea ce, o mai repet, nu vrea să zică că pămîntul ar fi proprietate *domnească*. Din contra, în fapt prin această denominațiune se rosteste că acest pămînt este proprietatea privată cea mai absolută.

Permiteți-mi acum, domnilor, a vă spune cum este constituită proprietatea în Dobrogea.

Cînd sultanii concuistatori puneau mîna pe o țară, ei făceau ce au făcut și normanii în Anglia : au declarat că pămîntul era proprietatea lor. Astfel au făcut și sultanii cari au conchis Dobrogea și Bulgaria. Ei au declarat că tot pămîntul era al lor, apoi l-au împărțit, păstrînd o parte pe seama lor, iară alta au lăsat-o posedanților, adică vechilor locuitori. Tot acești sultani au mai luat părți de pămînturi și le-au dat la pașii-

gazi și alți războinici biruitori, constituind aceste pământuri ca pământ *mulk*, adică proprietate absolută. Toate acestea însă, fără osebire, au fost supuse la răspundere de dijmă, care este totodată și *impozit* și *dare* către nudul proprietar. Astăzi nu știm încă dacă în Dobrogea există proprietăți rurale *mulk*. În fapt însă, după deosebite prefaceri, mai că n-a mai rămas deosebire între proprietatea rurală *mulk* și aceea *miri*, căci și una și alta sînt supuse la dijmă. Adevărata proprietate *mulk*, adică *absolută*, *occidentală*, nu există decît în orașe, pentru locurile de casă, cari acestea sînt *mulk* întocmai ca locurile ce în Moldova se califică de *pământ gospod*, adică proprietate absolută. Astăzi proprietatea din orașele Dobrogei este toată proprietate *mulk* și se trece de la unul la altul, fără nici o intervențiune din partea statului.

Domnul Ioan Ionescu: Eu mai cunosc o specie de proprietate.

Cunosc și această specie: sînt *vakufurile*, însă pînă acum nu știm că ar exista proprietate ecleziastică, adică *vakufuri* în Dobrogea. Așadar, proprietate absolută în Dobrogea este proprietatea *mulk* în orașe, pe urmă este proprietatea *miri* sau proprietatea domencială. Această proprietate se subîmparte: 1) este una care seamănă cu embaticurile noastre, aceasta este dovedită prin acte numite *tapu*; al 2)[-lea] este proprietatea care, deși nu are acte *tapu*, dar este tot atît de garantată. Este pămîntul dat coloniștilor și care de către aceștia s-a *stăpînit* 20 de ani. După împlinirea acestui termen, coloniștii au drept de a cere *tapu*; al 3)[-lea] mai este proprietatea dată, ca și cea de a doua, coloniștilor, dar care nu s-a *stăpînit* de dinșii decît 10 ani. Proprietatea *stăpînită* de coloniști 10 ani nu li se poate lua din mină, dar ei nu o pot vinde, nici înstrăina decît după 20 de ani.

Afară de aceste trei categorii de proprietăți, mai este pămîntul *stăpînit* din an în an prin ocupațiune și fără titlu. Asemenea pămînturi se găsesc în minele vechilor locuitori, cari nu s-au îngrijit de a regula posesiunea lor, sau se cultivă de emigranții veniți în Dobrogea în timpul sau în urma răzbelului. Așa, după intrarea românilor în Dobrogea, au intrat acolo mulți români din Basarabia, din Transilvania și chiar din România. Unii din ei s-au adresat cu cerere la administrațiunea domeniilor ca să li se dea pămînt pentru a se stabili și chiar au format comune. Alții nici măcar această cerere n-au făcut. S-a mai întîmplat că există comune cari erau locuite în devălmășie de bulgari, de români, de turci și tătari. Locuitorii acestor sate mixte au cerut de la administrațiunea domeniilor să se deosebească spre a întemeia comune omogene. Dîndu-li-se această învoire, turcii s-au dus în comune turcești, bulgarii în sate bulgărești; tot așa s-a făcut și de români și chiar de coloniștii germani, căci și germanii s-au retras de prin comunele unde erau amestecați cu locuitori de alt neam și s-au constituit în comune omogene.

Acum, domnilor mei, după ce v-am dat definițiunea deosebitelor categorii de proprietate din Dobrogea, dați-mi voie să vă citesc articolele din legile otomane cari sprijină aceste definițiuni.

Vă voi citi aceste articole în ordinea succesiunii a acestor legi, după cum ele sînt publicate una după alta; vă rog numai să însemnați că mai tîrziu au venit dispozițiuni cari au abrogat legile anterioare. Neîndu-se seama de principiul că legile posterioare abrogă pe cele mai vechi, s-a dat loc la confuziunea care întunecă materia. Așa s-a întîmplat cu autorul necunoscut al unui articol publicat chiar astăzi în „Românul”,

asupra proprietății din Dobrogea, și care, în loc să conchidă și să lumineze, confundă.

Iată legile ce privesc pământurile colonilor :

„Coloniștii nu vor putea vinde pământurile ce li s-a dat de către guvern în mod gratuit, decît cel puțin după douăzeci de ani”.

Va să zică este bine stabilit că coloniștii ce nu au stăpînit pămînturi, cel puțin douăzeci de ani, nu au putut să le vîndă. În privința dar acestor pămînturi speculațiune nu s-a putut face. Vînzările aceste din început sînt nule pentru că tătarii n-au început a se statornici în Dobrogea decît pe la 1859, după rezbелul din Crimeea. Cerchezi asemenea n-au venit în aceastăși provincie decît după reducerea lui Șamil¹⁵. Prin urmare, nici unii, nici alții neîmplinînd 20 ani de posesiune, pămînturile acelor din acești coloniști cari sînt acum emigrați din Dobrogea rămîine proprietate absolută a statului. Și aceste pămînturi sînt foarte mari, foarte întinse.

Iată acum condițiunile pămînturilor *mulk* și ale pămînturilor *miri* :

Pămîntul este împărțit în Turcia în cinci categorii, după cum urmează :

1. Pămîntul *mulk*, proprietate aparținînd, în chipul cel mai absolut, particularilor.

2. Pămîntul *miri*, domeniu public, *proprietăți a statului*, însă supuși la deosebite transformațiuni, cari n-au lăsat statului decît nuda proprietate.

Această expresiune, de *proprietăți a statului*, a înșelat pe aceia cari au susținut că în Dobrogea nu există proprietate particulară.

3. Pămîntul *meveufé*, bunuri de mîină moartă, nesupusă mutațiunei, adică *vakuf*, proprietate ecleziastică.

4. Pămîntul *metruké*, adică destinat trebuințelor publice, precum piețe, căi etc.

5. Pămîntul *mevat*, adică mort, fără nici un folos real.

Proprietatea *mulk*, zice legea, este în întreaga dispozițiune a proprietarului; ea se transmite prin moștenire, ca proprietatea mobilă, și poate să fie supusă la toate dispozițiunile legii, ca declararea sa de *vakuf*, gagiu sau ipotecă, donațiune, preempțiune etc.

Iată acum și condițiunile principale ale proprietății *miri* :

„Pămînturile *mirie* atîrnă de domeniul public. Acestea sînt cîmpiile, locurile de odăi (*campement*) și de pășunare vara și iarna, pădurile și alte domenii, a căror întrebuințare era concedată de către guvern și care citeodată se dobîndeau în caz de vînzare sau de vacanție prin învoirea sau concesiunea date de feudatori, *timariști* sau *ziameți*, priviți ca stăpînii pămîntului (*sahibi-erz*), sau de pașii *multezimi* și *muhașili*. Acest ordin de lucruri oborîndu-se, stăpînirea acestor feluri de bunuri imobile se dobîndește prin învoirea și concesiunea agentului ad-hoc al guvernului. Dobînditorii acestor posesiuni primesc un titlu de stăpînire zis *tapu*, înzestrat cu turaua * imperială. *Tapul* este un *mu'adjelé*, înscris de plată *anticipată*, care se face în schimbul dreptului de posesiune și care plată este răspunsă în primirea agentului competent, pe seama tezaurului public”.

Mă voi întinde asupra deosebitelor condițiuni ale proprietății *mirie*, fiindcă, după adevăratele domenii ale statului, această specie de proprietate este cea mai obicinuită în Dobrogea.

* Monograma sultanului aplicată pe acte spre autentificare.

Iată drepturile de înstrăinare ce au posesorii pământurilor *miri* :

„Tot stăpînitorul de pămînt *posedat cu tapu* poate a-l înstrăina cum [î]i place, fie gratis, fie cu preţul convenit între părţi, după permisiunea prealabilă a autorităţii competente. Fără această autorizaţiune, vînzarea pămînturilor *mirié* este nulă. Dreptul de posesiune a cumpărătorului sau acherorului * este esenţial subordonat acestei învoiri. (Aici este de notat că această permisiune este mai tîrziu mărginită în anume condiţiuni.) De aceea, dacă acherorul moare înainte de a dobîndi această permisiune, vînzătorul poate a relua posesiunea pămîntului, ca mai înainte, etc.

Pentru cumpărarea pămînturilor *mirié*, învoirea autorităţii fiind singură cerută, dacă vînzătorul înzestrat de această permisiune moare înainte ca acherorul să poată dobîndi titlul de *tapu*, vînzarea este totuşi bună şi pămîntul nu poate fi privit ca vacant (*mahlul*).

Indivizii de unul şi de celalt sex în stare de minoritate sau de nebu-nie nu pot vinde pămînturile lor etc.

Epitropii nevîrstnicilor nu pot dobîndi, sub cuvînt de plată de datorii, cheltuieli de întreţinere sau altele, pămînturile epitropişilor lor etc.

La moartea unui posesor de pămînturi *mirie* sau *mefeu*, pămînturile stăpînite de el trec prin porţiuni egale gratis şi fără formalităţi de cumpă-rare la copiii săi de ambe sexele etc.

Pămîntul *mirie* sau *meveu* a căruia posesor moare fără urmaşi trece în mod gratuit părintelui său sau, în lipsa acestuia, maicei sale”.

Şi mai departe se arată deosebitele ordine de succesiune, fără ca statul să poată pune mina pe pămînturile *mirie*, decît în singurul caz cînd moştenirea este vacantă.

Pămînturile *miri* pot fi şi ipotecate. Iată ce zice legea otomană : „Este permis după codul asupra proprietăţii fonciare posesorului de pămînturi *mirie* de a le ipoteca spre a garanta plata unei datorii etc.”.

Acum, domnilor, mai este o lege anume specială în *privinţa tapuurilor*. Nu există ţară care să aibă (şi aceasta este curios) un cadastru mai regulat decît guvernul turcesc în *privinţa proprietăţii imobiliare rurale*, fiindcă această regulă era dictată de interesul fiscal, căci de cîte ori se făcea o vînzare, o tranzacţiune, guvernul impunea cererea de un nou *tapu*, care pe de-o parte constituia o recunoaştere a noii posesiuni din partea guvernului, iar pe de alta constituia şi un venit al fiscoi. Legea tapuurilor a înfiinţat trei autorităţi însărcinate cu înregistrarea şi cadas-trarea proprietăţii : este o autoritate la judeţ, este o altă autoritate la provincie sau pašalic şi o a treia autoritate la Constantinopoli ; fiecare din aceste autorităţi ţin registre regulate despre orice schimb şi trecere a proprietăţii.

Acum, domnilor, vă voi spune cum sînt tapuurile ; fiecare tapu este dat în numele sultanului. El arată provincia, districtul, comuna, locul unde se află proprietatea, întinderea dulumurilor — cinci dulumuri şi ceva fac un pogon —, arată hotarele, data actului şi preţul cu care s-au cumpărat. Am aci lista autentică a actelor de proprietate (tapu) a pămînturilor moştenitorilor lui Mirza Said paşa, vechi guvernator general al Silistrei, aflată lingă Medgidie. Daţi-mi voie să vă citesc un tapu în treacăt : Nr. 1. *Situaţiunea provinciei Tulcea, districtul Medgidie, satul Mahmud Cuzuri Ceflik, locul Tuzluderi, întinderea 120 dulumuri. Proprietar Muhe-*

* Din fr. *acquéreur*, cumpărător.

din bey, Nurie Hanum și Servet Hanum, moștenitorii lui Mirza Said pașa. *Hotarele* drumul Kasovei și șesul de Caradurak și finațurile acestuia. *Data actului* august 1291 *. *Prețul locului cumpărat* 720 lei turcești etc.

Toate pământurile cumpărate de bătrînul Mirza Said pașa și moștenite de urmașii săi sînt întemeiate pe tapu scrise cu aceștiași regulă.

Domnilor, speculațiunile cele mai mari, și pe cari am căutat a le stîrpi, nu sînt făcute în privința pămînturilor stăpînite cu tapu, căci cumpărările și vînzările făcute pentru asemenea pămînturi, după legile otomane, nu s-ar putea opri. Dar speculațiunile cele mari și cari trebuie oborite sînt făcute în privința pămînturilor coloniștilor emigrați. Ca să v-o dovedesc aceasta am nevoie de noui dezvoltări, și mai înainte am nevoie să vă spun cum a fost proprietatea în Dobrogea înainte de 1857.

Domnilor, Dobrogea pînă la 1857 era o țară pastorală, adică de pășune; ea era cutreierată mai cu deosebire de către mocani. În cele întii momente libere, guvernul otoman, după rezbелul de Crimeea, a căutat să colonizeze această țară cu elemente musulmane. Guvernul rusesc, după rezbелul Crimeei, silise, pot zice, pe tătari ca să emigreze, iar guvernul otoman a profitat de această izgonire și a așezat pe acești emigrați în Dobrogea. Cu modul acesta, caracterul de păstorie a țării s-a schimbat în acel de plugărie. O a doua colonizare a fost făcută cu emigrații din Circazia. După aceasta, ca să facă să prospereze agricultura în Dobrogea, cea dintii măsură care s-a luat de guvernul turcesc a fost de a opri pe mocani de a mai veni în Dobrogea cu vitele.

Astfel esistau în Dobrogea peste 300 sate de cerchezi și de tătari, cînd a izbucnit rezbелul din urmă între Rusia și Turcia. La întiia zi a trecerei Dunărei de către ruși, cerchezii jefuind vitele, pot zice, din toată Dobrogea, adică cu sutele de mii, au pustiit Dobrogea și au fugit în lăuntru Turciei!

Cerchezii, odată emigrați, nu s-au mai întors înapoi, toate pămînturile lor au rămas în proprietatea absolută a statului, adică ele și astăzi sînt lăsate la voia lui Dumnezeu.

Tot așa a fost și cu un mare număr de coloniști tătari fugiți și reințorși. Aceste pămînturi vor constitui proprietatea imensă și absolută a statului român.

Între aceste, guvernul român, necunoscînd cestiunea proprietății, luîndu-se după arătarea a doi, trei funcționari, cari fără cunoștință a legilor otomane și prin esces de zel au proclamat principiul că în Dobrogea drepturi private nu esistă și că tot pămîntul era al sultanului, și prin urmare al statului român, a oprit orice tranzațiune de imobile, și aceste în orașe și în sate.

Starea aceasta de lucruri durează acum de mai mult de un an, adică că legile otomane se desființară și alte legi n-au venit să le înlocuiască.

Ce s-a întimplat însă? În comunele unde se face plugărie, în satele unde sînt români și bulgari amestecați cu turci, turcii obicînit stăpîneau mai mult pămînt, ori dat de guvernul otoman, ori luat cu hapa.

Mulți dintre turci au vîndut pămînturile lor, unii în total, alții pe jumătate, și aceasta pentru ca cu banii luați să cumpere vite, spre a putea lucra cea [1]altă jumătate de pămînt rămasă în stăpînirea lor.

* De fapt luna Regep 1291 a Hegirei, care corespunde lunii august 1874 a calendarului nostru.

Toate aceste cumpărături sînt însă întemeiate numai pe buna-credință a vînzătorilor. Aceste tranzacțiuni sînt făcute mai cu deosebire de locuitorii români din satele de-a lungul Dunărei; astfel acum nu este sat unde să nu fie locuitori cari să se întrebă: ce facem noi cu pămînturile cumpărate? Și în adevăr această întrebare îngrijitoare este legitimă, căci de mai mult de un an pînă și identitatea înstreinătorilor este interzisă de a se constata chiar de către autoritățile administrative. Astfel orice tranzacțiune de vînzare, de hipotecare, de locațiune este interzisă în provincia noastră de peste Dunăre. Contra unei asemenea stări de lucruri, fără precedent, Ministerul de Interne, administrațiunea domeniilor și autoritățile locale neconținut primesc plîngeri; administrațiunea însă n-a luat nici o măsură spre a le precurma, fiindcă guvernul n-a voit să ia asupra-și răspunderea de a otări sau măcar de a prejudeca cestiunea pămîntului în Dobrogea! Însă această stare de lucruri, care nu există chiar în Bulgaria, nu mai poate dura!

Ce este dar de făcut? Mai nainte de toate este să menținem ce există astăzi, adică *statu quo* al legislațiunei otomane, pînă ce alte legi, acele românești, vor veni să înlocuiască legile turcești. Aceasta odată otărit, să ne mărginim în legea de față a garanta ce este și să nu prejudecăm nimic pentru viitor. Acesta este punctul de plecare al prezentului proiect de lege. Mai voim prin el să punem în pozițiune pe dobrogenii să creadă că intențiunea noastră nu este să le luăm pămînturile ce astăzi stăpînesc; în adevăr, domnilor mei, sînt dator să vă spun că se face chiar astăzi o propagandă teribilă în Dobrogea și se întărită populațiunile să emigreze: lipovenii se invită să meargă în Turcia, iar tătarii în Crimeea, aceasta pe motivul că guvernul, ne[re]cunoscînd nimenui nici un drept de proprietate, are să le ia pămînturile spre a le da la români. Noi am căutat, ne-am silit să liniștim spiritele cît ne-a fost prin putință; unde am putut da cuvîntul nostru, l-am dat: că adică drepturile dobîndite nu vor fi jicnite. Dar totuși constat că și astăzi în Dobrogea nici o tranzacțiune nu se mai poate face! Și această stare de lucruri, o mai repet, trebuie să aibă un sfîrșit.

Prin aceasta nu înțelegem a se lovi drepturile statului. În adevăr, legea otomană zice că nu se poate face nici o vînzare de pămînt fără învîlirea guvernului care dă actul tapu. De aceea noi am împedecat pînă acum legalizarea a orice vînzări, chiar pentru acele pămînturi ce au titluri (tapu). Aceasta am făcut-o și în privire că ne era frică ca nu cumva să se fabrice și tapuuri false.

Am avut onoare să vă spun că tapuurile sînt controlate prin o întreită administrațiune: la plasă, la provincie și la administrațiunea centrală din Constantinopoli. Ne-am adresat dar la guvernul otoman cu cerere ca să ni se dea registrele tapuurilor din Dobrogea. Mai întii ni s-a făcut foarte mari greutăți. Legațiunea noastră din Constantinopoli a lucrat mai multe luni spre a putea dobîndi aceste tapuuri. În fine, am avut fericirea, după stăruințele domnului Dimitrie Brătianu, ca să le căpătăm.

Am onoare a vă da aci cunoștință de corespondența urmată în această cestiune.

Adresa ministrului de externe sub no. 766, din 15 ianuarie 1880, către ministrul de interne.

„N-am lipsit, pe baza adresei dumneavoastră din 4 ale curenteii, sub no. 128, de a interveni atît pe lîngă legațiunea română din Constanti-

nopoli, cit și pe lângă legațiunea otomană din București pentru a se grăbi din partea Înaltei Porți remiterea registrelor relative la proprietatea în Dobrogea.

Asupra acestei cestiuni am primit de la legațiunea română din Constantinopoli și am onoare a transmite dumneavoastră informațiunile următoare :

« Se speră la Înalta Poartă (direcțiunea arhivelor) că nu se va întirzia mai mult cu clasificarea titlurilor de proprietate din Dobrogea și cu inventariul lor.

Legatiunea noastră emite totodată ideea că guvernul princiar, primind documentele ce-i sînt necesare, să roage pe Înalta Poartă ca să binevoiască a-i pune la dispozițiune, ca ajutor pentru a da lămuririle cuvenite administrațiunei locale, un funcționar competente special, al cărui esplucațiunile și serviciurile provizorii ar aduce o mare înlesnire în regularea cestiunilor ce s-ar putea rădica.

Supunînd apreciațiunei dumneavoastră propunerea de mai sus, profit de această ocaziune pentru a vă reinnoi, domnule ministru, etc. »”.

Adresa ministrului de interne sub no. 1 013, din 21 ianuarie 1880, către ministrul de externe :

„Spre răspuns la adresa dumneavoastră sub no. 766, am onoare a vă răspunde că subscrisul aderă la propunerea legațiunei noastre din Constantinopoli pentru a se pune de către Înalta Poartă, la dispozițiunea guvernului nostru, un funcționar competente a da informațiunile necesare în privința proprietăței din Dobrogea”.

Am primit, în fine, și depeșa înștiințătoare că, îndată ce se va găsi un batel sigur cu destinațiune pentru Constanța, avem să primim lăzile coprinzînd toate registrele proprietăței din Dobrogea, aduse de un funcționar otoman. Prin urmare, vedeți că în curînd o să avem în mîină toate elementele spre a putea să respingem tapuurile false !

Domnilor, v-o mai repet, prin legea de față noi nu facem decît menținem și garantăm ceea ce este astăzi legal în Dobrogea.

Am văzut că în o secțiune s-a pus un amendament dupe care operațiunile tranzacțiunei au să se facă după legea românească. Eu nu socotesc că aceasta este bine a se adopta pînă ce, prin o anume lege, nu vom regula cestiunea : pînă atunci să menținem în toate legea otomană.

Mai există o propunere a domnului A. Lahovari, care cere ca să se numească o comisiune în fiecare plasă care să cerceteze titlurile de proprietate. Aceasta se va avea în privire la redijarea legii speciale pentru regularea proprietăței.

În fine, am voit să știm cum s-a urmat în această cestiune și în Bulgaria, adică dacă acolo s-a suspendat, ca la noi, tranzacțiunile sau nu ! M-am adresat la trei autorități : la prefectii de Ialomița, de Teleorman și de Dolj. Iată răspunsurile cari le-am primit :

Domnule ministru,

„Informațiunile în privința pămînturilor familiilor turcești cari emigrează din Bulgaria sînt cele următoare :

Guvernul bulgar n-a luat pînă acum nici o dispozițiune contrarie pămînturilor și caselor musulmanilor cari au voit să emigreze. Ei au fost și sînt buni stăpîni pe averea lor, așa că, găsînd cumpărători, le-au vîndut. Unii dintr-înșii au făcut actele chiar la tribunalele bulgărești, care le-au legalizat.

Acei din musulmani cari, emigrînd, n-au găsit pe dată cumpărători, nici prețuri convenabile, aceștia le-au arendat sau le-au lăsat în păstrarea oamenilor credincioși ai lor, fiind tot dinșii buni stăpîni pînă [la] vinderea lor. Guvernul bulgar nu se amestecă în nimic în ce privește averea musulmanilor, nu există nici o dispozițiune luată pentru aceasta și persoane competente, de la cari am luat aceste informațiuni, cred că n-are să vie nici o altă dispozițiune.”

(Subscris) Prefectul de Ialomița.

„Otomanii rămași în Bulgaria posed locurile lor ca și sub guvernul turcesc, pămînturile și ecaretele emigraților se arendează de guvern, și banii se consemn la casierile județelor. Otomanii rămași, cum și emigrați pot vinde pămînturile lor rurale și ecaretele de prin sate și ceflicuri; urmează însă a prezenta înaintea comisiunei compusă din nacialnic, președintele tribunălului și primarul respectiv actele dovezilor posesiunii emigraților, prin procuratori, și dacă ele vor fi recunoscute de comisiune, aceasta le liberează actele în puterea cărora pot înstreina bunurile rurale numai sătenilor, nu și orășenilor sau străinilor, cari totuși pot cumpăra pămînturi rurale numai pînă la o sută dulumuri; pînă astăzi în districtul Nicopoli s-au înscris numai 114 acte de înstrăinare; cumpărătorii însă nu pot avea complecta siguranță, căci însuși funcționarii sînt în indoială pînă se va vota o lege, ce așteaptă de la viitoarea Scupcină”.

(Subscris) Prefectul de Teleorman.

„Otomanii din Bulgaria cari au pămînturi rurale și acei cari au prin sate și ceflicuri: case, mori, vii și altele sînt liberi a le vinde, a le închiria și a pleca oriunde vor voi. Posesorii de pămînturi cu acte numite *tapu* sînt asemenea liberi a vinde și închiria acele pămînturi, chiar cînd acele acte ar fi pierdute, constatînd numai prin martori cum că le-au posedat de mai mulți ani. Toți otomanii cari au emigrat o dată cu oștirea sau în urmă, fără să fi anunțat pe guvern, dacă în trei ani nu se vor întoarce, proprietățile lor vor rămînea pe seama statului bulgar și se vor vinde de guvern; toți dintre aceștia cari se vor întoarce în acest interval [i]și reiau libera posesiune a bunurilor lor, și voind a emigra din nou sînt liberi a-și vinde proprietățile sau a le închiria prin ei însuși, sau prin pleni-potenți, pe cari-i va lăsa”.

(Subscris) Prefectul de Dolj.

Domnilor, v-am citat deosebitele acte ce păstrez, dumneavoastră puteți acum să vă faceți o idee cum proprietatea este constituită în Dobrogea și cum cu dînsa se urmează în Bulgaria!

Astăzi, domnilor, o mai repet, nu este de făcut nimic decît de a liniști populațiunile, decît de a le garanta menținerea de *statu quo* legal, pînă ce, prin anume legi, vom schimba condițiunile acestei proprietăți după legile noastre.

Am văzut că s-a făcut obiecțiuni și în privința dijmei. Domnilor, dijma în țara turcescă înfățișează două priviri, două condițiuni: este și impozit, este și dreptul sultanului ca nud proprietar.

Luarea dijmei și în Turcia, ca și în România, dă loc la abuzuri mari. De aceea și guvernul otoman a căutat să desființeze dijma.

Chiar în Dobrogea, cu un an înaintea izbucnirii rezelului, guvernul otoman s-a ocupat serios cu soluțiunea acestei cestiuni. Pentru Dobrogea și Bulgaria s-a fost numit, și a funcționat în Silistra, o comisiune la care a

fost reprezentată și Dobrogea; actualul primar din Tulcea, Dimitraki Bey, tot acela care a fost deputat în Parlamentul din Constantinopoli, a luat parte la lucrările acestei comisii. Acestea le știm de la însuși domnul Dimitrie Teodoroff. Chiar în momentul de față ziarele turcești din Constantinopoli ne arată că desființarea dijmei este și acum la ordinea zilei.

Cînd noi am luat în stăpînire Dobrogea, cea întii cugetare a guvernului a fost de a desființa, mai înainte de toate, dijma în natură, aceasta negreșit nu în mod gratuit, dar prin înlocuirea ei cu o dare bănească. În adevăr, noi dijma am fost desființat-o în țara noastră chiar luată de către proprietarii particulari, cum putem dar să o menținem în noua noastră provincie și încă luată de stat! Însă am păstrat puterii legiuitoare dreptul să hotărască înlocuirea ei prin o dare bănească.

De aceea am și înscris în proiect chiar cuvîntul care-l propune domnul Vernescu, de *dare*, adecă *redevance*, cuvînt oficial. În adevăr acest cuvînt nu este nou în limba noastră. Banii ce în timpurile anterioare România da anual Porței se numea în limba franceză: *redevance à la Sublime Porte*, în limba românească se zicea: *darea către Poartă!* Ne-am mărginit la acest cuvînt; mai departe totul este lăsat la dispozițiunea dumneavoastră să hotărîți cînd veți discuta legea asupra proprietăței.

Domnul A. Lahovari: Cum, dijma să plătește acum?

Domnilor, anul trecut pentru dijma nu s-a plătit nimic, în anul acesta vom lua-o în bani, mărginînd-o numai la darea pe vite în bani. În adevăr, și în anul acesta agricultura va fi încă foarte puțină în Dobrogea.

De aceea, spre a da timp populațiunilor de a se mai instări, am otărît ca anul acesta să luăm numai darea pe vite, împărțînd-o în două categorii: sînt vitele dobrogenilor care pasc numai pe pămînturile lor, de la acestea vom lua mai puțin; sînt vite ale străinilor care pasc pe domeniile statului, de la acestea vom lua mai mult.

N-am hotărît încă nimic definitiv în privința sumei, dar credem de la locuitorii din Dobrogea să luăm de la 40 la 50 bani de cap de oaie, iar de la străinii cari vin cu vitele la pășune în Dobrogea, indoit. Aceasta va fi o dare foarte ușoară și care nu va speria pe nimenea, fiindcă în Dobrogea și iarna pasc vitele și mai că nu au nevoie de fin.

Domnilor, prin proiectul acesta, guvernul a avut cea întii grije de a salvagarda și drepturile statului și acele ale locuitorilor.

V-o mai repet aceasta. Asemenea n-am crezut că e bine ca, mai înainte de a pune alte legi în loc, să desființăm legile turcești, fiindcă o țară nu poate să rămînă fără legi.

Vă rog dar, domnilor, să fiți așa de buni să citiți cu bună-voitoare atențiune deosebitele articole ale proiectului nostru de lege despre organizarea Dobrogei și tot ce vă va părea că prejudecă drepturile fie ale statului, fie ale particularilor, vă rog să modificați sau să ștergeți. Însă ceea ce vă rog totodată este să nu loviți de imobilitate tranzacțiunile, ceea ce există astăzi, căci continuîndu-se pentru dobrogeni această stare de lucruri anormală li s-ar face o condițiune mult mai rea decît o au însuși locuitorii din Bulgaria! Permiteți-mi să vă citez un caz de ceea ce se petrece astăzi în Dobrogea: în Chiustengea avem mai mult populațiune grecească și tătărească, și foarte puțină românească și puțini bulgari. Avem dar tot interesul să atragem în acest oraș o populațiune românească. Ei bine, s-a înfățișat foarte mulți români cari vor să cumpere locuri. S-au adresat la

guvern, la municipalitate ; cererea li s-a aprobat, dar cind merg la tribunal acesta le refuză legalizarea. Ei bine, înlăturarea acestei stări de lucruri anormale, guvernul a voit a o lăsa cu totul hotărîrii domniilor voastre !

*Replică lui G. Cantili*¹⁶.

Domnilor, consimt și eu ca acest articol să se discute în urma votărei legii, pentru ca astfel onor. mandatarii ai națiunii să poată studia cestiunea mai bine.

*Replică lui Al. Lahovari*¹⁷.

Domnilor, nu sînt în stare să dau alte lămuriri decît acele pe care le-am dat. Am numai un singur exemplar din legislațiunea otomană și rog pe persoanele de drept cari voiesc a se ocupa de această cestiune să binevoiască a se întruni la un loc ca să le dau legea să o studieze . . .

Voci: Așa, așa!

Încît privește propunerea domnului Lahovari, ca să public o dare de seamă, vă spun că n-am nimic de publicat, deoarece tot ce am știut v-am spus și mine va ieși în „Monitor”.

*La o propunere a lui M. Ferechide*¹⁸.

Primesc și aceasta, cu condițiune însă să nu se amine legea.

*Replică lui P. S. Aurelian*¹⁹.

Vă mărturisesc curat și cu durere că nu înțeleg aceste întrebări tocmai din partea domnului Aurelian, care apără totdeauna și cu mult succes interesele economice ale acestei țări.

Domnilor, am luat noi Dobrogea ca să o ținem pustie ? Vine domnia sa cu prejudecări, cu întrebări. Apoi astăzi facem noi legea colonizării Dobrogei ? Dacă este o lege care a respectat drepturile puterii legitoare este legea aceasta, căci ea zice că aceste stipulațiuni nu împiedică legea ce se va face. Cine are să facă aceste legi ? Dumneavoastră, onor. domn Aurelian însuși.

Iată, domnilor, ce este astăzi acolo. Delta Dunărei, care poate să hrănească 500 000 de locuitori, n-are astăzi decît 2 000 de locuitori. Întrebați pe proprietarii ialomițeni să vă spuie ei dacă vitele lor nu au început să le treacă în Dobrogea. Dar acuma se va hotări să fie, ori să nu fie colonii, cine are să hotărască aceasta ? Guvernul împreună cu dumneavoastră. Dacă aș răspunde la întrebările domnului Aurelian, am să găsesc cel puțin 20 de contrazicători la întrebările domniei sale, dar interesul meu nu este acesta, interesul este ca cu o oră mai nainte să se voteze această lege, și în urmă, cînd vom veni cu legi speciale, vom sta și vom discuta cestiunile puse de onor. domn Aurelian.

*Replică lui G. Mitrzescu*²⁰.

Domnilor, oricum veți hotări dumneavoastră, această cestiune, ori prin tribunale, ori prin juriu, mie-mi este indiferentă. Tot ceea ce vă rog este să nu lăsați Dobrogea fără posibilitate de expropriare pentru cauze de utilitate publică, căci chiar în momentul de față sîntem siliți să facem exproprieri într-un mod arbitrar : ne trebuie mai cu osebire a face expro-

prieri la Chiustenge și pentru tragere de șosele; nu putem face un pas înainte, sîntem siliți a sta cu brațele încrucișate.

Prin această lege trebuie să căutăm a da o întindere mai mare intereselor materiali ale Dobrogei.

Pe marginea articolului 16²¹.

Eu vă rog să votați articolul așa cum este și cînd veți vota aceea lege va cădea acest articol.

Pe marginea articolului 17²².

Domnilor, prin Constituțiunea țării se declară religiunea ortodoxă religiune dominantă și personalul se plătește de țara întregă; și, cu toate că într-un articol mai jos se zice că nimeni nu este dator a contribui la întreținerea unui cler la care nu aparține, totuși noi avem contribuabili izraeliți cari plătesc clerul creștin.

În Dobrogea, noi succedăm guvernului turcesc, unde religiunea otomană a fost religiunea dominantă, iar cele[le]alte erau numai tolerate și profesate de străini. Ei bine, noi, prin act de înaltă dreptate și echitate, nu voim să facem ca aceea națiune care pînă ieri era dominantă să sufere pînă și în religiune o înjosire. Noi, tocmai în fața persecuțiunilor ce se fac în alte provincii acestor oameni, care erau odată stăpîni, noi, România dreaptă și generoasă voiește ca cel puțin religiunea să nu le fie întru nimic jignită și de aceea o luăm în comptul statului. Apoi, templele musulmane în genere aveau vakufuri, adică proprietăți închinat, și v-am spus că nu știu dacă și în Dobrogea este vakuf, și ca să nu intrăm în conflicte, cum a intrat Serbia, de aceea am luat moscheele în sarcina noastră și vă rog și pe dumneavoastră să lăsați articolul așa cum este.

Replică lui V. A. Urechia²³.

Domnilor, sint dator să vă arăt chipul de vedere al guvernului. Proiectul acesta transformat în lege nu este destinat să fie lege perpetuă a Dobrogei, este numai o lege de trazițiune, este o asimilațiune a Dobrogei cu România, și din ziua cînd Dobrogea se va asimila cu România nu vom mai avea trebuință de legi excepționale.

Domnilor, vă mărturisesc că primesc această intervertire de articole ce propune domnul Urechia, adică articolul 20 să fie pus în locul art. 18 sau altfel cum ar fi; aceasta nu e nici o greutate și nu se calcă regulamentul. Asemenea nu găsesc nici o greutate de a primi propunerea [ca] pe lingă condițiunea de bune moravuri să se adaoge și aceea ca stabilimentele să corespundă cu sănătatea școlarilor. Dar în o țară care abia acum a ieșit din rezel și care e plină de ruine nu știu ce ar fi mai bine: să avem școale pentru studiu sau să avem palate pentru școale? E mai bine să avem școale chiar în bordeie decît să aminăm înființarea școalelor pînă cînd vom avea palate. Eu nu-mi aduc aminte, dar am auzit că bătrînul Lazăr, cînd a predat și a început a fi luceafărul României, nu a avut palate.

Așadar, domnilor, eu primesc aceasta, dar nu aș putea primi ștergerea obligativității instrucțiunei românești, a limbei românești, precum o propune onor. domn Urechia.

Domnilor, ia să vedem ce este astăzi, ca oameni practici mai nainte de toate. Sîntem în contact cu elementul cel mai străin, dar cel mai trebuitor, cu elementul musulman, care diferă de noi prin legi, prin mora-

vuri, prin constituirea familiei, prin toate, care nu cunoaște alt învățămînt decît cel religios, și de acest element avem interes de a-l atrage spre a se alipi de noi. Ei bine, domnilor, este deja îmbucurător că în orașe am putut aduce tineri otomani să vină să învețe în școalele noastre, dar cu cită muncă ! Aducînd pe hogeze lor, esplicîndu-le că noi nu ne atingem de legile lor, că învață numai limba noastră, iar cu hogeze merg înainte.

Ei bine, prin sate unul din motivele de îngrijire și pot zice chiar de emigrațiune, pentru că pe lîngă amici avem și dușmani, cari caută tot felul de mijloace de a împedica orice dezvoltare de simț românesc, a fost aceasta că noi avem să ne impunem. Acești dușmani merg prin satele turcești și tătărăști și spun locuitorilor că este mai bine să-și vînză pămîntul și să se ducă, pentru că avem să-i obligăm să învețe românește, să învețe totul în românește, că avem să ne atingem de religiunea lor, că avem să-i amestecăm în armată, că avem să-i forțăm să poarte crucea, și cite și cite.

Astăzi, cînd a trecut puțin timp de la anexarea Dobrogei, bine este ca prin lege să zicem ca să învețe istoria patriei, geografia și celelalte în limba română ? Adică să călcăm asupra viitorului ; vrem o dată să facem totul ; nu voim să facă nimic urmașii noștri, noi să facem totul și numai noi, iar urmașii noștri să nu facă nimic ?

Apoi, așa se împacă, se liniștesc acele populațiuni de cari avem interes să se alipească de noi ? Aceasta voiți ?

Domnul V. A. Urechîă : Tocmai aceasta nu voi să fac.

Domnul Urechîă cade dintr-o extremitate într-alta. Pentru ce ? Pentru că ați voi să faceți cu Dobrogea ceea ce grecii vă împedică să faceți cu Macedonia : că noi voim să facem propagandă în contra limbii grecești, și ei vin de ne împedică.

De unde domnul Urechîă zicea că nu dă limba română ca limbă obligatorie, acum și-a schimbat ideile domniei-sale și acum dă toate științele în limba română, ca obligatorii ; domnia sa, care nu primește în Macedonia limba greacă ca limbă de stat... (*Zgomot, nu se aude.*)

Noi, cari nu avem intențiunea, sînt dator să o spun și ca ministru și ca român, să cucerim Macedonia, cari nu voim decît să facem bine, iar nu să ne mai atribuim și cestiuni de panromânism, care, repet, n-avem altă dorință decît de a face bine, dar nu cu clopot, nu cu vuit... (*Zgomot.*) Așadar, ce trebuie să facem ? Să facem ce trebuie să facem ca oameni liberi, să lăsăm pe turci să-și urmeze limba lor, dar să le cerem cînd vor deschide o școală mare să se învețe acolo și românește, căci i-am făcut cetățeni români ; dar să le respectăm familiile, limba și religia lor.

Astfel vom face ceea ce au făcut grecii în Insulele Archipelage, pe cari le-au luat la '21, și unde turcii nu se mai numesc astăzi decît Kirios Lycurgos Memet-aga... (*Ilaritate.*)

Așa să facem și noi. Să lăsăm veacurilor, să lăsăm civilizațiunii să facă treptat aceasta. Astăzi nu putem avea alt drept decît acela pe care-l au și grecii pentru românii de la Tricalè, cerînd să învețe și grecește în școalele locale ; astfel să cerem și noi a se învăța și românește în școalele din Dobrogea. Nu uitați, onor. domn Ureche, că avem populațiuni române în Bulgaria, și dacă noi vom procede cum propui dumneata bulgarii ne pot răspunde cu legea talionului pentru românii din Bulgaria, cu toate că prin Tratatul de la Berlin este garantată naționalitatea română în Bulgaria. Să nu procedăm prin a face pe turci români cu forța, căci

atunci ar putea să facă tot așa și ungurii și grecii și bulgarii. În mijloace adevărul, nu în extreme. Eu cred că legea este bună, ea lasă și viitorului mina liberă.

Cît pentru școalele secundare și reale, nimenea nu dorește mai mult decît guvernul să le vadă înființate.

Pe marginea articolului 19²⁴.

La acest articol propun să se adauge ultimul period de la art. 20, care zice așa : „Un regulament de administrațiune publică va regula tot ce privește învățămîntul public și privat în Dobrogea”.

Replică lui G. Chițu²⁵.

Domnilor, chiar în această lege se zice că se va înființa în Babadag un seminar otoman, unde înțelegeți foarte bine că are să fie limba otomană. Prin analogie se înțelege că și la cele [l]alte școale confesionale tot asemenea se va urma. Dar sînt dator să fac o rezervă. Eu cunosc mai bine împrejurările și ca guvern n-aș putea să fac o declarațiune absolută. Vă spun însă că școalele așa cum sînt astăzi organizate au îndatorirea de a învăța și românește, și n-aș putea lua asupra mea ca să fac o declarațiune largă în această privință, căci avem școale, și nu voi cita numele, dar avem școale care s-a pus în opozițiune cu drepturile statului român și chiar reclamă protecțiune străină.

De aceea vă rog să nu primiți nimic în sens absolut în această privință.

La o propunere a lui Dimitrie Ghica²⁶.

Domnilor, eu cred că e de prisos propunerea domnului Dimitrie Ghica, de vreme ce guvernul are drept să facă regulamentul...

Domnul D. I. Ghica: Să nu se întimpele emigrațiuni.

Regulament în privința musulmanilor și a lipovenilor există chiar azi; cînd s-a pus în aplicare toți lipovenii aceia au voit să plece, astfel că am fost nevoit să dau ordine să nu se mai aplice, și astăzi nu mai sînt nemulțumiri.

Replică lui Al. Lahovari²⁷.

Domnilor, este o eroare. Sub nume de lipoveni sînt mai multe secte. Este o sectă care e și aici în București și care nu există în Dobrogea.

În Dobrogea sînt două secte de lipoveni : lipovenii cu cler și lipovenii fără cler, cari se numesc bezi-popă. Lipovenii cu cler sînt de religiune ortodoxă, au clerul lor organizat, cu episcopul lor care stă în Bucovina; recunosc supremația episcopului nostru și acesta-i recunoaște ca nedespărțiți de biserica ortodoxă. Acești lipoveni se supun la toate obligațiunile statului nostru civil. Este însă secta fără cler, care n-are un cler organizat; aceasta are în adevăr mai multe prejudeții religioase, însă sînt oamenii cei mai morali, cei mai onești și cei mai muncitori. Această sectă populează mai cu seamă Vilcovul și fac bogăția localității în care stau. Ei n-au popă, n-au biserică; fiecare are Dumnezeuul lui, sfîntul lui, icoana lui căreia se închină, pe care o îngrijește, [i]și ține lampa aprinsă ziua și noaptea și în tot anul aleg pe cite unul dintre ei care le citește cartea sfîntă. Nu este însă nimic în religiunea lor care să fie contra ordinii publice și a bunelor moravuri. În Basarabia sînt moracanii, în Dobrogea nu sînt de aceștia.

În Dobrogea este un microcosm al tuturor religiunilor. Sînt treisprezece religii în Tulcea și mîria sa domnitorul, cînd a fost acolo, a avut fericirea rară să asiste într-o zi la treisprezece *Te Deum*; și toate aceste religii laudă pe Dumnezeu în limba lor și cum înțeleg ele. Singurul lucru ce cere această sectă de lipoveni, fără cler, este că ei au un prejudiciu, care li să respecte și în Austria, acela că nu vor să declare pe morții lor, pe cari-i îngroapă fără ca să știe nimine, și chiar aci în București sînt de aceștia. Ei bine, sînt în Dobrogea la 4 500 familii de acestea cari au voit să emigreze cînd li s-a pus îndatorirea de a se conforma cu statul nostru civil în privința morților. Așa este prejudiciul lor religios, că nu le permite să declare pe morți, însă se învoiesc ca la două-trei luni să dea listă primăriei de cei dispăruți. Ei bine, domnilor, eu cred că ar fi o mare pierdere pentru Dobrogea dacă n-am acorda această înlesnire acelor lipoveni și din cauza aceasta i-am sili să emigreze. Ne-au mai spus că legea lor nu le permite să poarte armele și atunci le-am zis: prea bine, însă, fiindcă sinteți locuitori țarmureni ai Mării Negre, în loc de arme veți purta lopata și visla, flotila noastră are nevoie de oameni abili în a minui lopata și visla, și pentru aceasta sînt foarte buni; apoi, uniforma lor e foarte frumoasă, uniformă roșie, garibaldiană; le vom păstra această uniformă. De altminterea sînt foarte credincioși; între dînșii se găsesc mulți cari au purtat rezel chiar în contra coreligionarilor lor, au format escadroane în rezelul în contra rușilor, în anul 1829, unii au și decorațiuni. Ei sînt foarte devotați, căci știu că, precum ne-am purtat de bine cu lipovenii din Basarabia, tot așa ne vom purta și cu dînșii...

Nu trebuie dar pentru o simplă formalitate să-i gonim, silindu-i d-a emigra în Turcia, unde ar putea găsi mai multă libertate religioasă decît la noi.

Pe marginea articolului 23²⁸.

Domnilor, este de prisos a se adăogi, pe cită vreme, cînd s-au votat legi în privința chiar a României, acele legi nu s-au aplicat cu efect retroactiv, s-au aplicat pentru viitor. Negreșit că turcii cari sînt astăzi în Dobrogea, și cunosc turci cari sînt judecători la tribunalul civil din Constantinopoli și cari sînt necunoscuți ca supuși români, negreșit că acelora nu le putem aplica deodată lepădarea, dezbrăcarea de cetățenia română.

Domnul Pantazi Ghica: Trebuie să ceară!

Voci: Cer cuvîntul!

Domnul Al. Lahovari: Eu aș fi de părere ca cestiunea aceasta să fie elucidată, nu putem să rămînem în vag. Este permis dobrogenilor să ocupe funcțiuni străine, ori nu? Prin urmare, acei cari ocupă funcțiuni în Turcia sau Bulgaria trebuie să declare dacă voiesc să fie români. Mi se pare că este chiar în Tratatul de Berlin un articol care prevede 3 ani...

Nu, articolul este privitor numai pentru locuitorii din Asia.

La o propunere a lui Al. Sihleanu²⁹.

Domnilor, cînd se face o propunere care e de natură a împedeca cu desăvîrșire lucrările Parlamentului, înțelegeți foarte bine că și guvernul e în drept a zice ceva.

Domnilor, acest proiect de lege e o lege organică, este o Constituțiune dată unei provincii, și articolul 16 din regulamentul nostru nu are a face cu această lege organică.

Și apoi, domnilor, dacă dumneavoastră veți primi propunerea domnului Sihleanu, ca onor. nostru vicepreședinte, care a luat parte la discuțiunea pe articole a acestui proiect, să nu mai poată ocupa fotoliul președential, n-ați face decît a decurația pe toți cei [1]alți domni vicepreședinți de a mai lua cuvîntul.

De aceea vă rog, domnilor, să binevoiți a urma discuțiunea înainte, căci deși cred că onor. domn Sihleanu n-a făcut aceasta cu intențiune de a împedica discuțiunea legii, dar mi se pare că domnia sa a interpretat rău articolul 16 din regulamentul Camerei.

*Replică lui E. Gherghel*³⁰.

N-am nimic de zis despre chipul cum s-a urmat discuțiunea, dacă domnul deputat care a vorbit a fost sau nu în regulament. Ceea ce sînt dator eu ca guvern este să protestez că Basarabia în minele noastre a fost așa de rău tratată ! (*Aplauze.*) Basarabia ni s-a dat la 1857 prin Tratatul de Paris.

Onor. domn Gherghel pe atunci era, dacă nu în fașe, dar cel puțin aproape de leagăn și nu poate să știe domnia sa în ce stare am primit noi Basarabia. Nu-mi aparține să fac procesul administrațiunei rusești, dar sînt dator să apăr administrațiunea noastră. (*Aplauze.*)

Cînd am luat Basarabia, desetina de pămînt, care este aproape două pogoane, se vindea mult cu doi galbeni.

O voce: Și mai puțin încă!

Eu voi să fiu generos și zic doi galbeni ; cînd am dat înapoi Basarabia, falcea de pămînt — puteți afla aceasta de la creditul fonciar — se vindea de la 17 la 20 galbeni : am suit proprietatea de zece ori. (*Aplauze.*)

Atît am a zice și cînd zic aceasta nu o zic în favoarea cutărui ministru, ci în favoarea Țărei Românești. (*Aplauze prelungite.*)

*Replică lui N. Fleva*³¹.

Mai înainte declar, deși știu că nu am să fiu ministru eu toată viața, declar că primesc propunerea domnului Fleva ca prefectii să fie urmăriți cu autorizațiunea Consiliului de Miniștri. Domnul Fleva n-a fost încă ministru, nu cunoaște greutățile administrațiunii, nu știe bine cum se petrece lucrurile, dar va fi și atunci va vedea că în cestiunile ce este chemat a rezolva Consiliul de Miniștri tot ideea, tot opiniunea ministrului titular predomină. A voit însă domnul Fleva ca să facă și aci cu această lege ceea ce a făcut cu legea sanitară... (*Întreruperi.*) Pentru că nu pot altfel să înțeleg cum domnia sa, care pe cînd se afla membru la comuna București era destul de autoritar...

Domnul N. Fleva: N-am fost niciodată autoritar.

Nu?... Apoi bine, cînd un om de importanța domniei tale vine și face observațiuni ca acestea, cînd domnia ta zici că prefectii să nu fie urmăriți numai cu autorizațiunea ministrului de interne, să-mi dai voie a-ți spune că domnia ta, care nu ești un deputat ageamiu, nu faci asemenea observațiuni fără o țintă.

Domnul Fleva mai cere ca funcționarii subalterni, între care și administratorii, să fie urmăriți fără nici o autorizațiune. Aci eu cred că domnul Fleva greșește, pentru că funcționarii subalterni și administratorii sînt tocmai aceia cari trebuie să se bucure de mai mult prestigiu, pentru că tocmai aceștia sînt mai mult în contact cu populațiunea.

Trebuie să vă spun, domnilor, că acest articol este cu dinadinsul cerut de administrațiunea locală, care, desigur, cunoaște mai bine decât oricine starea lucrurilor de acolo; cit pentru mine, vă mărturisesc că nu mă jenează nicidecum ca el să nu se admită, sint gata a administra Dobrogea și cu principiile constituționale ale noastre. Numai ce se întâmplă? Dumneavoastră știți că în Dobrogea sint populațiuni cari au deprinderile lor, obiceiurile lor, și iacă ce fac cuconășii pe cari noi [i] trimitem pe acolo. S-a dus în Dobrogea un domnișor care a crezut că poate să petreacă și să chefuiască în satul Ostrovul cum petrecea în București, și care și-a permis lucruri neobicinuite pe acolo. Ei bine, primarul local a crezut că nu este bine ca un judecător să sfideze ceea ce se repetă* în acele locuri și l-a chemat la primărie ca să-l întrebe cum este traiul acela; dumnealui s-a supărat, a luat pe primar și l-a pus la închisoare; acesta a dat loc la un conflict destul de mare, căci populațiunea a luat partida primarului. Domnilor, dumneavoastră știți că persoanele ce se numesc pentru autoritățile locale sint luate tot din partidul liberal, însă cum se duc acolo se fac autoritari. Dumneavoastră, domnule Fleva, voiți teorii constituționale? Bucuros! Să dea Dumnezeu numai ca să meargă Dobrogea cu teoriile dumitale! Nu uita însă că Dobrogea este o țară nouă, că posesiunea României nu este încă bine prinsă și că acolo sint și multe agitațiuni, și nu am nevoie să vă spun de unde provin. Tot ce vă pot spune este că acest proiect de lege e trecut prin Consiliul de Miniștri și primit de toți, cărora cred că nu le veți imputa că n-au sentimente liberale.

*Replică lui G. Vernescu*⁸².

Domnilor, marea nenorocire a acestui proiect de lege este că n-a fost adus înaintea dumneavoastră cu un an mai înainte.

Toemai acest guvern liberal a voit să se lepede cu o oră mai înainte de puterea dictatorială care i-ați dat-o, hotărînd ca Dobrogea să se administreze prin regulamente de administrație publică, și o dovadă de liberalism din partea guvernului actual este înfățișarea prezentului proiect de lege, care este depunerea puterii dictatoriale din partea guvernului, și rugămintea care v-o face guvernul este ca să binevoiți a vota acest proiect de lege, pentru a putea da Dobrogei stabilitate, ca să poată merge înainte.

Domnul Vernescu ne-a somat ca să-i dăm o declarațiune dacă noi luăm pe răspunderea noastră a governa prin această lege, și atunci domnia-sa va vota acest articol.

Domnilor, să vedem ce cerem noi, ce cere Europa? Am auzit neconținut pe domnul P. Ghica vorbind de cătușe, de feare, de subjugare și că acest proiect de lege va face o rea impresiune în străinătate. Apoi, onor. domn Ghica, acest proiect de lege s-a trimis în străinătate, acest proiect este publicat de toată presa engleză, franceză, italiană, germană și nici un jurnal n-a spus că noi dăm prea puține libertăți Dobrogei; din contra, laudă acest proiect de lege, căci printr-însul Dobrogea, din toate provinciile turcești dezlipite de la simul Imperiului otoman, capătă o administrațiune prin care se garantează și naționalitatea, și religiunea, și demnitatea omului; că prin acest proiect de lege se spală România de acea pată cum că noi în cestiunea izraelită am fi făcut persecuțiuni religioase; astăzi vine presa liberală și zice: iată că românii astăzi probează libertate și toleranță și că prin urmare, cînd au refuzat drepturi

* Citește: *respectă*.

izraeliților, n-au refuzat din cauză de persecuțiune religioasă, ci pentru necesități economice.

Europei astăzi prea puțin [i]i pasă dacă noi cerem ca un prefect, subprefect, să nu fie tras în judecată fără încuviințarea guvernului, ceea ce-i pasă Europei este ca să vadă cum noi tratăm pe bulgari, tătari, turci, pe oamenii aceia cari formează un fel de compozit de diferite naționalități și cari s-au alipit la țara noastră; dacă avem un regim liberal și umanitar propriu de a întâmpina trebuințele dobrogenilor, de aceasta se ocupă Europa.

Dacă dumneavoastră credeți că legea aceasta de organizare este întinderea Constituțiunii noastre în Dobrogea, atunci faceți un singur articol și ziceți că Constituția din 1866 se întinde și în Dobrogea.

Apoi, dumneavoastră ați recunoscut că Dobrogea nu poate să fie reprezentată în Parlamentul român și voiți să-i dați Constituțiunea noastră? Ce vă împiedică pe dumneavoastră ca peste doi ani să desființați această lege și să-i dați Constituțiunea?

Eu am convicțiunea că peste doi ani vom izbuti să facem ca Dobrogea să fie astfel încît să poată lua Constituțiunea noastră; Dobrogea de care fugeau toți ca dracul de tămîie, astăzi iată că o primim noi ca parte din România și luăm pe oamenii aceia fără să-i cunoaștem și-i facem cetățeni. Eu, domnilor, vă rog să vă duceți la vară în Dobrogea și veți veni cu alte idei.

Domnul Vernescu a zis: populațiunile acelea sînt nevinovate, sînt sălbatice, doresc din toată inima să fie bine tratate. Așa este pentru indigeni, dar Dobrogea nu de astăzi, Dobrogea de totdeauna a fost un fel de receptacol tuturilor dezertorilor, al tuturilor fugarilor. Nimic, domnilor, mai bun decît tureul, nimic mai bun decît tătarul; chiar agricultorul bulgar este om bun, pacinic, dar din nenorocire sînt mulți străini acolo. Dobrogea, țară alături cu gurile Dunării, alături cu hotarele turcești, și vin mulți oameni de acolo...

O voce: Nihilisti!

Nu voi să numesc; sînt mulți agitatori. Apoi, domnilor, nu este oare bine să facem astfel ca totdeauna să dovedim că țara noastră știe să fie și ospitalieră și liberală, dar totdeodată și un element de ordine în Orient? În orașul Sulina adeseaori sînt de la șapte la opt mii de mateloti, și cine zice mateloti știe că ei se luptă cu tempestele*, cu elementele. Ei bine, dacă matelotul se luptă cu acestea, se luptă și cu autoritățile; și în privința aceasta pot să vă citez un fapt ce s-a întîmplat la Sulina. La Sulina este un tînăr foarte de treabă, domnul Sachelari din Iași, care a fost numit administrator al Sulinei; s-a întîmplat, nu știu din ce împrejurări, de a dat o palmă unui matelot. Ei bine, s-a dus la procuror și i-a intentat acțiune. Vedeți cum stau lucrurile acolo?... Eu socot că paragraful întii este de prisos; comisiunea a zis că, pentru greșeli disciplinare, să se ceară autorizarea guvernului; înțeleg aceasta.

Voci: Ei bine, astfel da!

Pentru cele [l]alte, vă rog să lăsați cum este. Cred că cu toții vă interesați de binele acelei părți a țării noastre și de aceea sînt sigur că nu veți voi să vedeți pe prefect și pe administrator duși cu mandate.

* Din *it. tempesta*, furtună.

Cine vă oprește ca peste un an sau doi să modificați ceea ce faceți acum? Cred că, după ce va trece timpul acela, după care dumneavoastră veți hotărî reprezentatiunea Dobrogei în Parlament, veți reveni, dar tocmai pentru ca să grăbim acea epocă delicată și mintuitoare trebuie să dați administrațiunei nițică putere mai mult.

Asupra modului cum se discuta proiectul de lege în Adunare.

Domnilor, să dați voie, fiindcă cu ocaziunea fiecărui articol onor. propuitori vin și fac discursuri *ex cathedra*, să dați voie să zică câteva cuvinte acest nenorocit ministru care vine să apere o lege fundată pe experiență.

[Î]mi permit a zice aceasta tocmai pentru că onor. deputați, susținători ai partidului liberal, vin cu ocaziunea discuțiunii fiecărui articol să pună cestiuni de principii.

Domnilor, am avut onoare a vă spune că prin această lege nu se pune principii abstracte, ci se dă o organizație Dobrogei, care lege are să țină numai citva timp și apoi are să vină legea constituțională.

Astăzi se împlinesc două luni și douăzeci zile ale activității noastre parlamentare și în acest timp nu s-a votat decît o singură lege importantă, cestiunea căilor ferate, alt nimic, fiindcă ne ținem totdeauna de teorii abstracte. Mă adresez la partidul guvernamental și-l rog să nu mai alunece pe acest tărîm fiindcă mai avem mult de lucru: mai avem bugetele și alte atîtea legi, și dacă la fiecare articol vom veni cu teorii abstracte unde avem să mergem? Trebuie să ținem zece luni sesiunea și vom avea 10 luni de sesiune; cum cereți să fie administrațiune cînd tot anul stăm lipiți aici? De aceea viu și vă rog, pe dumneavoastră majoritatea, opriți cu legitima dumneavoastră influență aceste cuvinte deșarte și să mergem înainte. Ce facem noi azi? Luăm o provincie cu regim asiatic unde nu există comună...

O voce: Există!

Nu există comună cum se înțelege de Europa; există comunități, comunitatea greacă, comunitatea bulgară etc.; mai puțin încă, nu există județ. Ei bine, creăm comună, creăm județe, creăm alegători și eligibili, creăm tot. Am pus aci că fiecare comună alege un delegat și să ia pe cel mai greu impus; pentru ce am făcut aceasta? Pentru ca să facem caste, privilegii? Nu, nicidecum, căci în privința aceasta aș putea să vă zic că așa este și legea electorală a României, decît știți cu toți că omul care plătește mai mult se îngrijește și mai mult decît acel care are numai o valiză și încă acea valiză goală.

*La un amendament deșus de Al. Lahovari*³³.

Domnilor, întii voi să vă declar că tocmai pentru aceasta am zis că diurna se va hotărî în tot anul după trebuință, și poate că acea diurnă ar fi fost cel mult de 100 lei; însă dumneavoastră cu toți vă îngrijiți de cheltuielile care reclamă acest serviciu; dar, pe de altă parte, ați fi văzut iarăși cită greutate aș fi întîmpinat dacă aș fi venit cu o propunere excepțională, adică cu consiliu județean fără comitet permanent. S-ar fi găsit oameni care să-mi zică, cum a zis domnul Pantazi Ghica, că aceasta este o monstruoziitate, că las județele Dobrogei în cătușe, în feare.

Domnilor, consultîndu-mă cu o persoană foarte competentă, cu prefectul de Constanța, acest mare căpitan care-l avem în Dobrogea,

declar că primesc amendamentul domnului Lahovari, cu atît mai mult că peste doi, trei ani de zile cred că vom veni cu întinderea Constituției în Dobrogea. (*Aplauze.*)

Pe marginea articolului 45³⁴.

Domnilor, sînt dator a vă declara că Isaccea este un oraș de o mărime oarecare și trebuie pus între comunele urbane, asemenea și Cusgunu, deși nu este tocmai un oraș, dar este un punct foarte important și pe care interesul nostru reclamă ca să-l constituim în oraș.

Replică lui G. Vernescu³⁵.

Dacă onor. domn Vernescu ar fi citit și articolul 60 și articolul 62, ar fi putut vedea ce scop și ce margini are această împuternicire care se dă puterii executive.

Domnilor, și în Algeria, pînă în ziua de astăzi, sînt tribunale excepționale musulmane în materie de familie și de succesiune. Nu putem noi așa deodată să aplicăm legile noastre în Dobrogea, nu putem noi deodată să cîrmuim perfect societatea musulmană cu legile noastre.

Așadar, trebuie o legislațiune specială. Onor. domn Vernescu zice că pentru orice modificare să venim la Cameră. Negreșit că nimic nu este mai conform cu principiile constituționale, însă am avut onoare a vă zice că astăzi noi în Dobrogea nu venim cu principii, ci venim cu lucruri practice, cu regulamente proprii de a asimila această provincie, pentru ca cît se poate mai curînd s-o unificăm. De aceea am zis în articolul 62 : celelalte derogări și modificațiuni la legile generale ale României, cerute de împrejurările locale, se vor introduce prin decrete princiare, date în urma încheierii Consiliului de Miniștri, aceasta numai pentru un termen de doi ani. După expirarea acestuia, modificările nu se vor mai face decît prin legi votate de puterea legiuitoare.

Daca voiți dumneavoastră să nu fie doi ani, scurtați termenul ! Voiți să hotărîți cestiunea în mod definitiv, chiar de pe acum, faceți-o ! Ce am făcut noi cînd am luat Dobrogea ? Prin regulamente de administrațiune publică am întocmit o stare de lucruri acolo și acea stare de lucruri o manținem și acum, o perfecționăm prin această lege, căci justiția, administrațiunea nu poate să fie întreruptă, trebuie să meargă înainte. Dar credeți că noi avem să facem modificări mai mari, avem să schimbăm în penalități, că avem să facem scăderi de urmăriri, atunci binevoiți și mărginiți, dar nu puteți zice că deodată să introduceți acolo legile noastre comune și să le aplicăm întocmai, căci acolo trebuie să se facă oarecare modificări, așa cere starea lucrurilor. Apoi n-ați votat dumneavoastră cum că legea stării civile să fie modificată ? N-ați votat dumneavoastră cum că dările să se ia în acești doi ani după regulamente de administrațiune publică ? Noi nu vom înființa comisiune excepționale, nu înființăm nimica. Ce cerem noi ? Cerem ca, atunci cînd ne vom găsi în fața unor dificultăți care se vor ivi din cauza stărei de lucruri de acolo, să putem lua oarecari dispozițiuni. Dar voiți mai mult ? Iată ce putem să facem : ca la deschiderea Camerilor să venim cu proiecte de legi înaintea dumneavoastră asupra modificărilor ce am găsit de trebuință a se face în legislațiunea privitoare la acea parte a țarei, ca însuși dumneavoastră să le votați. Iată ce se poate face. Dar să admiteți ceea ce zice domnul Vernescu nu se poate, căci atunci mai bine respingeți legea cu totul.

Nu putem introduce noi întregul Codice penal sau civil deodată acolo.

Ați făcut excepțiuni în privința legii comunale și județene, în privința juriului. Cum voiți dumneavoastră ca în 24 de ore să venim cu un codice întreg, să facem un Codice civil întreg pentru familie și pentru succesiuni?

Astăzi, judecătorii musulmani în cestiuni de acestea judecă după legile lor și chiar în limba lor. Acesta este un principiu. Ceea ce voiți dumneavoastră să faceți este un ce cu totul cu neputință. De aceea s-a propus în proiect această dispozițiune. Dacă voiți ca orice vom face să aducem înaintea dumneavoastră, noi primim, dar justiția nu se poate întrerupe.

Din nou replică aceluiași.

Tribunale excepționale se înființează numai pentru procese de familie și succesiuni, și după ce se înființează acestea trebuie să avem și autorizarea de a face modificări în legea civilă.

Replică lui N. Catargi³⁶.

Nu înțeleg cum transferarea curții de la Focșani la Galați s-ar putea hotări prin legea relativă la organizarea Dobrogei.

Dacă prin proiectul de față s-a zis că apelurile în contra hotăririlor date de tribunalele din Dobrogea au să se adreseze la curtea din Focșani, prejudecă oare aceasta întru ceva strămutarea Curții de apel din Focșani la Galați? O dată ce ne-am hotărit, pentru motive de economie, ca să lipim tribunalele din Dobrogea de o curte care există, negreșit că nu puteam să le lipim de curtea din Craiova, din Iași sau din București, ci a trebuit să le lipim de curtea din Focșani, care este cea mai apropiată, dar cu aceasta însă nu am prejudecat dacă e bine să mai rămână curtea la Focșani. După opiniunea mea personală, recunosc că nu trebuie să mai fie curte la Focșani.

Deocamdată însă constat că și azi s-a lucrat foarte puțin, s-a discutat o zi întreagă și fără să facem ceva. De aceea vă rog sau să mențineți sistemul actual, ori să puneți tribunalele din Dobrogea sub jurisdicțiunea curții din Focșani. În ceea ce privește reședința curții, este pozitiv ca acest tribunal de apel mai bine să fie în Constanța decît la Tulcea, pentru că Constanța este la centru, altfel punîndu-se la Tulcea, mai ales în materie criminală, ar fi o tortură a aduce arestanții de la Mangalia tocmai acolo. De aceea sint pentru amendamentul domnului Costinescu și prin aceasta nu prejudec cestiunea de a se ști unde are să fie curtea din Focșani.

În replică cu ministrul justiției, E. Stătescu³⁷.

Sînt dator, domnilor, fără a contrazice pe colegul meu, să vă dau oarecari explicațiuni, ca unul ce cunosc lucrurile la fața locului: ce distanță mare este de la Mangalia și de la Ostrov pînă la Tulcea.

Onor. domn Stătescu v-a spus un fapt pozitiv, că un ture de la Mangalia, care a venit la casațiune, a părăsit procesul din cauza depărtării. Ei bine, așa fac mai toți locuitorii din Mangalia și Ostrov cari au procese, se împacă mai bucuros decît a veni la casațiune.

Acum care este natura proceselor civile? În Dobrogea toată proprietatea e lovită de imobilitate; arendarea este poprită; strămutarea în casa altuia este poprită. Va să zică rămîn numai procesele comerciale, cari negreșit vor fi mai numeroase într-un oraș de 30 000 locuitori, cum este Chiustengea, decît într-un oraș de 10 000 locuitori, ca Tulcea.

Chiustenge a fost ruinat cu ocaziunea rezelului, pe cînd Tulcea n-a suferit ocupațiune. Interesul nostru și financiar și politic este să facem ca Chisutenge să devină un centru de activitate românească.

Cifrele date de domnul președinte din Tulcea nu sînt esacte; domnia lui n-a arătat decît cum stau procesele, și atunci ministrul, văzînd numărul cel mic de procese, și din punctul de vedere al economiei, a desființat tribunalul de apel din Constanța*, precum și prefectura Noua Siliștra.

Ați văzut că noi, în proiectul de organizare al Dobrogei, am împărțit deocamdată Dobrogea numai în două județe, însă cînd populațiunea va spori și cînd linia nouă de fruntarii va fi trasă poate că ne vom gîndi, și ne vom gîndi desigur, ca să înființăm un al treilea județ în Dobrogea, pentru că Dobrogea este mult mai întinsă decît Basarabia, care era împărțită în trei județe.

Așadar, ce este de făcut? Are să se înființeze sau două tribunale de apel cari erau în regulamentul de administrațiune, sau trebuie să se înființeze o curte de apel, și această curte de apel trebuie să se înființeze în Constanța, pentru că Constanța este centrul jumătății de cerc ce formează Dobrogea.

Nouă ne-ar conveni amendamentul domnului Ferichide, însă ce facem cu articolul 58, care zice că în orașul Tulcea și Constanța se înființează cîte un tribunal de prima instanță? Ce faceți asemenea cu articolul 56?

Dacă dumneavoastră puteți șterge aceste două articole, pe care deja le-ați votat, atunci guvernul n-are nimic de zis.

Ceea ce noi avem** este ca justiția să fie pentru populațiunea din Dobrogea, și de aceea, dacă nu puteți crea cîte o curte la Tulcea și la Constanța, cel puțin la Constanța să înființați o curte de apel.

Replică lui N. Fleva ³⁸.

Domnilor, vă mărturisesc curat că am avut mare greutate să înțeleg ce voiește domnul Fleva, căci cuvintele domniei sale, în toate privințele am văzut că merg aiurea și v-a cerut să votați un articol eminentemente revoluționar, pe care guvernul nu-l poate primi. Ce siguranță ar rămînea pentru sfințenia voturilor dumneavoastră și ce sfințenie ar rămînea pentru guvern cînd o Cameră ar veni a două zi să schimbe votul ce a dat cu o zi mai înainte? Acesta ar fi votul și răzvotul răposatului Heliade... (Zgomot.)

Domnilor, am 20 ani de viață parlamentară și n-am văzut acest exemplu.

Domnul Fleva zice că eu am susținut această teorie eretică cu ocaziunea legii sanitare. Apoi „Monitorul” vă arată că eu am zis că, deoarece onor. domn Fleva a cerut și a dobîndit de la Cameră dispozițiunea ca medicii de județe să fie numiți de consiliile județene, și fiindcă în urma acelui vot veneau mai multe articole cari se raportau la principiul din articolul care se modificase, atunci am zis: decît să se facă în Cameră aceste noi studii asupra sistemului care se introdusese prin amendamentul domnului Fleva, ar fi mai bine ca domnul Fleva împreună cu delegații să

* Citește: *Tulcea*.

** Citește: *prem*.

pună în concordanță articolele următoare cu principiul votat în amendamentul domniei sale.

Așadar, domnilor, vă rog, pentru sfințenia votului dat de dumneavoastră, să nu adoptați teoria domnului Fleva căci ne duce de ripă.

Asemenea rog pe onor. domn Giani să nu vie să combată vorbele mele că am zis că teoria domnului Fleva este revoluționară, căci avem să pierdem și ziua de astăzi și nu avem să votăm nimic.

Acum vin la cestiune. Este o nenorocire, domnilor, că colegul meu a venit cu acea depeșă ³⁹ fără să esplice ce este depeșa aceea, căci a dat ocaziune domnului Fleva să vie să spuie că tribunalul de apel din Chiustenge a lucrat un an și jumătate și a avut numai 30 de procese. Apoi este o eroare mare, căci acel tribunal de apel este desființat din luna lui iuliu și a lucrat numai două luni de la înființarea lui. Prin urmare, acea depeșe nu trebuie să servească de statistică onor. domnului Fleva, căci nu are nici o valoare.

Domnilor, dumneavoastră ați votat judecătoriile de ocoale ca în Țara Românească, ați votat tribunalele de întâia instanță asemenea ca în Țara Românească, ce voiți acum să faceți? Voiți ca legea să nu se poată aplica? Din contra, eu cred că voiți să faceți ca legea să se traducă în binefaceri, iar nu să fie un fel de lege monstruoasă, pe care dumneavoastră singuri să regretați că ați votat-o. Vedeteți că legea sanitară stă de atâtea zile la ordinea zilei, căci s-a încurecat. Apoi voiți să se facă și cu această lege tot așa?

De aceea vă rog să nu primiți această revenire asupra votului și căutați de dați o lege bună.

La un amendament depus de G. Cantili ⁴⁰.

Guvernul chiar cu mulțumire primește acest amendament.

La articolul 62 ⁴¹.

S-a luat un angajament de primul ministru în privința acestui articol. Cu această ocaziune s-a făcut o mare discuțiune asupra aliniatului din urmă, care zice așa :

„Guvernul însă, prin decrete domnești date în urma încheierii Consiliului de Miniștri, poate suspenda în totul sau în parte și pe un timp determinat libertatea presei și a întrunirilor”.

Domnilor, în privința libertății presei, o dată ce dumneavoastră ați votat articolul 61 prin care recunoașteți că nu e cu puțință de a se înființa juriu deocamdată în Dobrogea și că dați tribunalelor dreptul de a judeca aceste procese, eu ca ministru de interne, răspunzător pentru menținerea ordinii publice, cred că voi păstra ordinea fără să mai recurg la decrete domnești ; însă sint dator să fac apel atât la tineri, cât și la bătrâni, să luați seamă că altceva sint întrunirile, și viu să vă conjur, în numele interesului ce avem de a menține această țară ferită de comoțiuni, ca să dați autorității dreptul să exercite o poliție mai aspră în privința întrunirilor. Chiar în momentul de față primesc informațiuni că se fac uneltiri, pe cari am datoria să le reprimez. (*Aplauze.*)

Cît pentru libertatea presei, vă declar că mai bine-mi vine mie ca ministru cu libertatea presei decît fără libertatea ei. (*Aplauze.*)

Domnul Poenaru Bordea: Iată, domnilor, cum s-a redactat de comitet acest articol:

„Art. 6. Locuitorii din Dobrogea pînă la promulgarea legilor prevăzute la art. 4 de mai sus se bucură de pe acum de drepturile cetățenești coprinse în art. 5, 23, 25, 28 din Constituțiunea României. Guvernul însă prin decret domnesc, dat în urma încheierii Consiliului de Miniștri, poate opri întrunirile periculoase ordinei publice”.

Să fie bine înțeles că nu cer suspendarea întrunirilor, ci numai împiedicarea întrunirilor periculoase. (*Aplauze.*)

*Asupra impozitelor în Dobrogea*⁴².

Înțeleg să-mi contestați dreptul de a face legi, dar lăsați-mi cel puțin facultatea de a aprecia momentul oportun.

În privința regiei monopolului tutunului, iată ce am avut de zis :

Monopolul tutunurilor este o lege pe care trebuie să o aplicăm și o vom aplica, însă nu se poate aplica în 24 de ore și deodată, ci treptat. Așa, de exemplu, anul acesta am decretat cum că nu mai poate să între în Dobrogea tutun turcesc, iar cultura tutunului am lăsat-o liberă. De la anul viitor vom vedea cum putem să regulamentăm cultura tutunului și ne vom ocupa foarte mult de această cestiune, fiindcă sînt părți din Dobrogea cari produc tutun foarte bun și care să vinde cu doi franci ocaua și acest tutun ar putea să înlocuiască tutunul turcesc de calitate a doua.

În privința impozitului fonciar, întreb cum voiți dumneavoastră ca acest impozit să-l aplicăm îndată? Lăsați, domnilor, guvernului dreptul de a aplica impozitele cînd va crede de cuviință. Dumneavoastră ați dat putere dictatorială guvernului în privința administrațiunei și acum nu-i dați dreptul ca să aplice impozitele cînd va găsi timpul oportun?

*Replică lui G. Vernescu*⁴³.

Domnilor, v-aș ruga să lăsați discuțiunea deschisă pentru ca să vă arăt că domnul Vernescu de astă dată a greșit.

Dumneavoastră ați votat că toate legile financiare și toate impozitele se vor introduce în Dobrogea. Nu vorbesc de acele legi financiare pe cari ar trebui să le introducem ca un travaliu de asimilare; dar, cit pentru impozite, sînt acum două impozite principale de introdus, căci cele [I]alte precum timbrul, patentele etc. s-au introdus deja, acestea sînt impozitul fonciar și acela pentru căile de comunicațiune, pe cari le vom aplica la anul viitor, după cum veți vedea mai la vale.

Domnilor, în această cestiune a impozitelor, vă rog și rog și pe domnul Vernescu să fie încredințat că nu e nici una din provinciile otomane mai fericită și nici un guvern mai generos și mai binefăcător ca guvernul român pentru Dobrogea, fiindcă dobrogenii în doi ani — pot zice — n-au dat nimic, astfel că anul trecut nu s-a luat decît numai 50 bani de fiecare oaie, pe cînd de la vitele mari nu s-a luat nimic alt decît numai dreptul pășunatului. În anul acesta înființăm o taxă de un franc pentru vitele străinilor și cu deosebire că 40 sau 50 bani au să plătească dobrogenii cari pase vitele pe pămînturile lor tapu sau mulk, și un franc numai străinii cari vor veni acolo cu vitele. Apoi, fiecare știe că pășunatul unei oi aci la noi, chiar în Ialomîța, costă cel puțin doi franci pe vară și 4 pe iarnă, pe cînd în Dobrogea nu costă, cum vedeți, mai nimic. Cit pentru fin, în Dobrogea

mai că nu se simte necesitate și dovadă e că au emigrat chiar de la noi turme întregi în Dobrogea.

Așadar, nu vă speriați că noi avem să zdrobim Dobrogea cu birurile. Dumneavoastră ați pus odată principiul, ați votat că pentru Dobrogea vor fi legi administrative și judecătorești ca și în Țara Românească. Acum ce voți să faceți? Voți să faceți tocmai ceea ce cere și domnul Vernescu, adică impozitele să nu se înființeze deodată, ci treptat și pe calea aceea pe care o arătăm noi: anul acesta ceva, anul viitor fonciera și darea pentru poduri și șosele și așa mai departe. Prin urmare, vă rog ca măcar în această cestiune să lăsați pe guvern să lucreze.

Domnilor, s-au dus proprietari și alți locuitori în Bulgaria și când s-au întors înapoi aceia au fost și sînt cei mai buni emisari ai noștri pentru asimilare, fiindcă ei au văzut deosebirea ce există între aceste două țări. De aceea, în numele guvernului, vă rog încă o dată să credeți că nu avem în gînd să facem altfel, decît ceea ce voți dumneavoastră...

*Replică lui N. Dimancea*⁴⁴.

Domnul Dimancea nu este consecințe aci cu principiile domniei sale. [Î]mi permit a-i zice aceasta într-un mod amical. Noi căutăm astăzi ca pe cît se poate să împuținăm cheltuielile noastre în privința armatei și să împuținăm armata de linie. Aci ce facem? Scutim pe dobrogeni de un ce care nu le place și înființăm acolo armată teritorială. Ce strică aceasta și de ce să speriem pe acei oameni? (*Întrepreri.*)

Vom avea și acolo un corp de curcani. Oare curcanii de aci nu și-au făcut datoria bine? Desigur că tot așa și-o vor face la ocazie și cei de acolo.

*La articolul 68*⁴⁵.

Este adevărat că această dispozițiune trebuia să fie pusă într-un regulament și că din eroare s-a trecut aci. Cu toate acestea, acum nu este bine, deoarece s-a introdus aci, a se șterge, căci aceasta ar face un efect foarte rău.

Nu vă puteți închipui cîte greutatea a avut guvernul bulgar ca să pună pe capul turcilor calpaucul bulgăresc și nu vă puteți închipui cîtă bucurie au arătat ei cînd au văzut această dispozițiune și cît de mult a contribuit aceasta la înfrățire. Am primit chiar felicitări de la guvernul unghuresc că ne-am gîndit la aceasta.

*Replică lui Al. Lahovari*⁴⁶.

Declar că în această privință ne vom povățui tocmai de ceea ce a făcut națiunea mare de care vorbește domnul Lahovari.

*La articolul 69*⁴⁷.

Domnilor, dacă este vorba de gramatică, atunci dați voie autorului „Stelei Dunărei” să știe atîta gramatică: cînd se zice că colorile Dobrogei sînt colorile României va să zică că Dobrogea capătă colorile României, iar nu România colorile Dobrogei. (*Zgomot.*)

*La articolul 70 (71)*⁴⁸.

Textul articolului era mai întîi așa cum cere domnul Giani, însă comitetul delegaților a menționat acele articole din procedura civilă, neputînd prevedea că această cestiune va rămînea suspensă.

Replică lui D. Giani ⁴⁹.

Putem să împăcăm și una și alta. Eu aș fi de părere că partea întâia a articolului să o votăm și să facem dintr-însa un articol, ca să ajungem tot la numărul de 80 articole, fiindcă știți că unul din articolele acestei legi l-am suprimat și este bine să avem cifra de 80, care este o cifră frumoasă. Și apoi partea întâi [a] articolului vorbește despre termen, iar nu despre proprietate.

În această privință domnul Costinescu a avut dreptate când a zis ca termenul să se prelungească la trei ani. . .

O voce: De la noiembrie 1878!

Vă rog să nu mă întrerupeți și să aveți răbdare !

O voce: Vă intimidați?

Eu nu mă intimidez, decît întrerupeți șirul discuțiunii și vă rog să nu glumiți, fiindcă eu voiesc să fiu foarte respectuos către dumneavoastră. . .

O voce: Foarte bine!

Domnul vicepreședinte: Domnule Maniu, nu mă* întrerupeți!

Domnul Maniu: N-am întrerupt. Cer cuvîntul în chestiune personală!

Domnilor, să le dăm trei ani de zile ca să poată reintra în posesiunea proprietăților lor și aceasta să se calculeze de la 23 noiembrie 1878, de cînd am intrat noi în stăpînirea Dobrogei, pînă la 23 noiembrie 1881.

Mai mult nu putem să acordăm, fiindcă ar fi să lăsăm pe locuitori în incertitudine, căci deja locurile părăsite sînt ocupate de alții, și totodată vă declar categoric că această facultate ce se dă prin lege este numai pentru turci și tătari, iar nu și pentru cerchezi, pe care nu socotesc că este bine să-i primim cu atîta înlesnire în Dobrogea. De aceea vă declarăm dinainte ca să știți aceasta și să nu ziceți că este surprindere.

Vă ziceam adineaori că nu trebuie să dăm un termen mai lung, fiindcă am da naștere la procese, căci deja lingă Tulcea este un sat părăsit care este ocupat acum de români, și cînd vor veni acei cari au părăsit satul și vor voi să reintre în posesiunea caselor lor, atunci ocupanții cari au restaurat acele case vechi părăginite vor cere să fie indemnizați de ceea ce au cheltuit și aceasta va da loc la procese. Am văzut deja în Bulgaria că se dă multă importanță unor asemenea procese, căci, venind turcii să-și reia casele înapoi, bulgarii le-au zis : nu ne opunem, dar despăgubiți-ne de ce am cheltuit, și eu n-aș voi să dăm prea mare latitudine unor asemenea cazuri.

Pe marginea dispozițiilor tranzitorii ⁵⁰.

Domnilor, eu vă rog să votați celelalte articole care mai sînt, iar articolul 11 să-l luăm în dezbatere mîine, cînd va fi aci și domnul ministru de finanțe și domnul președinte al consiliului, fiindcă această chestiune este foarte importantă și trebuie să fie prezenți și cei[1]alți miniștri, căci toți am lucrat la această lege.

Afară de aceasta, sînt alte articole care nu au legătură cu chestiunea proprietății. De aceea vă rog, domnilor, să fiți așa de buni să intrați în discuțiunea articolului 75.

* Citește : mai.

*Replică lui A. Vizanti*⁵¹.

Voi începe și eu mai întâi cu una la mână și voi zice onor. domn Vizanti că sau domnia lui n-a înțeles ce a cetit, sau noi am scris rău ca să nu se poată înțelege nimic. Prin acest articol noi înțelegem să dăm o siguranță acestei populațiuni nu speriată de noi românii, ci speriată de creștini. Este o problemă care astăzi să rezolvă, dacă populațiuni mohametane pot să trăiască la un loc cu creștinii. Noi avem pretențiunea de a-i face să poată trăi în liniște, adică de a rezolva problema că un stat creștin poate în sfârșit să dea liniștea unei populațiuni otomane. Ați văzut că prin această lege s-a zis că un seminar otoman se va înființa la Babadag și că moscheele au să fie întreținute de stat. Dacă nu va fi o lege specială care să reguleze aceasta, lucrul va atârna în tot anul de fluctuațiunile budgetare. Ei bine, noi voim să dăm oamenilor acelora o siguranță, voim să instituim în orașul Babadag un seminar, voim să întreținem moscheele. Prin aceasta n-am înțeles nicidecum să regulăm cultele; cultul e dogma și dogma aparține lui Mahomet.

*Replică lui G. Vernescu*⁵².

Au mi-ați dat puterea discreționară, cu toate acestea am desființat 20 de impozite și n-am menținut decît o dare foarte mică pe oaie, atît de mică încît s-a jicnit interesele României.

Acum sîntem în ajunul de a găsi mijlocul să sporim această dare. Ne-ați dat tot, n-ați voit nici măcar să roștiți cuvîntul că se anexează Dobrogea; și acum vine onor. domn Vernescu să arate îngrijirea că noi vom aplica impozite mari. Vedeți că chiar noi renunțăm la impozitele fonciar și personal și zicem că ele nu se vor aplica decît de la 1 ianuarie 1881, după ce vom studia bine cestiunea, vă rog dar să primiți articolul astfel cum e redactat.

*Replică lui Ion Ionescu de la Brad*⁵³.

Domnilor, ca prin o lege ca aceasta să puneți îndatoriri statului-major să facă planul și măsurătoarea în Dobrogea e peste putință. Dorința domnului Ionescu e foarte legitimă, dar am avut deja onoare să vă arăt, prin expunerea de motive, că tocmai oficeri din statul-major s-au dus acolo, au studiat cestiunea și mulțumită lucrării lor se poate administra Dobrogea în cunoștință de cauză. În legea ce ați votat pînă acum, se zice curat că o lege specială va veni care să reguleze cestiunea proprietăței și negreșit că aceasta va fi tocmai ceea ce cere domnul Ionescu, adică deosebirea domeniului public de cel privat. Tot atunci, cu aceeași cheltuială, vom ajunge foarte ușor să avem și planul Dobrogei. Cit pentru acum, vă rog să lăsați această cestiune, care nu are a face nicidecum cu legea organizării Dobrogei.

De aceea vă rog să fiți așa de buni și să lăsați această lucrare deoparte, căci n-are nimic a face cu organizarea Dobrogei.

*Replică lui G. Vernescu*⁵⁴.

Domnul Vernescu nu a asistat la lunga discuțiune ce s-a făcut asupra acestui articol și de aceea voi avea onoarea a-i spune că după ce s-a făcut acea discuțiune s-a hotărit a se face o adunare de persoanele cari vor voi să studieze cestiunea și acea adunare s-a și făcut la Ministerul de Interne. În acea întrunire s-a decis că cestiunea să se rezolve printr-o lege specială, dar pînă atunci nu se poate să nu spunem ce devin pămîn-

turile acelor locuitori. În urma acestora cred că chiar domnul Vernescu va găsi că a fost din partea guvernului o îngrijire de a nu se jigni drepturi câștigate. Cred, domnilor, că domniile voastre nu voiți să continue mult starea de lucruri din Dobrogea, căci acolo s-a oprit orice tranzacțiuni, astfel că azi nimeni nu poate trece nici măcar un loc de casă.

Noi astăzi nu zicem altceva prin legea de față decît că legile otomane vor regi * materia aceasta, pînă va veni o lege specială; deosebirele ce se văd sînt întemeiate pe legi.

*Răspunde lui G. Sefendache*⁵⁵.

Domnilor, v-am declarat categoric că în puterea dreptului pe care ni l-ați dat de a lua și administra Dobrogea am socotit că facem bine ca acea populațiune, care era cea mai nenorocită din toate provinciile, s-o ușurăm cu dările, și în Dobrogea altă dare generală nu era decît dijma. Noi am declarat în principiu că noi românii care am desființat dijma de la particulari nu putem să o ținem pentru stat, și am desființat-o pentru un an, înlocuind-o pentru al doilea an prin darea pe vite.

Domnilor, trebuie să știți că populațiunile din Dobrogea sînt în așa de mare lipsă încît nu au nici cu ce să-și cumpere sămînță.

Prin urmare, dar, pînă la 1 ianuarie 1881 va veni legea relativă la regularea proprietății și legea transformării dijmei în altă dare, și atunci veți hotări cum veți binevoi. Eu însă sînt dator să vă spun că cultura pămîntului acolo este în cea mai proastă stare, așa încît trebuie să dăm sămînța trebuincioasă pentru ca oamenii să se poată hrăni.

Domnul N. Fleva: Numai pentru un an ați suspendat?

Daca este împotrivire la dispozițiunea pe care am luat-o noi, atunci vă conjur să lăsați ca să vină și președintele cabinetului, fiindcă nu putem să primim ca dijma să se preleveze anul acesta. Dobrogea este încă în starea cea mai mizerabilă și dumneavoastră, care ați compătimit pentru acei oameni, nu puteți să veniți să împovărați pozițiunea lor.

Voci: Închiderea discuțiunii!

Domnul N. Fleva: Domnilor, se relevează o cestiune atît de gravă și dumneavoastră voiți să închideți discuțiunea? Apoi v-ați dat bine compt de ceea ce este dijma? Domnul ministru zice că a desființat-o pentru un an.

Dijma în natură este desființată pentru totdeauna.

Domnul N. Fleva: Dorim și noi s-o desființăm, dar nu putem s-o desființăm imediat. Onor. domn Ionescu a întreat pe domnul ministru ce este dijma, și dumneavoastră trebuie să știți că în Dobrogea dijma este embaticul din Țara Românească.

Înțeleg cestiunea cum a pus-o domnul Sefendache, căci domnia sa zice că o lege specială va regula dijma. Așadar, dacă să admite amendamentul domnului Sefendache, atunci sînt și eu pentru închiderea discuțiunii, iar dacă nu se admite acel amendament, atunci vă rog să nu închideți discuțiunea.

Cu regulamentul în mînă mă întemeiez a cere ca cestiunea aceasta să nu se pună la ordinea zilei acum, pentru că sînt deja articole votate cari zice anume cum să se plătească dările. Pentru dijma s-a zis că anul acesta nu se va lua. Această dare în țara turcească este dreptul sultanului. A zice noi că această dare este darea proprietății este ceva fictiv; această dare în țara turcească este a sultanului, căci sultanul are dreptul asupra vieții

* Din fr. *régir*, a administra.

și a averii supușilor săi. Dar astăzi, cînd Dobrogea este a noastră, nu poate să mai existe dijma acolo. De aceea noi am desființat-o pentru un an și urmează să fie desființată pentru totdeauna ca dijma însă, și nimeni nu vă oprește pe dumneavoastră sau pe noi miniștrii să venim cu o lege prin care să hotărîm ca, în loc de dijma, să se plătească două dări, una impozitul fonciar și alta cum veți voi să o numiți; deocamdată am pus pe vite. Dar astăzi declarăm, precum am declarat și acelei populațiuni, că noi nu înțelegem să păstrăm dijma în natură. Noi, oameni care am fost pentru împrumutarea țărănilor și abolirea iobăgiilor în țara noastră, nu putem să încuviințăm ca să se mai manție dijma în Dobrogea. Noi am desființat dijma și vă conjurăm să nu o primiți nici dumneavoastră. Vom veni cu legea proprietății și atunci veți hotărî ce veți voi să puneți în locul dijmei, dar în anul acesta nu putem să luăm dijma, aceasta v-o declar categoric.

La un amendament depus de C. Boerescu ⁵⁶.

Nu știu ce să mai zic, nenorocirea m-a lovit pe mine să asist la dezbaterăa acestei legi. Apoi bine, peptul mi l-am spart în patru ședințe declarînd că tocmai guvernul a venit și suspendat legile otomane fără a le înlocui prin legi române. S-a pus în contestațiune dreptul acestor oameni, și aceasta este una din cauzele nemulțumirilor și a perturbațiunilor din Dobrogea, fiindcă nimeni nu este sigur de a posedea ceea ce posedă pînă acum în conformitate cu legile otomane, și de aceea v-am rugat să puneți în lege aceasta, ceea ce ați și făcut-o, că pînă vor veni legile române să se urmeze nu cu arbitrariul guvernului, cum zice domnul Costinescu, ci cu legile otomane.

De aceea zic, domnilor, că nu înțeleg această discuțiune, deoarece de la început am făcut aceste declarațiuni.

La un amendament depus de G. Sefendache ⁵⁷.

Domnilor, încă o dată declar că țin foarte mult la obiecțiunile cari se fac și ați văzut bine că în cursul dezbaterii acestei legi s-au făcut mai multe modificări la care am aderat și eu, pentru că nu stricau organismul legii și nici nu veneau cu o cestiune de blam sau de neblam asupra guvernului.

Înțeleg să vie această cestiune din partea opozițiunii. Nu o înțeleg din partea domnului Fleva.

Viu în numele guvernului, nu în numele meu ministru de interne, și declar cum că guvernul întreg a luat asupra sa, bine sau rău, a luat asupra sa răspunderea măsurii d-a desființa dijma în Dobrogea. După aceea transformîndu-se ministerul, a venit al doilea minister și a urmat tot așa; a venit al treilea minister și a urmat asemenea a nu mai preleva dijma în natură. On[or]. domn Fleva a intrat în cestiunea proprietății, pe care voiește ca dumneavoastră să o hotărîți acum. Dar prin aceasta vă pune în necesitate să studiați originile și condițiunile proprietății în Dobrogea. Ei bine, să-mi permită onor. domn Fleva să-i spun că, dacă domnia lui e forte în codicile române, nu e forte în codicile care regulează proprietatea în Turcia, căci chiar astăzi a făcut o erezie, deoarece a întrebă: să ia dijma de la proprietatea *mulk*? Să-mi dea voie a-i spune că n-a studiat materia, căci ar fi văzut că și de la *mulk* să ia dijma. Negreșit că locurile de casă din Tulcea și Chiustenge nu dau dijma, dar proprietatea *mulk* dă dijma.

Iată să vă arăt, am primit de la ministrul nostru din Constantinopoli o adresă prin care-mi face cunoscut că toate titlurile și tapuurile proprietății din Dobrogea sultanul a binevoit să ni le dea nouă și acestea ni s-au și expediat în 40 deăzi, pe care le vom primi în curînd. În acea notă se zice :

„Exelenția Voastră va găsi aci alăturată o lucrare asupra proprietății în Dobrogea. Această lucrare, a cărei esactitudine pot să o garantez pe deplin, este datorită primului nostru interpret, domnul A. Lahaille, și ar putea servi domnului ministru de interne”.

În acea lucrare despre care vorbește această notă, găsesc paragraful următor :

„Proprietățile *mulk uchrie*, adică pămînturile cari în urma conchistei a fost împărțite, și în urmă abandonate, la acei cărora fuseseră date ca prade de rezbél, cu condițiunea ca ei să plătească uchirul sau dijma”.

Iată dar că cestiunea dijmei este alta decît aceea care o puneți înainte. Cu toate acestea, eu nu voiesc să vă contest competența ; să zicem că nu am dreptate eu, care am studiat mult cestiunea, dar fie așa de bun și domnul Fleva să nu se prea încrează în cunoștințele domniei sale ; mai îndoiască-se puțin, după cum mă îndoiesc eu. Să lăsăm dar cestiunea dijmei deoparte. Guvernul a pus aci cuvîntul *redevance*, aceasta însemnează dare, nu impozit. Să lăsăm a regula cestiunea cînd va veni legea.

Acum ni se mai face întrebarea : de ce am desființa această dare ? Aceasta nu are a face cu organizarea Dobrogei. De am făcut bine sau rău ce am făcut, binevoiască să ne adreseze mine o interpelare domnul Fleva, și va veni guvernul întreg, iar nu ministrul de interne singur, vom veni și vom sta la judecată trași de domnul Fleva, membru al majorității.

[Î] rog dar ca mine să fie aci și noi ne vom pune la dispozițiunea domniei sale. Dar astăzi să nu amestecăm una cu alta ; astăzi votați că dijma în natură n-are să se ia, ci are să se înlocuiască prin o dare bănească, prin o *redevance*... (*Înterupere, zgomot.*)

*La un amendament depus de G. Vernescu*⁵⁸.

Domnule președinte, nu mai este cu putință ca ministerul să stea pe această bancă. Chemați pe președintele consiliului, căci noi nu mai putem urma astfel. Să fac chiar surprinderi. Am declarat că am luat deja asupra noastră desființarea acestor dări ; am desființat dijma, am făcut mai mult, am desființat *emelecul* (impozitul pe cumpărătoare de imobile), *semetuatul* (impozitul de 3% asupra lucrului agricultorilor și meseriașilor, impozitul asupra chiriei circiumarilor, cafenelelor etc.), *bedelul* (impozitul pentru scutirea din armată), *entîzabul*, taxa de $2\frac{1}{2}$ % pe vînzarea vitelor, taxa pe mori, toate aceste taxe le-am desființat ; dați-ne vot de blam pentru toate acestea și atunci bucuros primim discuțiunea pe acest tărîm. Dar puneți-o în mod franc... (*Zgomot mare.*)

Asupra regimului proprietății.

Domnilor, de la început am avut onoare să vă spun că guvernul nu vrea să se prejudece cestiunea proprietății, nu o dată, ci de mai multe ori am repetat această declarațiune.

Am avut onoarea ieri să vă declar și v-o spun și astăzi, cu textul legilor otomane în mînă, că, sultanul fiind privit stăpîn asupra vieții și asupra tutur[or] averilor și asupra pămîntului, dijma, la musulmani, avea două faze, două calități : este și impozit și e și dare pentru pro-

prietate, darea celui ce se folosea de pământ. V-am arătat că chiar *mul-kul* plătește dijma. Prin urmare, cu idei occidentale nu putem să hotărăm azi cestiunea. Dijma în sine, în natură, însuși guvernul otoman a recunoscut că nu o mai poate preleva. Ba să vă spun ceva mai mult că dijma se da în arendă, și s-au găsit chiar români — de exemplu domnul Vlaicu din Galați — care a luat dijma de la turci, și cînd a văzut că nu-i convine să ia dijma în natură s-a învoit cu bani.

Guvernul otoman n-a presupus niciodată că această dare este impozit fonciar, i-a zis totdeauna *redeavance*. Noi, în budgetul votat de dumneavoastră, ziceam în trecut : *dare către imperiul otoman*, și dare bănească însemnează *redeavance*, iar nu impozit.

Acum văzînd atîta îngrijire nu cred că ar fi mare greutate să liniștesc pe acei cari cred că proprietatea din Dobrogea este identică cu proprietatea din Țara Românească; declar că nu este nici o analogie între proprietatea din România cu aceea din Dobrogea. Noi, din ziua în care am intrat în Dobrogea, dijma în natură am zis că este desființată. Și tocmai ca să țin seamă de scrupulele dumneavoastră am zis în proiectul de lege : „Dijma în natură se desființează pe 1879; ea va fi înlocuită prin o dare bănească de la 1880 înainte”.

Așadar, dacă dumneavoastră binevoîți a primi această frază, că „dijma în natură este desființată”, n-aveți decît să votați...

*Replîcă lui Al. Lahovari*⁶⁹.

Domnilor, [i]mi pare rău de un lucru : onor. domn Lahovari mi-a făcut onoare să vină la Adunarea ce s-a făcut în privința acestei cestiuni, unde s-a discutat cestiunea *in pleno* și unde s-a făcut acest amendament în complăsmuire cu toții; și-mi pare rău că domnia sa a uitat care a fost scopul nostru al tuturilor : ca cestiunea proprietății să fie lăsată puterii legiuitoare a o rezolva prin o anume lege; și iată că domnia lui acum vine și o hotărăște zicînd că cel ce emigrează, cel ce a emigrat nu mai are nici un drept. Cu toate acestea eu v-am arătat raporturile administrațiunii din tot lungul Dobrogei, v-am arătat că sînt categorii de proprietăți pe care însuși bulgarii le-a respectat. Cum ? Un proprietar legal să-și peardă dreptul său de proprietate pentru că a fugit în timp de rebel de la locul lui ? Ce dreptate este aceasta ? Ați luat, și aci domnul Lahovari să-mi permită a i-o zice ca mai bătrîn decît domnia lui, ați luat *a propòsito* de cestiunea care ne preocupă de exemplu cele ce s-au întîmplat în Basarabia. Ați făcut cea mai mare eroare, eroare cu atît mai mare că este din partea unui om de legi. În Basarabia s-a luat de către cineva vreo proprietate ? De unde ați luat aceasta ? În Basarabia era domeniul statului ; pe acest domen guvernul rusesc a găsit de cuviință să fundeze colonii civile și militare, și apoi guvernul rusesc, după cum a crezut de cuviință, în urma semnării Tratatului de Paris, de a dărîma cetățile Chilia și Ismail care ni se dă nouă, tot așa a lăsat ca colonelii acelor colonii militare să vinză pămînturile coloniștilor. Astfel atunci guvernul român nu s-a găsit în față cu proprietari sau coloniști particulari cari au vîndut, ci cu guvernul rusesc chiar care a vîndut. Tot așa este cazul de față ?

Ce are să fie dar aci cu proprietarii cari vor fi vîndut pe drept sau pe nedrept pămînturile ce au posedat ? Are să fie că acei cari după legile otomane au avut dreptul și-l au de a vinde vor rămînea buni vînzători ; acei cari nu, nu. Odată aceasta stabilit, ce vă mai preocupați de ce are

să se facă? Are să se facă după cum prescrie legile otomane. Lăsați dar aceasta deoparte și prevedeți aci un lucru pe care-l înțeleg și-l primesc, prevedeți că locuitorii din Dobrogea cari au emigrat au un termen de 3 ani spre a se întoarce la căminurile lor; prevedeți un termen de trei ani, din ziua de 23 noiembrie 1878, cînd românii au intrat în Dobrogea, pentru întoarcerea emigraților. Așa a făcut și guvernul Bulgariei. Cine va avea drept [i] va căpăta, cine nu va avea drept nu-l va căpăta.

Domnilor, nimic nu este mai delicat în lume decît cestiunea proprietății. Apoi, dacă vom face o lege care va turbura proprietatea, puteți înțelege care ar fi efectele ei. Dumneavoastră nu sînteți chemați astăzi să tranșați cestiunea proprietății; aveți să hotărîți ce se face cu acei cari se întorc înapoi. Dacă vor voi ei să vînză și vor avea drept, vor vinde, dar în tot cazul orice vînzare nu se va face decît cu consimțîmintul guvernului și guvernul va zice: aprob sau nu aprob.

Replică lui N. Fleva.

Am urmărit pe onor. domn Fleva în tot discursul domniei sale și am văzut că nu se preocupă de altă idee decît de aceea cum ar putea să împedice pe speculanți de a cumpăra moșii. Apoi cum aș putea să împedesc eu pe domnul Vernescu sau pe altul care are avere ca să cumpere moșii în Ialomița sau în Vlașca?

O voce: Aceasta e altă cestiune.

Se înțelege că la noi e o altă cestiune, dar cu drepturile care există astăzi în Dobrogea cum aș putea eu să împedesc pe locuitorii de acolo de a vinde pămînturile lor? Domnul Fleva ne-a spus că lingă Medgidia este o proprietate de vro 40 000 pogoane care aparține la două fete și un fiu al unui pașă care a emigrat. Ei bine, cum aș putea eu să împedesc pe aceștia de a vinde proprietatea lor cînd ar voi să se strămută în Constantinopoli? Cum pot eu împedica pe Ali pașa, care are lingă Silistra o proprietate pe care sînt sate românești și turcești, de a vinde dreptul său de posesiune cînd ar voi să-l vînză? (*Înteruperi.*)

Onor. domn Fleva ne vorbește despre legile otomane, dar domnia sa este în eroare, pentru cuvîntul că nu cunoaște și nici a studiat acele legi. Eu unul vă mărturisesc că din 100 de puncte din științele omenesti ignorerez 99, și de aceea oricînd voiesc a vorbi despre un punct oarecare al științei trebuie mai întîi să mă pun și să studiez bine și totul despre acel punct. Onor. domn Fleva însă, dacă a citit un articol scris într-un jurnal de vrun funcționar oarecare... (*Înteruperi.*) Nu știu dacă este scris de onor. domn Ghica sau nu... (*Înteruperi, zgomot.*) Domnul Fleva zice că poate este scris chiar de un prefect din ai mei. Se poate, nu știu aceasta, dar ceea ce știu este că acel funcționar, fie el chiar și prefect, prin un astfel de articol nu a putut decît să-și arate puțina capacitate sau mai bine zis lipsa de capacitate. (*Ilaritate.*)

Onor. domn Fleva, vorbind despre coloniști, ne aduce de exemplu pe două fete și un băiat al unui pașă, zicînd că au 40 000 de pogoane, pe cînd în realitate nu au decît de la 10 pînă la 15 000 pogoane și toate cumpărate și cari ne infățișează actele lor de posesiune în toată regula, din care se poate vedea anume de la cine și cîte pogoane a cumpărat și cu ce preț. Cu toate acestea, onor. domn Fleva zice că nu poate vinde proprietatea lor decît după 20 de ani, pe cît timp nici o lege nu poate să-i oprească de a vinde aceste pămînturi. Dar nu asupra acestor pămînt-

turi se fac specule, ci asupra pământurilor coloniștilor, asupra esactității sau neesactității tapuului, și de aceea trebuie a căuta să se constate dacă sînt sau nu în Dobrogea de 17 sau de 20 ani. Prin urmare, vedeți cit de rătăcit este onor. domn Fleva și cit de puțin s-a ocupat ca să aprofundeze cestiunea.

Iată, domnilor, ce citim în legea coloniștilor. (*Citește.*)

Domnul N. Fleva: Vedeți că sînt o mulțime de condițiuni.

Tochmai pentru că sînt multe condițiuni, nu trebuie dumneavoastră să vă grăbiți acum și să prejudecați cestiunea.

Onor. domn Fleva însă întrebuițează și ironia și ne zice : vedeți, sînt guvernamental, și pentru că sînt guvernamental votez articolul guvernului, dar dacă articolul 74 are legătură cu 75 și dacă acestea au o legătură cu articolul 11 pe care dumneavoastră l-ați modificat . . . (*Zgomot.*)

Domnul N. Fleva: Cred că ar fi bine ca și onor. domni miniștri cînd iau cuvîntul să întrebuițeze mai mult respect pentru domni deputați, dacă voiesc ca și deputații la rîndul lor să-i respecte.

Domnilor, nu am zis nici un cuvînt care să nu fie la locul său și prin care să fi voit să ating cîtuși de puțin pe cineva și mai cu osebire pe onor. domn Fleva, și dacă cumva, fără voia mea, am zis vrun cuvînt care poate să-l jicnească pe domnia sa, [i] retrag și-i fac scuzele mele. Și știți pentru ce? Pentru că voi fi forte să-i dovedesc că ceea ce face domnia sa astăzi nu face în cunoștință de cauză. Iată pentru ce nu vreau să-i dau cel mai mic pretest că eu nu cunosc și nu știu bine cum și pentru ce domnia sa vine și atacă această lege și voiește să facă o lege rea, și mai vrea cu ocaziunea acestei cestiuni să ridice și o cestiune internațională. (*Zgomot.*)

Nu socotesc că ceea ce nu se permite în Bulgaria s-ar putea permite în această țară. Nu veți primi ca printr-o trăsură de condei să deposedați pe acei posesori, pe cită vreme ați recunoscut că există proprietate în Dobrogea. (*Întrepreri.*)

Apoi cu aceste principii se împacă oare principiile ultraliberale ale domnului Fleva? Așa gîndesc liberalii și în alte țări? Oare, dacă un om nu voiește să șază sub un guvern, trebuie să fie oprit de a se duce în altă parte?

Ce se zice, domnilor, prin articolul 73?

„Un termen de un an de la promulgarea acestei legi se acordă locuitorilor rurali din Dobrogea, cari în timpul rezelului au emigrat din Dobrogea, spre a reveni la căminele lor.

Acei ce nu se vor folosi de acest termen pierd orice drept asupra posesiunii pământurilor rurale ce au avut înaintea rezelului”.

Și articolul 74 zice :

„Vinzările de pămînturi făcute de asemenea emigrați sînt nule și fără valoare. Nu intră în această restricțiune proprietățile menționate la articolul 11 din această lege”.

Articolul 11 prevede două categorii de proprietăți mulk și mirie pe cari le garantăm. Dumneavoastră ați zis că nu voiți a prejudeca nimic, că nu hotărîți nimic, că proprietatea va fi regulată prin o lege specială. Acum ce faceți dumneavoastră? Dați dreptul celor repatriați să intre în posesiunea pământurilor lor și să le poată vinde; cei ce vor avea dreptul chiar dupe legile otomane să intre vor intra, iar cei ce nu vor avea drept nu vor intra. Dumneavoastră ați hotărît și ați zis că proprietatea se dobîn-

dește, se conservă și se pierde după legile otomane și ce faceți acum când admiteți termenul de trei ani pentru reimpatrierea emigraților? Recunoașteți că astăzi posesiunea este a altuia și voiți ca el să nu o piarză. Aceasta nu este o lovire, nu este o pedeapsă, ci o grație, o generozitate pe care o fac românii emigraților din Dobrogea. Dumneavoastră dați ceva fiecăruia om din Dobrogea, iar nu-i luați nimic. Acesta este spiritul generos al legii de față, căci nu am înțeles nici un înțelegem ca să jicnim întru ceva drepturile dobândite.

Dacă dar dumneavoastră voiți, puteți șterge întiiul aliniat al acestui articol sau chiar articolul întreg, rămânând lucrul cum este hotărît prin legile actuale. Guvernul are dreptul să cerceteze fiecare act și să refuze autorizațiunea sa pentru vânzare. Dacă vor veni speculanții sau oamenii răi, el [i]i va refuza. Dar dumneavoastră să loviți de acum pe toți aceia cari, din cauza rezelului, au emigrat, să-i loviți în drepturile date de legile otomane, aceasta nu e just, aceasta ar face pe acei oameni să bles-teme legile române.

Replică lui Al. Lahovari ⁶⁰.

Domnilor, eu nu voiesc să vă rog decît un singur lucru : să rezervăm cestiunea, pentru că cestiunea merită să fie rezervată și pentru că se atinge mai ales de soarta emigraților și știți foarte bine că emigrații nu sînt decît musulmanii. Dumneavoastră știți asemenea că Turcia, cînd a fost silită să cedeze parte din posesiunile ei prin Tractatul de la Berlin, s-a îngrijit a garanta dreptul musulmanilor trecuți în stăpînire străină ; așa a făcut pentru Bulgaria, pentru Serbia, pentru Muntenegru, numai pentru România n-a pus nici o condițiune, avînd încredere în legile noastre, în instituțiunile noastre liberale.

Veți recunoaște că Bulgaria și Dobrogea au avut aceeași legislațiune sub dominațiunea Turciei, fiindcă știți că Dobrogea atîrna ca și Bulgaria de guvernul cel mare, de vilaietul Danubiului.

Ei bine, iacă ce zice Tractatul de Berlin pentru dreptul de proprietate al musulmanilor, și aci recunoaște că aceștia au un drept de proprietate, iacă ce zice la articolul 12 :

„Proprietarii musulmani sau alte persoane care-și vor alege reședința personală afară din principat vor putea să rămînă stăpîni pe imobilele lor din Bulgaria, putînd să le arendeze sau să le administreze prin a treia persoană”.

Iacă ce zice pentru musulmanii din Muntenegru :

„Musulmanii sau alții cari posed dreptul de proprietate în localitățile alipite de Muntenegru și care voiesc să-și ia locuința afară din principat pot să-și rețină proprietățile, arendîndu-le sau lăsîndu-le să le administreze cei de al treilea”.

Iaca ce zice pentru musulmanii din Serbia :

„Musulmanii cari posed bunuri în localitățile alipite Serbiei și cari vor să-și așeze locuința afară din principat vor putea să-și rețină proprietățile, arendîndu-le sau lăsînd pe alții să le administreze”.

Vedeți dar că în această cestiune guvernul otoman, temîndu-se, cu drept cuvînt, de acei dușmani ai săi seculari, bulgarii, serbii, muntenegrenii, au specificat prin Tractatul de la Berlin cum musulmanii din acele țări să-și poată păstra posesiunile lor. Acum în privința aplicării acestor dispozițiuni ale Tractatului de la Berlin : pentru Serbia, fiecare din dumneavoastră care citește jurnalele a putut vedea corespondența urmată

pentru aceasta între ministrul serb Ristici și guvernul otoman. Pentru Bulgaria v-am arătat, cu raporturile prefectului nostru de Ialomița chiar, că guvernul bulgar n-a luat nici unul din drepturile posesorilor musulmani. Oare noi nu putem dar să vă zicem că trebuie să respectăm și noi pentru acei posesori măcar aceleași drepturi pe cari li le-au dat vrăjmașii lor seculari, bulgarii? Cu toate acestea, fiindcă s-a văzut că este cu neputință de a se cunoaște bine pînă acum legislațiunea otomană asupra proprietății, fiindcă s-a găsit neapărat de a să da timpul necesariu pentru a se studia bine cestiunea, ați zis mai toți : să nu prejudicăm lucrul, și așa ați hotărît, așa ați făcut. Înțelegeți dar că și articolul 74 trebuie a fi modificat în sensul hotărîrii luate. Care să fie acea modificare? Aceeași : să nu se hotărască nimic. Căci, domnilor, ce ar însemna a vă dezice acum și a voi să hotărîți ceva, după ce întii n-ați hotărît nimic și ați rezervat cu totul cestiunea? Ați hotărît o dată să nu atingeți nimic și apoi v-ați luat după aceea că sînt speculanți care au făcut treburi, că aceia au cumpărat și noi n-am cumpărat... (*Zgomot.*)...și cereți ca acum, în necunoștință de cauză, să decideți și să despuiați o populațiune întreagă.

Așadar este o soluțiune : aceea la care s-a raliat și domnul Lahovari și care este cea mai dreaptă, pînă cînd vom veni cu legea specială care să rezolve decisiv cestiunea. Hotărîți a se șterge aliniatul din articolul 73, ștergeți și articolul 74, prelungeți emigrațiilor termenul în care să se poată întoarce la căminurile lor, și atunci care se va întîmpla să aibă drepturi asupra pămîntului le va conserva după legile otomane. Altminteri, ne încurcăm, căci cu o mină dați puțin și cu alta luați tot. Bulgarii n-au emigrat; au emigrat numai populațiunile musulmane. Nu puteți dumneavoastră să luați dreptul lor.

*Replică lui G. Vernescu*⁶¹.

Onor. domn Vernescu are dreptate și-l rog ca însuși domnia sa să fie interesat de ceea ce a spus ca să fie bine spus, iar nu într-un mod elastic, încît să nu se înțeleagă, căci aci e pericolul cel mare, fiindcă sînt peste 50 sate de cerchezi cari s-au părăsit și alte atîtea de tătari din cari nici unul n-au împlinit 20 ani de posesiune⁶².

„Monitor”, 1880, nr. 24, p. 551, col. 2 — p. 552, col. 3; p. 554, col. 2 — p. 555, col. 1, 3; p. 556, col. 1, 2; nr. 25, p. 607, col. 3; p. 608, col. 1; nr. 37, p. 946, col. 2 — p. 950, col. 1 (partea cuprinsă în nr. 37 s-a reprodus de Vasile M. Kogălniceanu în Dobrogea 1879 — 1909, București, 1909, p. 151—166); p. 608, col. 2—3; p. 609, col. 1—2; p. 610, col. 1, 3; p. 611, col. 1; p. 612, col. 2 — p. 613, col. 1; p. 614, col. 1, 3 — p. 615, col. 3! nr. 29, p. 701, col. 1; p. 702, col. 1; p. 703, col. 1—2; p. 706, col. 1—3; p. 708, col. 1—2, 3; nr. 30, p. 729, col. 2 — p. 730, col. 1; p. 734, col. 2—3; nr. 31, p. 758, col. 1—2; p. 760, col. 1—2; p. 761, col. 1, 2, 3 — p. 762, col. 1, 2, 3; p. 763, col. 1—2, 3; p. 765, col. 2—3; nr. 32, p. 789, col. 3; p. 790, col. 3; p. 791, col. 1—3; p. 792, col. 1; p. 793, col. 1 (erată, p. 820, col. 1—2) — 2; p. 794, col. 1—2; nr. 34, p. 845, col. 2; p. 849, col. 1—2; p. 851, col. 2 — p. 852, col. 2; p. 853, col. 1—3; p. 854, col. 1—2.

¹ Iată expunerea de motive a proiectului (elaborată de Kogălniceanu).

„Atît sub guvernul otoman, cit și sub regimul provizoriu rosian, pe timpul ultimului rezelb, Dobrogea a fost o provincie separată, avînd administrațiunea sa proprie cu reședința în Tulcea.

Înainte ca România să ia posesiune formală de această provincie, ceea ce s-a efectuat în 23 noiembrie 1878, guvernul a fost trămis două comisii, una militară și alta civilă, spre a studia la fața locului organizațiunea deosebitelor servicii publice, spre a aduna statistice, spre a lua cunoștință de cele întii trebuințe ce acolo erau de îndestulat.

Comisiunea militară era compusă de domnii colonel Fălcoiaș[nu], majorul Șerbănescu și căpitanul Tătărescu din statul-major.

Comisiunea civilă număra ca membri pe domnii G. Cantacuzino, secretarul general al Ministerului de Finanțe, și pe domnul M. Poenaru Bordea, directorul Ministerului de Justiție.

Și una și alta din aceste comisii și-au îndeplinit misiunea cu zel și inteligență. Lucrările lor au servit de bază la organizarea administrativă și judecătorească ce provizoriu s-a dat provinciei noastre de peste Dunăre. Organizațiunea judecătorească se află în numărul 252 al « Monitorului » din 12 noiembrie 1878.

Această stare de lucruri în timpul funcționării sale de 14 luni a primit felurite modifi-cațiuni. Și astăzi se poate susține că în Dobrogea serviciile publice funcționează în același mod regulat ca și în România.

Dar ceea ce preocupă pe toată lumea din acea provincie, ceea ce guvernul cu o oră mai nainte voiește a precurma este: caracterul provizoriu al acestei organizațiuni.

Precum este știut, atît Camera deputaților, cit și Senatul au încuviințat ca Dobrogea să fie administrată prin regulamente de administrațiune publică și aceasta pînă la o organizațiune definitivă. Astfel pînă acum acestei provincii lipsește ceea ce importă mai mult pentru dezvoltarea și siguranța unei populațiuni: *stabilitatea întemeiată pe lege*.

Guvernul s-a silit, prin regulamentele și instrucțiunile sale, pe cit cu puțință, a satisface toate trebuințele simțite ale zilei, însă el n-a putut lua asupra-și de a otări și marele cestiuni de principiu, precum: *drepturile și îndatoririle dobrogeilor, regularea proprietății, raporturile deosebitelor culte către stat, organizarea puterii judecătorești și a puterii armate*.

A dezlega, a regula toate acest mari cestiuni, a da noiei noastre provincii stabilitatea prin o organizațiune definitivă, votată de Corpurile legiuitoare și sancționată de domn, aceasta formează obiectul proiectului de lege ce se prezintă Corpurilor legiuitoare.

Scopul final al acestui proiect de lege este *asimilațiunea deplină a Dobrogei cu România*. Să nu să crează însă că această asimilațiune este o radicală inovațiune, o reformă silnică ce se va impune unei țări cu totul străină de România!

Asimilațiunea, prin însăși situațiunea geografică și etnografică a acestei țări, era efectuată în mare parte înainte chiar ca România să fi intrat în posesiunea Dobrogei.

Românii, încă din timpurile străbune, unii sub nume de daciani (daci), alții prin emigrațiuni succesive din muma patrie, sint naționalitatea cea mai străveche statornicită în Dobrogea.

Turcii nu sint statornicii în această provincie decit în urma conchistii, și anume în secolii XV și XVI. Ei apoi, cu excepțiune de orașe, n-au avut locuințe numeroase și compacte decit cu totul în intrul Dobrogei, și anume spre Mangalia.

Bulgarii, în numărul lor cel mai mare, nu sint așezați în Dobrogea decit cu începutul acestui secol.

Tătarii sint cei de pe urmă sosiți, și anume după rezelbui din Crimeea.

Coloniile cercheze au dispărut cu totul din Dobrogea, o dată cu izbucnirea ultimului rezelb.

Astfel românii fiind națiunea cea mai veche statornicită în Dobrogea, limba lor era și cea mai răspîdită și este, fiind ea întrebuițată nu numai între ei, dar servind și de limbă de comunicațiune între celelalte deosebite naționalități!

Încorporarea Dobrogei cu România, organizațiunea românească a acestei provincii în ce se atinge de declararea limbei române ca limbă de stat nu va face dar altceva decit de a consacra ca *drept* o situațiune deja existînd ca *fapt*. Pe terenul limbei, într-alte cuvinte al naționalității, asimilațiunea urmărită de proiectul de lege se va opri aci! În adevăr, noi nu înțelegem prin noua organizațiune a lovi în nici una din naționalitățile ce se află în Dobrogea. Din contra, legea asigură și în viitor existența fiecărei naționalități, respectîndu-i și garantîndu-i *limba în biserică și în școală*.

Pe *terenul politic*, asimilațiunea așternută prin proiectul de lege actual va fi cu totul în avantajul locuitorilor din Dobrogea, fiindcă asigură fiecăruia din ei aceleași drepturi și îndatoriri, fără osebite de naționalitate și de religiune!

Aceasta rezultă din însuși textul proiectului. Ba se poate susține că, dacă s-au asigurat mai multe garanții unei naționalități și confesiuni speciale, aceasta s-a făcut în favoarea nu a

românilor, ci a musulmanilor, a căror stabilimente de cult, școli confesionale, moravuri și chiar legislațiune în materie de familie și de succesiune sint inconjurate cu garanții excepționale!

Întrind acum în analizarea deosebitelor diviziuni ale proiectului de lege, enunțăm că:

Cap. I prescrie împărțirea Dobrogei în județe, arondismente și comune, întocmai după diviziunea României propriu-zisă.

Cap. II statornicește drepturile și îndatoririle locuitorilor din Dobrogea deveniți *cețățeni români* și ca atare le acordă și le garantează mai toate drepturile cețățenești prevăzute prin Constituțiunea României.

Ținându-se seamă de particularitățile acestei provincii și de gradul de cultură a populațiunilor ei, se prevede o epocă de tranzițiune pentru dobândirea tuturor drepturilor constituționale și reprezentative, precum și orice excepțiuni de la prescripțiunile pactului fundamental, care, și unele și altele, vor avea a dispărea într-un timp mai mult sau mai puțin apropiat.

Una din cestiunile cele mai urgente de dezlegat este regularea proprietății rurale din Dobrogea. În proiectul de față se aștern numai bazele pe care actual este așezată proprietatea fonciară după legile otomane și să iau garanții pentru ca să nu să jignească drepturile statului, care, afară de *proprietatea mulk* din orașe (proprietatea absolută), mai cu deosebire la locuri de case în general, se află lipite de *proprietatea privată miri* (intemeiată pe acte numite *tapu*), prin condițiuni ce se aseamăn mult cu regimul *embaticului din România*.

Prin o lege specială se vor prevedea și regula condițiunile prefacerii proprietății fonciare *sui generis* din Dobrogea în proprietatea absolută a statelor moderne, precum și improprietărea definitivă a locuitorilor agricultori ce actual sint statorniciți în Dobrogea.

Prin proiectul de lege se iau asemenea măsuri spre a se opri înstrăinările de pământuri, asupra cărora statul are drepturi, spre a se învoi chiar pentru acele pământuri ce după legile otomane sint transmisibili cumpărarea numai: a) de către dobrogenii îndrituiți prin aceste legi de a face achizițiuni, b) de către români și c) de către acei îndrituiți prin articolul 7 din Constituțiune.

Prin o ultimă măsură, proiectul de față declară nule și fără valoare vânzările făcute de emigrați a tuturilor pământurilor care, fie prin legile generale ale Imperiului otoman, fie prin legea coloniilor, aparțin statului și prin urmare nu se pot înstrăina.

În vederea mării întinderi de domenii ce are statul în Dobrogea și a rarei populațiuni aflate pe ele, proiectul de față prevede o lege pentru așezarea de colonii în România transdanubiană. O altă dispozițiune din capitol desființează dijma pentru totdeauna și o înlocuiește prin o dare fonciară anuală.

Acest capitol garantează tuturilor locuitorilor din Dobrogea libertatea absolută a conștiinței, precum și liberul exercițiu al cultelor. Ținind seamă de cugetările liberale și civilizatrice ce România hrănește pentru populațiunile din Dobrogea și îndeosebi pentru musulmani, de curind încă națiune domitoare în această provincie, proiectul de lege se îngrijește îndeosebi de personalul și întreținerea moscheelor din orașele Dobrogei, cari vor fi retribuiți de către stat. În cit se atinge de moscheele din comunele rurale, legea pentru improprietărea locuitorilor agricoli va determina pentru întreținerea acestor[a] o anume întindere de pământ, egală cu aceea ce se va determina pentru întreținerea bisericilor creștine. Proiectul mai prevede înființarea pe seama statului, în orașul Babadag, a unui seminar musulman menit de a pregăti din populațiunea indigenă personalul deservanților moscheelor și a învățătorilor școalelor confesionale musulmane. Guvernul este deja în cale de a alege în Constantinopole personalul trebuitor pentru instituirea acestui seminar.

Capitolul II mai prevede libertatea învățămîntului pentru toate naționalitățile și toate cultele din Dobrogea. Oricine va putea deschide școli, în orice limbă, cu singura condițiune ca și limba română să fie obligator predată în ele.

Cap. III reglementează, în mod detaliat, diviziunea administrativă a Dobrogei și determină atribuțiunile deosebitelor autorități administrative.

Cap. IV prevede și determină instituțiunile reprezentative județene și comunale ce se acordă Dobrogei, după esemplul instituțiunilor de aceeași natură ce Constituțiunea dă județelor și comunelor din România.

Pînă la regularea reprezentațiunei politice a Dobrogei în sinul Parlamentului român, consiliile departamentale din Tulcea și din Constanța au dreptul, la fînitul fiecărei sesiuni ordinare a anului, a adresa domnului, prin o deputațiune ad-hoc, espunerea tuturilor trebuințelor, îmbunătățirilor și plîngerilor județului lor.

Prin capitolul V tribunalele și legile civile și criminale din România se introduc și în Dobrogea, cu oarecari mici modificări cerute de împrejurările locale.

Pentru procesele mahometanilor în materie de familie și de succesiune se instituie tribunale speciale musulmane.

Cap. VI prescrie aplicarea treptată în Dobrogea a legilor de impozite și de finance uzitate în România și asigură locuitorilor din această provincie garanțiile prevăzute prin Constituțiunea generală a țării.

În cap. VII se prevede scutirea, pe termen de zece ani, a conșcripției pentru armata de linie.

În acest period nu se va înființa în Dobrogea decât armata teritorială, destinată anume pentru serviciul local și neputînd fi scoasă din această provincie decît în timp de rebel.

Acest capitol mai prevede că în timpurile normale acei ce vor face parte din armata teritorială nu vor putea fi întrebuințați la serviciu decît o săptămîină pe lună, în care timp ei vor fi plătiți și hrăniți după legea privitoare la armata teritorială.

Locuitorii de religione musulmană vor forma companii și escadroane separate și în uniformarea lor, plătită de stat, se prescrie a li se păstra fesul și turbanul.

În dispozițiunile generale și tranzitorii ale proiectului de lege se prevede că organizarea armatei teritoriale în Dobrogea nu se va pune în lucrare decît după promulgarea legii pentru regularea proprietății rurale.

În aceleași dispozițiuni se statornicesc ca colorile Dobrogei să fie ale României, iar marca separată a acestei provincii este cea veche a gurilor Dunărei, adică un scut purtînd doi delfini cu trupurile ridicare.

Prin aceste dispozițiuni se prevede că impozitul fonciar și taxa pentru poduri și șosele să nu se introducă în Dobrogea decît cu începerea anului 1881. Se mai prevede un proiect de lege privitor la desecarea mlaștinilor și la plantațiunea de păduri în Dobrogea.

Aci se încheie proiectul de lege ce se înfățișează cercetării și aprobării luminate și patriotice a Corpurilor legiuitoare.

Guvernul crede că această lege, aprobată și pusă în lucrare cu inteligență și energie, va fi mănoasă în rezultate binefăcătoare pentru noua noastră provincie.

Pe lingă această lege, întemeierea școalelor în toate orașele și satele Dobrogei, activarea și înmulțirea căilor de comunicațiune, punerea în lucrare a legiurii care declară orașele Tulcea și Constanța porturi france și în fine legarea căiei ferate Cernavoda — Constanța cu rețeaua căilor ferate din România, lărgirea și îmbunătățirea portului maritim, aceste legiuri vor avea de rezultat sigur și neîntziriat vindecarea ranelor rebelului de care Dobrogea a suferit mai mult decît oricare altă provincie din dreapta Dunărei, prefacerea ruinelor ce astăzi o acoperă în orașe și sate înflorite și schimbarea întinselor sale deșerturi în cîmpii acoperite cu frumoase secerișuri. Aceste legiuri vor face, în fine, ca populațiunea fără osebite de orice naționalitate și religione a acestei țări să binecuvinteze ziua de 23 noiembrie 1878, cînd drapelul român, pentru întia dată, de mult, a filfiit în Dobrogea ca un simbol de libertate, de ordine și de civilizațiune". (*Aplauze prelungite.*)

² Din bibliografia consacrată Dobrogei amintim: *Popularea Dobrogei și insulelor din Delta Dunării*, în „Telegraful român”, XXVI, 1878, nr. 108, p. 408—409; Hogguer, baron de, *Informațiuni asupra Dobrogei. Starea ei de astăzi, resursele și viitorul ei*, București, 1879, 55 p.; C. Scheletti, *Dobrogea. Organizarea. Prospect. Adresă. Memoriu. Situație generală. Supușii străini. Tulcea. Comuna. Armata. Justiția. Chestiuni financiare. Dijma. Impozite. Proprietatea. Posașiunea. Biserica. O idee națională*, Tulcea, 1879, VIII + 55 p.; *Statistica populației din Dobrogea în urma războiului din 1877*, în „Telegraful român”, XXVII, 1879, nr. 121, p. 483; A. Ubićini, *La Dobroudja et le Delta du Danube*, în „Revue de géographie”, II, 1879, p. 241—254; I. A. Nazarettean, *Notițe istorice și geografice asupra provinciei Dobrogea. Cu Legea pentru organizarea Dobrogei și Legea pentru regularea proprietății imobiliare în Dobrogea*, Tulcea, 1882, 64 p.; M. D. Ionescu Dobrogeanu, *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea*, București, 1904, 1 010 p.; L. Colescu, *Progrès de la Dobroudja depuis l'annexion jusqu'aujourd'hui. 1878—1906*, București, 1907, 12 p.; Vasile M. Kogălniceanu, *Dobrogea, 1879—1909, drepturi politice fără libertăți*, București, 1910, 335 p.; N. Cosăcescu, *Împroprietăririle și depozăririle din Dobrogea*, în „Țară nouă”, I, 1912, p. 441—449, 575—579; N. Petrescu Comnène, *La Dobroudja. Essai historique, économique, ethnographique et politique*, Lausanne/Paris, 1918, 208 p.; Al. P. Arbore, *Cîteva însemnări asupra cerchezilor, grecilor și arabilor din Dobrogea*, în „Anale Dobrogei”, III, 1922, p. 504—507; *Dobrogea, 1878—1920*, București, 1928, X + 793 p.; V. Mihăilescu, R. Vulpe, S. Manuilă, Al. P. Arbore, *La Dobroudja*, București, 1938, IV + XLV + XVI + 701 p.; C. Brătescu, *Dobrogea regelui Carol I și colonizările dobrogene*, București, 1939, 19 p.; I. Barnea, Șt. Ștefănescu, *Din istoria Dobrogei*, vol. III, București, 1971, 441 p.; M. Roman, *Studiu asupra proprietății turcești din Dobrogea*, Cernăuți, [f. a.], 23 p.

Cititorul mai poate consulta cu folos, pentru amănunte bibliografice, lucrarea lui S. Greavu Dunăre, *Bibliografia Dobrogei, 425 a. Hr. — 1928 d. Hr.*, București, 1928, 153 p.

³ Dim. I. Ghica spuse că proiectul conține „dispozițiuni așa de arbitrar și de contrarii libertăților garantate prin Constituția noastră” încît se vedea silit să voteze împotriva lui.

P. Ghica făcuse întii un adevărat elogiu lui K.: „Am încredere în ilustrul ministru de interne, a cărui credinți democratice le cunosc de atîția ani și pe cari în calea aceasta m-am obicinuit a-l urma totdeauna, tocmai pentru că am încredere în ilustrul ministru de interne, care este cunoscut ca organizator și ca administrator prin dovezile date în toată viața sa publică”. După aceea însă spuse că e uimit cum „energicul, neobositul luptător pentru

principii liberale” a putut aduce un proiect care dă Dobrogei „viață materială”, dar „i se refuză cu totul viața publică”.

⁴ Biserica ortodoxă din Babadag a fost construită în 1828 de români și rezidită în 1856. Imigranții bulgari stabiliți în localitate au ajuns, în 1866, să ia administrația bisericii pe seama lor, iar slujba să se officieze în limba bulgară. După reîntrarea Dobrogei în hotarele românești o hotărâre judecătorească a restaurat epitropia românească asupra bisericii (cf. C. Scheletti, *op. cit.*, p. 35–36).

⁵ Proiectul a fost luat în considerație cu 63 de voturi pentru, două împotriva și patru abțineri.

⁶ I. Ionescu de la Brad vorbise destul de acru și ceruse ca în Dobrogea să fie un singur județ, nu două, și citeva prefecturi, „nu afară din cale de multe” cum se propusese. Apoi socotea că centrul politic trebuia să fie Medgidia, deoarece din punct de vedere geografic se afla în centrul provinciei, nu Constanța, deși era port. Mai ceruse ca rapoartele comisiilor militară și civilă trimise de guvern în Dobrogea să fie aduse la cunoștința Adunării. În încheiere formulase un amendament ca Dobrogea să formeze un singur județ.

⁷ I. Ionescu de la Brad, surghiunit în urma Revoluției de la 1848, ajunge în Turcia, unde devine director al Școlii imperiale de la San Stefano și membru în consiliul de agricultură. Între 1853–1854 a administrat cele 25 de moșii ale lui Reșid pașa din Tesalia. A rămas în Turcia până în 1857. Vezi lucrările lui *Românii din Dobrogea*, în „România literară”, I, 1855, p. 13–15; *Excursion agricole dans la plaine agricole de la Dobroudja*, Constantinopol, 1850, VIII + 128 p. (ediție românească, București, 1879, 135 p.).

Mai vezi cele două volume de *Opere* ale sale (București, 1943) îngrijite de I. Verșca și monografia lui Dumăcar Vasiliu *Ion Ionescu de la Brad*, București, 1967, 239 p.; în sfârșit, *In memoriam Ion Ionescu de la Brad (1818–1891)*, București, 1971, 299 p.

⁸ Prin Tratatul de la Berlin frontiera româno-bulgară a fost trasată cu atribuirea orașului Silistra Bulgariei; guvernul român a cerut să i se dea înălțimea Arab Tabia, care domina orașul. Cererea românească a fost satisfăcută printr-un vot majoritar al comisiei europene, dar Rusia s-a opus și problema a rămas în suspensie. În această situație guvernul român a ocupat cu armele acest punct. Vezi, între altele, L. Lalanne, *Questions relatives à l'établissement d'un pont sur le Bas Danube et la possession d'Arab Tabia*, Paris, 1880, VIII + 30 p.; Gh. Bibescu, *Histoire d'une frontière. La Roumanie sur la rive droite du Danube*, ed. a II-a, București, 1881, VII + 258 p.; ed. rom., București, 1883, VII + 279 p.; același, *Iarși Arab Tabia și guvernul român*, București, 1884, 15 p.; S. Rădulescu Zoner, *Poziția internațională a României după Congresul de la Berlin. Premise ale unei opțiuni*, în „Studii și materiale de istorie modernă”, VI, 1979, p. 50, nota 61.

⁹ P. Ghica făcuse un amendament la articolul 3, care prevedea că toți locuitorii Dobrogei care la data de 11 aprilie 1877 se aflaseră acolo puteau deveni cetățeni români. El ceruse să se adauge „și se bucură de toate drepturile și instituțiile românilor stabilite prin Constituțiune”.

În dezvoltarea amendamentului spusese că după proiect dobrogenii „nu sînt considerați ca oameni”, ci „ca o turmă de sclavi pe care-i supunem jugului nostru”; el nu putea admite a-i vedea „în cătușe”. Amendamentul n-a fost susținut și a căzut.

¹⁰ G. Mîrzescu propusese suprimarea precizării că dobrogenii deveniți cetățeni români pot ocupa orice funcțiune în această provincie. Propunerea a fost acceptată.

¹¹ Articolul 8 prevedea că locuitorii Dobrogei nu pot fi urmăriți decît în cazurile prevăzute de lege. N. Fleva îl considera „cu totul de prisos”. Articolul a fost votat de Adunare.

¹² La discuția articolului 9, care stabilea regimul străinilor în Dobrogea, M. Ferechide propusese un amendament după care aceștia nu se putea așeza acolo „fără autorizațiunea administrațiunii”. G. Cantili ceruse să se precizeze care anume administrațiune dă aprobarea. Amendamentul a fost primit.

¹³ Articolul 11 se referea la garantarea de către stat a proprietății de tip *mulk* sau *mirie*, constatată după *tapuuri*. Dijma era desființată. Vezi asupra acestei spinoase probleme G. Filitti, *La propriété foncière dans la Dobroudja d'après les lois ottomanes*, București, 1881, 47 p.; G. M. Ghica, *Questiunea proprietății în Dobrogea*, 2 vol., București, I, 1880, 116 p.; II, 1881, 99 p.

¹⁴ Broșura neidentificată. Vezi nota precedentă.

¹⁵ Samuel Șamil (1795–1871), erou al luptei pentru independența cerchezilor împotriva țarismului. Asupra acestei populații vezi Al. P. Arbore, *Cîteva însemnări asupra cerchezilor, arabilor și grecilor din Dobrogea*, în „Analele Dobrogei”, III, 1922, nr. 4.

¹⁶ G. Cantili ceruse amînarea discutării articolului cu privire la proprietatea în Dobrogea pînă după votarea celorlalte articole, pentru ca deputații „să se poată lămuri asupra acestei mult spinoase chestiuni”.

¹⁷ Al. Lahovari ceruse să se distribuie deputaților „o mică relațiune” tipărită asupra proprietății în Dobrogea.

¹⁸ M. Ferechide ceruse constituirea unei comisii care să facă un raport asupra situației proprietății în Dobrogea.

¹⁹ P. S. Aurelian vorbise pe marginea articolului 12, asupra celor îndrituiți să cumpere proprietăți în Dobrogea: cei aflați acolo la 11 aprilie 1877 și acceptați de legile otomane și cei care nu intrau sub incidența articolului 7 din Constituție. Această prevedere nu contravenea legii în perspectivă, care stipula înființarea de colonii agricole pe domeniile statului. Printr-un amendament el ceruse suprimarea acestui alineat, intrucit conform Constituției colonizările cu străini erau interzise. Amendamentul a fost însă respins.

²⁰ G. Mirzescu vorbise pe marginea articolului 13, care prevedea că legile de expropriere pentru cauză de utilitate publică erau valabile și în Dobrogea. El ceruse suprimarea articolului deoarece exproprierea se făcea prin juriu, instituție care nu exista în Dobrogea. I se părea mai prudent ca problema să fie lăsată în competența tribunalelor ordinare. Amendamentul a fost respins.

²¹ Articolul 16 prevedea că personalul moscheelor existente în Dobrogea avea să fie plătit de stat.

²² Articolul 17 stabilea că salarizarea clerului celorlalte confesiuni urma să se facă de către comunitățile respective. Al. Lahovari spusese că e o „nedreptate”, căci se favorizau așa musulmanii. Articolul a fost totuși votat.

²³ Articolul 18, care prevedea gratuitatea instrucțiunii publice în școlile de stat și comunale, fusese astfel reformulat de V. A. Urechia: „Învățământul este liber întru cît exercițiul lui nu ar atinge bunele moravuri, sănătatea copiilor și ordinea publică”. Articolul 20 prevedea crearea unui seminar musulman la Babadag, ca și elaborarea unui regulament de administrație publică a învățământului public și privat în Dobrogea.

Amendamentul lui V. A. U. a fost respins.

²⁴ Articolul 19 privea libertatea învățământului. Se îngăduia înființarea de școli private, controlate de stat și cu datoria ca limba română să fie materie obligatorie de predare.

²⁵ G. Chițu se îndoaia că la școlile confesionale turcești se va putea impune principiul obligativității studierii limbii române.

²⁶ D. Ghica propusese să se specifice că regulamentul de administrație publică ce stabilea regimul școlar al musulmanilor și lipovenilor urma să se publice concomitent cu legea.

²⁷ Al. Lahovari ceruse să se șteargă din articolul 21 al legii cuvîntul de *lipoveni*, deoarece religia acestora din multe puncte de vedere nu era conformă cu ordinea publică și cu „bunele moravuri”. Discuția s-a închis.

²⁸ Articolul 23 prevedea că nici un locuitor al Dobrogei, devenind cetățean român, nu putea intra în serviciul unui stat străin fără autorizarea guvernului, altfel își pierdea cetățenia. Em. Costinescu observase că erau mulți dobrogeni care în momentul dezbaterii legii se aflau în slujba Turciei și trebuia să li se dea timp de opțiune. Ceruse, printr-un amendament, să se facă precizarea că aceștia se pot decide pentru cetățenia română în timp de un an de zile. Al. Lahovari adăugase un alt amendament: „Fără prejudiciul pedepselor prevăzute în Codicele penal în contra cetățenilor români din Dobrogea cari vor purta armele în contra României?”. Ambele amendamente au fost permise.

²⁹ Al. Sihleanu spusese că potrivit regulamentului președintele Adunării (în cazul de față G. Chițu) nu avea voie să ia parte la discuții. Pentru că totuși participase la ele nu mai avea dreptul să ocupe fotoliul prezidențial.

³⁰ Se discuta articolul 25, care prevedea că administrația urma să se facă la fel ca în România, prin prefecti, administratori și primari asistați de consilii comunale. E. Gherghel se lansase în criticarea administrației județene românești în genere.

³¹ Se discuta articolul 34, care prevedea că funcționarii administrativi, în caz de vină, sînt răspunzători față de șeful lor: prefectii față de ministrul de interne și subalternii față de prefect. N. Fleva spusese că nu înțelege favorizarea funcționarilor inferiori din Dobrogea și ceruse să fie urmăriți fără autorizarea prefectului; cit îi privește pe prefecti, ceruse să fie urmăriți de Consiliul de Miniștri, nu de ministrul de interne, căci așa dispărea „orice idee de patronaj”.

³² G. Vernescu intervenise tot pe marginea articolului 34, așa cum reiese și din cuvintele lui K.

³³ Se discutau articolele 42 și 43, care prevedeau ca lucrările consiliului județean și ale comitetului permanent să fie aprobate de prefect. Diurna membrilor acestor organe administrative se vota o dată cu bugetul județului.

Al. Lahovari depusese un amendament prin care cerea suprimarea consiliilor permanente. Amendamentul a fost acceptat.

³⁴ Articolul 45 stabilea localitățile cu statut de oraș.

³⁵ Se discuta articolul 56, care stipula că tribunalele și legile civile și penale se introduc în Dobrogea cu modificările prevăzute prin legea de față și cele din decretele domnești date în spiritul aceleiași legi „în vederea împrejurărilor locale”.

Cuprinsul articolului 62 reiese din spusele lui K.

G. Vernescu spusese că nu poate admite ca în viitor Dobrogea să fie condusă prin decrete.

³⁶ Articolul 59 prevedea că tribunalele din Dobrogea erau pendinte de curtea apelativă din Focșani. N. Catargi luase cuvântul ca să evidențieze dificultățile Galaților și ceruse lui K. „să nu uite cu această ocaziune orașul Galați”.

Em. Costinescu ceruse înființarea unei curți de apel la Constanța.

³⁷ E. Stătescu spusese că din rațiuni de economie (avea și procese puține) tribunalul din Tulcea fusese suprimat; rugase ca problema să fie reluată mai târziu.

M. Ferechide propusese ca organizarea judecătorească stabilită în Dobrogea prin regulamentul din 11 noiembrie 1878 să rămână în vigoare până la elaborarea unei legi speciale. La fel ceruse ca tribunalul de apel din Constanța, prevăzut de acel regulament, să se „reînființeze”. Vezi A. Rădulescu, *Privire asupra organizării judecătorești în Dobrogea veche, de la anexare până azi*, București, 1914, 36 p.

³⁸ N. Fleva ceruse ca în Dobrogea să se înființeze doar tribunale de prima instanță, iar pentru apeluri să se folosească curtea de la Focșani. Pedase apoi vehement împotriva curții de apel preconizate pentru Constanța, căci era situată prea departe, „peste văi și dealuri”. I se părea mai lesnicios a fixa cele două curți la Tulcea și Galați. În încheiere făcuse un amendament nedumeritor că „tribunalele introduse prin regulament rămân în vigoare”.

³⁹ O depeșă trimisă ministrului de justiție de președintele tribunalului din Constanța asupra numărului proceselor judecate și care nu s-a publicat în „Monitor”.

⁴⁰ La articolul 60, care prevedea înființarea de tribunale musulmane speciale pentru procesele mahomedanilor în materie de familie și succesiuni, G. Cantili ceruse să se precizeze că aceste tribunale vor judeca „conform legilor și uzurilor musulmane”. Amendamentul a fost acceptat.

⁴¹ Articolul 62 preciza că „împrejurările locale” impun „deviațiuni și modificări de la legile generale ale României”, exprimate în decrete princiare timp de un an de zile. După acest termen orice modificare trebuia să fie precedată de un vot al Corpurilor legiuitoare. După intervenția lui K., articolul a fost reformulat astfel: locuitorii Dobrogei se bucură de drepturi cetățenești conform Constituției României. „Guvernul însă prin decret domnesc, dat în urma încheierii Consiliului de Miniștri, poate opri intrunirile periculoase ordinii publice”.

⁴² Se discutau articolele privitoare la introducerea impozitelor și a legilor financiare ale României în Dobrogea. P. Buescu ceruse să se precizeze că acestea nu vor fi introduse prin decrete, ci prin „legi speciale”, căci „noi ne-am luptat să ștergem din această lege cuvântul decret orișunde l-am găsi”.

⁴³ G. Vernescu spusese că guvernul nu poate fi lăsat să introducă în Dobrogea toate impozitele existente în România, pentru că acolo nu sînt condiții propice și apoi l-a „speriat” perspectiva abuzurilor ce s-ar putea comite. Introducerea impozitelor în Dobrogea a fost acceptată.

⁴⁴ Se discuta articolul 67, care preciza că timp de 10 ani nu se va face recrutație în Dobrogea pentru armata de linie. Erau însă permise înrolările voluntare; în cei 10 ani urma să se formeze acolo un corp al armatei teritoriale (călărași și dorobanți). N. Dimancea ceruse reducerea termenului de la 10 ani la 5 ani. A fost votată forma inițială.

⁴⁵ Articolul 68 preciza că musulmanii vor păstra în armată portul lor (fesul sau turbantul) și vor forma escadroane separate. G. Vernescu spusese că i se pare superfluă această specificare în lege și ceruse ca ea să fie trecută doar în regulament.

⁴⁶ Al. Lahovari întrebese dacă și ofițerii creștini avînd în subordine musulmani vor fi siliți să poarte fes. Franța avea trupe de mahomedani, dar ofițerii nu aveau obligația de a îmbrăca costumul lor.

⁴⁷ Articolul 69 cuprindea: „Culorile Dobrogei sînt culorile României”. E. Gherghel întrebese ironic: „Culorile României trec în Dobrogea sau culorile Dobrogei trec în România?”

⁴⁸ Articolul prevedea că nici un jurămint nu se poate impune cuiva decît conform religiei sale și potrivit cu dispozițiunile din procedura civilă.

D. Giani observase că termenul de *cuiva* e vag, deoarece articolul se referea doar la musulmani. Apoi chestiunea procedurii civile nu fusese tranșată, încît nu se putea folosi aici.

⁴⁹ Articolele 73 și 74 infra, în cuprinsul intervenției lui K., p. 305.

D. Giani ceruse să se discute întii articolele referitoare la regimul proprietății care fuseseră aminate. Em. Costinescu ceruse ca termenul de un an să fie prelungit la trei. Discuția celor două articole a fost aminată.

⁵⁰ N. Fleva ceruse ca înaintea discutării dispozițiilor tranzitorii să se ia în dezbateri articolul 11 privitor la regimul proprietății în Dobrogea.

⁵¹ Se discuta articolul 76, care prevedea că „o lege va organiza serviciul moscheelor și al învățămîntului religios al populațiunii musulmane”. A. Vizanti ceruse suprimarea lui, deoarece exista o dispoziție anterioară asupra seminarilor musulmane, „una la mîină”. Apoi

socotea că „serviciul moscheelor” era în contradicție cu articolul 14, care asigură „libertatea conștiinței”. Articolul a fost totuși votat.

⁵² Se discută articolul 78, care preciza că aplicarea legii impozitului funciar și a dării pentru poduri și șosele urma să intre în vigoare la 1 ianuarie 1881. Pentru 1880 se percepea doar darea pe vite, după un regulament al Ministerului de Finanțe. G. Vernescu observase că prin aceasta se dă ministrului de finanțe „puterea cea mai discreționară” dacă va putea percepe în 1880 darea pe vite în locul impozitului funciar. Ceruse deci suprimarea acestei dispoziții. Articolul a fost însă votat ca atare.

⁵³ I. Ionescu de la Brad ceruse, printr-un amendament, inserarea, la sfârșitul legii, a unui nou articol prin care statul-major al armatei era dator să facă „planul și măsurătoarea Dobrogei” în cursul anului 1880. (Vezi *Dobrogea*. Scala : 1 : 400 000, hartă executată de Ministerul de Război, 1879. Apoi hărțile Marelui-stat major al armatei din 1880—1883, tipărite în 1886 și 1887.)

⁵⁴ Se discută articolul 11 asupra regimului proprietății în Dobrogea, care fusese amnat. G. Vernescu ceruse să se mai studieze problema căci votarea legii în forma propusă de guvern crea „o mare confuziune”.

⁵⁵ G. Sefendache spusese că legea prevedea desființarea dijmei, dar nu se specifica ce se întâmplă cu persoanele care o plățiseră deja. Se vorbea apoi de o lege prin care „se înlocuiea” dijma, fără însă ca aceasta să se fi pus în discuția Adunării.

⁵⁶ C. Boerescu propusese următoarea formulare a articolului 11: „Până la regularea definitivă a proprietății și posesiunii imobiliare în Dobrogea, această proprietate și posesiune se dobîndește, se conservă, se transmite și se pierde conform legilor otomane în vigoare la 11 aprilie 1877”. Amendamentul a fost primit.

⁵⁷ G. Sefendache propusese că „o lege specială va regula înlocuirea desființării dijmei printr-o dare anuală bănească”. N. Fleva pledase în favoarea acestui amendament.

⁵⁸ G. Vernescu și alții făcuseră următorul amendament: „Dijma în natură se va înlocui prin dări bănești, cari se vor hotărî de legi speciale. Până la votarea acestor legi dijma este suspendată”.

⁵⁹ Se revenise la discutarea articolului 73 (vezi supra nota 49) și C. Boerescu ceruse ca termenul de „locuitori rurali” folosit în articol să fie înlocuit cu „coloniști”. Al. Lahovari se pronunțase pentru respingerea acestui amendament, care fusese redactat în comisia constituită pentru discutarea problemei proprietății. Mai târziu și N. Fleva s-a ridicat împotriva lui.

⁶⁰ Al. Lahovari respinsese amendamentul C. Boerescu (vezi nota precedentă) declarînd că „constituie un drept de proprietate în Turcia care nu există sub legile otomane”. Ceruse să se mai amine „tranșarea cestiunii”.

⁶¹ C. Boerescu formulase următorul amendament: „Înstrăinările făcute în contra dispozițiilor articolului 11 sînt și rămîn nule și fără efect”. G. Vernescu ceruse să se precizeze, „ca să nu fie nici o încurcătură”, că vinzările făcute de emigranți sînt nule dacă nu sînt conforme cu legile otomane. În sensul acesta a votat și Adunarea.

⁶² Proiectul a fost votat cu 58 de voturi pentru și cinci împotriva. Vezi și infra p. 350.

*Pe marginea proiectului de lege care deschidea
un credit extraordinar ministrului agriculturii
„pentru debleierea neapărat trebuitoare
palatului administrativ din Iași incendiat”**

Domnilor, mai întîi domnul Lahovari¹ comite o mare eroare zicînd că palatul este asigurat pentru suma de 800 000 franci numai el; nu este așa: palatul împreună cu cazarmele, zidiri foarte mari, care înconjură palatul, și împreună cu tot mobilierul, care este foarte mare, este prețuit cu 800 000 franci. Iată una.

Al doilea, ce cerem noi aci? Cerem ceva care are să compromită drepturile statului? Nicidecum; venim să cerem 10 000 franci pentru ca să începem a rădica planul; arhitectul de aci, domnul Capuțineanu, și

* Ședința din 1 februarie 1880.

cu arhitecții de acolo vor face această lucrare și domniile lor au avizat că nu pot rădica planul înainte d-a se rădica tot ce este căzut acolo din foc. Dar să nu credeți dumneavoastră că vom face cheltuiala aceasta înainte de-a ne înțelege cu societatea ; nu vom fi copii ca să facem aceasta ; vom cheltui la timp și fără să lăsăm a se aduce vreo atingere drepturilor statului, dar trebuie să luăm măsuri din timp, ca cit mai curînd să se poată face palatul la loc, fără pierdere de vreme ; este cestiune națională și politică ca să facem palatul la loc și pentru aceasta trebuie mai întîi să deblaiem * locul acolo, să adunăm materialul căzut, peatră, lemne, cărbuni și ce va mai fi, să curățim ca să se poată face planul, dar se înțelege că mai întîi vom căuta a ne regula cu societatea.

În adevăr, societatea face după acuma greutăți, însă nu greutăți pentru deblaiare, ci pretinde că ea va putea să facă acest palat cu o sumă minimă. Dar, domnilor, am onoare să vă declar și vă spun că și eu sînt membru al acestei companii, și mă voi lepăda eu cel dintîi de dînsa cînd nu va voi cu lealitate să dea despăgubire, pentru că înainte de a fi membru al societății *România* sînt ministru și sînt ieșan și interesele generale, interesul țării este mai presus de interesul acelei societăți. Noi nu putem să stăm ani de zile cu palatul neînceput și nepregătît, căci consecințele politice ar fi mult mai funeste dacă vom lăsa palatul așa decît dacă vom lua o sumă oarecare din capitalul acelei societăți. Și apoi chiar persoana care este în capul acelei societăți, principele D. Ghica, nu cred că va face altfel. De aceea primesc ca noi să pierdem chiar din micul nostru capital și să reparăm palatul, iar să nu stăm doui ani cu el nereconstruit, fiindcă este aci un interes național. Domnilor, noi aci luăm angajamente, este o făgăduință domnească și nu cred că unii din dumneavoastră vor fi cari să voiască a nu se face aceasta. Luăm îndatorirea a nu face nimic cu care să compromitem acest interes, de aceea să fiți convinși ca și mine că palatul se va construi de societate, căci de aceea s-au fondat societăți românești, ca ele să simțā asemenea nenorociri, să simțā românește.

Așadar, vă rog să binevoiți ca atunci cînd vine ocaziunea să dați cel dintîi semn de simpatie, de durere pentru această mare nenorocire, să nu mai trimiteți acest credit pe la comisiunea financiară sau pe la secțiuni, și vă declar că nu vom începe deblaiarea înainte de a avea permisiunea societăței, căci această sumă de 10 000 lei de atîtea ori sub diferite pretexte s-a refuzat prin comisiunea financiară, prin urmare, votați această sumă, care va fi de mare utilitate pentru reconstruirea acestei clădiri ².

„Monitor”, 1880, nr. 26, p. 634, col. 3 —
p. 635, col. 1.

* Din fr. *déblayer*, a degaja, a curăți un loc.

N O T E

¹ Al. Lahovari spusese că palatul a fost asigurat pentru 800 000 de lei. Prin urmare, societatea de asigurare nu era obligată să dea mai mult. El dorea ca înainte de toate guvernul să ceară societății: „Voiesc să-mi faci palatul cum a fost, nimic mai mult, nimic mai puțin”. Vezi și supra p. 251.

² Creditul a fost votat cu 61 de voturi pentru, șapte împotrivă și zece abțineri.

*Răspunde interpelării lui E. Gherghel asupra stării
de nemulțumire care domnește în județele Dorohoi
și Botoșani**

Onor. domn Ghergheli mi-a anunțat o interpelare de mai mult timp deja. Domnia sa după aceea a plecat în călătorie, s-a dus pe la Dorohoi, și interpelarea a rămas nedezvoltată, trecînd termenul de trei zile după care trebuia a fi dezvoltată. După precedente, asemeni interpelațiuni cad, pentru că neapărat un ministru nu poate fi lăsat vecinic la dispozițiunea unui deputat ca oricînd va voi domnia sa să-și dezvolte interpelarea să o facă; cu toate acestea, cu rezerva ca aceasta să nu creeze un precedent, sînt astăzi la dispozițiunea domnului Ghergheli, deși aș putea să nu-i mai răspund azi.

Domnul vicepreședinte: Este adevărat că dacă un deputat anunță o interpelare ministrul e dator să vină la împlinirea termenului de trei zile ca să răspundă. Dacă atunci deputatul lipsește, desigur că ministrul nu știe, fără a fi anunțat, în ce zi să vină pregătit cu dosarele, și ministrul pentru a nu fi surprins are dreptul să ceară o altă zi pentru a răspunde; acum însă, fiindcă domnul ministru a consimțit, domnul Gherghel are cuvîntul pentru a-și dezvolta interpelarea domniei sale.

Asupra formulării interpelării.

Domnule președinte, vă rog citiți interpelarea¹ și veți vedea că aceasta nu este cuprins în interpelarea făcută și, prin urmare, nu pot răspunde decît la ceea ce se vede scris acolo.

Domnul Gherghel: Locuitorii plătesc încă cîte 5 lei, 50 bani de cap afară din lege...

Nici aceasta nu se vede în acea interpelare.

Răspunde lui E. Gherghel.

La interpelațiunea ce mi s-a făcut, zău nu știu ce să răspund. (*Ilari-tate.*)

Iată un domn deputat care vine să ne arate o stare de lucruri care ține de 15 ani și pune pe seleta vinovaților pe toți miniștrii de interne, pe toți prefecții și subprefecții de la 1864 și pînă azi. Apoi vine și face proces chiar proprietarilor.

Voci: Mai cu seamă!

Domnilor, este o fericire că în acest Parlament se găsesec doi foarte mari proprietari din acel județ; onor. domn Panait Casimir și onor. domn Teodor Calimachi, și pe urmă mai este acolo și un prefect, care în cestiu-nea aceasta a fost totdeauna pîrtinitorul locuitorilor, onor. domn C. Cerechez. Domniile lor pot să răspundă la faptele cele izolate arătate aci de domnul Gherghel.

Acum, să spun ce știu și eu în această cestiu-nea. Mai intii declar că în Ministerul de Interne nu am nici o plîngere din partea locuitorilor. Locuitorii intotdeauna, este știut, [se adresează] la minister sau prin poste, sau cu telegraful, sau chiar prin deputațiuni, și cînd [i]i întreb dacă s-au adresat mai intii la zăpciu, ori la prefect, ei răspund că la mine vin să

* Ședința din 2 februarie 1880.

le fac dreptate. Și în această privință nu există la minister nici o reclamațiune. La Dorohoi am multe relațiuni ca fost proprietar. Moșia aceasta Vlădenii a fost chiar a mea și acum prin moștenire este a domnului Gherghel. (*Întrepereri.*) Vedeți, domnilor, că și eu cunosc împrejurările. Să zice că Dorohoiul este la graniță. Așa este, mărturisesc că nu a fost un alt județ unde s-a aplicat legea rurală mai cu greu decât acesta și unde mai cu greu s-a putut desființa unele drepturi ce aveau proprietarii mai înainte de punerea în aplicare a legii rurale, și aceasta pentru că sînt vecini cu Bucovina, și în Bucovina deși s-a emancipat țărani, dar pînă în ziua de astăzi dreptul de cîrcimi să păstrează ca un drept al proprietarului; și de aceea de la 1864 și pînă astăzi toți proprietarii, foarte onorabili, de acolo au căutat să paralizeze cîrcimile locuitorilor și [nu] atît proprietarii, cît arendașii au cercat să intre în înțelegere cu locuitorii ca să cumpere acest drept al lor; iar în unele localități au căutat să fac[ă] cîrcimile venit comunal, fiindcă acolo moravurile erau mai cu deosebire pentru acest sistem, fiind în apropiere, cum am zis, de Bucovina.

Cînd domnul Gherghel mi-a adresat interpelarea domniei sale, am întrebat pe prefect și prefectul mi-a răspuns că pretutindeni a găsit starea actuală de lucruri stabilită prin votul consiliilor comunale, în luptă cu dreptul individual al sătenilor, pretinzînd că acest venit [i] întrebuințează comuna pentru facere de școală, de cimitire și altele, și am întrebat dacă la comuna Vlădenii sau Fandolinge s-a făcut vreă reclamațiune în această privință și mi s-a răspuns că nu există nici o reclamațiune.

Domnilor, guvernul nu poate să sfărîme o stare de lucruri, dacă nu este o reclamațiune, mai ales cînd acea stare de lucruri chiar este împedicătoare beției.

Populațiunea din Bucovina, domnilor, este redusă astăzi la cea mai mare mizerie. Vechii țărani români cari erau proprietari și lipiți pămîntului Bucovinei — cari au ajuns în această calitate prin majoratul acordat de împăratul Iosif al II-lea după ce s-a luat Bucovina, și ei au devenit proprietari absoluți la 1848, fără îngrădirea însă de a putea vinde — au fost victima beției și o mare parte din vechii urmași ai soldaților lui Ștefan cel Mare sînt astăzi proletari la ebrei, cari au cumpărat cele mai multe pămînturi. Și cînd cineva merge astăzi prin satele din Bucovina, vede pe țărani muncind, sub ochiul evreului sau al neamțului, pămînturile cari le-au vindut din cauza beției.

Așadar, eu n-am nici un drept de a strica starea de astăzi a lucrurilor, dacă nu este nici o reclamațiune, căci această stare de lucruri există de la 1864.

Domnul G. Vernescu: Cer cuvîntul!

Eu vorbesc de situațiunea tuturilor miniștrilor și aceasta privește și pe domnul Vernescu ² care a cerut cuvîntul, pentru că a fost ministru de interne și sînt sigur că și domnia lui ar fi făcut ea și mine, dacă ar fi avut vreă reclamațiune... (*Întrepereri.*)

Acuma, la cele spuse de domnul Gherghel, declar că-l autoriz să fie crainicul meu către toți locuitorii, iar dacă vor veni să reclame și se va dovedi că ei sînt victima unei stări de lucruri pe care nu o dorește, contra-riu legii din 1864, eu o voi sfărîma ³.

„Monitor”, 1880, nr. 27, p. 663, col. 3; p. 664, col. 1, 3 — p. 665, col. 1.

¹ E. Gherghel spusese că rezultatul alegerilor din cele două județe dovedise că de adîncă era starea de nemulțumire în țară. Amintise că la Dorohoi se plăteau cinci bani taxă la pachetul de tutun clasa a V-a. Se plînsese apoi că locuitorii nu au dreptul să deschidă circiumi. Pentru a-i împiedica de la exercitarea acestui drept, consfințit prin legea rurală din 1864, agenții guvernului îi îndemnaseră pe țărani să facă declarații că renunță la el și în schimb vor avea școli, localuri de primărie și cimitire. Amintise astfel cazul cătunului Vlădeni, comuna Corlățeni, unde locuitorii vînduseră dreptul de circiumă proprietarului locului în schimbul promisiunii de a li se face cimitir. Dar autoritatea comunală trecuse banii destinați cimitirului în buget.

² G. Vernescu a fost ministru de interne în guvernul Manolache Costache, format la 27 aprilie 1876, și în cel condus de I. C. Brătianu, format la 24 iulie același an.

³ Discuția s-a închis.

*Pledează pentru împămîntenirea lui Israel Haiem Daniel din Iași**

Domnilor senatori, n-am fost la începutul discursului onor. domn Voinov¹, prin urmare nu mă pot rosti dacă a început bine, dar la mijlocul discursului său am asistat, l-am văzut foarte slab, și la sfîrșit l-am văzut că sfîrșește bine, fiindcă domnia sa a pus teoria că nu se cuvine, dacă este să introducem străini în cetățenia română, să punem rău lîngă rău; și tot domnia sa la sfîrșit a zis că nu cunoaște pe domnul Daniel, că nu aprobă argumentele puse de domnul Pruncu², dar că domnia sa-l combate pe argumentele puse de onor. meu coleg de la externe³! Nu știu ce argumente a pus înainte onor. meu coleg de la externe, însă pot să vă spun că cunosc pe tînărul Daniel din fașe, cunosc pe părintele lor și am cunoscut și pe bunul lor, și știu că bunul lor în vremea lui Ioniță Sturdza era ebreu pămîntean, supus al țării și nu o dată a fost staroste reprezentînd evreimea, ci de mai multe ori. Și-mi aduc aminte că-l vedeam îmbrăcat cu straiele ce se purtau atunci și cu gugiumanul în cap.

Onor. domn M. Kostaki⁴ v-a arătat destul de bine că casa Daniel era în Moldova singura casă într-adevăr de comerț și ținea loc de casă de depozit. La casa lui Michel Daniel, care în timp de 80—90 ani n-a dat niciodată faliment și n-a suspendat niciodată plățile, și acea casă era mai sigură decît visteria, acolo se puneau în depozit averea ebreilor și negustorilor în timp de restriște sau în timp de băjenie. Prin urmare, vedeți că casa lui Michel Daniel și fiii are un trecut de 90 ani; pe lîngă aceasta sînt niște oameni onorabili, cari după vreme au fost boieri, și prin fapte, nu prin drept — căci n-avea drept —, Michel Daniel este atît de lipit de țara aceasta în care s-a născut, că el niciodată n-a ieșit din Moldova, deși are atîtea mijloace încît corespunde cu casele mari din străinătate ca Rotschild și altele. El nici chiar în București n-a venit.

Domnilor senatori, fiul răposatului Michel Daniel, domnul Israel Daniel, care cere azi împămîntenirea, este un om bătrîn, eminentemente onorabil și, după cum a spus onor. domn M. Kostaki, are încrederea marilor oameni de afaceri de la noi, ca domnii Cozadini, Alcaz și alții. Cămătar n-a fost, toți cari au avut a face cu dînsul știu aceasta. Dar poate să fi fost momente de criză, cum mi-aduc aminte că a fost la

* Sedința din 8 februarie 1880. Senatul României.

1866 — 1867, cînd era criza foarte mare și cînd nimeni nu da bani. Cînd a fost crahul cel mare din Viena, atunci a trebuit să sporească dobînda împrumuturilor; atunci cînd toate casele cele mari de comerț au dat faliment și și-au suspendat plățile, singură casa lui Michel Daniel și-a păstrat creditul la Rotschild.

Mai are încă un merit domnul Daniel, mai are acel merit pe care onor. domn Voinov i-l contest[ă], meritul de a fi fost arendaș. Apoi, domnilor, de ce ne plîngem noi de evrei? Ne plîngem că nu se ocupă cu nimic alt decît cu vînzare de băuturi spirtuoase.

Domnul N. Voinov: Dar legea-l oprește de a fi arendaș!

Să nu discutăm nici această teorie, căci cu legea în mîină v-aș putea dovedi că vă înșelați. Dar pun cazul acum că legea-l oprește. Cum? Oare mai multă considerație are înaintea domnului Voinov acel circiumar care cu legea în mîină otrăvește pe țărani, decît acela care renunță la circiumărit, ca să se ocupe de acea meserie productivă de care se onorează fiecare dintre noi, proprietar de moșie, arendaș de moșie, agricultor de moșie? Așadar, dacă casa Daniel s-a ocupat de moșii, dacă are mari întreprinderi de exploatare de moșii, dezvoltînd agricultura, de exemplu ca arendaș al moșiei celei mai mari Flămînzi și Cotunu a principelui Mihail Sturdza, care este o jumătate de județ, eu nu găsesc că aceasta este, cum zice onor. domn Voinov, un titlu de escludere. Să nu introducem între noi evrei cari speculează cu falimentele, cari falsifică, cari joacă rolina sau cari vițiază morala; iar dacă sintem chemați, dacă am promis Europei și nouă înșine ca să introducem între noi oameni din această religie, pe cine trebuie să preferim? Negreșit că pe acei cari se recomandă prin onorabilitatea lor, prin comerțul lor, prin asimilațiunea chiar cu noi.

Onor. domn Voinov a mai zis că domnia sa combate pe domnul Israel Daniel, căci a fost supus străin. Eroare profundă!

Domnul N. Voinov: Este certificatul consulatului.

Chiar cu certificatul în mîină, nu aveți dreptate. Domnilor, pînă în ultimile luni era două feluri de sudiți, era sudiți și protejați, să nu uităm aceasta. Ce era protegiuirea? Erau, cum a spus foarte bine onor. domn Manolake Kostaki, erau oamenii cari nu găseau singuranță, nici a persoanei, nici a averii, nici a comerțului lor, și cari căutau o protecțiune. Apoi numai domnul Daniel a căutat-o? Mă adresez eu la onor. domn Voinov, ales din orașul Focșani, unde și eu am avut onoarea de a fi de mai multe ori ales, și-l întreb, între alegătorii noștri români, aceia care ne-a onorat cu voturile lor în Focșani — precum și în Galați —, nu cunoaște domnia sa mulți alegători români cari au avut pașapoarte străine și cari beneficia de protecțiunea străină?

Nu știe domnia sa că d-abia la 1859 oamenii aceștia au scuturat protecțiunea străină? Nu știe domnia sa că mai în toate zilele vin contestațiuni că cutare a fost străin? Apoi, domnilor, *nomina odiosa sunt*, eu nu voi spune aci nume proprii, dar voi cita oarecari exemple și domnu[1] Voinov le va pune numele. Am avut chiar boieri mari, familii mari, vechi, cari, fiind persecutați în timpurile cînd nu erau legi cari să-i ocrotească, recurgeau la protecțiuni străine. Dacă voiește domnia sa, voi spune la ureche cine erau aceia.

Aceasta a fost pînă la 1821, și chiar pînă la 1848. Ei bine, aceia nu era români? Acum această casă mare de comerț, care corespundea* cu Europa, care avea în toate zilele procese cu băncile străine, vrea domnia sa ca să exerciteze meseria sa într-o țară unde nu era nici chiar cod de comerț, nici măcar legi de protestare de polițe?

Domnul Dim. Pruncu: Dar pe urmă?

Este prea cu puțință ca să se găsească domnului Israel Daniel acea formalitate care n-a fost un titlu de escludere pentru acei români care au fost și mai greșiți, căci aveau toate drepturile, și cu toate acestea au desperat de țara lor, pe cînd aceștia ca străini n-aveau nici un drept în țară.

Așadar, nu cred că Senatul conservator, în față cu cea[1]altă Cameră mai iute, mai vie ca Senatul, abstracțiune de partid, ar face bine să respingă casa lui Daniel de la cetățenia română. Căci, onorabili domni, dacă se respinge casa lui Daniel de la cetățenia română, nu cred că se mai poate găsi un evreu în Moldova care ar putea să se pună mai presus de domnul Daniel ca onorabilitate, ca corectitudine și chiar ca dragoste către această țară, lăsînd foloasele cari le aduce. Înțeleg și eu sistemul, ca prin refuzare, prin respingere individuală, să nu voim a pune în lucrare principiul acela care s-a pus în Constituțiune. Am avut mari greutăți ca să ajungem acolo, ca să facem pe Europa să ne țină seamă de ceea ce am făcut. Trebuie dar să fim leali în aplicarea legii. Nu cred că ar face bine Senatul să respingă un asemenea indigenat, căci, vă mărturisesc, respingînd casa lui Mi[c]hel Daniel de la cetățenia română, am face un foarte mare rău și în loc să avem un om folositor țării noastre l-am face un om nemulțămît de o pozițiune de inferioritate, care n-o merită.

Nu el se va plînge de aceasta, dar numai vorba răspîdită, că casa lui Daniel s-a respins, ne-ar face mult rău. Eu conjur și pe onor. domn Pruncu și pe domnul Voinov cari au mărturisit că nu au nimic personal în contra lui Daniel, dacă voiese și domniile lor ca Senatul să fie consecinte cu ceea ce s-a votat, să dovedească Europei că și prin naturalizațiuni individuale putem dezlega cestiunea din articolul 44 a Tratatului de Berlin, să se unească cu noi spre a vota această împămîntenire. Și, tocmai cînd s-a recunoscut România independentă, a veni îndată în Senat spre a se face o respingere ca aceasta eu cred că n-ar fi bine, că ar fi chiar un fel de retragere de angajament ce țara a luat odinioară. Mai ales astăzi cînd sîntem liberi, tocmai astăzi trebuie să dovedim sinceritatea noastră. Căci înainte era la mulți curagiul care le impunea să zică: nu dăm sub presiune străină. Astăzi însă, cînd sîntem liberi și în deplina noastră putere și independință, să arătăm Europei că sîntem drepecți, cînd trebuie să fim drepecți⁵.

„Monitor”, 1880, nr. 34, p. 341, col. 1 —
p. 342, col. 1.

* Citește: *corespunda*.

NOTE

¹ N. Voinov vorbise pătimaș împotriva proiectului de lege aflat în discuție și spusese că motivul principal pentru care da „bila neagră” era acela că odinioară postulantul fusese arendaș, meserie interzisă evreilor prin Regulamentul organic.

² D. Pruncu vorbise în același spirit spunind că se împotrivesc deoarece obligația ce-și luase România în conformitate cu dispozițiile Tratatului de la Berlin privea indigenatul evreilor pămînteni, nu străini. Or, Israel Haiem Daniel avea pașaport prusian. Făcuse apoi o serie de considerații depreciative asupra „moralității” acestuia.

³ V. Boerescu îl combătuse pe D. Pruncu arătînd că meseria de arendaș era foarte onorabilă și ducea, în cele din urmă, la prosperitatea țării. Cît privește aspectele morale, arătase că preopinatul se întemeiasă pe „supozițiuni sau exagerațiuni”. Închiasă declarînd că nu e prudent și în interesul țării să fie respins un om cu o avere de 10 milioane de lei.

⁴ M. Costache spuse că era cea mai solidă casă de bancă din Moldova, care efectuase totdeauna corect plățile. Dovadă a creditului de care se bucura era faptul că mai toată boierimea Moldovei își avea banii depuși acolo. M.C. dăduse apoi exemple de moșii ipotecate pe zeci de mii de galbeni pe care Daniel, la scadență, în loc să le vindă, le exploatare cîtiva ani și recuperînd suma restituise moșia debitorilor.

⁵ Împămîntinirea a fost primită cu 28 de voturi pentru și 13 împotriva.

*Răspunde interpelării lui C. Radu în legătură cu anumite abuzuri comise în județul Bacău**

Sînt dator să răspund la fapte cari mi s-au comunicat și despre care am putut lua informațiuni. Dacă istoria cu mița¹ este adevărată și dacă domnul prefect a tolerat-o, este iarăși vinovat. Așadar, să rezumăm : în privința alegerii de la Solonț, ați văzut cum s-a petrecut lucrul. Subprefectul, care avea dreptul de a cerceta... și notați bine un lucru ce a uitat domnul Radu să vă spună, că la Bacău nu există consiliu județean, fiind dizolvat.

Domnul Radu: [Î]mi permit să vă spun că prefectul a confirmat singur toate alegerile.

Ați văzut că a fost o împotrivire, un tumult, și locuitorii au pus mîna în contra forței publice și au luat hîrtiele din mîna subprefectului.

A doua cestiune este a lui Iordăchescu. Domnilor, din cîte ați auzit, ați văzut că este un circiumar ; acest circiumar prinde oameni, căci ca fiecare circiumar trebuia să aibă mușterii ; ați văzut că se string slugi acolo, că este o blană furată și multe de acestea, în care vă mărturisesc că nu sînt în stare să vă pot da lămuriri. Dar ceea ce este grav este aceasta : dacă acest om, vinovat sau nevinovat, a mers a doua zi să se plîngă la prefect, și prefectul, în loc să-i dea dreptate, după lege, dacă va fi avut, și-a uitat datoria și demnitatea lui și i-a dat palme. Aceasta o voi cerceta și făgăduiesc domnului Radu că voi cerceta astfel încît nici domnul Radu să nu poată să zică că a fost părtinire. Alt n-am a mai zice nimica².

„Monitor”, 1880, nr. 35, p. 886, col. 2—3.

* Ședința din 12 februarie 1880.

N O T E

¹ C. Radu istorisise o mulțime de fapte penibile petrecute la Bacău, între care și torturarea unor țărani din comuna Răcătău cu ajutorul unei pisici. Băgată „în snul oamenilor... s-a bătut pe dasupra cu varga, astfel că mița bătută sârea și rupea cu ghearele pe bieții nenorociți”.

La Solonțu prefectul încercase să pună primar un om al său; nereușind, a vrut să confiște actele alegerii candidatului localnicilor. Când aceștia s-au împotrivit, au fost acuzați de „rebeliune” și timp de opt zile procurorul județului a anchetat la fața locului, arestînd pe notar și pe primarul ales de țărani.

Un circiumar din Bacău dăduse bani cu împrumut cuiva și luase amanet un palton. Peste noapte poliția venise să ia paltonul, declarîndu-l furat din orașul Piatra. Reclamînd procurorului intervenția poliției, circiumarul fusese pămuit.

² S-a admis moțiunea depusă de C. Radu: „În urma răspunsului dat de domnul ministru cer să se rînduiască o anchetă judecătorească, însă nu locală, și trecem la ordinea zilei”.

Vezi și intervenția următoare.

*Asupra modului în care se fac interpelările**

Mai întii, domnilor, sînt recunoscător domnului președinte că nu m-a lăsat să vorbesc mai adineaori cînd cerusem cuvîntul¹. Acum, domnilor, dacă veți primi teoria domnului Nicorescu că de cîte ori se face o moțiune ea să nu mai treacă prin formalitățile care sînt pentru trecerea pur și simplă la ordinea zilei, ei să se trîmită de-a dreptul la secțiuni, atunci rezultatul va fi că, după atîtea interpelări ce se fac, secțiunile nu ar putea să prididească de a mai lucra altceva decît numai moțiunile venite în urma interpelărilor. În cazul de față nu aș avea nimic de zis despre această procedură, dar aș avea de zis în cazul cînd moțiunea va fi în contra guvernului. Ei bine, în cazul cînd ar fi o moțiune de neîncredere în contra guvernului, n-ar avea guvernul dreptul să ceară a i se limpezi situațiunea de îndată? Și ar putea fi silit să primească ca moțiunea să stea două luni de zile în cercetarea secțiunilor? Iată ce nu înțeleg eu.

Înțeleg să se facă discuțiune asupra unor lucruri noi, însă regimul interpelărilor este la noi de 23 ani, de la 1857; prin urmare, de 23 ani există o procedură în această privință. Dar poate se va zice: regulamentele Camerei s-au schimbat. Prea bine, regulamentul de față însă există de 10 ani, și a trecut de la liberali la conservatori, și de la conservatori la liberali. Apoi cînd s-a văzut ca o interpelare să nu se sfîrșească de la prima propunere, fie motivată, fie de ordine de zi? Afară numai cînd majoritatea găsește că interpelarea ridică chestiuni de acele asupra cărora Camera trebuie să zică cuvîntul ei. Cînd însă majoritatea zice că e satisfăcută cu declarările ministrului și cere trecere la ordinea zilei pur și simplu, nu mai e loc ca moțiunea venită după interpelare să se trîmită la secțiuni. Prin urmare, domnilor, vă rog să treceți la ordinea zilei².

„Monitor”, 1880, nr. 35, p. 887, col. 3 —
p. 888, col. 1.

* Ședința din 12 februarie 1880.

NOTE

¹ Vezi intervenția precedentă. Moțiunea depusă de C. Radu făcuse cazuisitică. Vicepreședintele Adunării spusese că se va trimite în secțiuni, un deputat ceruse ca în prealabil să fie luată în considerație, alții propuseseră trecerea la ordinea zilei. N. Nicorescu spusese că soluția din urmă însemna închiderea incidentului, cu alte cuvinte înmormîntarea faptelor. Se pronunțase de aceea pentru trimiterea moțiunii în secțiuni pentru ca deputații s-o poată examina „cu amănuntul”.

² S-a trecut la ordinea zilei.

*Asupra modului defectuos în care Agenția „Havas”
transmite știrile referitoare la România**

Domnilor senatori, să-mi dați voiă să răspund¹ eu ca șef al telegrafului. Agenția Havas este atât de puțin inspirată de guvern și atât de puțin inspirațiunea sa vine de la noi, că în toate zilele comite erorile cele mai grosolane, și chiar numărul jurnalului „Débats” pe care vi l-a citit onor. domn M. Kostaki coprinde o inesactitate și mai mare, căci într-o altă depeșă a Agenției Havas se zice că ministrul de interne Kogălniceanu a comunicat Camerei că trei puteri au recunoscut independența României. Apoi dacă Agenția Havas nu știe măcar cine este ministru de externe și vine și schimbă numele, cu cit** mai mult poate să vină să reproducă în mod neesact cele ce se petrec în Cameră și Senat².

Așadar, nu știu ce să rectific, căci nu avem misiunea de a rectifica cele ce se reproduc de gazete și cu care nu avem cea mai mică relațiune³.

„Monitor”, 1880, nr. 37, p. 941, col. 3.

* Ședința din 13 februarie 1880. Senatul României.

** Citește: *alt.*

NOTE

¹ Intervenția lui K. e prilejuită de „atragerea aminte” făcută ministrului de externe de Manolache Costache. Acesta spusese că știrile difuzate de Agenția Havas sint deformate. Or, „există o credință că Agenția Havas primește inspirațiunile sale de la guvern, prin urmare știrile care le publică în străinătate au, dacă nu un caracter oficial, dar cel puțin oficios”. În „Journal des débats” apăruse următoarea știre difuzată de sus-pomenita agenție: „La Sénat a voté aujourd’hui l’indigénat de l’israélite Daniel, banquier à Iassy, malgré l’opposition, qui a combattu vivement cette proposition”. M. Costache observase că de fapt nu opoziția combătuse naturalizarea lui Daniel, ci chiar „un membru din partidul guvernului”. Vezi supra p. 318.

² E de observat că anunțul cu privire la recunoașterea independenței țării nu eră de resortul lui K., ci al ministrului de externe, care la acea dată era Vasile Boerescu.

³ S-a trecut la ordinea zilei.

*Pe marginea unui proiect la lege
care instituia noi taxe în comuna Oltenița**

În adevăr și eu m-am gândit la această dare¹ și gîndesc că este cam grea, însă rog să nu se uite un lucru, că acolo este un port care avem toți interes să-l dezvoltăm și că nu se poate dezvolta numai cu mijloacele, cu veniturile lui; trebuie dar să-i vină în ajutor și cei de afară cari se folosesc, adică proprietarii și comercianții. Pe lângă aceasta naște întrebarea dacă Senatul are dreptul, dupe legea votată, de a modifica dările comunale. Dupe legea constituțională și dupe legea comunală, comuna își face dările, comitetul permanent vine pe urmă și se rosteste, și cînd trece de maximum vine Senatul și Camera și zic cuvîntul lor din urmă.

* Ședința din 13 februarie 1880. Senatul României.

Acum daca această sumă de 10 bani, ceea ce dupe cursul din Moldova face 12 parale, pare prea mare, atunci voi aduce aminte domnului M. Kostaki că asemenea taxe mai există, și dacă nu mă înșel chiar la Fălciu mi se pare, unde se ia 20 de bani de vită.

Domnul M. Kostaki: Nu se mai ia decît 10 bani.

Atunci ați scăzut-o, căci era 20 de bani.

De aceea socot că, dacă găsiți că este mult, nu aveți decît să respin-geți legea, dar să vină Senatul să modifice atunci ar fi Senatul care ar pune dări comunale, și dupe lege numai comuna are dreptul să-și pună dări ².

„Monitor”, 1880, nr. 37, p. 942, col. 3 —
p. 943, col. 1.

NOTE

¹ Proiectul prevedea un adaos de cinci bani de vita înjugată pentru carele ce intrau cu marfă în oraș, peste taxa existentă de cinci bani. Senatul, admitînd noua taxă, ceruse ca ea să fie întrebuințată la „întreținerea stradelor, pentru curățenia și pentru pavarea și întreținea-rea oborului”.

² Proiectul s-a primit cu 20 de voturi pentru și cinci împotriva.

Despre bursele acordate pentru studii în străinătate.

*Răspuns la o interpelare a lui G. Mîrzescu**

Domnilor deputați, premisele interpelărei ¹ sînt foarte bune, încheierea iar cam bună, iar mijlocul detestabil ! Toți dumneavoastră, mai cu seamă Camera deputaților, mai cu seamă partitul liberal, voiește ca națiunea română să aibă o educațiune națională.

Nu este așa ?

Voci: Da, da!

Voiți ca națiunea să-și formeze generațiunile viitoare pe tărîmul național și în spiritul național. Una din marile nenorociri ale națiunii noastre este educațiunea pe care generațiunea din care fac și eu parte a primit-o la Berlin, la Paris, la Viena etc. Noi am fost trimiși unii la Paris, alții la Berlin, alții la Madrid, alții în Italia, alții în Grecia, alții în Chiev, și cînd se întorc înapoi și devin bărbați, ce frumos Babel produc !...

Domnul G. Mîrzescu: Dovadă Camera!

Eu respect Camera și nu am dreptul să o critic, dar critic generațiunea mea și constat că aceasta este una din cauzele că România nu are o sistemă de instrucțiune și de educațiune națională. De aceea toți oamenii de stat s-au silit să dezvolte școalele naționale. Fiecare din noi am pus mica noastră petricică, unul mai mare, altul mai mic[ă], la rădicarea acestor mari temple ale instrucțiunii publice cari sînt universitățile.

* Ședința din 15 februarie 1880.

Domnilor, odată aceste zise, trebuie noi să alimentăm aceste universități? Trebuie noi să înlesnim mijloace generațiunii noastre tinere să vie la aceste universități? Sau trebuie să facem ca să meargă în străinătate marfa cea bună și apoi să se întoarcă marda*? Sînt plîngerile agenților noștri din străinătate. Mulți din tineri merg acolo nepregătiți și, fiind nepregătiți și chiar neformați, nu învață sau învață rău, și pe urmă în viața lor socială, nu zic de toți, sînt și excepțiuni, voi fi moderat și voi zice că compromis chiar numele de român. Să o spuie în public onor. domn Mirzescu², ca fost ministru al instrucțiunii publice, care negreșit trebuie să fi avut mai multe raporturi ale agenților noștri din străinătate despre chipul cum se poartă unii din studenți.

Eu ca ministru de interne nu am trebuință să mă ocup despre aceasta; nu sînt ministru al instrucțiunii publice, dar sînt șeful consiliilor județene, sînt șeful comunelor și trebuie să văd cum întrebunțează banii. Și mai înainte de toate vorbesc cu textul legii în mîină, că legea nu le recunoaște dreptul să facă cheltuieli decît pentru interese locale.

Însă fiindcă statul nu poate dezvolta cu îndestulare instrucțiunea publică, și eu ca și predecesorii mei am lăsat consiliilor județene facultatea ca să dea burse și am găsit burse multe. Dar am avut dreptul iarăși să văd cum sînt date bursele, întii dacă sînt date în mod legal, dacă cei ce se bucură de aceste burse și fac datoria și se vor înturna în țară cetățeni folositori țării și județului lor. Aceasta este întia categorie. N-am desființat o singură bursă acordată acelor tineri cari frecuentă școalele noastre primare, secundare, gimnaziale, tehnice, speciale, și chiar universitățile; n-am desființat o singură din aceste burse, una singură; oricîte au dat județele pentru școalele din țară, le-am încurajat. Dar am desființat în principiu toate bursele acordate pentru străinătate, aceasta ca regulă generală; nu recunosc județelor dreptul să facă cheltuieli de acestea mai ales pentru învățămîntul superior, căci pentru acest învățămînt este o datorie a statului, o obligațiune de stat.

Ia să vedem acum cum am făcut și pentru ce am făcut așa?

V-am spus că cele mai multe din burse se dau unor tineri nepregătiți; unii se poartă foarte rău, încît sînt orașe unde numele de student român nu e tocmai bine primit.

V-aș ruga să întrebați pe un fost domn deputat, un moldovean, domnul Eraclide, să vă spună ce a pățit la școala politehnică din Paris, ce i s-a întîmplat cînd a spus că fiul său este român și sub ce motive directorul școalei a refuzat primirea copilului în școala franceză. Eu atît vă pot spune: purtare rea, nepregătire. Cel puțin, aceste trămiteri făcute-s-au fără părtinire? Eu, domnilor, nu sînt dator** să păstrez buna renume a județelor, sînt dator să fac pe acele autorități județene și comunale să meargă după lege, să facă bune cheltuieli, să nu facă hatîr. Ce am găsit? *Nomina odiosa sunt* — nu voi spune nume, dar voi spune că am găsit la un județ burse date unui tînăr pentru străinătate care încă nu avea etatea de 10 ani, așa încît mult timp părinții acelu copîl au primit și au capitalizat bursa acordată, și nu știu dacă tînărul chiar anul acesta s-a dus în străinătate. Iată un fapt. Ce-am mai găsit? Am găsit membrii din oarecari consilii care și făcea trebile — o mină spală pe alta și amîndouă obrazul: votez pentru nepotul dumatăle, dacă și

* Lucru bun de aruncat (tc.).

** Citește: *sînt dator*.

dumneata votezi pentru cumnatul meu. Aceasta am găsit. Ei bine, nu recunosc consiliilor județene dreptul ca să cheltuiască pentru învățămîntul superior din străinătate; treaba lor este a se ocupa de școalele primare, de cele speciale din județ; să facă, dacă vor și le permit mijloacele, chiar catedre, de unde să nu profite nepoții și cumnații, ci o generațiune întreagă. Am șters dar, cu dreptul ce am, bursele pentru străinătate. Și ce am hotărît să se facă cu banii? Am zis că banii să se pună deoparte, să se formeze un fond pentru înființarea în țară de catedre și de industrii. (*Aplauze.*) Și, cu aceeași mină, eu care am șters bursele am suprimat și deosebitele diurne cari se dau prefectului sau altor impiegați. Cred, domnilor, că lucrînd așa bine am făcut! Înțeleg sume alocate, de exemplu, în budgetul județului Roman pentru înființarea unei fabrici de pînză, în județul Neamț pentru o fabrică de postav, în al Vasluiului pentru stupine etc.

Daca s-au făcut plîngeri, a fost că au contracte. Am avut și eu curiozitatea să văd ce sînt acele contracte și dacă să păzeau, și iată ce am găsit: un stipendist, cînd s-a întors în țară, nici n-a mai voit să știe de contract, ba chiar cînd [il] chema să servească cu plată refuza și se ducea unde găsea leafă mai multă. Ba ceva încă și mai mult: au fost contracte ca neservind județului să dea banii înapoi, și cînd să cereau acești bani să răspundea: cheamă-mă în judecată! De aci procese între comune și acești domni, și ca exemplu voi cita procesul comunei Tecuci; așa e domnule Teriachiu?

Domnul A. Teriachiu: Așa e!

E un proces de 11 000 franci.

Alteceva, domnilor: s-a făcut regula ca să meargă în străinătate prin concurs și dumneavoastră știți că chiar cînd a fost concurs statul, sub Ministerul de Instrucțiune al domnului Maiorescu, a desființat bursele. Cu toate acestea, eu n-am făcut așa și cînd am văzut concurs am zis: să mi se aducă certificate de la universități, întărite de legațiunile noastre locale, cum că tinerii nu numără pavelele pe ulițele Parisului și Bruxelles. Ce am mai făcut? Am zis: să-mi dai dovadă, dacă ziceți că e contract, că ai închieat contractul și că există încă.

Am mai făcut ceva, am zis: acei cari nu învață, acei cari n-au contract, acei cari sînt *ingineri de poduri și șosele* în străinătate să vină să fie *ingineri de poduri și șosele* în România, și am autorizat chiar pe consiliile județene și comunale ca să dea cite 300 sau 400 lei acelor tineri ca să poată să se întoarcă în țară; mai mult decît atît, dacă sînt tineri capabili cari învață bine, acei tineri să rămînă în străinătate pe răspunderea mea; n-am făcut cea mai mică greutate pentru toți acei tineri cari merg în străinătate ca să se dea studiilor tehnice; destui avocați, destui medici avem din străinătate, avem în țară facultate de drept și de medicină, din cari au ieșit tineri cari au dat dovezi că sînt mult mai buni avocați și medici decît unii din cei cari au venit din străinătate.

Acum, ca să vă dau o dovadă pipăită, iată și circulara mea din 22 ianuaru, anul curent, înainte de anunțarea interpelării onor. domn Mirzescu:

„După cum știți, am propus înaltei aprobări a Alteței Sale Regale suprimarea burselor ce fuseseră acordate pentru trîmiterea de tineri în străinătate.

Județele au obligațiuni către cetățenii locali cari le alimentează bugetele. Instrucțiunea primară, cea liceală, cea profesională sînt bazele adevăratei culturi a poporului. La dînsle erau datoare să se gîndească mai întii județele, căci mai este mult de făcut pentru înflorirea și prosperitatea lor. Grija culturai înaintate, a culturai academice, o are statul, și este un adevărat lux ca consiliile județene să-și asumeze și această cheltuială, cînd instrucțiunea primară suferă de indigență*.

M-am oprit la această măsură, fiindcă aveam certitudinea că bursele nu fuseseră date pe considerațiunea meritelor tinerilor probate prin concurs, după cum procedează însuși statul cînd le acordă. De aci rezultă de multe ori că chiar mai multe din persoanele alese nu erau măcar pregătite pentru studiul facultăților ce urmau să frecvente, așa că banii județelor să risipeau, fără ca scopul să fie atins.

Odată admis principiul că fondurile județene nu pot să aibă o destinațiune, o altă țintă decît aceea a îmbunătățirilor reale de cari au nevoie toate județele, cred că nu mă depărtez de dînsul rupînd cu un trecut necorect.

Pe de altă parte, pentru ca măsura ce am adoptat să fie cît mai puțin bruscă, primesc să puneți, domnule prefect, în vederea comitetului permanent că el poate să acorde din paragraful extraordinar cîte o sumă de 300 la 400 lei pentru întoarcerea în țară a tinerilor trămîși în străinătate și a căror burse se plătesc de județ. Aș merge mai departe, aș primi chiar să rog, printr-un raport, pe Alteța Sa Regală ca să revină asupra ștergerii din bugetul județului a bursei pentru tinerii cari s-au destinat studiilor științelor tehnice și cari vor putea să justifice înaintea comitetelor că le-au obținut prin concurs, sau cari, prin diligența lor, au devenit apți studiilor universitare ce frecventează.

Bineînțeles că această favoare va avea a se acorda numai în privința tinerilor cari, pe temeiul bursei ce au primit, sînt deja în mijlocul acelor studii și n-aș voi să fiu cauza întreruperii lor, potrivit actelor oficiale ale universităților unde studiază.

Pentru acest sfîrșit, vă rog să-mi comunicați, domnule prefect, încheierea comitetului permanent, pentru ca, la rîndul meu, să pot să avizez asupra-i¹”.

De atunci au venit comitetele și au arătat actele, au arătat titlurile universitare ale tinerilor din străinătate și, oriunde comitetele au opinat că tinerii trebuie să rămînă în străinătate, eu nu m-am opus căci și eu am știință și nu voiesc ca să lovesc pe un tînăr în cariera lui.

Termin, domnilor, făcîndu-vă această declarațiune : prefer mai bine blamul, decît eu, cu mîna mea, să vin pe de o parte să încurajez abuzul și hatîrul, iar pe de altă parte să permit a se face mici cheltuieli nefolositoare³. (*Aplauze.*)

„Monitor”, 1880, nr. 38, p. 973, col. 2 —
p. 974, col. 3.

* Din fr. *indigence*, mare sărăcie.

NOTE

¹ G. Mirzescu spusese că sistemul bursei în străinătate „discreditează legea instrucțiunii publice, se discreditează școlile naționale”. Considera că poate protesta vehement deoarece odinioară beneficiase de o stipendie în străinătate ca să studieze dreptul. Pe de altă parte însă,

considera că ministrul de interne e prea autoritar anulnd toate bursele oferite de autoritățile județene. Așa se dă „un blam consiliului comunal, lăsind totodată în voia întâmplării” pe cei aflați deja la studii în străinătate. Dacă K. sprijinise învățămîntul din toate puterile, succesorul lui putea practica „arbitrariul puterii”. Ceruse ca pe viitor bursele oferite de consiliile județene să fie conforme cu legea instrucțiunii publice. Cît privește bursele deja acordate, G. M. ruga pe ministru să lase pe beneficiarii lor să se folosească pînă la sfîrșit de ele.

² G. Mirzescu a fost ministru al instrucțiunii publice în guvernele Dim. Ghica și Al. G. Golescu între 12 decembrie 1869 și 20 aprilie 1870.

³ Discuția s-a închis.

*Răspunde interpelării lui V. Maniu referitoare la stabilirea unor locuitori din județul Ialomița în Dobrogea**

Domnilor, eu am toată dorința ca atît județul Ialomița¹, cît și altele, precum Brăila și Covurlui, să crească cît se poate mai mult, însă fac mai întîi o întrebare constituțională și apoi voi veni la practică.

Care este cel mai întîi drept dat cetățeanului român? Este locomoțiunea, libertatea de a se putea mișca acolo unde-i convine. Dar mai este încă o regulă fizică, aceea că prin legea gravitațiunii corpurile tind a se nivela, adică am un licuid în două tuburi puse în comunicațiune, și într-unul licuidul este mai sus, iar în altul mai jos, legea fizică va face să se niveleze aceste două licuide.

Onor. domn Maniu a zis că în Dobrogea, care este pămînt românesc, se trăiește mai bine. Ei bine, fiecare om aleargă acolo unde se trăiește mai bine. Mai mulți orășeni din București, din Galați, din Brăila s-au dus în Dobrogea, fiindcă acolo se trăiește mai bine. Cum pot eu să opresc pe cetățenii din aceste orașe de a se duce să se stabilească în Constanța sau în altă parte a Dobrogei? Domnilor, noi moldovenii, înainte Unirei, ne-am aflat tot într-o astfel de situațiune față cu Basarabia, unde falcea de pămînt era doi galbeni, pe cînd în Moldova era 10—12 galbeni falcea. Falcea de seceră se plătea în Basarabia pînă la 4 galbeni, pe cînd în Moldova, pe la Huși, se plătea $1\frac{1}{3}$ galbeni, mult doi. Ei bine, oamenii de acolo se duceau în Basarabia și cu toate acestea guvernul de [la] 1857, deși era un guvern de căimăcămie, nu s-a socotit în drept de a-i opri ca să se ducă. Lueru curios însă, domnilor! Sînt proprietari cari s-au bucurat că s-a luat Basarabia, și pot cita exemple. Pe mîlul Prutului, mai în jos de Leova, este o moșie care să da cu două mii de galbeni arendă pe un an, și astăzi se dă cu patru mii de galbeni. Domnilor, noi nu sîntem în stare de a opri această mișcare a populațiunii către Dobrogea, căci atunci ar trebui să înființăm vămi și cordoane în mijlocul țării; tot ce se poate face însă este ca, atunci cînd un om voiește să se așeze în Dobrogea, să fie întrebat ca să arate dacă bunăoară sînt în contra sa pretențiuni din partea statului sau din partea județului, a comunei ori a particularilor de unde a plecat el; dar pretențiunile aceleia, dacă ar fi, să urmăresc în județele Constanța sau Tulcea. S-a dat ordine chiar ca, atunci cînd vin oameni din România, acolo să li se ceară dovezi că nu au datorii rămase aci neachitate.

S-a mai zis, domnilor, că prin strămutarea acestor oameni în Dobrogea are să scadă prețul proprietăților statului din Ialomița. Deși

* Ședința din 18 februarie 1880.

nu știu cum va scădea, dar primesc că va scădea, însă în același timp va crește prețul celor ce statul are în Dobrogea. (*Întrepreri.*)

Domnilor, locuitorii rurali de la întâi aprilie devin proprietari absoluți pe pământurile lor, sînt moșneni...

Domnul Poenaru Bordea: Nu se duc în Dobrogea mai cu seamă aceia care sînt proprietari.

Aceasta este și opiniunea mea. Într-adevăr, aceea cari au proprietăți nu se duc, sau dacă se duc trec proprietățile lor altora, le vînd conform legii. Cine se duc, domnilor, în Dobrogea, sînt păstorii.

O voce: Mocanii.

Și în Ialomița sînt mocani ca și în Dobrogea. Vedeți dar că cu toată buna-voință nu putem face nici oprire în privința Ialomiței, cum n-am putut face nici pentru Bacău, Brăila și Cahul, de unde se duceau locuitori în Moldova.

Cît pentru contribuțiune, ea are să fie tot aceeași, căci dările au să fie în Dobrogea de la anul viitor tot ca și aci. Asemenea și darea de sînge se va face, dar numai cu o modificare, adică în loc ca acei locuitori să facă parte din armata de linie vor face parte din armata teritorială: și, după cum cunoaștem toți spiritul armatei, forța de apărare nu are să mai fie armata de linie, ci cea teritorială, rămîind ca armata de linie să formeze numai cadrele. Armata teritorială are să se formeze în Dobrogea de locuitorii veniți din Ialomița, tot așa cum s-ar fi format și aci dacă ei ar fi stat în Ialomița. Prin urmare, nici în această privință nu este o pagubă, și de aceea cred că nu putem face o împedicare la mișcarea aceasta a populațiunii.

Replică interpelatorului.

Am avut onoare a vă spune cauzele, ele sînt ieftinătatea și traiul mai bun; alte cauze nu cunosc. De aceea n-am nimic de cercetat.

Se pune la vot închiderea discuțiunii și se primește.

Mai este o interpelare făcută la adresa ministrului de interne de domnul Maniu relativ la lipsa de tauri în județul Ialomița. (*Ilaritate.*)

Completează răspunsul.

Domnilor, legea comunală prevede că fiecare comună e datoare să aibă tauri, armăsari etc. Consiliul județean din Ialomița însă a fost primul care a venit în ajutorul comunei cumpărînd 9 tauri, care cumpărare a fost întărită și de guvern. Acum, după toate acestea, domnul Maniu vine și zice că pe lingă aceasta să mai vină și statul în ajutor. Apoi, domnilor, dacă statul va veni în ajutorul județului Ialomița, de ce să nu vină și în ajutorul altor județe cari suferă asemenea ca județul Ialomița, și între acestea aș putea cita chiar județul Fălciu, de unde sînt eu și unde am proprietăți chiar? Vedeți dar că aceasta depinde de majoritatea onor. Adunări, care nu are decît a fixa în budget o sumă oarecare în privința aceasta și atunci se va satisface dorința domnului Maniu².

„Monitor”, 1880, nr. 40, p. 1 032, col. 1-2, 3;
p. 1 033, col. 1.

¹ V. Maniu spusese că interpelarea lui e mai mult „o respectuoasă deșteptare” deoarece depopularea Ialomiței aducea grave prejudicii în primul rând fiscalului. Ceruse lui K., „cu energia domniei sale atît de bine cunoscută în toată țara”, să curme „acest cumplit rău ce bintuie din nenorocire unul din cele mai importante județe”.

² Discuția s-a închis.

*Precizări la proiectul de lege care autoriza orașul Pitești să instituie noi taxe comunale**

Domnilor, eu am avut onoare a vă prezinta acest proiect de lege¹ și cu toate acestea mă cred dator a vă atrage atențiunea nu numai în privința augmentațiunei taxei asupra vinului, dar și în privința altor articole, asupra cărora aș ruga pe onorabila Cameră ca să eugete.

Voi să vă spun ceva asupra berei. Domniile voastre știți că în convențiunea cu Austro-Ungaria² este un articol special în privința berei, care zice că taxele existente la epoca acelei convențiuni prin cutare și cutare legi să nu poată fi sporite.

Al doilea, domnilor, este taxa ce se cere a se pune pe mărfurile ce se introduc în oraș și care provin din străinătate.

Domnilor, este știut că orice marfă venită din străinătate prin piața vămei la frontariile țării dobîndește dreptul de cetățenie, ca să zic așa, și prin urmare nu ar trebui a se mai lovi și cu o altă dare ca marfă străină. Cu toate acestea văd aici că se propune o taxă de 25 de bani de fiecare sută de lei pe valoarea tutulor mărfurilor ce se vor aduce în comună, și aceasta constatat prin facturile prezentate de comercianți din partea vînzătorilor.

Asemenea nu pot să admit o taxă asupra făinei, pentru motiv că, dacă veți pune taxa asupra făinei, atunci de ce să nu puneți și asupra pîinei, ceea ce nu se poate, pentru că pîinea trebuie să fie ieftină și pusă la dispozițiunea publicului cu toate înlesnirile putincioase.

Pentru perceperea acestei taxe ar trebui să înființăm la barieră o a doua vamă, care va căuta să prețuiască, să verifice etc. Făcînd aceasta, ni s-ar putea zice că singuri căutăm conflict internațional.

Vă rog dar să nu încuviințați această taxă.

Mai este încă ceva, este o neînțelegere : este darea care se pune pe cîntar și pe baniță. Dacă bunăoară un cumpărător și un vînzător are nevoie de banița comunei, este drept, este natural să plătească pentru acest serviciu. Dar fiecare vînzător poate să-și măsoare și să-și cîntărească marfa ce vinde. De s-ar pune taxă și asupra acestor măsuri, în asemenea caz eu nu pot lua aceasta asupra mea.

Iată respectuoasele mele rugăciuni pe care vi le adresez și de care vă rog să țineți seama.

Replică lui N. Dimancea³.

Încă o dată vă declar că guvernul are toată buna-voință de a fi agreabil comunei Pitești, și dacă n-aș avea-o eu ar avea-o primul mi-

* Ședința din 18 februarie 1880.

nistru, care este piteștean și care nu va vroi să se lovească de neîmbunătățire această comună.

Apoi, domnule Dimancea, deși aș voi să vă fiu agreabil, datoria mea de ministru-mi oprește această dorință: e cu neputință să vă satisfac fără a provoca conflicte internaționale pentru această a doua vamă. Dară ziceți dumneavoastră că e vorba aci numai de prezentarea unei facture; însă chiar prezentarea facturii presupune o vamă; legațiunea austriacă ar zice că nu stă în facultatea cutărei sau cutărei comune ca să lovească cu o dare suplimentară o marfă care deja a primit dreptul de împămîntenire.

În ceea ce privește cestiunea de legalitate, nu uitați că la finele convențiunei comerciale cu Austro-Ungaria este un articol care zice că, în privința taxelor speciale, ele nu se vor sui mai sus decît maximum prevăzut în cutare și cutare lege, și una din aceste legi se rapoartă la bere; prin urmare, sintem opriți de a spori maximumul pentru bere.

Nu ne puteți dar cere ca să călcăm legea și să dăm naștere la conflicte internaționale.

Dar dumneavoastră, pe de altă parte, veniți și ziceți că aveți cheltuielile cu garda, cu pompierii. Apoi dumneavoastră cari țineți atîta la gardă cum credeți ca garda să nu aibă cheltuieli?... .

Domnul N. Dimancea: Așa este, dar dați comunei mijloace ca să o poată plăti...

Domnul vicepreședinte: Mijloace legale și permise, iar nu a doua vamă!

Creați mijloace în cuprinderea legilor.

Vorbiți de pompieri. Apoi nu dumneavoastră ați recunoscut că legea era rea și ați cerut ca pompierii să se întoarcă în administrarea comunelor? Orașenii piteșteni nu trebuie să aibă o companie de pompieri?... .
(Înteruperi.)

Negreșit că onor. domn Vișoreanu-i face onoare că apără comuna Pitești, cum a apărut și pe consiliul județean; dar, precum [i] face domniei sale onoare că apără interesele locale, tot asemenea mie, nu voi zice că-mi face onoare, dar mi se impune datoria să apăr interesele generale.

Prin urmare, să nu periclităm această lege dînd comunei venituri cari nu se pot sancționa și aplica.

De aceea, rog pe domnul Dimancea ca domnia sa cel dintii, într-un zel bine inspirat pentru comuna Pitești, să renunțe la taxele propuse de domnia sa, fiindcă nu se pot percepe⁴.

„Monitor”, 1880, nr. 40, p. 1 034, col. 1—2;
p. 1 035, col. 1—2.

NOTE

¹ Proiectul prevedea, între altele, următoarele adaosuri:

- a) 12 bani la sticla de vin, peste taxa de 18 bani în ființă;
- b) 50 de bani la vadra de bere, peste cea de un leu percepută deja;
- c) făina de lux urma să fie impusă;
- d) 16 bani pentru banița închiriată peste cei 84 existenți; 12 bani peste cei 18 incasați

la cîntar.

² Vezi asupra convenției cu Austro-Ungaria *Opere* IV, *Orătorie* II, partea a IV-a, p. 147 și urm.

³ N. Dimancea spusese că sporirea taxei la bere nu afecta convenția cu Austro-Ungaria, dar K. i-a replicat: „Este articol special pentru bere care oprește pe stat și pe comune

să puie o taxă peste aceea care figura în o anume lege comunală înaintea încheierii convențiunii comerciale cu Austro-Ungaria”.

N. Dimancea insistase pentru majorarea taxelor, altfel deficitul de 60 000 de franci al comunei avea să sporească în anul următor și nu-și putea plăti pompierii și garda națională.

⁴ Majorarea la bere și la mărfurile importate a fost suprimată; restul taxelor au fost primite cu 49 de voturi pentru, 9 împotriva și 7 abțineri.

*Pe marginea petiției unor săteni în legătură cu aplicarea articolului 7 din legea rurală**

Domnilor, sînt atîtea cereri și atîtea petițiuni¹ încît nu putem ști despre ce este vorba ; vă rog să se citească petiția.

Domnul raportor citește petiția.

Domnilor, înțelegeți foarte bine că însuși coprinsul acestei petițiuni vine și propune răsturnarea legii, nu putem dar face nimic. În adevăr, foarte bine a zis domnul general Florescu că sînt consăteni cari au cumpărat de la alți săteni ; ei bine, acelaia care a cumpărat fiind sătean și în coprinsul legii rurale ni i se ia nimic ; dar sînt primari și notari cari au cumpărat mai multe locuri și s-au făcut alegători în colegiul I ! Legea care ați votat-o a desființat asemenea vînzări. Dacă Senatul voiește a modifica legea, n-are decît a o face.

Eu cunosc cazul unde un primar a cumpărat 200 pogoane, mi se pare că este chiar pe moșia domnului Cantacuzino, însă legea rurală a voit a întemeia proprietatea mică pe lîngă cea mare. Acesta este și scopul legii interpretative din '79. Nu putem dar să facem nimic ; binevoii a trece la ordinea zilei.

„Monitor”, 1880, nr. 41, p. 1 065, col. 1—2.

* Ședința din 18 februarie 1880. Senatul României.

N O T E

¹ Petiția aparținea unor locuitori din județele Muscel și Argeș. Comisia de petiții a Senatului considerînd că „cestiunea este tranșată printr-o lege specială” propusese trecerea la ordinea zilei. În acest sens a votat și Senatul.

*Răspunde interpelării lui E. Gherghel privitoare la unele abuzuri comise de administrația din Dorohoi**

Mai înainte declar că nu mă cred dator a răspunde decît la interpelarea ce mi-a anunțat domnul Gherghel. Cît pentru cele din urmă fapte de cari s-a ocupat domnia sa afară din interpelarea anunțată, voi răspunde asupra lor — dacă domnul Gherghel o voiește — cînd voi lua cunoștințe de dînsule ; astăzi voi răspunde numai asupra dărilor ce pretinde domnul interpelator că se percep ilegal în Dorohoi.

* Ședința din 20 februarie 1880.

Mai întâi trebuie să vă spui, domnilor, că în adevăr Dorohoiul este într-o pozițiune cu totul excepțională în raport cu cele [1]alte județe din țară, tocmai fiindcă este vecin cu Bucovina și Basarabia și moravurile și drepturile de acolo au înriurit foarte mult asupra drepturilor celor mai puternici din Dorohoi. Starea de lucruri arătată de domnul Gherghel nu este de astăzi, ea datează de mai bine de 10 ani, și prefectii cei buni cari s-au încercat a pune capăt acelor abuzuri ale celor cu putere, ale proprietarilor și arendașilor de acolo, au fost zdrobiți.

Acum dați-mi voie să vă arăt că perceperea acelor dări are și partea sa legală.

De ce este vorba? Domnul Gherghel se plînge că locuitorii de Dorohoi, aparținînd religiunii ortodoxe, plătesc o dare specială pentru cult, afară de cele [1]alte dări comunale, și că comitetul permanent escutează și citeodată adaogă acele dări. Să vedem dacă este cu totul ilegală o asemenea dare. Ce zice legea comunală? „Fiecare comună este datoare a îngriji de cultul, de biserică sau de bisericile religiunii la care aparține. Ea este datoare a plăti pe preoții și servitorii bisericilor sale. Nimeni însă nu este îndatorat să contribuie pentru serviciul unui cult care nu este al său”.

Și apoi articolul 12 zice: „Contribuțiunea pentru serviciul cultului va fi deosebit de cele [1]alte dări”.

Iată ceea ce este în Dorohoi. V-a citit însă onor. domn Gherghel un supliment al bugetului comunal. Pe lângă bugetul comunal este și unul supliment, adică buget separat pentru contribuțiunile cultului, dupe cum prevede legea.

Domnilor, dumneavoastră știți foarte bine că mai pretutindeni este o luptă între locuitori și între preoți: preoții se plîng că nu sînt bine plătiți, așa că arhivele Camerei și Senatului sînt pline de asemenea plîngeri; locuitorii iarăși se plîng de reaua purtare a unor preoți, care hotărăsc cu de la sine putere cît să li se plătească pentru un botez, cît să li se plătească pentru o cununie, și că de multe ori la înmormintări nu vor să înmorminteze pînă nu li se va plăti o sumă oarecare măsurată cu importanța mortului.

Iată, domnilor, ce este în toată țara. În unele locuri cestiunea aceasta este regulată de către comune și comitetele permanente; în alte locuri este abuzul cel mai mare, căci vine preotul și face tocmeală zicînd: pentru cutare serviciu bisericesc, ai să-mi lucrezi atîtea prăjini de arătură sau atîtea prăjini de sapă, de coasă etc. Acum este întrebare: cum este mai bine? Este mai bine ca aceste dări să fie lăsate la arbitru preoților sau este mai bine să fie percepute de consiliul comunal sub controlul comitatului permanent?

Dumneavoastră veți aprecia și veți decide cum veți voi. Eu recunosc că este un rău și vă declar, și ca proprietar și ca om de la țară, că mai pretutindeni cunosc, precum și dumneavoastră puteți cunoaște, că aceasta este situațiunea poporanilor în raport cu preoții. Așadar, cestiunea merită toată luarea-aminte și a Camerei și a guvernului, și dacă putem să ne înțelegem este bine să facem o îndreptare a răului, dar legea însăși prevede asemenea contribuțiuni.

Domnul N. Ionescu: Sînt legale?

V-am arătat ce zice articolul 12 din legea comunală.

Domnul Al. Lahovari: Cer cuvîntul!

Aud pe domnul Lahovari că a cerut cuvîntul. Cu atît mai bine, fiindcă sîntem chemați să regulăm o situațiune care este creată de toate guvernele și, prin urmare, și de al conservatorilor, care a avut un președinte de consiliu și ministru de interne moldovean și care putea să îndrepteze răul de la Dorohoi. Prin urmare, nu sînt eu responsabil de această stare de lucruri și pot primi orice veți hotărî dumneavoastră. Dumneavoastră aveți datoria de a apăra pe locuitorii de orice asuprire, dar tot în același timp aveți datoria de a face ca clerul să fie întreținut și să nu sufere.

Onor. domn Gherghel a mai vorbit că și femeile plătesc.

Apoi, domnilor, să știe că femeile, afară de darea personală, plătesc toate celelalte dări precum: fonciera, zecimile județene, zecimile comunale etc.; de la cari femei s-au luat această contribuțiune? S-a luat de la văduvele cari sînt proprietare de case. Dar mai este ceva curios: prefectul de acolo-mi spune între altele că onor. domn Ghergheli a fost primar la comuna Corlățeni aproape doi ani.

Domnul Ed. Ghergheli: Nu este esact; numai o lună.

Eu vă dau sorgintea de unde am aflat aceasta; dumneavoastră veți regula cifra cu domnul prefect. Știința mea de ministru nu poate să meargă pînă acolo încît cu ocaziunea acestei interpelări să știu cît timp domnul interpelator a fost primar în satul Corlățeni.

Prefectul mai-mi spune că domnul Ghergheli a fost subprefect și la Berhomete aproape un an de zile.

Domnul Eduard Ghergheli: Ei, domnule ministru, și aci inexact: am fost 18 zile.

Eu nu mențin citîmea timpului și declar că primesc rectificările dumneavoastră, însă afirm că ați fost și primar și subprefect în acel județ.

Domnul C. Ghica: Toate informațiunile dumneavoastră sînt așa de esacte?

Sînt cel puțin tot atît de esacte ca acelea pe cari le dați dumneavoastră.

Domnul președinte: Binevoîți, domnilor, a nu intrerupe!

Domnul Ed. Ghergheli: Domnul ministru face personalități. (Zgomot.)

Am fost intrerupt și am răspuns domnului Ghica, pe care eu l-am crezut cînd mi-a vorbit despre primarul de la Adjud, și care acum vine să mă intrerupă fără nici un motiv. (*Intreruperi.*)

Dacă domnul Ghica are îndoieli, nu are decît să le formuleze într-un mod regulat și eu voi răspunde la timpul cuvenit.

Domnul președinte: Binevoîți, vă rog, a mă lăsa pe mine să vă apăr contra intreruperilor, fiindcă sînt dator să fac a nu vă intrerupe nimeni.

Sînt foarte recunoscător.

Domnul președinte: Nu mai răspundeți intrerupătorilor fiindcă le dați curagiu.

Fiindcă dumneavoastră ați fost bolnav și citeodată s-a întîmplat că n-am fost sprijinit de biurou cum sînt astăzi, și fiindcă știu a mă apăra și singur, de aceea uzez de acest drept foarte legitim.

Domnul președinte: Atunci să nu vă plîngeți de întrerupțiunile care vi se fac!

Din contra ! Așadar, este constatat că domnul Ghergheli a fost primar și subprefect în acel județ și a aplicat această stare de lucruri.

Cu toate acestea declar, domnilor, încă o dată că această stare de lucruri care continuă în Dorohoi de zecimi * de ani, sub toate regimurile, și poate și în alte județe, este o stare de lucruri care trebuie îndreptată și eu sînt gata să mă supun la hotărîrea dumneavoastră.

Replică lui G. Chițu.

Voi răspunde onor, domn Chițu, care-mi cere ca prin o măsură energică și repede să ordon a nu se mai lua aceste dări.

Domnul G. Chițu: N-am zis aceasta.

Ați zis că nici mai încap discuțiune asupra acestei interpelări, fiindcă ministrul ar fi trebuit de îndată ce a aflat...

Domnul G. Chițu: Al da, am zis că pentru darea ce se ia de la femei nu mai încap interpretare, este ceva monstruos.

Am înțeles, domnule Chițu, dar mă simt nevoit să vă declar că eu nu sînt întru nimic solidar cu aceste bugete comunale, pe cari le-am găsit aprobate de predecesorul meu, și de aceea regret că președintele consiliului, predecesorele meu la Ministerul de Interne, nu este față ca să răspundă la observațiunile domnului Chițu.

Ceea ce vă pot spune în privința femeilor este că și femeile în virtutea legii comunale sînt datoare să plătească dările comunale, precum și cele fiscale, și dacă dumneavoastră credeți că trebuie să desființați aceste dări de la femei, nu aveți decît să hotărîți și eu voi executa. Astăzi, dupe lege, femeile sînt scutite numai de plata impozitului personale, iar nu și de celelalte dări, căci și femeile au trebuință de preot, de biserică, pentru botez, pentru cununie, pentru înmormîntare și altele. . .

Domnul G. Chițu: Impozite curat comunale, iar nu și capitațiune.

Vă repet încă o dată că aceste bugete nu s-au aprobat în timpul administrațiunii mele, eu am găsit această stare de lucruri, și de aceea vă zic: eu sînt gata să execut ceea ce dumneavoastră veți hotărî, dar vă rog numai ca să nu ne precipităm, ci să ne lăsați timpul material pentru ca să cercetăm, să studiem cestiunea și apoi să luăm o deciziune bine chibzuită.

Consiliul comunal a votat această dare ; ea nu s-a impus.

Voci: S-a aprobat de Consiliul de Miniștri?

Veți întreba pe predecesorul meu.

Domnul G. Chițu: Care?

Pe domnul Brătianu.

Domnul G. Chițu: Ce fel? Ziceți că această cestiune este de 10 ani?

Eu cînd am venit la minister am găsit această stare de lucruri, nu am creat-o eu. Căutați ceartă cu acei cari au făcut-o. Eu vă arăt legea ; faceți ce voiți.

* Citește: zeci.

Se zice că trebuie să contribuie femeile. Foarte bine ! Dar am auzit altă dată pe onor. domn Chițu vorbind de emanciparea femeiei, zicînd că trebuie a se da femeilor mai multe drepturi. . . (*Aplauze, ilaritate.*)

Dar, în fine, vă repet că eu accept hotărîrea dumneavoastră și o voi executa¹.

„Monitor”, 1880, nr. 42, p. 1 090, col. 2 — p.
1 091, col. 2; p. 1 093, col. 1—2.

NOTE

¹ S-a trecut la ordinea zilei.

*Intervenție în legătură cu contestarea cetățeniei române a lui Zaharia Macromati din județul Teleorman. Răspuns la o interpelare a lui Al. Lahovari**

Sînt atît de mult la largul meu spre a răspunde la interpelațiunea domnului Lahovari¹, încît sînt sigur că nu numai majoritatea, dar și minoritatea și însuși domnul Lahovari se va mulțumi cu răspunsul ce-i voi da. Persoane locale susțin că domnul Mavromati este născut în țară și că domnia sa ar fi satisfăcut chiar art. 8 din legea civilă, că la 1868 a devenit proprietarul moșiei Mîndra și a fost trecut în listele electorale, și și-a exercitat drepturile electorale pînă la 1872, cînd a fost contestat și scos din listele electorale. Însă ce s-a întîmplat? S-a întîmplat că la 1874 a fost din nou admis în liste și nici un alegător nu l-a contestat, și nimeni nu i-a opus sentința Curții de casațiune. Tot în același an apoi, domnul Mavromati a fost numit primar la comuna sa, unde a funcționat 4 ani, 2 sub conservatori și 2 sub liberali.

Notați că domnia-sa a fost numit primar și a fost trecut în liste, și niciodată n-a fost contestat.

Prin urmare, a mers înainte. În 1877 a fost trecut în listele politice de alegeri de deputați și senatori și în listele comunale; după 4 ani a fost ales și nimeni nu face contestațiune, alegerea a fost validată. La 1877 i s-a adus însă o piră cum că s-a înscris în mod fraudulos în liste și tribunalul l-a condamnat la 3 000 lei amendă. Cei ce l-au urmărit n-au mers mai departe, s-au mulțumit cu această penalitate, și nici acel domn n-a mai făcut nimic.

Domnul P. Ghica: A făcut apel.

Așadar, domnilor, vedeți cum e lucrul. La 1868, Curtea de casațiune l-a osîndit, dar acei cari știau despre aceasta l-au lăsat să se înscrie în liste și l-au și trimis membru în consiliul comunal, l-au primit primar.

Domnul Lahovari întreabă: omul acesta a votat dări, omul acesta a votat încheieri, cu votul său omul acesta a format de multe ori majoritatea, ce se face cu acele dări, cu acele încheieri?

* Ședința din 20 februarie 1880.

Să-mi permită domnul Lahovari a-i spune că a fost domnul Cerlenti deputat. Domnul Cerlenti a votat legi, domnul Cerlenti, cu votul său, a format poate majoritatea multe ori. Ce se face cu acele legi care se răsfrîng asupra țării întregi, nu, ca voturile consiliului comunal, numai în comună?

Domnilor, asemenea scăpări din vedere, asemenea neregularități se întâmplă sub toate guvernele, și sub guvernele liberale, și sub guvernele conservatoare, la unele pe o scară mai mare, la altele pe o scară mai mică.

Să trecem însă la concluziunile domnului Lahovari: domnia sa a zis că, îndată ce abuzul se va semnala, trebuie să se înlătore, și ministrul care nu va lua măsurile va fi culpabil.

Acum, dacă verificarea s-a făcut de către consiliul județian în plinul esercițiu al drepturilor sale, și lucrează de 3 ani ca consilier, cu ce drept pot interveni eu ca ministru de interne?... .

O voce: Cine poate?

Voci: Să dizolvați consiliul!

Dacă m-aș lua după teoriile domnului Chițu, ar trebui ca de dimineață pînă seara să dizolv la consilii. Dar este un alt mijloc, nu dizolvarea, un mijloc mai legal: este că procurorul să fie sesizat ca să urmărească sentința dată de tribunal. Este colegul meu de la justiție, care va sesiza procurorul ca să urmărească această afacere.

În cit se atinge de cestiunea primarului de la Mîndra, să-mi dați voie a face o rectificare. Domnul Lahovari nu cunoaște bine împrejurările, acela nu e primar la Mîndra, ci la Ciocești, unde a fost ales în regulă fără nici o contestațiune; nu s-a știut că este străin și comitetul permanent a validat alegerea.

Astăzi însă voi cerceta, voi soma să-mi dea dovezi că este pămîntean, și dacă nu va fi pămîntean [î] voi revoca ².

„Monitor”, 1880, nr. 42, p. 1 095, col. 1—2.

N O T E

¹ Al. Lahovari interpelase și în legătură cu primarul străin al comunei Mîndra Șelăreasca, Anton Sotir Cosmanoff.

² Lui Al. Lahovari îi răspunsese P. Ghica arătînd că îmbrățișase, fără să cunoască amănuntele, ideile opoziției din Teleorman. Lui Mavromati i se putea reproșa doar că e liberal consecvent, că făcuse sacrificii pentru triumful cauzei liberale. Mai adăugase și G. Cantili faptul „curios” că Mavromati fusese numit primar sub guvernul conservator Lascăr Catargiu. În cele din urmă discuția s-a închis.

*Discurs asupra relațiilor cu trupele rusești în timpul războiului de independență**

Domnul raportor v-a dat lămuriri de ceea ce se găsește în dosar ¹ și negreșit că nu putea face altfel. Eu, ca ministru de externe pe atunci, sînt dator să vă dau o descrierea de situațiunea care era făcută țării atit

* Ședința din 21 februarie 1880. Senatul României.

prin convențiunea de la 4 aprilie ², cit și prin cererile neconținut[e] ale guvernului rusesc.

Domnilor, prin convențiune eram datori să dăm care de transport după prețurile normale, și onor. domn Grăjdănescu ³, care este de o vîrstă ca a mea, [î]și va aduce aminte că guvernul rusesc, ori de cite ori făcea rezbel, cu mult mai înainte cunoștea Țara Românească mai bine chiar decît ocîrmuitorii Țarei Românești, și-și va aduce aminte domnul Grăjdănescu ce a fost rezbelul la 1827, ce a fost la 1854, ce urgie era atunci pe bieții locuitori, și comparînd cu evenimentul din urmă va vedea o diferență mare între autoritățile rusești de atunci și cele de acum, cînd au intrat în țară în urma unei convențiuni.

Cu toate acestea guvernul român tot a avut să lupte cu dificultăți, căci autoritățile rusești ne venise cu prețurile de transport făcute și guvernul român s-a opus din toate puterile de a admite acele prețuri; și deși era comisar general domnul Plagino, om cu greutate, om inteligent, totuși n-a putut să izbutescă ca țaranului român să se plătească nici patru franci pe zi de car și n-a putut dobîndi aceasta chiar cînd se afla marele duce în Ploiești; așa încît guvernul s-a văzut silit să facă el o tarifă, fixînd ziua de car cu patru franci, ceea ce n-a fost primit de autoritățile rusești, zicînd că taxa e prea mare; mai în urmă s-a făcut o convențiune de tarife avantajoase pentru țărani.

Acum viu la detaliu; au fost, domnilor, mai multe categorii de care cari se luau din țară; a fost categoria de care cari se dau transporturilor militare, pentru a merge cu munițiuni în urma regimentelor. A fost o altă categorie de care, acelea cari se dau intendenței; la această categorie a fost o mai mare împotrivire din partea guvernului român, și pentru care ne-am opus în tot timpul de a fi plătite de către intendență numai cu 4 franci, căci noi ceream să fie plătite cu 6 franci.

Acum, domnilor, vă fac întrebare dumneavoastră, dacă în Țara Românească se plătește pe o zi de car și pe distanța de 22 kil. 6 franci? Am izbutit cu toate acestea să consimtă la acest preț și mai toate transporturile s-au plătit cu 6 franci. A mai fost, domnilor, o altă categorie de transporturi — acolo a fost abuzuri —, a fost categoria pahonților * cari veneau din Basarabia și Podolia, din care unii erau alcătuiți de bunăvoie. S-au găsit oameni din țară cari au luat asupra lor ca să alcătuiască și ei pahonți, profitînd de ignoranța locuitorilor, căroro le dă cite 100 și 120 fr. pentru a-și cumpăra care. Locuitorii, văzînd acești bani, erau setoși și necugetători, iscăleau orbește asemenea alcătuirii prin care pahonții se făcea solidari unii cu alții, căci dacă murea vitele unuia dintre acești pahonți celalt car trebuia să-i ducă sarcina; guvernul, cum a aflat aceasta, a dat ordine în toată țara ca primăriile și polițiile să nu întărească asemenea alcătuirii.

Dacă s-a întîmplat cele ce spune onor. domn Grăjdănescu cum că s-au întors unii oameni cu vitele perdute, [î]i voi spune că aceasta a privit nu numai pe pahonții români, dar mai ales pe cei veniți din Rusia; noi am văzut ceva mai teribil, am văzut poate 20 000 pahonți care venise din Rusia cu care bune, cu cai buni, cu vite frumoase din Podolia și cari s-au întors fără nimic și umblau cerșitorînd de la domnitor ca să binevoiască a le da măcar transportul să meargă pînă la Ungheni.

Aceasta este soarta rezbelului!

Dar s-a îmbogățit un samsar; ei, onor. domn Grăjdănescu, nu un samsar s-a îmbogățit, ci sute! S-au îmbogățit otelierii, s-au îmbogățit

* Soldați cărăuși în armata țaristă.

precupeții de zarzavaturi, căci cine au făcut mai mulți bani decît această clasă de jos ? Ia să căutăm, să vedem județele care n-au dat transporturi, care n-au avut armate, cum acele județe ș-au plătit dările lor și cum au plătit cele de pe marginea Dunărei, în ce stare se află unele și în ce stare se află altele !

Aș ruga pe domnul Grăjdănescu să se informeze bunăoară în ce stare se află astăzi comunele din pregiurul Zimnicea și Petroșița ? Veneau oameni de pe la Bacău și făceau un transport și cînd se întorceau lepădau caii cei răi pentru că luau de trei ori valoarea lor. Și era natural. Cînd au venit împrejurările de la Plevna care au prelungit rezbetul, nu era numai nevoia să treacă oștile acolo, ci era nevoie de toate resursele noastre ca să le înlesnim, și era nevoie să ne apărăm chiar țara noastră. Atunci s-a dat 10 fr. pe zi de car. Onor. domn Grăjdănescu vine și spune că pe alocuirea aceasta nu s-a aplicat. Se poate, însă așa s-a plătit . . .

Domnul Grăjdănescu: Am vorbit de locuitori, nu de birjari.

Și eu vă vorbesc de locuitori. Alcătuirea făcută și subscrisă de domnul ministru Brătianu⁴, nu de domnul Mihălescu, stipulează aceste condițiuni : pentru carele cu doi boi făcînd un drum de 23 kil., i se da 10 franci, și 5 franci cît aștepta . . .

Domnul Grăjdănescu: Pe hirtie.

Cum pe hirtie ? Vă rog să nu întrerupeți, nu sînteți tineri ca să fiți așa impacienți : sîntem de o vîrstă, aveți răbdarea vîrstei dumneavoastră. Se plătea, repet, 10 franci dusul, 5 franci cît aștepta, 5 franci la întors, și vita dacă perea se plătea 120 fr. sau perechea 240 fie boi, fie cai. Era obiecțiune din partea antreprenorilor care ziceau că țărani puteau să abuzeze de această stipulațiune, ca să-și omoare singuri vitele și să ia apoi bani. Și de aceea se urmează și acum corespondență ca să se reclame de la Varșavschi încă vreo șase mii franci. Dar oare aceste transporturi și plăți se făceau fără nici un control ? La fiecare gară erau comisari numiți de Ministerul de Externe cari liberau fiecărui cărauș chitanțe *à souche*, și cînd venea locuitorul lua un act în care se seria numele acestui locuitor și că are să meargă din punctul cutare pînă în punctul cutare, că a încărcat atîta greutate și că a primit atîția bani înainte. Și pe urmă cînd ajungea sau la Petroșița sau la Zimnicea, unde erau podurile, comisarii guvernului verificau că a ajuns și a predat greutatea ce încărcase și se întorcea înapoi și lua bani de la Ministerul de Interne.

Poate vă speriați că se cerea 50 000 care ! Așa este. În vederea rezistenței teribile care era Plevna, unde era în pericol și armata rusească și armata românească, s-a făcut această cerere, însă a voit Dumnezeu că Plevna s-a luat curînd și n-a fost trebuință de 50 000 care și țara n-a dat decît 3 700 care. Ei ! cît face 3 700 care cîte 10 franci pe zi ? 37 mii pe zece zile face 150 000 fr. [sic]. Cît se putea da acelu nenorocit secretar general care ocîrmuia Ministerul de Interne ? Ce era să ia el ? . . . Cinci mii, șase mii franci ! . . . Vedeți cum chiar din cifre se face lumina. Dar că a fost abuzuri mari, teribile, cum le aduce războiul în unele locuri și înainte de fixarea tarifelor de către guvernul român, se poate. Era un moment unde județul Vlașca a fost amenințat să se ia de ruși în administrație și era să se dea deoparte prefectul că n-a avut destulă energie. Era chiar să se ia drumurile de fer din miinile noastre și era un director energetic, un francez, care a rezistat, noi l-am apărut, și cu toate acestea domnul Guilloux a

fost silit să se retragă ; de cine ? De consiliul de administrație din Berlin, căci mina guvernului rusesc era destul de mare și lungă ca să se întinză departe, pînă la Berlin, și să obție aceasta. Cine zice război zice conservarea armatei, și se căutau toate mijloacele pentru aceasta. A putut să se facă abuzuri, dar să vedem cine le-a făcut și unde s-a făcut, și dacă sînt de comparat cu abuzurile ce se făceau odată în timpul ocupațiilor străine. [Î]și aduce aminte domnul Grăjdănescu ce triste rezultate a dat rezelul teribil de la 1828—1829, unde se lua nu numai bărbații cu femeile, dar chiar și preoții de la biserici și ca vitele cărau transporturi peste Dunăre ! Așa a fost și la 1854 !

Domnul Grăjdănescu: N-aveam convențiune atunci.

Mulțumiți dar acelei convențiuni încheiată de guvernul nostru la 4 aprilie și care a păstrat nu numai instituțiile noastre politice neatînse, dar încă a apărât toate interesele populațiunei. În Oltenia a fost armata noastră, dincoace a fost armata rusească. Guvernul României a plătit tot ce a luat. Ei ! vedeți în ce stare se află Oltenia și vedeți în ce stare se află județele în care a fost armata rusească.

Acesta este meritul administrațiunei de atunci, care a făcut ca populațiunea rurală și toți producătorii să se îmbogățescă. Nu vă faceți apărătorul țaranului, s-a găsit atunci apărători destui de energici și cu multă greutate, ale căror cuvinte erau ascultate acolo unde trebuia în cele mai multe dăți. Aceasta este situațiunea, domnule Grăjdănescu. Nu zic că nu s-a găsit cîte un subprefect ori un samsar care să înstri[m]bătească. Dar chiar în mijlocul Bucureștilor nu vedeți birjari care poartă toată ziua pe un domnișor și care fuge fără a plăti ! (*Ilaritate.*) Se poate să fie și țărani înșelați. Am văzut pahonți — tot români și aceia — cari s-au întors în Basarabia numai cu bățul, pe cînd d-ai noștri s-au îmbogățit.

În general, zic, să dea Dumnezeu ca totdeauna să fie o administrație onestă care să fie în capul trenurilor* — vorbesc ca ministru de externe pe atunci — și ale cărui îngrijiri și stăruințe pentru aprobare și protegierea intereselor țarei să poată fi la înălțimea îngrijirii și stăruințelor colegului meu, atunci ministru de interne. Era colegul meu la Poradim, pe cînd marele duce, împăratul singur, cereau care, care și iar care, și cu toate acestea noi am dat numai cîte trebuia, și președintele consiliului singur, cînd a venit, a făcut ca să se plătească după tarifele stabilite, atît cît nu s-a mai pomenit să se plătească : 10 franci pe zi !⁵

„Monitor”, 1880, nr. 44, p. 1 145, col. 1 —
p. 1 046, col. 1.

* *Treburilor (?)*.

N O T E

¹ Chestiunea a ajuns în fața Senatului deoarece fostul director în Ministerul de Interne, Simion Mihalescu, fusese acuzat în presă de delapidarea unor bani dați de autoritățile rusești în schimbul închirierii cailor de transport necesare armatei în timpul războiului din 1877—1878. S.M. refuzase să onoreze mandatul de senator de Brăila pînă la elucidarea cazului. Prin glasul lui Dim. Pișca în Senat se citise un raport cu piese doveditoare despre inocența acestuia, potrivit mărturiei, între alții, a consilierului de comerț A.M. Varșavski.

² Asupra convenției româno-ruse din 4 aprilie 1877 vezi *Opere IV, Oratorie II, partea a IV-a*, p. 396 și urm.

³ A. Grăjdănescu, după citirea raportului, luase cuvîntul și înșirase tot felul de abuzuri mărunte făcute cu ocazia închirierii acestor care.

⁴ I. C. Brătianu era prim-ministru.

⁵ S-a trecut la ordinea zilei.

*Intervenții pe marginea proiectului de lege telegrafo-poștală**

Domnilor, obicinuit la legi care sînt de o întindere prea mare și mai ales la legi tehnice se poate face discuțiunea și votarea pe *titluri*.

Așa a fost cînd s-a votat Codul civil. Se citește titluri ** și se face întrebarea dacă este vreo contestație în privința vreunui articol și dacă se ridică vreo contestație atunci se urmează discuția pe articole, dacă nu, se votează pe *titluri*.

Domnul colonel Lecca: Niciodată nu s-a urmat astfel în onor. Senat, fiecare articol se citește și se pune la vot și apoi legea în total, și nu văd de ce am face o derogățione la reglementul nostru.

Îndată ce este o obiecțiune, guvernul nu poate decît să se unească cu opiniunea domnului Lecca, dar [i] pot proba că s-a votat pe titluri cînd n-a fost contestație.

*La articolul 44*¹.

Mandatul se plătește imediat, dar, dacă acela care are mandatul în mîină nu se prezintă să-l încaseze și lasă să treacă trei luni, atunci va trebui un nou aviz de la biroul postal.

*Replică lui G. Lecca*².

Onor. domn Lecca face eroare, nu se dă mandat pentru expediția internațională, dar la expediția din întrul țării este facultativ a se da în mîina celui ce dă banii nu numai o chitanță, dar și mandat.

*Replică mitropolitului Moldovei și Sucevei*³.

Negreșit, dacă este autoritate. Și mitropoliile și eparhiile sînt autorități; în acest articol nu se zice numai autoritățile civile și militare, ci *toate autoritățile*, prin urmare tot ce este plătit de stat este autoritate⁴.

„Monitor”, 1880, nr. 44, p. 1153, col. 3;
p. 1054, col. 1, 2.

* Ședința din 21 februarie 1880. Senatul României.

** Citește: *titlul*.

N O T E

¹ Articolul 44 este cuprins în cuvintele lui K.

² G. Lecca, dialogînd cu raportorul proiectului, colonelul C. Angelescu, spusese că persoana care ridică bani de la un ghișeu poștal dă chitanță, nu mandat.

³ Mitropolitul Moldovei și Sucevei voise să știe dacă între autoritățile scutite de plata taxelor telegrafo-poștale se numără și cele ecleziastice.

⁴ Proiectul a fost primit cu 21 de voturi pentru și unul împotriva.

*În legătură cu dizolvarea consiliului județean Vaslui.
Răspuns la interpelarea lui N. Lupașcu**

Domnilor, de mai nainte vă declar că regret din toată inima necesitatea în care se află câteodată guvernul de a dizolva un consiliu județean sau comunal, și onor. domn Neron Lupașcu¹ a fost drept cu mine când a spus că eu m-am împotrivit. Da, m-am împotrivit și m-am împotrivit cât am putut și când am putut. Regret că secretul depeșelor se destăinuiește, însă în cazul de față-mi pare bine, pentru că am rezistat chiar amenințării de demisiune a prefectului și am refuzat de a dizolva. Când însă mi s-au arătat fapte care-mi impunea ca sacră datorie ca să dizolv, a trebuit să dizolv, fără voința mea, contra inimei mele. Onor. domn Neron Lupașcu zice că în acel județ s-a făcut patru dizolvări sau trei. Cele două dintii dizolvări s-au făcut înaintea venirii mele la guvern ...

O voce: Una de însuși dumneavoastră și cu aceasta două.

Întîia dizolvare s-a făcut de președintele actual al consiliului, atunci ministru de interne, și-mi permit a face întrebarea după a cui cerere? ... Fac și eu o respectuoasă interpelare.

Domnilor, nimeni nu pătimeste mai mult decît ministru [1] care dizolvă, căci el este răspunzător dacă se aduc tulburări și dezordine: dar ce să facă dacă tulburări și dezordine este starea permanentă a județului Vaslui? Sînt eu vinovat? La Vaslui a fost prefect domnul Boian, care astăzi este prefect la Buzău și care a fost prefect și la Peatra. Domnului Boian [i]i puteți imputa orice, numai autoritar nu-i puteți zice, numai în alegeri nu-i puteți imputa că s-a amestecat ...

Domnul A. Vizanti: Atunci de ce l-ați schimbat?

Pentru că domnia ta, domnule Vizanti, nu te mulțumești numai cu Romanul, te duci și pe la Vaslui ... (*Ilaritate.*) Și domnul Boian cu lacrimi m-a rugat ca să-l schimb; domnia sa este un om foarte onorabil și alte județe ar dori să-l aibă prefect ...

Domnul A. Vizanti: Cer cuvîntul!

Pe cine am numit prefect? Pe domnul colonel Ștefan Rosetti, pe care eu toții-l cunoașteți și-l stimați ...

Voci: Așa este!

Dar iată că acum acest domn colonel Ștefan Rosetti este transformat în monstru, că a făcut toate nelegiuirile din lume. Pe cine altul voiți să mai găsească? Onor. domn N. Lupașcu recunosc că astăzi a fost foarte moderat, domnia sa a făcut o interpelațiune cu totul demnă și care-l onorează; dar fac întrebarea domniei sale să binevoiască a-mi spune dacă domnia sa singur nu a constatat către domnul președinte al consiliului starea deplorabilă în care se află spiritele în Vaslui și unde trebuie să se facă ceva pentru a se împăca? Apoi luat-am un străin? Am luat pe domnul colonel Ștefan Rosetti, însă când a venit acolo ce a găsit? A găsit că persoanele care avea în mîna lor autoritatea comunală și județeană, ca să îndestuleze interesele materiale locale, profitau de pozițiunea lor și se serveau de acea putere pentru ca să facă tocmai aceea ce Constituțiunea a înțeles să nu se facă

* Ședința din 25 februarie 1880.

de autorităţi. Înţeleg ca fiecare cetăţean să facă politică, dar autorităţile să nu facă, ele să nu se amestece, căci pentru ce s-a luat prefectului, prin Constituţiune, la 1866, dreptul de a confecţiona listele electorale? Pentru că era agent al guvernului şi pentru că prefectul nu avea dreptul a fi ales şi a lucra ca autoritate, şi Constituţiunea n-a mai voit aceasta. Astăzi sînt primarii cari au dreptul de a fi aleşi şi cari se aleg deputaţi şi profită de poziţiunea lor de primari şi de deputaţi.

Vedeţi dar, domnilor, că e foarte rău lucrul acesta ca primarii, cari sînt agenţii autorităţii administrative, să facă politică în consiliile comunale şi în consiliile judeţene.

Voci: Apoi, toţi fac.

Rău fac, şi trebuie să fie dezaprobaţi pentru aceasta, căci cine o face, rău face, pentru că, dacă face astăzi contra, poate să facă miine pentru, şi de aceea pătimeşte judeţul. Apoi ce veţi zice dumneavoastră cînd veţi vedea că în ziua de 11 februarie un membru din consiliul comunal merge în consiliu, unde aveau să se ocupe de luminat, de apă, de pavagiu şi altele asemenea, şi în loc de acestea face o interpelaţiune zicînd: bine este ca în ziua aceea ruşinoasă de 11 februarie să se serbeze şi ruşinoasa recunoaştere a independenţei României?

Şi dumneavoastră voiţi ca guvernul să stea cu miinile încrucişate, să nu zică nimic? Vine prefectul şi-mi spune: iată situaţiunea cum este; nu se mai face administraţiune, se face politică şi politică de răzbunare; vai de acela care este contra cutăruia şi cutăruia, căci e pedepsit pînă la al şaptelea neam! Şi la această stare de lucruri voiţi dumneavoastră ca eu să fiu indiferent?

A mai zis domnul Lupaşcu că consiliul judeţean n-a făcut nici un act. Eu zic că a făcut. Şi în adevăr, cînd consiliul judeţean are să se plîngă de prefect, la cine trebuie să se adreseze? Negreşit că la ministrul de interne, şi cînd acesta nu-i dă nici o satisfacţiune, la Consiliul de Miniştri, prin preşedintele consiliului. Ei bine, consiliul judeţean de Vaslui, înainte de a se constitui, a venit ca corp colectiv şi s-a plîns de prefect la preşedintele consiliului, nefăcînd nici cel puţin onoare ministrului de interne a-i comunica obiectul plîngerii, ca să ştie şi el de ce e vorba. Ei bine, cum puteam merge cu un asemenea consiliu judeţean?

Aşadar, onor. domn Lupaşcu să binevoiască a vedea că lucrările la Vaslui nu coroborează zisele domniei sale. Dumneavoastră aţi mai zis că aţi aclamat pe aleşii colegiului I, deşi erau conservatori. Apoi, dacă aţi găsit că erau bine aleşi, bine aţi făcut; însă de ce nu lăsaţi facultatea şi ministrului de a căuta oamenii într-un orizont mai larg şi a nu se ocupa de nuanţa politică a alesului?

Apoi patru dizolvări una după alta pentru ce? Pentru că cutare consiliu nu convenea unora din dumneavoastră, altul, altora etc.; prin urmare, dumneavoastră sînteţi responsabili, iar nu eu de acele dizolvări. Şi iată, domnilor, ce să întîmplă! Sînt în ţară 29 judeţe, am 27 [sic] bugete judeţene, regulate, cercetate, aprobate, sancţionate şi care funcţionează; asemenea toate autorităţile pendinte de consiliile judeţene funcţionează regulat în toată ţara; numai la Vaslui nu funcţionează. Ei bine, care ar fi interesul meu ca la Vaslui să nu meargă lucrurile bine? Dumneavoastră care sînteţi oameni de acolo, cu influenţă — şi care în tot momentul aci vă împăcaţi, aci vă certaţi —, vă stă în mină să faceţi ca lucrurile să meargă bine. Şi să-mi permiteţi a spune că mai deunăzi, cînd [i]mi spunea domnul

Gorgos că acum toate grupurile liberale s-au împăcat, eu am zis : să dea Dumnezeu să fie așa, căci mult m-aș bucura de aceasta.

Prin urmare, ca să termin, declar că eu regret ceea ce s-a făcut și promit că voi face cercetări asupra celor de mi-ați spus, și dacă prefectul va fi greșit, [î] cred destul de gentleman ca să recunoască că a greșit și cred că n-am trebuință să vi-l recomand, fiindcă a fost în mijlocul dumneavoastră și-l cunoașteți destul de bine ².

„Monitor”, 1880, nr. 46, p. 1218, col. 3 —
p. 1219, col. 3.

NOTE

¹ Înainte de a-și dezvolta interpelarea N. Lupașcu, K. a precizat: „Domnule președinte, eu sînt la dispozițiunea domnului Lupașcu spre a răspunde la interpelarea domniei sale, dar mai întîi țin a constata un fapt: onor. domnul Lupașcu mi-a anunțat, sînt acum mai multe săptămîni, o interpelare. La ziua fixată pentru răspuns domnul Lupașcu nu era aci, cu toate că eu venisem să-i răspund. Astfel, după regulament, domnia sa nu are drept ca, fără a mă anunța din nou, să pretindă ca acum sau oricînd ar voi dumnealui eu să fiu gata a-i răspunde; cu toate acestea eu sînt la dispozițiunea domniei sale”.

N. L. arătase că repetatele dizolvări ale consiliului județean cerute de prefecti făcuseră să domnească la Vaslui „o agitațiune perpetuă”. După ce narase împrejurarea ultimei dizolvări a consiliului județean, spuse: „Cu așa procedare se parodiază legea și mai bine să suprimăm instituția decît să ne ridem de ea”.

² Discuția s-a închis.

*Discurs asupra desfășurării alegerilor din județul Vaslui**

Domnilor, ministerul n-are nici un drept de a se amesteca în verificarea alegerii¹ și, prin urmare, în tot ce privește verificarea, în tot ce privește deosebitele împregiurări ale acestei alegeri, de la un alegător către altul, ministerul n-are nimic de a zice, aceasta este în dreptul și suveranitatea Senatului. Însă sînt dator a veni și a protesta în contra imputărilor ce se fac prefectului de Vaslui, cum că prefectul ar fi uzat de presiune guvernamentală ca să împedecă și apoi ca să manipuleze spre a se putea anula prin Senat această alegere.

Domnilor, mai nainte de toate să ne întrebăm : cine este acest prefect, și cînd a venit acest prefect la Vaslui, ce putere a avut acest prefect și ce acte a făcut el pentru ca să combată pe onor. domn Holban de a se alege ?

Domnilor, mai mult sau mai puțin în fiecare județ sînt două opinii, și nici nu poate să fie altele decît două opinii, două partite : cele [1]alte nuanțe, cele [1]alte opinii sînt încercări individuale care cată să ajungă, care se razemă cînd pe unii, cînd pe alții, care-și dau deosebite nume și care în fapt nu însemnează nimic.

Să vedem ce este în Vaslui ?

În Vaslui sînt liberali și sînt conservatori. Ce era în Vaslui înaintea numirii prefectului actual ? Conservatorii se plîngeau — și cu dînșii și un

* Ședința din 3 martie 1880. Senatul României.

număr de cetățeni de aceia cari nu se ocupă decît de interesele lor, cari sînt totdeauna oameni de pace și cari sînt naturalmente guvernamentali cînd interesele lor morale și materiale nu sînt atacate—, se plîngeau, zic, că duoi-trei oameni guvernamentali monopolizează totul, că au atotputernicia în primărie și în consiliul județean, că se servă de această influență spre a persecuta pînă la al noulea neam pe aceia cari nu merg cu domniile lor. Și erau între acești conservatori oameni foarte onorabili, oameni cu greutate. Se mai învinovăța și prefectul, care era mai nainte domnul Boianu, că era un instrument slab în fața celui grup de cîțiva liberali cari tiranizau județul.

Domnul Voinov: Ați trimis un altul verde.

Domnul Stătescu: Cine sînt acei domni din grupul influent?

De ce mă siliți să spun nume? Nu vreau să fac discordie. Vă spun un fapt. Veți vedea unde voi ajunge. Mă găseam dar în fața unor plîngeri cum m-am găsit la Iași, cum mă găsesc la Tecuci, acum și chiar la Birlad, cum că prefectul terorizează! Eu, care sînt ministru de interne și care am să fac administrație, m-am văzut în fața celui prefect care zicea că pozițiunea lui era foarte grea, că era tras și de o parte și de alta, și care cu lacrimi în ochi mă ruga să-l mut de acolo.

Domnul Boianu este un tînăr foarte onorabil, inteligent și activ. La Buzău era loc vacant și, fiindcă de acolo primisem cereri, din cauza multor rivalități, ca să le trîmit un prefect străin de județ, m-am plecat la rugămintele și am trîmis pe domnul Boianu prefect la Buzău.

Pe cine am pus în locul său la Vaslui? Am pus pe domnul Ștefan Rosetti, cetățean de acolo, proprietar mare, mai mult conservator decît liberal, însă nu entuziast, nu înregimentat, cum se zice.

Domnul Voinov: După ce s-a ales la Vaslui contra dumneavoastră.

Vă rog să nu mă întrerupeți! Am văzut azi pe prințul Gr. Sturza, care n-a fost la Vaslui și care ne-a vorbit făcînd ca la Evanghelie tîlcuire sau ca la Codul civil comentarii!... Și sînt silit a mărturisi că prințul Sturza n-a fost tribunul senatore, ci a fost avocatul domnului Holban, a pledat pentru amicul domniei sale politic. Domnilor, să vedem acum ce s-a zis de domnul Rosetti? S-a zis că s-a ales în colegiul acela în contra voinței noastre. Apoi dacă s-a ales în contra voinței noastre trebuia să aibă un număr de alegători amici ai dumnealui tot ca și domnul Holban; domnul Rosetti care este băștinaș proprietar mare...

Domnul Manolake K. Iepureanu: Cer cuvîntul!

Aud pe onor. domn Iepureanu că cere cuvîntul: doresc a-l auzi pe domnia sa conservator ce are a zice în contra prefectului Ștefan Rosetti? Căci aș înțelege pe liberali să-mi facă această imputare, iar nu pe conservatori.

În condițiunea domnului Rosetti mai sînt și alte persoane, este domnul Nanu la Birlad și domnul Negruți la Iași.

Nu înțeleg dar pe prințul Sturza să vie să stigmatizeze pe un om de ordine ca domnul Rosetti! Ce a făcut domnia lui la alegere, care este imputarea care i se aduce? Este c-a înrîurit a se face invalidarea alegerii dupe alegere. Ei, domnilor! Eu socotesc că fiecare din dumneavoastră le va plăcea să vadă pe prefecti înrîurind dupe alegere, dacă se poate numi această înrîurire, iar nu înaintea alegerii.

În protest s-a zis asemenea că s-au adus funcționari și s-a pus să lupte în alegere. Apoi rezultatul alegerii ne dovedește că acei funcționari cari au luat parte la alegere, în loc să serve pe prefect, au votat în contra candidatului ce s-a zis că era protegiat de dînsul. Apoi unde este ingerința prefectorală prin funcționari ?

Iată ce zice domnul Holban în memoriu : domnia sa zice că domnul prefect s-ar fi dus la moșia unui prieten al domnului Holban, pe care-l citează — domnul Ștefan Scarlat Miculescu — , și, cînd o spunea aceasta principele Sturza, nu spunea îndată că acest amic al domnului Holban, că acest domn Șt. Sc. Miculescu era subprefect, ci o spunea mult mai tîrziu, cînd a venit la numele de Miculescu. Ei bine, să spun eu ! A fost subprefect, a votat ca subprefect *pentru domnul Holban* și apoi pe urmă acest domn subprefect, după ce s-a servit de puterea sa subprefectorală ca să voteze el și să aducă și pe alții ca să voteze pentru domnul Holban, tocmai a doua zi și-a dat demisiunea ! Nu sînt lucrurile cum vi le-a arătat principele Gr. Sturza. Acel domn subprefect zice : fiindcă am votat pentru domnul Holban astăzi, a doua zi după ce mi-am făcut treaba, eu și amicii mei, [î]mi dau demisiunea ! . . . Vedeti, domnilor, ce fel de ingerință au esercitat funcționarii administrativi ! Subprefectul, amicul domnului Holban, votează pentru domnul Holban, și după ce-și dă demisia merge și spune domnului Holban (acesta este *tefarichiu* cum se zice în Moldova) (*ilaritate*), merge și spune domnului Holban : „Iată ce am făcut”. Și domnul Holban vine și întărește prin memoriu cuvintele care i le-a spus domnul subprefect Miculescu ! . . . Vă las acum pe dumneavoastră, domnilor senatori, oameni de onoare, oameni cari știți ce însemnează onoarea — și în întîiul rînd pun pe principele Gr. Sturza — , să judecați, să apreciați purtarea acestui domn subprefect, care ca subprefect refuză pe șeful său și uzează de autoritatea sa de subprefect în favoarea candidaturii domnului Holban. Vedeti, domnilor, că mă pun în ipoteza că prefectul s-a dus de i-a vorbit, însă socotesc că un prefect, cel puțin pînă acum la noi, nu se duce la moșia unui subprefect ca să-i vorbească, ci-l aduce și-i zice să voteze ; aceasta după principiile cele mai autoritare. M-am pus dar în ipoteza aceea că acest domn prefect s-a dus de a rugat la moșie pe acel domn și acel domn a refuzat ; și prefectul acesta a făcut atîta înrîurire monstruoasă încît nici nu l-a revocat pe acel domn subprefect care l-a refuzat, ci i-a lăsat toată puterea să înrîurească pe toți alegătorii ca să voteze pentru domnul Holban și a doua zi, ca trufanda, să-și dea demisiunea ! (*Ilaritate.*)

Iată cum a uzat domnul prefect de Vaslui de puterea sa prefectorală în această alegere ! Vă las să judecați.

Ce ne mai spune onor. nostru coleg ? Ne mai spune cum că — aceasta este și mai frumos — , cum că prefectul ar fi pus pe un alt subprefect să stea în sala alegerii ! Aceasta o las la aprecierea dumneavoastră să-i dați atențiunea ce merită ! Apoi singur principele Sturza v-a mai spus cum că consiliul comunal se ocupa în timpul alegerii de revizuirea listelor electorale, că și-a luat o odăiță mică deoparte, avînd precauțiunea constituțională, spre a asigura libertatea neînfrînită a alegătorilor, ca să facă din sala unde se făcea alegerea sala de intrare, tînda prin care să meargă acele persoane care voia să contesteze listele, să treacă pe acolo prin sala alegerii. Singur domnia sa a spus aceasta, și o spune și domnul Holban că a fost la alegere și a stat acolo cu mai mulți amici ai domniei sale, însă aceasta zice că era tolerat și nimeni n-a protestat. Acum este întrebarea cum rămîne cu prescripțiunea legii care zice că în sala alegerii nu pot intra decît numai

alegători ? Mai este întrebarea : dacă legea zice că fiecare să vie cu cartă de alegător, că acela care votează fără cartă să fie respins sau pedepsit cînd nu e alegător. Dacă aceasta este așa, nu sînt oare contra Constituțiunii toate cele ce s-au petrecut în sala acestei alegeri din partea domnului Holban și amicilor săi, cari au stăruit în sală fără a fi alegători ? Apoi tocmai domnul Holban care zice că trebuie garantată libertatea alegătorilor voiește să facă alegerile în vileag, cum se făceau în timpul ateniilor ? Să spună domnia sa ! . . . Totdeauna erau plîngeri cum că în sala alegerilor vine mulțimea și că mulțimea face presiuni asupra alegătorilor. Ei bine, a venit partidul liberal și a zis : noi vom lua măsuri prin lege și vom asigura ca alegerile să se facă numai de alegători, ca în sală să nu fie nimeni străin colegiului. Acum să vedem bine au făcut oare acele onorabile persoane, amici ai domnului Holban, că au venit de au influențat într-un colegiu unde nu aveau dreptul de alegători ? Acești cetățeni care merg cu propaganda lor pînă în sala alegerilor unde nu au drept să intre ca alegători, și care calcă astfel prescripțiunile legii, sînt dar un fel de *agenți electorali* care merg din județ în județ.

Domnul Voinov: Și dumneavoastră n-ați făcut tot așa?

Acești oameni, repet, merg cu talentul lor de a influența și se fac agenți electorali. Vedeți apoi logica onor. apărători ai acestei alegeri : pe domnul Buzdugan, pentru că și-a spus opiniunea sa, l-au calificat de agent electoral, iar domnului Corjescu, domnului Vizante și domnului Anghel, care nu sînt alegători acolo și care n-au avut nimic a face cu verificarea listelor electorale de la Vaslui, le acordă privilegiul de a intra în sala de alegeri fără a fi alegători ; acestor domni le este permis să vadă listele electorale din Vaslui și să le controleze. Ceva mai mult, am zis că amplotiați au votat în contra guvernului. Sînt mai mulți deputați care s-au ales de către funcționari, însă fără știrea guvernului.

Domnul Vizante, profesorul din Iași, este și deputat ; în Cameră, domnia sa are totdeauna dreptul să se justifice cînd nu-și face datoria de profesor și nu se ocupă de catedră pentru că este deputat și în Cameră este legislator ; dar la Vaslui ce cată ? Căci nici nu era alegător în acel colegiu ! Mai este un domn Hulubei, arhivar la secțiunea III din Iași — și cine zice arhivar presupune că trebuie să stea totdeauna la treaba lui ; ei bine, se găsește domnul Corjescu ca să ia în trăsură pe acest domn Hulubei și să-l ducă la Vaslui ca să lucreze pentru domnul Holban.

Arhivar în Iași, liber și independent la Vaslui, vine și votează cum îi place, și administrația nu-l oprește. Încă ceva. Mai sînt niște revizorași, funcționari de la spirtoase, și aceia și-au făcut datoria conștiincios ca să voteze contra celui candidat, care se numește guvernamental, și nimeni nu i-a împeditat. Unde a fost dar ingerința prefecturală ? Principele Sturza a mai citat un fapt mare, că prefectul a trimis să cheme prin telegraf pe un domn Deșilă de la Huși, că acolo tribunalul s-a constituit de dimineață la 8 ore ca să poată veni domnul Deșilă la alegere ; că i s-a trimis și trăsură.

Însă un lucru mai este, că domnul Deșilă n-a venit la alegere, deși avea toată vremea, dacă s-a constituit tribunalul la 8 ore.

Cine nu știe că de la Huși pînă la Vaslui sînt numai trei ore. Azi însă tot domnul Deșilă [i] spune domnului Holban : am făcut o chichiță, am plecat de la Huși și n-am fost la Vaslui. Ce trebuie să credeți de această persoană care a căpătat un asemenea secret și vine și-l spune în public ? . . .

Sînt sigur că domnul Deșilă a doua oară nu va mai spune chichițele sale, secretele sale onor. domnului Holban ! (*Ilaritate.*) Domnilor, faptul este constant* că alegătorii n-au avut *carte de alegători*, faptul este constant* că alegerea s-a făcut în vileag sub presiunea unor persoane care nu erau alegători, dar persoane foarte autorizate, foarte capabile și cărora nu le fac nici o crimă. Dumneavoastră însă aveți să cercetați dacă aceasta este ceea ce numește legea libera expresiune a alegătorilor și dacă legea nu a voit ca o alegere să fie ferită de uneltiri, fie din partea guvernului, fie din partea unui grup organizat, care se transportă din județ în județ cu ademeniri și amenințări. Să nu credeți că numai guvernul poate amenința cînd ar voi pe alegători ! Dar o altă probă că guvernul nici nu a influențat, nici n-a amenințat în această alegere este și faptul că nu s-a depărtat nici domnul Hulubei din funcție, nici domnul Vizanti n-a primit reprimandă ** din partea ministrului instrucțiunii publice, că dacă nu se află în București la Cămară de ce nu șade la catedra sa din Iași.

N-am nimic contra domnului Holban, domnia sa, dacă veți valida alegerea, va fi între dumneavoastră, va ataca guvernul cum l-a atacat de multe ori, aceasta este treaba domniei sale ; ceea ce am de zis este că domnul prefect Ștefan Roseti, care este cunoscut de toți și îndeosebi de conservatori, și nu cred că merită fulgerile și trăsnetile care s-au aruncat de la tribuna noastră.

Dacă domnul Holban are ceva contra prefectului de Vaslui, n-are decît să le arate, unde trebuie să le arăte ; dar afirmările domniei sale nu se poate lua ca afirmări constante *** și probante, căci ați văzut că prințul Sturza la fiecare cuvînt zicea : *este constant**, *este dobîndit!* (*Ilaritate.*)

Aceste afirmări nu sînt niște probe. Lucrurile însă nu s-au petrecut cum place domnului Holban a le descrie. Domnia sa, domnul Holban, este cel ce a uzat de toate mijloacele, a adus în sala alegerii oameni care nu erau alegători și a putut să izbutească să capete chiar scrisoare de la ultra-conservatori către domnul Donici.

S-au găsit conservatori care nu l-au votat și liberali care nu l-au voit. Aci nu este cestiunea de guvern și prefect ; domnul Holban n-a putut să cîștige pentru domnia sa opiniunea nici a liberalilor, nici a conservatorilor ; și cînd vă spun aceasta am dreptul să susțin că o vor afirma pentru mine și liberalii, și conservatorii de la Vaslui. Conservatorii s-au plîns cum că domnul prefect care era mai înainte era un instrument în mîna a cîtorva oameni liberali, cari-i persecută, și de acord cu guvernul am ținut să le dovedim că nu persecutăm pe nimeni și că, oricînd numim prefecti, căutăm oameni cari să se ocupe de interesele morale și materiale ale județului.

În favoarea domnului Ștefan Roseti vor vorbi toți vasluienii, fie liberali, fie conservatori, oameni de onoare și independenți. Domnul Ștefan Roseti nu este un om de aceia cari alegă după slujbă ; a fost rugat de noi toți ca să primească prefectura la Vaslui. Domnul Roseti, cum a auzit că se pune în îndoială buna sa credință, a alergat în București și a zis că dimisiunea sa o pune la dispozițiunea mea.

* Citește: *constatat.*

** Din fr. *reprimande*, reproș.

*** Citește: *constatate.*

Domnia sa a fost omul care s-a luptat chiar contra guvernului acestuia și nu a avut trebuință de puterea administrativă pentru ca domnia lui să se amestece în alegere.

Nu s-a amestecat în alegere. Dovadă, încă o dată o repet, este că nu a destituit pe nimeni, n-a provocat pe nimeni, și nu domnul Ștefan Roseti va provoca pe cineva.

Așadar, este o acuzațiune cu totul nedreaptă ; pentru ca să se ascundă viciurile alegerii, s-a găsit și acum ca totdeauna mijlocul a ataca influința guvernului !

Cînd cineva nu poate să ajungă la putere, atunci aruncă asupra guvernului . . .

Domnul Ștefan Roseti nu este din acei oameni care să facă presiuni ; domnul Ștefan Roseti este un om care și-a făcut datoria întotdeauna. Înainte de rezel, nechemat de nimeni, neindatorat de nici o lege, a venit și s-a pus în capul unui regiment și și-a făcut datoria în chip eroid pe cîmpul de bătaie. Domnia sa și-a făcut datoria ca om stimat și de un partit și de altul în Cameră și își face datoria de prefect ocupîndu-se de interesul moral și material al județului, fără a se uita dacă unii sînt amicii săi. Prea puțin îi pasă domniei sale dacă domnul Holban este ales sau ba. Ceea ce pasă domniei sale este să nu fie învinovățit pe nedreptul, dupe niște rele informațiuni, cum îmi place a crede că a făcut-o prințul Grigore Sturza în discursul ce a ținut aci. Am zis ².

„Monitor”, 1880, nr. 54, p. 1472, col. 1 — p. 1474, col. 3.

NOTE

¹ Se discută validarea mandatului de senator la colegiul II Vaslui al lui D. Holban, care reușise în alegeri împotriva lui Gr. Cozadini, „susținut în mod vădit și fățiș de prefectul local”, cum spusese Gr. Sturdza. După alegere, la presiunea prefectului, o parte din alegători își retrăseseră votul dat lui Holban și de aceea alegerea era contestată. Holban adresase un memoriu președintelui Senatului, pe care îl citează, comentîndu-l, Gr. Sturdza. Afirmațiile celor doi sînt pe rînd discutate și respinse de K., după cum cititorul poate observa și singur. Trebuie remarcat în același timp că plîngerea lui Holban stîrnește risul prin nararea înclîcită a faptelor, contraziceri la tot pasul, folosirea de argumente defavorabile sieși, ca de pildă cazul celui alegător Deșilă, plecat la Huși și care declarase senin candidatului său că „înădîns a încurcat venirea sa la timp”, deși prefectul Ștefan Rosetti trimisese după el pe călărașul Lambrino.

² După K. a luat cuvîntul N. Voinov, care l-a acuzat că încearcă să ascundă ingerința administrației în alegeri și să-l absolve de vină pe prefect, proprietar în județul Huși. K. i-a răspuns că nu știe geografie, deoarece Șt. Rosetti era proprietarul moșiei Crășnița din județul Vaslui și că îi pare rău de ignoranța lui Voinov deoarece odinioară îi fusese elev. Acesta a răspuns că i-a fost elev în timpul Unirii, dar s-a despărțit de el cînd, ajuns la putere, „a zdrobit toate libertățile”. La această afirmație din tribunele Senatului s-au auzit aplauze. Președintele a admonestat publicul și K. a remarcat malițios : „Aceasta dovedește, domnule președinte, că sînt autoritar și că nu lăsăm tribunele libere . . .”.

Mai avusese apoi un schimb de replici cu Voinov în pricina prof. Andrei Vizanti, alegător improvizat la Vaslui și căruia K. îi reproșase (vezi în text) absența de la catedră. Voinov susținuse că „postul nu e în pericol”, căci A.V. e totodată și „om politic”. La care K. a replicat rece : „Copiii nu învață nimic la catedra lui”.

În cele din urmă Senatul a invalidat alegerea cu 33 de voturi pentru și șapte împotriva.

Intervenții pe marginea legii de organizare a Dobrogei*

Domnilor, voi să dau oarecare explicațiuni¹, fiindcă am auzit câțiva domni senatori cerind cuvîntul, și voi începe cu cele zise de onor. general Manu², căci am avut nenorocirea de a nu fi înțeles de domnia sa. Domnilor, ce este această lege? Am numit-o „legea organizării Dobrogei”, fiindcă am voit să fim modești, n-am voit s-o numim „Constituțiunea Dobrogei”, deoarece sperăm că va fi regizată ** după un timp oarecare și Dobrogea de Constituțiunea de la 1866. Cînd s-a dat la 1866 acestei țări, care a avut o legislațiune deosebită, această Constituție, a trebuit cu toate acestea locul deschis la sute de legi viitoare pentru dezvoltarea principiilor coprinse într-însa. Dacă am fi venit să facem azi ceea ce cere onor. domn Manu pentru Dobrogea, ar fi trebuit să venim deodată cu un cod întreg de legi, a căror votare și aplicare ar fi întîrziat poate vreo doi ani de zile. Ceea ce reclamă acea țară și acea populațiune azi este să nu fie ocîrmuită prin dictatură, prin decrete domnești, ci să aibă și ea o stabilitate întemeiată pe lege. Cum puteam să facem ca deodată să înființăm și să aplicăm toate acele legi? Am zis că o lege va prevedea momentul cînd Dobrogea-și va avea o reprezentațiune națională; noi dorim acest moment și am avut onoare a spune, eu, ca moldovean, că am experimentat aceasta cu Basarabia; nu mă speriam deloc ca să se dea Dobrogei glas în Parlament, însă văzînd starea înapoiată, văzînd că însăși populațiunea nu este încă bine stabilită, că termenul de trei ani nu s-a împlinit, nu puteam prin noi, guvernul, să luăm asupra noastră cifra de cutare număr de populațiune ca să formăm și în Dobrogea colegiuri, cari să trîmită deputați și senatori, căci ar fi fost ceva factice și nesigur. În această lege trebuie neapărat să punem ca în Constituțiunea Dobrogei principiile și ele să se dezvolte prin legi posterioare.

Viu la cestiunea proprietății. Dacă s-a făcut interpelări în această privință, s-au făcut prin necunoștință de cauză sau alte împregiurări.

Aci se zice că legea otomană va cîrmi proprietatea — căci proprietatea are legile ei; ca proprietatea să rămie, bine-rău, cum este să se cîrmuiască de legile otomane, pînă va veni o lege nouă. Legea nouă nu se poate face în bătaie de mină; amployații noștri nu cunosc starea legală de pînă acum: nu s-a făcut cadastru, nu s-a făcut un recensămînt precis; nu se știe cine are, cine n-are. Legea aceasta păstrează toate legile anterioare relative la proprietate, păstrează toate drepturile statului; nu se poate face o tranzacțiune fără consimțămîntul guvernului, și odată aceasta făcut, odată solvgardate drepturile statului, atunci vom veni cu o lege specială ca acea proprietate orientală să o facem proprietate occidentală; dar aceasta cere studii mai amănunte. Cu[m] toate aceste studii se fac la fața locului, am însărcinat pe fostul prefect de Tulcea, domnul G. Ghica, care a studiat cestiunea și rapoartele sale le-a comunicat prefectului de Chiustenge, ca să le observe și să-și dea și el opinia lui.

În zilele acestea are să ne vină proiectul. Cînd vom avea vreme, și cred că o vom avea, vom înfățișa acel proiect, nu în sesiunea de toamnă, ci poate chiar acum în 10—15 zile. Cu toate acestea, guvernul nu va lua asupra sa nici o răspundere, pînă nu veți vedea însăși acea lege, pentru că trebuie înainte de toate să se numească acea comisiune de care se zice

* Ședința din 4 martie 1880. Senatul României.

** Din fr. *régir*, a administra.

aici că are să cerceteze titlurile ; și am avut onoare a vă spune că m. s. sultanul a fost așa de gentil și a făcut să ni se dea toate documentele relative la proprietatea din Dobrogea ; și ne vine chiar un ampoiât din Constantinopole la administrația domeniilor, cu toate tablourile și toate actele trebuincioase, puse în 46 de lăzi. Atunci, după ce vom studia materia mai bine, se va regula și vom veni cu rezultatul lucrării noastre, și astfel veți fi mai bine puși în cunoștință despre acest obiect. Altfel, așa în pripă nu se poate, pentru că dumneavoastră știți mai bine decât mine că niște legi care sînt încă în vigoare nu se pot desființa pînă nu vor fi înlocuite cu alte legi. Așa am făcut și noi în Dobrogea ; și Camera a voit să specifice și mai bine în acest proiect ca pînă la regularea definitivă a Dobrogei acea proprietate să se conserve conform legilor otomane, adică conform legilor astăzi în ființă. Legile acestea sînt astăzi tipărite în turcește, în grecește și în franțuzește.

Domnul Voinov: Să le traduceți și în românește...

Negreșit. Acum, ce frică e ? De ce vă temeți, cînd se zice mai jos, tot în articolul 11 din această lege, „că guvernul român are toate drepturile și atribuțiunile pe care le avea guvernul otoman în această materie. Un regulament de administrațiune publică va determina aceste atribuțiuni și drepturi”.

Chiar colegul meu de la finanțe ³ astăzi, împreună cu mine, se ocupă de proiectul acesta de reglement, întemeiat pe legile otomane. Așadar, nu e nici o frică asupra acestui punct ; și dacă e să se zică ceva, este că nu s-au luat mai curînd măsuri ca să se determine în conformitate cu legile otomane asupra bunurilor mai cu seamă ale cerchezilor și tătarilor, căci acele domenii sînt mari, colosale, și sînt ale statului domenii absolute, pentru că cerchezii s-au dus, tătarii s-au dus, și acele domenii trebuiau luate și date în arendă cum se dă și în țară moșiile statului, și atunci ar fi fost veniturile mult mai mari și poate atunci s-ar fi împiedicat și multe daune cari astăzi le sufer domeniile statului din Ialomița, Covurlui și Brăila.

Replică mitropolitului Moldovei și Sucevei ⁴.

P. s. s. mitropolitul Moldovei are toată dreptatea, decît nu putem noi ca prin legea organizării Dobrogei să se hotărască cestiunea care se rapoartă la starea lucrurilor din vechea Românie. Nu putem zice alta aci decît cum că Dobrogea din punctul de vedere ecleziastic atîrnă de cutare eparhie, cum zicem că Dobrogea atîrnă de Ministrul de Interne în privința administrațiunii, cum zicem că Dobrogea în privința judecătorească atîrnă de Curtea de casațiune de aci.

Precum n-am putea ca în organizarea Dobrogei să hotărîm reședința Curței de casațiune, tot asemenea nu putem să hotărîm cu această ocaziune reședința eparhiei Dunărei de Jos.

Acestea odată zise, anunț pe p. s. s. mitropolitul Moldovei că deja în Consiliul de Miniștri s-a hotărît ca ministrul de culte să vină cu un proiect de lege, și care cred că peste două zile se va și prezenta, și prin care, anunț de mai înainte, se hotărăște că reședința eparhiei Dunărei de Jos să fie situată pe laturile Dunărei de această parte, și negreșit că nu poate să fie în alt loc decît în orașul cel mai mare de pe malul Dunărei.

Am luat reședința de la Ismail, căci din nenorocire nu mai posedăm Ismailul, și am mutat-o de fapt la Galați, și acum venim cu un proiect de

lege prin care se hotărăște că reședința episcopiei Dunărei de Jos are să fie la Galați.

*Replică lui G. Manu*⁵.

Domnilor senatori, onor. domn general Manu v-a arătat singur că dumneavoastră nu trebuie să adoptați ceea ce cere domnia sa. Domnia sa vă spune că în România, în statul mare al României, în corpul principal al căruia Dobrogea este numai un membru, cestiunea religioasă a bisericilor eterodoxe nu este regulată, și domnia sa voiește ca s-o regulăm chiar acum în Dobrogea cu ocaziunea acestui proiect? Apoi, dacă este s-o regulăm, atunci s-o regulăm întâi în România cea veche, și când va fi regulată în România, atunci va fi regulată de la sine și în Dobrogea ...

Domnul general Manu: Dacă am face Constituțiunea României astăzi, am regula-o.

Constituțiunea Dobrogei este o Constituțiune provizorie, este un travaliu de asimilare, de oarecari legiuri excepționale pînă cînd cu o trăsura de cuvînt vom putea zice „că Dobrogea, făcînd parte din România, din cutare zi conținește de a mai fi administrată cu legi speciale și că Constituțiunea României din 1866 să întinde și la Dobrogea”. Trebuie să grăbim acel moment, să nu fie Dobrogea un fel de colonie, dar azi nu a venit acel moment.

Domnilor, n-am zis că tratăm noi cu statele străine în privința supunerii bisericilor și a clerului eterodox la legile țării. Sîntem stat independent și avem dreptul să ne ocupăm și să regulăm condițiile tuturor religiunilor, afară de dogme. Dar bunioară biserica catolică are capul ei, ale căreia drepturi se respectă de toate statele și cu care Rusia are concordat și Germania are concordat; de aceea noi ne ocupăm a regula drepturile acestei biserici, care mai ales în Moldova numără peste 200 000 cetățeni români aparținînd acestei religii. Și cum se va regula în România, așa se va regula și în Dobrogea.

Așadar, domnilor, vă rog a nu aduce acestui articol o modificare precipitată, care nu ar face decît a ne pregăti greutăți, fără ca prin aceasta să putem regula cestiunea tocmai acolo unde importă să fie regulată. Căci în Dobrogea nu există decît două biserici catolice, o capelă protestantă și o capelă germană⁶, atîta este tot. Greutatea nu stă, cum vedeți, în mulțime, dar în principiu. Cînd domnul ministru de culte va veni înaintea dumneavoastră cu legea privitoare la toate cultele eterodoxe, cum veți hotări pentru România se va hotări și pentru Dobrogea.

La articolul 217.

Domnilor, nimic nu este mai rău decît ca cineva să aibă o populațiune în țara sa ai cărei părinți sufletești să fie aduși din străinătate. Aceasta am simțit-o noi moldovenii cu preoții unguri din părțile catolice și cu rabinii ovreiești. Noi avem o populațiune foarte mare musulmană în Dobrogea și interesul nostru nu este să aducem hoglele din străinătate, fiindcă este cunoscut că între aceștia fanatismul este mai violent, mai aprins. Avem deja astăzi în Dobrogea hogi din țară de acolo și pe aceia-i găsim mult mai devotați nouă decît cei ce vin din străinătate.

Nu se putea să lăsăm dar pe acești capi ai moscheelor fără mijloace de a învăța legislațiunea otomană religioasă; deoarece am prevăzut tribunele musulmane pentru tot ce privește familia și succesiunea, puteam noi

să lăsăm să ne vină acei agenți de aiurea? Socotesc că nu era bine. Mai bine este să lăsăm musulmanilor din Dobrogea puțința ca să-și ia clerul și judecătorii și să-i formeze din chiar Dobrogea.

De aceea ne-am adresat deocamdată la guvernul otoman și am cerut să ne trimită un om învățat, care acela să fie plătit și care să ia copiii de musulmani din Dobrogea ca să-i pregătească să fie pe viitor hogi, cadii și muftii din însăși populațiunea Dobrogei.

Iată ce înțelegem prin acel seminar. Acel seminar are să fie în Baba-dag, căci acolo este centrul Dobrogei, unde sînt musulmani care deja simpatizează cu noi.

Replică lui Ion Ghica.

Noi vroim ca acele persoane clericale să fie cît mai învățați și ne vom sili cît vom putea pentru aceasta, și socot că va fi mai bine decît ce este azi. Hogeia din satele tătărăști de azi abia știe să citească, este un simplu tatar. La musulmani nu există un cler organizat ca la religiunea creștină; de multe ori să ia cel care este mai învățat și se face hogeia sau muftiu. O persoană s-a mirat foarte mult cînd a văzut că acolo un neguțător, foarte de treabă, dar fără multă știință, a fost proclamat de populațiunea locală. Nu este ca la noi, să se ceară studii prea mari. Este nevoie să avem o școală, chiar începătoare, unde să fie hogi și cadii învățați la noi și să fie luați oameni dintre fiii țării.

Pe marginea articolului 22°.

Acest articol este luat din Constituțiunea română și pus aci.

Domnul N. Voinov: „Întocmirea acestor acte să preceadă benedicțiunii religioase”. Astfel trebuie a fi redactat articolul, spre a fi mai clar.

Am scos acest articol din cuvînt în cuvînt din Constituție.

Replică mitropolitului Moldovei și Sucevei^o.

Daca s-ar găsi, acela ori ar merge la Mărcuța, ori la pușcărie. Daca ar face aceasta din rea-voință, are să meargă la pușcărie, daca ar face-o din inocență, are să meargă la Mărcuța. (*Ilaritate.*) Cred că tocmai se cuvine ca prefectii și subprefecții să stăruiască la comune ca bisericile să fie bine ținute, ca preoții să aibă ceea ce li se cuvine în budget, și cînd ministrul de culte ordonă ceva chiar după cererea episcopilor, la cine are să se adreseze decît la prefecti și subprefecți?

Daca se vor amesteca în dogme, atunci negreșit că au să fie niște nebuni! . . .

Legea întrunește niște principii mari și solemne. Și, dacă bunăoară aci se zice să nu se amestece în armată, negreșit este bine zis, fiindcă prefectii și subprefecții sînt o autoritate separată, care nu are a face cu armata. Daca se zice că administrația nu se amestecă în justiție, se înțelege că justiția trebuie să fie despărțită de administrațiune conform principiilor noastre constituționale. Dar în toate cele [l]alte servicii are prefectul dreptul să se amestece în conformitate cu legea.

Am avut onoare să dau toate lămuririle preasînțitului mitropolit și în secțiuni întrunite să-i dau asigurarea și aci că nu se va găsi nimeni care să permită unui prefect sau subprefect să se amestece la tot ce privește dogmele și serviciul din lăuntru al bisericei, dar la cele [l]alte afe dreptul să se amestece.

Singur clerul ne-a cerut, și nu o dată, dar de multe ori, ca administrația să-i vie în ajutor.

*Replică lui G. Manu*¹⁰.

Onor. domn general Manu a cerut suprimarea fiindcă i s-a părut că acest articol este un pleonasm. Dar fiindcă este o lege privitoare la o provincie ce am căpătat-o acuma și fiindcă această lege are să se reproducă în toată lumea, am ținut să arătăm acelor populațiuni ca să știe ce drepturi are prefectul, că adică are dreptul să ceară ajutorul armatei.

Așa se face și în Țara Românească propriu-zisă. Poate că este un pleonasm, dar într-adins am ținut ca să se afirme aceasta.

Asupra articolelor 29 și 30.

Domnilor senatori, am pus acest articol spre a constata, spre a proclama încă o dată drepturile societății, drepturile statului român de a menține ordinea și a se apăra. O dată cu aceasta sînt dator a da un drept tribut spiritului public din Dobrogea, spirit admirabil. Am zis în expunerea de motive a acestui proiect că acolo avem un capital moral și că ar fi de dorit ca și populațiunile din provinciile otomane, luate de alte state, să fie devotate ca populațiunea Dobrogei, care dă exemplu de supunerea cea mai deplină. Totodată sînt dator să recunosc și zelul, abnegațiunea și prudența autorităților, fie judecătorești, fie administrative, fie militare, care se întrec întru a evita conflictele și a mulțami populațiunea. Domnilor, navigațiunea se va deschide în curînd, serviciile de transport se fac foarte înlesnitoare și cred că mulți dintre dumneavoastră vor vizita noua provincie a României și cred că vor fi mulțamiți a constata acel spirit admirabil de afecțiune către noua patrie și totodată prudența și zelul autorităților.

*Asupra articolului 46*¹¹.

Aici este o greșeală de tipar.

Să se zică : Tulcea.

Constanța.

Să se zică : Babadag.

Sulina.

Măcin.

Hîrșova.

Medgidie.

Cernavoda.

Mangalia.

Chilia Veche.

Ostrov (Silistra Nouă).

Mahmudie.

Rusgua și

Isaccea.

Sînt în tot 14 comune urbane.

*Asupra articolelor 67 și 77*¹².

Domnilor, dacă este un articol unde guvernul se opune cu desăvîrșire a se pune vrun amendament, este articolul de față; declar aceasta respectuos, dar categoric, și iată pentru ce : voim cu o oră mai înainte să asimilăm Dobrogea cu România, dar voim aceasta nu prin lacrimi și vărsare

de singe, ci prin inimă și pace să o românizăm. Vom ține dar seamă de deprinderea și starea morală și primitivă a acestei populațiuni.

Domnii mei, în Dobrogea singura populațiune care este deprinsă a purta armele este populațiunea musulmană.

Onor. domn general Manu recunoaște singur cum că chiar către această populațiune musulmană trebuie să uzăm de menagiamente, iar pentru români și bulgari, aceia cari 400 ani n-au fost deprinși cu întrebuintarea armelor, voiește domnia sa ca deodată să-i deprindem nu la arme, dar să-i deprindem la conscripțiune în armata de linie, care nu e lipită de vatra satului, cum e armata teritorială. Domnia sa voiește ca acea populațiune română, care în mare parte e compusă de dezertori ce emigrau din România pentru a scăpa de recrutație, voiește domnia sa, zic, să-i luăm nu în mod treptat, ci deodată să-i facem soldați prin conscripțiune !

Domnilor, nu cred că aceasta este bine și nu cred că am face bine, căci avem pentru noi dureroasa experiență a trecutului cind Moldova a luat Basarabia înapoi la 1858 ; după un an, noi cari eram pe atunci mai tineri și aveam mai mult entuziasm, am socotit că puteam aplica principiul pe care îl pune înainte astăzi onor. domn Manu pentru Dobrogea ; și deși ne era mai lesne de a aplica acest principiu al recrutării în Basarabia, care făcuse parte dintr-un stat eminentemente militar, de unde fiecare conchi-dea că trebuie să dea oameni la oștire, cu toate acestea am avut o rezistență foarte mare și în timp de 20 ani, cât am ținut Basarabia, n-am putut aplica legea recrutării în Basarabia.

Domnul general Manu : Acolo erau scutiți prin statutele lor de coloniști.

Coloniile erau scutite, ele nu făceau parte din organismul Basarabiei, coloniile¹³ sînt 40 de sate și Basarabia avea vreo 300.

Așadar, noi nu putem să facem în privința Dobrogei o experiență care ne-a reușit foarte rău în Basarabia, cu toate că de îndată supunem această țară la regimul armatei teritoriale. Apoi nu știu că armata teritorială să se fi purtat rău în timpul rezelului, din contră, ea și-a făcut datoria și s-a bătut bine. Noi introducem această forță, care am avut-o la noi în timpul rezelului, de îndată și în Dobrogea.

Domnul general Manu zice că avem intențiunea să suspendăm aplicarea legii chiar pentru armata teritorială în Dobrogea, pentru că am pus condițiunea că legea organizării puterii armate teritoriale să nu o aplicăm decît dupe ce vom regula cestiunea proprietăței. Este natural aceasta, căci daca n-am regula cestiunea proprietăței, care lipește pe om de pămîntul său, ne-am găsi în față cu o populațiune nomadă, care poate ar emigra. Domnul Manu spune că emigrează populațiunea noastră română în Dobrogea. Comite o eroare domnia sa, căci emigrațiunea care se face din România în Dobrogea este puțină, și apoi acei puțini care emigrează în Dobrogea, în loc să dea oameni la armata de linie, vor da oameni la armata teritorială. Emigrațiunea se face aiurea, întrebați pe proprietarii de la Silistra în sus, întrebați pe proprietarii de la Turnu Măgurele și veți vedea de unde se face emigrațiunea ; și ea se face nu în Dobrogea, ci în Bulgaria ; și ar fi bine ca domnul general Manu, ca proprietar, ca om politic și om de stat, să se ocupe de cauzele cari fac pe locuitorii de-a lungul Dunării ca să emigreze în țări streine. Aceasta trebuie să ne preocupe pe noi, iar nu emigrațiunea în Dobrogea.

Dar mai este altceva, este articolul 73, care zice :

„Articolul 73. Un termen de trei ani, din ziua de 23 octombrie 1878, se acordă locuitorilor rurali cari, în timpul rezelului, au emigrat din Dobrogea, spre a reveni la căminele lor.

Acei ce nu se vor folosi de acest termen perd orice drept asupra posesiunii pământurilor rurale ce au avut înaintea rezelului”.

Știți foarte bine, domnilor, că dacă dăm un termen este ca să se poată și duce ; totdeauna cînd se anexează un teritoriu la alt stat cineva are un timp de a opta. Domnul general Manu, care totdeauna este foarte perspicace, de astă dată s-a cam înșelat și n-a citit, se vede bine, paragraful trei de sub articolul 73. Noi nu am zis că sînt datori tinerii aceia cari fac parte din armata teritorială să servească numaidecît a patra săptămîină, ci am zis din contra că cineva nu poate fi luat mai mult decît o dată pe lună. Aceasta nu va să zică că, dacă va fi populațiunea mai mare și vor fi rîndurile mai numeroase decît se cere prin budget, guvernul să îndatoreze pe oameni a servi în a patra în loc de a șasea săptămîină. Să dea Dumnezeu ca populațiunea să fie multă și să putem a înmulți zilele de odihnă a acestor oameni la căminele lor, făcînd să-i ajungă rîndul mai rar !

Iată ce zice aliniatul al treilea din articolul 67 :

„În timpurile normale, locuitorii ce vor face parte din aceste trupe nu vor putea fi întrebuițați în serviciu decît o săptămîină pe lună și în care timp ei vor fi plătiți și hrăniți după legea privitoare la armata teritorială”.

Nu vor putea dar a fi întrebuițați decît o săptămîină pe lună. Aceasta nu rădică puterii administrative dreptul, cînd vor fi prea mulți, ca să-i oblige a face serviciu o săptămîină la două luni. Prin urmare, vedeți că n-ați citit bine legea, domnule general.

Cu toții dorim ca cu o oră mai nainte să vedem populațiunea Dobrogei luînd parte la sarcinile statului nu numai cu punga, dar și cu singele. Și nu vom aștepta mult, căci avem populațiunea musulmană deprinsă a purta armele.

Avem acolo un număr foarte mare de musulmani cari au servit în armata otomană cu diferite grade și cari reclamă ca, cu o oră mai nainte, să intre în armata română, negreșit ca corp separat. Și chiar în budgetul colegului meu de la rezel să reclamă fonduri pentru înființarea a cel puțin două batalioane de voluntari otomani, cari au să înceapă a se organiza, și aceștia vor fi cadrele pentru viitoarele companii.

Așadar, domnilor, și guvernul este de opiniune cu general Manu că cu o oră mai nainte să avem forțe militare în Dobrogea, ca eu chipul acesta să ajungem la acea dorință a Senatului și a țării întregi.

*La o propunere a lui N. Voinov*¹⁴.

Domnilor senatori, propunerea domnului Voinov nu este numai dorința domniei sale, ci a nației întregi. În adevăr, noi nu putem stăpîni Dobrogea dacă nu se va stabili o comunicație ușoară prin vase. Colegul meu de la rezel a și prevăzut în budget cumpărarea a două vase. Cred că cu toții trebuie să facem sacrificii.

Domnul Voinov: Dar ce sînt două vase?

Recunoaștem cu toții că trebuie să facem sacrificii pentru această flotă de care avem trebuință, căci comunicația care o avem astăzi o

datorim societății austriace de navigație pe Dunăre, care face acest serviciu neapărat cu interesul ei, dar care ne înlesnește mult.

Apoi sînt locuri, pe terenul nostru dunărean, cari nu sînt vizitate de vase; avem brațul Sf. George, care este un braț tot atît de mare ca și cele [] alte, are sate, are chiar și un oraș, și anul trecut, cînd societatea de navigare a trimis un vapor acolo, a eșit populația de la Mahmudie să-l vadă ca o minune! Era ceva nemaipomenit! Am izbutit însă ca societatea de vapoare să facă cite o cursă și pînă la Mahmudie, cel puțin o dată, de două ori pe lună — negreșit, pentru folosul său — și nu știu dacă se va mai putea face și aceasta dacă societatea nu-și va găsi cîștigul material. Dorim cu toții, nu numai domnul Voinov, ci țara întregă, și sperăm că și Camera ne va căuta să ne dea mijloace ca să realizăm această dorință¹⁵.

„Monitor”, 1880, nr. 55, p. 1 522, col. 1 (erată p. 1 557, col. 1) — 3; p. 1 523, col. 1, 2—3; p. 1 524, col. 1—3; p. 1 525, col. 1, 2—3; p. 1 526, col. 2 — p. 1 527, col. 1, 3.

NOTE

¹ Vezi și supra p. 267.

² Generalul G. Manu spusese că guvernul era dator să vină cu un proiect de lege, „un ce definitiv, care să fie combinat în toate amănuntele sale, astfel ca să nu mai avem trebuință de alte regulamente ulterioare”. De asemeni era nemulțumit de faptul că articolul care reglementa regimul proprietății avea o formulare la fel de vagă, căci lăsa soluția definitivă unei legislații viitoare. El propusese să se precizeze că cel mai tîrziu în sesiunea următoare, 1880—1881, se va lua în discuție o atare lege pentru „ceștiunea proprietății și a posesiunii în Dobrogea”.

³ I. Cîmpineanu.

⁴ Mitropolitul Moldovei și Sucevei ceruse să se precizeze reședința eparhiei Dunării de Jos.

⁵ G. Manu își exprimase temerea că prin precizarea statutului diferitelor culte se făcea în Dobrogea „stat în stat” și ceruse suprimarea alineatului 3 din articolul 16, care specifica retribuirea personalului bisericilor ortodoxe de către comune, după un regulament de administrație ce urma să fie elaborat. În felul acesta „neorînduiele” din vechea Românie se transferau în Dobrogea, căci de pildă la București, constata el, primarul nu putea supune diferitele comunități religioase „la privegherea sa”.

⁶ Vezi Anton Durcovici, *Istoricul parohiei catolice din Tulcea*, în „Revista catolică”, III, 1914, nr. 1; J. Schneider, *Die evangelische Diaspora der Dobroudscha*, în „Bukarester Gemeindeblatt”, 1922, nr. 53; „Kirchliche Blätter”, 1922, nr. 35 și „Bukarester Gemeindeblatt”, 1923, nr. 1; G. A. Schuller, *Eine deutsch-evangelische Dobroudschagemeinde (Atmagea)*, în „Kirchliche Blätter”, 1923, nr. 8 și 10.

⁷ Articolul 21 prevedea înființarea unui seminar musulman la Babadag, întreținut de stat. I. Ghica întrebase dacă acolo urmează să se formeze „clerul musulman”, căci se indoia de eficiența acestei școli.

⁸ Articolul 22 prevedea că actele de stare civilă trebuie să preceadă, în cazul căsătoriilor, „benedicțiunea religioasă”.

⁹ Mitropolitul Moldovei și Sucevei intervenise pe marginea articolului 28, care preciza că prefectii supraveghează mersul „tuturor serviciilor publice”, cu excepția tribunalelor și a armatei. Voia să știe, „în ce privește biserica, cum rămîne”?

¹⁰ Articolele 29 și 30, a căror suprimare o ceruse G. Manu, precizau atribuțiile prefectilor: făceau „regulamente explicative” și aveau, „în marginea legilor”, „puterea publică”.

¹¹ În proiect se tipăriseră doar 12 localități („Monitor”, 1880, nr. 55, p. 1 520, col. 1).

¹² Articolul 67 prevedea că 10 ani de la promulgarea legii de față nu se făceau recrutări pentru armata de linie în Dobrogea. Se puteau face însă înrolări voluntare. Articolul 77 condiționa aplicarea articolului 67 de reglementarea proprietății. Aceasta însemna, după convingerea generalului G. Manu, că se făcea Dobrogei o favoare de „a nu avea armată”.

¹³ Pentru coloniile din Basarabia vezi *Opere IV, Oratorie II*, partea I, p. 456 și urm.

¹⁴ N. Voinov ceruse să se constituie o flotă maritimă.

¹⁵ Legea a fost primită cu 28 de voturi pentru și trei împotriva.

*Precizări pe marginea proiectului de lege sanitară**

Domnilor, azi comunele la noi sint mari¹, așa că nu sint decît 40, 50 de comune într-un județ.

Nu socotesc dar că este a cere mult de la medici cînd li se pretinde să facă ceea ce perfecții fac întotdeauna. De aceea nu este nicidecum mult ca medicii să viziteze de două ori pe an comunele și să vază bine cum stă igiena publică acolo. Noi avem nevoie de a priveghea continuu și cu toată luarea-aminte sănătatea populațiunei noastre rurale, pentru că igiena publică suferă la noi și lasă mai mult de dorit decît mai în toate statele Europei. Și cu toate acestea mulți medici de județe, trebuie să o mărturisesc, s-au folosit de lacunele legii actuale, pentru ca să nu-și facă datoria lor și, în loc să fie medici de districte, să fie numai medici de orașe. Nu mai departe, zilele acestea, am constatat că într-un sat angina bîntuia deja de mai mult timp copiii fără ca picior de medic să se fi văzut pe acolo. De aceea în interesul populațiunei, în interesul națiunei, trebuie ca medicii, mai ales de județe, să se deprindă a fi medici nu numai cu leafă, ci și cu fapte.

Replică lui G. Vernescu².

Declar că primesc ștergerea propusă de domnul Vernescu, însă-l asigur că nu avem destui medici în țară pentru a fi deocamdată de fiecare plasă cite unul.

Replică lui Th. Boldur Lătescu³.

Așa se face și acum : consiliul județean propune și domnul întărește.

Domnul B. T. Lătescu: În proiectul dumneavoastră nu se zice așa.

În proiect se zice așa : „Medicii de plasă se numesc și se revoc prin decret domnesc, după recomandarea ministrului de interne, bazată pe propunerea Consiliului medical superior, și se plătesc din casa județului cu cel puțin 300 lei pe lună și 200 lei cheltuieli de transport”.

Pe marginea unui amendament depus de același⁴.

Domnilor, mai dinainte declar că dacă dumneavoastră veți primi amendamentul domnului Lătescu cum este făcut, care din început n-a văzut în această lege decît singurul consiliu de la Piatra, ca să facă cu medicii cum va voi, cu părere de rău vă mărturisesc că voi retrage legea, căci nu voi să vă fac să perdeți timpul degeaba. Domnilor, astăzi nu se poate numi un medic fără un decret domnesc. Altfel ar fi ca medicii din județe să se puie sub protecțiunea autorităților locale și lasă** pe locuitorii de prin sate să peară, precum se urmează acum. Recunosc ca consiliu[1] județean să propuie, dar pe cine? Din acei care au depus concursurile cerute și s-au conformat cerințelor prevăzute de lege; dar nu pot să primesc amendamentul domnului Lătescu, căci vă declar încă o dată că atunci prefer să retrag legea.

Replică aceluiași.

Domnilor deputați, legea actuală dă puterii administrative mai multe drepturi decît propunerea onor. domn Lătescu. Care este rațiunea

* Ședințele din 5, 6 și 7 martie 1880.

** Citește: să lase.

pentru care guvernul a venit cu noua lege? Este experiența făcută de toți miniștrii de interne și de toți prefectii serioși, cum că organizațiunea actuală nu dă societății puțința de a face ca mai ales starea sanitară în comunele rurale și în aglomerațiunile mari, cari însă nu pot plăti medici, să fie cum ar trebui să fie. Mortalitatea este spăimântătoare în comunele rurale și chiar în București. (*Înteruperi.*)

Domnilor, după cum am avut onoare a vă mai spune, am dizolvat de trei ori consiliul județean de Olt pentru că-mi recomanda medici cari nu îndeplineau condițiunile cerute. Și dacă dumneavoastră veți cerceta statistica de decese veți vedea că chiar orașul București figurează, dacă nu între cele dintii, dar între orașele unde mortalitatea e mai teribilă, mai înspăimântătoare. Sînt sate, domnilor, unde nu vă puteți face idee de mortalitatea ce există din cauza diferitelor boale, cum angina, scarlatina etc.

Ei bine, dacă medicina e un serviciu care trebuie să fie dirijat de oameni competenți, de oameni cari din vindecare și-au făcut misiunea vieții lor, adică de Consiliul superior, dacă veți lăsa descentralizarea, las [la] o parte viața oamenilor, vorbesc numai de viața vitelor... (*Înteruperi.*)

Credeți oare dumneavoastră că epizootia nu va avea nevoie de un serviciu centralizător, care să poată da ordine pe toată linia, că această boală poate să fie lăsată numai aprecierii medicilor primari, fără vreun control superior?

Apoi, domnilor, într-un asemenea caz s-ar putea întâmpla că medicul primar de la Prahova, deși face datoria sa, punînd carantine și întrebuițînd toate mijloacele pentru stîrpirea boalei, totuși să nu poată aduce nici un folos țării, deoarece animalele din județul Ilfov, de exemplu, unde medicul primar nu și-ar face datoria, pot trece în județele acelea unde medicul [i]și îndeplinește cu sancțitate misiunea sa.

Vă rog dar să lăsați la o parte orice teorii, cari, deși poate sînt prea bune, însă în cazul de față nu dă locuitorilor dreptul și puțința de a se apăra de asemenea boale; fiindcă, lăsînd ca medicii primari să nu atîrne și să nu fie controlați de Consiliul superior, nu veți face nimic și atunci mai bine e să lăsăm în vigoare legea actuală, căci pare a fi mult mai bună decît legea ce voiți să faceți acum și să urmăim astfel după dînsa pînă cînd, în fine, răul va fi atît de mare încît se va lumina fiecare.

Eu am consultat pe toți foștii miniștri de interne și pe toți prefectii asupra acestui punct și toți au fost de părere ca numai atunci cînd controlul se va lăsa Consiliului superior, numai atunci, zic, se va vindeca răul, care din nenorocire din zi în zi devine mai înspăimîntător.

Domnilor, chiar țărani s-au deșteptat; și ei acum cînd văd că se ivește vreo boală nu se mai duc pe la babe, nu mai întrebuițează medicamente empirice, ci reclamă pe doctorul și doctor nu este.

Domnul T. B. Lătescu: Prin legea actuală au doctori. (Înteruperi.)

Cu legea actuală medicii și bat joc și de consiliile județene și de Consiliul superior, pentru că aleargă de la unul la altul; astfel că nu e decît o țesătură de autoritate în care medicul [i]și joacă calul cum [i]și place.

*Replcă lui I. Agarici*⁵.

Vă rog să mă lăsați să vorbesc, căci domnul Agarici, în descrierea situațiunii județelor, a ieșit cu totul din cestiune și a făcut o descriere a județelor unde trebuie să zic și eu cuvîntul meu.

Domnul președinte: Ce să fac? Regulamentul zice că mai întîi să se pronunțe comisiunea și apoi să se urmeze discuțiunea.

Cum să se pronunțe comisiunea? Trebuie să zic și eu cuvîntul meu!

Domnul președinte: Veți avea cuvîntul, dar regulamentul zice că amendamentele se trîmit imediat la comisiune ca să se pronunțe.

Voci: Ministrul are dreptul să răspundă!

Dați-mi voie să vă spun că, dacă amendamentul s-a dezvoltat și s-a susținut de cinci deputați, trebuie să se arate și opiniunea contrarie, tocmai pentru ca comisiunea să se poată pronunța mai în cunoștință de lucru.

Domnul președinte: Dar dacă regulamentul nu zice astfel, ce voiți să fac?

Voci: Camera primește să vorbească domnul ministru!

Domnul președinte: Prea bine, dacă Camera voiește, are cuvîntul domnul ministru.

Domnilor, introducțiunea onor. domn Agarici este foarte adevărată.

Legea consiliilor județene, care este împrumutată de la legea Franciei și a Belgiei, a prevăzut că județele, d-abia născute atunci, n-ar fi putut să aibă toate mijloacele, deopotrivă toate, ca să poată satisface la obligațiunile la care erau supuse prin lege și de aceea a prevăzut că la fiecare an să se prevadă prin budgetul statului o sumă destul de mare care să se dea la acele județe care nu vor avea destule mijloace.

Iată, domnilor, legea consiliilor județene. Din nenorocire numai un an s-a aplicat legea, căci în vederea situațiunii financiare, totdeauna, nu numai că nu s-a dat aceea sumă la nici un județ, dar încă s-a luat de sistem ca în tot anul sarcine cari priveau pe stat să le arunce asupra județelor; s-au văzut lucruri curioase, domnilor, și chiar astăzi se văd, de exemplu: care serviciu poate să fie numit mai mult serviciu de stat decît apărarea integrității fruntariilor statului? Care poate fi mai serviciu de stat decît acesta?

Ei bine, domnilor, s-a decretat că fiecare județ este dator să-și păzească hotarele și s-a hotărit ca pichetele, cazarmele d-a lungul hotarelor țării să le facă, să le întreție și să le apere județele mărginașe. Ia închipuiți-vă dumneavoastră acum nenorocitele județe d-a lungul Dunărei! Și prin aceasta s-a sacrificat chiar principiul că toți sint egali înaintea legii. Eu în toate zilele am luptă cu colegul meu de la rezbel și-i zic: șters-ai dumneata pichetele, ori le-ai înscris în budgetul statului? Eu vă declar că am șters totdeauna din bugetele județelor oriunde am văzut o sumă pentru pichete și cu aceasta m-am conformat cu legea. Dacă ai trebuință de pichete, cere de la stat să-ți dea bani ca să le faci și să le întreții, căci eu ministru de inferne nu-ți dau bani pentru aceasta de la județ.

Alteeva mai curios, domnilor; avem un hotar, Prutul; știți că Prutul este un riu care-și schimbă de multe ori matca, sau, cum să zice în Moldova, care mănîncă malul. Ei bine, sintem în pericol să perdem

acum peste 20 de sate, căci trebuie să știți, și domnul Negruți, ca și domnul Ganea, cari sint locali, vă vor putea afirma că la Măcărești se mănincă malul Prutului și amenință să se arunce în Jijia și să rămână 20 de sate în Basarabia. Ei bine, domnilor, această datorie de a apăra fruntariile este pusă în sarcina bietului județ de Iași și a bietului județ de Fălciu. Iată dar anomalii mari.

Așadar, domnilor, cînd va veni momentul, cînd va fi să se revizuiască legea consiliilor județene, cari negreșit trebuie revizuită, va trebui să ne gîndim foarte serios ca să nu ucidem județele, să nu ucidem mijloacele lor de dezvoltare, aruncîndu-le în spinare neconținut sarcine d-ale statului. Ceea ce este al statului trebuie să rămînă în sarcina statului, și ceea ce este al județului trebuie să rămînă în sarcina județului.

Să vă citez un al treilea caz și mai curios: este de exemplu un oraș, să luăm orașul Pitești. Acest oraș este reședința de regiment de dorobanți, de regiment de călărași, este reședința de batalion de dorobanți și de escadron de călărași, și dumneavoastră știți că regimentele acestea se formează din două județe.

Ei bine, acest nenorocit județ e dator să construiască ori să plătească chirii pentru cazarme de regiment, pentru cazarme de batalion, pentru cazarme de companii de infanterie și de cavalerie. Cum voiți ca acest nenorocit județ să mai găsească mijloace pentru ca să poată îndestula toate aceste trebuințe? Trebuie dar, domnilor, să vă gîndiți serios ca cel mult în sesiunea viitoare să scăpați județele de asemenea sarcine.

Pînă acum, domnilor, era un obicei ca să se publice în acel necropol [sic] mare care se numește „Monitorul Statului”, cînd ici, cînd colea, cînd după o lună, cînd mai tîrziu, cite un budget de al consiliilor județene. Ei bine, cine ar fi fost acel verne de carte, acel *Bücherwurm*, cum zice neamțul, care să ia „Monitorul” întreg să-l citească, pentru ca să-și poată face o idee despre starea județelor?

Adineaori onor. domn Ionescu a atins cestiunea aceasta cerînd să i se dea un tabel despre veniturile și cheltuielile județelor și de astă dată domnia sa a fost cam șiret, căci știa deja că această lucrare este începută mai de demult și că are să continue. Am adunat o mulțime de date, pe cari le voi publica într-un singur tom și în cari se va vedea ca într-o oglindă atît veniturile, cît și cheltuielile tuturor comunelor din țară, ca să poată oricine judeca care este situațiunea județelor și a comunelor, și atunci veți vedea cît este de mare trebuința ca să se ușureze județele și comunele, atît urbane, cît și rurale, de sarcinile cari nu pot să incumbe decît statului. Acesta mi-a fost scopul și prin legea de față, de a rădica de la județe acele sarcine cari nu pot fi decît ale statului, și regret că onor. domn Agarici nu a fost aci ca să combată alături cu mine amendamentul domnului Fleva și al domnului Costescu Comăneanu, căci eu prin proiect rădicam toate sarcinile în privința medicilor de la județe și le puneam asupra statului, făceam acest serviciu medical al județelor un serviciu de stat, fiindcă este și trebuie să fie un serviciu de stat...

O voce: În proiect nu este așa!

N-ați citit bine; vă înșelați: în proiectul guvernului se zice că medicii de județe vor fi plătiți de stat, și căutați budgetul Ministerului de Interne și veți vedea că este alocată pentru aceasta suma de 220 000 lei.
(Înteruperi.)

Onor. domn Lătescu zice că nu este esact; eu rog pe domnul raportor⁶ să binevoiască a citi articolul din lege pentru a se convinge domnul Lătescu că este așa.

Vă rog citiți căci aștept ! . . .

Domnul I. Agarici: Iată ce zice articolul din lege: „Medicul primar de județ se plătește cu retribuția de lei 350 pe lună din bugetul Ministerului de Interne și cu cel puțin lei 300 pe lună ca diurne și indemnizație de transport din casa județului”.

Așadar, domnilor, recunoașteți că leafa principală a medicilor de județe se zicea că va fi plătită de stat, dar s-a votat altfel. Eu cred însă că totuși stă în mina domniilor voastre să faceți ca acest serviciu să treacă în sarcina statului. M-am luptat, dar ce să fac? Eu trebuie totdeauna să mă înfățișez înaintea dumneavoastră cu tranzațiuni, să vă fac concesiuni, pentru că unii sînt de o părere, alții de alta, unii cred că acest serviciu trebuie să fie în sarcina statului, alții că trebuie să fie în sarcina județului. Eu unul cred că medicii primari în județe trebuie să fie funcționari ai statului, fiindcă sănătatea publică este un serviciu de stat.

Vin acum la medicii de plăși. Medicii de plăși trebuie plătiți de județe, pentru că ei sînt funcționari eminentamente locali.

Acum, în privința celor ce a spus onor. domn Agarici, cum că să se dea numai 300 lei pe lună acestor medici de plăși, eu sînt cu totul în contra, căci ori voiți să aveți numai niște funcționari cari să se mulțumească cu leafa și să nu facă nimic, ori voiți să aveți oameni cari să-și facă datoria. Sănătatea publică nu admite funcționari leneși, ci cere oameni energici și competenți. Azi, domnule Agarici, cu leafa de 300 și 400 lei ce se se dă pe lună avem peste 30 posturi vacante, pentru care am publicat concurs de ani întregi și nu se înfățișează nimeni. Viața în timpii de acum este scumpă, și cînd un medic se hotărăște să vină într-o plasă, unde n-are nici clientelă, nici societate, [i] vine foarte greu să primească a fi medic de plasă cu o leafă așa de mică. De aceea chiar legea a zis că, pe cită vreme nu se vor găsi medici între pămînteni, să putem recurge pentru un număr de ani și la medici străini, fiindcă facultatea noastră nu produce destui medici pentru a se îndestula toate trebuințele.

Acum să vedem dacă prin legea de față se sporesc sarcinile. Sînt dator să declar că prin bugetele anului acestuia ale consiliilor județene, toate votate și aprobate, se prevede ca în fiecare plasă să fie medic și moașă, și de aceea pretutindeni s-au votat fonduri pentru aceasta în toată Țara Românească. Sînt județe unde se dă 400 pînă la 500 franci pe lună . . .

Domnul T. B. Lătescu: Nu e esact.

Domnule Lătescu, faceți-mi onoarea de a nu crede că este în interesul meu să vin a vă spune neesactități! Eu am nevoie să vă spun adevărul pentru ca să vă atrag, căci, cînd veți vedea că nu vă spun adevărul, atunci nu mă veți mai crede.

Am, domnilor, toate bugetele județelor și rog pe domnul Lătescu, care, în interesul conjudețenilor domniei sale, [i]mi face onoare să viziteze adesea Ministerul de Interne, să binevoiască a veni și pentru această la minister, și-i voi arăta că toate județele au afectat în bugetele lor sume îndestulătoare pentru acest serviciu . . .

Domnul Lătescu: Nu, n-am cerut niciodată nimic personal. Dar sînt dator să îngrijesc de interesele județului meu.

Nu mi-ați cerut niciodată nimic personal, și tocmai pentru că județenii dumneavoastră vă însărcinează să îngrijiți de interesele județului, ca să vă încredințați și în această cestiune și să vedeți că eu nu spun neadevăr, vă rog să veniți la minister să vă arăt bugetele județelor, în număr de 22, și veți vedea că la multe se dă 500 lei.

Domnul T. Lătescu: Leafa de 300 lei.

Sustiu că sînt multe județe cari au afectat 300 lei leafa și 200 diurna, cari în totul fac 500, astfel în multe județe sînt medici de plăși cari au 500 lei leafă și diurnă, și pentru aceasta fac apel la acei domni cari sînt membri în consiliile județene să declare dacă nu este așa; și, dacă voiți, mine voi aduce bugetele în Cameră și le voi citi.

A mai propus onor. domn Agarici ca să puie la două plăși cite un medic.

Dacă este să încuviințați aceasta, atunci vă conjur să desființați mai bine acest post de medic de plasă; nu ar putea nimeni să facă acest serviciu și ar fi să dați leafa degeaba. Apoi, domnule Agarici, plășile noastre se măresc, căci, de unde sînt 170, prin legea cea nouă se reduc la 110 sau 112. Va să zică întinderea plășilor se îndoiește; leafa care era să se dea la doi medici ar fi la unul pentru acest serviciu, sau dacă în realitate nu i se dă două plăși, dar i se dă o plasă și jumătate.

Legea aceasta nu este lege politică, nu este lege de încredere, nu este lege ministerială; este o lege care onorează o Cameră care o votează, și este de datoria mai cu seamă a partidului liberal să o voteze. Dar voiți să nu producă nimic, să fie numai o lege care să nu dea nici un rezultat? Nu aveți decît să faceți o asemenea lege.

Eu sînt dator să spui opiniunea mea, și dumneavoastră cari legiuiri faceți ce veți socoti.

Domnul I. Agarici: Dar cu vaccinarea?

Aceasta este o cestiune la care vă va răspunde domnul raportor ca bărbat special; eu nu sînt special.

Domnia sa ca competente vă va răspunde.

Replică lui N. Fleva?

Domnilor, în toate cestiunile pot să primesc condițiuni, rugăciuni, modificări și ordine chiar, numai în cestiunea de față nu pot primi. Paterinitatea modificărilor făcute în această lege o are domnul Fleva; domnia sa, care a izbutit a introduce în lege un principiu ce nu era, a fost rugat să se înfățișeze înaintea comisiei spre a studia din nou legea, și domnia lui nu a venit...

Domnul N. Fleva: Nu am fost chemat de comisiune!

Acum, domnilor, domnul Fleva, după o absență de mai multe zile, vine și nemulțumit că a modificat legea voiește să o facă să dispară. Nu știu ce Dumnezeu va fi avînd domnia sa cu această nenorocită lege!

Domnilor, eu declar domnului Fleva că voi primi toate amendamentele domniei sale. Aceasta nu e o lege ministerială, e o lege de necesitate publică, asupra căria tocmai domnia sa, ca liberal, trebuia să se gîndească mai serios, introducînd într-însa modificările ce găsea

de cuviință. Ei bine, domnia sa și-a dat osteneală pentru aceasta și a și izbutit de a introduce mai multe modificări, și acum vine și cere suspendarea legii. Nu înțeleg pentru ce să se suspende legea și declar încă o dată domnului Fleva că primesc orice amendament va propune domnia sa, numai să se urmeze înainte cu votarea articolelor.

Replică aceluiași⁸.

Domnilor, înțeleg aminare când se înfățișează un proiect de lege, dar nu am auzit ca aminare să se propună printr-un amendament și în mijlocul discuțiunii, după ce s-au votat patruzeci de articole din o lege.

Nu am văzut una ca aceasta pînă acum ; poate că aceasta a fost rezervat noii generațiune.

Din nou replică lui N. Fleva⁹.

Domnilor, onor. domn Fleva singur a mărturisit că nu cunoaște materia, căci, dacă ar fi cunoscut-o, ar fi văzut că prin legea de față nu se schimbă o iotă din ceea ce e azi și nici nu dă loc la veriu conflict. Apoi, ar trebui să știe domnia sa că în capul administrațiunii spitalelor civile din București e o persoană care nu lasă așa lesne să i se ridice drepturile.

Domnul Fleva uită un lucru, că spitalele din București și Iași nu sînt fundațiuni particulare ; [i] rog să binevoiască a nu uita aceasta. Să binevoiască a citi Regulamentul organic și să-și aducă aminte că la 1856 averile spitalelor civile din București, în puterea Convențiunii din Paris, s-au centralizat, și numai fiindcă această măsură nu s-a aplicat în Iași și fiindcă acolo Sf. Spiridon mulțumită marelui prestigiu ce acest mare sfînt are că trage după sine întotdeauna moșii, de aceea guvernul n-a centralizat și acele averi ; și numai la 1864, prin decret dictatorial s-a dat Eforiei spitalelor civile din București averile sale, care de trei ani erau în casa statului. După Regulamentul organic, se numea casa centrală, compusă din patru instituțiuni, între cari și Epitropia din Iași, erau toate servicii de stat. Ei bine, azi aceste spitale au toată independența, toată autonomia, căci ministrul nu hotărăște nimic ; budgetele lor vin în Cameră, fiindcă e o avere publică ; și mă mir cum domnul Fleva sare acum din una în alta ; domnia sa, care pînă acum apăra aceste drepturi, acum voiește să lăsăm averea publică în minile particularilor cu totul.

Prin urmare, domnilor, vă rog să nu vă atingeți de această avere. Însuși domnul Fleva a constatat că administratorii ei își fac datoria ; și dacă-și fac datoria este pentru că autonomia ei este păzită și că și statul are dreptul de a zice cuvîntul său. Apoi, domnilor, conflict n-a existat nici în timpul conservatorilor, nici al liberalilor. Sub toți, Eforia spitalelor civile din București și-a făcut datoria, a mers bine și nimeni nu-i zice nimic.

Acum, cit pentru plata impiegaților cu mai mult de 120 lei pe lună cari se vor numi de stat, tot așa a fost și în trecut, însă în practică iată ce e : un ministru ar face rău să refuze propunerea Eforiei pentru numirea unui impieगत. În aceasta nu e nici un conflict și unde nu e conflict socotesc că dumneavoastră faceți rău să modificați.

Precizări la o remarcă a lui Pantazi Ghica¹⁰.

Am zis că prin legea de față nu s-a schimbat o iotă măcar din legea actuală ; iată legea în mîna domnului Vizanti.

Eu încep, domnilor, a crede că această lege ar fi mai bine să hotărască să o duc acasă. (*Ilaritate.*) Eu socoteam că mă fac interpretul trebuințelor obștești ca să să facă o lege mai bună decât cea de astăzi, în fața mai ales a descreșterii populațiunii, și acum văd că cu ocaziunea acestei legi venim cu teoriile noastre și cu păsurile noastre pe fiecare moment.

Onorabilul domn P. Ghica a venit să ne dovedească că aceste averi, din care cea mai mare parte sînt date și de oarecare familii, pe cînd o mare parte este dată și din averea țării, de domnitor[1] cari puteau dispune de moșiile țării și care le-a dat, și chiar în vremea cînd erau domnii cei mai puternici nu se putea lua de sub privigherea guvernului, era casa care se zicea Epitropia obștească și era casă centrală, și toate socoteliile se cercetau de Sfatul administrativ și apoi de Cameră, Camera boierească. De la 1860 în Țara Românească s-a socotit că această avere era avere publică, s-a luat și s-a centralizat la visterie, și spitalele primeau numai o sumă bănească. A trebuit să se facă o lovire de stat și prin o lege dictatorială s-a luat aceste averi ale spitalelor; prin un decret s-a zis ca să se ocirmuiască Eforia spitalelor din București ca Epitropia Sf. Spiridon din Iași, care este foarte bine privită în Moldova, căci acolo nu se făcuseră abuzuri așa de multe și nu știu cum să întîmplă că în tot anul se aduce moșii care sporesc averea aceluia institut.

A venit domnul P. Ghica și a făcut o teorie, nevoind să știe nici de Regulamentul organic, nici de legea de la 1864, nici de cea de la 1874, dar pentru ce aceasta? Pentru că domnul Fleva, care poate n-a studiat bine legea, a venit și a zis că, precum am dat la județe autonomia, să dăm și acestor eforii autonomia asupra averii acelor stabilimente. Dumneavoastră aveți să votați bugetele și aveți să cercetați și să vă roștiți, să ziceți dau atîta și nu dau atîta, și, dacă n-ați făcut această cercetare pînă acum, cu atît mai rău.

Domnul P. Ghica zice că această avere este a urmașilor, hai s-o dăm...

Domnul P. Ghica: Vă rog, domnule ministru, să nu mă faceți că am zis ceea ce n-am zis!

Așa ai zis, voi arăta mine „Monitorul”, am însemnat foarte bine ce ai zis.

Apoi, domnilor, așa este și în Craiova averi mari, fără măcar să se știe cum, ca *Madona Dudu* ¹², de la care vin în toate zilele ctitorii și reclamă acea avere. Așa este cu averea Oteteleşanu. Apoi chiar acolo unde este așa tot guvernul trebuie să privegheze ca acele averi să meargă la destinațiunea lor; și, dacă este nevoie de o lege, o vom face, dar controlul trebuie să fie.

Avem două stabilimente mari, frumoase, care merg bine, dar pentru ce merg bine? Pentru că este controlul și privegherea guvernului, controlul țării; și pentru ce voiți să nu meargă și cele[1]alte epitropii bine ca aceste două?

Onor. domn Vizanti a zis că ar trebui să se hotărască ceva și în privința stabilității administrațiunii acestor eforii. Da, nu mă opun la aceasta, dar numai cu o lămurire: miniștrii sînt răspunzători pentru aceasta sau nu?

Voci: Da!

Dacă sint răspunzători, au dreptul să vadă dacă merg bine sau nu? Da! Și-și exercitează acel drept, și dacă voințe domnul Vizanti să știe ceva, l-oprește pe domnia sa să vie să întrebe pentru ce s-a făcut schimbarea cutare sau cutare? Eu unul, fără să fie întrebare, o dată cu trimiterea budgetului Epitropiei din Iași, chiar în proiectul de lege am pus pe onor. domn Vizanti să vadă pentru ce s-a făcut schimbarea.

Domnilor, persoanele care erau în capul acelei administrațiuni sint foarte onorabile¹³, dar ce-mi pasă mie de aceasta dacă aceste persoane foarte onorabile au trecut peste toate regulile și au cheltuit peste 400 000 lei contra budgetului și afară de legea votată de dumneavoastră?

Domnul A. Vizanti: Au plătit datoriile casei.

Chiar dacă ar fi plătit datoriile casei, nu putea s-o facă afară din budget și afară din lege.

Apoi la toate acestea eu trebuia să stau indiferent? Mi-am făcut datoria și chiar în proiectul de lege ce vi l-am adus este pus ca dumneavoastră să vă sesizați de această cestiune, căci eu nu știu ce să fac cu acei 400 000 de lei cheltuiți afară din budget. Sint două procese mari câștigate, nu de avocați, ci prin înrîurirea guvernului, și nu-mi atribui mie aceasta, căci nu eram atunci ministru; s-a câștigat 200 000 de franci de la drumurile de fer și alte 200 000 de la un Poliacov într-o altă despăgubire, care fac 400 000 de franci, cari bani s-au cheltuit. . .

Domnul A. Vizanti: Erau datorii de plătit.

Apoi trebuie să vadă Camera dacă putea să plătească chiar datorii fără autorizarea guvernului și a Camerei.

Prin urmare, eu v-am pus în pozițiune să cunoașteți și lucrurile și primesc lupta pe tărîmul acesta, cînd va veni budgetul, căci v-am trimis budgetul și v-am făcut expunerea fără să fiu întreat. Eu totdeauna am zis membrilor administrațiunei: mîrginiți-vă în budget și domniile lor mi-au zis: ba nu, căci sîntem autonomi. Apoi atunci, domnilor, pentru ce mai este budgetul votat de Cameră? Negreșit pentru ca să se urmeze după dînsul. Cum vă permiteți dumneavoastră să cheltuiți 70 000 pentru plată de avocați, cînd în budget nu aveți decît 17 sau 20 000 de lei? De aceea nu rădicați cestiuni de acestea care se ating de un principiu. V-am arătat [de] ce în acest proiect de lege ministrii n-au schimbat nimica, o iotă n-au schimbat din ceea ce se urmează de 16 ani; și de ce n-au schimbat? Pentru că merge bine. Dumneavoastră aveți dreptul de control, aveți dreptul de a cerceta; dumneavoastră votați budgetele, ministrul este dator să le aplice, astfel că totul se exercită într-un cerc de autonomie destul de mare.

Medicii aceștia se numesc de autoritatea competentă și guvernul numai [i]i întărește, fără ca să se provoace nici un conflict. Și eu mă unesc la toate laudele ce le face domnul Fleva acestor stabilimente, însă de ce voiți să zdruncinați o stare de lucruri care este atît de satisfăcătoare?

Vă rog dar să mențineți ceea ce esista.

La un amendament depus de N. Constantinescu¹⁴.

Domnilor, nu pot primi ca să se hotărască prin lege salariile ce așezăminte particulare le poate da la medici, căci aceasta atîrnă de la mijloacele pe care le au ele.

Domnul N. Constantinescu: Nu am pus aceasta în amendamentul meu.

În cît se atinge de numirea medicilor, nici un așezămînt, fie el particular, nu poate numi pe medici decît în urma unui concurs. Vă pot cita un caz recent de la Galați, unde prin actul de fundațiune al spitalului se zice că se va numi medici fără concurs și eu nu am putut lua asupra mea ca să îndeplinesc aceste statute.

Pe cîtă vreme se pune în lege că acești medici se vor numi cu concurs, nu am nimic de zis; dar în privința numirii și destituirei lor, pe cîtă vreme această cestiune nu se poate regula prin prezenta lege, nu știu cum guvernul s-ar putea amesteca în aceste afaceri, cari sînt de resortul exclusiv al acestor așezăminte.

Domnul N. Constantinescu: Medicii din București s-au numit prin decret după prezentarea...

Să-mi dați voie a vă spune că faceți eroare, fiindcă acolo statul are dreptul să se amestece. Ivindu-se dar acolo conflictul între epitropie și medici, guvernul, după datoria ce are, a trimis o comisiune ca să cerceteze cazul, pe cînd [la] casele particulare guvernul neavînd acest drept nu puteți cere să se amestece în numirile și destituirile funcționarilor lor.

Tot ce poate guvernul aci, în interesul salubrității publice, este de a le recomanda să nu numească medici care nu merită de a fi numiți, ci medici care sînt capabili și care au depus un concurs satisfăcător.

*Replică lui T. Boldur Lătescu*¹⁵.

Domnilor deputați, [î]mi permit a vă ruga să nu vă uniți cu opiniunea domnului Lătescu, pentru că domnia lui care combate autoritarismul de sus voiește a-l întînde jos. Ceea ce cere domnia lui este și contra principiilor liberali și contra principiilor legilor; domnia lui recunoaște ministrului dreptul ca să sfărîme o destituire făcută de consiliul județean și nu voiește cum că hotărîrea consiliului județean să o înconjoare de o garanție, să rămînă la discrețiunea consiliului județean mai bine decît să fie discutată de un corp special, care este compus de medici care se respectă și cari au cunoștințe în materie de științe; domnul Lătescu voiește ca medicul să fie sustras de la avizul aceluï corp.

Ei bine, nu credeți dumneavoastră că poate să fie și atotputernicia caprițiilor și intrigilor locale într-un consiliu județean? Vă întreb: e bine ca un nenorocit care a avut încrederea să se așeze într-o localitate, care a muncit acolo, vîzîndu-se destituit să aibă un drept de recurs și că acest recurs să fie înconjurat de mai multe garanții, cînd se va rosti o colectivitate decît cînd se va rosti un ministru, un singur om autoritar, în această cestiune ar trebui să mulțămesc domnului Lătescu; dar eu mă sperii de consecințele acestei atotputernicii cînd mă gîndesc că ar fi foarte ușor ca un ministru să cheme pe un prefect sau să zică unui consiliu județean să facă raport contra cutărui medic și el să fie destituit. Aceasta nu se poate. De aceea vă rog să lăsați aceasta la Consiliul superior medical, care, sînt dator să o zic, e un corp foarte independent și drept.

Domnul Paul Gorgos: Și care mai deunăzi a destituit un medic de la Vaslui.

Vă rog, domnilor, să credeți că oameni ca Marcovici, ca Calenderu și alții nu au așa interese pe la Vaslui, pentru a bănuî vreo parțialitate. Apoi, de ce să mă siliți a spune și eu lucruri neplăcute unora?

Voci: Spuneți-le!

De ce să vă spun că domnul dr. Munteanu, despre care e vorba, place domnului Gorgos, precum sint alții care nu-i plac domniei-sale? Mă mărginesc aci. De ce voiți să facem pe un om care nu e aci victima unui exces de zel al domnului Gorgos?

De aceea, domnilor, socotesc că e mai bine să lăsați la o parte ces-tiunile de persoane și să fiți siguri că cei destituiți vor găsi mai multă independență și dreptate în Consiliul superior medical decit în recursul la ministru. Căci, domnilor, ce e bine pentru profesori de ce să nu fie bine pentru doctori? De ce profesorii să fie sub garanția Consiliului superior de instrucțiune, iar medicii să nu beneficieze de garanția Consiliului superior medical?

Așadar, domnilor, vă rog să fiți adevărat liberali și echitabili și să respingeți acest amendament¹⁶.

„Monitor”, 1880, nr. 54, p. 1488, col. 3 — p. 1489, col. 1, 2, 3; p. 1490, col. 2; nr. 55, p. 1531, col. 3 — p. 1533, col. 1; nr. 56, p. 1561, col. 1, 2; p. 1526, col. 1—2, 3; p. 1566, col. 3 — p. 1567, col. 2; p. 1568, col. 1; p. 1569, col. 1—2.

NOTE

¹ Se discuta articolul 37, care stabilea îndatoririle doctorilor primari de district, între care și vizitarea anuală a tuturor comunelor. K. ceruse „să se zică că are să viziteze comu-arele cel puțin de două ori pe an, în loc de o dată pe an”. Dr. G. Polizu își exprimase îndoiala că lucrul acesta va fi posibil.

² Se discuta articolul 39, care cerea ca fiecare plasă să aibă un medic și un vaccinator, precizînd apoi că numărul și reședința lor vor fi „determinate” de ministrul de interne. G. Vernescu ceruse, printr-un amendament, suprimarea părții finale a articolului. Adunarea a acceptat propunerea lui G. V.

³ T. Boldur Lătescu spusese, pe marginea aceleiași articol, că, deși întreaga lege era o pledoarie pentru descentralizare, medicii de plasă se numeau prin decret domnesc.

⁴ T. Boldur Lătescu făcuse, la același articol, următorul amendament: „Medicii de plasă se numesc și se revoc de consiliile județene și se plătesc din casa județului cu cel puțin 200 lei pe lună și 100 lei cheltuieli de transport”. După explicațiile lui K. l-a retras.

⁵ I. Agarici spusese că, dacă se hotărăște ca medicii să fie plătiți din bugetele județelor, atunci trebuie instituită o dare, deoarece acestea nu aveau fonduri libere. Făcuse apoi un amendament ca salariul medicilor de plasă să fie de 200 de lei și diurna de 100 de ei.

⁶ N. Măldărescu.

⁷ N. Fleva spusese că în articolul 43 e o contradicție căci medicii se numeau de consiliul comunal și se revocau de Consiliul medical superior. Aceasta însemna „dezarmarea” consiliului comunal. Își exprimase în general nemulțumirea pentru că principiile pe care se rezema aceasta lege fuseseră „răsturnate”, încit erau necesare amendamente la fiecare articol. Despre invitația făcută lui N. Fleva de a lucra cu comisia vezi supra p. 212.

⁸ N. Fleva ceruse să se trimită înapoi proiectul pentru studiere comitetului delegaților.

⁹ N. Fleva spusese că vede în articolele acestei legi „la tot pasul o ingerință a guvernului în administrațiunea separată”. Chiar la Epitropia spitalelor civile din București, unde după dorința expresă a donatorilor administrația era independentă, puterea executivă inter-venea totdeauna.

¹⁰ P. Ghica spusese că Eforia spitalelor civile din București, prin legea de față, era pusă „sub o tutelă, ... sub autoritatea directă a statului”. K. se referise la legile din 1864 și 1874, dar preopinutul precizase că Eforia exista anterior acestor dispoziții legislative și avea alte norme de administrare.

¹¹ A. Vizanti propusese ca administrația așezămintelor spitalicești din București și Iași să capete mai multă stabilitate, să nu fie „la capriciul miniștrilor”. Ceruse astfel ca în lege să se precizeze: „Membrii acestor administrațiuni nu vor putea fi revocați decit cu învoirea Consiliului de Miniștri și după abatere bine constatată și precizată printr-un raport”.

¹² Vezi mai mult la I. Constantinescu, *Istoricul bisericii Maica Precesta de la Dudu din Craiova*, 2 vol., I, 1914, Vălenii de Munte, 157 p. + 53 pl.; II, 1928, Craiova, 740 p.

¹³ Vezi infra p. 403.

¹⁴ N. Constantinescu făcuse un amendament în sensul că dreptul de control al guvernului „se aplică și în privința numirii și revocării medicilor la spitalele și la ospiciile cu fonduri deosebite”. Amendamentul a fost primit.

¹⁵ T. Boldur Lătescu ceruse suprimarea alineatului final din articolul 37 (vezi supra nota 1).

¹⁶ Vezi infra p. 370.

*În legătură cu aplicarea legii rurale**

Eu rog pe domnul Ionescu ¹ să citească legea rurală, la capitolul 5, și atunci cred că domnia sa împreună cu mine și eu împreună cu domnia sa vom regreta că acea lege nu s-a aplicat în curs de 16 ani.

Domnul N. Ionescu: De la dumneavoastră a atîrnat.

Nu puteți zice aceasta în mod absolut, fiindcă și dumneavoastră ați fost la minister, așa încît ați putea avea o parte de răspundere.

Domnul N. Ionescu: Dumneavoastră mai mult, fiindcă ați fost și în opozițiune bine cu guvernul.

Un amic [i]mi spunea că m-am pus în capul conservatorilor ca să răstorn două guverne pînă astăzi. Judecați dumneavoastră despre aceasta. Eu veneam să vorbesc în favoarea dumneavoastră, și dumneavoastră-mi faceți o personalitate. (*Înteruperi.*)

Eu nu știu cum am împedecat legea. Dacă este vorba de aplicarea ei, atunci toți am împedecat-o, fiindcă n-am aplicat-o, așa încît nu știu pentru ce voiți să mă zdrobiți pe mine.

Domnul N. Ionescu: Cu nici un chip nu trebuie să mă puneți pe mine în joc!

Eu mi-am exprimat părerea mea de rău pentru neaplicarea legii și las Camera să judece dacă meritam această personalitate.

Dacă veți citi articolul 5, veți vedea că din neaplicarea legii în timp de 16 ani condițiunile s-au schimbat cu totul. Bunioară, în lege se prevede ca să se vînză pămînturile ce prisosesc la coloniști. Nu mai este cazul acesta acum. Asemenea nu mai pot fi aplicate nici celelalte condițiuni, pentru că acelea erau prevăzute de legiuitori pentru proprietarii speriți că nu are să ajungă ca să se plătească despăgubirea clăcei, fiindcă oamenii cari au lucrat la această lege au căutat ca să dea garanție și proprietarilor și sătenilor.

Domnilor, eu vă rog să ne menținem în lege, căci astăzi, după cum v-a spus domnul Ioan Ionescu, în țară este o mare mișcare, fiindcă toți cred că au dreptul să ia pămînt de la stat. Apoi legea nu prevede să se dea la toți, ci să se dea numai la însurăței și la sătenii cari se află în cazul articolului 5...

Domnul Pătrîlăgeanu: Este o lege care prevede aceasta.

Nu există lege care să îndatoreze pe stat și pe dumneavoastră împreună să dați pămînturi la toți oamenii.

* Ședința din 10 martie 1880.

Domnul Pătrălăgeanu: Există legea din 1876.

Eu cunosc această lege, dar prin ea nu se îndatorează statul ca să vînză moșiile sale la toți sătenii.

Domnul G. Ghica: La ce ați promulgat atunci legea?

Apoi, domnilor, nu rămîne alta de făcut decît să vă lăsăm pe dumneavoastră să faceți ce veți voi și ministerul să tacă.

Domnilor, aci este o cestiune socială, este o întreagă propagandă care să face și dumneavoastră nu aveți decît să veniți la Ministerul de Interne ca să vedeți, pe lîngă cele spuse de domnul Ionescu, petițiunile care vin pe fiecare zi la minister și care să dau chiar capului statului. Pentru numele lui Dumnezeu, să nu ne jucăm cu focul : să dăm pămînt unde sîntem datori și nimic mai mult, iar să nu punem în spiritul poporului că se află în drept să ia pămînt. Pămîntul să cîștigă prin muncă, și statul nu este obligat să improprietărească pe toți sătenii ; nimenea nu are dreptul să ceară aceasta. Cestiunea este foarte gravă, trebuie să gîndim serios și în o altă ședință voi spune, pentru că nu e locul acum, propaganda ce se face peste Milcov în cestiunea aceasta, că fiecare locuitor care se naște are dreptul la pămînt. Acest drept nu-l are nimeni, decît acei cari sînt prevăzuți în legea rurală ².

„Monitor”, 1880, nr. 58, p. 1667, col. 1-3.

NOTE

¹ N. Ionescu îl interpelase pe ministrul de finanțe în legătură cu aplicarea legii improprietării țaranilor.

² S-a trecut la ordinea zilei.

*Din nou asupra legii sanitare**

Domnilor, sînt 5 ore și jumătate și cu părere de rău constat că și azi a trecut ședința fără să putem înainta mult cu votarea acestei legi. Și aceasta din cauză că mai toți oratorii cari au luat cuvîntul au făcut concluziuni cari nu erau în concordanță cu premisele. Să vedem, domnilor, de ce este vorba. Legiuitorul de la 1875 s-a găsit față cu o situațiune creată de Regulamentul organic care înființa spițerii ¹ prin hrisoave domnești și recunoștea proprietatea transmisibilă prin zestre, ipotecă etc. Așa de exemplu în Iași a fost un domn Tornburg, care, pentru ca să deschidă spițerie, s-a împrumutat de la colonelul Alcaz cu 3 000 galbeni, și neputînd plăti la termen a fost tras în judecată, și a rămas spițeria pe seama domnului Alcaz, care, neputînd, conform Regulamentului, să țină spițerie, fiindcă nu avea diplomă, a trebuit să-și caute un dirigent cu diplomă. Asemenea în Botoșani, vedeți că vă citez fapte din Moldova ca să vedeți că Regulamentul din Moldova nu se potrivește cu Regulamentul de aici și, prin urmare, nu putem, luîndu-ne după ideile politice, să zicem, ca domnul

* Ședințele din 11-12 martie 1880.

Cantili : România azi este una, prin urmare să aplicăm aceeași lege tuturor. Aci, domnilor, este vorba despre drepturi câștigate, și drepturile trebuie respectate.

Domnul Cantili : Cer cuvîntul...

Este pozitiv, domnilor, că Regulamentul organic din Moldova diferă de Regulamentul organic din Muntenia și, ce este mai mult, s-a întîmplat ca acei cari au redactat acel Regulament în Moldova să fie mai practici decît comisiunea de aci și au prevăzut că și prin județe pot să fie farmacii, și de aceea au zis așa : „În puterea articolului de mai sus toți spițerii ce vor voi să se așeze la Iași sau în ținuturi etc.”. Se zice că aici Regulamentul organic dă dreptul numai acelor din București ; eu însă cred, domnilor, că Regulamentul a înțeles a da asemenea drepturi și acelor cari aveau spițerii în Ploiești, Craiova etc., dar se poate să mă înșel. Vedeți, domnilor, că este o deosebire între Regulamentul din Moldova și acel de aci, și iarăși cu Regulamentul constatat * cum că proprietatea asupra spițerii să garanteze prin hrisoave. Astfel azi ne aflăm noi față cu această situațiune, care poate că nu este cea mai bună, poate că după aspirațiunile finale ale dezvoltărilor noastre trebuie să fie și în această materie libertate absolută, adică că fiecare care are aptitudinea cerută să poată deschide farmacie. Însă, domnilor, față cu hrisoavele existente, cari consacră acest drept de proprietate transmisibil din mină în mină, putem noi să-l desființăm ?

Voci : Nu-l desființăm !

Nu le desființați, negreșit, prin portărei, dar le desființați prin aceea că acordați fiecăruia dreptul de a deschide o farmacie alături de altă farmacie.

Domnul G. Cantili : Noi respectăm drepturile existente, dar dăm dreptul să deschidă farmacie cine va voi ; se înțelege cu diplomă.

Le respectați dreptul în sensul acela că nu le aruncați șipurile afară, însă cînd un spițer va vedea că se deschide lîngă spițeria lui o altă spițerie, cînd, de esemplu, domnul Racoviță va vedea că lîngă spițeria domniei sale se deschide o alta, veți auzi cum are să mai țipe ...

Domnul G. Cantili : Dar nu este domnul Racoviță în cestiune !

A ! știu că nu vă place aceasta, dar este lesne să vorbim pe spatele altuia.

Domnilor, scopul legii, făcînd o deosebire între spițerii cari au hrisoave și între cei cari nu au, era ca încetul cu încetul să vină la libertate, dar cea ce voiți să faceți dumneavoastră este numai a proclama, iar nu a întemeia libertatea.

Țara aceasta nu are capitaluri ; noi vedem că sînt alte industrii cu venituri mult mai sigure și cari cu toate acestea nu merg bine, pentru că capitalul este foarte scump. Ce sînt acești tineri farmaciști cari învață în școlile noastre și voiesc să deschidă farmacii ? Sînt ei capitaliști ? Sînt oameni cu averi ? Nicidecum ! Sînt băieți săraci cari comentează numai pe viitorul lor, pe singura lor capacitate, cari vor să se împrumute, ori să găsească un binefăcător, ori să se însoare să ia o mică zestre ca să înființeze cu dînsa o mică farmacie. Ei bine, de ce se plîng ei ? Se plîng că

* Citește : *constat.*

chiar legea actuală nu înfățișează destule condițiuni de îmbunătățire. Ei vă roagă ca să le dați privilegie, iar nu vă cere libertatea, căci dacă le veți da libertate atunci...

Domnul G. Cantili: Eu sint liberal, și pentru libertate.

Și eu vă găsesc că sinteți liberal și prea mult liberal și în două sau trei alte cestiuni am văzut că sinteți așa de liberal încit mai că nu vă mai cunosc. (*Zgomot, nu se aude.*)

Eu sint în contra acelor privilegie și aș dori din toată inima să ne aflăm în pozițiune de a le putea desființa; dar, fiindcă țara nu este astăzi în pozițiune, nu are mijloace prin care să poată răscumpăra toate aceste drepturi dobândite...

O voce: Dar nu trebuiesc răscumpărate.

Noi trebuie să credem că nu sint judecători numai în Berlin, ei sint și în București, și nu cred că nu se vor găsi și advocați destui cari să meargă înaintea justiției pentru ca să sprijine drepturile dobândite ale farmaciștilor. (*Ilaritate.*)

Este domnul Schmettau și domnul Engel cari au niște spițerii strălucite și făcute tocmai în virtutea acelu privilegiu și zău, dacă domniile lor ar veni la mine, vedeți că nu voi să ating pe nimeni, și m-ar ruga să le sustin drepturile domniilor lor și mi-ar da și o recompensă bună, ei bine, nu cred că nu m-aș duce ca să-i sprijin înaintea justiției.

Domnul Pantazi Ghica: Ai apărat o cauză rea.

Dumnezeu să-ți aleagă, prea iubitul mei amic! Pină acum domnia ta ai fost care ai sprijinit privilegiul, și acum [i]mi zici mie că apăr o cauză rea. (*Ilaritate.*)

Așadar, una din două: ori menținem *statu quo*, ori nu-l menținem. Și care *statu quo*? Este pe de o parte recunoașterea drepturilor celor cari le au, și farmaciștilor viitori li se dă dreptul pe viață, și pentru lichidare li se acordă un termen de doui ani, și termenul de lichidare-l mai putem mări dacă voiți; ori să puneți farmaciștii noi pe aceeași linie cu cei vechi. Eu primesc aceasta, cu toate că va veni momentul cînd va trebui să intervie o despăgubire, căci vă aduceți aminte că în Francia au fost oficie cari au fost răscumpărate cu milioane de franci.

La început, domnilor, onor. domn Măldărescu a fost pentru libertatea absolută, așa cum o voiți dumneavoastră, însă după ce am venit cu Regulamentul organic însuși domnia sa mi-a zis că nu putem cu o trăsătură de condei să desființăm drepturile cîștigate; și astfel a pus articolul 92, care respectă drepturile cîștigate.

Vin acum spițerii noi. Lasă întii că multe din spițeriile cele vechi cari erau în mîinile străinilor sint în mînele românilor...

O voce: Sint 71 spițeri străini și 11 români.

Tot este bine că sint 11 români. Și vă pot cita astăzi spițeria domnului Al. Racoviță, a domnului C. Racoviță, în Tecuci; mai este una în Iași, alta în Bacău; și treptat, treptat vor trece [în] mînele românilor.

Domnul G. Cantili: Și la Ploiești este una, și mai bună decit a nemților.

Vor fi capitaluri și pentru farmacii cînd vor fi capitaluri și pentru fabrice. Așa este pozițiunea unei țări cari din agricolă voiește să fie indus-

trială. În o asemenea condițiune, care face întiul pas se ruină ; nu vorbesc de persoana mea. Întrebați pe domnul Vernescu cum merge fabrica de chibrituri ? Întrebați cum merge fabrica de la Chitila ? Cum merge fabrica domnului colonel Alcaz ? Acestea sint lucruri cunoscute.

Eu, domnilor, socotesc că este bine să păstrăm ceea ce este. Dar voiți să proclamați principiul libertății absolute ? Sint de acord cu dumneavoastră, însă urmați treptat și hotăriți în budget cîte o sumă de bani, ca atunci cînd s-ar ivi ocaziunea de a se vinde o spițerie să o răscum-părăm.

Domnilor, legea de față o socoteam și o socot și astăzi o lege emina-mente trebuitoare, pentru că aceea care e azi în aplicare are o mulțime de lacune. Mai de multe ori am fost rugat de unii din domnii deputați, și chiar de domnul Fleva azi, să retrag legea. Însă, domnilor, eu am zis : nu o retrag, fiindcă retrăgîndu-o aș avea o răspundere grea inaintea con-științei mele și a Parlamentului, fiindcă aceasta nu este o lege de partid, nu e o lege ministerială, ci e o lege trebuitoare societății, o lege reclamată de igiena publică. Eu nu am decit o rugăminte să vă fac : să faceți această lege cît se va putea mai bună decît cea de azi. Mi s-a zis, domnilor, că toți sinteți contra și, prin urmare, veți vota contra legii. Ei bine, eu n-am nimic de zis în privința aceasta ; toți cîți vor vota contra vor avea răspun-derea de votul lor, și vă declar de mai nainte că nu mă supăr de aceasta, fiindcă, după cum v-am mai spus, aceasta nu e o lege ministerială și, prin urmare, nu mă simt atacat întru nimic prin aceasta.

Domnilor, am întrebat și pe domnul director al serviciului sanitar în privința aceasta și i-am zis : care e opiniunea dumitale ? Să dăm dreptul la toți a deschide farmaciile ? Și domnia sa mi-a răspuns : nu, să nu dăm, pentru că mai tîrziu aceasta va fi o sarcină grea asupra budgetului...
(*Înteruperi.*)

Domnilor, vă rog să nu mă întrerupeți și mă ascultați cu aceeași bunăvoință cu care vă ascult și eu, fiindcă eu nu pledez aci pentru mine, ei pentru ca legea să fie bună, deoarece ea este făcută de oameni compe-tenți, oameni speciali în această privință și cari voiesc pe de o parte să păstreze dreptul cîștigat, iar pe de altă parte să facă ca farmaciile, trep-tat, treptat să treacă în minile românilor. Ei bine, dumneavoastră voiți să faceți altfel ? Voiți să proclamați de îndată că fiecare poate să se facă spițer ? Puteți face aceasta, însă eu vă declar mai dinainte că faceți rău, deoarece prin aceasta veți face ca guvernul să întîmpine o mulțime de greutăți, cari-l vor pune în dureroasa pozițiune de a nu mai putea aplica legea.

De aceea vă rog, domnilor, să țineți în seamă a face ca această lege să fie cît se poate de bună.

Asupra farmaciilor ².

Domnilor, voiesc să las această lege cu totul la luminile dumnea-voastră și de aceea mă mărginesc numai a vă face o respectuoasă obser-vațiune.

O dată ce dumneavoastră ați hotărît că comerțul farmaciilor este liber, v-aș ruga să vă aduceți aminte că există o convențiune ³ comercială între statul român și Austro-Ungaria, de care au dreptul să beneficieze și alte puteri, și care statornicește în dispozițiunile ei că comercianții străini și în specie spițerii nu pot să fie dezbrăcați de dreptul pe care-l au și pămîntenii.

Acum, dacă onor. domn Vizanti va putea dobîndi majoritatea, fiindcă am auzit zicîndu-se că numai românii pot exercita profesiunea de spițer, atunci n-am nimic de zis.

Replică lui G. Sefendache.

Am avut onoare să vă declar că această lege este acum incredîntată luminilor deosebite ale persoanelor cari au luat asupra-le de a o modifica; este mai mult o lege întemeiată pe principiul admis de onorabila majoritate decît o lege a guvernului. Cu toate acestea v-am declarat totdeodată că ea nu este o lege ministerială; ministerul n-a făcut decît a înfățișa un proiect de lege a cărui necesitate s-a simțit de țara întregă și care s-a elaborat de oameni de știință competenți. Dar, cînd vine vorba de convențiune, să-mi permită onorabilii domni Sefendache și Dimancea să le spun că domniile lor nu sînt consecinți cu ceea ce a proclamat majoritatea onor. Camere și cu cuvintele de libertatea comerțului, zise de domniile lor și notate de stenografi.

Ați zis onorabili domni: libertatea comerțului în ceea ce privește înființarea de spițerii! Cum dar veniți dumneavoastră acum și restrîngeți această libertate propuînd că comerțul droghelor* să nu-l poată face decît românii? Mă mir cum de nu v-ați suit cu această restricțiune și la medici, că numai românii să aibă dreptul de a practica medicina. V-aș putea zice ceva mai mult, v-aș putea spune că în toate țările unde farmaciile sînt libere se vîd englezi în Germania și germani în Englitera directori de farmacii...

După ce am spus acestea, să-mi permită domnul Sefendache — nu fac personalitate —, dar să-mi permită să-i spun că n-a citit bine convențiunea cu Austro-Ungaria; a citit-o se vede în litera, nu și în spiritul ei; și nu cred că dacă domnia sa ar fi chemat să trateze această chestiune în mod internațional, cu tot talentul domniei sale, nu cred că ar putea să facă să triumfe ideele domniei sale.

Ce zice această convențiune citată de dumneavoastră? Zice că are să fie plină și întregă libertatea comerțului și navigațiunei și apoi mai jos zice că acest principiu nu se va aplica în Austro-Ungaria în ce privește dreptul de a avea farmacii, care este un drept exclusiv al supușilor austro-ungari. Va să zică Austria și-a rezervat dreptul pentru supușii săi în materie de farmacie. Să nu vorbim dar de convențiune, să mai așteptăm cel puțin 6 ani și vom vedea atunci ce este de făcut în privința libertății comerțului de farmacie în țară la noi.

Libertatea comerțului între Austro-Ungaria și România s-a admis cu două excepțiuni: la farmacii, românii nu pot să aibă dreptul a deschide farmacii în Austro-Ungaria; și Austro-Ungaria n-are drept să impuie guvernului român cumpărare de moșii de către evrei.

În Austro-Ungaria sînt două mărginiri: colportagiul și dreptul de a deschide farmacii; în România este unul...

O voce: Nu mai este!

Dreptul ce și-a păstrat România de a nu învoi ca evreii să cumpere moșii. Nici Austro-Ungaria n-are dreptul să sporească restricțiunile pentru români, nici România pentru Austro-Ungaria; și acestea mai ales după ce ați proclamat principiul că deschiderea de farmacii este un drept ce

* Drogurilor.

fiecare-l are. După convențiune, nu aveți dreptul să mărginiți pe străini a deschide farmacii întru cât ei se vor conforma legilor și regulamentelor făcute în privința condițiilor de știință și de aptitudine.

Dară, o recunosc, aveți dreptul, majoritatea este suverană, poate să hotărască ce va voi. De ce și amendamentul domnului Dimancea să nu aibă onoarea amendamentului primit ieri? Ba, din contra, recunosc că ceea ce a zis domnul Dimancea este drept, căci, o dată ce s-a primit principiul libertății comerțului, pentru a nu fi unele articole în contradicere cu acest principiu proclamat — și contradicerea ar fi patentă când ați face din ramul de comerț al farmaciilor un monopol pentru români —, de aceea mă adresez la bunul-simț și la luminele onorabilei majorități, să nu primească teoria domnului Sefendache și a domnului Dimancea, pentru că ar greși și ar face ca această lege, care a avut nenorocirea să fie atît de amînată, să fie atît de dezbătută, să consume atîtea ședințe, ar face ca consecința a acestor lungi ședințe, la finit, această lege să devină o lege care să stea la dosar, fără să producă rezultatul la care ne așteptăm cu toții.

Asupra articolului 97 (96)⁴.

Văd rizînd pe domnul Cantili. Eu cred că în adevăr are de ce ride, fiindcă domnia sa vrea să facă din această lege o lege pe care nu știu cum s-o calific.

Domnilor, cea mai mare muncă ce are administrațiunea sanitară este să oprească vînzarea de droghe. Voiți dumneavoastră să înființați farmacii într-o comună fără medic? Apoi, domnilor, legea aceasta hotărăște ca în fiecare reședință de plasă să fie medic care să aibă și o mică farmacie portativă. Eu știu din experiență că sînt orășele, și chiar în județul meu se află unul, unde este o asemenea farmacie și care de 20 ani prin dirigentul ei, care face pe medicul, împarte medicamente pe la locuitori.

Aceasta o voiți dumneavoastră? Voiți să fie farmacie pentru ca un țaran care ar fi luat o doctorie care s-a sfîrșit să nu mai fie silit să vie înapoi, ci să găsească în comuna lui. Apoi, pe o rețetă dată în mod întîmplător, pe doctoria isprăvită în sticlută, credeți că un farmacist onest va espune capitalul lui ca să deschidă o farmacie? Eu cred că acel farmacist nu are să fie decît un speculant care să vînză droghe adeseori periculoase. De aceea socotesc că nu este bine a lăsa înființarea farmaciilor fără această condițiune. Aceasta ar fi a ne duce la extrem, a cădea în absurd. Dacă voiți însă, puteți s-o faceți.

Replică lui A. Vizanti⁵.

Eu n-am înțeles să fac cestiune personală cu domnul Vizanti, ci am voit să mărturisesc un păcat, bunăoară că nu trebuie să ne credem competenți în toate. Eu, domnilor, fac apel la oameni speciali, dacă m-au auzit pe mine vorbind în cestiuni de drept? Asemenea dar, cînd a venit o cestiune de lege financiară, de bancă sau altceva în Cameră, m-au auzit pe mine că am luat cuvîntul? Nu am luat cuvîntul unde nu mă pricep.

Domnul Vizanti: Cer cuvîntul!

Domnilor, acest proiect de lege este făcut de Consiliul medical superior și eu nu mă socot competent întru nimic, decît vin să sprijin legea făcută de oameni speciali.

Apoi, cînd văd în tot momentul că vin oameni străini cu desăvîrşire de materie şi vorbesc ca *ex cathedra*, vă mărturisesc că m-am întreat şi eu ce este aceasta ?

Am citit astăzi într-un ziar umoristic cum că pe pieţele publice, bunăoară la Constantin Vodă, sînt spiţeri care vînd doctorii de gilci, de băuturi * etc. Acest ziar îl citeşte în acest moment domnul P. Ghica.

Domnul P. Ghica: Nu înţeleg de ce domnul ministru mă pune pe mine în cestiune.

Eu nu am zis nimic la adresa domnului Vizanti, dar nu înţeleg eu în o lege ca aceasta să voim a răsturna ordinea stabilită de oameni emnamente speciali.

Vă mărturisesc că dacă aş vedea pe domnul Vizanti discutînd o lege de instrucţiune publică nu ştiu dacă aş lua cuvîntul să-l combat, deşi am fost ministru la culte. Ei bine, de ce în tot momentul la această lege să facem amendamente ? Şi aş mai înţelege aceasta din partea minorităţii, care caută să pună toate greutăţile mersului guvernului, dar nu înţeleg ca aceasta să vină de la majoritate, care este răspunzătoare şi care trebuie să ajute pe guvern a merge înainte.

Apoi, domnilor, dacă nu vă place legea, daţi un vot ca să o retrag, decît să urmăm astfel discutînd o zi întreagă un articol fără ca să ajungem la vreun rezultat.

Tot aşa s-a făcut şi cu legea comunală de a ieşit imperfectă. Nu mai departe decît ieri unul din opoziţiune, plin de talent, a vorbit şi majoritatea a votat, şi apoi s-a apropiat de mine şi mi-a zis : [i]ţi place ? Şi eu am răspuns : nu-mi place. Dar majoritatea, care este răspunzătoare, nu trebuie să facă asemenea lucruri, căci sînt dator să ţin şi să merg cu majoritatea.

Apoi, cînd văd eu pe domnul Dimancea şi pe domnul Lătescu, membri din majoritate, că în tot momentul vin cu amendamente nouă şi nestudiate, mă întreb : cum are să meargă această lege ? Eu vă declar că legea nu este opera mea, ea este a unor oameni speciali, şi dacă minoritatea voieşte să o facă cit de rea, apoi majoritatea, care este răspunzătoare şi are controlul, trebuie să nu alunece pe clina aceasta. Negreşit că domnul Ionescu are să-mi tragă acum un iuruş, mai ales că se află în largul său.

Dar, domnilor, cum voiţi să se înfiinţeze farmacia prin sate depărtate unde nu este posibil nici un control ?

Aceasta este o lege care se atinge de sănătatea ţării, şi dumnea-voastră trebuie să arătaţi dorinţa de a se vota cu un moment mai înainte, pe cînd din contra faceţi discuţiuni mari chiar unde nu trebuie, încît legea ţine de două luni de zile.

La o observaţie a lui N. Nicorescu ⁶.

Domnilor, şi eu mă asociez cu totul la opiniunea domnului Nicorescu, căci domnia sa cu drept cuvînt zice că se micşorează unele din atribuţiunile ce au primarii din comunele urbane în virtutea legii comunale.

Asupra articolului 128 ⁷.

Există sau nu administraţiune publică ? ... Mă rog lăsaţi ceva şi administraţiei superioare şi fiţi încredinţaţi că nu vă veţi căi.

* Citeşte : *bătături*.

Asupra articolului 141⁸.

Sînt permanente, domnilor, există o lege specială votată anul trecut în privința înființării acestor carantine și sîntem datori și e chiar interesul nostru să le înființăm cît mai curînd.

Asupra articolului 143.

Domnilor, viu a vă ruga ca să fiți cît se poate mai aspri în privința pedepselor ce se pun acelorora cari ascund vitele bolnave, fiindcă o vită bolnavă poate să aducă nenorocirea întregii țări. Vă rog dar ca amenda de la 30 — 60 fr. să o ștergeți și să puneți în locu-i ca pedeapsă sume mai mari și chiar închisoarea. Domnul Mihail Sturdza⁹ a scăpat Moldova de mai multe ori numai prin asprimea legii pe care a făcut-o în privința acelorora cari ascundeau vitele bolnave.

Domnilor, pentru alte crime, eu n-am văzut boieri în pușcărie, însă pentru ascunderea vitelor bolnave am văzut.

Vă rog dar să puneți măsuri mai aspre în lege.

Asupra articolului 144¹⁰.

Vă rog, măcar în privința boalelor lăsați medicii să se rostească. Vă recunosc specialitatea în toate, dar în aceasta, nu. Dalacul este o boală contagioasă, cu toate afirmațiunile contrarii care se fac din multe părți.

Replică lui G. Radovici¹¹.

Vă mărturisesc, domnilor, că toate se pot face, dar nu credeam să văd că Parlamentul se transformă într-o facultate de științe. Nu sîntem noi chemați aici să ne rostim cari sînt boale contagioase și cari nu. Apoi, onor. domn Radovici nici n-a citit măcar articolul din lege, căci acolo nu se vorbește de dalac, ci se pune cuvîntul tehnic de *pustula maligna* și în paranteză *dalacul*, fiindcă în Moldova dalacul are altă semnificațiune decît aici.

Apoi, domnilor, dacă Parlamentul se poate transforma într-o academie care să clasifice boalele contagioase, atunci cum rămîne cu acei oameni de știință care se ocupă despre aceasta și cari declară că ciurma și oftica nu sînt boale contagioase? Noi să hotărîm aceasta?

Domnul N. Ionescu: Cu majoritatea nu se hotărăște.

Negreșit, de aceea să lăsăm așa cum a hotărît facultatea.

Se zice că această lege este o nenorocire. Apoi, nu este așa, fiindcă chiar legea actuală este tot astfel. Sînt în drept, domnilor, a mă îngriji cînd văd că un deputat ca domnul Radovici, care este atît de moderat, vine și vă roagă să respingeți legea.

Replică lui D. Schileru¹².

Am onoare a răspunde domnului Schileru că boala de care tratează acest articol este cea mai grozavă boală, este tortura cea mai mare care există, și dispozițiunea pe care o luăm noi n-are nimic a face cu măsurile luate de Austria, căci, dacă acele măsuri sînt rele și vătămătoare nouă, vom căuta și noi să luăm alte măsuri spre a le înlătura, dară nu putem, pentru că se aduce oarecare păgubi proprietarilor de porci, să respingem acest articol.

Domnilor, am să vă fac o rugăciune și o declarație : fac un apel la sentimentele dumneavoastră pentru apărarea sănătății națiunii acesteia.

Domnilor, în teză generală mai mulți ochi văd mai bine decât doi ochi și de aceea, cu toate voturile cari s-au dat în privința acestei legi, eu cred că încă, cu oarecari mici modificări puse în concordanță, legea aceasta poate să fie, și cred că va fi, mai eficace în privința sănătății decât legea actuală, care este plină de greșeli.

Așadar vedeți că, deși în principiu, în privința unor dispozițiuni, am fost bătut, nu încetez de a zice că legea aceasta are să fie bună, dar tocmai de aceea fac un apel la dumneavoastră : dați putere nu unui ministru, dați putere societății să-și apere bunul cel mai mare, care este viața.

Domnilor, societatea pedepsește pe un om care ucide pe un altul, care rănește pe un altul, și dumneavoastră voiți ca societatea să nu aibă dreptul de a considera ca o datorie de stat ca să pedepsească pe acela care, din știință sau din rea-voință sau din lene, ucide, rădică viața a mai multor oameni !

Astăzi puterea centrală în toate zilele primește plingeri despre reaua purtare a unor medici de prin plăși și a unor medici de prin județe, și puterea centrală, societatea, este legată, nu poate să facă nimic după legea de astăzi, căci, îndată ce un medic de plasă are pe lângă dînsul pe medicul primar sau protecțiuni locale, el poate să facă ce va voi, calcă toate legile și nimeni nu poate să-i zică nimic.

Un onor. deputat mi-a adus astăzi o declarațiune pe care voi să v-o citesc ...

O voce: Nu este nevoie!

Este mare nevoie căci vine să vă vorbească nu surtucul, ci opinca, țăranul de jos, care astăzi începe a simți nevoia medicului.

Iată declarațiunea pe care o am ; ea este adevărată de judecătorul de ocol :

„Mai jos semnații locuitori din comuna cutare, acest district, declarăm prin prezentul act că :

1. Este mai bine de un an de zile de cînd domnul doctor cutare, medic al acestui plai, nu a venit prin comuna noastră cutare pentru a ne vaccina copiii sau a ne da alt ajutor, pentru care funcțiunea domniei sale-l cheamă a face.

2. În ziua cînd s-a făcut ancheta de domnul doctor al districtului, în urma reclamațiunii adusă de mai mulți locuitori din comuna noastră... , acum vreo 10 sau 12 zile, a venit numai la cătunul cutare și aci s-au chemat mai mulți locuitori, cînd domnul primar aducînd și condica a vizat-o aci și în urmă s-a dus la cutare, la cîteva case.

3. Pe cînd se afla în cătunul... cutare domnul doctor cutare împreună cu domnul doctor al districtului, am fost amenințat eu cutare de către domnul doctor al districtului că are să mă bage în pușcărie de ce am reclamat în contra domnului doctor cutare, amenințîndu-ne că are să ne dezgroape morții, ori am fost plătiți de către ovreiu cutare, care ne-a dat lemne din pădurea proprietății ca să spunem aceasta.

4. Nouăsprezece copii de ai noștri sînt încă nealtoiți și unsprezece morți ; și de aceea boala s-a răspîndit în comună, căci de la întii decembrie anul expirat 1879 și pînă la întii februarie 1880 au fost 19 morți în cutare și 6 în cutare.

De cele declarate de noi am subscris această declarațiune, rugînd și pe domnul jude al ocolului cutare a-l legaliza”.

Asemenea plîngerii, domnilor, am din toate părțile de la țară, locuitorii se plîng cum că medicii de plăși nu-și fac datoria și că medicii primari privesc ca o formalitate d-a trece o dată pe an, și încă dacă trec prin comune. Dumneavoastră hotărîți cum veți voi; nu vă convine acest articol, puneți altul care vă convine, dar dați puterei centrale, oricare va fi, puțința d-a pune capăt acestei stări de lucruri, care decimează populațiunea noastră.

Asupra naturii unor amendamente.

Declar mai dinainte că, principiile care le-ați votat le însușese și eu, însă ca să declar că primesc și toate amendamentele aceasta nu pot face pentru cuvîntul că sînt articole cari se contrazic prin modificările propuse de dumneavoastră.

Domnul N. Ionescu: Atunci rămîne bine constatat că domnul ministru nu aderă la amendamente, căci amendamentele coprind nu numai principiile, dar și litere.

Vă declar încă o dată că, unele articole din acest proiect prin modificările făcute și prin amendamentele introduse devenind în contrazicere, mă pun în pozițiune de a beneficia de prescripțiunile regulamentului¹⁴.

„Monitor”, 1880, nr. 59, p. 1700, col. 1 — p. 1701, col. 2; nr. 60, p. 1722, col. 1; p. 1723, col. 2—3; p. 1725, col. 1, 3 — p. 1726, col. 1, 2, 3; p. 1727, col. 2—3; p. 1728, col. 1, 2, 3; p. 1729, col. 1—2; p. 1730, col. 3.

N O T E

¹ Vezi și supra p. 212 și 358.

Se discuta articolul 93, privitor la dreptul de a ține farmacie, și după discuții aprinse se depuse următorul amendament: „Oricine va poseda un titlu academic de farmacist are dreptul a deschide stabiliment de farmacie conformîndu-se legii de față” (autori: R. Pătrîlăgeanu, C. T. Grigorescu, P. Ghica, G. Cantili). Amendamentul a fost respins.

² P. Ghica ș.a. depuseseră un amendament după care pentru autorizația de a deschide farmacie era necesar un certificat de capacitate și aptitudine al Consiliului medical superior după „titlurile prezentate și constatarea că acel care cere această autorizare este român sau a dobîndit naturalizarea”. Pe marginea lui intervine K.

³ Pentru convenția comercială cu Austro-Ungaria vezi *Opere IV, Oratorie II, partea a IV-a*, p. 147 și urm. Convenția expira în 1885.

⁴ G. Cantili observase că articolul în discuție era o „grămadă informă”, căci el prevedea că nu se pot înființa farmacii în localitățile unde nu există medici, deoarece nu avea cine ordona rețetele.

⁵ A. Vizanti, foarte ofensat, își exprimase nemulțumirea pentru „tonul ironic și ridicul” cu care K. combătuse intervențiile sale pe marginea textului legii sanitare.

⁶ N. Nicorescu ceruse, la articolul 119, ca autorizațiile pentru funcționarea „stabilimentelor insalubre” să fie acordate în orașele mari de primari, iar în comunele rurale de către prefectii.

⁷ Articolul 128 prevedea că „prefecții de județe, luînd avizul consiliilor de igienă publică, vor ordona executarea măsurilor necesarii pentru îndreptarea locurilor nesalubre”. N. Nicorescu ceruse să se spună *primarul* în loc de *prefectul* județului.

⁸ Articolul 141 preconiza înființarea a cinci carantine pentru prevenirea tifosului bovin, două de clasa I și trei de clasa a II-a. Ele urmau să funcționeze după un regulament în curs de elaborare. P. Ghica întrebasese dacă aceste carantine sînt permanente.

⁹ Articolul 143 cerea ca toți proprietarii de vite să declare ivirea bolii, altfel erau amendați cu 30—60 de lei noi. Pentru tănuire amenda se dubla sau se schimba în inchiisoare de la 15 zile la trei luni.

În Adunare se făcuseră propuneri pentru detențiuni între șapte luni (și voci au strigat: „Prea mult!”) și 15 zile (alte voci au ricanat: „Prea puțin!”). Articolul a fost votat în forma inițială.

¹⁰ Articolul 144 prevedea ca în caz de epizootie să se destineze locuri speciale pentru izolarea vitelor bolnave. Animalele contaminate trebuiau dezinfectate „conform regulamentului special”. Dincă Schileru ceruse ca această prevedere să se refere doar la bolile contagioase.

¹¹ G. Radovici spusese că dalacul nu este contagios căci „se ivește la vite din cauză că vara le scoate la iarbă dimineața pe rouă și pe urmă le lasă de doarme la soare”. Dacă se instituiu penalități pentru această boală, „atunci jumătate de țară poate să fie băgată la pușcărie”, încheiase el.

¹² D. Schileru ceruse ca trichinoza să nu fie trecută în rîndul bolilor contagioase, pentru care se prevedeau, în caz de neglijență, pedepse aspre, căci „ar da loc la multe vexațiuni în contra proprietarilor de porci”. Și apoi ar fi fost un argument în plus pentru menținerea carantinelor instituite de austrieci în această privință. D. S. fusese probabil încurajat în această susținere și de dr. G. Polizu, care spusese că trichinoza dispare dacă e pusă carnea la o temperatură de 60° Réaumur.

Articolul 150 a fost însă menținut; el preconiza arderea cărnii și a derivatelor de la vitele bolnave. Carnea de porc infestată cu *chiemococcus* (măzărîche) era interzisă consumației. Din untură nu se putea face săpun.

¹³ La articolul 152 G. Sefendache constatase o „neconcordanță”, căci doctorii numiți de consiliul comunal sau de consiliul județean puteau fi revocați de Consiliul medical superior. Or, anterior se stabilise „că atît numirile, cît și revocările se vor face de autoritățile locale”.

¹⁴ Vezi infra p. 381.

Cere Adunării să grăbească luarea în discuție a unor proiecte de lege

Domnilor, rog pe Cameră să binevoiască a invita pe comisiunea respectivă ca să se ocupe cu budgetul¹ Eforiei spitalelor din București, al Sf. Spiridon din Iași, căci astăzi tot ce să cheltuiește la amîndouă aceste epitropii se cheltuiește într-un mod anormal.

Proiectele acestea de budgete sînt înaintate Camerei de mai mult timp, și anume al Eforiei spitalelor de mai bine de o lună și acela al Sf. Spiridon din Iași de vro 15 zile, și ar trebui ca comisiunea bugetară să grăbească cu cercetarea lor. Totdeodată mai rog pe onor. Cameră să studieze și proiectul de lege prin care se cere înființarea unei mici cancelarii² și regularea mînuirii banilor cari se cuvin ca despăgubire proprietarilor ale căror vite s-au ucis din cauza epizootiei. Bani sînt peste un milion, dar lucrările fiind foarte numeroase cu funcționarii de astăzi nu se pot îndestula trebuințele. Nu reclam nici un ban de la stat, căci din dobinda banilor de la casa de depunere se pot plăti cu prisosință aceste despăgubiri. Organizațiunea actuală a acestui serviciu este vițioasă, căci o parte din lucrări se află la direcțiunea sanitară și o parte la comptabilitate, astfel încît locuitorii cari reclam despăgubiri sufer o mulțime de străgăniri fără a putea să ajungă la dobîndirea dreptului lor.

„Monitor”, 1880, nr. 60, p. 1720, col. 2—3

* Ședința din 12 martie 1880.

NOTE

¹ Vezi infra p. 400 și 403.

² Vezi infra p. 415 și 458 (registul nr. 89).

*Pledoarie călduroasă în favoarea proiectului de lege sanitară**

Sînt dator să vă fac o declarațiune. Dacă e o lege nepolitică și neministerială, e aceasta¹, este legea care are de scop a împiedica scăderea, descreșterea populațiunei; fie această scădere a populațiunei din cauza neîndeplinirii de datorie a medicilor, fie că ea s-ar face prin asasini cari să țin la răs pintie șiucid oameni, este tot descreștere a populațiunei. Legea aceasta s-a făcut de Consiliul superior sanitar, în care majoritatea sînt medici liberali. Regret foarte mult că onor. domn Calenderu n-a binevoit să stea în Cameră în timpul votărei acestei legi; domnia lui mai mult decît oricine, ca medic în Consiliul medical superior, [i]mi zicea: această lege trebuie să fie autoritară, fiindcă demologia, știința apărării populațiunei, este serviciu de stat, precum și apărarea vieței omului amenințat de răufăcători este iarăși o datorie de stat. Așa-mi zicea domnul Calenderu și am regretat cînd domnia sa n-a șezut pînă la sfîrșit aci, cum a făcut domnul Măldărescu², care, cu toate dezgusturile cari le-a avut, a fost la postul său pînă la sfîrșit. (*Aplauze.*) Ca ministru, ca om politic, nu mă interesez deloc dacă această lege va avea majoritate sau ba; mă interesez ca român, ca om, ca membru al omenirii, care văd, cu experiența ce am, că populațiunea noastră descrește, și descrește mai cu deosebire din lipsa mijloacelor de căutare și de vindecare a boalelor. Cred că în această cestiune cel puțin nu va fi, cum s-a zis, opozițiune sistematică. Cred că vor fi numai deosebiri de vederi: sînt unii, ca domnul Calenderu, cari cred că căutarea și apărarea sănătății populațiunei este un serviciu de stat, și alții cari cred că nu trebuie să fie sacrificat principiul de descentralizare, că trebuie lăsat județelor dreptul ca să-și numească pe medici, dreptul de a-i controla și dreptul de a-i destitui. Alții cred că, deși acest din urmă drept trebuie rezervat județelor, totuși să se asigure și statului dreptul nediscutabile de a fi apărătorul societăței. Am avut onoare să vă zic că mai mulți ochi văd mai mult decît duoi ochi. Tot așa vă zic și acum că legea cum este, cu amendamentele introduse, [i]mi pare cu mult mai bună decît legea de pînă azi. Mai adaog încă că cu mijloacele lăstate guvernul, ca apărător al societății, va păstra și principiul de descentralizare. (*Aplauze.*)

Nu știu dacă voi fi ministru cînd această lege se va discuta în Senat, dar vă fac declarațiunea că nu voi fi lipsit de lealitate pînă a ține dinaintea Senatului un alt limbagiu decît acesta... (*Aplauze.*) Și acum rog și pe majoritate și pe minoritate ca, votînd această lege, să nu se gîndească la Kogălniceanu, să se gîndească la sănătatea populațiunilor noastre. (*Aplauze.*)

După votarea proiectului³.

Domnilor deputați, în numele populațiunei române, în numele marelui interes ce această lege este chemată de a apăra, mulțumesc Camerei, mulțumesc majorităței, mulțumesc aceluia din opozițiune cari în fața acestei legi au venit și au binevoit a se uni cu majoritatea... (*Aplauze.*)

*„Monitor”, 1880, nr. 63, p. 1812, col. 3; p.
1813, col. 1.*

* Ședința din 15 martie 1880.

NOTE

¹ Când a început discuția N. Ionescu a observat că în proiect sînt numeroase contradicții; de pildă, s-a călcat principiul care stabilea că autoritatea care numea îi și revoca pe medici (vezi supra, p. 370). Remarcase apoi ironic „căldura” cu care K. susținuse proiectul, la care acesta a replicat: „Să aduceți un termometru ca să-mi cereați gradul de căldură”, stîrnind hazul Adunării.

² N. Măldărescu fusese raportorul proiectului.

³ Proiectul a fost primit cu 67 de voturi pentru și 13 împotriva.

*În legătură cu fixarea domiciliului străinilor în România**

Domnilor deputați, legile cele mai grele de făcut sînt acelea cari tratează cestiunile internaționale; aceasta o știe onor. domn Ciupercescu¹, împreună cu onor. Cameră.

Legea pentru fixarea domiciliului străinilor în România este iarăși una din aceste legi. Colegul meu de la externe² se ocupă de această lege, și se ocupă ca un om cunoscător în materie, ca un om de drept și ca ministru de externe, care trebuie să cunoască legislațiunea care regulează această materie și în alte țări.

Greutatea unui proiect de lege de asemenea natură, înaintea recunoașterii independenței noastre³, care nu s-a făcut decît numai de cîteva zile, ar fi prezîntat multe dificultăți, ar fi dat loc la multe conflicte. Astăzi, prin recunoașterea independenței noastre de Europa, cestiunea se simplifică și cred cum că colegul meu de la externe va înfățișa proiectul acela de lege.

Acum, în ceea ce privește prezentarea acestui proiect de lege numai decît chiar în sesiunea aceasta, despre aceasta nu vă pot asigura și nici nu cred că cestiunea aceasta se va putea rezolva în sesiunea aceasta. Noi sîntem la finitul nu a unei sesiuni ordinare, ci la finitul a douei sesiuni extraordinare; lucrul cîmpului bate la ușă, dumneavoastră singuri și multe alte voci autorizate ați recunoscut aceasta, și în adevăr o sesiune care ține ani întregi nu poate decît să obosească forțele omenеști cele mai drăvene. Budgetele pînă acum nu sînt votate, și astfel, chiar dacă am înfățișa acea lege, ea nu ar avea decît soarta atîtor alte legi, cari stau nehotărîte de dumneavoastră. Prin urmare, tocmai această considerațiune a îndemnat pe guvern ca, uzînd de dreptul său plin și întreg de a se rosti în privința străinilor, să vie și să întinză asupra lor acel regulament, care bine aplicat este de natură a salvegarda societatea de pericole din partea străinilor vătămători, și prin urmare s-a promulgat în puterea ce are administrațiunea în asemenea cazuri. Acel regulament va fi bun și indulgent în privința străinilor cari de mult timp sînt statorniciți între noi și cari nu ne-au dat nici o ocaziune de nemulțumire, va fi însă sever și eficace în privința acelor străini cari vor fi o cauză de dezordine, și administrațiunea va avea în puterea ei chiar dreptul de a depărta pe acei străini prin ** țară.

* Ședința din 17 martie 1880.

** Citeste: *din*.

Iată dar ce pot asigura : că colegul meu de la externe se ocupă de această lege, dar nu cred că Adunarea va fi în putință să rezolve acum această cestiune, foarte grea, foarte nefastă și cu atât mai mult că, după ce veți vota bugetele, cari vor ține 15 sau 20 zile, singuri dumneavoastră veți simți trebuința să lăsați și ministerului timp spre a se ocupa și de administrațiune ; căci știți foarte bine că atunci cînd Camera lucrează este foarte greu guvernului, cu organizațiunea noastră administrativă, cu cancelariile noastre slabe, cu mijloacele mici cari le avem, de a se mai ocupa și de administrațiune. După ce această țară a trecut printr-un rezel, după ce a fost nevoită să-și modifice Constituțiunea ⁴, după ce a avut să se lupte cu atîtea dificultăți, trebuie să aibă un guvern care să se ocupe serios cu administrațiunea, trebuie ca miniștrii să aibă timpul a pune o priveghere mai de aproape asupra intereselor morale și materiale ale țării : să aibă timpul să meargă prin țară spre a vedea cu ochii lor neajunsurile de care suferă țara și să avizeze la îmbunătățirile ce trebuiesc aduse. De aceea nu credem că vom putea ține sesiunea deschisă mai mult decît după ce se vor vota bugetele. Iată, domnilor, opiniunile mele, și cred că și președintele consiliului, cînd va veni, le va împărtași pe deplin : adică nu cred că Adunarea va putea singură ca să se ocupe de această lege a domiciliului străinilor, lege care va reclama studie foarte serioase. Pînă atunci, cred că regulamentul publicat este bun și va avea aplicațiunea sa în toată țara ⁵.

„Monitor”, 1880, nr. 64, p. 1850, col. 3 —
p. 1851, col. 2.

NOTE

¹ T. Ciupercescu făcuse o interpelare cerînd guvernului să vină cu un proiect de lege „pentru fixarea domiciliului străinilor în România”.

² Vasile Boerescu.

³ Vezi Introducerea.

⁴ Vezi supra p. 69.

⁵ În ședința din 18 martie 1880, V. Costa, V. Sireteanu, T. Ciupercescu ș.a. au depus un proiect de lege „pentru domiciliul și petrecerea străinilor în România”, pe care Adunarea a decis să-l discute de urgență („Monitor”, 1880, nr. 65, p. 1888—1889).

*Anunță Adunării intenția guvernului de a prezenta încă în sesiunea în curs mai multe proiecte de lege**

Domnilor deputați, am onoare să fac o declarațiune în numele guvernului ...

Domnul N. Nicorescu: În care cestiune?

Aceasta e treaba mea și dreptul meu. Ca ministru am dreptul să fac verice declarațiuni onorabilei Camere în numele guvernului, precum domnul Nicorescu, ca deputat, are asemenea dreptul să facă orice declarațiuni.

* Ședința din 17 martie 1880.

Declar că în sesiunea aceasta guvernul va prezenta Camerei un proiect de lege¹ prin care se va supune rezolvării dumneavoastră ces-tiunea celor 10 milioane promise orașului Iași de Constituantă, promisiune care sper că cu concursul dumneavoastră, în sesiunea aceasta, va deveni un adevăr. (*Aplauze.*)

Declar asemenea, domnilor, că tot în sesiunea aceasta guvernul va veni cu un proiect de lege prin care vă va cere să ne acordați creditele trebuitoare pentru construirea catedralei mitropolitane din Iași².

Vă mai declar iarăși, domnilor, că tot în sesiunea aceasta guvernul va veni cu un proiect de lege prin care vă vom cere creditele trebuitoare pentru a se îndeplini promisiunea dată de domn și de guvern că palatul administrativ din Iași se va construi mai frumos de cum era înaintea incendiului.

„Monitor”, 1880, nr. 64, p. 1853, col. 3.

NOTE

¹ Vezi infra n. 437, 441.

² Vezi infra p. 432.

*Asupra unui proiect de lege care autoriza comuna Piatra să facă un împrumut de 60 000 de lei. Răspuns lui T. Boldur Lătescu**

Domnul Lătescu¹ nu se poate înduoi niciodată că eu, ca ministru de interne, nu pot să am un mai mare merit decât numai atunci când comu-nele rurale și urbane se vor dezvolta, însă domnia sa este dator ca și mine a da preferință mai întâi națiunii și apoi orașului. Fiecare deputat este reprezentantul nu numai al orașelor și al județelor, dar al națiunii. Ei bine, când avem la ordinea zilei bugete, cestiuni de interes general, când chiar ieri am combătut cererea domnului Ciupercescu de a veni cu un proiect de lege pentru fixarea termenului de reconstruire a palatului administra-tiv din Iași, cum crede domnul Lătescu că eu astăzi aş putea să rog pe on[or]. Cameră să lase ordinea zilei și să se ocupe cu proiectul de lege² privitor la comuna Peatra? Aceasta, domnilor, nu e de datoria mea și nici nu pot să o fac.

Cu toate acestea, asigur pe domnul Lătescu că, atunci când voi vedea că onor. Cameră dispune de timp, voi cere să se ocupe și de acest proiect de lege, pe care-l socotesc și eu foarte util pentru acea comună.

„Monitor”, 1880, nr. 65, p. 1890, col. 1—2.

* Ședința din 18 martie 1880.

NOTE

¹ T. Boldur Lătescu spusese că l-a rugat pe K. să ceară discutarea de urgență în Adu-nare a proiectului, dar acesta i-a răspuns că nu poate interveni deoarece e vorba de niște „interese cu totul locale”. Interpelase acum guvernul când va lua totuși în discuție proiectul.

² Vezi infra p. 436.

*Discurs și intervenții în favoarea proiectului de lege
„pentru reducerea numărului subprefecților,
pentru stabilirea personalului și retribuirea acestor autorități” **

Domnilor deputați, espunerea de motive a acestui proiect de lege¹ este cu desăvârșire necompletă. Sint dator, prin urmare, să o completez arătându-vă situațiunea.

Toți oamenii cari se ocupă cu lucrul public, fie deputați, fie senatori, fie miniștri, fie prefecți de orice culoare, de orice partid, știu un lucru, cum că legile cari se fac, oricum s-ar face, au pururea un scop bun, dar din nenorocire și legile și ordinile purcedînd de sus cu scop bun, cînd ajung jos și se aplică de agenții subalterni, de multe ori devin sorginte de calamități. Cauza este că foarte puțini ne ocupăm de soarta, de pozițiunea, de capacitatea, de moralitatea acelor funcționari cari sint în contact imediat cu populațiunea și cari trebuie să îplinească aceste condițiuni; și daca aceste condițiuni nu se întrunesc, este tocmai că pozițiunea acestor oameni este atît de precarie, este atît de rea, încît ori trebuie să aibă o pozițiune a lor personală, o avere a lor de la familie, și în asemenea caz foarte puțini se dedeau la aceste ocupațiuni ingrate și modeste, sau, daca nu, pentru ca să aibă cu ce susține viața lor, în mod chiar mizerabilă, sint siliți să aibă recurs la abuzuri. Unuia din predecesorii mei i s-a făcut imputare că rău a făcut că înaintea însuși a unui reprezentant al unei puteri străine a zis că nu poate să administreze, pentru că din nenorocire legile însuși consfințesc neonestitatea. Domnii mei, am trecut prin evenimente grele politice, am avut lupte pentru a asigura esistența națională și apoi recunoașterea independenței statului român. Și agentul mare, acela care necontestat a făcut mai multe sacrificie, a fost populațiunea rurală. Bravurei, curagiului, abnegațiunei, cari au fost admirate de toți acei cari au văzut pe soldatul român la foc, datorăm lor în mare parte demnitatea și prestigiul ce are azi statul român în ochii Europei.

Întorcîndu-se dar în vetrele sale soldații români au drept, drept cîștigat la justiția dumneavoastră, ca să dobîndească și ei ceea ce Constituțiunea dă fiecăruia, au dreptul să dobîndească înainte de toate dreptate, adică ca toate drepturile lor să fie recunoscute și ca soarta lor să fie sub îngrijirea unei ocîrmuiri luminate și civilizatrice. Cari sint agenții prin cari guvernul, prin cari toți miniștrii esecută legile dumneavoastră? Sint subprefecții! Ei tilcuiesc poporului și arată primarilor drumul, căile pe care să poată îndeplini legile țarei și ordonanțele guvernului.

Nu auziți zicîndu-se cum că subprefecții sint de prisos.

Domnilor, în principiu și într-un viitor pe care eu cel dintîi aș dori să-l văd cît se poate mai apropiat, sint și eu pentru suprimarea subprefecților, cu condițiune însă că ceea ce nu găsim astăzi la mai mulți subprefecți să putem găsi la primari.

Astăzi însă, prin o esperiență îndelungată și întemeiat pe mai multe interese care trebuiesc apărate, eu unul prefer în capul unui sat un locuitor din sat decît pe cei cu haine albastre care vin și să impun satelor. Vă declar aceasta și oricine din domniile voastre a trăit pe la țară vă va spune că așa este.

* Ședințele din 19 și 20 martie 1880.

Voci: Așa este!

Pentru că razele instrucțiunii publice pînă astăzi nu s-a răspîndit încă prin sate și acei oameni cari au să facă serviciile consătenilor lor cei mai mulți nu știu carte, de aceea dar trebuie să ne silim cu răspîndirea instrucțiunii publice prin sate și să facem ca fiecare locuitor să știe cel puțin a serie și a citi. Dar pînă atunci, între administrațiune și un primar care numai prin memoria și prin experiența dobîndită cunoaște și aplică legile țării, trebuie neapărat că între dînsul și administrațiune să fie subprefectul.

Subprefecții dar în organizațiunea noastră actuală sînt neapărați. Odată ce acești subprefecți sînt neapărați, apoi și noi neapărat trebuie să căutăm a le crea o pozițiune mai tolerabilă decît aceea în care se află astăzi.

Vă întreb, domnilor, un subprefect de azi cu o leafă de 180 lei pe lună poate trăi el cu familia sa? Dacă această leafă nu este de ajuns nici pentru susținerea lui, cu ce voiți domniile voastre ca el să se ducă în plasă ca să inspecteze satele? Ca să poată face niște asemenea inspectiuni regulate și la timp, îi trebuie o trăsură și cel puțin 2 sau 3 cai. Dar cu ce să plătească nurtețul cailor, leafa vizitiului, pe cînd cu toții recunoaștem că leafa sa nu-i este de ajuns nici pentru susținerea sa și a familiei sale? Prin urmare, pentru că noi sîntem datori să ne ocupăm de țăran și pentru că țăranul este în dreptul său să ceară de la noi nu numai dreptate, dar și o onestă și bună administrațiune, și pentru că astăzi subprefecții sînt neapărați pentru buna administrațiune de prin sate, trebuie să ne ocupăm într-un mod foarte serios de îmbunătățirea soartei subprefecților.

Domnilor, eu doresc să am cît se poate mai onești subprefecți, pentru că azi sînt foarte puțini, nu vă pot tăgădui aceasta, și de aceea voi trebui să caut în altă atmosferă personalul trebuincios pentru subprefectură.

Trebuie să introducem și în administrațiune ceea ce am introdus treptat în ramura judecătorească, introducere de care astăzi nu avem decît să ne lăudăm. Căutați, domnilor, și comparați puținul progres al administrațiunii cu acela al magistraturei, și veți vedea că trebuie să ne ocupăm și de îmbunătățirea personalului administrativ.

Nu au toți locuitorii procese, însă toți au trebuință de o bună administrațiune.

În fiecare an ne vin un număr însemnat de tineri instruiți la școalele cele mai bune din Europa, aducînd cu dînșii nu numai știința, dar și principie de moralitate, de ordine și tot ce ar fi foarte mult folositor pentru administrațiune, și cu toate acestea-i vedem că se aruncă numai asupra magistraturei. Ei bine, pentru ce aceasta? Pentru că în magistratură e o garanție mai mare, în magistratură e o înaintare mai asigurată, în magistratură meritele să prețuiesc mai mult și nu atîrnă atît de mult de capriciul superiorilor, cum e în administrațiune.

Iată dar, domnilor, ceea ce a făcut pe guvern că încă de la deschiderea sesiunii să vă facă cunoscut că va veni cu un proiect de lege pentru a stabili condițiunile de admisibilitate în ramura administrativă.

În vederea acestei necesități, guvernul vă înfățișează deocamdată acest proiect de lege, prin care va putea atrage în ramura administrativă pe acei tineri cari, deși neexperimentați, însă avînd alături cu ei pe ajutoarele lor și pe primari, vor putea cel mult în 2, în 3 luni de zile să capete o experiență destul de bună.

Dacă vom avea timp, vom lua în cercetare și vom vota proiectul prin care să regulează condițiunile de admisibilitate. Însă de mai înainte vă declar, domnilor, că foarte puțini din subprefecții actuali îi voi funcționa; voi respecta drepturile câștigate prin un timp îndelungat de funcționare în ramura administrativă, însă trebuie cu orice mod să deschid drumul acelor tineri luminați.

Prima țintă ce trebuie să avem cu toții este aceea de a vedea ramura administrațiunii rădăcată la același nivel cu ramura magistraturei. Și pentru aceea v-aș ruga, domnilor, ca atunci când veți discuta această lege să vă dezbrăcați de orice considerațiune de partid, deoarece această lege e o lege trebuitoare țării, simțită de toți acei cari au trecut prin ramura administrativă, simțită chiar de fiecare contribuabil.

Iată, domnilor, ceea ce aveam să vă spun !

Replică lui Al. Lahovari.

Socoteam că măcar astă dată, în fața unei asemenea legi, membrii din opozițiune și vor uita moravurile lor, mai cu seamă domnul Lahovari, însă . . . se vede că aceasta e cu neputință ! Domnia sa a zis că nu se va uni cu materialismul meu și că eu, om materialist, am încă iluziuni.

Dacă este pe iluziuni, mai bine că eu, la vârsta mea, mai păstrez încă oarecari iluziuni, decît domnia sa, la vârsta tînără în care se află, nu mai are nici una. Mai bine să am iluziuni și să cred în bine decît să nu am iluziuni și să cred în rău. La cuvintele domniei sale, că nu crede cum că prin această lege se va îmbunătăți moralitatea subprefecților, să-mi permită a-i spune, cu tot respectul, că este prea mult sceptic pentru vârsta domniei sale.

Domnilor, eu nu v-am vorbit de nici o iluziune, nu v-am promis că țăranul are să salte de bucurie; v-am zis numai : că oricine este astăzi la putere, oricine a fost și oricine va fi s-a găsit și se va găsi totdeauna înaintea acestei stînci care este incapacitatea și neonestitatea agenților subalterni; fiindcă, prin însăși condițiunile în cari sînt, dacă n-au altă avere, caută să-și procure mijloace chiar prin căi neoneste, și la un dicton latin² al domnului Lahovari [i] voi răspunde și eu cu un altul : *primum vivere, deinde philosophare*. Atît aveam să răspund domnului Lahovari la considerațiunile generale.

În cît privește județul Fălciu, domnia sa trebuia să fi fost mult mai demn de știința sa cînd a venit să facă această malițioasă aluziune și, prin urmare, să-mi permită a-i spune că miine voi veni aici cu actele în mînă, ca să vedeți și dumneavoastră cum am procedat eu în privința subprefecților. Eu am lăsat pe consiliile județene să se rostească și, dacă am fost în contra vreunuia din consiliile județene, am fost tocmai în contra aceluia de Fălciu. Vă voi citi trei telegrame ale mele și trei ale prefectului și ale consiliului județean, care-mi arată imposibilitatea de a face reducere. În fața acestei stăruințe, am cedat, dar de mai înainte declar că voi primi amendamentul domnului Lahovari pentru reduceri. Acesta este răspunsul demn și serios pe care trebuia să-l dau domnului Lahovari la o aluziune care ar fi trebuit să fie mai demnă de talentul și pozițiunea domniei sale.

Vin acum la onor. domn Isvoranu³. Domnia sa asemenea a început bine și apoi și-a dat în teapă : a zis că votează legea și apoi a cerut s-o trîmiteți la calendele grece. Ce a cerut domnia-sa ? A cerut să viu cu o lege de admisibilitate. Dar voi face o întrebare domnului Isvoranu :

ce vine în urmă? Vin bugetele. Ei bine, ce trebuie să facem noi cu legile bugetare? În cită vreme dumneavoastră nu veți da subprefecților patru sute lei sau cit veți binevoi a da, pot să fac eu legea de admisibilitate?

Acum eu răspund și domnului Lahovari că mult atîrnă de salariu ca să găsești oameni și-i dau dovadă cele ce se petrec în Dobrogea. Știți că în Dobrogea între subprefecți am membri de Curte de apel? Și știți ce membri de curte? Este unul cam bătrînel: era în vremea domniei lui vodă Grigore Ghica din Moldova întiul membru al Curții de apel din Iași și, după cum știți, atuncea domnul avea dreptul să confirme hotărîrile instanțelor judecătorești. Ei bine, cînd [i]l aducea o sentință a Curții de apel din Iași, a Divanului cum se zicea atunci, căuta să vadă dacă era Ștefan Sturdza, cumnatul domnului Manolachi Kostache, scris, și cînd vedea că era scris hotărîrea era întărită. Acest membru al Curții de apel [i]l aveam pînă mai alaltăieri administrator la Sulina și și-a luat concediu fiindcă avea oarecari interese familiare. Astăzi am propus domnitorului iarăși numirea sa la Sulina.

Am prefecți de județe, prefecți de poliție, membri de curte, am licențiați în drept și voi ruga pe domnul Ilariu Isvoranu să meargă în Dobrogea, fiindcă condițiunile de transport sînt ușoare, să se informeze și să întrebe cum funcționează acei administratori și dacă acești administratori se pot pune pe aceeași linie cu un mare număr din subprefecții noștri de aici.

O voce: Mai toți!

Va să zică este și salariul. Nu transportă nimeni din penaiții săi Dumnezeu știe unde pentru nimic, dar cînd are 500 sau 600 lei, care nu este leafă de lux, dar cel puțin [i]l pune în pozițiune de a nu avea decît grija administrațiunei fiecare în cercul său, se duce și în altă parte. Am pletoră de persoane cari au jucat rol însemnat pentru postul de administrator sau subprefect în Dobrogea, nu am această pletoră de subprefecți pentru aici, decît pe acei cari, după cum a spus domnul Isvoranu, șed și adorm pe la ușile miniștrilor.

Domnilor, legea de admisibilitate ⁴ pentru funcțiunile administrative este mai gata.

Cred că peste opt zile o voi prezenta, și nu numai pentru subprefecți, dar am ambițiunea să prezint proiectul pentru întreaga administrațiune. Vă rog să uzați de influența dumneavoastră să se voteze această lege în sesiunea aceasta și iau îndatorirea ca legea cea [i]altă să o sancționeze numai în ziua după urmă a închiderii acestei sesiuni. Eu cred, onor. domn Isvorane, că chiar și fără legea de admisibilitate în funcțiunile administrative ministru-și va face el singur legea de admisibilitate.

Domnul I. Isvoranu: Trecutul m-a descurajat.

La trecutul acesta aveți și dumneavoastră parte, fiindcă ați fost prefect și nu am văzut vrun luceafăr de subprefect.

Domnul I. Isvoranu: Am adus luceafăr, dar s-a făcut opozițiune din partea dumneavoastră; să nu mai vorbim de asemenea lucruri!

Un moment, domnule Isvorane, contra obiceiului dumneavoastră v-ați dezbrăcat de calitatea de opozant și ați vorbit ca un mandatar al națiunei față cu o lege pozitivă, dar în fine, pentru ca să o combateti, nu ați găsit alt mijloc decît legea admisibilităței. Ei bine, domnilor, dum-

neavoastră veți fi și la toamnă ! Vă rog să votați această lege și, dacă ea nu va fi un început mai bun, veți avea dreptul atunci să ziceți cuvintele acestea și să le întemeiați pe trecut mai mult argumentele dumneavoastră decît le puteți astăzi.

Apoi, pentru numele lui Dumnezeu, înțelegeți-vă între dumneavoastră, înțelegeți-vă cu domnul Lahovari ! Domnul Lahovari zice că votează legea, dar declară de mai înainte că nu este bună. Dumneavoastră ziceți că este bună, [dar] să vin mai nainte cu o altă lege. Ce are a face legea bugetară cu legea de admisibilitate ?

Așadar, reviind asupra cestiunei, declar că legea de admisibilitate vi se va prezenta în sesiunea aceasta, dar, dacă se va vota, aceasta este treaba dumneavoastră. Eu aș ruga ca în loc să vă adunați la două ore și jumătate, ca dumneavoastră mai ales, mai ales opozițiunea, care țineți majoritatea în loc neconținut, cu interpelări și cu cestiuni de regulament . . .

Voci: Interpelările le fac membrii din majoritate.

Oricine le face, găsesc că face rău ; găsesc că mai întii trebuie să se voteze legile bugetare și pe urmă să se voteze cele [l]alte legi, să faceți ca discuțiunile legilor să nu înceapă după trei ore. Dar ia luați procesele-verbale și vedeți de o lună de zile încoace la cîte ore începe discuțiunile și la cîte ore să declară că Camera nu mai are numărul complet de deputați.

Domnilor, revin la legea actuală. Legea actuală nu are să aducă domnia, împărăția cerului pe pămînt, dar chiar, după zisa domnului Lahovari, dacă s-ar împuțina numărul răilor, încă merită să o luați în considerațiune ; a împuțina răul prin aceasta însuși este a contribui la aducerea binelui. Ei bine, noi vom împuțina răul și domnul Lahovari va aduce binele cînd va fi în minister.

Pe marginea articolului 1⁵.

Domnilor, pentru Fălciu nu reclam ; în cît privește județul Tecuci însă, vă voi spune că configurațiunea acestui județ este așa de curioasă încît ori trebuie să lăsăm o plasă și să o dăm la Bacău, ori să lăsăm plășile așa cum sînt azi, fiindcă județul Tecuci începe de la Bacău și să termină lingă Galați : este lung și îngust.

Replică lui N. Fleva⁶.

Domnilor, v-aș ruga să nu sfîrșiți ședința sub influența cuvintelor onor. domn Fleva.

Recunosc toată capacitatea onor. Fleva, dar nu crez ca domnia sa, care poate să aibă cunoștința județelor Ilfov, Rîmnicu Sărat și Buzău pe unde merge și se întoarce, să fie în stare ca să ne facă harta țării, mai cu seamă cînd domnia sa nu crede că știe cum trebuie să fie administrat județul Neamțu, precum nici deputatul de acolo nu are cunoștință cum urmează să fie administrat Rîmnicul Vilcei.

Eu, ministru de interne, care sînt de 5 ori ministru de interne, nu am cutezat să iau asupra mea această sarcină și m-am adresat la consiliile județene spre a se rosti, și sînt dator să le plătesc un tribut de recunoștință în numele țării, căci uitînd interesele locali n-a avut în vedere decît interesul general, acela de a îmbunătăți soarta acestor funcționari prin reducerea ce a făcut numărul lor.

Onor. domn Fleva numai din necunoștință compară județele Iași, Ilfovul cu județele Dîmbovița și Rîmnicul Sărat. Alta sînt județele de munte și alta cele de cîmp.

La cîmp se pot împuțina subprefecturile și de aceea consiliile județene din Ilfov și Iași, consilii compuse de oameni cari ca bărbați de stat s-au rădicat mai presus de interesele locale și au votat aceste reduceri, pe cari le cunoașteți. Dar la munte este altă destiune. Cum voiți, bunăoară, ca un om de la Crăcăoani să treacă peste trei creștete de munți și peste mai multe riuri și să meargă pînă la Neamțu sau în altă parte, spre a găsi o subprefectură?

Din cauza acestei depărtări și dificultăți de drum trebuie ca subprefecturile de munte să fie mai dese. De aceea, înainte de toate, trebuie să aveți în vedere aceste considerațiuni și să faceți ca această lege nu să fie împărăția lui Dumnezeu pe pămînt, nu-mi pot face această iluziune cum [i]mi imputa domnul Lahovari, dar cel puțin ca să nu fie inaplicabilă prin distanțele cele mari ce va hotărî.

Așadar, domnilor, cînd onor. domn Fleva vine și vă roagă să admiteți atîtea modificări, eu vă rog a vă pune mai presus de orice animozități și a considera județele în două categorii, unele de cîmp și altele de munte, ale căror trebuințe administrative difer și cari trebuiesc respectate.

La un amendament depus de P. Zamfirescu ?

Domnilor deputați, eu nu aș adera la acest amendament, pentru că singurul motiv pentru care domnul propuitor al amendamentului reduce subprefecturile județului Muscel numai la trei este condițiunea de a se mai înființa încă o judecătorie de pace.

Domnilor, dacă dumneavoastră credeți că numărul de trei subprefecturi la județul Muscel este îndestulător, atunci puteți primi amendamentul.

Și promit chiar domnilor deputați de la Muscel că voi spori numărul judecătoriilor de pace de acolo.

Domnul N. Dimancea: Nu e trebuință! (Întreruperi, zgomot.)

Domnilor, vă declar un lucru. Dumneavoastră sînteți apărătorii Constituțiunei și, prin urmare, mai întii trebuie să dați exemple de constituționalism.

Constituțiunea zice că pentru interese locale trebuie să se consulte consiliile județene, ceea ce am făcut și noi, și a căror lucrare v-am înfățișat-o dumneavoastră prin acest proiect de lege.

La un amendament depus de Al. Lahovari ?

Domnilor, am declarat și ieri și mai declar și astăzi că nu pot primi nici o reducere de subprefecturi în județul Tecuci, dar primesc scăderea propusă pentru județul Fălciu.

Replică lui N. Fleva ?

Domnilor deputați, înfățișîndu-se amendamentul domnului Lahovari, prin care se cerea supresiunea subprefecturilor de la două județe, am fost întrebat dacă ader la acel amendament și, fiindcă eu aderam numai la un punct din amendamentul domnului Lahovari, am rugat pe biurou a pune la vot fiecare punct din amendamentul domnului Lahovari și astfel s-a și urmat. Dar, în privința amendamentului domnului Fleva, guvernul declară de la început că nu-l primește și, prin urmare, nu găsește de trebuință a se pune la vot fiecare punct deosebit.

Replică aceluiași ¹⁰.

Sînt cu totul de opinia domnului Fleva ca dumneavoastră, domnii deputați, să nu primiți dascăli; n-aveți nevoie de dascăli; dar socotesc că, dacă este vorba de dascăli, apoi mai bine șede unui bătrîn să fie dascăl decît unui tînăr și nu o dată am auzit pe domnul Fleva vorbindu-ne cu un ton foarte dăscălesc.

Replică lui N. Catargiu ¹¹.

Domnilor, n-am de zis decît numai că n-aș putea subordona acestei dorințe sancționarea și promulgarea prezentei legi.

Domnul N. Catargiu: Domnilor, nu poate să se împiedice sancționarea acestei legi, căci fixarea reședințelor nu este prevăzută în acest proiect de lege. Aș dori însă ca în locul actualelor consilii județene, cari oarecum ar putea fi preocupate de intrige locale, să se pronunțe consiliile județene cari se vor alege.

Acesta este chiar în lege, care zice că consiliile județene se vor convoca în sesiune extraordinară peste două luni de la promulgarea acestei legi ... (*Zgomot.*)

La articolul 4 ¹².

Domnilor, cînd s-a înfățișat acest proiect de lege, în Consiliul de Miniștri a urmat o înțelegere între domnul ministru de finanțe, domnul Sturdza, și mine cum că controlorii să se desființeze. După aceea vine noul ministru de finanțe, domnul Cîmpineanu, care a declarat că pentru consideratiuni de necesitate se opune la suprimarea controlorilor, la care opinia a aderat și domnul prim-ministru. Prin urmare, acum este cestiunea numai a se hotărî, în de afară de desființarea controlorilor, pentru care ar fi trebuit să se prezinte un anume proiect de lege, în privința căruia a fost și înțelegere cu predecesorul domnului ministru de finanțe actual, de ceea ce trebuie să se dea celorlalți funcționari; cestiunea controlorilor, dumneavoastră o veți discuta îndeosebi.

La un amendament depus de P. Cernătescu ¹³.

Domnilor deputați, îndată ce acest amendament s-ar primi, conștiința mea simte că nu s-ar mai putea îndeplini ceea ce domnul Isvoranu cerea. Căci ce voiți dumneavoastră? Unui subprefect [i]i mărim sarcinile, [i]i lărgim atribuțiunile și ca consolațiune să-i dăm numai 110 lei? Cum credeți dumneavoastră că acei tineri cari intră în magistratură cu 200 lei, dar cari au înaintea lor o pozițiune sigură, o înaintare certă, independentă, stimată și scutită de orice strapățe, au să iasă de acolo spre a se face subprefecți, în asemenea condițiuni? Nu vor găsi în administrațiune acea stabilitate și acea garanție pe care o găsesc ei în magistratură.

Așadar, domnilor, mă mir că vine această propunere tocmai de la domnul Cernătescu, reprezentantul colegiului al 4-lea. Domnia-sa, care eunoaște pozițiunea țăranilor mai bine, trebuia să dea cu bunăvoință concursul său pentru mijloacele necesare acelor cari se găsesc cei mai apropiați de clasa țăranilor, așa încît să poată corespunde mai cu înlesnire la misiunea lor. Apoi credeți dumneavoastră că faceți ver[i]o îmbunătă-

țire cînd dați 110 lei mai mult ? Eu aș fi înțeles un alt amendament, despre care domnul Dimitrie Ghica a binevoit să-mi dea comunicare : aș fi înțeles statornicirea a două clase de subprefecți.

Domnul D. I. Ghica: L-am retras.

Rău ați făcut, fiindcă în fața amendamentului domnului Cernătescu eu aș fi îmbrățișat cu căldură pe al dumneavoastră.

Cu toate acestea-mi place a crede că onor. domn Cernătescu va binevoi a retrage amendamentul domniei sale.

Domnul C. Grigorescu: [!] vom respinge noi.

Onor. domnul Grigorescu are plină convicțiune și mare experiență pentru respingere, dar declar de mai nainte că, dacă să dau salarii mici, mai bine să rămînă *statu quo*, căci de îmbunătățiri rele sîntem sătui.

Replică lui G. Vernescu.

Ori pe care țărîm s-a pus onor. domn Vernescu, sînt dator să constat că domnia sa a venit mai mult în ajutorul acestei legi și chiar în ajutorul ministrului decît cum face domnul Cernătescu. (*Ilaritate.*)

Despre legea de admisibilitate, am promis că în opt zile voi aduce-o și vă pot asigura că astăzi se face referatul la Consiliul de Miniștri pentru acea lege, care este deja redigiată.

Așadar, onor. domn Vernescu, care a fost drept și a vorbit într-adevăr ca un fost ministru de interne, domnia sa știe ca fost ministru de interne că ministrul [i]și are parte chiar cu legea aceea.

Prin urmare, onor. domn Cernătescu bine făcea să vie în ajutorul acestei legi, care eu crez că este una din legile pentru care o majoritate, fie conservatoare, fie liberală, se poate făli, căci este o lege destinată a remedia un rău, și cînd va veni la aplicare onor. domn Cernătescu are dreptul, tocmai fiindcă este din majoritate, să vie să zică : nu-mi place ministrul care o aplică. Dar astăzi trebuie să se voteze salariul subprefecților și pe urmă se va vedea de unde are să se plătească : din bugetul Ministerului de Interne sau din vistierie.

Așadar, vă rog să binevoiți, dumneavoastră majoritatea, a vota acest articol, căci nu este în interesul meu, fiindcă nici nu știu dacă voi avea fericirea sau nefericirea să aplic eu această lege.

Vă rog să binevoiți a primi opiniunea domnului Vernescu¹⁴ și să nu drămuiți cîteva zecimi de franci. O sută de franci care-i dați nu este mult ; chiar cu 440 franci încă n-ați făcut nimic sau ați făcut foarte puțin. Dumneavoastră știți că în natura funcțiunei subprefecților este că trebuie să aibă cel puțin patru cai, sau dacă nu patru, dar măcar trei. Rog pe onor. domn Cernătescu să vază, în orice parte a țării, unde întreținerea este cît mai ieftină, cît ține trei cai ? Domnia lui dacă va cerceta va vedea că trebuie să socotească cel puțin pentru trei cai, vizitiu, conservarea trăsorei, cazul de moarte al calului etc., trebuie să puie cel puțin 4 franci pe zi, care fac pe lună 120 de franci.

Cît [i]i mai rămîne ? 320 de franci. Apoi vă fac întrebarea : o familie se poate întreține și îmbrăca cu această cifră ? Prin urmare, trebuie să facem mai întîi calcule practice și pe urmă să venim cu propuneri. Vă rog, dar, să mențineți cifra care este în proiect.

Domnilor, această declarațiune-mi dă o nouă îndatorire ca săstimez pe onor. domn Cernătescu precum l-am stimat pînă acum, mai cu seamă cînd și eu nu doresc ca legile ce se votează să se voteze pentru cutare sau cutare ministru, ci pentru țară.

„Monitor”, 1880, nr. 66, p. 1931, col. 1—
p. 1932, col. 1; p. 1934, col. 1—p. 1935,
col. 1, 2; p. 1936, col. 1, 2; nr. 67, p. 1956,
col. 3; p. 1957, col. 1, 3; p. 1958, col. 1, 2, 3;
p. 1959, col. 1—3; p. 1960, col. 1.

NOTE

¹ Vezi „Monitor”, 1880, nr. 66, p. 1930—1931.

² *Quid leges sine moribus vanae proficiunt!* (La ce folosesc legile zadarnice fără moravuri bune). Al. Lahovari observase răutăcios că, deși legea recomanda reducerea numărului de subprefecți, județul Fălciu rămăsese cu același număr de patru, fiind „singurul județ scutit de acest patriotic olocaust”. Apelase la K., mare proprietar și multă vreme deputat acolo, „să-și calce pe inimă” și să sacrifice și el un subprefect, așa cum și el se oferea „să sacrifice” trei din județul Vilcea.

³ Adunarea a respins propunerea de amnare depusă de Il. Izvoranu.

⁴ Vezi infra p. 459 (registul nr. 106).

⁵ Articolul 1 al legii reducea numărul subprefecților de la 158 la 113. Al. Lahovari ceruse reducerea numărului subprefecților din județele Fălciu și Tecuci de la patru la trei.

⁶ N. Fleva ceruse reduceri drastice de subprefecți și apoi văzînd împotrivirea Adunării rugase să se amîne discuțiile asupra acestui articol pînă a doua zi, pentru ca deputații să se informeze mai bine și să nu favorizeze un județ și să năpăstuiască un altul.

⁷ P. Zamfirescu ceruse reducerea numărului subprefecților de la patru la trei pentru județul Muscel. Propunerea a fost acceptată.

⁸ Al. Lahovari ceruse reducerea numărului subprefecților de la patru la trei pentru județele Fălciu și Tecuci. Adunarea a acceptat propunerea doar pentru Tecuci.

⁹ N. Fleva ceruse să se restrîngă numărul subprefecților la patru în județele Argeș, Dorohoi, Dolj, Prahova, Dîmbovița, iar la Muscel, Vaslui, Tutova, Putna și Neamț de la cinci la trei. Comisia a respins propunerea în bloc și N. Fleva ceruse să se procedeze ca în cazul amendamentului Al. Lahovari, unde se votase pentru fiecare articol. Considera că nu se poate schimba procedeul „numai pentru motivul că acest amendament a fost depus de mine”.

¹⁰ Mai mulți deputați îl criticaseră pe N. Fleva și acesta enervat se năpustise asupra lui K., declarînd că ori de cîte ori ia el cuvîntul K. îi impută că vorbește „fără a fi studiat și fără să cunoască cestiunea”. Încheiase apoi acru: „A venit timpul să nu mai avem trebuință nici de dascăli”.

¹¹ N. Catargiu ceruse să se rezerve fixarea reședințelor de plăși pentru vară, cînd urmau să aibă loc alegerile pentru consiliile județene.

¹² Articolul 4 stabilea salariile funcționarilor administrației de ocoale.

¹³ P. Cernătescu făcuse un amendament prin care fixa leafa subprefecților la 340 de lei pe lună. Amendamentul a fost acceptat.

¹⁴ G. Vernescu pledase pentru menținerea lefii de 440 lei pe lună recomandată de proiect.

¹⁵ După ce proiectul fusese votat cu 45 de voturi pentru și 24 împotriva, P. Cernătescu luase cuvîntul și spusese că el niciodată nu votează o lege de dragul unui ministru, ci doar cînd crede că „este bună pentru țară”.

*Despre măsurile luate de guvern pentru ajutorarea
țăranilor lipsiți de hrană. Răspuns la interpelarea
lui A. Grăjdănescu**

Comparînd cele ce ne-a spus azi domnul Grăjdănescu cu fructele [sic] din interpelarea ce mi-a adresat, nu mai găsesc nici o conglăsuire, ci în mare parte văd că mi se face azi o nouă interpelare, la care n-aș fi dator să răspund îndată. Iată ce mi s-a cerut prin interpelarea ce mi s-a comunicat. (*Citește.*)

La întîia parte a interpelațiunii sînt dator să răspund, iar nu la ceea ce a citit azi domnul interpelator și pe care nu o consider decît ca o încunostiințare de niște fapte pentru care nu mi s-a lăsat timp să le cercetez, dar pe care le primesc cu recunoștință și le voi cerceta.

Așadar, la întrebarea : ce măsuri am luat în privința cumpărării, distribuirii porumbului la țărani, voi răspunde că potrivit legii am însărcinat pe fiecare județ¹ că în conformitate cu legea să vină să ia bani de la casa de depuneri și să cumpere produse, pe care să le distribuie prin autoritățile prevăzute de lege, adică prin consiliile județene, la locuitorii ce vor fi în lipsă de hrană.

Sînt împrumuturi județene, sînt cumpărări județene și autoritățile județene le manipulează, guvernul are numai priveghearea.

Cînd s-a votat această lege, în Cameră cel puțin a fost două opinii, o opinie a fost ca statul să se însăreineze cu cumpărarea și distribuirea produselor, și marea majoritate din Cameră și Senat au respins această propunere întemeindu-se pe experiență și invocînd abuzurile mari la cari a dat loc acest procediment în timpurile de mai înainte.

Cum era, în adevăr, ministru[l] de interne să se prefacă în comerțiant, să cumpere produse și să le împartă în toată țara? Atunci și Parlamentul și țara întregă ar fi avut dreptul să strige că se dă milioane în mîna unui singur om, care se face speculator de porumb! De aceea și guvernul și Camera au respins această propunere de a o concentra tot în miinile guvernului și a lăsat această aplicare a légei în sarcina județelor, care cunosc mai bine împrejurările. Consiliile județene au făcut liste pentru localitățile unde s-a simțit mai multă trebuință de ajutor pentru locuitori și au împărțit porumbul cumpărat.

Sînt departe de a lua solidaritatea abuzurilor cari s-ar fi putut face pe alocurea. Eu priveghez și sînt răspunzător numai de faptele pe care le cunosc și nu le reprimez.

S-au întîmplat cazuri izolate, au fost primari cari cînd au distribuit ajutoarele au făcut partea leului pentru ei și amicii lor. Cînd am aflat, i-am dat în judecată. Iată ce s-a făcut. Nu cred că consiliile județene au făcut abuzuri, mai ales cînd văd prețurile moderate cu cari au cumpărat pămînturile **.

În adevăr, este un lucru curios că în județele unde se simte lipsă pămînturile ** sînt mai ieftine decît în județele unde recolta a fost bună! De exemplu, au fost județe care au trămis să cumpere porumb din Moldova. Ei bine, în Moldova, unde recolta a fost bună și pătulele la proprietari stau pline, porumbul se cumpără mai scump decît în Oltenia, cu toate că am dobîndit de la calea ferată o reducere pentru transport de 6 ori

* Ședința din 21 martie 1880. Senatul României.

** Citește: *productele.*

mai jos decît fusese ; de exemplu, pentru o chilă de porumb de la Bacău sau Birlad pînă la Vîrciorova se plătește 3 fr. transportul !

Aceasta dovedește că porumburi sînt și se găsește ieftin, mai ales acum cînd a început și transportul pe Dunăre.

Depozite de porumburi erau în adevăr mai la toate gările, chiar în județele bîntuite de lipsă.

Dar ce nu era ? Nu erau bani ; cel puțin pe iarnă era lipsă, țărani nu aveau bani, și pentru aceea au venit consiliile județene în ajutorul țărănilor și le-au dat porumb.

Acum însă a început lucrul cîmpului, brațele locuitorilor reprezintă bani ; din nenorocire însă și în clasa sătenilor s-a luat obiceiul care există, nu la aceia care au venituri mari, ci la aceia care au pozițiuni mai mediocre și care voiesc mai bine a lua cu împrumut bani pe care să-i plătească peste 5—6 ani, decît a trăi cu ce are sau cu ce produce.

Asemenea și locuitorii de la țară în unele părți, în loc să muncească, s-au deprins ca strămoșii, cari ziceau : *panem et circenses*, să ceară porumb pe care știu bine că au să-l plătească după un an sau doi.

Apoi județul Vlașca are depozitul cel mai mare de porumb, are Dunărea și drumul de fier, și nu știu cum se face că tocmai în acest județ plîngerile sînt mai multe, la primari, la subprefecți și prefecți.

S-au găsit unii din arendași care au făcut condițiuni grele țărănilor, și am recomandat prefecților ca să stăruiască prin influența morală ce au ca să le facă înlesniri, să alineze acele greutăți. Dar iarăși nu poate nici administrațiunea și chiar Parlamentul să facă mai mult decît s-a făcut. Onor. domn Grăjdănescu ne-a mai spus că s-a cumpărat porumb de la domnul Stancu Bechianu, mi se pare, și că domnia lui a oferit cu preț mai scăzut ; aceasta este o generozitate a domniei sale, nu putem noi impune o asemenea generozitate și celor [1]alți.

Domnilor, dacă este o parte a țării care trebuie să atragă atențiunea noastră este o parte a Valahiei Mici ; de această parte m-am preocupat și voi stăruii în Consiliul de Miniștri ca să venim în ajutorul acelor locuitori, căci acea parte este mai depărtată de căile ferate și de Dunăre.

Iată, domnilor, ce am avut de spus pentru partea întîi a interpelațiunii, acolo unde aflu că este abuz [1] pedepsesc. Domnul Grăjdănescu ne-a spus că s-a dus la comitetul permanent din Giurgiu și la prefect ca să stăruiască prin influența domniei sale în folosul țărănilor. Nu știu ce a făcut, dar nu era oare mai bine să-mi fi relatat mai de mult faptele ce zice azi că știe, pentru a căuta și eu să remediez răul imediat ? De ce a lăsat să treacă o săptămîină, ca să aibă plăcerea de a veni aci cu modul de interpelare ?

Căci eu cînd văd că nu este nici o denunțare de fapte nu pot să fiu răspunzător.

Apoi, domnilor, în capitala județului Vlașca este un prefect care știu că nu este dușman țărănilor, din contră, are stima și considerațiunea tuturilor, chiar și a adversarilor săi politici. Este un prefect care se ocupă serios de administrațiune și care pretutindenea a lăsat bune urme ; nu cred ca el să tolereze abuzurile și mai puțin nu cred ca să le facă. Mă aștept la un răspuns din partea domnului Ciocîrlan, prin care mai că ar dovedi că onor. domn Grăjdănescu este rău informat. Iată ce aveam de zis în privința părții întîia a interpelării.

În privința părții a doua a interpelării relativă la furturi, precum domnul Grăjdănescu a fost generos cerînd prețuri mici pentru porumb,

tot așa voi fi și eu generos către domnia sa, dindu-i răspunsul cel mai satisfăcător chiar astăzi.

Domnul Grăjdănescu în interpelarea domniei sale zice că se urmează furturi de cai în județul Vlașca și mai cu seamă în plasa Glavaciocul, și mă întreabă ce măsuri am luat pentru stîrpirea răului? După ce a făcut această întrebare, domnia sa s-a plîns că nu i se dă dosarul! La început credeam și eu că poate va fi vrun dosar, dar nu este nici un dosar. Iată ce-mi răspunde prefectul:

„Furturile se făceau mai nainte, dar de mult timp nu se mai fac sau se fac foarte rar”.

Este adevărat că în anul trecut în timpul rezelului s-au făcut multe furturi de cai, ce disperase pe locuitori, dar de cînd am venit eu și de cînd am prins pe banditul Marin Crăciun... trebuie să-l cunoască domnul Grăjdănescu (*ilaritate*), furturile au conținut și județul s-a liniștit și asigurat. Astfel [i]mi raportează și domnul prefect. (*Citește.*) Mai mult încă, prefectul a primit o denunțare că există o bandă de tilhari în plasa Glavaciocul care pradă pe locuitori de bani și vite, și îndată prefectul a trimis și pe polițaiul orașului, căci iată ce zicea la 14 decembrie anul expirat: „Am delegat pe Xenofon Vasilescu”. (*Citește.*)

Mă rezum, domnilor, sînt județe pe malul Dunărei unde eu cel dintîi recunosc că furtul de vite intră în deprinderea unui mare număr de locuitori de prin sate; mai cu seamă aceste furturi se comit în județele Brăila, Ialomița și Vlașca și mai cu deosebire în județul Vlașca. Onor. domn Grăjdănescu știe cum că înainte era obiceiul cînd mergea cite o bandă de acestea, prăda de la arendași sau de la locuitori cite un număr mare de vite, le ascundea în păduri și a doua zi mergeau alții și denunțau la proprietarul vitelor că poate să-i înapoieze vitele cu condițiune să plătească atît de fiecare cap de vită! Și astfel [i]și făcea un venit din aceasta. De cînd însă administrația a pus mai multă energie, asemenea speculațiuni au conținut. Acum însă este o altă speculațiune: se fură vitele și se trec în Bulgaria sau în Dobrogea. În Dobrogea noi am luat toate măsurile, și procesele dinaintea tribunalelor din Dobrogea dovedesc că acolo se întrebunțează o mare priveghere și asprime în contra acelor ce duc vite furate din România.

Domnilor, cînd se trăgea linia despre Dobrogea, sînt acum doi ani, domnul Brătianu și eu ne-am aflat la Călărași și pînă să se termine lucrările am avut curiozitatea să studiem cestiunea furturilor de vite; am luat dosarele din prefecturi și din tribunal și am văzut un ce care s-a petrecut astăzi în mare parte, că judecătorii erau mai indulgenți în privința acestor indivizi decît administrația; administrația-i prindea, [i]și trimetea și judecătorii-i găsea nevinovați și-i trimetea înapoi! Și onor. meu coleg de pe atunci la justiție, domnul Stătescu, știu că a dat ordine aspre în această materie, și domniei sale în mare parte i se datorește că numărul cazurilor de furturi a scăzut foarte mult, fiindcă astăzi tribunalele sînt mai aspre.

Domnul Eug. Stătescu: În Ialomița s-au găsit primari și subprefecți cari înlesneau industria aceasta; prin urmare, aceștia erau cauza răului, iar nu justiția.

Nu mă fac chezașul tuturilor primarilor și subprefecților, precum și onor. meu coleg de atunci nu primește solidaritatea acelor din judecătorii care achitau pe hoții de vite.

Domnul Eug. Stătescu: Și chiar unii mari proprietari făcea această industrie!

Am spus-o adineaori, dar n-am cutezat să-i calific astfel: eu sînt ținut la mai multă rezervă decît dumneavoastră. Proprietari nu cunosc, dar arendași cunosc.

Domnul P. Grădișteanu: Sînt și proprietari.

Se poate, dar știu că sînt arendași care aveau trecut între veniturile moșiei lor un paragraf care se chema *rusfetul* * *vitelor*. De aceea spun domnului Grăjdănescu că nu trebuie să regrete timpurile trecute, căci în adevăr la vîrsta onor. domn Grăjdănescu și la a mea tot ce era în timpul tinereții noastre ni se pare mai plăcut și mai bun decît ce este astăzi; acesta-l face pe domnia sa să creadă că funcționarii din vremea tinereții domniei sale-și făceau datoria mai mult decît cei de astăzi. Apoi să-mi permită domnia sa să-i spun că, cu toate mijloacele restrînse ce au funcționarii de astăzi, ei își fac datoria lor mai mult, și iată pentru ce: pentru că astăzi mai degrabă se pot prinde asupra faptului, căci, dacă nu-i prinde prefectul sau subprefectul, îi prinde presa. Astăzi presa nu mai este un monopol numai al orașului București; astăzi fiecare orășel din județe își are presa sa; de multe ori presa locală spune și esagerații, dar sînt dator să recunosc că presa din județe, care nu se prea ocupă de politica mare, ei numai de faptele locale, face multe servicii administrațiunii, căci destăinuiește multe abuzuri. Și eu, care nu trec de un mare adorator al libertății absolute a presei, sînt dator să aduc acest tribut de recunoștință presei provinciale chiar din opoziție, care de multe ori luminează administrația.

Așa, cum am văzut în jurnalul „Călugărenii”² — care nu este un jurnal guvernamental — că se denunță un fapt, îndată am cerut lămuriri.

De aceea vă spun că chiar dacă n-ar fi administrația, care are ochiul mai vigilant și prevăzător acum ca în trecut, tot este presa cu libertatea absolută de care se bucură, ca și cetățenii —, care nu au prea mare îngrijire de presiunea și rigoarea administrației —, și care fac că astăzi abuzurile ajung mai degrabă la cunoștința publicului și a guvernului, pentru ca să se poată reprima. Atît am avut de zis.

Replîcă interpelatorului.

Domnilor, încă o dată nu pot zice alt decît că voi cerceta și oriunde voi afla răul voi aduce îndreptare și voi reprima abuzul.

Dar din această lungă interpelare nu am înțeles scopul ei principal decît din cuvintele de la sfîrșit ale domnului interpelator. S-a zis cu drept cuvînt că adevărul într-o scrisoare se găsește totdeauna în *post scriptum*³.

Așa și cu interpelarea domnului Grăjdănescu.

Domnilor, o dată cu promulgarea legii rurale de la 1864, care desființa claca și împroprietărea pe țărani cu despăgubire, s-a simțit trebuință, pentru o epocă de tranzițiune și de legitimă îngrijire a proprietarilor, de a se înființa o altă clacă provizorie, care poartă titlul de *toemeli agricole*.

La 1 aprilie anul mîntuirii 1880, sătenii, foști clăcași, devin proprietari absoluți și nu mai au nimic de plătit pentru pămîntul lor. În timp de 15 ani țărani au plătit pămîntul lor și proprietarii de moșii au avut tot timpul ca să-și pregătească mijloacele lor de exploatare.

* Mită, obligație bănească sau în natură (tc.).

Nu voi caracteriza ce instrument teribil de impilare a fost „legea tocmelilor agricole” în mina unora, puțin proprietari, dar a multor arendași, căci onor. domn Grăjdănescu singur a calificat lucrul, spunînd că pentru o chilă de porumb s-au luat de la țărani pînă la 500 de lei ! Există în Ministerul de Interne o carte care se va da unei comisiuni de anchetă — chiar guvernul are să ceară de la Senat și Cameră să examineze cestiunea tocmelilor agricole ; cînd se vor citi acele tocmeli agricole, și o spun eu ministru moldovean, cînd se vor ceti acele făcute în unile din județele din Moldova, atunci mai că ar veni Senatul și Camera ca să ceară claca de mai nainte, care cel puțin determina munca și zilele de muncă !

Voci : Și în România de dincoă de Milcov s-au făcut asemenea tocmeli, nu numai în Moldova !

Eu spun de unde cunosc mai bine. Ce circulări am dat eu ? Le cunoașteți toți. Onor. domn Grăjdănescu trebuie să știe că un ministru de interne, ca în toate țările din lume, nu poate să administreze altfel decît numai prin inițiativă, îndemn și control și că aceasta nu se poate face altfel decît prin circulări.

Domnul Stătescu : Trebuie și oameni care să execute.

În privința aceasta vă răspund că voi veni în curînd și aci cu un proiect de lege care s-a votat la Cameră în privința subprefecturilor, fiindcă nu cu 180 lei pe lună se pot găsi oameni care să administreze și să execute bine.

Onor. domn Stătescu a înțeles aceasta în privința judecătorilor de ocoale, mai ales al acelor cari sînt în contact cu țărani, și domnia sa a fost un fericit, căci cu un an mai nainte a dobîndit pentru ei o poziție mai bună.

• Ce am făcut ? Am dat acea circulară prin care se cerea ca legea tocmelilor agricole să se aplice cu cumpănă dreaptă pentru toți.

Sînt proprietari și exploatare de moși onești, dar sînt și unii neonești și lacomi. Ei bine, exploatare onest nu se plînge, ci se plînge acel care a impilat pe locuitori. Și tot acei care împilează nu mai vor să se tocmească cu locuitorii și să le vină în ajutor. Iar locuitorii cari au fost impilați prefer să moară mai bine de foame decît să se robească și să se pună cu capul sub jug !

Iată situațiunea, onor. domnule Stătescu. Cit pentru ceea ce s-a zis că nu este administrație, nici din partea primarilor, nici a subprefecților și nici a prefecților, și că plîngerile trebuie a trece prin filiera administrației, la aceasta a răspuns însuși domnul interpelator citînd un adevăr care l-am spus eu, adică că ministrul de interne este instanța superioară a administrațiunei, precum este instanța superioară Curtea de casațiune în materie de justiție. Acesta este un mare adevăr : întii cineva merge la primar, și dacă nu-i face dreptate merge la subprefect, și dacă și acesta nu-i face dreptate merge la prefect, și în caz cînd are același rezultat vine la Ministerul de Interne, ultima instanță superioară administrativă. Dacă chiar s-ar adresa la început d-a dreptul la Ministerul de Interne, el nu poate ști nimic, că trebuie să se adreseze iarăși la primar, la subprefect sau la prefect ca să ia informații.

Dacă domnul Grăjdănescu spune că nu este dreptate, [î] rog să binevoiască a veni la minister și va vedea dacă locuitorii care cer dreptate nu o dobîndesc.

Mai zice, pentru ce prefectul de Vlașca a trimis pe polițaiul său pentru constatare? Prea bine a făcut domnul Ciocîrlan. Căci primind o denunțare nu putea să numească pentru constatare pe aceeași persoană care era în cestiune. Domnul Grăjdănescu a venit și a numit în vileag pe acel subprefect...

Domnul Apostol Grăjdănescu: Nu spun numai eu aceasta, o spun gazetele.

Da, este un articol reprodus acum din timpul cînd era domnul Furdusescu prefect și am văzut și eu acel articol în no. 54 al jurnalului „Călugărenii”. Cu toate acestea s-a trimis cercetarea și nu s-a găsit nimic.

În privința numirii funcționarilor administrației, prefectii au liberă recomandare a persoanelor, precum și a cererilor de destituire; și în aceasta domnul Grăjdănescu trebuie să vadă o garanție mai mult. Și eu am primit plîngeri în contra subprefectului Zalic și am chemat pe domnul Ciocîrlan și i-am spus că am primit plîngeri; și domnul prefect mi-a răspuns că domnia lui nu a primit plîngeri. Domnul Grăjdănescu ne-a spus că este mulțumit de domnul prefect Ciocîrlan, și aceasta cred că este o garanție pentru domnia sa în parte, ca și pentru județ în genere. Dar domnul Grăjdănescu are proprietăți în Glavacioc...

Domnul Apostol Grăjdănescu: Și în Neajlov.

Cu toată stima ce port domnului Grăjdănescu, pot presupune că domnia sa are vreo neplăcere în contra celui subprefect de Glavacioc. (*Ilaritate.*)

Eu v-am spus că nu cunosc pe acel domn Zalic. Domnul Ciocîrlan este liber să-l scoată sau să-l ție.

Domnilor, mă rezum și zic că este lipsă de mijloace de hrană între țărani și mai ales lipsă de bani, dar lipsă nu este numai în județul Vlașca; cit pentru ceea ce s-a zis că mor oameni de foame, cred că este o esagerație, căci nu pot muri de foame în România decît aceia care nu vor voi să muncească. Lipsa este și în mahalalele Bucureștilor, dar nimenea, nici chiar Parlamentul, nu poate să facă minuni ca Christ sau ca Moise în pustie.

În țara noastră se simte lipsa de brațe și cineva nu are decît să miște brațele ca să ciștițe existența. Acela care nu muncește nu este răsplătit.

Știți, domnilor, că pînă acum *problema sărăciei* nu este dezlegată.

Am văzut pe domnul Perier publicînd în jurnalul „La Liberté” un premiu de 100 000 franci pentru acela care va dezlega această problemă. Dar pînă acum nu știu să fi luat cineva acel premiu ca dezlegător al problemei.

Domnul Ap. Grăjdănescu: De care 100 000 franci vorbești domnia ta, domnule ministru? (*Ilaritate.*)

Eu vorbesc de aceia cari s-au promis dezlegătorului acestei probleme a sărăciei.

Domnul Ap. Grăjdănescu: Anul trecut s-au dat 300 000 franci de județ și domnia ta vorbești de 100 000. (*Rîsete.*)

Datele dumneavoastră sînt foarte prețioase (*ilaritate*), însă nu în Țara Românească va muri cineva de foame, într-o țară atît de bogată, unde dacă se simte lipsă de ceva este de numărul brațelor. Mi-aduc aminte

că un domn deputat a spus că oamenii mor de foame și a citat fapte pozitive că la moșia domnului Filitis oamenii n-au ce să mănânce și au murit de foame. Atunci am trimis pe primar, pe procuror, cari s-au dus la fața locului și au constatat că nu murea nimeni de foame. Nu pierе nimeni de foame în Țara Românească, decît acela care vrea să piară de foame, dar grație lui Dumnezeu sînt prea puțini de aceștia ! Că este în unele locuri lipsa, eu însuși recunosc și trebuie să ne ocupăm cu toți despre această cestiune, dar să-mi spuneți dumneavoastră că în județul Vlașca, cu Giurgiul port la Dunăre, cu cale ferată, tot pier oameni de foame, atunci ce trebuie să fie Gorjiul, Rîmnicul Vilcea și alte județe ? Cum se poate admite aceasta ? Atunci, dacă ar fi așa, ar fi o catastrofă, un cataclism ! Volește domnul Grăjdănescu să ia inițiativă să găsească 20 — 30 milioane, ca să le pună la dispozițiunea poporului ? Atunci-l înțeleg ; dar, să vie și să răspîndească spaima că în țară este foamete, cred că nu face bine și de aceea eu sînt dator să liniștesc populațiunea, să liniștesc Parlamentul, să liniștesc țara că nu este foamete. Și dovadă este că onor. domn M. Costachi, care este proprietar în județul în care sînt și eu proprietar, nu putem vinde porumbul cu prețul cu care încă astăzi se cumpără în județul Mehedinți, fiindcă nu putem da chila de porumb cu 80 fr. la Virciorova ; am voi mai bine să dăm chila moldovenească cu 45 franci la Galați — ceea ce face 75 fr. chila muntenească — decît cu 80 franci la Virciorova.

Acestea sînt cuvintele ce aveam să răspund domnului Grăjdănescu la interpelarea domniei sale ⁴.

„Monitor”, 1880, nr. 70, p. 2 059, col. 2 — p. 2 060, col. 3 ; p. 2 061, col. 3 — p. 2 062, col. 3.

NOTE

¹ Vezi supra p. 161, 162, 246, 253, 255.

² Foaia „Călugărenii” nu ne-a fost accesibilă.

³ Ap. Grăjdănescu încheiase cu cuvintele : „li bate pe locuitori primarii și călărașii prin sate și nu-și găsesc dreptatea nicăieri”.

⁴ Discuția s-a închis.

*Intervenții asupra proiectului de lege privind bugetul Eforiei spitalelor civile**

Domnilor, eu vă rog să binevoiți a vă ocupa cu bugetele Eforiei ¹ spitalelor din București și Iași. Onor. meu coleg de la finanțe ², necunoscînd materia, a făcut o eroare zicînd că aceste bugete sînt de ordine. Nu este exact : sînt bugete ca toate bugetele și în anul 1879 s-au făcut și în Iași și în București mai multe creațiuni, așa că, dacă am dat voie să se urmeze după bugetul anului trecut în cele dintîi 3 luni ale anului curent, acele administrațiuni nu mai pot urma așa de la 1 aprilie, fiindcă se găsește într-o stare cu totul anormală, așa că nu mai pot mandata nici o sumă.

Domnul președinte : Va să zică cereți să se ia în dezbatere chiar astăzi.

Da.

* Ședința din 22 martie 1880.

Replică lui G. Vernescu ³.

Eu cred că nu este trebuință de aceste documente, fiindcă aceste așezăminte se administrează în puterea unei legi. Dumneavoastră să binevoiți a vă aduce aminte că la 1860, în conformitate cu Convențiunea de la Paris, rău interpretată, care zicea că toate veniturile de care statul dispune se vor centraliza, s-au luat toate veniturile Eforiei spitalelor și s-au vărsat în casa statului. În Moldova nu s-a făcut așa, în Moldova s-au respectat averile Sintului Spiridon. La 1864 s-au redat aici averile spitalelor și s-a zis ca să se administreze întocmai cum se administrează averea spitalelor Sf. Spiridon din Iași. Prin urmare, titlurile cele vechi nu mai au nici o înfrîurire în privința budgetului. Poate, dacă ar fi o donațiune sau altceva; dar astăzi se administrează în puterea legii de la 1864; astăzi statul are dreptul să numească trei administratori, cari administrează conform cu legea de contabilitate și conform cu budgetul votat de dumneavoastră.

Replică lui G. Chițu ⁴.

Îndată ce este o școală privată sau administrată de o eforie care atirină de stat, școala trebuie să meargă după programa școalelor statului. Prin urmare, eu promit că vom stărui și voi dobîndi cum ca învățătura, cursurile cari se fac acolo să fie în conformitate cu programa statului. În cît să atinge de a hotărî formarea unui comitet, aceasta trebuie să o fac în înțelegere cu Eforia spitalelor, dar eu cred că eforia nu se va împotrivi și, prin urmare, promit că voi comunica cererea onor. domn Chițu Eforiei spitalelor, fiindcă o cred foarte rațională.

Replică dr. G. Polizu ⁵.

Domnilor, eu socotesc că noi am închis discuțiunea generală; cîteva schimbări de idei s-au făcut și eu am răspuns; acum cred că să mergem înainte.

„Monitor”, 1880, nr. 69, p. 2 033, col. 2; p. 2 034, col. 1—2, 3; p. 2 035, col. 1.

NOTE

¹ Vezi infra p. 403.

² I. Clmpineanu.

³ G. Vernescu ceruse să se aducă „la această tribună documentele, actele vechi în virtutea cărora se administrează aceste spitale ale eforiei”.

⁴ G. Chițu semnalase unele deficiențe în programa școlară a Azilului „Elena Doamna” și ceruse și acolo instituirea unei eforii „pentru a garanta o mai bună și mai raționabilă direcțiune a studiilor din acel institut”.

⁵ Dr. G. Polizu dăduse explicații asupra felului cum se administra Eforia spitalelor civile, ca răspuns la cererea lui G. Vernescu.

*În favoarea acordării unei pensii viagere văduvei profesorului Zaharia Columb**

Am văzut că se arată că a fost o opiniune în minoritate ¹ ca să nu se acorde această pensiuine. Eu cred că această opiniune s-a emis în necunoștință de cauză. Zaharia Columb ² în Moldova este unul din

* Ședința din 22 martie 1880.

numele cele mai populare, este un om care toată viața lui a fost profesor, a fost redactor a „Stelei Dunărei”, a fost un om care a contribuit foarte mult la starea lucrurilor în care ne aflăm astăzi. Domnilor, nu drămuțiți 100 de franci pentru familia unui asemenea om ³.

„Monitor”, 1880, nr. 69, p. 2 037, col. 2.

NOTE

¹ Se discuta un proiect de lege pentru a se da Corneliiei Columb o pensie viageră de 100 de lei pe lună, pe lângă cea pe care o primea în acel moment. Minoritatea comisiei — Costescu Comăneanu și Al. Plagino — invocase „restringerea mijloacelor bugetare” și „suficiența cifrei actuale ce primește pensionara”.

² Vezi C. Turcu, *Zaharia Columb, un vechi profesor al Liceului național*, Iași, 1943, 14 p.

³ Proiectul a fost primit cu 53 de voturi pentru, 10 împotriva și nouă abțineri.

*Cere cu insistență Adunării a intra în dezbateră unor proiecte de lege**

Domnilor, nu mă opun la propunerea domnului Chițu ¹, decît, fiindcă sînt silit să merg la Senat, rog pe onor. Camera ca, dacă intră în secțiuni, să binevoiască a se ocupa de trei proiecte cari sînt eminentamente necesarii.

Cel dintîi este un proiect de umanitate, un nou împrumut pentru județul Mehedinți ², unde lipsa este mare.

Al doilea este un împrumut de 50 mii franci al județului Gorj ³, fără care consiliul județean și comitetul permanent sînt silit, permiteți-mi expresiunea, să se declare în stare de faliment.

Al treilea, să binevoiți a vă ocupa de organizarea unei mici cancelarii ⁴, care se reclamă de mai mult timp, cu care se pot grăbi îndestularea locuitorilor ale căror vite au fost ucise din cauza epizotiei. Am peste 1 și jumătate milion lei strînși și nu am puțință a îndestula cererile locuitorilor, fiindcă-mi lipsește această mică cancelarie. Aceasta nu este o sarcină pentru bugetul statului, fiindcă funcționarii acestei cancelarii au să se plătească din dobînda aceluia capital.

Pe urmă mai este și proiectul pentru instalarea directorilor de prefecture ⁵.

Domnilor, este neapărat de trebuință să dăm județelor autonomie și independență, care azi le este suprimată prin contopirea acestui post cu al secretarului comitetului permanent.

„Monitor”, 1880, nr. 69, p. 2 037, col. 2—3.

* Ședința din 22 martie 1880.

NOTE

¹ G. Chițu ceruse să se discute de urgență indigenatul dr. Cleia.

² Vezi infra p. 436.

³ Vezi infra p. 431.

⁴ Vezi infra p. 415.

⁵ Vezi infra p. 424.

*Discurs și intervenții la proiectul de lege asupra bugetului
Epitropiei spitalelor Sf. Spiridon din Iași**

Domnilor deputați, onor. domn Agarici¹ are toată dreptatea și tocmai pentru aceea în proiectul guvernului s-a pus articolul 2, în care se zice că Adunarea să hotărască ca aceste cheltuieli să meargă a se cerceta de Curtea de compturi.

Domnilor, nu ating deloc onorabilitatea diferitelor rînduri de persoane cari au fost în capul administrațiunei acestui stabiliment², dar constat un fapt, că acest stabiliment socotea că se putea administra într-un mod patriarhal, astfel că budgetul nu era decît un act care mergea la arhivă, așa încît venitul extraordinar, care l-a avut anul trecut de la Poliacof și de la compania căilor ferate, l-a cheltuit în de afară de prevederile budgetare. În anul acesta sînt o mulțime de cheltuieli deja făcute încă din anul trecut într-un mod neregulat și astfel budgetul acestui an se încarcă cu această sumă, care trebuie plătită. De aceea, a trebuit înainte de toate să se caute mijloace cum să se plătească acele cheltuieli și s-a găsit cu cale să se plătească cu veniturile extraordinare. Vă pot asigura că acele venituri sînt foarte sigure, pentru că provin din rămășițe de la arendași, venituri sigure cum sînt și ale statului, precum și din procese cîștigate cari trebuiesc numai împlinite.

Eu n-aș face discuțiune pentru aceasta, fiindcă de la o stare anormală trecem la o stare normală și pentru aceasta trebuie un period de tranzițiune. Epitropia are mijloace, are venituri normale cu care poate acoperi cheltuielile ordinare, însă se găsește un paragraf foarte însemnat de cheltuieli făcute cu bilete de portofoliu și cu alte istorii de felul acesta.

Domnul I. Agarici: În contra lelei comptabilităței!

Am spus-o de la început. Acum ce să se facă?...

Domnul G. Chișu: Să-i supuneți legilor!

Domnul raportor să binevoiască a citi articolul 2 din proiectul de lege prezintat de guvern. Domnilor, e o stare anormală...

O voce: Să-i dați în judecată!...

Eu n-am să dau în judecată pe nimeni. Au să meargă la Curtea de compturi și pe urmă se va vedea ce e de făcut. Binevoîți a citi articolul 2.

Domnul Gr. Bălănescu dă citire articolului 2, în coprire:

„Cercetînd cheltuielile făcute de acea epitropie afară de prevederile budgetului anului 1879 și în contra lelei comptabilităței, precum aceasta se relată prin raportul epitropiei din 19 februarie 1880 către ministrul de interne, se vor înainta de urgență înaltei curți de compturi”.

Domnilor, aceasta conchidem și noi în raportul nostru.

Acum, sînt dator să arăt onor. Adunări, cu budgetul epitropiei în mîină, din ce se compune sporul de 476 000 lei pe care epitropia-l dă mai mult la venituri, ca și la cheltuielile anului 1880, decît era în budgetul anului 1879.

Iată cîteva sume însemnate. Este suma de 482 986 lei, 57 bani, din suma de 753 000 lei rămășițe pe anii de la 1864—1879; o altă sumă de 60 000 lei, din taxele de transmitere de la arendașii moșiilor; o altă sumă.

* Ședințele din 25 și 29 martie 1880.

de 46 000 lei de la stat, tot din taxa de transmitere; în fine e suma de 150 000 lei ce se crede a se încasa... (Zgomot.)

Acestea sînt sumele principale din cari se compune escedentul de 476 000 lei despre care a vorbit domnul Agarici.

Acum, dumneavoastră veți aprecia dacă...

Binevoîți a arăta și sporul în cheltuieli.

Domnul Gr. Bălănescu: Neapărat că cheltuielile odată trecute în budget și aprobate de Cameră se vor face...

Apoi, nu; dați-mi voie să citesc eu în locul dumneavoastră.

„Restul de cheltuieli pe la stabilimentele casei ale anului 1879...”
(Citește.)

Așadar, n-are decît să acopere acele cheltuieli cu venituri reale sau să micșoreze cheltuielile.

Domnul Bălănescu: Eu am voit să constat din ce se compun veniturile, cheltuielile trecute în acest budget fiind indispensabil, neapărat trebuitoare a se face.

Pentru ce aceasta?

Replică raportorului³.

Am avut onoare a vă spune că guvernul a constatat deja de cîtva timp ce anarhie este la această casă de mai mulți ani. Ministerul de Finance a trimis acum cîtva timp un inspector financiar care să cerceteze starea acelei case și inspectorul a constatat acolo cele mai mari neregularități; a constatat, între altele, o cheltuială de mai bine de 400 000 lei făcută în contra legii de comptabilitate și afară din budget.

S-a trimis constatarea făcută de domnul ministru de finance epitropiei; epitropia nu a voit să țină seamă deloc de observațiunile făcute. În adevăr, acest budget prevede un paragraf pentru cheltuieli suplimentarii și unul pentru cheltuieli extraordinare. Care este concluziunea în privința aceasta? Concluziunea este că epitropia nu poate cheltui nimic mai mult peste ceea ce este prevăzut.

În ceea ce privește banii încasați anul trecut de la Poliacoș și de la calea ferată, s-a zis că, acei bani reprezentînd o avere imobilă, trebuia să se cumpere cu ei imobile; cu toate acestea, acei bani nu s-au întrebuințat astfel, ci s-au pierdut în alte cheltuieli. Eu am zis epitropiei să nu înscrie în budget nici o cheltuială peste prevederi, dar văzîndu-se că unele cheltuieli erau deja făcute s-au înscris în budget.

În fața acestei situațiuni anormale, am voit să pun Camera în pozițiune să cunoască situațiunea și să știm ce trebuie să facem, adică să se trîmită socotelile la Curtea de compturi, ceea ce am făcut totdeauna în asemenea împregiurări: să se trîmită adică la Curtea de compturi socotelile anului trecut. Pentru aceasta am găsit de cuviință să sesizez și Camera și de aceea am pus un al doilea articol. Comisiunea mi-a zis că aceasta este datoria mea și atunci a șters articolul 2.

Domnilor, ce se face azi? Mergem la o măsură mai radicală și fiți siguri că intențiunea mea nu este decît dorința dumneavoastră, pentru ca legea de comptabilitate să fie și pentru epitropie un adevăr, astfel cum este pentru stat, județ și comune.

În privința sumei de 400 000 lei este o eroare a se zice că este ipotetică, pentru că sînt resturi de arenzi cari nu s-au încasat anul trecut, făcîndu-se păsui, și cari sînt reali.

Eu domnilor, primesc să aminați discuțiunea aceasta două, trei zile și să trămiteți un număr dintre dumneavoastră care să cercetați, și cu cât veți cerceta cu atât veți vedea că am dreptate.

Domnul G. Chițu: Nu ne indoim deloc de espunerile dumneavoastră, dar trebuie...

Dar, domnilor, dacă voiți să vă arăt lucrurile mai lămurit, permiteți-mi să vă citesc raportul epitropiei actuale, care raport este subscris de persoane cari sînt amici și rude cu foștii epitropi. Astfel este domnul Gheorghian care este amic al domnului Gusti, domnul dr. Fătu care este amic intim cu domnul Gheorghian, și domnul Liteanu care este amic și rudă cu domnul Ghica. Iată ce spun aceste persoane :

„Domnule ministru,

A vă espune situațiunea financiară a Epitropiei Sfintului Spiridon, încredințată administrațiunei noastre, era cea dintîi și cea mai sacră a noastră datorie.

Lămurirea însă a tuturilor creditelor suplimentare și extraordinare deschise în decursul anului expirat, precum și cheltuielile de portofoliu făcute în cea mai mare parte fără alocațiuni budgetare au fost o stavilă puternică silințelor noastre, precum este esplicațiunea naturală a întîrzierii pusă a v-o înfățișa.

Credem mai întîi, domnule ministru, că legea comptabilităței președe la operațiunile a tuturilor stabilimentelor publice și această credință să esplică în specie prin îndatorirea epitropiei de a-și prezenta semile * Curței de compturi, care le lichidă după regulele așternute în acea lege. Deci prescripțiunile legei comptabilităței se impun administrațiunei epitropiei, a cărei acțiune autonomă nu poate depăși acest cerc.

Formînd astfel comptul de gestiune a încetatului an, am găsit, domnule ministru, credite suplimentare deschise ; virimente de fonduri și cheltuieli extraordinare făcute fără prealabila autorizațiune, unele chiar fără alocațiuni budgetare și fără ordonanțe în regulă, ei numai în baza unor încheieri transmise casierului spre plată ; bani încasați, cari după natură și destinațiunea lor constituiau capitaluri, întrebunțați în cheltuieli ordinare ; semele neprezentate Curței de compturi de la anul 1875 ; portofoliu [1] desființat de stat încă de la 31 decembrie 1874, în plin exercițiu și însărcinat cu însemnata sumă de lei 210 502, bani 10.

Analizînd acum situațiunea găsim că virimentele de fonduri se urcă la suma de lei 32,556, bani 94, și cari se prevăd pe capitole și articole în alăturatul tablou. Vă vom relata numai cîteva cazuri, de la cap. X, articolul 1, « Cheltuieli suplimentare la administrațiunea centrală și cele [1]alte stabilimente » s-a luat suma de lei 12 896, bani 84, întrebunțîndu-se pentru capitolul II, III, IX, XII, XIII, material de cancelarie, diurne, reparațiuni etc., fără a se cere deschiderea creditelor după regulele prescise de articolul 25 din legea comptabilităței și contra articolului 33, care oprește ca sumele afectate la cheltuiala unui capitol sau articol să se întrebunțeze la alt capitol sau articol.

De la capitolul X, articolul 2, « Cheltuieli neprevăzute », s-a luat suma de lei 5 962, bani 13, pentru capitolele III, IX și XII, diferite articole, întrebunțîndu-se în diurne, reparațiuni etc.

* Conturile, socotelile.

De la capitolul XII, articolul 6, « Material de întreținerea spitalului central și bisericile sucursale », s-a luat lei 6 942, bani 88, pentru capitolul XXIX, articolul 1, salarii și hrană, și de la capitolul X, articolele 1—2, s-a luat suma de lei 600 pentru capitolul XII, articolul 4, iar pentru capitolul XXIV, articolul 2, no. 10, avînd încă creditul la acest capitol, s-a mandatat lei 508 de la capitolul XXIV, articolul 2, no. 3.

Toate aceste dispoziții, precum și acele cuprinse în alăturatul tablou sînt prohibite de articolul 22 din legea contabilității, care defende* cheltuieli peste creditele bugetare, și de articolele 25 și 29, care prescriu modul deschiderii creditelor suplimentare și extraordinare.

Articolul 131 din legea contabilității n-a fost asemenea cruțat, de la capitolul X, articolul 2 s-a ordonat lei 1 864, bani 12, instrumente chirurgicale pentru anii trecuți din resursele capitolului XII, articolul 6, deschise pentru anul 1879.

Alăturat de aceste operațiuni făcute în cadrele bugetului anului 1879, fără observarea prescripțiilor legii, s-a cheltuit lei 210 502, bani 10, fără alocuțiuni bugetare și fără ordonanțări în regulă; această sumă formează valoarea efectelor de portofoliu.

Trecem acum, domnule ministru, la sumele încasate cari prin destinațiunea sau natura lor urmau a fi imobilizate sau dobîndite, dar în nici un caz întrebunțate în cheltuieli ordinare de întreținere a diferitelor stabilimente dependente de epitropie.

În anul 1876, domnul Ștef. Păltinescu creditează casa cu lei 11 750. La 9 ianuarie 1879 donează această sumă epitropiei. Domnul Mih. Idieriu în anul 1878 face donațiune casei suma de lei 5 875. În anii 1878 și 1879 doamna Sucevanu donează casei 94 000 lei, din cari 75 000 s-a și depus la 12 mai 1878, sub condiție ca, pînă la obținerea autorizațiunei domnești, să i se dea o obligațiune pe termen de 6 luni, cu procente de 6 la sută. Autorizația obținută, doamna Sucevanu arăspuns și restul de 18 000 lei în marte 1879. Tot doamna Sucevanu în 6 februarie 1879 donează casei lei 23 500, din care lei 12 925 în numerariu, sub condițiunea citată mai sus și restul în mandate d-ale epitropiei din esercițiul anului 1879, emise pentru plata capitalului de mai sus și alte mici capitaluri împrumutate casei în diferiți ani. Suma totală a acestor donațiuni de lei 135 125, în loc de a fi fost cu religiozitate păstrată și dobîndită pentru acoperirea sarcinilor impuse de donatori, a fost considerată ca resurse bugetare și în totalitatea ei cheltuită.

În luna iulie anul 1879, încasîndu-se suma de lei 390 000, adică 210 000 de la domnul Poliacof și 180 000 de la compania căilor ferate române pentru espropriile suferite de casă cu ocaziunea construcțiunilor drumurilor de fer, epitropia a hotărît, prin deciziunea no. 6 665 din 17 septembrie 1879, reconstituirea capitalului de lei 135 125 proveniți din donațiuni, din suma de lei 390 000, care însăși formează un capital și nu putea avea altă destinație decît a înlocui averea espropriată. O bună administrație ar fi păstrat intacte acele donațiuni, achitînd obligațiunile donate ce trebuiau prevăzute în buget, și astfel numerariul casei compus din dărnicia donatorilor și din suma provenită din esproprii s-ar fi urcat la cifra de lei 515 125. Subsemnații însă au constatat că în casă se găsea numai lei 180 000 în numerariu, ceea ce constituie pentru casă o diferență de lei 335 125, din această cifră lei 210 502, bani 10 con-

* Din fr. *défendre*, a opri, a interzice.

stituie efectele de portofoliu, cheltuită în modul mai sus menționat, și restul este ordonanțat în cheltuieli zilnice ale spitalelor după budget.

Sfârșind această espunere, nu putem, domnule ministru, a nu vă vorbi și de rămășițele enorme ce figurează în compturile casieriei; ele se urcă la suma de 1 312 341 lei, bani 42, care începe încă de la anul 1864 și parte din dinsele, din cauza întârzierii pusă pentru încasarea lor, pot fi considerate ca și pierdute. Asupra esercițiilor anilor 1878 și 1879 figurează suma de lei 634 381, bani 64. Dispozițiile necesare pentru încasarea lor, precum și pentru precurmarea tuturilor iregularităților sînt deja luate cu energie; sperăm în bunul rezultat spre a putea, în termen de trei ani, reconstitui capitalul cheltuit. În acest scop s-a prevăzut în budgetul anului 1880, la cheltuieli, sub titlul de reconstituirea capitalului provenit din espropriatiune, suma de lei 96 000.

Primiți, domnule ministru, încredințarea deosebitelor noastre considerațiuni.

Epitropi: *dr. A. Fătu, D. Lăteanu, Gheorghian*".

Prin urmare, domnilor, încă o dată zic: n-am nici un interes în cauză, nici direct, nici indirect; constat numai că este o stare de lucruri neregulată și, fiind așa, nici budgetul din anul acesta n-are să fie cum se cade.

Credeți dumneavoastră că trebuie budgetul acesta să se cerceteze mai cu luare-aminte, mai cu scrupulozitate? Eu nu mă opun deloc și dacă voiți [i]l voi da chiar să-l tipărească, dar ceea ce vă rog este să aveți în vedere că sînt creațiuni făcute în contra budgetului pe 1879, care creațiuni există și care nu se pot obori, fiindcă sînt creațiuni filantropice și umanitare.

Epitropia a mers în ianuarie, februarie și marie după budgetul anului trecut, care nu coprinde nimic pentru întreținerea acelor creațiuni. Prin urmare, dacă starea actuală a lucrurilor ar merge mai înainte, administrațiunea actuală s-ar face pasibilă și ea de ușurințele comise de administrațiunile trecute. Vă rog să fiți așa de buni ca pînă la 1 aprilie să votați acest budget, cum veți găsi dumneavoastră mai bine. Vedeti că pun la dispoziția dumneavoastră budgetul și ce veți găsi rău vă rog să ștergeți, căci și eu și guvernul, ca și dumneavoastră, nu avem alt interes decît ca lumina să se facă și legalitatea și regularitatea să domnească.

Replică lui N. Ionescu 4.

Domnilor, am ascultat cu toată băgarea de seamă pe onor. domn Ionescu ca să văd pînă unde talentul domniei sale-l poate ajuta ca să sprijine o cauză rea și am văzut că de astă dată talentul domniei sale nu i-a putut face un bun serviciu, căci nu i-a dat decît niște argumente pe atît de slabe, pe cît și cauza ce apăra era rea.

Încep mai întîi cu o cestiuie personală, care nu trebuia să fie pusă înaintea onor. Camere.

Domnilor, și eu sînt român, eget-beget* coada vacii, moldovean, cum se zice în Moldova, și prin urmare și mie-mi este permis să am și eu rude, familie. Ei bine, somez pe domnul Ionescu să spună dacă în toată țara mai am eu altă rudenie pusă în funcțiune afară de prefectul de la Piatra, care a fost prefect al domnului Catargiu în județul Muscel, unde în loc de a fi un instrument de răzbunare ca alți prefecti pe atunci și-a

* Get-beget.

atras stima și simpatiile generale, după cum despre aceasta vă poate asigura însuși domnul actual președinte al consiliului care este județean. Și apoi, acei cari sînt cu mine rudenii nu sînt și ei cetățeni? Nu au și ei dreptul a lua parte la bunurile țării aceștia cum iau la sarcine? Dacă am pus epitrop aci pe domnul Liteanu, fost deputat în Cameră, care s-a luptat cu dumneavoastră împreună de interesele țării, fost prefect la 1876, fost subprefect, om liberal, om cu multă capacitate, am comis oare o crimă cu aceasta?

Dar tocmai de aceea trebuia să-l pun epitrop acolo, fiindcă voiam ca cu ochii lui să văd mai bine și mai de aproape lucrurile, pentru că ochii lui sînt ai mei.

Apoi, domnilor, am mai pus pe domnul Fătu din fracțiune, despre care singur domnul Ionescu a recunoscut că se face o reparațiune dîndu-i-se această funcțiune. Și în fine am pus pe domnul Gheorghian, om foarte onorabil, care-mi inspiră toată încrederea și eu, care am toată răspunderea asupra mea, trebuia să am și dreptul de a numi. Cînd am vorbit despre administrațiunea trecută, n-am calificat-o, n-am stigmatizat-o, pentru că acele persoane au stima mea, deși ele recunoșteau că au greșit, că au luat un drum nepotrivit, care nu putea duce decît acolo unde a dus administrațiunea lor. Și pentru aceasta fac apel la domnul Codrescu, om foarte aspru, foarte pătrunzător, care mi-a zis : sînt amicii mei, însă, dacă au făcut așa, eu nu pot decît să-i dezaprob.

Onor. domn Ionescu însă nu a cutezat să vie să-i apere fățiș, ci a zis : [î]mi rezerv dreptul a-i apăra mai tîrziu. Și, fiindcă știa că apăra o cauză rea, a căutat să se lege de o frază a eforiei din București, pentru că acei epitropi au zis : noi ne-am pus toate silințele pentru a administra bine și am fi foarte fericiți și foarte bucuroși să vină și reprezentațiunea națională să vadă administrațiunea noastră. Și la aceste cuvinte domnul Ionescu zice : însăși eforia reclamă o anchetă parlamentară și, prin urmare, Camera în unire cu guvernul trebuie să admită o anchetă parlamentară care să meargă acolo. Ei bine, domnilor, eu aș înțelege că domnul Ionescu, din propria domniei sale bunăvoință, să ceară o anchetă parlamentară, și nimeni nu-l oprește la aceasta ; însă să vină să zică că eforia cere această anchetă, că astfel ea singură se pune în suspjecțiune, ea singură se condamnă, eu cred că aceasta nu e nici de pozițiunea, nici de talentul domnului Ionescu.

Dar, domnilor, să vedem ce voiește domnul Ionescu ? Voiește anchetă parlamentară ? Primesc ; însă eu l-am înțeles ce voiește din fiecare cuvînt al domniei sale. Socotește că prin acest fapt are să scuze ce s-a făcut.

Domnul N. Ionescu : Nicidecum!

Socotește că are să se zică că ceea ce este astăzi s-a făcut de mai înainte, că s-a făcut de alții.

Cînd eu vin înaintea dumneavoastră cu descoperiri, sînt acuzat de rău, de răzbunător, și cînd nu vin să pun înaintea dumneavoastră asemenea cestiuini, mi se zice că ascund adevărul. Vedeți ce imputare mi se aduce despre spitalul de la Roman.

Dar eu sînt de curînd ministru de interne ; și, chiar cînd domnul Brătianu era ministru de interne, acel spital fusese deja gata.

Onor. domn reprezentante de Roman nu a zis nimic în curs de 4 ani de zile și acum mă acuză că de ce în budget, care coprinde cifre, nu am venit să vă spun ce să face cu spitalul de la Roman. Apoi în bud-

get trebuie a se pune o asemenea cestiune? Și de ce nu ați făcut interpelare ca să vă spui despre aceasta? Spitalul de la Roman s-a făcut rău, fără temelie; s-a făcut de vro 4 ani. Epitropia, în anul trecut, deși plătise sume foarte mari la avocați, însă a trebuit să mai aducă și amici pe cari să-i mai hrănească, și a numit astfel și alți avocați *ex officio*, ceea ce trebuie să știți dumneavoastră, iar nu eu. Acei avocați nu s-au înfățișat la timp și antreprenorii au ciștigat. Aceste fapte trebuia eu să le spui prin budget?

Acum este afacerea înaintea Curții.

Domnul Al. Lahovari: De ce nu i-ați dat în judecată?

Cînd se va termina procesul, atunci se vor da în judecată. Și nu cred că dumneavoastră, cînd ați fost ministru de justiție, ați dat în judecată pe cineva din cauza căruia statul a pierdut prin neînfațișare. Cînd [i]mi vei arăta unul, eu vă voi arăta doi. Dar domnul Lahovari nu atacă pe față; se ține la pîndă. Am să încep și eu a mă pune pe tărîmul defensiv: voi scormoni dosarele vechi. Eu sînt om de pace, dar mă apăr cînd mă atacă.

Fac apel la domnu[1] Lahovari să-mi spuie dacă eu, ministru de interne, în procesele cari atîrnă de ministerul meu nu mi-am făcut datoria.

Cînd va veni în discuțiune budgetul Ministerului de Interne, atunci aveți dreptate, domnule Ionescu, să faceți orice observațiuni, dar acum nu am atacat pe nimeni. Domnia ta m-ai atacat. Ce fel? Numai rudele domniei tale au dreptul să joace un rol în ceastă țară? Ale mele sînt afară din lege fiindcă mă cheamă Kogălniceanu? Nu este demn nici de părul, nici de talentul domniei tale ca să faci ceea ce ai făcut astăzi!

Domnul N. Ionescu: Și mine voi face tot așa; cu aceasta-mi fac datoria.

Vei fi și mine ceea ce ai fost totdeauna!

Domnul președinte: Vă rog, lăsați personalitățile!

Nu l-am atacat eu!

Viu acum la cestiune.

Eu, ca ministru de interne, mi-am făcut datoria și încă prea mult, și de aceea onor. domn Ionescu vine și aruncă asupra-mi toate fulgerile sale. În privința acestui spital mi-am făcut datoria încă de la iuliu, și dacă este cineva interesat a se numi o anchetă sînt eu și v-aș ruga să numiți acea anchetă parlamentară. Dar aceasta nu are nimic a face cu budgetul. Eu am venit și v-am zis astăzi că se cheltuiește în mod neregulat și, prin urmare, dacă eu nu vă voi ruga să votați budgetul, atunci se va întîmpla ceea ce v-a spus domnul Ionescu, că răspunderea va trece de la unii la alții; și eu sînt interesat ca administrațiunea actuală să nu facă ca cele trecute. Vă rog dar să fiți așa de buni, cum ați fost cu Eforia spitalelor civile din București, să votați budgetul, pentru că altminterea eu voi fi silit să închid spitalele, nu voi să mă fac solidar cu o stare de lucruri pe care mă opresc de a o califica. Dar totdeodată cu votarea budgetelor vă rog să binevoiți a numi o anchetă parlamentară compusă din persoane care să nu fie din localitate, pentru că orașul Iași este, domnilor, într-o pozițiune cea mai mizerabilă, pe care o deplîng, dar pe care n-o pot vindeca decît cu concursul dumneavoastră și am interes ca dumneavoastră, oameni de dincoace de Milcov, să cunoașteți realitatea și să demascați multe virtuți de contrabandă. (*Aplauze.*) De aceea am tot interesul a limpezi bine situațiunea St. Spiridon, pentru că St. Spiridon este făcător de minuni și meritul cel mai mare este că în toți anii aduce

bani, și interesul nostru este să aibă cîți de mulți bani, cari să se cheltuiască bine, conform dorinței donatorilor.

Vă rog să numiți ancheta ! Eu mă pun la dispozițiunea dumneavoastră. Cu această ocaziune legea comptabilităței va deveni un adevăr.

Voci: Închiderea discuțiunei!

Alte voci: Să se tipărească raportul și budgetul!

Domnul președinte: Întreb pe domnul ministru daca consimte la tipărire?

Consultînd pe onor. președinte al consiliului, [î]mi zise că întirziem. Cu toate acestea-l rog să-mi dea voie a lăsa să se tipărească; atît însă vă rog, ca 48 de ore după ce va veni de la tipar să se ia în cercetare.

Replică lui N. Ionescu, în ședința din 29 martie ⁵.

Domnule președinte, găsiți că mi se poate în tot momentul adresa cuvîntul de calomnios?

Dacă găsiți că se poate, atunci permiteți-mi să mă duc.

Domnul N. Ionescu a început discursul său acuzîndu-mă de dol* și n-am zis nimic, nu m-am revoltat în fața unui ton blînd și creștinesc, dar în fața acestui ton violent vă mărturisesc că nu pot să stau cu sînge rece și de aceea-l rog să nu mai întrebuițeze cuvîntul de calomnios, căci altfel mi-aș ieși și eu din sărită și aceasta nu se cuvine. (*Ilaritate.*)

Poate vorbi despre Kogălniceanu oricui va plăcea, dar despre un ministru al țării nu ar trebui să zică cuvîntul că este calomniator, pentru că ministrul singur a cerut anchetă și numai după acea anchetă se va vedea și mai bine daca a fost calomnie... (*Zgomot.*)

Polemică cu același.

Ați ascultat, domnilor, cu multă atențiune rechizitorul domnului Ionescu, apărătorul episcopilor destituiți de mine. Erau considerațiuni care le știe domnia sa și care m-au silit pe mine să nu vorbesc, să nu acuz decît în conformitate cu datoria mea de ministru. Domnia sa a început cu un ton blînd și lin ca și deunăzi; a vorbit despre toate, ba chiar s-a făcut că crede că i-aș fi atacat rudele domniei sale, luînd aceasta din o frază întortocheată din „Monitor”.

Dară pe mine, onorabile domnule Ionescu, mă pune „Monitorul” sau domnii stenografi că aș fi zis că eu n-am altă rudă decît un instrument al fostului ministru Catargiu. Iată ce se zice în „Monitor” și apodomnia ta, profesor de retorică, știi că sînt fraze care se întrebuițează numai ca figure, dar care nu se iau *ad litteram*. Domnia ta te faci a crede că eu am zis cum că ai rude în slujbă și apoi îndată ai început să-ți versi focul asupra mea. Dară dacă aș fi fost de la Dolj, de la Mehedinți, tot n-aș fi făcut această grosolană greșală de a afirma că domnul Ionescu are rude în Iași, eu care sînt din Iași.

Domnul P. Cernătescu: Protestez, domnule ministru! (*Ilaritate.*)

Onorabile domnule Cernătescu, sînt destul de amărit și te rog să-mi dai pace!

Am ascultat o oră injuriile domnului Ionescu, vă rog lăsați-mă să-i răspund!

* Înșelăciune.

Cum crezi domnia ta, onorabile domnule Ionescu, că eu, născut în Iași, să nu știu că domnia ta n-ai rude acolo? Aș fi putut să vin cu asemenea stupide acuzațiuni?

Ei bine, cu toate protestațiunile domniei tale, ai fost apărătorul epitropilor destituiți și să nu crezi că eu nu știam că erai să faci aceasta. De aceea am cerut adineaori să se voteze mai întâi taxa de transmitere, căci știam că era să se scoale domnul Chițu să zică: iată ce văd aci în raportul acesta, că s-au comis lucruri grave. Oare numai cei de astăzi sînt oameni onorabili? Onorabili au fost toți, dară tot oameni onorabili au perdut averea St. Spiridon.

Iată ce zic, domnilor:

„Ne acuzați că am făcut cheltuieli fără prevedere bugetară.

Ce am fi trebuit să facem atunci? Trebuia oare să suspendăm cursul regulat al administrațiunei? Ce face guvernul central în asemenea cazuri: el are Camera, înaintea căreia prezentîndu-se cu credite suplimentare, i le votează. Cînd Camera este închisă, creditele se deschid prin Consiliul de Miniștri, cu obligațiune de a supune acele credite la votul și aprobarea Camerei.

Ce poate epitropia face în asemenea cazuri? Ea face atari cheltuieli și pentru regularizarea lor epitropia le trece la bugetul anului viitor”.

Vrea să zică, cheltuieli netrecute în buget, epitropii le trece în bugetul anului viitor. Aceasta e teoria domnilor lor.

Cît m-am luptat, și nu din luna decembrie, ci din luna iulie le-am zis să urmeze după legea comptabilităței; le-am spus că nu voi primi să cheltuiască sute de mii de franci în de afară de prevederile bugetare, fără autorizarea ministrului. Mă faceți responsabil; atunci am dreptul de aprobare și de dezaprobare: o para nu se va cheltui fără autorizarea ministrului, căci altfel n-ați primi ca domnul Ionescu să mă atace două ore și să mă înjure; am această nenorocită pozițiune ca să fiu înjurat, dar am și dreptul răspunderii: răspunderii datoresc dreptul, precum și dreptului datoresc răspunderea.

S-a vărsat în casa epitropiei 400 000 lei, nu cum spune dumnealor prin advocați, căci aceștia au fost numai pentru niște sechestre la fața locului. Iată ce zic dumnealor:

„Sub administrațiunea actuală s-a tranșat cu succes procese ce datau de atîta timp și a căror greutate s-au învins prin concursul și al dumneavoastră...”.

Nu prin concursul meu, căci eu am venit mai tîrziu la minister, ci prin concursul domnului prim-ministru.

Cînd s-a vărsat acești bani, am primit următoarea telegramă:

„Reprezentantul domnului Poliacoș a vărsat banii în casa Sintului Spiridon. Vă rugăm aprobați tranzacțiunea”.

N-am voit să aprob tranzacțiunea pînă ce mai întâi n-am primit depeșe că banii s-au depus.

Iată răspunsul meu:

„Răspund telegramii dumneavoastră: actele de tranzacțiune s-au aprobat, dupe cum vi s-a notificat cu telegrama no. 3 623 din 26 curent.

Epitropia însă va păstra fondurile neatînse, fără a face verice cheltuieli fără dezlegarea ministrului, deoarece acele fonduri nu sînt prevăzute prin bugetul veniturilor și cheltuielilor acei case”.

Începe procesul care a ținut iulie, august, septembrie, octombrie și noiembrie.

Iată ce răspund dumneelor :

„Subsemnații, deci, considerînd plata datoriilor ca o ameliorațiune, dacă nu superioară, dar egală achizițiunei unui fond, și în considerațiune avînd că aceste sume sînt venituri budgetare, pe baza acestora am regulat plata creanțelor espirate”.

Dumneelor înțeleg autonomia astfel că pot să cheltuiască cît vor voi și cum vor voi, că pot să cheltuiască 700 000 lei fără aprobare și fără cercetare, și dumneavoastră să le faceți hatîr să primiți de bune acele cheltuieli și să votați budgetul.

Aceasta o spune curat :

„Pentru ca toate aceste acte să-și capete puterea legală, epitropia a luat dispozițiuni de s-a trecut toate aceste cheltuieli prin budgetul anului viitor și astfel o dată cu votarea lui se vor vota și aceste credite”.

Iată dar, domnilor, 6 luni de rezel.

După 5 luni le-am cerut budgetul, mi l-a trămis, trecînd și acei 7 sute mii lei și acei 4 sute mii lei. La 31 decembrie, după ce a mers de două ori revizorul și a constatat peste 3 sute mii lei cheltuiți fără mandat, eserecțiul fiind închis și cu un portofoliu de 7 sute mii lei, i-am destituit și am avut delicateta mare a nu publica prin „Monitor” actul de acuzațiune, ci am zis numai că-i revoc.

Ce a făcut și ce a trebuit să facă nenorociții de epitropi cari au intrat în urmă? A trebuit să facă un budget neregulat, pentru că au găsit bani dați în dreapta și în stînga, cum figurează de exemplu 10 000 franci dați domnului Nicola, dar cari sînt dați de mult, și să vă arăt și dumneavoastră, avocați din București, cum fac avocații din Iași. (*Ilaritate.*) Au acolo la Iași avocați, la curtea din Focșani avocați, în București avocați, și mai iau pentru fiecare proces mic avocați ad-hoc. Dar [i]mi zic : ai întreat domnia ta pe Eforia spitalelor din București cîți avocați are ?

O voce: Are numai doi.

Așa este. Dar am văzut că la Iași se plătesc avocații ca să nu se infățișeze.

Acum, iată, domnilor, ce cheltuieli văd aci :

„Cheltuieli făcute de avocații însărcinați cu sprijinirea casei spitalelor 6 087 lei
Idem cheltuieli de transport cu calea ferată și trăsură 3 885 lei
Idem unui alt avocat. 600 lei
Idem domnilor avocați Șendrea și Manu 5 400 lei
Idem domnului avocat M. Cornea 10 000 lei
Idem domnului C. Ulea 300 lei”.

Acest domnu[1] Ulea este unul din stenografii noștri.

Și alte mai multe asemenea sume.

Așadar, aveam tot dreptul să zic ceea ce v-am zis. Am lucrat mult ca să pot avea budgetul acesta tipărit în 24 ore ca să vi-l aduc, și dacă aș fi publicat toată corespondența cred că domnul Ionescu în lealitatea sa, mai presus de orice vehemență, ar fi găsit că amicii săi politici rău au făcut.

Domnilor, în urma acestora, am primit cerere formală ca să dau la toți avocații — și cei cu luna și cei cu anul — cîte un . . . bacșiș : cinci mii de lei, două mii de lei și altele ; pentru ce ? Pentru că domnul Ghica ⁶, un om foarte onorabil — [i]i recunosc aceasta —, dar boier, dar din vre-

mea veche, domnia sa crede că aceste averi trebuie ocirmuite și acum de eforia democratică cum le ocirmuia altădată baș-boierul Alecu Ghica, Iorgu Ghica Bogdan, Mihalache Pașcan. Dar, aceia, dacă ocirmuiau așa, aveau oarecare drept : făceau și donațiuni. Dacă luau pe cât trăiau, când mureau făceau donațiuni și astfel toate averile St. Spiridon sînt date de boieri, de negustori, cari ziceau : Sîntul Spiridon făcător de minuni ia cărămida în mină, o storce, focul se duce în sus, apa în jos, lutul rămîne la mijloc, pe cînd cu administratorii de astăzi focul se duce în sus, apa în jos, dar lutul rămîne în mină. (*Mare ilaritate, aplanze prelungeite.*)

Eu nu voi urma pe domnul Ionescu pe tărîmul pe care s-a pus dumnealui ; eu nu ating personalitatea nimănui, nu am a face cu sentimentele oamenilor, ci cu actele lor.

Adineori, cînd domnul Chițu⁷ a zis că puteți să acordați acele 10 la sută ce se cer, dumneavoastră ați răspuns : da, dar acei bani să nu se întrebuițeze, ca și toată averea cea[1]altă a celui stabiliment.

În adevăr, așa este. Căci, de esemplu, ați auzit dumneavoastră vreodată ca un stabiliment public să cheltuiască într-un an cu sutele de mii de lei, 300 000, 400 de mii, fără nici o socoteală, fără nici o prevedere budgetară ? Nu, desigur ; și cu toate acestea o asemenea neregularitate flagrantă este pentru Eforia St. Spiridon lucrul cel mai natural. Apoi acei onorabili domni efori, cari au funcționat acolo în timp de patru ani, de ce n-au făcut și dumnealor acolo ceea ce se face întotdeauna și de Eforia spitalelor din București ? De ce n-au prevăzut și dumnealor o sumă cuviincioasă pentru credite suplimentare ? De ce n-au avizat cîtuși de puțin pe minister de necesitatea acelor cheltuieli estraordinare și le-au făcut din voia și puterea domniilor lor ? Și aci în București este o eforie de spitale, și această eforie are în capul său pe un om însemnat și un om foarte autoritar, foarte gelos de drepturile sale, mai autoritar decît mine... (*ilaritate*) și cu toate acestea principele Dimitrie Ghica, de cîte ori este necesitate a face cheltuieli mai mult decît este prevăzut în budget, cere dezlegare de la minister ca să le facă. Pentru ce domnii efori de la St. Spiridon nu fac tot astfel și cheltuiesc banii după bunul lor plac ?

Un esemplu, domnilor ! De la anul 1860, cînd am fost ministru de interne, m-am silit să fac tot ce trebuie pentru a se îmbunătăți băile de la Slănic, băile cele mai bogate din țara noastră, cari are 29 de diferite izvoare și cari, dacă ar fi puse pe un picior egal cu băile mari din străinătate, ar cruța țarei un tribut de milioane pe care-l dă astăzi străinătății.

De atunci în fiecare an Eforia Sf. Spiridon prevede cîte o sumă în budgetul său pentru băile de la Slănic ; regulat banii prevăzuți s-au cheltuit și pînă acum nimic nu s-a făcut. În anul trecut în sfîrșit domnul Gusti s-a hotărît ca să se ducă în persoană acolo, să cheltuiască tot cît va trebui și să pună în stare cum trebuie acele băi. S-a dus domnul Gusti acolo, dară domnia lui, care nu e nici medic, nici arhitect, nici administrator de băi ca să se priceapă în ceea ce avea de făcut, a zis : faceți ici o casă, puneți colo o mașină, zidiți dincolo o baie — după cum i se părea dumnealui —, și așa în total n-a făcut nimic. Iată ce a făcut unul din efori, domnul Gusti.

Cei[1]alți ce au făcut ? Domnul Georgiu a stat toată vara în București, vă veți speria cînd veți vedea suma de bani ce acest domn efor a cheltuit cu călătoriile sale. Mai este un membru, domnul Ghica. Domnul.

Ghica este un om foarte venerabil și foarte onorabil, dar este un bătrîn de 80 ani, care crede că face tot ce datoria și pietatea-i ordonă dacă îngrijește toată ziua ca bolnavii să fie spălați și hrăniți bine. De aceea, cînd eu am fost în vara trecută la Iași, pe cine am găsit din toți efortii acolo? Domnul Gusti era în vilegiatură la băile de la Slănic, unde a stat o vară întreagă. Domnul Georgiu era în București. Domnul Ghica era în spălătorie și în bucătărie. (*Ilaritate, aplauze.*) Am mai căutat pe cineva: am căutat să găsesc cel puțin pe secretar. Secretarul însă este și avocat: director în cancelarie, avocat la tribunal. Domnul secretar era atunci avocat, lipsea de la cancelarie, se dusesse la tribunal după judecări.

Astfel, domnilor, vedeți că lucrurile nu merg bine, merg foarte rău, și au mers așa pentru că s-a ocîrmuit în mod patriarhal.

S-a contractat facerea unui spital în valoare de 2 milioane lei, luînd o cauțiune numai de 10 000 lei, cari și aceea, după o încheiere ulterioară, s-a înapoiat. Ancheta are să cerceteze și, dacă va dovedi că am avansat aci un cuvînt neadevărat, atunci nu voi mai fi demn de stat pe această bancă. Cu carton de hîrtie s-a făcut învelitoarea, cu carton s-au astupat crevasele zidurilor, și acel domn constructor care a zidit spitalul astfel sta la ușa Camerei cerînd împămîntenirea. Domnul Agarici mi l-a arătat și eu am zis domnului Agarici că la aceasta voi zice și eu ba, pînă ce nu se va duce să facă lucrarea cum se cade. Eu nu-l cunosc, dar văd ce a făcut. Domnul Agarici mi l-a arătat aici la Cameră. Așa este, domnule Agarici?

Domnul Agarici: Da, așa este; eu l-am văzut pe aici și vi l-am arătat.

Eu am zis acelor domni epitropi că urmează o teorie care nu este a mea. Ei, domnilor, poate să fiu vehement, autoritar, autocrat, dar mă feresc de a da consimțimîntul meu la călcarea legilor, fiindcă știu că am dușmani mulți cari stau la pîndă asupra mea. (*Ilaritate.*) Am fost dat afară din Constituantă⁸, însă Curtea de compturi, cu toată scuturătura ce a făcut dosarelor mele, n-a găsit nici un petic de hîrtie pentru a-l putea pune în sarcina mea. De aceea eu nu mă tem de Curtea de compturi și de aceea cer ancheta, și vă rog să numiți dintre persoanele cari însuflă cea mai mare încredere, pentru că atunci are să se vadă dacă Kogălniceanu a făcut bine. Eu am uitat amicîția ce am avut pentru domnul Gusti, am uitat lunga amicîție și afinitate pentru domnul Alecu Ghica, numai ca să aduc cestiunea înaintea dumneavoastră. Se va zice însă că de ce n-am uzat de dreptul meu pentru a trimite actele înaintea Curței de compturi? Ei, domnilor, am voit ca cestiunea să se cerceteze pentru ca să se facă lumină. Poate că se va zice că sint nevinovați, fiindcă au urmat esemplelor trecute, dar ceea ce comisiunea de anchetă negreșit va zice este că averea Sfîntului Spiridon nu este avere nici a domnului Ghica, nici a domnului Gusti, nici a domnului Gheorghiu, pentru ca s-o cheltuiască după plăcere, ci este avere publică, care avere trebuie ocîrmuită ca toate averile publice, în conformitate cu legea comptabilității și legea bugetară; și am destulă încredere în țara mea ca să cred că atît prietînii, cît și dușmanii mei vor zice că bine am făcut și că atacurile care mi se fac sint nedrepte⁹. (*Aplauze prelungite.*)

„Monitor”, 1880, nr. 71, p. 2 088, col. 2 — p. 2 089, col. 1, 2 — p. 2 090, col. 3; p. 2 092, col. 3 (erată, p. 2 200, col. 2) — p. 2 093, col. 3; nr. 74, p. 2 271, col. 2—3; p. 2 272, col. 3 — p. 2 274 (erată, p. 2 346), col. 2.

¹ I. Agarici ceruse să se tipărească raportul asupra proiectului de lege. Apoi spusese că, dacă se admite bugetul epitropiei de 400 000 de franci, aceasta însemna „implicit contractarea unui împrumut pînă la contractarea acestei sume”.

² Pentru istoricul instituției vezi *Opere IV, Oratorie II*, partea a IV-a, p. 57, nota 1.

³ G. Bălănescu spusese că de vreme ce cheltuielile fuseseră făcute trebuiau plătite. Apoi în proiect se prevedea ca Adunarea să facă un proiect de lege pentru trimiterea socotelilor epitropiei la Înalta curte de conturi. Comisia Adunării opinase însă că, deoarece guvernul a fost sesizat prin raport despre situația financiară a epitropiei, acum era dator a trimite socotelile imediat spre control.

⁴ N. Ionescu insinuase că D. Liteanu era rudă cu K. și toți noii epitropi îi erau prieteni. În încheiere ceruse tipărirea raportului și o anchetă parlamentară amintind că eforia din București, în momentul cînd i-a fost discutată activitatea în Cameră, i-a pofțit pe deputați să viziteze așezămintele ca să vadă cum „se îngrijesc bolnavii”.

⁵ N. Ionescu fusese veninos spunînd între altele: „Pînă cînd domnul ministru nu ne va da probe că a fost animat numai de binele acestei administrațiuni, să-mi permită să mă îndoiesc că lucrurile s-au petrecut cu așa perfectă candoare cum le-a descris domnia sa”. Insistase pentru numirea anchetei parlamentare, el, care nu avea nici o rudă de căpătuit, pentru că socotea că epitropia „a angajat avocați persoane din partid ca să le hrănească”.

K. întrerupsese furios în două rînduri tirada lui N.I.: „Domnule președinte, sintem în cercetarea bugetului, ori mi se face mie anchetă? Zice că n-are nimic cu mine personal și apoi mă atacă necontenit”. . . . Constat nu numai că domnia sa mă atacă, dar mă injură”.

⁶ Ghica se simțise atins de vorbele lui K. și în ședința din 31 martie 1880 („Monitor”, 1880, nr. 76, p. 2 341, col. 3) îi ceruse să și le retragă; în aceeași ședință K. a replicat: „Domnilor, în fața unei întrebări și a unei somațiuni atît de categorice, eu n-am nimic de zis alt decît că oamenii cari sînt puși în capul administrațiunii publice aparțin țării, aparțin tuturor.

Eu credeam că lămuririle care vi le-am dat în particular a trebuit să vă ajungă, dar acum a văd că dumneavoastră puneți cestiunea în public. Ei, ce voiți? Voiți să puneți pe tapet istoria boierilor țării? Ce voiți de la mine? Eu v-am dat lămuriri în particular și nu numai atît, dar un alt urmaș al familiei Ghica, domnul Eugenie Ghica, v-a spus în prezența mea că acele cuvinte nu se raporta întru nimic la vreo persoană. Ei bine, în fața somațiunii care-mi faceți, vă declar că nu retractez nimic”.

⁷ G. Chițu luase cuvîntul la proiectul de lege dezbătut în aceeași zi prin care taxa de transmitere de 10 la sută asupra proprietăților bisericesti și așezămintelor de binefacere înființată prin legea din 11 octombrie 1860 se abroga. El ceruse ca banii să se păstreze la aceste așezăminte pentru „formarea unor fonduri care apoi să se întrebuițeze pentru facerea diferitelor institute de pietate”.

⁸ Vezi *Opere IV, Oratorie II*, partea I, p. 99, nota 2.

⁹ Adunarea a luat în considerație bugetul cu 66 de voturi pentru, șase împotrivă și o abținere. N. Ionescu a cerut numirea unei anchete parlamentare, dar K. a obiectat: „Deocamdată aș ruga să lăsăm cestiunea aceasta pînă se vor termina bugetele și apoi guvernul singur va veni să sesizeze Camera cu această nominațiune”. Dar președintele Adunării i-a răspuns că pe moment se decide doar ancheta. Camera a admis în unanimitate deschiderea ei, printr-o comisie formată din cinci persoane. Apoi a trecut la votarea bugetului epitropiei, pe care l-a primit cu 57 de voturi pentru și opt împotrivă.

*Pledează pentru proiectul de lege privind „lichidarea plăței vitelor împușcate din cauză de epizootie”**

Domnilor senatori, dumneavoastră mai ales, membri[i] acestui Senat, care sînteți proprietari și arendași mari, știți foarte bine că în anii trecuți, ca să se stingă epizootia, s-au împușcat un foarte mare număr de vite cu condițiune ca proprietarii lor să fie despăgubiți. Cercetarea însă și lichidarea acestor socoteli reclamă un timp foarte îndelungat, fiindcă nu este deloc o cancelarie, ci din contra am găsit lucrările acestui

* Ședințele din 27 și 28 martie 1880. Senatul României.

serviciu împărțite în două părți, parte la direcțiunea sanitară și parte la comptabilitatea ministerului și aceasta face ca unii din proprietarii de vite, în loc să fie despăgubiți îndată, trebuie să aștepte zece-douăsprezece zile în București, fiindcă bani sînt peste un milion și jumătate la dispozițiunea acelor cari au drept la despăgubire, dar nu li se poate da dreptul lor din cauza lipsei de serviciu.

V-aș ruga dar să-mi dați un șef de biou și doi, trei scriitori pentru această afacere, care nu va fi în greutatea statului, fiindcă numai din dobînzile acelor bani se poate plăti acest serviciu.

Vă rog dar ca de urgență să binevoiți a discuta acest proiect de lege ¹.

În ședința din 28 martie.

Domnilor, rog, dacă este cu putință, ca onor. Senat să binevoiască a trece în secțiuni întrunite pentru a se ocupa cu proiectul de lege care am avut onoare a vi-l supune ieri în deliberare. Știți foarte bine, domnilor, că pentru despăgubirea proprietarilor ale căror vite s-au împușcat din cauză de epizootie s-a constituit un fond. Acest fond este plătit de consiliile județene cîte 1 la sută din veniturile lor.

După ce banii aceștia s-au strîns, acum reclamă o comptabilitate specială, pentru a se face constatarea ce sume este necesitate a se plăti și cui se cuvine anume despăgubirea pentru vitele omorite.

Această lucrare necesitează o corespondință îndelungată și o comptabilitate.

Lucrarea este împărțită între comitetul sanitar și Ministerul de Interne, precum și Casa de depuneri care a încasat banii; însă pentru constatarea și regularea plăților, fiind o lucrare foarte îngreunătoare, se cere a se înființa un biou, numindu-se un șef de biou și doi amployați. Cheltuiala ce va necesita acest biou nu va fi în sarcina statului, căci numai din dobînzile banilor strînși se va putea acoperi această cheltuială. Vă rog, domnilor, să binevoiți a lua de urgență în secțiuni această lege, a căria parte practică v-am spus-o, căci sînt oameni care așteaptă cu săptămînilor pentru ca să li se constate dreptul ce au după lege pentru vitele ce li s-au omorît.

Replică lui Apostol Grăjdănescu ².

Era o dată o vreme cînd onor. domnul Grăjdănescu și alesese de specialitate diplomația. Domnia sa era acela care avea cuvînt tare în diplomație! (*Ilaritate.*) Astăzi [i]mi pare bine că a făcut un progres, fiindcă a trecut de la esterne la interne, unde poate este mai competente, dar în cestia de față văd că nu e competente. Domnia sa a vorbit de vacă. Apoi, tocmai vaca aceea care s-a ucis trebuie plătită...

Domnul Ap. Grăjdănescu: Nu m-ați înțeles.

Vorbești prea elinica, domnule Grăjdănescu!

Domnul Ap. Grăjdănescu: Am zis că, vaca cînd înțarcă, nu mai ai de unde să o mai mulgi.

Apoi vaca țaranului și a proprietarului e moartă, s-a împușcat pentru epizootie și proprietarul ei vrea să fie plătit; s-a votat fonduri, dar nu se poate plăti fiecărui, pentru că trebuie mai întîi să se constate cine e stăpînul adevărat; și pentru aceasta trebuie o lucrare serioasă și nu se poate însărcina funcționarii să lucreze decît în marginea puterii.

Domnilor, vă declar că în ziua cînd nu va mai fi epizootie — și slavă lui Dumnezeu că nu mai e! — , cînd va fi tot regulat și achitat și cînd acest biou va fi de prisos, atunci se va desființa. Dar pînă atunci este de mare trebuință ca să se plătească locuitorii, chiar locuitorii aceia de care se interesează așa de mult onor. domnul Grăjdănescu. Și să vă spun cum se petrec lucrurile. Fiindcă nu erau cancelarii prevăzute de legiuitor, lucrările acestea s-au împărțit la trei secții : la secția administrației sanitare, la secția administrativă și la comptabilitate, și funcționarii aceștia nu sînt datori și nici nu pot să-și sacrifice atribuțiunile lor de toată ziua pentru o altă lucrare, iar administrația lucrează zi și noapte și nu pot prididi. Sînt bani și locuitorii țărani mai cu seamă, pentru că proprietari sînt puțini, acei locuitori de care vorbește domnul Grăjdănescu, vin și stăruiesc pe toată ziua ca să-și ia despăgubirea cu care să-și cumpere alte vite pentru munca lor, și timpul și impiegații nu ajung ca să se efectueze mai iute lucrarea aceasta. Caracterul acestui biou este deosebit, de aceea nu se cheamă ca să contribuiască vaca de care a vorbit domnul Grăjdănescu, ci banii care i-a dat județele, adică din dobînda lor are să se plătească acest biou. Dumneavoastră veți face cum veți voi, eu v-am arătat neajunsurile, v-am arătat că atribuțiunile acelor trei secții de astăzi, destul de împovărate, face ca locuitorii să piardă timpul, să se roage pe la minister și nu li se poate da îndestulare, fiindcă timpul nu ajunge. Regret că nu sînt aici vreo trei domni deputați din Bacău, care știu ce se petrece acolo, fiindcă acolo locuitorii și proprietarii au suferit mai mult din cauza epizootiei. Nu sînt pentru adaos de funcționari. Dar onor. domnul Grăjdănescu și-a luat ca specialitate de a alerga prea mult la economii, chiar unde nu trebuie și unde economia are rezultat invers. Bine face, pentru că orice cestiune de asemenea natură este populară. Domnia sa s-a hotărît să meargă după popularitate. Tîrziu ! Chiar proiectul să se respingă, domnia sa e popular cam tîrziu ³ !

„Monitor”, 1880, nr. 77, p. 2 353, col. 2; nr. 78, p. 2 394, col. 3; p. 2 395, col. 2—3.

NOTE

¹ Proiectul prevedea următoarele posturi: șef de birou (cu leafă de 300 de lei pe lună), „țîitor de registre” (cu 250 de lei pe lună) și scriitor (cu 120 de lei pe lună). Lefurile urmau să fie achitate din dobînda de 5% dată de Casa de depuneri la fondul afectat despăgubirii. Între timp dobînda fusese scăzută la 3% și K. a precizat: „Este bine înțeles că s-a pus 3% fiindcă pe cînd s-a prezentat legea aceasta la Cameră aceasta era dobînda ce plătea pe atunci Casa de depuneri”. În Adunare proiectul fusese votat cu 55 de voturi pentru și șase împotriva.

² A. Grăjdănescu ceruse cu vehemență să se facă economii pentru că „este un sistem luat în țara noastră de a nu se face altceva decît a se crea la posturi și la lefuri în toate ramurile administrative”. Încheiase apoi cu filozofie: „Ei, domnilor, a înțărcaț vaca și n-o mai poți mulge!”, ceea ce provoacă sarcasmele lui K.

³ Proiectul a fost primit cu 18 voturi pentru și opt împotriva. În ședința din 29 martie 1880 A. Grăjdănescu a cerut să se facă precizarea în procesul-verbal că biroul urma să se desființeze după încetarea epizootiei; aceasta era condiția cu care el votase proiectul, care obținuse numai majoritatea strictă de 18 voturi cerută în asemenea cazuri.

*Pe marginea discuțiilor asupra bugetului
Ministerului de Război**

Domnilor, este cu neputință a se împăca aceste două idei, ca pompierul să fie soldat și totdeodată să-și facă și datoria de pompier, înția datorie-i cere să stingă focul și a doua să fie bun dătător de foc. (*Ilaritate.*)

Eu, care ca ministru de interne știu cum sînt pompierii de astăzi, știu că nu sînt cum erau altădată, căci la 1865 pînă la 1868 nu erau decît adevărați tulumbagii, eu am căutat să-i organizez militărește, dar, cînd a venit vorba să se facă și artileriști, atunci în calitatea mea de senator am făcut obiecțiunea că este o incompatibilitate. De aceea ca ministru am însărcinat cu gestiunea organizării acestui serviciu pe un șef de poliție și pe colonelul Angelescu. Eu cred că se poate da foarte bine instituției municipale acest serviciu cum era, puindu-se îndatorire primăriilor să nu înroleze decît oameni din artilerie. Domnilor, pompierii nu trebuie să fie cum sînt azi, cu atîta mai mult că pompierii țin de artileria teritorială; și apoi, prin proiectul ce vă voi prezenta, sînt organizate în fiecare județ regimente de dorobanți și de călărași.

Acum aparține colegului meu¹ să vază dacă în acele regimente se va hotări o companie pentru acest scop, dar eu cred că e bine să nu centralizați acest serviciu, ci să-l faceți să atîrne mai mult de autoritățile locale. De aceea, dacă mă veți lăsa să fiu ministru pînă la toamna viitoare, vă voi aduce proiectul de lege despre care v-am vorbit. (*Ilaritate.*)

Replică ministrului de război².

Domnilor, nu este deosebire de vederi între mine și colegul meu. dar dumnealui ca ministru de război prețuiește mai mult decît mine importanța forțelor militare. Cred însă că la locul de tocmeală ne vom înțelege,

„Monitor”, 1880, nr. 73, p. 2236, col. 1, 2.

* Ședința din 28 martie 1880.

NOTE

¹ G. Leca.

² G. Leca spusese că județele nu se vor „îmbogăți” cu acești pompieri, deoarece alocația dată de județe era de 748 000 de lei pentru ei, iar Ministerul de Război numai cu lefurile lor consuma 587 000 de lei. La București, după calculele sale, un pompier ar fi ajuns să coste primăria cinci napoleoni.

*Discurs pe marginea proiectului de buget
al Ministerului de Interne**

Onorabili deputați, ca răspuns¹ nu am decît a vă reciti ceea ce vă spune onor. domn raportor² în raportul domniei sale :

„Comisiunea budgetară luînd în cercetare articol cu articol acest proiect de buget, în prezența și a domnului ministru de interne, s-a silit pe cît i-a fost cu putință a-l reduce la cifrele anului trecut etc.”.

* Ședința din 28 martie 1880.

Domnul Al. Lahovari: În budget este altmintrelea.

S-a citit raportul, și raportatorul dumneavoastră negreșit că nu v-a putut arăta lucrurile decît cum ele s-a petrecut în comisiunea bugetară.

Nu este esact că cifra de 400 000 fr. pentru ciumă figurează în buget; această sumă nu figurează în buget, ci printr-un credit special dumneavoastră ați acordat o sumă de 400 000 fr. și pe urmă tot dumneavoastră ați hotărît, cînd ciuma nu mai amenința, ca din aceea sumă să se ia 250 000 franci cu care să se zidească carantine de-a lungul Prutului, ca să ferească țara de ciuma vitelor. Acea sumă puteam eu să dispun de dînsa, căci era votată; a venit însă o necesitate, necesitate de a se da oarecari sume municipalității de București, care nu avea nici cu ce plăti sergenții. Atunci Consiliul de Miniștri a luat cei 250 000 fr. destinați pentru carantine și i-a întrebuințat la municipalitate, încît bugetul pe anul acesta se încarcă cu o sumă care nu trebuie să figureze în bugetul meu.

Vedeți, departe de a spori, a scăzut. Iată, uitați-vă la pagina a 4-a : 168 000 franci adăogire de localuri noi pentru închisori ; 160 000 franci pentru construcțiunea carantinelor de vite ! M-am silit, domnilor, la ziua licitațiunei să scad prețul și sper că voi da construcțiunea acestor carantine cu un preț mai mic. Am încărcat acest an cu sumele acestea cari trebuiau să fie trecute în bugetul anului trecut. Prin urmare, cu un ban măcar nu am trecut peste bugetul anului expirat.

Fac apel la toți predecesorii mei miniștri de interne să spună dacă există minister mai nenorocit ca cel de interne, fiindcă cancelaria sa, cînd anul trecut s-a făcut bugetul de comisiunea bugetară, iar nu de guvern, s-a redus la cea mai simplă espresiune : lăsîndu-se numai două diviziuni pentru toată țara ! Toate cele [l]alte ministere au șefi de cabinet, inspec-tori, revizori ; ministrul de interne însă este osîndit ca el singur să rezolve toate hîrtille. Neconținut vin oameni să se plîngă și cer cercetări la fața locului, și ministrul de interne n-are un singur funcționar pentru aceasta. Ce să facă ? Să ia pe șeful diviziunei să-l trîmîtă sau să însărcineze pe prefectul județului vecin ? Nu voi aminti proverbul românesc că : „Corb la corb nu-și scoate ochii”, dar vă întreb : pot eu să iau pe un prefect să-l însărcinez a cerceta conduita unui alt prefect ? Dar atunci de lucrările acelei prefecturi, în timpul cît va lipsi, cine va fi responsabil ?

Voci: Așa este!

S-a mai adăogat o cifră de 90 000 lei, care n-a figurat anul trecut, pentru reînființarea directorilor de prefecturi, cari azi se plătesc de județe. Azi cu acești directori este confuziunea cea mai mare ; este paralizarea cu desăvîrșire a autorității județene ; este dezgustul oamenilor de a mai face administrațiune în nenorocitele județe și consilie județene.

Domnilor, eu sînt calificat de autoritar, dar vedeți că nu de mine s-a rădicat cu totul comitetul permanent dreptul de corespondență, s-a suprimat cu totul sfera lor de activitate și orice încheiere trebuie făcută de prefect, raționîndu-se că, de vreme ce în lege se zice că prefectul esecută, nu trebuie să mai aibă ele cancelarie cu o sferă de activitate. Apoi directorul prefecturei este și secretar al comitetului permanent, și afară de aceasta, cînd prefectul lipsește, directoru-i țîne locul. Va să zică el pe de o parte vine ca comisar al guvernului și prezidează pe aceia cari sînt șefii lui, iar pe de alta face pe secretarul comitetului permanent ; aceasta e o anomalie care nu are margine și pentru aceasta am trecut în buget 20 000 franci adaos.

Mai trebuie, domnilor, să ne ocupăm serios de a forma penitenciarele noastre, trebuie să tratăm pe închiși ca pe oameni, căci altminterlea, fiți bine încredințați că de se va tolera starea de lucruri de astăzi, penitenciarele în loc să fie școli de moralitate vor fi școli de corupțiune. N-aveți decît să mergeți la Văcărești să vedeți acolo condamnați copii de 13 și 14 ani cari din o greșeală stau închiși și cari la 18 ani ies de aci de zece ori mai răi decît cei mai cinici și mai mari asasini ce ar fi închiși acolo.

Vedeți, domnilor, că în toate părțile am suprimat la personal numai ca să pot îmbunătăți penitenciarele și carantinele pe cari trebuie să le înființăm.

Sîntem, domnilor, în pericolul cel mai mare dacă nu vom avea carantine de-a lungul Prutului. Țara noastră va fi espusă în comerțul vitelor de nu vom lua măsuri, și vă rog să nu vă uitați la cifra din buget cînd e vorba de un interes mare al țării. (*Întrepereri.*) Cred că însuși domnul Lahovari va vedea că în bugetul anului acesta nu figurează nici o cifră pentru ciumă de vite sau de oameni.

Domnilor, m-am silit cu experiența mea . . . , căci am fost de cinci ori ministru și director de minister fără ministru . . . , a aduce îmbunătățirile ce se pot face, convins fiind că dacă nu se va îmbunătăți administrațiunea țării vom pierde foarte mult. Trebuie dar să ne ocupăm cu tot dinadinsul ca să îmbunătățim administrațiunea. Toți vă plîngeți de aceasta : eu sînt cel dintîi să mărturisesc că așa este ; dar pînă acum, din nenorocire, din cauza rezelului și altor cestiuni politice nu ne-am putut ocupa de aceste îmbunătățiri.

Voci : Așa este !

Ei bine, a sosit timpul acum să ne ocupăm și să ne ocupăm mai ales de acei agenți cari sînt în contact direct cu populațiunile rurale.

O țară nu poate să meargă înainte cînd marea majoritate a națiunii n-are încă cunoștință de drepturile și datoriele sale. (*Aplauze.*) Și, din nenorocire, în țară la noi populațiunile rurale are tot atita cunoștință de Constituțiune și de legile țării cît au și populațiunile din Dobrogea, pentru că pe țaran fiecare s-a pus să-l jupească și foarte puțini să-i îmbunătățească soarta ; la 1864 s-a făcut legea rurală. Reforma aceasta era merită a face mult bine, dar trebuia să fie complectată cu mai multe alte legi și numai astfel s-ar fi putut îmbunătăți soarta țaranului, a i se rădica moralul și a-l face să aibă încredere în legile țării. Și nu uitați cuvîntul acela pe care l-am dat la 1877 într-o fotografie președintelui Consiliului de Miniștri. Am zis că țaranul este talpa casei ; ei bine, a venit timpul să ne ocupăm de talpa țării. Pînă astăzi ne-am ocupat să ne facem stat, să ne facem națiune suverană ; acum trebuie să ne ocupăm și în întru. După ce am făcut gard, trebuie să ne ocupăm și de grădina din întru gardului ; să ne ocupăm și de casă, și aceasta este țaranul. Pînă ce nu ne vom ocupa într-un mod serios de țaran, nu vom putea progresa.

Treceți, domnilor, în Transilvania, nu mai departe, și veți vedea satele românești cum sînt acolo în țară străină, unde, negreșit, că numai protecțiune, cel puțin în privința naționalității, n-au.

Ei bine, aceasta nu va fi altfel pe cită vreme nu ne vom pune să facem administrațiune bună, dezbrăcată de politică. (*Aplauze.*)

Replică lui Gr. Triandafil³.

Dar este legea poliției rurale care se aplică de 10 ani și care se vede că n-ați citit-o. Acea lege-mi dă dreptul să mă adresez la Consiliul

de Miniștri ca să dau recompense acelor cari vor rămânea răniți și schilodiți în lupte pentru prinderea făcătorilor de rele.

Domnul Gr. Trandafil: Dar aveți alt paragraf care este pentru menținerea ordinii publice. (*Zgomot.*)

Voci: Aceea este altceva!

Domnul Gr. Trandafil: Mie mi se pare ceva anormal a se fixa printr-un budget unui ministru o sumă pentru ca să poată da pensuni și recompense unor asemenea oameni.

Este lege, domnule!

La capitolul VI⁴.

Domnilor, sînt dator să vă arăt o împrejurare: era o deosebire între felul de tratament din partea statului către Eforia spitalelor de aici și către Epitropia Sf. Spiridon din Iași. La Iași Epitropia Sf. Spiridon este scutită de contribuțiunea care se numește de transmitere. Eforia spitalelor civile din București era datoare să o plătească. A urmat o lungă corespondență, guvernul a promis desființarea taxei și chiar în Camera anul trecut s-a propus un asemenea proiect de lege. În anul acesta dumneavoastră ați votat budgetul Eforiei spitalelor⁵ cu această subvențiune; acolo s-a votat ca venit, și în budgetul Ministerului de Interne trebuia să se puie ca cheltuială, dar nu s-a pus, fiindcă este un proiect de lege, dumneavoastră ați votat aceasta prin budgetul Eforiei spitalelor, care și acesta este întărit prin o lege. Așadar, ori acum veți vota, ori mai târziu, dar vă rog să hotărîți asupra acestui lucru.

Asupra salarizării redactorului „Monitorului”⁶.

Domnilor deputați, în privința sporirii salariului redactorului de la „Monitorul oficial”, eu n-am nimic de zis; dumneavoastră sînteți în drept să faceți aceasta și recunosc și eu că, redactorul „Monitorului oficial” fiind neconținut pe drum, trebuie să i se dea și cheltuieli. Dar, domnilor, văd că se cere a se șterge directorul Imprimeriei statului. Apoi, domnilor, acolo e o avere de peste un milion, care din an în an să perde, și aceasta pentru că e foarte greu a se ține de o singură persoană două posturi cari sînt cu totul diferite.

O voce: Veniți cu o lege prin care să înființați acest post!

Pînă la prezentarea unei legi, sînt dator să vă declar, domnilor, că acea avere să perde și aceasta o vedeți chiar dumneavoastră, deoarece aveți ocaziune a vedea în tot momentul ce se petrece la Imprimeria statului.

Domnul Catargiu, cînd a propus acea lege, a crezut că domnul Cantacuzino, care este un om foarte competente și care a fost mai mult timp redactor la „Monitor”, a crezut că domnia sa poate să fie în același timp și director la Imprimerie. Ei bine, domnilor, domnul Cantacuzino putea să ocupe aceste două funcțiuni, fiindcă era un om competente, însă acei cari au urmat domnului Cantacuzino nu puteau să fie atît de competenți.

Așadar, domnilor, eu mă simt dator a vă atrage atențiunea dumneavoastră cum că la Imprimeria statului este o avere care se va perde dacă va mai sta astfel cum este azi. Eu odată aveam ambițiunea ca Imprimeria statului nostru să fie ca imprimeria statelor celor mai înaintate, cum e cea din Paris și din Viena; însă acum, după o experiență de mai mulți ani, vă declar că, cum este tipografia statului astăzi, aș dori ca mai bine să nu mai existe.

Așadar, domnilor, dați redactorului ce i se cuvine, nu mă împotrivesc; și eu recunosc că trebuie să i se dea mijloace de transport, fiindcă mai în tot momentul se află pe drum; mai cu seamă acum când Camera și Senatul are atâtea sesiuni ordinare, când lucrează în permanență și, prin urmare, și redactorul „Monitorului” e nevoit să alerge mai mult decât oricând, și tocmai această alergătură reclamă ca el să fie un om de specialitate. Însă, domnilor, nu suprațâți pe director, căci el nu este un funcționar, ci mai mult un om de meserie.

Era o vreme când oricare tipograf particular [care] avea trebuință de litere, linii, vingarice, spațieri etc. le lua de la Imprimeria statului, deoarece acum, când este să se facă vreun tablou sau cine știe ce alt, nu sînt de ajuns linii, litere, spațieri etc., astfel că statul suferă din cauza aceasta.

Iată dar, domnilor, situațiunea acestei tipografii a statului, pentru care țara a cheltuit atîtea milioane. Și de aceea e de neapărată trebuință și a fi un director la tipografie, care să supravegheze.

Am vizitat toate stabilimentele cari aparțin Ministerului de Interne și nu m-a lăsat inima să nu vizitez și Tipografia statului. Ei bine, vizitînd-o, vă mărturisesc că starea în care se găsește Tipografia statului astăzi, și acei nenorociți lucrători, e foarte deplorabilă. Și de aceea vă rog să îmbunătățiți soarta acestui stabiliment al Ministerului de Interne.

Replică lui N. Dimancea?

Onor. domn Vernescu-mi aduce aminte că despărțirea acestor funcțiuni s-a hotărît prin o dispozițiune administrativă... N-am făcut-o, domnilor, credeți-mă, cu ușurință, dar nu mai pot merge lucrările în starea de astăzi. Onor. președinte al consiliului, cînd a fost ministru de interne, a orînduit o comisiune de oameni speciali. Dacă aș fi știut că se rădăcăceștiunea, aș fi adus ca să vă citească raportul acelei comisiuni, să vedeți în ce stare deplorabilă se găsește Imprimeria statului. Să nu facem, domnilor, ca acel magnat din Prusia de Nord care se preumbla într-o zi cu madama domniei sale, fiind amîndouă bătrîni, și cari întimplîndu-se să cadă madama jos nu putea s-o rădăcești, și lumea voînd să-i ajute magnatul a zis: stați! Nu puneți mîna! Cite cartiere de nobleță aveți? Nu faceți și dumneavoastră cu Imprimeria statului tot așa; dați ce ați dat domnului Vernescu!

Domnul G. Chițu: Propun să se suspende cifra directorului Imprimeriei pînă mîine.

Nu pot primi aceasta, voiesc să am pînă mîine budgetul votat.

„Monitor”, 1880, nr. 74, p. 2 261, col. 1—p. 2 262, col. 1; p. 2 263, col. 1—2, 3—p. 2 264, col. 2.

NOTE

¹ Al. Lahovari constatase un spor de 800 000 de lei față de bugetul anului precedent; apoi erau trecuți 400 000 de lei pentru combaterea ciumei, deși pericolul dispăruse. „Se vede că ciuma din anul trecut a devenit o boală epidemică în bugetul Ministerului de Interne”, încheiase el sarcastic.

² I. P. Dimitrescu.

³ Gr. Triandafil ceruse suprimarea sumei de 6 000 de lei din buget cu care se constituiau pensii celor școlodiți în urma prinderii hoților.

⁴ Capitolul VI privea bugetul serviciului sanitar, care se ridica la 392 180 de lei, sumă neschimbată față de anul precedent.

⁵ Vezi supra p. 403.

⁶ În proiect figurau atât redactorul „Monitorului” (cu 150 de lei pe lună), cit și directorul Imprimeriei (cu 550 de lei pe lună). Comisia suprimase postul de director al Imprimeriei adăugînd la leafa redactorului „150 lei cheltuieli de transport”. S-au aprobat ambele posturi cu leafa redactorului majorată.

⁷ În „Monitor” cel care contestă cele două posturi e N. Dimancea, căruia i se adresează K. Probabil G. Vernescu se afla în preajmă!

*Răspunde interpelării lui V. Sireteanu
în privința predării unor locuitori
din comuna Zvoriștea autorităților austriece**

Domnilor, eu nu pot intra în amănunte dacă acești oameni sînt vinovați sau nu¹.

O voce: Sînt găsiți nevinovați de justiție!

Domnilor, n-am competența, eu, ca ministru de interne, să intru în aceste lucruri; eu am altă competență, pe care mi-am împlinit-o în cestiunea de față, este: cum au putut să se dea de pe teritoriul român locuitori, fie supuși străini, fie pămînteni, fără știrea guvernului, fără îndeplinirea formalităților impuse de lege? Eu, îndată ce am primit această înștiințare, am cerut dosarul și din dosar m-am convins cum că s-a făcut acte nelegale, acte condamnabile și prin adresă formală către colegul meu de la justiție am dat în judecată pe acel procuror care avea misiunea de a apăra pe locuitorii țarei...

Voci: Foarte bine, dar subprefectul?

Tribunalul va cerceta. Eu din dosar am văzut lucrarea procurorului care zice că locuitorii să se dea, sprijinindu-se pe o convențiune de estradare care de 4 ani nu mai e în vigoare. Tribunalul va judeca și va vedea ce e; el va da în judecată și pe subprefect și pe toți care sînt vinovați. Eu am dat afacerea în miinele justiției, am dat în judecată pe cei cari au cutezat să calce legile țarei, cari au cutezat să predea străinilor pe oamenii ce nu trebuiau predați. Am făcut ce trebuia să fac.

O voce: Dar prefectul?

N-am găsit nimic în dosar despre prefect; tribunalul va căuta și, dacă va găsi că și prefectul este vinovat, [i]l va da în judecată, pentru că eu am dat ordin formal ca să se dea în judecată toți acei care vor fi călcat legea și datoriile lor în această cestiune.

Dar acum, domnilor, vine cestiunea cea [l]altă. Am dat îndată ordine prefectului să se informeze dacă acești oameni sînt încă închiși, dacă sînt osîndiți sau dacă sînt chiar executati.

Domnul G. Vernescu: Nu importă aceasta; importă că acei oameni sînt [ex]trădați autorităților austriece, care nu au drept a-i ține acolo.

Eu a trebuit să știu unde sînt și în ce situațiune se găsesc și de aceea am cerut de la prefect să-mi dea informațiuni, și am raport formal

* Ședința din 30 martie 1880.

că acești oameni care sînt țigani — dar aceasta nu face nimic, ori țigani, orice ar fi, ei sînt egali înaintea legilor și sînt locuitorii acestei țări —, că acești oameni, din 9 cîți au fost, șase sînt eliberați și se află la rudele lor în comuna Călinești; fiindcă trebuie să știți că locuitorii din județele Suceava și Dorohoi sînt în legături de aproape cu locuitorii din Bucovina, căci această țară este ruptă de la sinul Moldovei și deși au trecut 100 de ani de atunci tot sînt încă multe legături între locuitorii de acolo cu cei de aici. Așadar, șase din acei oameni sînt liberați și trei sînt încă în cercetare.

Iată ce vă pot spune eu ca ministru de interne. Colegul meu de la externe, pe cît știu, a și făcut demersurile convenite și va mai face încă, pentru ca guvernul austriac să ne dea satisfacțiune liberîndu-ne oamenii.

Eu dezaprobez ca și dumneavoastră pe acei cari au făcut fapta aceasta, fie direct, fie indirect...

Domnul G. Sefendache: De ce n-ați dat în judecată și pe prefect?

Eu n-am dat în judecată pe nimeni într-un mod nominal, nici pe prefect, nici pe subprefect, nici pe procuror, ci am zis să se dea în judecată toți acei cari au luat parte la acest fapt ilegal și mă mir cum domnul Sefendache, om de lege, pretinde de la mine să fac altfel de cum am făcut.

Guvernul, îndată ce a luat cunoștință de fapt, și-a făcut și-si va mai face datoria în această cestiune, fiindcă cu toții sîntem datori a apăra, în marginele legii, pe cel mai după urmă locuitor al țării². (*Aplauze.*)

„Monitor”, 1880, nr. 76, p. 2 343, col. 3 — p. 2 344, col. 1.

N O T E

¹ V. Sireteanu relatase următoarele: în primăvara anului 1879 se comisese „o crimă cu tilhărie” pe șoseaua Tărăseni — Cernăuți, în apropierea frontierei românești, și autoritățile austriece bănuiseră pe niște locuitori din Zvoriștea. Cu ajutorul organelor competente române (prefect, procuror, ofițeri de jandarmi), aceștia fuseseră trecuți peste graniță și după știrea lui cîțiva erau „condamnați la moarte”. Nominalizîndu-i, V.S. arătase că unul slujise în armată, altul era alegător, cîțiva erau gospodari înscrși în rolele fiscale. Ceruse guvernului să intervină pe cale diplomatică pentru eliberarea lor.

² Discuția s-a închis. Adversarii au continuat însă să-l atace pe K.; în foaia „Binele public” a apărut un articol despre conflictul dintre V. Sireteanu și fostul prefect de Dorohoi Cortazzi, în care K. era acuzat de protejarea prefectului, ca și de încercarea de a împiedica interpelarea deputatului. În nr. 8 al „Monitorului” din 6 aprilie 1880, p. 2 487, a apărut o dezmințire a „acuzățiunilor” din „Binele public”, în care se arăta că la data reținerii acelor locuitori K. nu era ministru, Cortazzi demisionase, iar V. S. ceruse el însuși aminarea dezvoltării interpelării deoarece, după propriile spuse, „voia mai întii a se duce la fața locului spre a aduna dovezi”.

*Pe marginea proiectului de lege care prevedea instituirea postului de director de prefectură**

Înțelegeți foarte bine că din toată inima aș dori să se dea directorilor¹ cit se poate mai mult salariu, ca să pot alege oamenii cei mai distinși, dar mă uit pe de o parte la strîmtoarea financelor noastre, iar pe de alta

* Sedința din 31 martie 1880.

sînt dator să țin seama și de spiritul de economie al Senatului. Senatul a scăzut salariile subprefecților. Prin urmare, dacă vom da directorilor salarii mai mari, cu atît mai mult Senatul are să respingă legea, căci rațiunile ce ar fi în favoarea sporirii salariilor la subprefecți nu sînt și în favoarea directorilor. De la un subprefect să cere să aibă trăsura cu cai pentru transporturi, pe cînd directorii n-au nevoie de aceasta. Pe lîngă aceasta, eu cred că în fiecare județ voi putea găsi tineri funcționari cari mai au cîte ceva, cari au familiile lor și o reședință fixă și care se vor mulțami cu leafa de 250 lei. Dacă la toamnă vom vedea că trebuie să le dăm mai mult, vom chibzui. Cit pentru acum, vă rog să nu dați un ban mai mult ².

„Monitor”, 1880, nr. 76, p. 2 346, col. 1.

N O T E

¹ Proiectul prevedea salarizarea directorilor cu 250 de lei pe lună. E. Cristoforeanu, delegatul secției a V-a, ceruse ca leafa acestora să fie de 400 de lei pe lună „considerînd că directorul de prefectură are de multe ori să suporte și cheltuieli de reprezentare... cînd este autorizat a ține locul prefectului”. Făcuse și un amendament în acest sens, pe care K. îl combate în continuare.

D. Mărgăritescu propusese o leafă de 300 de lei, iar pentru directorii prefecturilor de Ilfov, Iași, Dolj, Covurlui și Brăila cîte 500 de lei. Propunerea a fost respinsă.

² Proiectul a fost primit în forma inițială cu 50 de voturi pentru, 7 împotrivă și 10 abțineri.

*Intervenții pe marginea proiectului de lege pentru organizarea corpului telegrafo-poștal**

Domnilor, eu mă opun la acest amendament. Chiar astăzi eu, la Ministerul de Interne, pentru un simplu post de copist am cerut titlul de bacalaureat; de asemenea în proiectul de lege ¹ pe care vi l-am supus am cerut bacalaureatul și pentru toți copiiștii de prefecturi și numai în orașele de reședință unde nu sînt licee decît cu 4 clase gimnaziale am admis ca acei copiiști să poată fi primiți și cu patru clase absolvite. Apoi cum să primim noi cu cinei clase gimnaziale telegrafiiști, cînd se cere bacalaureatul la simpli copiiști de prefectură?

Eu mă opun la ideea domnului Chițu de a putea să se facă telegrafiiști și elevii de la școala de comerț și din alt punct de vedere. Cred că va fi mai de folos țării ca acei cari fac școala de comerț să intre în comerț, ca acei cari fac școala de agricultură să se facă agricultori și seminariști să devină popi, decît să intre toți cu grămada în funcțiuni de ale statului, fie și la telegraf. Și în adevăr, dacă este ca să admitem la telegraf pe studenții de la școala de comerț, pentru ce nu am admite și pe cei de la școala de agricultură, și pe seminariști etc.? Bine ar fi a urma astfel? Nu, pentru că trebuie în fine odată să facem ca țara aceasta să înceapă a avea în toate specialiști serioși.

De aceea eu vă rog să puneți în legea aceasta ca să nu fie admiși la telegraf decît bacalaureați.

* Ședința din 1 aprilie 1880.

Onor. domnul raportor v-a dat un argument boieresc (*ilaritate*), însă este un alt motiv : funcționarii inferiori nu se duc niciodată în inspecțiuni, ci numai pentru a se strămuta dintr-un loc într-altul, așa că ei au timpul de a-și combina mijloacele, de a se asocia cu alții spre a se duce de la un loc la altul. Directorul și inspectorul nu poate să facă aceasta, fiindcă trebuie să plece îndată din loc în loc spre a-și îndeplini misiunea sa de inspecțiune, care nu poate suferi întârziere. Iată pentru ce vă rog să binevoiți a vota articolul așa cum este redactat.

La un amendament depus de Pană Buescu³.

Domnilor, îmi permit a vă ruga să nu primiți acest amendament fiindcă obiceiurile constituționale sînt ca îndată ce o lege se sancționează trebuie să se pună în aplicațiune. Această lege este o lege organică, care reclamă un timp îndelungat pentru pregătirea mijloacelor cu care ea să pune în aplicațiune și aplicațiunea ei se va face treptat ; noi declarăm că o vom aplica treptat și în marginea resurselor noastre financiare, căci noi nu avem deloc intențiunea să încurcăm finanțele țarei și dumneavoastră trebuie mai bine să voiți ca să întrebuițăm sumele care le puneți la dispozițiunea noastră în aplicarea legilor decît în alte cheltuieli.

Repet, domnilor, că o vom aplica treptat și că în părțile cele mai costătoare o vom aplica în anul viitor, dar o parte trebuie să se aplice anul acesta fiindcă serviciul reclamă, mai cu seamă în urma convențiunelor internaționale ce s-a votat. Nu mai putem să mergem noi un an de zile cum sîntem astăzi. Mai declar însă că această lege nu se va aplica decît cu consimțimîntul domnului ministru de finanțe, care este apreciatorul resurselor bugetare.

Domnul P. Buescu : Nu se poate nici chiar cu consimțimîntul domnului ministru de finanțe, pentru că nu permite nici bugetul, nici legea comptabilității.

Apoi atunci degeaba se mai votează legea !

Replică lui Pană Buescu.

Precum ați putut vedea, domnilor deputați, onor. domnul Buescu nu zice nimic mai mult decît că voiește să lovească atît legea de față, cît [și] toate cele[1]alte legi de care a vorbit cu un fel de interdicțiune ; cu alte cuvinte, domnia sa voiește să nu se pună în aplicare nici una din legile ce a enumerat.

Eu cred că domnia sa, prin aceasta, nu numai că nu va face bine, dar va face și un ce neconstituțional. Această lege, precum domnul Nicolae Ionescu a zis foarte bine, deși cere cheltuieli, dar creează în același timp și venituri. Și apoi nu uitați, domnilor, că ați votat și o altă lege, legea internațională telegrafo-postală⁴, și legea aceea urmează să fie pusă în lucrare, dar pentru ca să se poată pune în lucrare avem trebuință și de această lege, pe care o vom pune treptat în aplicațiune, după trebuință și în marginile sumelor votate.

Printr-un regulament de aplicațiune și în virtutea acestui articol vom putea reduce și spori numărul impiegaților.

Negreșit că acolo unde vom vedea că produce, acolo vom spori impiegații și acolo unde vom vedea că nu produce, vom scădea. Norocirea noastră este că serviciul telegrafo-postale produce, nu numai pentru noi, dar și pentru toate cele[1]alte țări cu care sîntem în legătură și dacă vom aplica legea de față va produce și mai mult. De aceea vă rog, domnilor,

să nu primiți amendamentul propus de onor. domnul Buescu, pentru că noi, precum v-am promis, vom face tot posibilul ca să nu creăm alte cheltuieli și mai cu seamă nu vom aplica legea decât treptat. Oare credeți că veți face mai bine dacă veți lovi serviciul telegrafo-postal întârziind cu un an de zile aplicarea legii de față?

Prin urmare, vă rog, domnilor, să respingeți acest amendament și să lăsați legea așa cum este, pentru că nu vom cheltui decât numai cît vom avea ⁵.

„Monitor”, 1880, nr. 77, p. 2367, col. 2, 3;
p. 2368, col. 1, 3.

NOTE

¹ Articolul 13 al proiectului de lege prevedea înființarea unei școli de poștă și telegrafie, la care se puteau înscrie absolvenți a șapte clase gimnaziale sau bacalaureați. N. Măldărescu propusese un amendament prin care candidații erau admiși dacă făceau dovada că au absolvit patru clase ale gimnaziului real. G. Chițu completase amendamentul în sensul că puteau concura și absolvenții școlilor de comerț. Amendamentul combinat a fost respins.

² Articolul 16 prevedea că funcționarii care călătoreau în interes de serviciu beneficiază de gratuitatea călătoriei pe căile ferate sau cu diligența; în absența acestora se rambursa costul călătoriei potrivit gradului deținut. P. Ghica motivase diferența de tratament pecuniar: „Nu putem pune pe director și pe inspectorul general ca să facă inspecțiuni în aceleași condițiuni în care poate să meargă oficanții inferiori... fiindcă au cheltuieli de reprezentațiune”. Articolul s-a votat ca atare.

³ P. Buescu intervenise pe marginea articolului 24 în legătură cu data aplicării legii și ceruse ca ea să intre în vigoare în 1881.

⁴ Regulamentul și tariful telegrafic al convenției telegrafice internaționale de la Petersburg, revizuite de conferința telegrafică de la Londra din 1879, s-au votat sub formă de lege în ședința Adunării din 18 februarie 1880 cu 58 de voturi pentru, trei împotriva și patru abțineri, iar în ședința Senatului cu 31 de voturi pentru și unul împotriva.

⁵ Asupra amendamentului P. Buescu votul a rămas nedecis atunci deoarece Adunarea era descompletată. Vezi infra p. 430.

*În favoarea proiectului de lege care acordă o recompensă națională lui C. A. Rosetti**

Domnilor senatori, auzind pe domnul Manolachi Costachi¹ plîngîndu-se cum că domnul raportor pretinde că *Unirea* a făcut-o domnul Rosetti, vă mărturisesc că simțimintele mele de moldovean au fost revoltate întocmai ca ale domniei sale și îndată am cerut raportul ca să văd dacă este așa, fiindcă opiniunea mea este că nu domnul Rosetti, dar nici vodă Cuza n-a făcut-o : a făcut-o națiunea. Am citit raportul și iată ce zice el :

„Cînd aruncăm o privire înapoi să vedem starea în care se afla biata țară înainte de '48, cînd, cu mindrie, constatăm drumul imens ce am parcurs în abia o treime de secol, sîntem tentați a ne întreba care a fost fermecătorul care, ca în poveste, a pus în picioarele de prunc ale românului cizmele gigantului, cu care a putut merge atît de răpede !”

* Ședința din 2 aprilie 1880. Senatul României.

Cînd am citit aceste cuvinte iarăși am zis : onor. domnul Manolachi Costachi are dreptate, căci acel mare fermecător iarăși pretind că n-a fost domnul Rosetti. Iată ce văd însă pe urmă :

„Acel fermecător, *acel geniu bun al României a fost întreaga acea generațiune de la '48*, arzînd de focul sacru al patriotismului și între cei dintîi ai acestei generațiuni puternice și generoase vedem pe domnul C. A. Rosetti”.

Onor. domnul Manolachi Costachi, care face parte din acea generațiune de la '48, cum domnia sa respinge acel tribut care i se dă și domniei sale ? Și o dată ce și domnia sa are partea sa din laboarea acelei generațiuni de la '48 poate să pretindă că și domnul Rosetti ² nu-și are meritele sale în lucrările generațiunii de la '48 ? Dar voi avea onoare a aduce aminte domnului Manolachi Costachi un fapt pe cînd domnia sa se afla alături cu domnul Rosetti, eu nu mă aflam atunci între dumnealor, cam pe la 1866, la banchetele care se da atunci ; oare nu era domnul Manolachi Costachi care recunoștea că unul dintre bărbații care a împins cu mai multă energie țara aceasta pe calea pe care se află astăzi atît pe drumul național, cît și pe drumul reformelor parlamentare și constituționale era domnul Rosetti ? Nu era domnia sa care rădica toaste în onoarea domnului Rosetti ? Dar, domnilor, fiindcă astăzi domnul Rosetti se află într-o tabără deosebită, trebuie să nu recunoaștem noi meritele domnului Rosetti ? Apoi, cînd Heliade ³ a căpătat atîtea recompense, cînd i s-a făcut statuă, trebuia să ne aducem aminte de luptele care ne-a sfișiat ? Și dacă Heliade a mers pe cimpul literar, onor. domnul Manolachi Costachi va recunoaște că și domnul Rosetti pe tărîmul progresului național a fost un campion tot atît de mare cît și Heliade pe tărîmul literar. De aceea mi-a părut foarte rău să văd pe onor. domnul Manolachi Costachi denaturînd faptele. Nu se dă domnului Rosetti meritul că a făcut *Unirea*, dar i se dă meritul care-l are că a lucrat pentru *Unire*, a lucrat cu energie mare aci, precum a lucrat alții în Moldova. Era adevărat, domnilor, că *Unirea* a făcut-o moldovenii ; dar fac întrebare domnului Manolachi Costachi : *Unirea* ar fi fost făcută dacă și frații noștri munteni nu alegea pe alesul Moldovei în ziua de 24 ianuarie ? Iată ce aveam de zis.

Acum rămîne în adîncul inimei dumneavoastră să judecați dacă este de demnitatea Senatului să venim și să drămăluim și să cercetăm dacă trebuie să dăm 1 000 sau 500 lei, cînd mai ales este un vot al Adunării de la 1868. Apoi cînd pretinde onor. domnul Manolachi Costachi că bugetul statului se încarcă cu două mii galbeni pe an, domnia sa în privința sumei este în aceeași eroare ca și cînd a făcut istoria contimporană ! Nu se dă prin proiectul Camerei care este acum în dezbatere decît trei mii lei vechi pe lună, iar nu cum zice domnia sa.

Iată, domnilor, ce aveam de zis. Fiecare din dumneavoastră are libertatea să voteze cum voiește.

Însă este de demnitatea Senatului cînd dă o recompensă unui mare și însemnat bărbat să nu urmeze tocmai acest corp matur pe domnul Iepureanu și să drămăluiască această sumă ⁴.

NOTE

¹ Legea instituia o recompensă națională conform votului Adunării din 11 mai 1868, care însuma 158 518,52 de lei; i se mai acorda cu același titlu, de la 1 aprilie 1880, 1 111,11 lei lunar, transmisibili soției. Cu vădită rânduială Manolache Costache spusese că raportorul P. Grădișteanu declarase „că dacă țara este astăzi așa de sus ridicată numai domnului Rosetti o datorăm”. Or, dacă acesta era privit ca „regeneratorul României”, nu mai rămânea decît să fie proclamată republica, iar C. A. Rosetti ales președinte. Pomenise apoi de jena financiară în care se afla țara, considerînd că nu trebuie aplicat un vot „fantastic și efemer al unei Camere puțin scrupuloasă de punga contribuabilului”. Restul argumentelor contra acordării recompensei sînt respinse în continuare de K.

² Asupra lui C. A. Rosetti vezi *Bibliografia istorică a României. Secolul XIX*, tom. 5, volum îngrijit de Vl. Diculescu, București, 1974, p. 253—254. Apoi V. Netea, C. A. Rosetti, București, 1970, 443 p. + 22 pl.; M. Bucur, C. A. Rosetti, *Mesianism și donquijotism revoluționar*, București, 1970, 493 p.; *Jurnalul meu*, ediție M. Bucur, Cluj, 1974, 464 p.; *Correspondență C. A. Rosetti*, ediție M. Bucur, București, 1980, XIII + 433 p.

³ Pentru I. Heliade Rădulescu vezi *Bibliografia istorică a României*, mai sus citată, p. 148—150; apoi R. Tomoiogă, *I. Eliade Rădulescu. Ideologia social-politică și filosofică*, București, 1971, 461 p.; *Serisori și acte*, ediție G. Potra, N. Simache și G. G. Potra, București, 1972, XVI + 679 p. + 25 pl.; P. Cornea, *I. Heliade Rădulescu*, București, 1980, 279 p.

⁴ Proiectul a fost primit cu 31 de voturi pentru și șapte împotriva.

*În favoarea proiectului de lege prin care se instituiau noi taxe comunale la Craiova**

Vă rog, domnilor, să luați seama că comuna Craiova¹ se află într-o pozițiune excepțională. Un primar, cel mai bun, domnul Căpreanu, și-a dat demisiunea pentru că nu putea să acopere cheltuielile ordinare. Primarul actual asemenea.

Orașul este foarte întins, sarcinile sînt foarte mari. A fost un adevărat act patriotic din partea orașenilor și din partea comunei că a votat aceste dări; nu trebuie noi să fim mai catolici decît papa. Cei cari sînt acolo au simțit necesitate de a-și impune aceste taxe, prin urmare vă rog și eu să le votați, fiindcă ele singure pot să aducă Craiova într-o stare, dacă nu normală, cel puțin puținicioasă.²

„Monitor”, 1880, nr. 80, p. 2468, col. 1.

* Ședința din 4 aprilie 1880.

NOTE

¹ Proiectul prevedea majorări de taxe, ca și instituirea altora noi în 20 de cazuri, între care: la tăierea vitelor, vînzarea băuturilor spirtoase, trecerea prin barierele orașului a carelor cu lemne de foc, cărămizi, marchitanie, lipscănie ș.a.; apoi pentru transcrierea hotărîrilor de divorț, scoaterea copiilor după acte oficiale, practicarea unor profesii liberale, fondarea unor stabilimente de comerț.

Dezbătîndu-se fiecare taxă în parte, deputații olteni încercaseră să le micșoreze sau să le suprimă, ceea ce provoacă intervenția lui K.

² Proiectul nu s-a putut vota deoarece Adunarea era descompletată.

*Precizări la proiectul de lege
„pentru organizarea corpului telegrafo-postal”**

Domnilor, toate cheltuielile care necisitează această lege sînt 230 mii lei, din care 88 de mii sînt niște mici adaose la lefile actuale și 141 de mii sînt creațiuni noi. Vă rog să binevoiți a consimți la amendamentul¹ propus în sensul acesta : toate creațiunile noi vor rămîine a se face la 1 aprilie 1881 și pînă atunci vom pregăti organizarea, iar sporul de 88 de mii lei vă rog să-l acordați ca să-l dăm anul acesta, și anume de la 1 octombre.

O voce : Este trecut în buget?

Cum s-a făcut pentru ofițeri, ca să se aplice de la 1 octombre, astfel să se facă și pentru telegrafisti. Va fi o cheltuială de 44 mii lei și aceasta nu va face nici o jignire.

Domnul G. Leca : Este pus în buget?

Cînd va veni Camera, vom face alte economii cu care să se acopere această sumă.

Sînt de exemplu oficianții, care avem dreptul prin lege să-i scădem sau să-i adăogăm, vom căuta a acoperi această sumă prin economii.

Vă asigur că nu va fi nici o sarcină pentru buget. A da acest adaos și a lăsa pînă la 1 aprilie 1881 este a nu da nimic. Vă rog să se admită această modificare propusă de comitet.

*Replacă lui G. Leca*².

Am avut nenorocirea să nu fiu înțeles de onor. domnul Leca. Mai întii, domnilor, în echilibrarea bugetelor s-a rezervat o sumă de 1 200 000 puterei executivă.

Eu zic că nici de acel milion nu ne vom atinge cu ocazia acestor sporiri, cari nu sînt decît de 44 de mii lei, pentru că avem mijloace în însuși bugetul telegrafului. Noi nu vă cerem să dați telegrafului decît ceea ce ați dat armatei, ca să se aplice de la 1 octombre anul curent ; și la octombre negreșit că vom veni cu un credit la Cameră³.

*„Monitor”, 1880, nr. 86, p. 2 666, col. 2—3;
p. 2 667, col. 1.*

* Ședința din 5 aprilie 1880. Senatul României.

N O T E

¹ Amendamentul fusese depus în Cameră și era la articolul 24, care privea data punerii în aplicare a proiectului și cerea ca legea să intre în vigoare imediat, afară de sporirea salariilor, care era prevăzută pentru 1 octombrie 1880, iar adaosul numărului de funcționari urma să se facă de la 1 aprilie 1881.

² G. Leca spusese că salarizarea corpului telegrafo-postal nu era prevăzută în buget; prin urmare, ministrul de interne trebuia să ceară un credit Adunării. De aceea el ceruse ca legea să se aplice abia în aprilie 1881.

³ Proiectul a fost primit cu 27 de voturi pentru și trei împotriva. Dim. Ghica, președintele Senatului, a precizat că amendamentul era emanat de la Cameră și deși Senatul și-l însușise, dacă ministrul de interne nu era de acord, putea „să justifice cestiunea înaintea Camerei”.

*În favoarea proiectului de lege care autoriza
consiliul județean Gorj să împrumute 50 000 de lei
„pentru plata mandatelor neachitate”**

[Î]mi pare rău că domnul Lahovari¹ a amestecat aci două cestiuni. Acum nu este vorba de un împrumut pentru locuitorii lipsiți de hrană și, prin urmare, rău a făcut domnul Lahovari acea tiradă, care a provocat o altă tiradă din partea adversă.

Acum este vorba de un împrumut de 50 000 lei cu care consiliul județean voiește să-și plătească datoriile. Județul Gorj, precum a zis foarte bine domnul Lahovari, este un județ care este în afară de rețeaua drumului de fer și care n-are nici o cale de apă, astfel încît este izolat și de comerț și chiar de oameni[i] din restul țării. În astfel de situațiune aflindu-se, acest județ a căutat să-și creeze însuși așezămintele trebuitoare, cel puțin pentru instruirea populațiunii locale.

Astfel județul Gorj a înființat în anii trecuți mai multe școale:

A înființat școala de meserie, o școală bună de fete, școala de băieți și alte instituite de asemenea utilitate publică. Față de asemenea creațiuni, județul Gorj a mers din împrumut în împrumut.

S-a împrumutat în timpul guvernului conservator, recurgînd la fondul prestațiunilor, d-acolo vine durerea, fiindcă acel fond s-a reclamat înapoi pe principiul adoptat de Cameră ca un fond să nu servească la altă destinațiune.

A venit bugetul anului acesta și tot ce a fost spor de cheltuieli s-a desființat, însă n-am putut să iau asupra-mi să desființez și școalele. Așadar, vă rog să votați acest împrumut, fiindcă județul nu poate să meargă înainte.

Vin acum la cestiunea împrumutului pentru hrană.

Domnilor, nu numai la noi, dar pretutindeni guvernele vin în ajutorul oamenilor în timpuri de lipsă. Căutați și vedeți cîte milioane a dat Prusia pentru Silezia, cîte milioane a dat Austria pentru unele din provinciile ei.

Cînd am venit înaintea Camerei ca să cer ajutor pentru populațiunile în lipsă, atunci s-a zis că este mai bine să autorizăm autoritățile județene ca să vie în ajutor. Acum onor. domnul Lahovari vine și zice că ar fi trebuit mai bine să se lase locuitorii ca să facă tocmeli.

Domnul Al. Lahovari: N-am zis așa!

Domnilor, mulți din proprietari și arendași au răspuns că n-au produse nici pentru dinșii și, în cît privește vrajba dintre locuitori, aceasta este o acuzațiune teribilă și aș ruga pe domnul Lahovari, cînd o aruncă, să vie cu dovezi.

Eu știu că nu s-a dat nici un ordin ca să se oprească țărani de a face tocmeli.

Domnul Gr. Bătănescu: S-a dat la comuna Răstoaca. (Zgomot.)

Eu, dacă sînt în ceva vinovat, sînt numai în aceea că n-am deșteptat pe autorități în această privință, temîndu-mă tocmai de ceea ce s-a zis că pentru două oca de porumb să se oblige țăranul a munci o zi.

* Ședința din 7 aprilie 1880.

Domnul Corlănescu: Protestez! Asemenea lucruri nu s-au petrecut în Mehedintși.

N-am cenzura asupra gurii deputaților, dar nu veți tăgădui că dacă sînt mulți proprietari buni, dacă sînt mulți arendași buni, pot să fie și răi și vă pot încredința că sînt mulți țărani care nu și-au plătit încă datoriile lor de la 1866 și este de datoria guvernului să oprească exploatarea țăranilor, căci dacă ar fi să se lepede administrațiunea de rolul său, apoi prin foamete s-ar înființa nu claca, ci selavia.

Vie alt ministru să facă aceasta, eu nu o voi face². (*Aplauze.*)

„Monitor”, 1880, nr. 82, p. 2 538, col. 1—2.

N O T E

¹ Al. Lahovari discutasese principial că aceste împrumuturi repetate, asupra necesității cărora Adunarea nu putea intra în dezbateri amănunțite necunoscînd „bine împrejurările locale”, trădează o stare financiară deplorabilă a județelor. El spusese că singura soluție era respectarea „cu sfîntenie” a contractelor agricole și construirea de drumuri. Îi ceruse lui K. „să înceteze cu escităriile dintre țărani și arendași sau proprietari”.

D. Schileru intervenise arătînd că Al. Lahovari susține „sistemul cel vechi al boierismului” și „voințe ca în toate țărani să fie sugrumat de niște proprietari spunînd că țărani trebuie să muncească”.

² Proiectul a fost primit cu 53 de voturi pentru și trei împotriva.

*Răspunde interpelării lui N. Ganea privind soarta fondului destinat restaurării mitropoliei din Iași**

Domnilor deputați, pe dată ce mi s-a anunțat această interpelare a onor. domnului Nicolae Ganea¹ am cerut la minister să mi se dea toate lămuririle ce se vor găsi în dosarele ministerului relative la această cestiune și vă pot încredința că nu s-a găsit nimic la minister în cestiunea acestei subscripțiuni, dar din auz am putut afla, între altele, că în afacerea aceasta onor. domnul doctor Fătu a fost însărcinat ca casier cu adunarea acestor sume și atunci m-am adresat la domnul Fătu și l-am rugat să-mi spună ceea ce știe domnia sa despre această cestiune, pentru că voiam să-mi prepar elemente pentru ca să răspund la interpelarea domnului Ganea. Domnul Fătu mi-a răspuns că prin dumnealui ca casier s-a strîns suma de 17 000 lei, parte în titluri, parte în bani, care sumă o are chiar la domnia sa. Îndată după acest răspuns al domnului Fătu, l-am rugat să depună acea sumă la Casa de depuneri și consemnațiuni și să trimită chitanța la minister.

Iată dar, domnilor, singura informațiune ce am. Pe de altă parte m-am adresat la preasfinția sa mitropolitul primat, rugîndu-l să-mi dea informațiuni despre aceasta și acum aștept aceste informațiuni.

Însă, domnilor, în tot cazul, ceea ce pot promite domnului interpelator și onor. Camere este că suma de 17 000 lei, avînd-o sigură, și pe lîngă aceasta sumele ce se vor mai aduna, din informațiunile ce mi se vor da, le voi trimite destinațiunii lor. Afară de aceasta, mai pot adăuga

* Ședința din 7 aprilie 1880.

că chiar de către măriia sa domnitorul se va da o sumă de bani pentru înfrumusețarea catapetesmei acestei mitropolii.

Astfel, toate aceste sume parțiale, când se vor completa, le voi da la destinațiunea lor ².

„Monitor”, 1880, nr. 82, p. 2 539, col. 1—2.

NOTE

¹ N. Ganea spusese că subscripția s-a lansat în urmă cu șapte ani și numai orașul. Piatra dăduse 1 000 de galbeni și plină acum banii nu se fructificaseră deloc.

² Discuția s-a închis.

*În favoarea „proiectului de convențiune” pentru „stabilirea unui serviciu postal, comercial și de pasageri pe Prut”**

Onorabila Cameră va face ce va socoti de cuviință: ori va amîna proiectul ¹, ori [i]l va aproba. Sînt însă dator să vă spun că, dacă nu s-a înfățișat proiectul mai dinainte, cauza este tocmai pentru că guvernul a voit, cînd s-a ivit cererea, să studieze bine cestiunea și să vază dacă nu se face vreo împovărare statului... (*Întreruperi.*)

Domnul președinte: Binevoiți, vă rog, a nu întrerupe!

Domnul T. B. Lătescu: Nu este întrerupere, ci o respectuoasă aducere-aminte.

Domnul președinte: Nimic nu este mai respectuos pentru Adunare decît a nu întrerupe. (*Aplauze.*)

Domnilor, cu ocaziunea bugetului, fiecare din dumneavoastră a venit și a apărut interesele sale locale și am văzut pe mulți deputați sprijinind cu multă energie cum că trebuie să se dea județului din care este ales aceea ce cere, ceea ce se cuvine și ceea ce este drept. Ei bine, negreșit că nu banca ministerială va veni și va împedica aceste cereri legitime. Ați luat în considerațiune, cu foarte mare dreptate, soarta Ialomiței, și județele de peste Milcov și-au Ialomița lor. Această Ialomiță de peste Milcov este o întindere de pămînt de-a lungul Prutului, formată de o parte de județul Iași, întreg județul Fălciu, o parte din Birlad și o parte din Galați, care nu are nici o șosea, nici drum de fier și trebuie să știți că și aceste județe au plătit darea pentru șosele, ba încă în Moldova darea pentru șosele s-a înființat mult mai nainte decît în Țara Românească, încă de la 1834. S-a încercat să se întemeieze un serviciu de vapoare pe Prut încă de la anul 1857. Așa a fost răsposatul Alecsandri, tatăl poetului nostru, care a cheltuit foarte mulți bani, dar nu a reușit. Apoi a venit Negroponte, apoi Cozadini, în fine mai multe case, dar, fiindcă Prutul nu era curățit și de altă parte sistemul de construcțiune a vapoarelor de pe atuncî cerînd o adîncime mai mare decît astăzi, toate aceste case nu au izbutit ². Acum această mare întindere de pămînt am onoare de a vă spune că nu are nici o mică cale comercială nici pentru per-

* Ședința din 8 aprilie 1880.

soane, nici pentru o grabnică trimitere de mărfuri ; se înfățișează o casă românească, domnul Agemolo, și acei din dumneavoastră care sînt din Galați vă pot spune ceea ce este casa Agemolo în Galați, este o casă mare, care face exporturi mari și care acum vine și cere de la noi tocmai aceea ce a zis domnul Fleva : ca să-i dăm niște locuri pentru ca să înființeze un serviciu regulat de navigațiune pe Prut. Este adevărat, după cum zice domnia sa, că, dacă străinii au dreptul să navighe pe Prut, cu atît mai mult trebuie a avea acest drept românii, ei pot tare bine să-și întemeieze vapoarele și șlepurile lor ; însă mai nainte de a face aceasta vine să ceară ceva. Ce să ceară ? Să ceară învoirea dumneavoastră de a da ceva. Ce să dea ? Să transporte mai întii toată posta mare și mică, să transporte materialul de telegraf și ce este mai important să transporte oștirea, și pe Prut este oștire permanentă, căci este graniță mare, se fac schimburile continuu și se fac în sume mari de oameni, deoarece această graniță trebuie să fie mai bine păzită, fiindcă acolo este epizootie, și colegul meu de la rezel poate să vă spună că acolo se întrebunțează regimente întregi pentru pază.

Ei bine, în schimbul acestui serviciu ce cere să le dea ? Cere să li se dea aceea ce li s-a dat și altor companii străine, ceea ce s-a dat companiei austriace Lloyd după Dunăre, ceea ce s-a dat mesageriilor franceze, ceea ce s-a dat mai nainte companiei Negroponte, ei cer să li se dea și lor o bucată de pămînt ca să staționeze pentru încărcare și descărcare. Atît cere și pentru aceasta a venit înaintea dumneavoastră. Nu cere nici monopol, nici subvențiune, nici o altă scutire.

Acum să vedem ce se dă ? Se dă spre întrebunțare o bucată de pămînt la Galați. Am auzit pe un onor. reprezentant de Galați care zicea că locul este al municipalității. Ei bine, dacă este al municipalității, nu are să se dea, căci nu putem dispune de el . . .

Voci : Cestiunea de amînare se discută acum !

Apoi în cestiune de amînare trebuie să spun motivele cari a făcut pe guvern să aducă această convențiune. Onor. domnul Fleva a dezvoltat opiniunea domniei sale pentru amînare și eu sînt dator să dezvolt pentru ce nu trebuie să se amîne. Dumneavoastră veți face cum veți voi și eu nu voi face cestiune ministerială cum mă intrerupea adineaori domnul Bălănescu.

Domnilor, ați zis că locul este al municipalității. Să-mi permiteți însă a vă spune că în dicționarul unei localități foarte respectabile, pentru care port o foarte mare dragoste, se găsește cum că litoralul fluviilor mari este proprietatea municipalității. Pînă acum eu n-am auzit aceasta ; știu că țărîmul este de domen public. Un lucru însă-mi pare mie mai curios : orașul Galați vine de multe ori înaintea dumneavoastră să se plîngă — și cu drept cuvînt — cum că este în decadență și vă cere ajutor : v-a cerut ajutor pentru drumul de fer, v-a cerut ajutor pentru transferarea Curței de apel, mai alaltăieri a fost o deputațiune ; și cînd se atinge ca Galații să contribuie și el cu ceva la sporirea prosperității sale, care prosperitate nu vine decît prin sporirea căilor de comunicare, fie pe apă, fie pe uscat, gălățenii vin întotdeauna și se opun, totdeauna este un spirit acolo, la fața locului, într-o mulțime care este dușmană oricărei dezvoltări care s-a căutat să se facă. Așa, cînd a fost vorba să se facă *elevateur* a zis : nu, că perd hamalii ; cînd a fost vorba să se facă drum de fer, a zis : nu, că perd bir-jarii ; cînd a fost vorba să se facă tramway, a zis : nu, că perd cei care trans-

portă grînele, uitînd că transportul grînelor de la gară la port costă mai mult decît costă transportul din țară pînă la Galați. Brăila a izbutit să aibă drum de fer, care să meargă pînă la țărmul Dunărei, și se încarcă de pe drumul de fer d-a dreptul în corabie și viceversa. În Galați, cu toate că concesiunea cere să se facă așa, acolo nu se voiește de cei locali să se facă, sînt în veacul patriarhal și fac apel la onor. domnul Periețeanu Buzău să spună dacă nu este așa ; am rugat de o sută de ori pe direcțiune și dacă direcțiunea n-a consimțit a fost că a găsit opozițiune la fața locului.

Eu rog pe unii din onor. reprezentanți de Galați să fie așa de buni să crează că guvernul, cînd vine cu acest proiect de lege, este dezbrăcat de orice prejudiții și interese locale, ci voiește a da o dezvoltare mai mare și mai bună intereselor generale în genere și Galaților în parte. Acolo sînt interese locale care caută să menajeze pe alegători și de aceea zic : să nu înființăm tramway, să nu înființăm nimic, ca să nu supărăm pe nimeni. Iată situațiunea.

[Î]mi pare foarte rău că mă aflu în dezacord cu domnul Cămărașu³, dar voi face apel la domnul Iamandi, care este iarăși din opozițiune, să spună domnia sa dacă județul care-l reprezintă nu simte trebuința de un asemenea lucru și dacă nu este unul din județele care a cerut mai puțin și dacă nu-i face o vină tocmai că n-a cerut.

Rog pe domnul Fleva să nu lovească cu un an de zile înființarea acestei societăți și știți pentru ce-i fac această rugăciune? Pentru că eu aș da și colaci calzi acestei companii dacă, cedindu-i-se ceea ce cere, ea ar începe...

Voci: Să cedeze proprietățile particulare!

Guvernul nu se îndatorează deloc să ia proprietăți particulare și să le dea ; are să dea de unde, statul are loc, și ce să facă societatea? Să facă o casă mică, să facă debarcaderă ; să nu uitați, domnilor, că la Dunăre se fac pe asemenea locuri stabilimente mari de către companiile vapoarelor. Pentru ce nu s-ar face și pe Prut măcar mici? Eu aș fi mulțumit și fericit dacă s-ar face. De aceea încă o dată vă declar că dumneavoastră veți face cum veți voi, dar fac apel la onor. reprezentanți de pe malurile acelea ca să se gîndească și să vorbească dumnealor, poate că vor fi mai bine ascultați decît banca ministerială ; guvernul în cestiunea de față, ca în toate cestiunile care se ating în dezvoltarea comerciului, este dator să vină înaintea dumneavoastră să sprijine asemenea cereri. Orașul Galați are trebuință de dezvoltarea comerciului său, căci comerțul acolo cade, și pentru ce cade? Întîi pentru că Galații nu se mai află pe linia cea mare a drumului de fer, al doilea că a pierdut Basarabia și al treilea că lucrările * care mai nainte veneau de la Dorohoi și se scoborau pe Prut, acum se duc și iau linia Cernăuțului și acesta este mai cu deosebire obiectul principal al esportațiunei. Ei bine, îndată ce se va face esportațiunea pe Prut, 150 000 chile are să se transporte pe Prut la Galați.

Aș ruga pe reprezentanții de la Galați ca, în loc de a face greutăți, să se gîndească că este datoria dumnealor, interesul dumnealor, bineînțeles, ca să dea Galaților toate înlesnirile, și cea mai mare înlesnire este să deschidă portul, să facă pe Prut companie de navigațiune ca să scoboare bucatele în jos, iar nu să fie silite a merge la Ungheni, și să-și

* Citește : *productele*.

aducă aminte dumnealor că comerțul cînd găsește pedece [i]și face alt drum și cînd va găsi obstacole pentru a merge la Galați se va duce la Ungheni, cum a și început a face acum.

Încă o dată, veți face ce veți voi, guvernul v-au spus cestiunea franc și leală⁴.

„Monitor”, 1880, nr. 83, p. 2564, col. 1 — p. 2565, col. 2.

N O T E

¹ N. Fleva ceruse să se amîne discutarea proiectului pînă la convocarea, eventual, a unei sesiuni extraordinare, „dacă guvernul va găsi de cuviință să ne convoace”, căci dorea să voteze „în deplină cunoștință de cauză”. Adunarea a respins propunerea de aminare cu 37 de voturi împotriva și 34 pentru.

² Pentru navigația pe Prut vezi *Opere IV, Oratorie II*, partea a IV-a, p. 182, nota 8.

³ G. Dimitrescu Cămărașu luase cuvîntul după K., dar acesta intuia probabil opoziția deputatului de Galați. G. D. C. spusese că toate malurile fluviilor sînt „de domeniul public”; dacă era așa, compania solicitatoare putea să se înțeleagă cu autoritățile locale, nu să se adreseze Adunării țării. Se lansase apoi în atacuri contra guvernului, care „epitropisea” Galații, deveniți „apanagiu”, și încheiase ritos: „Cine vrea să facă navigație pe Prut n-are decît să vină să se înțeleagă cu comuna”.

⁴ Adunarea a votat împotriva luării în considerație a proiectului cu 40 de voturi contra și 23 pentru.

*În favoarea unor proiecte de lege care autorizau unele comune urbane să contracteze împrumuturi**

Domnilor senatori, v-aș ruga foarte mult a examina și vota aceste proiecte de legi¹ de urgență, căci deși mi-am pus toate silințele a stăvili aceste împrumuturi însă sînt silit să cedez necesității. După însuși chibzuirea consiliilor județene, cu cele dintîi împrumuturi s-a cumpărat porumb din întru județului. Azi însă proprietarii chiar dacă ar mai voi să vină în ajutorul locuitorilor n-au cu ce și, prin urmare, este necesitate de a se cumpăra porumb din alte părți. Vă rog, dar, a încuviința urgența pentru cele două proiecte ce avui onoare a le citi, precum și pentru cel următor pe care am onoare a vi-l comunica în mesagiul domnesc, adică proiectul de lege prin care se autoriză consiliul județului Mehedinți a contracta un împrumut de 300 000 lei.

„Monitor”, 1880, nr. 83, p. 2729, col. 1—2.

* Ședința din 9 aprilie 1880.

N O T E

¹ K. adusese în dezbateră Senatului următoarele proiecte de lege: 1) pentru comuna urbană Piatra care era autorizată a contracta un împrumut de 60 000 de lei; 2) județul Muscel, 60 000 de lei; 3) județul Vilcea, 400 000 de lei; 4) județul Mehedinți, 300 000 de lei.

Proiectele s-au dezbătut în ședința Senatului din 10 aprilie și au fost votate astfel: primele două în unanimitate, al doilea cu 23 de voturi pentru și unul împotriva, al treilea cu 26 de voturi pentru și două împotriva.

Precizări legate de despăgubirea acordată de stat oraşului Iaşi*

Sinteţi rău informat, nu a fost nici o tranzacţiune. Statul a dat la 1869 comunei Iaşi¹ toate moşiele care le avea oraşul, după hotărnicie, şi aceasta în urma unui proces care statul a crezut că nu trebuie să mai urmeze.

Domnul T. Ciupercescu: Atunci cum se face că o parte din acele moşii au mai rămas statului??

Au rămas pentru că nu avea moşii, ci imăsuri date de domn.

Replică aceluiaşi².

Domnilor deputaţi, fiindcă în această onor. Cameră nu s-a ridicat o singură voce în contra darului care se face oraşului Iaşi, nu înţeleg pentru ce intrăm în atâtea amănunţimi; eu socot, cum a zis foarte bine onor. domnul Ionescu, că această lege ar trebui să fie votată în unanimitate, pentru că aceasta ar produce un răsunset mulţumitor şi îmbucurător în oraşul Iaşi.

În privinţa scutirei de dări, să-mi permită onor. domnul Ciupercescu a-i spune că mi se pare că se înşală când voieşte ca această scutire de dări să se menţină.

Domnilor, la 1862, ca prin farmec, printr-o mişcare instantanee, s-au luat din Iaşi toate autorităţile şi s-au adus în Bucureşti; aceasta a produs o panică generală şi a făcut să scadă valoarea tuturor ecaretelor, venitul ecaretelor a scăzut cu 5 la sută; prin urmare, era un act de dreptate ca de îndată să se scadă impozitul pe jumătate; aceasta făcându-se, impozitul nu s-a scăzut, fiindcă s-a perceput tot 4 la sută din valoarea ecaretelor, însă din venitul real al ecaretelor depreciate. De atunci însă s-a mai făcut un recensământ şi tot prin condescendenţă, printr-un simţimint de echitate s-a urmat a se percepe numai jumătate din impozit, deşi ecaretele s-au preţuit pe adevărata lor valoare scăzută şi aceasta s-a făcut pentru că nu se dedese compensaţiunea care se făgăduise comunei Iaşi de Constituantă.

Ei bine, pretenţiunea oraşului Iaşi de a fi scutit de plata integrală a dărilor, şi când vorbesc aci vorbesc ca iaşan, ca proprietar iaşan, vecin cu onor. domnul Ciupercescu, voiţi dumneavoastră să o admiteţi şi astfel să scoateţi pe acei locuitori din condiţiunile Constituţiunei, care zice că toţi sînt egali în faţa impozitului? Cînd se va face recensământul putem noi oare pretinde ca oraşul Iaşi să nu plătească ca celelalte oraşe?

Domnul G. Cantili: Cea mai mare absurditate!

Nu putem admite aceasta!

Guvernul v-a declarat că pînă la 1 aprilie 1881 se va percepe tot ceea ce se percepe şi azi, dar de la anul viitor, cînd se va face un recensământ în toată ţara, atunci se vor preţui şi ecaretele din Iaşi şi fiecare va trebui să plătească după venitul real, cum vor plăti şi bucureştenii şi focşenenii şi dorohoiienii etc.

De aceea, să nu mai incurcăm cestiunea; să nu ajungem a sărăci acest sentiment demn de toată lauda, de bunătate, de echitate care vine azi şi dă oraşului Iaşi ceea ce el reclamă de atîtea ani.

* Şedinţa din 10 aprilie 1880.

Pentru aceste cuvinte vă rog să binevoiți a vota legea și iașenii să fie bine încredințați că nu li se va face nici o atingere în constatarea veniturilor și că vor plăti după adevărata valoare a ecaretelor lor, tot astfel cum vor plăti și cei [1] alți locuitori din cele [1] alte comune ale țării ⁴.

„Monitor”, 1880, nr. 85, p. 2 635, col. 3; p. 2 636, col. 2—3.

N O T E

¹ Proiectul de lege prevedea ca lichidarea datoriei către orașul Iași să se facă prin cedarea „pe veci” a mai multor bunuri imobiliare (moșii, „ecarete”, locuri virane și vii), a căror listă s-a publicat în „Monitor”, 1880, nr. 91, p. 2 824—2 828.

² T. Ciupercescu susținuse că moșiile din jurul orașului făcuseră obiect de dispută între municipalitate și stat și în cele din urmă se ajunsese la o tranzacție. 9.

³ T. Ciupercescu spusese că prin această lege orașului Iași „i se dă cu o mină și i se ia cu alta”, căci i se dau moșii în folosință perpetuă, dar în același timp, prin articolul 6, se abrogă legea care reducea la jumătate plata impozitului funciar pentru ieșeni.

⁴ Proiectul a fost primit cu 46 de voturi pentru, 12 împotriva și o abținere. Vezi și infra p. 441.

*Asupra mai multor petiții adresate Senatului**

Sînt recunoscător domnului președinte al Senatului și domnului Voinov ¹ că au pus o teorie care, pe ici, pe colea, am văzut-o combătută.

Domnilor, trebuie să știți că, cînd un Corp legiuitor recomandă o cestiune guvernului, are o importanță mare și nu trebuie să se confunde sau să se mecunoască ** aceasta. Acum, mie-mi este destul ca să se citească petițiunea, aceasta se publică în „Monitor” și este destul atît ca să văd cazul și să iau vreo măsură dacă va trebui. Aci s-a făcut greșală și eu atît mai mare greșală au făcut petiționarii ² aceștia, că ei nu s-au adresat la autoritatea competentă, pentru că chiar eu, ministru de interne, nu sînt competent; trebuia să meargă mai întîi la consiliul județean și pe urmă, dacă nu-și găseau satisfacțiunea legitimă, puteau veni la minister, la Cameră și la Senat.

La petiția unor locuitori din comunele Liești și Buiești (Tecuci) ³.

Domnilor, de mai nainte declar că guvernul nu se împotrivește de a i se recomanda această petițiune.

La petiția unor locuitori din Cîmpina ⁴.

Sînt dator a declara că acest proiect nu este de resortul Ministerului de Justiție, ci este de al Ministerului de Interne. La Cameră s-a venit cu modificarea acelor articole pentru acei locuitori cari au venit prin mahalale în tirgușoare sau orășele. Prin urmare, este de prisos a se ocupa guvernul de această cestiune, deoarece ea este în dezbaterea Camerei.

* Ședința din 11 aprilie 1880. Senatul României.

** Din fr. *méconnaitre*, a subestima.

Dacă veți recomanda această petițiune guvernului, atunci deprindeți Senatul să se prefacă în consilii județene. Legea arată unde trebuia să se ducă acești locuitori și este de prisos a recomanda această petițiune guvernului; să trecem dar pur și simplu la ordinea zilei.

Domnilor, este o mare rătăcire și o mare confuziune în însăși petițiunea și în apărarea făcută de onor. domnul Grăjdănescu. Ia să vedem, domnilor, de cine trebuie să ne ocupăm noi mai mult, de vânzători, ori de cumpărători? De ce se plîng domnii negustori? Se plîng că sînt alții care vînd mai ieftin decît dînșii. Apoi ia să ne aducem aminte la ciți locuitori din București le dă mîna să meargă la domnul Singer și să plătească pentru un costum de vară 200 franci! Oare săracii care iau 1 leu și jumătate pe zi nu vor binecuvînta pe acela care-i va vinde un port de vară cu 10, 15 sau 20 franci? Nouă trebuie să ne pară bine cînd poporul de jos poate cumpăra ieftin și numai pentru că comerțul este atît de liber poporul de jos se îmbracă ieftin și orașul București [i]ți înfățișează un spectacol pe care puține capitale-l înfățișează; uitați-vă duminica și nu veți vedea trenți pe ulițe. Așadar, comercianții ale căror interese sînt sacre, mai ales comercianții români, să se ocupe nu de aceea că sînt alții care vînd ieftin, ci să se ocupe ca dumnealor să producă ieftin și bun, și atunci românii vor avea destulă inimă ca să prefere a cumpăra producțiuni române, și atunci toate aceste case mari care exploatează pe români au să-și închidă prăvăliile. Camera, guvernul și locuitorii Bucureștilor să facă ceea ce făceau unguri[i], adică să prefere cînd sînt în condițiuni bune producțiunile naționale.

Astfel au creat unguri[i] industria lor.

Acolo trebuie să fie ținta noastră, să producem bun și ieftin, iar nu să oprim pe aceia care vînd poporului de jos ieftin.

Domnule Grăjdănescu, cînd dumneavoastră v-ați afla în alternativa aceasta, cînd adică ați ști că pe piața Constantin Vodă se găsește o stofă cu 60 bani și că aceeași stofă în prăvălia cutare din Lipscași se găsește cu doi franci, unde veți merge dacă sînteți iconom bun? Aceia care vînd în piață contribuie la starea bună a poporului de jos, dar aceia care țin prăvălii să se puie să facă concurență streinilor și să lucreze bine și ieftin, ca să preferim pe români și să nu mergem să cumpărăm haine și alte obiecte de la streini. Aceasta nu se poate reglementa de guvern, o reglementează moravurile locuitorilor, simțimîntul patriotic, care trebuie să ne îndemne pe noi să dăm totdeauna preferință unei producțiuni române, unui croitor român, unui cizmar român, asupra unui croitor și cizmar strein. Aci stă cestiunea, dar să nu venim noi să zgornim pe niște oameni care vînd ieftin și care pun pe locuitori în pozițiune de a cumpăra ieftin și a se bucura de o îmbrăcăminte mai ieftină.

De aceea, domnilor senatori, binevoiți a ne trimite petițiunea aceasta, vom cerceta noi singuri și vom vedea ce este de făcut; însă principiul este că nu putem să venim să împedicăm ceea ce în toate țările se ocrotește de guverne ca un bine pentru public: concurența și ieftinătatea. De exemplu, în Paris ce se ocrotește mai mult decît acele bazaruri cari pun la dispozițiunea săracului ceea ce pînă acum era numai apanagiul bogatului!

Replică lui Mache Atanasiu¹.

Comerțul și industria se ocrotesc, domnilor, prin sistemul vamal, prin sistemul protecționist; nu cunosc o singură țară unde odată o marfă ajunsă să se poată hotări a se vinde în prăvălii și nu aiurea. Oricum ar fi, este o cestiune atât de complicată, atât de grea încît reclamă cunoștințe speciale și cred că Senatul să nu se facă solidar cu moțiunea domnului Grăjdănescu, care purcede dintr-un sentiment de toată lauda, însă patriotismul nu trebuie a fi exagerat.

La petiția unor locuitori din Turnu Măgurele².

Domnilor, să-mi dați voie a vă spune că în cestiunea de față am primit și noi o petițiune și avem toată bunăvoința în marginele legii să satisfacem cererea orașului Turnu, dar sînt dator de a face o respectuoasă observațiune și argumentațiune. Domnilor, dacă e un corp care e obligat de a face educațiunea dreptului de petițiune, ca să zic așa, este acesta: s-a luat obiceiul de a nu se reclama la locul competent. Cînd cineva vrea să reclame ceva, deodată ia un scriitor, face trei, patru petițiuni și le adresează la Cameră, la Senat, la domnul Grăjdănescu! (*Ilaritate.*)

O voce: Și la jurnale una...

Și la jurnale! Și ce se face cu aceasta? Se face o confuziune. Domnilor, e cunoscut că, ca să poată avea un rezultat serios, trebuie ca cineva, cînd petiționează, să meargă la autoritatea competentă; și credeți, domnilor, că confuziunea de a se adresa în alt loc decît la cel competente a devenit o plagă și o adevărată cauză de sărăcie a populației de jos! Alaltăieri chiar m-am pomenit cu patru locuitori din Borc, județul Neamț, care au venit cu drumul de fer la Cameră cu petițiune ca să ceară să li se dea pămînt ca rezerviști. Acei cari i-au adus nu au avut milă de ei să-i puie pe drumuri cu cheltuieli, cu străgăniri și dintr-un simț de popularitate și cine mai știe cum au îndemnat pe acești nenorociți să vină în București, lipsiți de orice mijloace, fără o bucătică de pine chiar. I-am luat la minister, i-am cercetat și am văzut că sînt victimă a acelor cari-i induc în eroare. Le-am dat pentru hrană; m-am rugat și de directorul drumurilor de fer să le scadă din prețul transportului lor napoi, căci au plătit 32 de franci, cît plătește contribuțiunea lui mai pe un an! Iată la ce cheltuieli sînt espuși asemenea nenorociți de către cei ce-i îndeamnă să petiționeze la altă autoritate.

De aceea vă rog să faceți distincțiuni între petițiuni și să nu mai încărcați dosarele ministerului, nici să faceți, cum a zis foarte bine onor. domnul Voinov, din Senat o secțiune de înregistrare³.

„Monitor”, 1880, nr. 91, p. 2 819, col. 2; p. 2 820, col. 1, 2, 3 — p. 2 821, col. 1, 2; p. 2 822, col. 1, 2.

NOTE

¹ Dim. Ghica, președintele Senatului, precizase că dacă Senatul „recomandă” o chestiune ministerului „însemnează că o împărtășește”, iar N. Voinov adăugase că „o petiție de aceea se recomandă guvernului ca să facă ceva, pentru că aderă la cererea reclamantului”.

² Se prezentaseră următoarele petiții:

— a unor locuitori din Adjud cerind strămutarea judecătoriei de ocol la Panciu,
— a unor cetățeni din Focșani și a locuitorilor din comuna Străjești (Romanai) ca Senatul să voteze cât mai grabnic proiectul de lege comunală,
— cererea Elenei Anastasescu de a se constitui o pensie fiicei sale, deoarece soțul ei Damian Anastasescu fusese mai mulți ani „impiegat al cancelariei Senatului”,
— petiția unor proprietari din județul Ialomița cerind ca reședința subprefecturii să rămână la Piuța Petrii, iar sediul biroului telegrafic să se transfere de la Dudești la Gura Ialomiții. La aceasta din urmă face referire K. deoarece era singura de resortul său.

³ Postulanții cereau răscumpărarea moșiei statului Vadul Roșu.

⁴ Subscriitorii protestau împotriva modului de aplicare a legii rurale în ceea ce-i privește pe însurăței.

⁵ Se ceruse „destrunirea” comunei și formarea alteia noi sub numele de Bălteni.

⁶ Negustorii bucureșteni ceruseră: desființarea gheretelor de lemn, interzicerea vânzării produselor de manufactură în prăvăliile de lemn ale primăriei din piața Sf. Anton, desființarea halei Hereasca de vechituri și transformarea localului în depozit de băuturi; vânzarea produselor manufacturate doar în zilele de târg (marți și vineri), „înfrinarea” importului de „mărfuri confecționate”.

A. Grăjdănescu vorbea călduros în sprijinul petiției: „Ce folosește pe un comerciant care plătește cîte 400 și 500 de galbeni chirie pe an pentru o prăvălie cînd el stă toată ziua cu minele în sin și cei după maidane, cei de la obor, cei de la Hereasca și acei care cutreieră orașul cu căruțele cu marfă sînt liberi să vîndă, deși nu plătesc nici o chirie”!

⁷ M. Atanasiu spusese că aici este „o concurență nedreaptă”, nu de la „prăvăliaș la prăvăliaș”.

⁸ Primăria din Turnu Măgurele ceruse să i se cedeze 2 500 de pogoane pămînt din domeniul statului Turnu.

⁹ K. a mai intervenit și la alte petiții adresate Senatului. Așa la cea a locuitorilor din Călărași, care rugau ca în cazul construirii unei căi ferate orașul lor să nu fie ocolit; „De ce nu s-au adresat la Ministerul Lucrărilor Publice?” și apoi: „Dacă va fi cu puțință să se facă drum de fer pe acolo, neapărat că nu se va lăsa orașul Călărași deoparte”.

Apoi la cererea primarului din Turnu Măgurele de a se da bisericii Sf. Haralambie subvenția de 17 500 de lei vechi datorată din 1836: „Guvernul va studia cestiunea”. Iar după ce generalul Manu susținuse plîngerea, a adăugat: „Binevoiți a recomanda cestiunea ministerului spre a o putea studia și a o pune în Consiliul de Miniștri”.

*În favoarea proiectului de lege privind acordarea sumei de 10 000 000 de lei vechi orașului Iași, în conformitate cu hotărîrea Constituantei din 1866**

Domnu[1] ministru [al] finanțelor, care n-a luat parte în secțiuni, a făcut o declarațiune care este cu totul în armonie cu a mea. Este numai o mică neînțelegere, căci domnul general Manu a ținut numai să-și arate mica sa obiecțiune și totodată să arate că făcînd această obiecțiune nu înțelege domnia sa să fie în contra legii. Din contra, domnia sa a fost cel dintîi care a declarat că este pentru lege și eu recunosc că pînă la oarecare punct domnul general Manu avea dreptate să facă acea obiecțiune.

Iată, domnilor, ce iese din chiar espunerea de motive¹: la 1875 s-a dăruit orașului Iași, ca favoare ieșenilor, să nu plătească răscumpărarea embaticurilor, însă s-a zis că această favoare se dă numai locuitorilor români, și cei de altă religiuine sau de altă naționalitate n-au beneficiat de dreptul de a deveni proprietar absolut fără a răspunde prețul embaticului. A urmat după aceasta neînțelegere între comună și stat, cine

* Ședința din 11 aprilie 1880. Senatul României.

trebuia să ia acele embaticuri de la embaticarii neromâni; astăzi vine statul și dă toate embaticurile comunei Iași, prin urmare nu este nevoie de declarațiune din partea comunei cum că nu mai are pretențiuni, pentru că cineva cînd i se îndestulează pretenția nu mai poate avea pretenție, cu toate acestea eu, ca ministru de interne, ca șef al comunelor, declar că comuna va da și ea această declarațiune — dacă va trebui — precum a dat și delegații ei, cu toate că, încă o dată declar eu, ca ieșan, că comuna în cestiune n-are drept să facă obiecțiuni.

Este un act de dreptate, un act de echitate și de generozitate pe care românii, prin dumneavoastră și Cameră, [i] fac orașului Iași. Orașul Iași am convincțiunea că în sentimentele sale nu va primi votul dumneavoastră decît cu recunoștință.

După votarea în unanimitate a proiectului.

Domnilor senatori, era rezervat Corpurilor legiuitoare actuale să facă din promisiunea Constituantei un adevăr. Ca membru al guvernului, mulțumesc Senatului pentru unanimitatea cu care a votat acest proiect. Ca ministru de interne și ca ieșan, mulțumesc Senatului pentru un act care astăzi lipește și mai mult orașul Iași pentru totdeauna de statul român, unul și nedespărțit. (*Aplauze.*)

„Monitor”, 1880, nr. 91, p. 2 829, col. 2, 3.

N O T E

¹ Vezi și supra p. 437. În proiectul de lege adus în dezbateră Senatului se arăta că în Constituanta, în 1866, se votaseră 10 milioane de lei vechi Iașilor spre a se întrebuița fa „îmbunătățirea și înflorirea orașului”. În 1875 acest vot fusese din nou „consacrat”, dar aplicarea întârziase „din împrejurări cu totul independinți de voința Corpurilor legiuitoare”. În momentul de față se hotărise traducerea în fapt a votului Constituantei. Astfel, în schimbul sumei datorate se cedau orașului cîteva moșii din apropiere și alte bunuri imobiliare, ca și embaticurile de pe acele locuri și din raza orașului care n-au fost răscumpărate.

Evaluările erau următoarele: falcea de pămînt „fără pădure”, 300 de lei; cu pădure, 600 de lei; „ecaretele”, locurile virane erau prețuite la de 20 de ori venitul pe care îl produceau anual.

Municipalitatea Iașilor era obligată ca din suma astfel dobîndită să construiască un institut politehnic și să întreprindă lucrări de salubritate publică (în primul rînd aprovizionarea cu apă).

Generalul G. Manu ceruse să se clarifice regimul embaticurilor, revendicate atît de stat, cît și de comună, ca să nu apară ulterior „neînțelegeri”.

Ministrul de finanțe spusese că are lista bunurilor embaticare în litigiu, certificată și de reprezentanții Iașilor, senatorii V. Conta și N. Ganea.

*Prezintă proiectul de lege asupra purtării decorației „Steaua României” cu gradul de cavalier**

Sînt dator să spun că pe timpul rezelului s-au dat un număr de decorații de cavalier al Stelei României mai mare decît cel prevăzut prin lege, adică peste o mie una sută, așa încît o mulțime de militari și poate din cei care atunci au meritat cei dintii această decorație o port

* Ședința din 11 aprilie 1880. Senatul României.

astăzi fără ca ministrul de rezbel să poată lua asupra lui să le dea brevetul, căci legea ordinului nu permite.

Iată de ce vă rog să binevoiți a vă ocupa de această cestiune de urgență, chiar azi.

Știți, domnilor, că, dacă decorația la civili nu este de multe ori decît un semn de bunăvoință, nu este așa și la militari; la ei este o recompensă cîștigată adeseori pentru grele rane pe cîmpul de onoare¹.

„Monitor”, 1880, nr. 91, p. 2 832, col. 1.

N O T E

¹ Articolul 4 al regulamentului acestui ordin prevedea că numărul purtătorilor era de 1 000, orice adaos neputîndu-se face „decît cu deschiderea vacanțelor prin moarte”. Proiectul în discuție recomanda ca în mod excepțional cei decorați în timpul războiului să fie exceptați de la această prevedere. Proiectul a fost votat cu 21 de voturi pentru și șapte împotrivă.

Regeste

Sesiunea 1878—1879

- 1 * Discurs asupra activității sale ministeriale. Replică lui D. A. Sturdza. Ședința din 7 decembrie 1878. Senatul României. „Monitor”, 1878, nr. 274, p. 7 690, col. 3 — p. 7 691, col. 2. p. 29
- 2 * Discurs asupra chestiunii rurale. Pe marginea proiectului de lege care declară nulă înstrăinarea loturilor de pământ primite de țărani prin legea din 1864. Ședința din 16 decembrie 1878. Senatul României. „Monitor”, 1878, nr. 281, p. 7 900, col. 2 — p. 7 902, col. 1. p. 31
- 3 * Propune și dezvoltă un amendament la legea rurală privind inalienabilitatea loturilor țărănești. Ședințele din 16 și 18 decembrie 1878. Senatul României. „Monitor”, 1878, nr. 282, p. 7 928, col. 3 — p. 7 929, col. 3; nr. 283, p. 7 946, col. 2—3. p. 36
- 4 * Discurs pe marginea proiectului de lege privind organizarea legațiilor și consulatelor române în străinătate. Ședința din 31 ianuarie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 27, p. 605, col. 1—3; p. 606, col. 2; p. 607, col. 3 — p. 608, col. 2; nr. 28, p. 60, col. 1 — p. 641, col. 3. p. 40
- 5 Își exprimă uimirea pentru ordinea de zi a lucrărilor Senatului din ziua de 1 februarie 1879, când se intrerupseseră dezbaterile la proiectele aflate în discuție spre a se aduce proiecte minore, ca cel privind taxele de înmormântare în orașul Focșani. „Cum se poate să se intrerupă Senatul din discuția unei legi și să înceapă altă lucrare?” Ședința din 1 februarie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 30, p. 692, col. 3.
- 6 * Intervenții pe marginea interpelării lui Vasile Boerescu privitoare la despăgubirea orașului Giurgiu, afectat de bombardamente în timpul războiului. În replică lui Ap. Grăjdănescu Ședința din 2 februarie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 32, p. 765, col. 3 — p. 766, col. 3. p. 51
- 7 Îi răspunde drastic lui D. P. Vioreanu, care îl învinuise că dorește să fie ministru „cu orice preț”: „Îți dau zapis că nu vieosc a mă face ministru!” Ședința din 2 februarie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 32, p. 767, col. 3.
- 8 * Discută pe marginea proiectului de lege privind responsabilitatea miniștrilor. Ședința din 6 februarie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 36, p. 902, col. 2 — p. 903, col. 1. p. 54
- 9 La cererea ministrului de finanțe de a impune discutarea de urgență a unui proiect de lege financiară remarcă sec: „Toate proiectele sînt de urgență, fiindcă sîntem la finitul sesiunii”. Ședința din 10 februarie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 37, p. 933, col. 3.
- 10 * Lămuriri în legătură cu comenzile de armament făcute la unele fabrici franceze. Pe marginea unei interpelări a lui D. P. Vioreanu. Ședința din 15 februarie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 39, p. 993, col. 3 — p. 994, col. 1. p. 55
- 11 Adresează „o rugăminte mai mult decît o interpelare” ministrului de externe: „Dacă domnia sa găsește veriuin inconvenient politic de a înfățișa Senatului instrucțiunile date de

domnia sa agenților și comisarilor săi, precum și corespondența privitoare la tragerea liniilor de frontieră, atât pe uscat, cât și pe Dunăre, ale Dobrogei". Ședința din 16 februarie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 41, p. 1 051, col. 1.

12 * Intervenții asupra unor articole din proiectul de lege pentru administrarea domeniilor statului. Ședința din 16 februarie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 42, p. 1 084, col. 1, 3 — p. 1 085, col. 1, 2—3. p. 56

13 * Interpelează guvernul în legătură cu trasarea frontierei în Dobrogea. Ședința din 20 februarie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 44, p. 1 156, col. 2—3. p. 58

14 Scurtă precizare în legătură cu îndepărtarea arhierelui Vladimir Suhopan dintre candidații de episcopi întrucât era naturalizat, ceea ce contravenea legii de alegere a capilor bisericii: „Eu am propus un amendament în proiectul de lege în sensul acela, împreună cu domnul Iorgu Cantacuzino, și acel amendament a devenit lege”. Ședința din 21 februarie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 46, p. 1 238, col. 1.

15 * Pledează pentru prezentarea de către guvern a dosarelor referitoare la construcția liniei ferate Ploiești — Predeal. În favoarea interpelării lui A. Zisu. Ședința din 21 februarie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 46, p. 1 239, col. 2; p. 1 241, col. 2—3. p. 60

16 Se împotrivesc cererii de demisie depuse de senatorul N. Cămărășescu deoarece nu i se dăduse cuvântul la dezbaterile asupra revizuirii Constituției. Recomandă ca cererea să fie luată în discuție în ziua de 23 martie, la încheierea lucrărilor, „cînd vom fi și noi toți muritori”. Ședința din 7 martie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 56, p. 1 660, col. 1.

17 Cere Senatului să urgenteze luarea în discuție a proiectului de lege relativ la „pensiunile văduvelor și orfanilor pensionarilor de peste Milcov”. Ședința din 7 martie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 56, p. 1 660, col. 2.

18 Cere ministrului de justiție „a mijloci” pe lângă titularul externelor să precizeze ziua cînd va comunica actele referitoare la delimitările de frontieră din Dobrogea. Ședința din 7 martie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 56, p. 1 660, col. 3.

19 * Se pronunță pentru o mai riguroasă aplicare a legii împămîntenirilor. Cu ocazia cererii de naturalizare a lui Frederic Pagano. Ședința din 7 martie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 56, p. 1 661, col. 3; p. 1 662, col. 2. p. 62

20 * Observații asupra regimului pensiilor. Pe marginea proiectului de lege aflat în discuție. Ședința din 7 martie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 56, p. 1 663, col. 2—3; p. 1 664, col. 1—2; nr. 57, p. 1 688, col. 2 — p. 1 689, col. 2; p. 1 690, col. 1—2. p. 64

21 * Discurs cu privire la modificarea articolului 7 din Constituție. Ședințele din 8 și 9 martie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 59, p. 1 749, col. 2 — p. 1753, col. 1; p. 1 757, col. 1 — p. 1 758, col. 2; nr. 61, p. 1 822, col. 3 — p. 1 824, col. 3. p. 69

22 * Pledoarie pentru discutarea grabnică a raportului privind construcția liniei ferate Mărășești — Buzău. Ședința din 10 martie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 62, p. 1 870, col. 3; p. 1 871, col. 3 — p. 1 872, col. 1. p. 87

23 * În favoarea cererii de naturalizare a francezului Alphonse Lebiez. Ședința din 10 martie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 62, p. 1 873, col. 2. p. 88

24 * Se pronunță pentru proiectul de lege care prevedea baterea monedelor de argint de cinci lei. Ședința din 13 martie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 66, p. 1 742, col. 2; p. 1 743, col. 1, 3 — p. 1 744, col. 1. p. 89

25 * Raport și intervenții la proiectul de lege prin care Societatea academică română devine „institut național” sub numele de Academia Română. Ședința din 21 martie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 68, p. 1 802, col. 1—3; p. 1 803, col. 1; p. 1 804, col. 1. p. 91

26 * Discurs la proiectul de lege care modifica unele clauze ale convenției pentru joncțiunea liniilor ferate româno-austriece. Ședința din 22 martie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 74, p. 1 953, col. 3; p. 1 954, col. 2 — p. 1 956, col. 1. p. 93

27 În legătură cu numirea unor delegați ai secțiilor constată: „Aud că ziceți că va veni raportul pentru convențiunea tarifelor astă-seară; [î]mi pare că secțiunile n-a numit delegați încă”. Ședința din 23 martie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 77, p. 2 007, col. 2.

28 * Din nou asupra legii responsabilității ministeriale. Ședința din 23 martie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 77, p. 2 009, col. 2—3. p. 98

29 * Insistă pentru discutarea revizuirii articolului 7 din Constituție. Ședința din 24 martie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 81, p. 2 093, col. 2—3; p. 2 094, col. 3 — p. 2 095, col. 1. p. 100

Sesiunea extraordinară 1878—1879

1 * Intervenție pe marginea regulamentului de alegere a senatorilor. Cu referire la cazul colonelului C. Pillat, candidatul la colegiul II Botoșani. Ședința din 25 mai 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 120, p. 2 871, col. 3 — p. 2 872, col. 2. p. 102

2 * Contestă validarea mandatului de senator a lui Ion Ghica, director general al teatrelor. Ședința din 28 mai 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 123, p. 2 983 col. 2 — p. 2 984, col. 3. p. 103

3 * Asupra alegerii biroului Senatului. Ședința din 28 mai 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 123, p. 2 986, col. 2—3. p. 106

4 * Pe marginea proiectului de lege pentru modificarea articolului 7 din Constituție. Ședința din 24 iunie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 145, p. 3 551, col. 1—3. p. 107

5 * Interpelare asupra completării colegiilor vacante. Ședințele din 26 și 27 iunie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 145, p. 3 552, col. 2; nr. 147, p. 3 588, col. 3; p. 3 589, col. 1. p. 109

6 Răspunde lui Al. Orleanu în legătură cu soarta votării proiectului de lege care prevedea ca o parte din zilele de prestații la șosele să fie afectată altor lucrări: „Fiindcă domnul Orleanu dinainte promite și susține că va fi primit de Senat, [î]mi permit și eu a spune că cred că va fi respins, fiindcă mai toate secțiile Senatului trecut l-au respins”. Ședința din 27 iunie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 147, p. 3 589, col. 1.

7 * Anunță două interpelări: în legătură cu aplicarea legii orfelinatelor și cu salutarea domnitorului Bulgariei, care trecuse recent prin apropierea hotarelor românești. Ședința din 28 iunie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 147, p. 3 590, col. 1—2. p. 110

8 * Intervenție pe marginea proiectului de lege „pentru căutarea în regie a impozitului băuturilor spirtoase”. Ședința din 28 iunie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 147, p. 3 591, col. 1 — p. 3 592, col. 3. p. 111

Sesiunea extraordinară 1879 pentru revizuirea Constituției

1 * Asupra reluării dezbaterilor privind revizuirea articolului 7 din Constituție. Ședința din 11 august 1879. „Monitor”, 1879, nr. 183, p. 5 278, col. 3 — p. 5 279, col. 1. p. 115

2 * Răspunde la interpelarea deputatului Paul Gorgos privind funcționarea poștei între Vaslui și Birlad. Ședința din 22 august 1879. „Monitor”, 1879, nr. 191, p. 5 465, col. 1—2. p. 116

3 * Explicații la interpelarea lui N. Dimancea cu privire la ajutorarea județelor de peste Olt afectate de secetă. Ședința din 22 august 1879. „Monitor”, 1879, nr. 191, p. 5 465, col. 2—3. p. 116

4 Dă explicații, în calitate de ministru de interne, la întrebarea lui G. Mirzescu în legătură cu întârzierea tipării raportului comitetului delegaților în problema evreiască: „M-am adresat în persoană directorului tipografiei și i-am cerut să grăbească tipărirea aceluia raport. Mi-a spus că s-a întâmplat un accident, că în momentul de a se pune sub tipar s-ar fi stricat o parte din compozițiune, dar astăzi se va tipări”. Ședința din 25 august 1879. „Monitor”, 1879, nr. 194, p. 5 529, col. 3.

5 Răspunde, ca membru al guvernului, la întrebarea lui G. Vernescu, care încă în sesiunea trecută ceruse un dosar pentru studierea problemei căilor ferate; i se răspunsese atunci să se ducă să-l consulte la sediul ministerului de resort și G.V. văzuse în acest refuz „puțin respect” pentru el ca deputat.

K. îl liniștește, în numele colegului de la lucrările publice, și îl asigură că la proxima ședință a Camerei va obține satisfacție, deoarece „numai domnul Brătianu nu poate fi acela care să conteste Camerei un drept așa de sacru”. Replică apoi lui Al. Lahovari, care ceruse un vot al Adunării în privința acestui refuz: „Nu înțeleg, domnilor, pentru ce domnul Lahovari este atât de infocat ca să provoace un vot, când eu, care după vîrstă înlocuim pe domnul Brătianu în conducerea dezbaterilor, am avut onoarea a declara că nu pot în absența domnului Brătianu să lămuresc un lucru pe care nu-l cunosc, dar totodată am zis că sînt încredințat că la cea dintîi ședință domnul Brătianu va da domnului Vernescu explicațiuni cari să-l satisfacă și că, dacă domnul Vernescu va stărui, fie încredințat domnia sa că domnul Brătianu se va grăbi a-l pune la dispozițiune oricînd acel dosar”. Ședința din 25 august 1879. „Monitor”, 1879, nr. 194, p. 5 530, col. 2—3.

6 * Intervenție pe marginea proiectului de lege pentru improprietării din domeniile statului. Ședința din 25 august 1879. „Monitor”, 1879, nr. 194, p. 5 535, col. 1—2. p. 117

7 Face precizări pe marginea proiectului de lege care acorda un credit suplimentar de 170 000 de lei ministrului de finanțe pentru acoperirea diurnelor deputaților. În Adunare se stîrniseră dispute și s-a votat aminarea discutării proiectului. Or, pe bună dreptate, N. Ionescu întrebese pînă cînd s-a cerut această aminare și K. îi întărește spusele: „... domnilor, banca ministerială nu poate urma discursul foarte spiritual, o recunosc, al domnului Ionescu; dar, în fapt, ceea ce cere dumnealui este întemeiat, adică să se hotărască un termen. Domnul ministru de finanțe va veni diseară sau mîne și se va înțelege cu comisiunea, prin urmare aș crede că puteți lua proiectul în discuțiune pe poimîne miercuri”. În acest sens a votat și Adunarea. Ședința din 27 august 1879. „Monitor”, 1879, nr. 195, p. 5 569, col. 1.

8 * Explicații pe marginea unei petiții a locuitorilor din Cepari (Argeș), în care se plîngeau că legea prestațiilor județene se aplică abuziv. În replică cu N. Ionescu. Ședința din 31 august 1879. „Monitor”, 1879, nr. 198, p. 5 641, col. 3 — p. 5 642, col. 2; p. 5 643, col. 1 — p. 5 644, col. 2; p. 5 645, col. 1. p. 119

9 * Asupra petiției locuitorilor din Găvana, Valea Rea, Hodivoaia, Schitul Golești ș.a., care reclamau călcarea articolului 7 al legii rurale din 1864. Ședința din 31 august 1869. „Monitor”, 1879, nr. 198, p. 5 645, col. 2—3. p. 124

10 În favoarea proiectului de lege prin care se acorda văduvei Elena Ghergheli o pensie viageră de 200 de lei pe lună: „...conjur Camera să binevoiască a se ocupa de urgență în secțiuni de acest proiect de lege, căci aceea care cere pensiuie, fiind într-o vîrstă foarte înaintată, avînd peste 75 ani, nu cred că va avea zile să primească această pensiuie”. Ședința din 31 august 1879. „Monitor”, 1879, nr. 198, p. 5 648, col. 1.

11 * Despre aplicarea defectuoasă a legii pensiilor. Ședința din 5 septembrie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 202, p. 5 774, col. 3. p. 125

12 * Profesiune politică de credință prilejuită de o remarcă a lui Titu Maiorescu. Ședința din 5 septembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 202, p. 5 786, col. 2 — p. 5 787, col. 2. p. 125

13 * Discurs asupra modificării articolului 7 din Constituție. Ședința din 6 septembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 203, p. 5 817, col. 3 — p. 5 821, col. 1. p. 129

14 * Precizări în legătură cu chestiunea evreiască. În replică cu Gheorghe Mirzescu. Ședința din 7 septembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 204, p. 5 858, col. 3 — p. 5 859, col. 1. p. 138

15 * Explicații pe marginea petiției unor țărani trimiși la lucrul șoselelor în timpul muncilor agricole. La interpelarea lui Nicolae Ionescu. Ședința din 7 septembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 204, p. 5 859, col. 2 — p. 5 860, col. 1. p. 139

15 * Discurs privitor la drepturile civile ale populației heterodoxe. În replică cu George Vernescu și Nicolae Ionescu. Ședința din 7 septembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 204, p. 5 870, col. 1 — p. 5 873, col. 3. p. 141

16 * Precizări pe marginea petiției unor locuitori din comuna Lești, județul Tecuci. Ședința din 10 septembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 205, p. 5 889, col. 3. p. 151

17 * Răspunde interpelării lui Șt. Corlănescu privitoare la administrarea județului Mehedinți. Ședința din 14 septembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 209, p. 6 015, col. 3 — p. 6 016, col. 2. p. 152

18 * Replică la interpelarea lui N. Ionescu asupra numărului vagabonzilor existenți în țară. Ședința din 14 septembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 209, p. 6 015, col. 2 — p. 6 018, col. 1. p. 152

19 * Pe marginea proiectului de lege pentru despăgubirea cofetarului Costache Hristescu din București. Ședința din 25 septembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 217, p. 6 202, col. 1, 2; p. 6 203, col. 1—2; p. 6 204, col. 3. p. 154

20 La petiția unor farmaciști care relevau dificultatea testării farmaciilor din cauza contradicțiilor existente între prevederile legii farmaciilor și cele ale legii sanitare: „Cestiunea farmaciștilor este o cestiune foarte serioasă și ea se va putea trata cu un mai puternic efect atunci când se va discuta legea sanitară, care este depusă pe biroul Camerei”. Ședința din 25 septembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 217, p. 6 205, col. 3.

21 * Comentarii pe marginea petițiilor adresate Camerei în legătură cu modificarea articolului 7 din Constituție. Ședința din 27 septembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 219, p. 6 249 col. 1 — p. 6 250, col. 2. p. 156

22 * Se pronunță asupra conduitei deputatului C. Radu, care incitase la răscoală pe țăranii adunați în bilciul de la Cașin. Ședința din 27 septembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 219, p. 6 253, col. 2 — p. 6 254, col. 1. p. 160

23 Depune pe masa Adunării proiectul de lege relativ la „împrumuturile județelor pentru ajutorarea populațiilor în lipsă de hrană”, avertizând: „Vă las să judecați, domnii deputați, dacă acest proiect este urgent”. Ședința din 3 octombrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 224, p. 6 423, col. 3.

24 * Insistă pentru luarea grabnică în discuție a proiectului de lege privind ajutorarea sâtenilor în județele afectate de secetă. Ședința din 4 octombrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 225, p. 6 459, col. 1. p. 161

25 * Precizări la proiectul de lege prin care consiliile județelor Dimbovița, Gorj, Muscel, Romanați, Teleorman, Mehedinți, Vâlcea, Olt, Ilfov, Dolj, Vlașca și Râmnicu Sărat erau „îndatorate” a contracta împrumuturi pentru ajutorarea țăranilor aflați în lipsă. Ședințele din 5 și 13 octombrie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 226, p. 6 470, col. 2 — p. 6 471, col. 3; p. 6 472, col. 1—3; p. 6 659, col. 1—3. p. 162

26 * Discurs asupra modificării articolului 7 din Constituție. Ședința din 11 octombrie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 234, p. 6 631 (rectificare la p. 6 677), col. 1 — p. 6 636, col. 2; p. 6 639, col. 1—2. p. 167

27 Citește în Senat mesajul domnesc de închidere a sesiunii Camerelor de revizie. Ședința din 13 octombrie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 235, p. 6 656, col. 2—3.

28 * Precizări pe marginea proiectului de lege care acorda naturalizarea română unui număr de 888 de evrei ce luptaseră în timpul războiului pentru independență. Ședința din 13 octombrie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 235, p. 6 676, col. 1—2. p. 181

29 Cere biroului Adunării să facă diligențele necesare pe lângă ministrul de finanțe pentru depunerea proiectului de lege privind plata lucrătorilor de la Tipografia statului. De mai bine de o lună de zile aceștia nu fuseseră remunerați și se plînseseră lui K., în calitate

de ministru de interne, că „se vor pune în grevă” deoarece nu mai puteau „să facă credit cu munca lor”. Ședința din 23 octombrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 241, p. 6 782, col. 1—2; revine asupra acestei cereri în ședința din 5 noiembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 251, p. 6 985, col. 3.

30 Comunică Adunării următoarele proiecte de lege: 1) pentru contractarea de către comuna Rîmnicu Sărat a unui împrumut de 300 000 de lei; 2) pentru instituirea unor impozite pe vitele de povară și înjugate în orașul Oltenița; 3) înființarea impozitului pe cotitul vaselor în Cotești (județul Rîmnicu Sărat); 4) absolvirea comunei Turnu Măgurele de jumătate din datoria către fondul de anraj al portului. Ședința din 30 octombrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 246, p. 6 887, col. 1.

31 Cere Adunării să ia de urgență în dezbateră proiectul de lege sanitară. Ședința din 30 octombrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 246, p. 6 887, col. 1.

32 La întrebarea deputatului Il. Izvoranu dacă în calitate de ministru de interne e mulțumit de ceea ce scriu gazetele despre nou numitul prefect de Muscel, Costache Nicolau, K. replică sarcastic: „...răspund rugînd pe onor. domnul Izvoranu să binevoiască ca la votarea bugetului să facă a mi se da un cititor de gazete și atunci [!] voi putea răspunde”. Ședința din 30 octombrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 246, p. 6 888, col. 3.

33 Cere președintelui Adunării să invite comisia financiară a se ocupa cît mai curînd de „creditul trebuincios reparațiilor de la Telega, cari sînt atît de indispensabile încît trebuie a se face chiar acum, în timpul iernii, căci starea de astăzi nu mai poate fi suferită”. Ședința din 5 noiembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 251, p. 6 985, col. 3.

34 Depune pe biroul Adunării proiectul de lege privind vinderea unor terenuri la Sinaia și cedarea, concomitent, a unor loturi sătenilor din aceeași localitate. Ședința din 6 noiembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 252, p. 7 015, col. 3.

35 * Din nou amintește de necesitatea creditului pentru efectuarea reparațiilor la penitenciarul Telega. Ședința din 6 noiembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 252, p. 7 016, col. 1; p. 7 017, col. 2. p. 182

36 * Pledează călduros pentru acordarea neîntîrziată a unor credite necesare remunerării lucrătorilor de la Imprimeria statului. Ședința din 6 noiembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 252, p. 7 016, col. 2—3. p. 183

37 * Explicații privind aplicarea legii rurale din 1864. Pe marginea interpelării deputatului Șt. Corlănescu. Ședința din 9 noiembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 254, p. 7 057, col. 2 — p. 7 058, col. 1. p. 184

38 * Răspunde interpelării lui Al. Lahovari asupra modului de administrație al subprefectului de Vilcea, Constantin Golescu. Ședința din 9 noiembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 254, p. 7 060, col. 2—3. p. 186

39 * Explicații la întrebarea lui C. Racoviță asupra despăgubirii locuitorilor ale căror vite au fost sacrificate în timpul epizootiei. Ședința din 9 noiembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 254, p. 7 060, col. 3 — p. 7 061, col. 1. p. 187

40 Insistă ca proiectul de lege pentru acordarea unei pensii viagere de 300 de lei văduvei fostului deputat Costandachi să fie trimis spre dezbateră în secțiuni. Precizează că a cunoscut familia acestuia și „negreșit nu voi fi eu acela care să împing pe Cameră la un act de nemilostivire. Astăzi însă nu sîntem chemați a ne rosti”. Ședința din 9 noiembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 254, p. 7 062, col. 3.

Sesiunea 1879—1880

1 Prezintă Adunării mai multe proiecte de lege pentru legitimarea de credite extraordinare necesare unor servicii ale Ministerului de Interne. Ședința din 19 noiembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 262, p. 7 228, col. 1—2.

2 * Replică lui Gr. Bălănescu în legătură cu punctul vamal Scopoșeni. Prilejuită de discutarea proiectului de lege privind organizarea vamală. Ședința din 28 noiembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 274, p. 7 662, col. 1—3. p. 189

3 * Intervenție la un proiect de lege privind acordarea indigenatului lui Mauriciu Roth. Ședința din 28 noiembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 274, p. 7 664, col. 3 — p. 7 665, col. 1; p. 7 667, col. 2—3. p. 190

4 * Susține proiectul de lege depus pentru a i se acorda, în calitate de ministru de interne, un credit suplimentar spre a plăti lucrătorii extrabugetari de la Imprimeria statului. Ședința din 28 noiembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 274, p. 7 668, col. 3 — p. 7 671, col. 1. p. 193

5 * Pledează pentru proiectul de lege care deschidea ministrului de finanțe un credit suplimentar de 166 028 de lei pentru plata diurnelor deputaților. Ședința din 28 noiembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 274, p. 7 671, col. 3. p. 196

6 * Explică regulamentul de funcționare a Camerei cu ocazia depunerii unui protest de către cîțiva deputați ce au lipsit la votarea proiectului de lege pentru cumpărarea acțiunilor căilor ferate. Ședința din 29 noiembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 274, p. 7 675, col. 1—2. p. 197

7 * Sprijină spusele lui Alexandru Lahovari în legătură cu defectuoasa administrare a domeniilor statului. Ședința din 30 noiembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 274, p. 7 687, col. 1—2; p. 7 688, col. 2—3. p. 198

8 * Se pronunță pentru discutarea răspunsului la mesajul tronului, în ciuda absenței unor membri ai opoziției. Ședința din 1 decembrie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 273, p. 7 599, col. 2. p. 201

9 * Pe marginea cuvîntului lui Gr. Sturdza la răspunsul la mesajul tronului. Ședința din 1 decembrie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 273, p. 7 603, col. 1—2; p. 7 604, col. 1—3. p. 201

10 Îi asigură pe L. Catargiu că i se vor pune la dispoziție spre consultare toate actele referitoare la răscumpărarea drumurilor de fier. Ședința din 1 decembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 273, p. 7 606, col. 2.

11 * Explicații asupra înstrăinării pămînturilor statului din Dobrogea. Răspuns la interpelarea lui Lascăr Catargiu. Ședința din 10 decembrie 1879. Senatul României. „Monitor”, 1879, nr. 279, p. 7 832, col. 3 — p. 7 837, col. 1. p. 204

12 * Pe marginea adresei de răspuns la mesajul tronului. Ședința din 12 decembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 280, p. 7 877, col. 2 — p. 7 878, col. 1. p. 211

13 * Intervenții la legea sanitară. Ședințele din 14 și 17 decembrie 1879 și 10 ianuarie 1880. „Monitor”, 1879, nr. 282, p. 7 936, col. 1 — p. 7 945, col. 1; nr. 284, p. 7 998, col. 2 — p. 7 999, col. 1; p. 8 000, col. 2—3; p. 8 001, col. 2; p. 8 002, col. 3; 1880, nr. 8, p. 117, col. 3; p. 118, col. 2 — p. 119, col. 3; p. 122, col. 1—2. p. 212

14 Face precizări pe marginea petițiilor de naturalizare depuse pe biroul Adunării de unii evrei, legate de modificarea articolului 7 din Constituție: „...aceste petițiuni ne-au venit în ajutor, încît la acuzațiunile ce ni se făceau că proiectul de lege ar fi în contra evreilor noi am invocat, între alte argumente, chiar cererile acelea care se aduseseră în Cameră și care arătau îndestul că izraeliții se găsesc mulțumiți cu acest proiect de lege”. Ședința din 15 decembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 283, p. 7 965, col. 2—3.

15 Răspunde la o interpelare a lui V. Maniu care ceruse ca țăranilor transilvăneni stabiliți în județul Ialomița înainte de 1854 să li se recunoască calitatea de cetățeni fără petiționare anume în acest sens: „...după legea electorală poate ministrul de interne să dea ordine ca cutare să fie recunoscut de cetățean român și cutare nu? Aceasta este treaba tribunalelor, acel care se crede îndreptățit n-are dect să meargă la tribunal, căci după Constituțiunea noastră, îndată ce acești locuitori au devenit cetățeni, au drepturile lor și nu sînt puși sub epitropia ministrului de interne. Ca ministru nu pot să fac alt nimic dect să mă declar incompetent în această materie”. Ședința din 17 decembrie 1879. „Monitor”, 1879 nr. 284, p. 7 992, col. 2.

16 * În legătură cu aplicarea legii din 1876 prin care se distribuiau țăranilor loturi din proprietățile statului. Ședința din 17 decembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 284, p. 7 996, col. 2—3. p. 231

17 Cere Adunării să grăbească luarea în discuție a legii pentru porturile france, „căci, dacă la 1 ianuarie nu va fi votată această lege, cel puțin de Adunare, nu voi putea să iau sarcina de a menține ceea ce este astăzi și ar fi necesitate să aplic legea vama la porturile Galați și Brăila. Sper că domnii deputați de Galați și Brăila vor binevoi a stăruii, cu puternicul lor glas, în privința porturilor france”. Ședința din 17 decembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 284, p. 7 996, col. 3.

18 * Răspunde la o întrebare formulată de G. Chițu în legătură cu „suma ofrandelor făcute în țară cu ocaziunea rezelului”. Ședința din 18 decembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 285, p. 8 017, col. 1. p. 232

19 * Răspunde interpelării lui C. Radu în legătură cu malversațiile prefectului de Bacău, Vidrașcu. Ședința din 18 decembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 285, p. 8 020, col. 2 — p. 8 022, col. 2; p. 8 023, col. 2. p. 233

20 Se împotrivesc propunerii depuse de Șt. Corlănescu ca Adunarea să se aple în vacanță de la 22 decembrie până la 10 ianuarie: „Ca ministru sint dator să vă spun că guvernul este în drept a se amesteca atunci cind el crede că este nevoit a se consulta cu Camera și, fiindcă eu nu sint președintele consiliului, de aceea aș ruga pe onor. Cameră de a nu vota această propunere în momentul de față, ci a o amina puțin pînă va fi față președintele Consiliului de Miniștri, care va veni îndată. Vedeți, sint foarte constituțional și sper că onor. Cameră va aproba cererea mea, care asemenea este eminentemente constituțională”. Ședința din 20 decembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 287, p. 8 064, col. 3.

21 * Sprijină legea „pentru declararea orașelor Brăila, Galați, Tulcea, Sulina și Constanța ca porturi franco”. Ședința din 20 decembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 287, p. 8 068, col. 2 — p. 8 069, col. 2; p. 8 070, col. 3; p. 8 071, col. 2. p. 239

22 Cere Adunării, aflate în preajma vacanței, să ia în dezbatere proiectul de lege „pentru schimbarea anului bugetar”. Ședința din 20 decembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 287, p. 8 071, col. 2.

23 * Pledează pentru a i se acorda, în calitate de ministru de interne, un credit suplimentar de 45 000 de lei. Ședința din 21 decembrie 1879. „Monitor”, 1879, nr. 288, p. 8 107, col. 3 — p. 8 108, col. 1. p. 242

24 * Replică lui G. Vernescu, care formulase unele acuze contra guvernului. Ședința din 11 ianuarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 9, p. 144, col. 1—3. p. 243

25 Cere ridicarea ședinței și întrunirea comitetului delegaților a doua zi pentru a dezbate un amendament propus de N. Fleva la proiectul de lege pentru organizarea serviciului sanitar. Ședința din 11 ianuarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 9, p. 145, col. 2.

26 * În favoarea împămintenirii lui Albert Esik Daniel. Ședința din 12 ianuarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 10, p. 174, col. 1—2. p. 244

27 * Explicații în legătură cu ajutorarea țăranilor din județele bintuite de foamete. Răspuns la interpelarea lui P. Cernătescu. Ședința din 14 ianuarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 11, p. 192, col. 3 — p. 194, col. 1; p. 195, col. 1—2; p. 196, col. 1—2. p. 246

28 * Anunță Adunarea despre arderea palatului domnesc din Iași. Ședința din 15 ianuarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 12, p. 232, col. 1—2. p. 251

29 * Despre latitudinea ministrului de interne de a fixa taxele comunale în limitele legii. Răspuns la interpelarea lui Gr. Bălănescu. Ședința din 21 ianuarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 17, p. 358, col. 2 — p. 359, col. 1, 3. p. 252

30 Cere din nou Adunării să se întrunească comisia pentru prezentarea legii de organizare sanitară. Era necesară punerea de acord a unor articole din proiectul guvernamental cu amendamentele lui N. Fleva, „fiindcă majoritatea Camerei s-a rostit contra unor dispozițiuni cari erau în lege în privința medicilor primari, adică proiectul guvernamental privea acest serviciu ca un serviciu de stat, iar Camera a hotărât să fie un serviciu județean”. Ședința din 21 ianuarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 17, p. 360, col. 1.

31 Depune pe masa Adunării un proiect de lege „pentru a se autoriza consiliul județean de Vlașca a cumpăra pe seama județului casele domnului Steiner din orașul Giurgiu”. Ședința din 22 ianuarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 18, p. 393, col. 3.

32 Cere Adunării să ia în dezbateră proiectul de lege „prin care Sinaia se declară de comună urbană”. Ședința din 22 ianuarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 18, p. 393, col. 3.

33 * Pe marginea aplicării legii pentru ajutorarea județelor bintuite de foamete. Ședința din 22 ianuarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 18, p. 394, col. 1, 3. p. 253

34 Pe marginea unui proiect de lege care scutea comuna Calafat de plata sumei de 44 901 lei ce datora „fondului de jumătate la sută al portului Calafat”: „Este un bil de indemnitate * care se dă, nimic mai mult, nimic mai puțin; dar comuna Calafat nu este în stare astăzi să plătească greșelile trecutului”. Ședința din 22 ianuarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 18, p. 399, col. 3.

35 * Discurs asupra aplicării legii de ajutorare a județelor bintuite de foamete. Ședința din 25 ianuarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 21, p. 451, col. 1 — p. 453, col. 2; p. 457, col. 1 — p. 459, col. 2. p. 255

36 * Discurs și intervenții la proiectul de lege pentru organizarea Dobrogei. Ședințele din 29, 30 și 31 ianuarie, 5–8 și 11 februarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 24, p. 551, col. 2 — p. 552, col. 3; p. 554, col. 2 — p. 555, col. 1, 3; p. 556, col. 1, 2; nr. 25, p. 607, col. 3; p. 608, col. 1; nr. 37, p. 946, col. 2 — p. 950, col. 1 (partea cuprinsă în nr. 37 s-a reproduș de Vasile Kogălniceanu în *Dobrogea 1879–1909*, București, 1909, p. 151–166); p. 608, col. 2–3; p. 609, col. 1–2; p. 610, col. 1, 3; p. 611, col. 1; p. 612, col. 2 — p. 613, col. 1; p. 614, col. 1, 3 — p. 615, col. 3; nr. 29, p. 701, col. 1; p. 702, col. 1; p. 703, col. 1–2; p. 706, col. 1–3; p. 708, col. 1–2, 3; nr. 30, p. 729, col. 2 — p. 730, col. 1; p. 734, col. 2–3; nr. 31, p. 758, col. 1–2; p. 760, col. 1–2; p. 761, col. 1, 2, 3 — p. 762, col. 1, 2, 3; p. 763, col. 1–2, 3; p. 765, col. 2–3; nr. 32, p. 789, col. 3; p. 790, col. 3; p. 791, col. 1–3; p. 792, col. 1; p. 793, col. 1 (erată p. 820, col. 1–2)–2; p. 794, col. 1–2; nr. 34, p. 845, col. 2; p. 849, col. 1–2; p. 851, col. 2 — p. 852, col. 2; p. 853, col. 1–3; p. 854, col. 1–2. p. 267

37 Citește mesajul domnesc prin care se înaintează Adunării bugetul Eforiei spitalelor civile din București. Ședința din 30 ianuarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 25, p. 597, col. 1.

38 * Pe marginea proiectului de lege care deschidea un credit extraordinar ministrului agriculturii „pentru debleierea neapărat trebuitoare palatului administrativ din Iași incendiat”. Ședința din 1 februarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 26, p. 634, col. 3 — p. 635, col. 1. p. 314

39 Cere Adunării să discute cu prioritate proiectele de lege sanitară și cel de organizare a Dobrogei. Promite că va aduce apoi în discuție proiectul legii comunale, cerut de P. Buescu. Ședința din 2 februarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 27, p. 662, col. 2.

40 * Răspunde interpelării lui E. Gherghel asupra stării de nemulțumire care domnește în județele Dorohoi și Botoșani. Ședința din 2 februarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 27, p. 663, col. 3; p. 664, col. 1, 3 — p. 665, col. 1. p. 316

41 * Pledează pentru împămintenirea lui Israel Haiem Daniel din Iași. Ședința din 8 februarie 1880. Senatul României. „Monitor”, 1880, nr. 34, p. 841, col. 1 — p. 842, col. 1. p. 318

42 „Conjură” Senatul să grăbească luarea în discuție a proiectului de lege care autoriza județul Argeș să facă un împrumut pentru ajutorarea țăranilor aflați în lipsă. Ședința din 9 februarie 1880. Senatul României. „Monitor”, 1880, nr. 35, p. 867, col. 3.

43 * Răspunde interpelării lui C. Radu în legătură cu anumite abuzuri comise în județul Bacău. Ședința din 12 februarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 35, p. 886, col. 2–3. p. 321

44 * Asupra modului în care se fac interpelările. Ședința din 12 februarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 35, p. 887, col. 3 — p. 888, col. 1. p. 322

* vot de încredere.

45 * Asupra modului defectuos în care Agenția „Havas” transmite știrile referitoare la România. Ședința din 13 februarie 1880. Senatul României. „Monitor”, 1880, nr. 37, p. 941, col. 3. p. 323

46 Despre tranzacția dintre antreprenorul Steiner și comuna Brăila. Cere amânarea discutării proiectului pînă va primi informații suplimentare. Ședința din 13 februarie 1880. Senatul României. „Monitor”, 1880, nr. 37, p. 941, col. 3 — p. 942, col. 1.

47 * Pe marginea unui proiect de lege care institua noi taxe în comuna Oltenița. Ședința din 13 februarie 1880. Senatul României. „Monitor”, 1880, nr. 37, p. 942, col. 3 — p. 943, col. 1. p. 323

48 * Despre bursele acordate pentru studii în străinătate. Răspuns la o interpelare a lui G. Mirzescu. Ședința din 15 februarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 38, p. 973, col. 2 — p. 974, col. 3. p. 324

49 În favoarea concediului solicitat de senatorul C. Brăescu. Ședința din 16 februarie 1880. Senatul României. „Monitor”, 1880, nr. 39, p. 997, col. 1.

50 În urma dezbaterilor din Senat declară că retrage proiectul de lege care autoriza comuna Mihăileni să perceapă o taxă de patru bani la kg de făină de lux. Ședința din 16 februarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 39, p. 999, col. 1.

51 * Răspunde interpelării lui V. Maniu referitoare la stabilirea unor locuitori din județul Ialomița în Dobrogea. Ședința din 18 februarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 40, p. 1 032, col. 1—2, 3; p. 1 033, col. 1. p. 328

52 * Precizări la proiectul de lege care autoriza orașul Pitești să instituiască noi taxe comunale. Ședința din 18 februarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 40, p. 1 034, col. 1—2; p. 1 035, col. 1—2. p. 330

53 * Pe marginea petiției unor săteni în legătură cu aplicarea articolului 7 din legea rurală. Ședința din 18 februarie 1880. Senatul României. „Monitor”, 1880, nr. 41, p. 1 065, col. 1—2. p. 332

54 Cere Senatului cu insistență să se ocupe de legea pentru organizarea Dobrogei, „pentru că este de mare însemnătate și toată populațiunea de acolo așteaptă cu nerăbdare”. Ședința din 18 februarie 1880. Senatul României. „Monitor”, 1880, nr. 41, p. 1 066, col. 1.

55 La o interpelare a lui I. Agarici despre perceperea abuzivă de taxe pentru întreținerea a patru servitori la prefectura de Roman, răspunde: „Dacă este așa cum zice domnul interpelator, este un fapt rău, nelegiuit și vă promit că voi lua măsuri spre a face să dispară un asemenea rău”. Ședința din 19 februarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 41, p. 1 069, col. 1.

56 Se pronunță în favoarea proiectului de lege care adăuga pensiei lui A. T. Laurian încă 250 de lei pe lună, transmisibili soției pînă la moarte și fiicei pînă la măriție; „Cred că Adunarea va binevoi a nu pune pe fiica acestui bărbat în necesitate ca la majoritate, văzîndu-se amenințată a-i lipsi mijloacele de existență în viitor, să contracteze un maritagiu la care poate inima sa n-ar duce-o”. Ședința din 19 februarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 41, p. 1 070, col. 1.

57 Cere Adunării să ia în dezbateri proiectul de lege pentru înființarea unei cancelarii „însărcinate cu regularea compturilor locuitorilor și proprietarilor ale căror vite au fost ucise”. Precizează că noul serviciu nu va greva bugetul statului, deoarece poate fi subvenționat „din dobînzii”. Ședința din 19 februarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 41, p. 1 070, col. 1.

58 La propunerea lui V. A. Urechia ca Adunarea să discute unele indigenate „în zilele cînd nu va avea altceva de lucrat” observă că și așa portofoliul ei este extrem de încărcat. Ședința din 20 februarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 42, p. 1 089, col. 1—2.

59 * Răspunde interpelării lui E. Gherghel privitoare la unele abuzuri comise de administrația din Dorohoi. Ședința din 20 februarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 42, p. 1 090, col. 2 — p. 1 091, col. 2; p. 1 093, col. 1—2. p. 332

60 * Intervenție în legătură cu contestarea cetățeniei române a lui Zaharia Mavromati din județul Teleorman. Răspuns la o interpelare a lui Al. Lahovari. Ședința din 20 februarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 42, p. 1 095, col. 1—2. p. 336

61 * Discurs asupra relațiilor cu trupele rusești în timpul războiului de independență. Ședința din 21 februarie 1880. Senatul României. „Monitor”, 1880, nr. 44, p. 1 145, col. 1 — p. 1 046, col. 1. p. 337

62 * Intervenții pe marginea proiectului de lege telegrafo-poștală. Ședința din 21 februarie 1880. Senatul României. „Monitor”, 1880, nr. 44, p. 1 153, col. 3 — p. 1 054, col. 1, 2 p. 341

63 * În legătură cu dizolvarea consiliului județean Vaslui. Răspuns la interpelarea lui N. Lupășcu. Ședința din 25 februarie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 46, p. 1 218, col. 3 — p. 1 219, col. 3. p. 342

64 Citește în Senat mesajul domnesc la proiectul de lege pentru facerea unui împrumut de 600 000 de lei la Casa de depuneri necesar cheltuielilor preliminare aplicării convenției de cesiune a căilor ferate către statul român. Ședința din 27 februarie 1880. Senatul României. „Monitor”, 1880, nr. 48, p. 1 271, col. 2.

65 * Discurs asupra desfășurării alegerilor în județul Vaslui. Ședința din 3 martie 1880. Senatul României. „Monitor”, 1880, nr. 54, p. 1 472, col. 1 — p. 1 474, col. 3. p. 344

66 * Intervenții pe marginea legii de organizare a Dobrogei. Ședința din 4 martie 1880. Senatul României. „Monitor”, 1880, nr. 55, p. 1 522, col. 1 (erată p. 1 557, col. 1) — 3; p. 1 523, col. 1, 2—3; p. 1 524, col. 1—3; p. 1 525, col. 1, 2—3; p. 1 526, col. 2 — p. 1 527, col. 1, 3. p. 350

67 Cere Adunării să grăbească luarea în discuție a proiectului de lege „pentru reorganizarea serviciului subprefecturilor”. Ședința din 5 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 54, p. 1 483, col. 2—3.

68 Propune Adunării să stabilească o zi pe săptămână în care să dezbată proiectele de lege de interes local, altfel „avem să ne găsim la sfârșitul sesiunii fără să avem nici măcar bugetele”. Pe marginea cererii deputatului G. Fărcășanu de a lua în discuție anularea impozitului perceput la punctul Guran, între Argeș și Vilcea. Ședința din 5 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 54, p. 1 483, col. 3 — p. 1 484, col. 1.

69 * Precizări pe marginea proiectului de lege sanitară. Ședințele din 5, 6 și 7 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 54, p. 1 488, col. 3 — p. 1 489, col. 1, 2, 3; p. 1 490, col. 2; nr. 55, p. 1 531, col. 3 — p. 1 533, col. 1; nr. 56, p. 1 561, col. 1, 2; p. 1 565, col. 1—2, 3; p. 1 566, col. 3 — p. 1 567, col. 2; p. 1 568, col. 1; p. 1 569, col. 1—2. p. 358

70 Protestează împotriva propunerii deputatului D. Giani de a se întrerupe lucrările deoarece s-a descompletat numărul deputaților. Ședința din 8 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 57, p. 1 596, col. 1—2.

71 Își exprimă nemulțumirea că, deși lucrările Adunării s-a prelungit, bugetele încă n-au fost votate. Ședința din 10 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 58, p. 1 664, col. 3.

72 * În legătură cu aplicarea legii rurale. Ședința din 10 martie 1880. „Monitor”, nr. 58, p. 1 667, col. 1—3. p. 369

73 Insistă pe lângă deputați să termine discuția asupra legii sanitare: „Am făcut pînă acum în privința discuțiunei legii sanitare toate concesionile posibile...”. Ședința din 11 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 59, p. 1 694, col. 1—2.

74 * Din nou asupra legii sanitare. Ședințele din 11—12 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 59, p. 1 700, col. 1 — p. 1 701, col. 2; nr. 60, p. 1 722, col. 1; p. 1 723, col. 2—3; p. 1 725, col. 1, 3 — p. 1 726, col. 1, 2, 3; p. 1 727, col. 2—3; p. 1 728, col. 1, 2, 3; p. 1 729, col. 1—2; p. 1 730, col. 3. p. 370

75 Prezintă Adunării proiectul de lege prin care consiliul județean Gorj este autorizat a contracta un împrumut de 50 000 de lei pentru achitarea mandatelor „în suferință”. Ședința din 12 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 60, p. 1 720, col. 2.

76 * Cere Adunării să grăbească luarea în discuție a unor proiecte de lege. Ședința din 12 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 60, p. 1 720, col. 2—3. p. 380

77 Precizează că la legea telegrafo-poștală „toate taxele care s-au votat de către Cameră și aceleași care s-au votat și de Senat, cu deosebire că unele s-au făcut mai ușoare”. Ședința din 13 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 61, p. 1 769, col. 3.

78 Pe marginea proiectului de lege „pentru înființarea comisiilor agricole în România” pledează pentru gratuitatea călătoriilor membrilor lor: „Dacă toate societățile vapoarelor și ale drumurilor de fer totdeauna au consimțit să scază prețurile de transport pentru membrii acestor comiție, apoi la noi de ce să nu le înlesnească guvernul mijloacele de transport, mai cu seamă cind aceste transporturi nu se vor face decit din trei în trei ani? Ce pagubă mare va avea statul în aceasta?” Replică lui Șt. Periețeanu Buzău. Ședința din 13 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 61, p. 1 772, col. 1.

79 Cere Adunării să fie mai operativă și să intre în dezbateră propriu-zisă a unor proiecte de lege: „Sînt două ore și jumătate și tot cestiune de regulament și tot cestiuni de ordinea zilei s-a discutat”. Ședința din 15 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 63, p. 1 810, col. 1.

80 * Pledoarie călduroasă în favoarea proiectului de lege sanitară. Ședința din 15 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 63, p. 1 812, col. 3; p. 1 813, col. 1. p. 381

81 * În legătură cu fixarea domiciliului străinilor în România. Ședința din 17 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 64, p. 1 850, col. 3 — p. 1 851, col. 2. p. 382

82 * Anunță Adunării intenția guvernului de a prezenta încă în sesiunea în curs mai multe proiecte de lege. Ședința din 17 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 64, p. 1 853, col. 3. p. 383

83 * Asupra unui proiect de lege care autoriza comuna Piatra să facă un împrumut de 60 000 de lei. Răspuns lui T. Boldur Lătescu. Ședința din 18 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 65, p. 1 890, col. 1—2. p. 384

84 * Discurs și intervenții în favoarea proiectului de lege „pentru reducerea numărului subprefecților, pentru stabilirea personalului și retribuirea acestor autorități”. Ședințele din 19 și 20 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 66, p. 1 931, col. 1 — p. 1 932, col. 1; p. 1 934, col. 1 — p. 1 935, col. 1, 2; p. 1 936, col. 1, 2; nr. 67, p. 1 956, col. 3; p. 1 957, col. 1, 3; p. 1 958, col. 1, 2, 3; p. 1 959, col. 1—3; p. 1 960, col. 1. p. 385

85 * Despre măsurile luate de guvern pentru ajutorarea țăranilor lipsiți de hrană. Răspuns la interpelarea lui A. Grăjdănescu. Ședința din 21 martie 1880. Senatul României. „Monitor”, 1880, nr. 70, p. 2 059, col. 2 — p. 2 060, col. 3; p. 2 061, col. 3 — p. 2 062, col. 3. p. 394

86 * Intervenții asupra proiectului de lege privind bugetul Eforiei spitalelor civile. Ședința din 22 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 69, p. 2 033, col. 2; p. 2 034, col. 1—2, 3; p. 2 035, col. 1. p. 400

87 * În favoarea acordării unei pensii viagere văduvei profesorului Zaharia Columb. Ședința din 22 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 69, p. 2 037, col. 2. p. 401

88 * Cere cu insistență Adunării a intra în dezbateră unor proiecte de lege. Ședința din 22 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 69, p. 2 037, col. 2—3. p. 402

89 Cere discutarea de urgență a proiectului de lege „pentru înființarea unui birou în Ministerul de Interne spre a se ocupa cu lichidarea sumelor provenite de la împușcarea vitelor bolnave de epizootie”. Ședința din 24 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 70, p. 2 074, col. 2—3.

90 Cere Adunării să ia în dezbateră „proiectul pentru modificarea citorva articole din legea drumurilor și apoi proiectul pentru reînființarea postului de director de prefecturi”. Ședința din 25 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 71, p. 2 087, col. 2.

91 * Discurs și intervenții la proiectul de lege asupra bugetului Epitropiei spitalelor Sf. Spiridon din Iași. Ședințele din 25 și 29 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 71, p. 2 088,

col. 2 — p. 2 089, col. 1, 2 — p. 2 090, col. 3; p. 2 092, col. 3 (erată, p. 2 200, col. 2) — p. 2 093, col. 3; nr. 74, p. 2 271, col. 2—3; p. 2 272, col. 3 — p. 2 274 (erată, p. 2 346), col. 2. p. 403

92 Cere Adunării să intre în dezbateră proiectului de lege „pentru salariile directorilor de prefecură”. Ședința din 25 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 71, p. 2 099, col. 3.

93 Cere Senatului să intre în dezbateră proiectului de lege privind reducerea numărului subprefecturilor. Ședința din 26 martie 1880. Senatul României. „Monitor”, 1880, nr. 76, p. 2 311, col. 2. p. 418

94 * Pledează pentru proiectul de lege privind „lichidarea plății vitelor impușcate din cauză de epizootie”. Ședințele din 27 și 28 martie 1880. Senatul României. „Monitor”, 1880, nr. 77, p. 2 353, col. 2; nr. 78, p. 2 394, col. 3; p. 2 395, col. 2—3. p. 415

95 * Pe marginea discuțiilor asupra bugetului Ministerului de Război. Ședința din 28 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 73, p. 2 236, col. 1, 2.

96 * Discurs pe marginea proiectului de buget al Ministerului de Interne. Ședința din 28 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 74, p. 2 261, col. 1 — p. 2 262, col. 1; p. 2 263, col. 1—2, 3 — p. 2 264, col. 2. p. 418

97 Cere Adunării să ia în discuție bugetul Dobrogei. Ședința din 28 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 74, p. 2 265, col. 1.

98 * Răspunde interpelării lui V. Sireteanu în privința predării unor locuitori din comuna Zvoriștea autorităților austriece. Ședința din 30 martie 1880. „Monitor”, nr. 76, p. 2 343, col. 3 — p. 2 344, col. 1. p. 423

99 * Pe marginea proiectului de lege care privea instituirea postului de director de prefecură. Ședința din 31 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 76, p. 2 346, col. 1. p. 424

100 Cere cu insistență Adunării să ia în dezbateră proiectul de lege privind reconstruirea catedralei din Iași. Ședința din 31 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 76, p. 2 346, col. 2.

101 Cere deputaților să nu absenteze de la ședințe. Previne că va cere cite două ședințe pe zi spre a putea discuta și problemele de interes local supuse dezbaterii. Ședința din 31 martie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 76, p. 2 346, col. 3.

102 * Intervenții pe marginea proiectului de lege pentru organizarea corpului telegrafo-poștal. Ședința din 1 aprilie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 77, p. 2 367, col. 2, 3; p. 2 368, col. 1, 3. p. 425

103 * În favoarea proiectului de lege care acorda o recompensă națională lui C. A. Rosetti. Ședința din 2 aprilie 1880. Senatul României. „Monitor”, 1880, nr. 82, p. 2 526, col. 1—3. p. 427

104 * În favoarea proiectului de lege prin care se instituiau noi taxe comunale la Craiova. Ședința din 4 aprilie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 80, p. 2 468, col. 1. p. 429

105 Cere Adunării să ia în dezbateră toate proiectele de lege „pentru împrumuturi în favoarea locuitorilor lipsiți de mijloace”. Arată: „Cit am putut, am controlat și am impedit, însă unde a fost necesitate absolută am înaintat cererile Camerei. Peste Olt, deși a venit primăvară, dar fiindcă în cursul iernii s-a cumpărat porumbu[!] chiar din localitate și nu din Moldova, să întâmplă că proprietarii nu mai au astăzi să dea porumb locuitorilor și de aceea vă rog să hotărâți o ședință spre a vota împrumuturile cerute de Piatra, Gorj, Muscel, Vilcea și altele”. Ședințele din 4 și 7 aprilie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 80, p. 2 467, col. 2; nr. 82, p. 2 536, col. 3.

106 Depune pe masa Adunării proiectul de lege „pentru admisibilitatea în funcțiunile administrative”, arătând că este „corolariul și justificarea proiectului... relativ la îmbunătățirea salariilor subprefecților”. Ședința din 5 aprilie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 81, p. 2 499, col. 3.

107 Despre proiectul de lege „asupra soldelor și indemnizațiilor diferitelor grade și funcționari ai armatei” declară că este autorizat de președintele Consiliului de Miniștri să

afirme că va fi pus în aplicare de la 1 octombrie 1880. Ședința din 5 aprilie 1880. Senatul României. „Monitor”, 1880, nr. 86, p. 2 664, col. 2.

108 * Precizări la proiectul de lege „pentru organizarea corpului telegrafo-poștal”. Ședința din 5 aprilie 1880. Senatul României. „Monitor”, 1880, nr. 86, p. 2 666, col. 2—3; p. 2 667, col. 1. p. 430

109 * În favoarea proiectului de lege care autoriza consiliul județean Gorj să împrumute 50 000 de lei „pentru plata mandatelor ce sînt neachitate”. Ședința din 7 aprilie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 82, p. 2 538, col. 1—2. p. 431

110 * Răspunde interpelării lui N. Ganea privind soarta fondului destinat restaurării Mitropoliei din Iași. Ședința din 7 aprilie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 82, p. 2 539, col. 1—2. p. 432

111 * În favoarea „proiectului de convențiune” pentru „stabilirea unui serviciu poștal, comercial și de pasageri pe Prut”. Ședința din 8 aprilie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 83, p. 2 564, col. 1 — p. 2 565, col. 2. p. 433

112 * În favoarea unor proiecte de lege care autorizau unele comune urbane să contracteze împrumuturi. Ședința din 9 aprilie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 88, p. 2 729, col. 1—2. p. 436

113 În legătură cu rumorile provocate de discuțiile la proiectul de lege „asupra conversiunii bonurilor rurale”. Ambele Corpuri legiuitoare îl dezbătuseră și publicul urmărea rezultatele după „Monitor”. Aceasta dăduse naștere la speculații de bursă. Apoi proiectul, nefiind sancționat, fusese retras și în oraș se spunea, după mărturia președintelui Senatului, Dimitrie Ghica, că a fost o simplă diversiune pentru ca deputații și senatorii să poată face speculații la bursă. K. liniștește Senatul: „Promit că voi sesiza pe domnul președinte al consiliului și asigur că cele arătate de domnul președinte al Senatului nu pot să fie văzute de noi decât cu mare atențiune. Eu, ministru de interne, îmi voi face datoria și-l asigur pe prințul Dimitrie Ghica că mă voi informa chiar de opiniunea din oraș”. Ședința din 9 aprilie 1880. Senatul României. „Monitor”, 1880, nr. 88, p. 2 729, col. 3.

114 * Precizări legate de despăgubirea acordată de stat orașului Iași. Ședința din 10 aprilie 1880. „Monitor”, 1880, nr. 85, p. 2 635, col. 3; p. 2 636, col. 2—3. p. 437

115 * Asupra mai multor petiții adresate Senatului. Ședința din 11 aprilie 1880. Senatul României. „Monitor”, 1880, nr. 91, p. 2 819, col. 2; p. 2 820, col. 1, 2, 3 — p. 2 821, col. 1, 2; p. 2 822, col. 1, 2. p. 438

116 * În favoarea proiectului de lege privind acordarea sumei de 10 000 000 de lei vechi orașului Iași, în conformitate cu hotărîrea Constituanței din 1866. Ședința din 11 aprilie 1880. Senatul României. „Monitor”, 1880, nr. 91, p. 2 829, col. 2, 3. p. 441

117 Citește în Senat proiectul de lege prin care Sinaia este declarată „comună urbană”. Ședința din 11 aprilie 1880. Senatul României. „Monitor”, 1880, nr. 91, p. 2 832, col. 1.

118 * Prezintă proiectul de lege asupra purtării decorației „Steaua României” cu gradul de cavalier. Ședința din 11 aprilie 1880. Senatul României. „Monitor”, 1880, nr. 91, p. 2 832, col. 1. p. 442

Sumar

Introducere	5
Discursuri, intervenții, amendamente, propuneri	27
Sesiunea 1878—1879.	29
Sesiunea extraordinară 1878—1879	102
Sesiunea extraordinară 1879 pentru revizuirea Constituției	115
Sesiunea 1879—1880.	189
Regeste	445

